Šioks toks teisingumas

P. D. James

Byla Nr. 005

ALMA LITTERA

Phyllis Dorothy James

(g. 1920) – pasaulyje žinoma kaip P. D. James – anglų detektyvų karalienė. Gimė Oksforde, augo ir mokėsi Kembridže. Pirmoji knyga pasirodė 1962 m. Po karo likusi našlė su dviem dukterimis, dirbo Ligoninių valdyboje, ėjo atsakingas pareigas Policijos ir Kriminaliniame departamentuose. Gal todėl jos romanai stebina dalyko išmanymu, detalių tikroviškumu. Nuo 1979 m. atsidėjo tik kūrybai.

Detektyviniai P. D. James romanai su tuo pačiu sekliu, Adamu Dalglišu iš Skotland Jardo, atnešė autorei naujosios detektyvų karalienės šlovę ir Deimantinio durklo premiją. Už nuopelnus literatūrai 1991 m. D. Britanijos karalienė suteikė jai kilmingą baronienės James of Holland Park titulą. P. D. James – Karališkosios literatūros draugijos narė, apdovanota Britų imperijos ordinu.

BYLA NR. 005

A Certain Justice

P. D. JAMES

Šioks toks teisingumas

ROMANAS

Iš anglų kalbos vertė
Rasa Drazdauskienė

ALMA LITTERA

UDK 820-3
Ja289

Versta iš: P. D. James
A Certain Justice
Faber and Faber,
London, 1998

ISBN 9955-08-180-5

Mano mylimiems anūkams Katherine'ai, Thomasui, Eleanorai, Jamesui ir Beatricei

AUTORĖS PASTABA

Esu labai dėkinga daugeliui draugų, medicinos ir teisės specialistų, nepagailėjusiems brangaus laiko ir padėjusiems man rašyti šią knygą, o labiausiai – dr. Caroline'ai Finlayson bei jos kolegoms ir oldermenui* Gavynui Arthurui, kurio laiku pateikta informacija apie Old Beilio** darbo smulkmenas išgelbėjo mane nuo ne vienos apmaudžios klaidos. Jei klaidų dar liko, už jas atsakau tik aš viena.

Netikusiai atsidėkodama už šias paslaugas, aš žiauriai išgrioviau gerą gabalą Fontein Korto Midl Templyje*** ir toje vietoje pastačiau savo išgalvotą Polet Kortą, pilną įsivaizduojamų teisininkų. Kai kurios romane aprašytos vietos, tarp jų gražioji senoji Templio bažnyčia, nėra išgalvotos; tuo tarpu visi veikėjai netikri ir niekaip nesusiję su jokiais gyvais asmenimis. Ypač noriu pabrėžti, kad tik iškrypėliškoje detektyvų rašytojos vaizduotėje galėjo užgimti įtari-

* Oldermenas (*alderman*) – miesto savivaldybės arba grafystės tarybos narys (*vert. past.*).

** Old Beilis (*Old Bailey*) – centrinis Anglijos baudžiamųjų bylų teismas.

*** Midl Templis ir Iner Templis (*Middle Temple* ir *Inner Temple*) – dvi grupės pastatų Londone, buvusių Tamplierių ordino centrų vietoje, kurias užima dvi to paties pavadinimo advokatų kolegijos (*Inns of Court*).

mas apie garbingos Midl Templio kolegijos narį, puoselėjantį nedraugiškas mintis kolegos atžvilgiu.

Esu girdėjusi, jog toks įprastinis persergėjimas iš esmės neapsaugo nuo įstatymo, bet negaliu nuo jo susilaikyti, nes tai tiesa, visa tiesa ir tik tiesa.

P. D. James, 1997

Pirma knyga

GYNĖJA

1

Paprastai žudikai neperspėja aukų iš anksto. Šitokios mirties, kad ir kokia ji būtų gąsdinanti paskutinę akinančio suvokimo sekundę, maloningai neslegia laukimo košmaras. Kai rugsėjo vienuoliktą dieną, trečiadienį, Venišija Oldridž atsistojo apklausti svarbiausio kaltinimo liudytojo byloje *Karalienė prieš Ešą,* gyventi jai buvo likusios keturios savaitės, keturios valandos ir penkiasdešimt minučių. Po Venišijos mirties daug žmonių, kurie ja žavėjosi, ir tie, kurie ją mėgo, stengdamiesi bent kiek suasmeninti įprastines tokiais atvejais pasibaisėjimo bei pasipiktinimo išraiškas, padrikai ištarė, jog Venišijai tai būtų patikę: paskutinė jos kuruota žmogžudystės byla buvo nagrinėjama Beilyje, jos mėgstamiausiame teisme, mačiusiame didžiausias jos pergales.

Ši frazė, nors nevykusi, buvo teisinga.

Pirmasis teismas iškart pakerėjo Venišiją, kai ji įžengė į jį dar būdama stažuotoja. Ji visad stengėsi drausminti tą savo asmenybės dalį, kurią įtarė lengvai pasiduodant tradicijų ar istorijos gundymams, ir vis tiek negalėjo likti abejinga elegantiškam medžio paneliais išmuštam amfiteatrui, kėlusiam jai estetinį pasitenkinimą ir dvasios pagyvėjimą – vieną didžiausių profesinių malonumų. Salė

buvo tobulo dydžio ir proporcijų, virš paaukštinimo kabantis įmantriai drožinėtas herbas ir po juo blizgantis XVII a. Teisingumo Kalavijas jai teikė deramos didybės; liudytojų apklausos vieta, apgaubta kupolu tarsi mažutėlė sakykla, intriguojančiai nederėjo su plačiu kaltinamųjų suolu, kuriame sėdintis teisiamasis galėjo žiūrėti tiesiai teisėjui į akis. Kaip visos tobulai savo paskirtį atitinkančios patalpos, kuriose nieko netrūksta ir nėra nieko nereikalingo, šioji kūrė belaikės ramybės jausmą, net skatino iliuziją, jog žmogiškąsias aistras galima suvaldyti įstatymais. Kartą ji iš smalsumo užlipo į lankytojams skirtą viešąją galeriją ir kurį laiką sėdėjo žvelgdama į tuščią teismo salę; jai atrodė, jog tik čia, kur susigrūdę sėdi žiūrovai, ore tvyro per dešimtmečius susikaupę žmonių baimės, viltys bei nusivylimai. Dabar ji grįžo ten, kur turėjo būti. Venišija nesitikėjo, kad byla bus svarstoma įžymiuosiuose Old Beilio teismo rūmuose ir kad procesui vadovaus civilinių bylų teismo teisėjas, bet ankstesnis procesas žlugo, tad teko paskirti naujus posėdžius bei naujas teismo patalpas. Tai buvo geras ženklas. Pirmajame teisme jai yra tekę pralaimėti, tačiau anų pralaimėjimų atminimas nebuvo kartus. Dažniau ji laimėdavo.

Šiandien, kaip visad teisme, ji nesiblaškė ir žvelgė tik į teisėją, į prisiekusiuosius, į liudytojus. Ji retai tardavosi su pagalbininkais, retai kalbėdavosi su priešais sėdinčiu Ešo advokatu ar bent sekundę užlaikydavo susirinkusiuosius, ieškodama tarp popierių reikalingo dokumento. Nė vienas gynėjas neatvykdavo į teismą geriau pasirengęs. Be to, ji retai žiūrėdavo į savo klientą ir net žiūrėdama stengdavosi pernelyg neatsisukti į kaltinamųjų suolą. Tačiau tylus jo buvimas valdė jos mintis; žinojo, kad jis valdo ir visą teismą. Geris Ešas, dvidešimt vienerių metų ir trijų mėnesių amžiaus, buvo kaltinamas nužudęs savo tetą Ritą O'Kyf perpjaudamas jai gerklę. Vienas tikslus, švarus pjūvis, perkirtęs visas kraujagysles. Dažnai, ypač jei žmogžudystė būdavo labai žiauri, kaltinamasis jos fone atrodydavo kone varganai vidutiniškas, bejėgis ir niekam tikęs, nesiderinąs su atsidavimu savo smurtingam veiksmui. Tačiau šis kaltinamasis anaiptol nebuvo vidutiniškas.

Venišija pamanė, kad net neatsisukusi galėtų prisiminti mažiausią jo veido smulkmeną.

Jis buvo tamsaus gymio, gilių akių po tiesiais tankiais antakiais, siaura ir smaila nosimi; burna plati, tačiau siauromis lūpomis, kietai sučiaupta. Kaklas ilgas ir labai plonas, dėl to galva atrodė keista, panaši į grifo. Jis nesimuistė, tiesą sakant, beveik nejudėjo, labai tiesus sėdėjo kaltinamųjų suolo viduryje tarp dviejų policininkų. Retai žvilgtelėdavo į prisiekusiuosius, sėdinčius į kairę nuo jo. Tik vieną kartą, kaltintojui sakant įžanginę kalbą, Venišija pamatė, kaip Ešas pakėlė akis į viešąją galeriją, apmetė žvilgsniu susirinkusiųjų eiles ir pasibjaurėjęs lengvai susiraukė, tarsi apgailestaudamas pritraukęs tokius netikusius žiūrovus, o paskui vėl įsižiūrėjo į teisėją. Tačiau jo nejudrumas nebuvo kupinas neramios įtampos. Priešingai, jis atrodė kaip žmogus, pratęs būti apžiūrinėjamas, tarsi jaunas karalaitis viešame pasilinksminime, nusiteikęs ne linksmintis, bet ištverti, palaikomas ir aptarnaujamas savo lordų. Jau veikiau prisiekusieji, įprastas jo teisti sukviestų vyrų ir moterų būrelis, Venišijai atrodė tarsi keista nusižengėlių šutvė, suginta į aptvarą ir laukianti nuosprendžio. Keturi iš jų, apsivilkę megztiniais bei marškiniais atsegiotomis apykaklėmis, atrodė tarsi susiruošę plauti automobilių. Kaltinamasis, priešingai, buvo rūpestingai apsitaisęs tamsiai mėlynu kostiumu su dryželiais ir spindinčio baltumo marškiniais, tarsi reklamuojančiais skalbimo miltelius. Kostiumas atrodė gražiai išlygintas, tačiau netikusiai pasiūtas, per dideli vatos prikimšti pečiai teikė lanksčiam jaunam kūnui nerangaus paauglio trapumo. Geras pasirinkimas: pažvelgus į kostiumą, kildavo mintys apie lengvai pažeidžiamą kaltinamojo savigarbą, kurią Venišija tikėjosi panaudoti.

Ji gerbė kaltintoją Rufų Metjusą, tačiau jo nemėgo. Prašmatnios iškalbos laikai teismuose jau baigėsi, be to, kaltintojui tas niekad nederėjo, tačiau Rufus mėgo laimėti. Jis privers ją kovoti dėl kiekvieno taško. Įžanginėje kaltinimo kalboje jis trumpai ir aiškiai išvardijo faktus, nieko nepabrėždamas, sudarydamas įspūdį, kad tokiam akivaizdžiam atvejui nereikalinga jokia iškalba.

Geris Ešas gyveno su savo motinos seserimi, savo teta ponia Rita O'Kyf Vestvėjaus gatvės 397 name metus ir aštuonis mėnesius iki jos mirties. Vaikystėje jis buvo globojamas valstybės, tai yra aštuonis kartus atiduotas įvairių šeimų globai, o tarpuose gyveno vaikų namuose. Prieš įsikeldamas gyventi pas tetą, buvo apsistojęs dviejuose savavališkai užimtuose Londono butuose ir kurį laiką dirbo bare Ibizoje. Tetos ir sūnėno santykius vargiai būtų galima pavadinti normaliais. Ponia O'Kyf buvo pratusi priiminėti savo namuose įvairius vyriškius, o Geris prievarta ar savo noru fotografuodavo tetą bei jos partnerius seksualinių santykių metu. Fotografijos, kurias kaltinamasis prisipažino daręs, bus pateiktos kaip įrodymas.

Žmogžudystės vakarą, penktadienį, sausio 12 dieną, ponią O'Kyf ir Gerį nuo šeštos iki devintos valandos matė drauge „Klarenso hercogo" alinėje Kosgrovo Soduose, už kokios pusantros mylios nuo Vestvėjaus. Jie susikivirčijo, ir Geris tuoj po devintos išėjo pasakęs, jog eina namo. Jo teta, jau gerai įgėrusi, pasiliko. Apie pusę vienuoliktos baro savininkas atsisakė parduoti jai alkoholio, ir ši, padedama dviejų draugų, įlipo į taksi. Ji buvo girta, tačiau suvokė ką daranti. Draugai nusprendė, kad namo ji puikiausiai parsigaus viena. Taksi vairuotojas parvežė ją į 397 namą ir matė, kaip apie 10.45 ji įėjo pro šoninius vartelius.

Dešimt minučių po vidurnakčio Geris Ešas iš tetos namų paskambino į policiją ir pranešė, jog grįžęs iš pasivaikščiojimo rado jos lavoną. Policija atvyko 12.20 ir rado ponią O'Kyf praktiškai nuogą, gulinčią svetainėje ant viengulės sofos. Jai buvo perpjauta gerklė, o po mirties kūnas dar suraižytas peiliu, iš viso devynios žaizdos. Patologo anatomo, apžiūrėjusio kūną 12.40, manymu, ponia O'Kyf mirė beveik tuoj pat, kai grįžo namo. Nerasta jokių įsilaužimo pėdsakų nei duomenų, leidžiančių manyti, jog tą vakarą ji laukė svečių ar ką priėmė.

Pėdsakas kraujo, kuris atlikus tyrimus pasirodė esantis ponios O'Kyf, aptiktas ant dušo galvutės vonios kambaryje, o dvi jos kraujo dėmės – ant laiptus dengiančio kilimo. Po gyvatvore, juosiančia sodą už kokių šimto jardų nuo Vestvėjaus 397, rastas didelis virtu-

vinis peilis. Jo rankenoje buvo ryškus trikampis įskilimas, tad kaltinamasis ir ponios O'Kyf namų darbininkė paliudijo, jog peilis paimtas iš virtuvės stalčiaus. Nuo jo nuvalyti visi pirštų atspaudai.

Kaltinamasis susirinkusiems pranešė, kad iš alinės nėjęs tiesiai namo, o vaikščiojęs gatvėmis už Vestvėjaus iki pat Šeperds Bušo ir tik vidurnaktį grįžęs rado tetos lavoną. Tačiau teismas nutarė išklausyti gretimame name gyvenančios kaimynės parodymus, nes ji sakėsi mačiusi Gerį Ešą žmogžudystės naktį 11.15 išeinantį iš Vestvėjaus 397 namo. Valstybės kaltinimas Geriui Ešui buvo toks: išėjęs iš „Klarenso hercogo" alinės, jis patraukė tiesiai namo, palaukė grįžtant tetos ir nužudė ją virtuviniu peiliu, pats veikiausiai būdamas neapsirengęs. Tada nusiprausė po dušu, apsirengė ir 11.15 išėjo iš namų pasivaikščioti gatvėmis, kad turėtų alibi.

Rufaus Metjuso paskutiniai žodžiai nuskambėjo beveik nenoromis. Jei prisiekusiuosius tenkina jiems pateikti įrodymai, jog Geris Ešas nužudė savo tetą, tai jų pareiga paskelbti nuosprendį „kaltas". Tačiau jei išklausę visus parodymus jie tebeturės pagrįstų abejonių dėl jo kaltumo, kaltinamasis turi teisę būti išteisintas ir paskelbtas nekaltu dėl ponios O'Kyf nužudymo.

Trečią proceso dieną vykusi „Klarenso hercogo" savininko Stiveno Raito kryžminė apklausa Venišijai sunkumų nesukėlė; ji jų ir nesitikėjo. Raitas nuėjo liudyti pabrėžtinai ryžtingai, tarsi norėdamas parodyti, jog nė kiek nesibaikština teisininkų perukų bei raudonų mantijų, prisiekė nerūpestingai, kuo aiškiausiai išreikšdamas, ką manąs apie šį pasenusį ritualą. Nešvankią jo šypseną Venišija atrėmė ilgu šaltu žvilgsniu. Kaltintojas paprašė liudytoją papildyti jo turimus duomenis, kad Ešo ir jo tetos pokalbis, jiems sėdint alinėje, netrukus virto abipusiais užgauliojimais ir kad ponia O'Kyf prisibijojo sūnėno. Tačiau liudytojas kalbėjo neįtikinamai ir rodė aiškią išankstinę nuostatą, tad jam nepavyko paneigti kitų liudytojų parodymų, kad Ešas kalbėjęs mažai, o gėręs dar mažiau.

– Jis sėdėjo labai ramiai, – tarė Raitas, puikybės sugundytas padaryti kvailystę ir atsiverti prisiekusiesiems. – Aš pasakyčiau, buvo

pavojingai ramus. Tik spoksojo į ją tokiu savotišku žvilgsniu. Jam nereikėjo nė gerti, kad taptų pavojingas.

Venišija su malonumu atliko kryžminę Stiveno Raito apklausą, ir jam baigus neatsispyrė pagundai užjaučiamai dirstelėti į Rufų, pakilusį užglostyti bent dalies liudytojo padarytos žalos. Abu žinojo, kad per šias kelias minutes prarasta daugiau negu vieno liudytojo patikimumas. Kiekvieną kartą, kai susikompromituodavo kaltinimo liudytojas, nepasitikėjimą imdavo kelti ir visas valstybės kaltinimas. Be to, Venišija žinojo iš pat pradžių turėjusi didžiulį privalumą: niekas neužjautė aukos. Tik parodyk prisiekusiesiems sužaloto vaiko, gležno kaip pavasario vytelė, nuotraukas, ir kažin koks gilus vidinis balsas jiems sako: „Kas nors privalo už tai atsiimti". Keršto troškimas, kurį taip lengva supainioti su teisingumo reikalavimais, paprastai veikia kaltintojo naudai. Prisiekusieji nenori nuteisti ne tą žmogų, bet kažką nuteisti jie privalo. Kaltinimo liudijimams papildomo svarumo suteikia poreikis tikėti, jog jie teisingi. Tačiau šį kartą negailestingos policijos darytos aukos fotografijos, išryškinusios glebų nukarusį pilvą ir išplitusias krūtis, net perkirstas kraujagysles, šiurpiai primenančias paskerstą kiaulę, kabančią ant mėsininko kablio, kėlė ne gailestį, o pasibjaurėjimą. Pavyko visiškai suniokoti jos reputaciją. Žmogžudystės bylose tai nebuvo sunku; juk auka nebegali apsiginti. Rita O'Kyf buvo prasigėrusi, atstumianti, barninga penkiasdešimt penkerių metų boba, be saiko ištroškusi džino ir sekso. Keturi prisiekusieji buvo jauni, du vos pasiekę įstatymo reikalaujamą amžių. Jaunimas neatlaidus senatvei ir bjaurumui. Tylūs vidiniai jų balsai veikiausiai šnibžda visai ką kita: „Ji pati šito prašėsi".

Dabar ėjo antroji proceso savaitė, septintoji diena; prisiartino Venišijai labai svarbi kaltinimo liudytojos kryžminė apklausa: nužudytosios kaimynė, ponia Dorotė Skali, šešiasdešimt devynerių metų našlė, pasakė policijai, o paskui ir teismui, jog žmogžudystės naktį 11.15 mačiusi Gerį Ešą išeinantį iš 397 namo.

Venišija stebėjo liudytoją, kol ją apklausė pats kaltintojas, ieškodama jos stipriųjų ir silpnųjų pusių. Ji žinojo apie ponią Skali vis-

ką, ką reikia žinoti; pasistengė tuo pasirūpinti. Moteriškė buvo neturtinga, tačiau ne skurdeiva: našlė, gyvenanti iš pensijos. Vestvėjus juk buvo visai neblogas rajonas, patogus padorių, patikimų, įstatymų besilaikančių žemesniosios viduriniosios klasės žmonių užutėkis; gyventojai buvo savo namų savininkai ir didžiavosi švariomis nėrinių užuolaidėlėmis bei rūpestingai prižiūrėtais sodeliais, mažytėmis individualumo pergalėmis prieš nykią vienodybę. Bet jų pasaulis jau griūva podraug su namais, apgaubtas dusinančių ochros spalvos dulkių debesų. Kelio platinimo darbai nenumaldomai juda priekin, ir gatvėje jau liko tik keli namai. Blunka net protesto šūkiai ant aptvarų, skiriančių buvusių namų vietas nuo kelio. Netrukus čia liks tik asfaltas, tik nesiliaujančiu griausmu iš Londono į vakarus besiveržiančių automobilių riaumojimas bei cypimas. Laikui bėgant, anų vaizdų nebepajėgs atkurti nė atmintis. Ponia Skali paliks šias vietas su paskutiniaisiais. Jos atminimai pakibs ore. Į liudytojų pakylą ji atsinešė netrukus be pėdsako išnyksiančią praeitį, neaiškią savo ateitį, padorumą bei sąžiningumą. Tai niekam tikę ginklai, kuriais nepakovosi prieš vieną įspūdingiausių kryžminės apklausos meistrių šalyje.

Venišija pastebėjo, kad liudytoja teismo posėdžiui nenusipirko naujo palto. Naujas paltas reiškė didžiules išlaidas; jas gali pateisinti tik prasidėjusi ypač šalta žiema ar susidėvėjęs senasis drabužis. Užtat skrybėlė aiškiai pirkta šiai progai: ji buvo blyškiai mėlyno fetro, siaurais kraštais, papuošta milžiniška balta gėle ir lengvabūdiškai nederėjo prie neryškaus tvido rūbo.

Prisiekdama liudytoja nervinosi, kalbėjo labai tyliai. Jai duodant parodymus teisėjas du kartus pasilenkė į priekį ir mandagiu seno žmogaus balsu paprašė kalbėti garsiau. Tiesa, paskui ponia Skali kiek įsidrąsino. Rufus stengėsi jai palengvinti apklausą, tarpais vis pakartodamas klausimą, į kurį ji turėjo atsakyti, bet Venišijai pasirodė, jog liudytoją tas veikiau trikdo, negu padeda. Ji įtarė, kad poniai Skali nepatinka pernelyg garsus, kiek niekinamas aukštesniųjų sluoksnių atstovo balsas bei jo įprotis kalbant žiūrėti į orą virš prisiekusiųjų galvų. Rufus visad geriausiai pasirodydavo apklaus-

damas priešišką liudytoją. Ponia Skali, sena, apgailėtina, priekurtė, skatino jo agresyvumą. Tačiau ji buvo gera liudytoja, o atsakinėjo paprastai ir įtikinamai.

Tą vakarą septintą valandą ji pavalgė vakarienę, o paskui žiūrėjo „Muzikos garsų" vaizdajuostę pas draugę, ponią Pirs, gyvenančią toje pačioje gatvėje už penkių namų. Ji pati neturi vaizdo grotuvo, bet draugė kas savaitę pasiima vaizdajuostę ir dažniausiai pasikviečia ją į svečius, kad abi galėtų pažiūrėti. Šiaip vakarais ji neina iš namų, bet ponia Pirs gyvena taip arti, kad pareiti visai nebaisu, be to, kelias gerai apšviestas. Ji tiksliai prisimena, kiek buvo valandų. Filmui pasibaigus abi draugės dar pasikalbėjo, kad yra gerokai vėliau, negu jos buvo maniusios. Laikrodis ant draugės židinio atbrailos rodė dešimt po vienuoliktos, o ji dar pažiūrėjusi į savo laikrodį, nes nustebusi, kad vakaras prabėgo taip greitai. Ji pažinojo Gerį Ešą nuo tada, kai jis atsikraustė gyventi pas tetą. Neabejoja, kad matė būtent jį išeinantį iš 397 namo. Jis greitai nuėjo trumpu sodo takeliu ir Vestvėjuje pasuko į kairę, sparčiai toldamas nuo jos. Ji pastovėjo žiūrėdama jam įkandin, kol jaunuolis išnyko iš akių, ir stebėjosi, kodėl jis tokioje vėlumoje išeina iš namų. Po to atsirakino duris ir įėjo į 396 namą. Neprisimena, ar gretimame name degė šviesos. Atrodo, jog namo langai buvo tamsūs.

Rufui baigiant pagrindinės liudytojos apklausą Venišijai perdavė raštelį. Turbūt Ešas ženklu pasikvietė savo advokatą, kuris priėjo prie kaltinamųjų suolo. Jis ir padavė raštelį Venišijai. Raštelis buvo parašytas juodu tušinuku, tvirta, smulkia ir tiesia rašysena. Jokių skubos ar painiavos ženklų. „Paklauskite, su kokiais akiniais ji buvo žmogžudystės vakarą."

Venišija pasistengė neatsisukti į kaltinamųjų suolą. Ji žinojo, kad atėjo svarbiausia akimirka, galinti nulemti proceso baigtį. Prisiminė geležinę kryžminės apklausos taisyklę, kurią įsikalė dar būdama stažuotoja: niekada nieko neklausk, jei iš anksto nežinai atsakymo. Turėjo penkias sekundes apsispręsti; po to reikės stotis ir pradėti kryžminę apklausą. Jei atsakymas į jos klausimą bus netinkamas, Ešui galas. Tačiau Venišijai rūpėjo tik du dalykai. Pirmas:

atsakymą ji žinojo; Ešas nebūtų siuntęs raštelio, jei nebūtų absoliučiai tikras. Antras ne mažiau svarbus. Jei tik tai įmanoma, ji privalo diskredituoti ponią Skali. Moters parodymai, duoti su tokiu įsitikinimu ir taip neabejotinai sąžiningai, buvo mirtini.

Venišija pakišo raštelį po dokumentais tarsi nereikšmingą mažmožį, kuriuo pasirūpins turėdama laiko, ir neskubėdama atsistojo.

– Ar gerai mane girdite, ponia Skali?

Moteris linktelėjo ir sušnibždėjo:

– Taip.

Venišija šyptelėjo. To pakako. Jos klausimas, drąsinanti šypsena, balso šiluma sakyte sakė: „Aš moteris. Mudvi išvien. Tie pasipūtę vyrai mūsų nepagąsdins. Manęs jums nėra ko bijoti".

Venišija ramiai perkratė visus parodymus, o kai pagaliau pasiruošė mirtinam smūgiui, auka jautėsi rami ir draugiška. Ji ne kartą girdėjo iš gretimo namo sklindančius barnius, du balsus – vieną vyrišką, kitą moterišką su ryškiu airišku akcentu, atpažįstamą kaip ponios O'Kyf balsas. Ponia Skali mano, jog vyriškas balsas visad buvo tas pats. Tačiau ponia O'Kyf dažnai priiminėdavo draugus. Gal bus tiksliau juos pavadinti klientais. Ar ji įsitikinusi, kad antrasis balsas buvo Gerio? Ponia Skali nebuvo tikra. Venišijai pavyko meistriškai pasėti įtarimą, kad natūralus priešiškumas tetai neaplenkė ir sūnėno. Ponia Skali nelabai mėgo savo kaimynus.

– Dabar, ponia Skali, pakalbėsime apie identifikaciją: jūs sakėte, kad kaltinamasis yra tas pats jaunuolis, kurį žmogžudystės naktį matėte išeinantį iš 397 namo. Ar jums dažnai teko matyti, kaip Geris išeina iš namo pro priekines duris?

– Ne, paprastai jis išeidavo pro galines duris ir sodo vartelius, nes veždavosi motociklą.

– Tai jūs matydavote, kaip jis išsivaro motociklą pro sodo vartelius?

– Kartais. Matydavau pro miegamojo langą kitoje namo pusėje.

– Motociklą jis laikė sode, vadinasi, dažniausiai pro ten ir vaikščiojo?

– Ko gero.

– Ar esate jį mačiusi išeinant pro galinius vartelius, kai nesivarydavo motociklo?

– Gal kokį kartą ar du.

– Kartą ar du per visą laiką, o gal kartą ar du per savaitę? Nesijaudinkite, nebūtina atsakyti visiškai tiksliai. Niekas nesitiki, kad įsidėmėsite tokius dalykus.

– Ko gero, matydavau jį išeinantį pro galines duris kokius du ar tris kartus per savaitę. Kartais su motociklu, kartais be.

– Ar dažnai matydavote, kaip jis išeina pro priekines duris?

– Nepamenu. Kartą buvo išsikvietęs taksi. Tada išėjo pro priekines duris.

– Visai suprantama. Bet ar dažnai matydavote, kaip jis išeina pro priekines duris? Matote, aš stengiuosi išsiaiškinti ir padėti prisiekusiesiems sužinoti, ar Geris buvo įpratęs iš namų eiti pro priekines, ar pro galines duris.

– Man atrodo, jog jie abu dažniausiai vaikščiojo pro galines duris.

– Štai kaip. Jie dažniausiai vaikščiojo pro galines duris. – Toliau tuo pačiu tyliu, susidomėjusiu, užjaučiamu balsu: – Jūsų akiniai, kuriuos dabar dėvite, ponia Skali, ar jie nauji?

Moteriškė rankomis pačiupinėjo rėmelius, tarsi norėdama patikrinti, ar akiniai tebėra.

– Visai nauji. Pirkau juos savo gimimo dienai.

– Kada tai buvo?

– Vasario 16. Todėl ir prisimenu.

– Nė kiek neabejojate dėl datos?

– O ne. – Ji atsigręžė į teisėją, tarsi stengdamasi jam paaiškinti. – Ruošiausi eiti arbatos su savo seseria, pakeliui užėjau į parduotuvę ir juos pasiėmiau. Norėjau paklausti, kaip jai patinka nauji rėmeliai.

– Ir jūs nė kiek neabejojate, kad tai buvo vasario 16 – praėjus penkioms savaitėms po ponios O'Kyf nužudymo?

– Nė kiek neabejoju.

– Ir ką sakė sesuo, ar naujieji rėmeliai jums tinka?

– Jai atrodė, kad gal pernelyg prašmatnūs, bet aš norėjau naujesnių. Tie patys rėmeliai nusibosta. Nutariau išmėginti ką nors įdomesnio.

Atėjo pavojingojo klausimo metas, bet Venišija jau žinojo, kokio atsakymo sulauks. Moterys, besistengiančios išsiversti su menkomis pajamomis, be reikalo nešvaisto pinigų okulistams ir nesivaiko akinių rėmelių madų.

Ji paklausė:

– Ar todėl pakeitėte akinius, ponia Skali? Norėjote išmėginti įdomesnius rėmelius?

– Ne, ne dėl to. Su senaisiais nekaip mačiau. Todėl nuėjau pas akių gydytoją.

– Ką konkrečiai nekaip matėte?

– Na, daugiausia televizorių. Jau beveik nebeskyriau veidų.

– Kur jūs žiūrite televizorių, ponia Skali?

– Priekinėje svetainėje.

– Ar ji tokio pat dydžio, kaip gretimo namo svetainė?

– Tikriausiai. Visi tie namai vienodi.

– Vadinasi, nelabai didelė. Prisiekusieji matė ponios O'Kyf priekinės svetainės fotografijas. Kaip jums atrodo, kokių dvylikos pėdų pločio?

– Taip, turbūt. Apie tiek.

– Kokiu atstumu nuo ekrano paprastai sėdite?

Pirmieji lengvo sutrikimo ženklai, nerimastingas žvilgsnis į teisėją; po to liudytoja atsakė:

– Na, sėdžiu prie šildytuvo, o televizorius stovi priešingame kambario kampe.

– Nepatogu žiūrėti, kai ekranas per arti, ar ne? Bet pamėginkime nustatyti tiksliau. – Ji pažvelgė į teisėją, paklausė: – Ar galiu, milorde? – ir sulaukė patvirtinamo linktelėjimo. Tada pasilenkė prie Ešo advokato Nevilo Sonderso: – Aš paprašysiu šį poną lėtai eiti prie jūsų malonybės, o jūs man pasakysite, kada tarp jų bus toks atstumas, kokiu jūs žiūrite televizorių.

Nevilas Sondersas, truputį nustebęs, tačiau nutaisęs rimtą išraišką, deramą aktyvesniam proceso dalyviui, pakilo iš vietos ir pradė-

jo lėtai žaisti „milžino žingsnius“. Kai jį nuo teisėjo skyrė kokios dešimt pėdų, ponia Skali linktelėjo:

– Maždaug taip.

– Dešimt pėdų ar kiek mažiau.

Venišija vėl atsigręžė į liudytoją:

– Ponia Skali, aš žinau, kad jūs sąžininga liudytoja. Stengiatės sakyti tiesą, norėdama padėti teismui, ir suprantate, kokia mums svarbi tiesa. Nuo jos priklauso jauno žmogaus laisvė, visas tolesnis jo gyvenimas. Jūs pasakėte susirinkusiems, kad neįžiūrėjote televizoriaus ekrano dešimt pėdų atstumu. Tačiau prisiekusi paliudijote, kad atpažinote kaltinamąjį dvidešimt pėdų atstumu tamsią naktį, šviečiant tik gatvės žibintams. Ar galite būti absoliučiai tikra, kad nesuklydote? Ar galite tvirtai pasakyti, jog tai nebuvo koks nors kitas jaunuolis, panašaus amžiaus ir ūgio, kuris tą naktį ėjo iš šio namo? Neskubėkite, ponia Skali. Pagalvokite. Turime laiko.

Liudytojai tereikėjo pasakyti aštuonis žodžius: „Tai buvo Geris Ešas. Aš jį aiškiai mačiau“. Profesionalus nusikaltėlis taip ir būtų pasakęs, nes būtų žinojęs, kad kryžminėje apklausoje reikia tvirtai laikytis duotų parodymų, nieko nekeisti ir netikslinti. Bet profesionalūs nusikaltėliai išmano teismų sistemą; ponią Skali kaustė jos sąžiningumas, jaudinimasis, noras įtikti teismui. Ji patylėjo, paskui pasakė:

– Man pasirodė, kad ten Geris.

Taip ir palikti ar žengti dar vieną žingsnį? Tai vienas iš kryžminės apklausos pavojų. Venišija paklausė:

– Todėl, kad tai jo namas, jis ten gyveno. Jūs tikėjotės pamatyti Gerį. Bet ar tikrai, ar aiškiai jį matėte, ponia Skali? Ar esate visiškai tikra?

Moteris įsmeigė į ją akis. Po kiek laiko pratarė:

– Turbūt galėjo būti kitas žmogus, tik panašus. Bet tuo metu man pasirodė, kad ten Geris.

– Tuo metu jums pasirodė, kad ten Geris, bet tai galėjo būti kitas žmogus, tik panašus. Būtent. Jūsų klaida labai natūrali, ponia Skali, tačiau norėčiau užtikrinti, jog tai buvo klaida. Ačiū.

Suprantama, Rufus tuo nepasitenkino. Turėdamas teisę tęsti kryžminę apklausą tol, kol viskas bus aišku, jis iškilmingai pakilo, pasitaisė mantiją ir susirūpinęs apžvelgė orą virš prisiekusių liudytojų pakylos tarsi žmogus, kuris laukia oro permainos. Ponia Skali neramiai pažvelgė į jį lyg nusikaltęs vaikas, kuris supranta nuliūdinęs suaugusius. Rufus gana sėkmingai pamėgino sušvelninti balso toną:

– Ponia Skali, labai atsiprašau, kad dar jus užlaikau, bet noriu išsiaiškinti vieną dalyką, kuris veikiausiai truputį trikdo prisiekusiuosius. Kai aš jus apklausiau, jūs pasakėte, jog neabejojate mačiusi Gerį Ešą, žmogžudystės naktį penkiolika po vienuolikos išeinantį iš savo tetos namo. Tačiau kryžminėje apklausoje, kurią atliko mano gerbiama kolegė, jūs pasakėte – cituoju: „Turbūt galėjo būti kitas žmogus, tik panašus. Bet tuo metu man pasirodė, kad ten Geris“. Esu tikras, jog jūs puikiai suprantate, kad abu šie teiginiai negali būti teisingi. Prisiekusiesiems gali būti sunku suprasti, ką konkrečiai norite pasakyti. Prisipažinsiu, aš asmeniškai jaučiuosi kiek sutrikęs. Todėl turiu jums tik vieną klausimą. Tą naktį jūs matėte žmogų, išeinantį iš 397 namo; kaip manote, kas jis buvo?

Dabar jai terūpėjo tik ištrūkti iš liudytojų apklausos vietos, nebesijausti tampomai dviejų žmonių, kurių kiekvienas nori išgirsti iš jos aiškų, tačiau ne tą patį atsakymą. Ji pažvelgė į teisėją tarsi tikėdamasi, kad šis už ją atsakys ar bent padės apsispręsti. Teismas laukė. Atsakymas nuskambėjo beviltiškai, kaip tiesa:

– Aš manau, kad tai buvo Geris Ešas.

Venišija žinojo, kad Rufui nebeliko nieko kito, tik pakviesti antrą savo liudytoją, ponią Rozą Pirs, kad ši patvirtintų, kurią valandą ponia Skali išėjo iš jos. Laikas buvo gyvybiškai svarbus. Jei ponia O'Kyf buvo nužudyta tuoj pat ar netrukus po to, kai grįžo namo iš alinės, Ešas turėjo trisdešimt minučių jai nužudyti, nusiprausti po dušu, apsirengti ir išeiti pasivaikščioti.

Ponia Pirs, putni raudonskruostė žvitriaakė ankštu juodos vilnos paltu ir plokščia skrybėlaite, patogiai įsitaisė liudytojų apklausos vietoje tarsi Nojaus žmona savo arkos kajutėje. Be abejo, pagalvojo

Venišija, yra vietų, kuriose ponia Pirs jaustųsi nejaukiai, tačiau tik ne Old Beilio teismas. Ji pasisakė profesiją: buvusi auklėtoja, dabar pensininkė – „Auklė, milorde",– ir buvo visiškai aišku, jog ši ponia mano sugebanti taip pat sėkmingai valdyti suaugusių vyrų išsigalvojimus, kaip sėkmingai tvarkė vaikų išdykavimus. Net Rufų, stovintį veidu į ją, regis, aplankė nejaukūs vaikų kambaryje viešpatavusios drausmės prisiminimai. Jo apklausa buvo trumpa, o liudytojos atsakymai tvirti. Vos tik ponia Skali išėjo iš jos namų, ponios Pirs švytuoklinis laikrodis, dovanotas vieno buvusio darbdavio, suskambino ketvirtį po vienuolikos.

Venišija pakilo paklausti vienintelio klausimo:

– Ponia Pirs, gal atsimenate, ar ponia Skali tą vakarą nesiskundė blogai matanti filmą?

Ponia Pirs iš nuostabos tapo iškalbinga:

– Kaip keista, kad to paklausėte, garbingoji ponia. Dorotė tikrai skundėsi, kad vaizdas neryškus. Bet tada ji dar buvo su senaisiais akiniais. Jau kurį laiką kalbėjo, kad metas pasitikrinti akis, o aš jai pasakiau, kad geriau paskubėtų, mes dar paplepėjom, ar jai keisti akinių rėmelius, ar pasilikti tuos pačius. Aš siūliau išmėginti naujus. Tegu surizikuoja. Gyveni juk tik kartą. Na, tai gimimo dienai ji nusipirko naujus akinius, ir nuo tada neturi jokių problemų.

Venišija padėkojo ir atsisėdo. Jai truputį pagailo Rufaus. Visiškai lengvai galėjo pasirodyti, kad žmogžudystės naktį ponia Skali nesiskundė regėjimu. Bet tik visiškas naivuolis patikės, kad baudžiamosios teisės sistemoje sėkmė neturi jokios reikšmės.

Kitą dieną, ketvirtadienį, rugsėjo 12, Venišija pakilo ir paskelbė gynėjos versiją. Jau buvo beveik viską išdėsčiusi per kryžminę apklausą. Dabar, ankstyvą popietę, jai liko pakviesti tik vieną liudytoją: kaltinamąjį.

Ji žinojo, kad būtinai reikia apklausti Ešą. Jis pats to norėjo. Jau pačioje jų profesinio bendravimo pradžioje Venišija įžvelgė Ešo tuštybę, pasipūtimą ir bravūrą, kurie ir dabar gali sunaikinti visą naudą, gautą apklausus kaltinimo liudytojus. Jis neketino atsisakyti galutinio viešo pasirodymo. Ilgos valandos, kantriai pralauktos

kaltinamųjų suole, Ešui buvo tik įžanga į tą momentą, kada pagaliau jis galės kalbėti už save ir byla bus laimėta arba pralaimėta. Venišija pakankamai gerai jį pažino, todėl tikrai žinojo, jog labiausiai jį kankino būtinybė sėdėti ir tylėti, kol kiti kalbėjo, kiti įrodinėjo savo teisumą. Jis buvo svarbiausias žmogus šioje teismo salėje. Tai dėl jo aukštojo teismo teisėjas su raudona juosta sėdi į dešinę nuo drožinėto karališkojo herbo, dėl jo dvylika vyrų ir moterų kantriai klausosi valandų valandas, dėl jo garbingi aukštesniųjų teismų advokatai su mantijomis ir perukais atlieka kryžmines apklausas ir ginčijasi. Venišija žinojo, kaip nesunku kaltinamajam pasijusti neveiksmingu kitų žmonių veiklos objektu, įsivaizduoti, jog sistema jį prarijo, juo naudojasi, jog juo manipuliuodami kiti siekia parodyti savo gudrybes, savo išmanymą. Dabar jo valanda. Ji žinojo, kad tai rizikinga; jei Ešo pasipūtimas ir tuštybė pasirodys stipresni už susivaldymą, lauk bėdos.

Praėjus vos kelioms apklausos minutėms ji jau žinojo, kad jaudintis nėra ko. Jo vaidyba – Venišija nė kiek neabejojo, kad tai vaidyba, – buvo apgalvota iki pagrindų. Aišku, jis buvo pasirengęs jos pirmam klausimui, tačiau ji nebuvo pasirengusi jo atsakymui.

– Geri, ar jūs mylėjote savo tetą?

Trumpa tyla, o paskui:

– Man ji labai patiko, aš jos gailėjausi. Nemanau, kad esu patyręs tai, ką žmonės vadina meile.

Tai buvo pirmi žodžiai, kuriuos jis pasakė teisme, išskyrus tą kartą, kai tyliu tvirtu balsu atsakė į ieškinį: „nekaltas“. Teisme stojo visiška tyla. Žodžiai krito į laukiančią dirvą. Venišija fiziškai pajuto prisiekusiųjų reakciją. Aišku, kad nėra patyręs meilės, iš kur ją patirs? Berniukas nepažino savo tėvo, motina jį išvarė iš namų dar nesulaukusį aštuonerių metų, paskui priglaustas valstybės, stumdomas iš vienos globėjų šeimos į kitą, iš vienų vaikų namų į kitus: nuo pat gimimo laikomas tik rūpesčių šaltiniu. Jis niekad nepažino švelnumo, saugumo ar nuoširdžios simpatijos. Iš kur jis žinos, kas yra meilė?

Per visą apklausą Venišijos neapleido nepaprastas jausmas, tarsi jie būtų du aktoriai, metų metus vaidinę kartu, atpažįstantys kito duo-

damus ženklus, nustatantys kiekvienos pauzės paveikumą, besistengiantys nesugadinti stipriausios partnerio akimirkos ne iš abipusės simpatijos ar net pagarbos, bet todėl, kad šis vaidinimas skirtas dviem, jo sėkmė priklauso nuo instinktyvaus supratimo, kuriuo kiekvienas padeda siekti trokštamo rezultato. Jo pasakojimas pasižymėjo nuoseklumu ir paprastumu. Viską, ką anksčiau buvo sakęs policijai, dabar pakartojo teisme, nieko nekeisdamas ir negražindamas.

Taip, jie su teta susikivirčijo „Klarenso hercoge". Tai senas ginčas; ji norėjo, kad jis ir toliau fotografuotų jos seksą su klientais, jis norėjo liautis. Tai buvo veikiau nesutarimas, o ne smurtingas barnis, tačiau teta buvo girta ir jis pagalvojo, kad bus išmintingiau pasišalinti, naktį vienam pasivaikščioti ir pagalvoti, ar ne laikas išsikraustyti iš jos.

– Ar to jūs norėjote – išsikraustyti iš tetos?

– Iš dalies taip, bet iš dalies troškau pasilikti. Jaučiau jai prieraišumą. Manau, buvau jai reikalingas, be to, tai mano namai.

Taigi prieš grįždamas namo ilgai vaikščiojo gatvėmis už Vestvėjaus iki pat Šeperds Bušo. Sutiko keletą žmonių, bet nedaug. Neįsidėmėjo nė vieno. Negalėtų tiksliai pasakyti, kokiomis gatvėmis ėjo. Grįžo namo tuoj po vidurnakčio, rado tetos lavoną ant viengulės sofos svetainėje ir tuoj pat paskambino policijai. Ne, lavono nelietė. Vos įėjęs į kambarį suprato, kad ji negyva.

Kryžminė apklausa Ešo nesutrikdė, jis nebijojo atsakyti, kad ko nors neprisimena ar nėra dėl to tikras. Nė karto nepažvelgė į prisiekusiuosius, tačiau šie, sėdėdami prisiekusiųjų suole į dešinę nuo kaltinamojo, nenuleido nuo jo akių. Kai jis pagaliau paliko liudytojų apklausos vietą, Venišija negalėjo prisiminti, kodėl buvo juo suabejojusi.

Galutinėje gynėjos kalboje Venišija vieną po kito priminė visus kaltinimo punktus ir įtikinamai juos sutriuškino. Ji kalbėjo prisiekusiesiems, tarsi patikėdama jiems tikrą teisybę apie įvykį, kuris ne be pagrindo sukėlė rūpesčių jiems ir jai, tačiau dabar gali būti paaiškintas teisingai, protingai ir iš esmės nekaltai. Koks Ešo motyvas? Buvo užsiminta, kad jis tikėjosi paveldėti tetos turtą, tačiau

ponia O'Kyf tegalėjo palikti tik pinigus, kuriuos įmanoma gauti iš prievartinio namo pardavimo, o jų nebūtų pakakę net jos skoloms padengti. Sūnėnas žinojo, kad ji buvo išlaidi, ypač negailėjo pinigų gėrimams, kad kreditoriai ją spaudė, kad į namus jau buvo užėję skolų rinkėjai. Ką jis tikėjosi gauti? Mirus tetai jis nieko nepelnė, užtat prarado namus. Paskui tas vienintelis ponios O'Kyf kraujo pėdsakas ant dušo galvutės ir dvi kraujo dėmės ant laiptų. Buvo užsiminta, kad Ešas nužudė tetą būdamas nuogas, nusiprausė po dušu ir išėjo iš namų pasivaikščioti, norėdamas sukurti alibi. Tačiau bet kuris svečias, juo labiau nuolatinis klientas, irgi galėjo orientuotis namuose, žinoti, kad vonioje kriauklės čiaupas užrūdijęs ir vanduo teka silpnai. Juk visiškai suprantama, kad jis galėjo nusiplauti kruvinas rankas po dušu?

Kaltintojas labiausiai pasikliovė viena liudytoja, kaimyne ponia Skali, kuri apklausiama kaltintojo pasakė mačiusi Gerį Ešą 11.15 išeinantį iš namo pro priekines duris. Prisiekusieji išklausė ponios Skali parodymus. Veikiausiai jiems, kaip ir visiems girdėjusiems, ji pasirodė sąžininga liudytoja, kuri stengiasi sakyti tiesą. Tačiau iš tiesų ji labai trumpai matė vyriškio figūrą naktį, po gatvės žibintais, kurie ryškiai apšviečia gatves, tačiau meta šešėlius ant namų fasadų. Tuo metu ji nešiojo akinius, su kuriais net kaip reikiant neįžvelgė veidų televizijos ekrane, esančiame mažiau kaip už dešimt pėdų. Per kryžminę apklausą ji pasakė prisiekusiesiems: „Turbūt galėjo būti kitas žmogus, tik panašus. Bet tuo metu man pasirodė, kad ten Geris". Gali būti, kad prisiekusiesiems pasirodys, jog ponios Skali pateikta Gerio Ešo identifikacija, kuria remiasi visas kaltinimas, nekelia pasitikėjimo.

Ji baigė taip:

– Geris Ešas jums pasakė, kad tą naktį išėjo pasivaikščioti, nenorėdamas susitikti su teta, grįžusia iš „Klarenso hercogo" aludės, nes žinojo, kad ji bus girta. Jam reikėjo laiko pagalvoti apie jų gyvenimą, apie savo ateitį, nuspręsti, ar ne laikas išsikraustyti. Kaip jis pats sakė liudydamas: „Turėjau nuspręsti, kaip gyventi toliau". Prisiminę tas begėdiškas fotografijas, kurias, mūsų dideliam gailes-

čiui, jums teko apžiūrėti, galite paklausti, kodėl Ešas neišsikraustė anksčiau. Jis jums atsakė. Teta buvo vienintelė gyva likusi jo giminaitė. Jos namai buvo vieninteliai jo turėti namai. Jam atrodė, kad jis jai reikalingas. Ponai prisiekusieji, labai sunku išeiti ir palikti žmogų, kuriam jūs reikalingas, kad ir koks nepatogus ar iškrypęs būtų jo poreikis.

– Tad jis klajojo naktinėmis gatvėmis, nieko nematydamas ir niekieno nematomas, o grįžęs rado siaubingą, krauju aptaškytą kambarį. Jokie teismo atlikti tyrimai nesieja jo su nusikaltimu. Policija nerado kraujo pėdsakų nei ant jo drabužių, nei ant kūno, jo pirštų atspaudų ant peilio nebuvo. Tą naktį galėjo apsilankyti bet kuris iš gausaus ponios O'Kyf klientų būrio.

– Ponai prisiekusieji, nė vienas žmogus nenusipelno būti nužudytas. Žmogaus gyvybė yra neliečiama, nesvarbu, kas tas žmogus – prostitutė ar šventasis. Mirtyje, kaip ir gyvenime, visi mes lygūs prieš įstatymą. Ponia O'Kyf nenusipelnė mirti. Tačiau poniai O'Kyf, kaip visoms prostitutėms, – ponai prisiekusieji, ji tokia ir buvo, – dėl jos amato grėsė ypatingas pavojus. Jūs jau girdėjote, kaip ji gyveno. Matėte fotografijas, kurias priverstas ar įkalbėtas darė jos sūnėnas. Ji buvo seksualiai godi moteris, kuri mokėjo būti dosni ir mylinti, tačiau išgėrusi tapdavo žiauri ir smurtinga. Mes nežinome, ką ji tą naktį įsileido į namus ar kas įvyko po to. Medicinos tyrimai rodo, kad prieš pat mirtį seksualinių santykių nebuvo. Tačiau, ponai prisiekusieji, argi mums nėra absoliučiai aišku, kad ją nužudė klientas, sužadintas pavydo, įniršio, draudimų, neapykantos ar troškimo žudyti? Žmogžudystė buvo labai žiauri. Pusgirtė moteris pati atidarė duris savo žudikui. Tai jos tragedija. Ši tragedija palietė ir jaunuolį, kuris šiandien sėdi kaltinamųjų suole.

– Mano gerbiamas kolega įžanginėje kalboje viską labai aiškiai išdėstė. Jei jūs neturite pagrįstų abejonių, kad mano klientas nužudė savo tetą, turite paskelbti nuosprendį „kaltas". Tačiau jei apsvarstę visus pateiktus parodymus turite pagrindo abejoti, ar tikrai jo ranka smogė mirtiną smūgį poniai O'Kyf, tada jūsų pareiga paskelbti nuosprendį „nekaltas".

Visi teisėjai yra aktoriai. Teisėjo Murkrofto stipriausias triukas, kurį jis demonstravo tiek daug metų, jog dabar darė tai visai instinktyviai, buvo supratingas mandagumas, sykiais pagyvinamas mirtinų sąmojo smūgių. Apibendrindamas jis buvo įpratęs gerokai pasilenkti prisiekusiųjų link, abiejų rankų smiliais laikydamas gulsčią pieštuką, ir kreiptis į juos kaip į sau lygius asmenis, maloniai sutikusius paaukoti brangų laiką ir padėti jam išspręsti problemą, kuri anaiptol nėra paprasta, tačiau, kaip visi žmogiški rūpesčiai, suvokiama protu. Šis teisėjas apibendrino bylos faktus ir argumentus kaip visada pavyzdingai glaustai ir tiksliai. Nebus jokio pagrindo paduoti apeliaciją dėl poveikio prisiekusiesiems: Murkroftas niekad nesuteikdavo tokios galimybės.

Prisiekusieji klausėsi neįžvelgiamais veidais. Stebėdama juos Venišija jau ne pirmą kartą pagalvojo, kad ši be galo keista sistema nepaprastai veiksminga, žinoma, jei tau labiau rūpi apsaugoti nekaltuosius negu nuteisti kaltuosius. Sistema sukurta – kaip kitaip? – ne siekiant išsiaiškinti tiesą, visą tiesą ir tik tiesą. Net kontinento teisinė sistema to negali. Jei galėtų, jos klientui būtų visai prastai.

Dabar ji jau nieko nebegali padaryti jo naudai. Prisiekusieji išklausė apibendrinimą ir išėjo. Teisėjas pakilo, susirinkusieji nusilenkė ir stovėdami palaukė, kol jis išeis. Venišija girdėjo virš galvos murmant ir čiūžčiojant batais: tuštėjo viešoji galerija. Dabar beliko tik laukti nuosprendžio.

2

Polet Korte vakariniame Midl Templio pakraštyje žiebėsi dujiniai žibintai. Hubertas Sindženas Lengtonas, advokatų kolegijos prezidentas, stebėjo juos pro savo langą kaip kiekvieną vakarą per pastaruosius keturiasdešimt metų, kai pasilikdavo dirbti kolegijoje. Šį metų laiką ir dienos metą jis mėgo labiausiai. Mažytis teismas, pats mažiausias visame Midl Templyje, suspindo švelniu ankstyvo rudens vakaro žvilgesiu, milžiniško kaštono šakos, regis, ryškėjo jam bežiūrint, o šviesos keturkampiai Jurgio stiliaus languose pabrėžė tvarkingą, beveik naminę XVIII a. ramybės kupiną nuotaiką. Grindinio akmenys apačioje blizgėjo tarsi nupoliruoti. Draisdelas Lodas atsistojo šalia. Kurį laiką jie stovėjo tylėdami, tada Lengtonas nusisuko.

Jis tarė:

– Štai ko man labiausiai trūks, to meto, kai užsidega žibintai. Tiesa, dabar juos uždega automatiškai, tai visai nebe tas. Atsimenu, mėgdavau žiūrėti, kaip į teismą ateina žibintininkas. Kada tai liovėsi, atrodė, jog pasibaigė ištisa epocha.

Vadinasi, jis išeina, jis pagaliau iš tiesų apsisprendė. Lodas pasistengė, kad jo balse nebūtų girdėti nei nuostabos, nei apgailestavimo. Jis atsakė:

– Čia irgi tavęs trūks.

Pagalvojo, kad vargiai galima banaliau pakalbėti apie sprendimą, kurio vis labiau nekantraudamas laukė ilgiau kaip metus. Seniui buvo metas išeiti. Jis ne toks senas, dar neturi septyniasdešimt trejų, bet per pastaruosius metus kritiškas, lūkesčių pilnas Lodo žvilgsnis stebėjo lėtą, tačiau nesuvaldomą fizinių bei psichinių galių nykimą. Dabar jis žiūrėjo, kaip Lengtonas sunkiai sėdasi už savo rašomojo stalo, priklausiusio dar jo seneliui; kitados Lengtonas tikėjosi perduoti jį savo sūnui. Šią viltį, kaip ir daugybę kitų, nušlavė sniego griūtis Klosterse.

Lengtonas prakalbo:

– Turbūt medis irgi kada nors išnyks. Žmonės skundžiasi, kad vasarą jis labai užstoja šviesą. Džiaugiuosi, kad nebūsiu čia, kai jį kirs.

Lodas pajuto lengvą susierzinimą. Lengtono sentimentalumas buvo jam visai naujas. Atsakė:

– Jo nekirs, o nupjaus galingu elektriniu pjūklu; be to, nemanau, kad taip atsitiks. Tas medis saugomas. – Jis truputį palaukė, paskui dirbtinai abejingai paklausė: – Tai kada ketini išeiti?

– Metų gale. Nusprendus tokį dalyką nebėra jokios prasmės vilkinti. Sakau tau dabar, nes turime pagalvoti, kas mane pakeis. Spalio mėnesį bus kolegijos susirinkimas. Pamaniau, kad per jį galėtume tai aptarti.

Aptarti? Ką čia aptarinėti? Jiedu su Lengtonu pastaruosius dešimt metų bendromis jėgomis valdė kolegiją. Du arkivyskupai – ar ne taip juos vadino kolegijos nariai? Bendradarbiai tarė šiuos žodžius šiek tiek apmaudžiai, gal net su panieka, tačiau jie buvo teisingi. Jis nutarė būti atviras. Lengtonui vis sunkiau išreikšti mintis ir apsispręsti, bet ne šioje srityje. Lodas turi žinoti, kokia jo padėtis. Jei vyks kova, geriau jai pasirengti iš anksto.

Jis tarė:

– Tiesą sakant, maniau, kad norėsi, jog aš tapčiau tavo įpėdiniu. Mums sekėsi dirbti kartu. Maniau, kolegijoje tai laikoma savaime suprantamu dalyku.

– Kad tu esi sosto paveldėtojas? Tikriausiai. Bet ne viskas gali būti taip paprasta, kaip tikėjausi. Venišija irgi susidomėjo.

– Venišija? Pirmą kartą apie tai girdžiu. Ji niekad nerodė nė mažiausio noro tapti kolegijos prezidente.

– Iki šiol ne. Bet girdėjau, jog persigalvojo. Žinoma, ji turi pirmenybę. Labai mažą, bet vis tiek. Ji priimta į kolegiją viena kadencija anksčiau už tave.

Lodas atsakė:

– Venišija savo požiūrį aiškiai išsakė prieš ketverius metus per kolegijos susirinkimą, kai tu du mėnesius sirgai plaučių uždegimu. Aš tada jos paklausiau, ar norės užimti šį postą. Puikiausiai atsimenu, ką ji atsakė: „Nepretenduoju užimti šią vietą nei laikinai, nei tada, kai Hubertas nuspręs ją palikti". Ar ji bent kiek dalyvavo kolegijos valdyme, ar dirbo nuobodžiuosius darbus, kad ir finansinius? Gerai, ji lankosi kolegijos susirinkimuose ir protestuoja prieš visus kolegų pasiūlymus, bet ar ką nors dirba? Jai visad labiausiai rūpėjo jos pačios karjera.

– Gal ji ir dabar rūpinasi karjera. Esu pagalvojęs, ar tik ji nepretenduoja tapti teisėja. Atrodo, jai patinka dirbti baudžiamųjų bylų teisėjo padėjėja. Jei tai tiesa, jai svarbu perimti mano, kolegijos prezidento, vietą.

– Man tai labai svarbu. Dėl Dievo meilės, Hubertai, negi leisi jai mane išstumti tik dėl to, kad man ne laiku sprogo apendicitas? Ji turi pirmenybę prieš mane tik dėl to, kad tą dieną, kai ją priėmė į kolegiją, aš gulėjau operacinėje. Todėl praleidau kadenciją. Nemanau, kad kolegija pasirinks Venišiją, nes ji priimta per Mykolines, o aš turėjau laukti iki Gavėnios.

Lengtonas atsakė:

– Tačiau tai suteikia jai pirmenybę. Jei ji nori šios vietos, bus keblu jai atsakyti.

– Todėl, kad ji moteris? Taip ir maniau, kad prie to prieisim. Ką gi, gal bailesni kolegijos nariai išsigąs, bet aš manau, kad kolegijai labiau rūpi teisingumas, o ne politinis korektiškumas.

Lengtonas romiai atsakė:

– Bet juk kalbama ne apie politinį korektiškumą? Mes turime labai aiškią strategiją. Egzistuoja praktinis lyčių lygybės kodeksas. Jei mes ją atstumsim, atrodys, jog jo nesilaikom.

Stengdamasis suvaldyti balse ryškėjantį pyktį, Lodas tarė:

– Ji su tavim kalbėjo? Taip ir pasakė, kad nori šios vietos?

– Ne su manim. Kažkas – atrodo, Saimonas, – sakė, jog užsiminusi jam.

Kas kitas, jei ne Saimonas Kostelo, pamanė Lodas. Polet Korto aštuntasis numeris buvo tikra gandų perykla, kaip visos kolegijos, bet Saimono indėliai pasižymėjo stulbinančiu netikslumu. Jei nori patikimų naujienų, neklausk Saimono Kostelo.

Jis kalbėjo toliau:

– Tai tik spėlionės. Jei Venišija nori pradėti kampaniją, vargiai pradės nuo Saimono. Jis vienas iš jos *betes noires**, – ir pridūrė: – Jei tik įmanoma, būtina išvengti varžybų. Jei pereisime prie asmeniškumų, viskam galas. Kolegija virs žvėrynu.

Lengtonas suraukė kaktą:

– O, aš taip nemanau. Jei teks balsuoti, taip ir darysime. Žmonės susitaikys su daugumos sprendimu.

Lodas karčiai pagalvojo: o tau tai neberūpi. Tavęs čia nebus. Dešimt metų dirbta petys petin, pridenginėjant tavo neryžtingumą, neįkyriai, nemačiomis patarinėjant. O tu nieko nedarai. Ar nesupranti, kad pralaimėjimas man taptų nepakeliamu pažeminimu?

Garsiai tarė:

– Nemanau, kad daug kas ją palaikys.

– O, nežinau. Ji bene žymiausia mūsų advokatė.

– Juokiesi, Hubertai? Mūsų žymiausias advokatas Desmondas Ulrikas, tuo niekas neabejoja.

Lengtonas priminė akivaizdų dalyką:

– Bet Desmondas nenorės šitos vietos. Manau, kad net nepastebės permainos.

Lodas galvojo. Paskui tarė:

* Naktinių draugužių (*pranc.*).

– Darbuotojai iš Solsberio fligelio, taip pat tie, kurie čia ateina ne kasdien, turbūt mažiau šituo domisi negu kasdieniai kolegijos nariai, bet vis tiek abejoju, ar daug kas norės Venišijos. Ji nemoka taikinti žmonių.

– Bet ar mums to reikia? Permainų neišvengsi, Draisdelai. Džiaugiuosi, kad manęs tada jau čia nebebus, bet žinau, kad permainos įvyks. Žmonės kalba apie permainų valdymą. Kolegijoje atsiras nauji žmonės, naujos sistemos.

– Permainų valdymas. Madingi paistalai. Gal Venišija ir suvaldys permainas, bet ar tokių permainų reikia kolegijai? Sistemas ji suvaldo; žmones valdys katastrofiškai.

– Maniau, ji tau patinka. Visad galvojau, jog jūs – na, veikiausiai draugai.

– Taip, man ji patinka. Jei ji turi bent vieną draugą kolegijoje, tai tik mane. Mus vienija domėjimasis XX a. vidurio daile, kartais nueiname į teatrą, kas porą mėnesių kartu vakarieniaujame. Man malonu su ja būti, veikiausiai jai su manim taip pat. Bet tai nereiškia, jog manau, kad Venišija bus gera kolegijos prezidentė. Be to, ar norime išsirinkti baudžiamųjų bylų specialistę? Jie čia sudaro mažumą. Niekad nesame ieškoję prezidento tarp baudžiamosios teisės atstovų.

Lengtonas atsakė į nujaučiamą, tačiau neišsakytą priekaištą:

– Ar tau neatrodo, kad toks požiūris snobiškas? Maniau, kad to jau atsikratėme. Jei teisė susijusi su teisingumu, su žmonių teisėmis ir laisvėmis, tai ar Venišijos veiklos sritis nėra svarbesnė už Desmondo susidomėjimą tarptautinių jūros įstatymų subtilybėmis?

– Gal ir svarbesnė. Mes kalbame ne apie santykinę svarbą, mes renkame kolegijos prezidentą. Venišija būtų tikra katastrofa. Be to, yra pora klausimų, kuriuos reikia apsvarstyti kolegijos susirinkime; dėl jų bus sunku su ja sutarti. Pavyzdžiui, kuriuos stažuotojus priimti kandidatais. Ji nenorės Ketrinos Bedington.

– Juk ji Ketrinos globėja.

– Todėl jos prieštaravimas bus tik svaresnis. Ir dar vienas dalykas. Jei tikėjaisi pratęsti Hario sutartį, galvok iš naujo. Ji nori nusi-

kratyti vyriausiojo sekretoriaus pareigų ir vietoje jo paskirti vykdomąjį direktorių. Tai pati mažiausia permaina, kurią Venišija įves, jei tik gaus valdžią.

Vėl stojo tyla. Lengtonas sėdėjo už stalo tarsi netekęs paskutinių jėgų. Paskui pasakė:

– Atrodo, pastarąsias savaites ji kažkokia sudirgusi. Tarsi nesava. Gal kas atsitiko, ar nežinai?

Vadinasi, jis pastebėjo. Taip dažniausiai ir būna be laiko susenusiems žmonėms. Niekad negali žinoti, kada protas vėl pradės dirbti ir tvirtai, trikdančiai atgis ankstesnysis Lengtonas.

Lodas atsakė:

– Grįžo jos dukra. Oktavija liepos mėnesį baigė mokyklą ir, kiek supratau, nuo tol nieko neveikia. Venišija užleido jai butą savo namo pirmame aukšte, kad nereikėtų be reikalo grūstis, bet tai nelengva. Oktavijai dar nėra aštuoniolikos, ją reikia kontroliuoti, reikia patarti. Vargu ar vienuolyno mokykloje ją kaip reikiant parengė savarankiškam gyvenimui Londone. Venišija apsivertusi darbais, jai visai nereikia papildomų rūpesčių. Be to, jos niekad nesutarė. Venišija neturi motiniškos gyslelės. Jei jos duktė būtų graži, protinga, ambicinga, ji mokėtų būti gera motina, bet tokiai, kokią turi, – ne.

– Kur pasidėjo jos vyras po skyrybų? Ar jie dar matosi?

– Lukas Kaminsas? Manau, ji jo nematė jau daug metų. Nesu tikras, ar jis ir su Oktavija matosi. Atrodo, vėl vedė ir gyvena kažkurioje Vakarų grafystėje. Vedė kažin kokią audėją ar puodų žiedėją. Žodžiu, amatininkę. Įtariu, kad jie nelabai turtingi. Venišija niekad apie jį nekalba. Ji moka labai negailestingai atsikratyti praeities klaidų.

– Tai ir visi jos nemalonumai, tas rūpestis dėl Oktavijos?

– Mano galva, ir to per akis, bet aš tik spėlioju. Ji su manimi apie tai nekalba. Mūsų draugystė neapima asmeninių išpažinčių. Jei kartais abu nueiname į kokią parodą, tai dar nereiškia, kad aš ją suprantu, – tiesą sakant, tai galima pasakyti apie bet kurią moterį. Tačiau įdomu pamąstyti apie tai, kokią galią Venišija turi kolegijo-

je. Ar kada pagalvojai, kad kai moteris įgyja galią, ji tampa galingesnė už vyrą?

– Gal jos galia kitokia.

Lodas atsakė:

– Ta galia iš dalies remiasi baime. Gali būti, jog tai atavistinė baimė, susijusi su kūdikystės prisiminimais. Moteris keičia kūdikio vystyklus, duoda žįsti krūtį arba ją atima.

Lengtonas šyptelėjo ir tarė:

– Atrodo, jau nebe. Vystyklus keičia tėvai, o kūdikiai maitinami iš buteliuko.

– Bet tai, ką sakiau apie galią ir baimę, yra tiesa, Hubertai. Sakau tai tik šiame kambaryje, bet gyvenimas kolegijoje labai palengvėtų, jei Venišija pakliūtų po tinkamu laiku privažiavusiu vienuoliktu autobusu. – Jis nutilo, o paskui paklausė, aiškiai trokšdamas išgirsti atsakymą: – Tai tavo parama galiu neabejoti, ar ne? Ar galima sakyti, jog tu balsuosi už mane kaip savo įpėdinį kolegijos prezidento poste?

Klausimas Lengtonui buvo nemalonus. Pavargusios jo akys įsižiūrėjo į Lodą, o pats Lengtonas tarsi susmuko krėsle, lyg rengdamasis atremti fizinį puolimą. Kai pagaliau prabilo, Lodas nepraleido pro ausis irzlių gaidelių jo balse:

– Jei tokia bus kolegijos valia, žinoma, aš tave paremsiu. Bet jei tos vietos nori Venišija, nematau jokio pagrindo jai atsakyti. Vieta skiriama remiantis pirmenybe. Venišija turi pirmenybę.

Bet juk to negana, karčiai pamanė Lodas. Dieve mano, to anaiptol negana.

Jis stovėjo žiūrėdamas į pašnekovą, kurį anksčiau laikė savo draugu, ir pirmą kartą per ilgus pažinties metus šiame žvilgsnyje buvo daugiau vertinimo negu simpatijos. Tarsi būtų pamatęs Lengtoną kritiškomis nešališko prašalaičio akimis, atsietai susidomėjęs giliais negailestingo laiko pėdsakais. Ryškūs, taisyklingi bruožai atrodė tarsi išdžiūvę. Nosis pasmailėjusi, o po išsikišusiais skruostikauliais tamsavo įdubos. Giliai įsodintos akys nustojo skaidrumo, jose šmėkščiojo sutrikimas, susitaikymas su senatve. Burną, anks-

čiau tokią griežtą ir nesitaikstančią, kartais sudrebindavo drėgnas virpulys. Kadaise atrodė, jog ši galva tyčia nulipdyta teisėjo perukui. Lengtonas to tikrai tikėjosi. Nepaisant jo sėkmių, nepaisant pasitenkinimo tuo, kad paveldėjo iš savo senelio kolegijos prezidento postą, Lengtoną nuolat supo nejaukus neišsipildžiusių vilčių debesėlis, tarsi talentą, kuris daugiau žadėjo, negu pasiekė. Be to, jis, kaip ir jo senelis, užsibuvo per ilgai.

Ir abiejų vienatinius sūnus lydėjo nesėkmės. Huberto tėvas grįžo iš Pirmojo pasaulinio karo dujų beveik sudraskytais plaučiais, pilna galva matyto siaubo, apie kurį nepajėgė prabilti. Jis turėjo pakankamai energijos, kad pradėtų vienintelį vaiką, bet dirbti nebegalėjo ir 1925 m. mirė. Huberto vienturtis sūnus Metjus, protingas ir ambicingas kaip tėvas, kaip jis susidomėjęs teise ir tik dvejus metus padirbęs advokatu, žuvo užkluptas sniego griūties. Atrodo, po šios tragedijos paskutinį kartą žybtelėjo ir visam laikui užgeso jo tėvo ambicijų kibirkštėlė.

Lodas pagalvojo: „Bet manoji neužgeso. Aš jį rėmiau pastaruosius dešimt metų, dengiau jo nesėkmes, dirbau už jį nuobodžiausius darbus. Tegu jis bėga nuo atsakomybės, bet nuo šito, Dievas mato, niekur nepabėgs“.

Tačiau staiga krūptelėjusia širdimi suprato, jog tai tik poza. Jis negali laimėti. Jei privers rengti konkursą, kolegija pasiners į skaudžius kivirčus, kurie išvirs viešais skandalais ir truks ištisus dešimtmečius. O jei laimės nedidele balsų persvara, kaip atrodys jo teisėtumas? Abiem atvejais jam vargiai bus atleista. O jei atsisakys kovos, tada naująja kolegijos prezidente taps Venišija Oldridž.

3

Niekad negalėjai numatyti, kiek laiko tarsis prisiekusieji. Kartais byla atrodo visiškai aiški ir teisiamojo kalte abejoti beveik neįmanoma, tačiau laukti tenka valandų valandas; tuo tarpu sudėtingas, daugybę abejonių keliantis nuosprendis paskelbiamas stulbinančiai greitai. Advokatai, laukdami nuosprendžio, leisdavo laiką įvairiais būdais. Kartais surengdavo lažybas, per kiek laiko prisiekusieji susitars dėl nuosprendžio – vis šioks toks prasiblaškymas. Vieni žaisdavo šachmatais ar spėliodavo raides, kiti eidavo į kamerą dalytis laukimo įtampa su klientu, jo padrąsinti, palaikyti, gal perspėti, dar kiti aptardavo parodymus su kolegomis ir svarstydavo apeliacijos galimybes, jei byla būtų išspręsta ne jų naudai. Venišija mėgdavo laukti viena.

Kai buvo tik pradėjusi dirbti, ji mėgo žingsniuoti Beilio koridoriais, iš senojo Eduardo laikų barokinio pastato įstaigos pereidavo į paprastutį naująjį teismą, tada į marmuru grįstą prabangią Didžiąją salę ir ten vaikščiodavo po mėlyna kupolo mozaika bei timpanais, žiūrėdama į pažįstamus paminklus, mesdama iš galvos viską, ką būtų galėjusi padaryti geriau ar blogiau, ruošdamasi išklausyti nuosprendį.

Dabar toks pasivaikščiojimas atrodė pernelyg akivaizdi priemonė nerimui įveikti. Ji mieliau sėdėdavo bibliotekoje, o kadangi atkakliai siekė vienatvės, tai beveik visad būdavo viena. Pasiėmė nuo lentynos knygą, nežiūrėdama į jos pavadinimą, ir nusinešė prie stalo nė neketindama skaityti.

„Geri, ar jūs mylėjote savo tetą?“ Šis klausimas priminė panašų klausimą, užduotą – kada? – prieš aštuoniasdešimt ketverius metus, 1912 m. kovo mėnesį, kai Frederikas Henris Sedonas buvo pripažintas kaltu nužudęs savo nuomininkę panelę Elizą Barou. „Sedonai, ar jums patiko panelė Barou?“ Kaip jis galėjo įtikinamai į tai atsakyti, apgaule išviliojęs iš moters visą turtą ir palaidojęs ją elgetų kape? Varlį ta byla tiesiog sužavėjo. Jis cituodavo klausimą norėdamas parodyti, kaip vienas klausimas gali lemiamai paveikti visą bylos eigą. Varlys buvo radęs ir kitų pavyzdžių: Rouzo sudegusio automobilio byloje apklaustas ekspertas liudytojas, kurio parodymai diskredituoti, nes jis nesugebėjo atsakyti, koks yra vario tempimosi koeficientas; arba ponas teisėjas Darlingas, įsikišęs į majoro Armstrongo bylos svarstymą paklausti, kodėl kaltinamasis, tvirtinęs, jog įsigijo aršeniko pienėms naikinti, išpilstė jį į mažus paketėlius. O ji, penkiolikmetė, sėdėjusi tame mažame apytuščiame kambarėlyje, paklausė: „Tik dėl to, kad liudytojas pamiršo mokslo faktą ar kad teisėjas nutarė įsikišti? Koks čia teisingumas?“

Varlys akimirką atrodė įskaudintas, nes labai troško tikėti teisingumu, troško tikėti įstatymu. Varlys. Edmundas Albertas Frogetas*. Neįtikėtina, tačiau jis buvo menų bakalauras, gavęs laipsnį po neakivaizdinių studijų kažin kokiame universitete. Edmundas Frogetas padarė ją advokate. Ji pripažino šią tiesą ir buvo dėkinga keistam, paslaptingam, pasigailėtinam žmogiūkščiui, tačiau galvodavo apie jį retai ir be ypatingo noro. Buvo per daug skaudu prisiminti dieną, kai jų santykiai nutrūko, todėl dėkingumą užgožė sutrikimas, gėda ir baimė. Jei ir prisimindavo jį, tai tik todėl, kad į dabartį įsibraudavo kokia nors atminties skeveldra, ir, kaip dabar, Venišija

* Frogg (*angl.*) – varlė.

vėl pasijusdavo penkiolikmetė, sėdinti Varlio kambaryje, klausanti jo pasakojimų ir besimokanti baudžiamosios teisės.

Jie susėsdavo abipus mažo šnypščiančio dujinio židinio, kurio degė tik viena pusė, nes už dujas reikėjo į skaitiklį mesti monetas, o Varlys buvo neturtingas. Tačiau šalia židinio buvo dujinė plytelė, ir ji virdavo abiem kakavą, stiprią, nelabai saldžią, kokią pati mėgo. Be abejo, ji lankėsi pas jį ir vasarą, rudenį bei pavasarį, bet jos atmintyje visad iškildavo žiema: plonos, be pamušalo užuolaidos užtrauktos, mokyklos triukšmas berniukams sugulus nurimęs. Jos tėvai, sėdintys svetainėje vidury namo, nesijaudino dėl dukters; manė, jog ji sėdi savo miegamajame ir ruošia pamokas. Devintą valandą ji nutraukdavo pokalbį ir leisdavosi žemyn palinkėti labos nakties, atsakyti į lengvai nuspėjamus klausimus apie tai, kaip jai sekėsi, ir apie rytdienos tvarkaraštį. Tačiau po to visad grįždavo į vienintelį namo kambarį, kuriame jautėsi laiminga, prie šnypščiančios liepsnos, į krėslą sulūžusiomis spyruoklėmis, kuriame buvo patogu sėdėti, nes Varlys, paėmęs nuo lovos savo pagalvę, užkišdavo jai už nugaros, pas Varlį, sėdintį šalimais kėdėje tiesia atkalte, šalia ant grindų pasidėjusį šešis „Garsiausių Britanijos teismo procesų“ tomus.

Jis buvo niekingiausias, labiausiai išnaudojamas mokytojas jos tėvo laikomoje priemiesčių parengiamojoje mokykloje Deinsforde, kur buvo priimtas dėstyti anglų kalbos ir istorijos visų klasių moksleiviams, tačiau privalėjo dirbti viską, ko užsigeisdavo direktorius. Frogetas buvo tvarkingas, smulkaus sudėjimo žmogelis buka nosimi, mažomis protingomis akutėmis už akinių storais stiklais ir ryškiai rudų plaukų vainikėliu. Be jokių abejonių, berniukai jį pravardžiavo Varliu. Gavęs progą, jis būtų buvęs geras mokytojas, tačiau mažieji barbarai netrukus suuodė apsigimusią auką savo vaikystės džiunglėse, ir Varlio gyvenimas virto kantriai pakeliamu triukšmingų įžeidinėjimų ir apskaičiuoto žiaurumo pragaru.

Jei draugai ar pažįstami klausdavo Venišiją apie jos vaikystę – retai kas tą darė, – ji pateikdavo jiems parengtą atsakymą, visad tais pačiais žodžiais, visad abejingo susitaikymo tonu, kuris užkirsdavo kelią tolesniam smalsavimui:

– Mano tėvas laikė berniukų parengiamąją mokyklą. Ne visai tokią, kaip Dregonas ar Samerfildas. Pigią vietelę, į kurią tėvai siųsdavo vaikus, kurie painiojosi jiems po kojomis. Nežinau, kas jos labiausiai nekentė: mokiniai, mokytojai ar aš. Užtat, ko gero, užaugti tarp šimto mažvaikių – nebloga mokykla baudžiamosios teisės atstovui. Tiesą sakant, mano tėvas buvo visai geras mokytojas. Mokiniams ne taip jau ir nepasisekė.

Jai pačiai vargiai galėjo labiau nepasisekti. Mokykla, pretenzingas XIX a. vietinio geradario ir buvusio mero namas iš raudonų plytų, buvo pastatyta už poros mylių nuo malonaus Berkšyro miestelio, tada dar beveik kaimo. Kai Klarensas Oldridžas 1963 m. nusipirko mokyklą už palikimą, gautą po tėvo mirties, kaimas buvo išaugęs į mažą miestelį, išlaikiusį individualumą ir tapatybės jausmą. Po dešimt metų jis virto miegamuoju priemiesčiu, po žalius laukus tarsi vėžio metastazės išsklido valdininkų namai iš raudonų plytų ir betono, maži parduotuvių kompleksai, įstaigų pastatai ir daugiaaukščių gyvenamųjų namų masyvai. Lauką, skiriantį miestą nuo Deinsfordo, įsigijo vietos savivaldybė, ketindama statyti pigius butus, bet pinigai baigėsi anksčiau už statybas ir sklypas liko apleistas, paverstas nereikalingų daiktų ir aplaužytų medžių šiukšlynu, tarsi kokia aplinkinių gyventojų žaidimų vieta ir sąvartynas. Venišija dviračiu važiuodavo per jį į mokyklą ir šios kelionės nekentė, bet kasdien atlikdavo, nes kitas kelias buvo dvigubai ilgesnis ir reikėdavo pavažiuoti plentu, o tėvas tą draudė. Kartą ji jo nepaklausė ir buvo pastebėta vieno tėvo draugo, važiavusio pro šalį automobiliu. Tėvo pyktis buvo baisus, skausmingas ir ilgalaikis. Kiekvienos darbo dienos kelionė per krūmynus, per geležinkelio tiltą, skiriantį juos nuo miesto, ir per gyvenamųjų namų kvartalą buvo tikra kančia. Jai kasdien tekdavo išklausyti pavymui šaukiamus gąsdinimus ir nešvankybes, išprovokuotas jos mokyklinės uniformos. Kiekvieną dieną reikėdavo ieškoti mažiausiai užkimšto kelio, saugotis didesnių, baugesnių berniukų, didinti ar mažinti greitį, kad išvengtų laukiančių gaujų, kupinai paniekos sau ir neapykantos kankintojams.

Mokykloje rasdavo prieglaudą ne tik nuo kelionės. Čia ji buvo laiminga, bent jau tiek, kiek išvis sugebėjo tokia būti. Tačiau tas gyvenimas buvo visai atskiras nuo gyvenimo Deinsforde, buvimo vienturčiu tėvų vaiku, tad lankydama mokyklą Venišija jautėsi tarsi gyvenanti dviejuose pasauliuose. Vienam pasiruošdavo vilkdamasi tamsiai žalią mokyklinę uniformą ir rišdamasi kaklaraištį; fiziškai į jį įžengdavo nusėdusi nuo dviračio, varydamasi jį pro mokyklos vartus. Kitas pasaulis ją susigrąžindavo kiekvieną popietę; jis buvo pilnas berniukų šūkavimų, grindimis tapsinčių pėdų ir daužomų suolviršių garso, maisto, džiūvančių drabužių ir jaunų, nelabai kruopščiai nupraustų kūnų kvapo, bet visus kvapus gožė nerimo, artėjančios nesėkmės ir baimės dvelksmas. Šiame pasaulyje irgi buvo paguoda. Jos Venišija ieškodavo kas vakarą mažame, apytuščiame Varlio kambarėlyje.

Šešis „Garsiausių Britanijos teismų procesų“ tomus jis naudojo kaip vadovėlius ir užduočių sąsiuvinius: jis dėstydavo kaltintojo versiją, ji gynėjo, paskui apsikeisdavo vaidmenimis. Venišijai tapo pažįstami visi procesų dalyviai, visos žmogžudystės virsdavo galingais ir gyvais vaizdiniais, maitindamos derlią vaizduotę, kurią visad tramdė tikrovės suvokimas, būtinumas žinoti, kad šie neviltyje paskendę vyrai ir moterys, kai kurie jų užkasti kalkėse kalėjimo kieme, nėra jos fantazijos vaisiai, kad jie tikrai gyveno, kvėpavo ir mirė, kad jų tragedijas galima analizuoti, aptarinėti ir atrasti jose prasmę. Alfredas Arturas Rouzas, kurio užsiliepsnojęs automobilis tarsi mirtinas fakelas nušvietė Northemptono gatvę; Madlena Smit, Glazge pro pirmo aukšto lango grotas tiesianti puodelį kakavos ir galbūt aršeniko; Džordžas Džozefas Smitas, grojantis fisharmonija Haigeito pensiono svetainėje, kai jo suviliota ir nužudyta moteris negyva guli antrojo aukšto vonioje; Herbertas Rousas Armstrongas, siūlantis varžovui aršeniku apibarstytą spurgą ir sakantis: „Atsiprašau, kad paduodu pirštais“; Viljamas Volesas, atkakliai žingsniuojantis po Liverpulio priemiesčius ir ieškantis neegzistuojančio Rytų Menlovo sodo.

Ypač juos sužavėjo Sedono byla. Varlys trumpai atpasakodavo faktus, o po to jie imdavosi skaityti proceso užrašus.

– 1910 metai. Kaltinamasis Sedonas, Frederikas Henris. Godus, šykštus, pakvaišęs dėl pinigų ir pelno. Gyvena Torington Parke, Izlingtone, su žmona Margarete Ana, penkiais vaikais, senu tėvu ir tarnaite. Turi verslo sutartį su Londono ir Mančesterio Pramonės draudimo bendrove. Yra savo namo savininkas, dar turi keletą smulkių nekilnojamojo turto vienetų įvairiuose Londono rajonuose. 1910 m. liepos 25 dieną priima gyventi nuomininkę. Elizai Anai Barou keturiasdešimt devyneri metai, ji nemalonaus būdo ir atgrasių asmeninių įpročių, tačiau turi pinigų. Ji dar turi aštuonerių metų našlaitį Ernį Grantą, draugės vaiką, kuris apsigyveno pas ją ir miega jos lovoje. Veikiausiai ją myli tik jis, daugiau niekas. Ernio dėdė ponas Hukas su žmona taip pat buvo apsigyvenę Sedono namuose, tačiau ilgai netruko. Jie išvyko po kivirčo su panele Barou ir skandalo su Sedonu, kurį apkaltino norint užvaldyti panelės Barou pinigus. Būtent tą jis ir padarė per šiek tiek daugiau kaip metus. Jam apsimokėjo. Atsimink, 1910 metai. Tūkstantis šeši šimtai svarų pusketvirto procento Indijos akcijomis, pajamos iš išnuomotos aludės ir kirpyklos. Du šimtai dvylika svarų taupomojoje banko sąskaitoje ir gryni pinigai auksu bei banknotais, kuriuos ji laiko po lova. Visa tai perrašyta Sedonui už pažadėtą metinį 150 svarų mokestį. Tai reiškia, kad Sedonas pasiėmė visus jos pinigus ir mainais įsipareigojo tiek mokėti kasmet iki gyvos galvos.

Venišija tarė:

– Ji prašyte prašėsi nužudoma, ar ne? Kai jis užgrobė visus jos pinigus, pati moteriškė tapo tik našta.

– Žinoma, joks teisininkas nebūtų pataręs rodyti tokio pasitikėjimo. Tačiau jei žmogus šaltakraujis ir godus, dar nereiškia, kad jis žudikas. Jei nori pasakyti ginamąją kalbą, turi neskubėti spręsti.

– Norit pasakyti, jog turiu tikėti, kad jis to nepadarė?

– Ne, niekam nerūpi, kuo tu tiki. Tavo darbas įtikinti prisiekusiuosius, kad valstybės kaltintojas nesugebėjo surinkti teisiamojo kaltės įrodymų taip, kad nekiltų pagrįstų abejonių. Bet negalima nieko spręsti, pirmiausia neišanalizavus faktų.

– Kaip jis tą padarė? Gerai, ką sako kaltintojas, kaip jis tą padarė?

– Aršeniku. 1911 m. rugsėjo pirmą panelė Barou pasiskundė skrandžio skausmais, pykinimu ir kitais nemaloniais simptomais. Buvo pakviestas gydytojas, kuris kasdien ją lankė dvi savaites, bet ankstų rugsėjo 14 rytą Sedonas užėjo pas gydytoją namo ir pranešė, kad ligonė mirė.

– Ar gydytojas neliepė daryti skrodimo?

– Tikriausiai nematė reikalo. Jis išdavė mirties liudijimą įrašęs, kad panelė Barou mirė nuo epideminio viduriavimo. Tą patį rytą Sedonas sutarė ją palaidoti bendrame kape už keturis svarus ir pareikalavo procentų iš laidotuvių biuro savininko, kuriam pavedė šį darbą.

– Bendras kapas ir buvo jo didžiausia klaida, ar ne?

– Ir tai, kaip jis elgėsi su panelės Barou giminaičiais, kai šie pradėjo domėtis. Jis buvo arogantiškas, nejautrus ir įžūlus. Nieko nuostabaus, kad jie ėmė kažką įtarti ir nutarė pranešti Valstybės prokurorui. Panelės Barou kūnas buvo ekshumuotas, jame rasta aršeniko. Sedoną suėmė, o po šešių mėnesių ir jo žmoną; abu apkaltinti žmogžudyste.

Venišija tarė:

– Bet juk Sedoną pakorė dėl to, kad jis buvo šykštus ir godus, o ne dėl to, kad kaltinimas buvo teisingas? Kalbėjo, jog jis pasiuntė aršeniko pirkti savo penkiolikmetę dukrą Megę, bet toji viską paneigė. Nemanau, kad vaistininko – kaip jis, ponas Torlis? – parodymais verta pasikliauti. Kaip manote, ar jūs būtumėt sugebėjęs jį išsukti?

Varlys patenkintas šyptelėjo. Jis buvo truputį tuščiagarbis, ir Venišija kartais savo pramogai tuo naudojosi.

Jis atsakė:

– Klausi, ar aš būčiau pasirodęs geriau už Edvardą Maršalą Holą. Jis buvo stebuklingas advokatas. Kaip norėčiau jo pasiklausyti, bet, aišku, jis mirė 1927 m. Jis nebuvo didis teisės specialistas, sakoma, jog prisibijojo apeliacinio teismo. Tačiau tai vienas didžių-

jų advokatų, nuostabios iškalbos, stulbinamai artistiškas. Aišku, mūsų laikais to nebereikia. Toks dramatiškas, kone isteriškas advokato kalbos stilius išnyko iš šiuolaikinių teismų. Bet jis pasakė vieną dalyką, kurio niekad nepamiršiu. Užrašysiu jį tau. „Negaliu pasiremti jokiu scenarijumi, niekas man nerašo žodžių, kuriuos turėčiau kalbėti. Nėra ir uždangos. Tačiau iš ryškaus kito žmogaus gyvenimo sapno turiu sukurti atmosferą – tai ir yra advokato menas.“ Iš ryškaus kito žmogaus gyvenimo sapno. Man patinka.

Ji pritarė:

– Ir man.

Varlys kalbėjo toliau:

– Manau, kad tavo balsas bus kaip tik toks, kokio reikia. Aišku, tu dar jauna. Gal nieko neišeis.

– O kokio balso reikia?

– Kad jo būtų malonu klausytis. Neįkyraus. Daugiaspalvio, šilto, puikiai moduliuoto ir valdomo. Įtikinamo – svarbiausia, kad būtų įtikinamas.

– Ar tai taip svarbu?

– Gyvybiškai svarbu. Normanas Birketas turėjo tokį balsą. Kaip būčiau norėjęs jį išgirsti. Balsas advokatui ne mažiau svarbus negu aktoriui. Gal ir aš būčiau tapęs advokatu, jei turėčiau tinkamą balsą. Manasis per silpnas. Nepasiektų prisiekusiųjų suolo.

Venišija palenkė galvą prie „Garsiausių teismo procesų“ tomo, kad jis nematytų jos šypsenos. Kliudė ne tik jo balsas – aukštas, pedantiškas, kartais netikėtai virstantis cypimu; juokas ėmė vien įsivaizdavus peruką ant jo sausų rusvų plaukų ar mantiją, užmestą ant nerangaus mažyčio kūno. Be to, ji ne kartą buvo girdėjusi, kaip tėvas niekina Varlio neišsilavinimą, todėl neabejojo, kad gyvenime jis mažai pasieks. Tačiau jo pagyrimai buvo malonūs, o jų bendras žaidimas tapo būtinybe. Jis tenkino Venišijai būdingą tvarkos, tikrumo poreikį. Varlio kambarys, silpnas degančių dujų kvapas ir du apskurę krėslai buvo dar patikimesnė prieglauda negu jos suolas mokykloje. Kiekvienas davė kitam tą, ko šiam labiausiai reikėjo: jis buvo puikus mokytojas, o ji protinga, entuziastinga mokinė. Va-

karas po vakaro ji skubėdavo paruošti pamokas ir laukdavo progos nepastebėta išsmukti iš centrinio mokyklos pastato, perbėgti fligelį, užlipti linoleumu išklotais laiptais į jo kambarį ir klausytis pasakojimų, mėgautis juos abu apsėdusiu žaidimu.

Žaidimas baigėsi praėjus trims dienoms po jos penkiolikto gimtadienio. Varlys buvo pasiėmęs iš vietinės bibliotekos Florensės Meibrik teismo proceso aprašymą, kurį jie tą vakarą aptarinėjo. Jis paskolino jai knygą per naktį, bet Venišija nenorėjo jos neštis į mokyklą ar palikti savo kambaryje, kur ja galėjo susidomėti bet kuri iš dviejų tarnaičių ar atrasti tėvai. Ji beveik neabejojo, kad namuose niekas nepaiso jos privatumo. Todėl nutarė palikti knygą Varlio kambaryje. Pasibeldė tik dėl formos; nesitikėjo jo rasti. Buvo pusė aštuntos, jis turėtų pusryčiauti su mokiniais. Kaip ir tikėjosi, durys buvo neužrakintos.

Jos didžiausiai nuostabai, Varlys buvo kambaryje. Ant lovos stovėjo užkeltas didelis drobinis lagaminas atidarytu dangčiu. Antklodę beveik dengė marškinių, pižamų ir apatinių baltinių šūsnis, tik kojinės buvo tvarkingai susuktos į kamuoliukus. Venišijai pasirodė, kad vienu metu stebi ir siaubo kupiną jo žvilgsnį, jai įsiveržus į kambarį, ir dėvėtas, nešvarias apatines kelnes, kurias jis, pasekęs jos žvilgsnį, virpančiomis rankomis pakišo po lagamino antvožu.

Venišija paklausė:

– Kur jūs išvykstate? Kodėl kraunatės daiktus? Ar išvažiuojat?

Jis nusigręžė nuo jos. Ji vos išgirdo atsakymą:

– Atsiprašau, jei tave sutrikdžiau. Nenorėjau... nemaniau... dabar matau, kad elgiausi neprotingai, egoistiškai.

– Kaip tai sutrikdėte? Kas buvo neprotinga?

Ji įėjo į kambarį, uždarė duris ir atsirėmė į jas, valios pastangomis priversdama jį atsigręžti ir pasižiūrėti į ją. Tačiau kai Varlys atsisuko, jo veide ji pamatė gėdą, sutrikimą ir beviltišką maldavimą pasigailėti; suvokė, jog nepajėgs nei jo suprasti, nei padėti. Venėšiją apėmė baisi nuojauta, baimė dėl savęs, todėl jos balsas nuskambėjo griežčiau, negu būtų norėjusi:

– Sutrikdėte mane? Jūs manęs nesutrikdėte. Kas čia darosi?

Jis atsakė pasigailėtinai oficialiai:

– Regis, jūsų tėtis ne taip suprato mūsų santykių pobūdį.

– Ką jis jums prikalbėjo?

– Tai neturi reikšmės, nieko nepakeisi. Jis nori, kad išvykčiau iš čia. Turiu išvažiuoti dar prieš prasidedant pamokoms.

Ji prakalbo, aiškiai suvokdama, kad jos žodžiai tušti, o pažadas beprasmis:

– Aš su juo pakalbėsiu. Paaiškinsiu. Viską sutvarkysiu.

Jis papurtė galvą.

– Ne. Prašau, nereikia, Venišija. Bus tik blogiau. – Po to nusigręžė; ji stebėjo, kaip jis lanksto marškinius ir deda į lagaminą, matė, kaip virpa jo rankos, girdėjo balse gėdingą susitaikymą. – Jūsų tėtis pažadėjo man parašyti gerą rekomendaciją.

Na, žinoma, rekomendacija. Be rekomendacijos jis neteks vilties gauti mokytojo vietą. Jos tėvo galioje buvo ne tik išmesti jį iš darbo. Daugiau nebebuvo ką sakyti nei ką daryti, tačiau ji delsė, jausdama, jog reikia kokio nors gesto, atsisveikinimo žodžio, vilties, kad jiedu dar susitiks. Tačiau jie daugiau nebesusitiks, ir tą akimirką Venišija jautė ne simpatiją, bet gėdą ir baimę. Jis krovėsi savo „Garsiausių Britanijos teismo procesų“ tomus. Lagaminas ir taip buvo pilnas; ji abejojo, ar dar kas nors tilps. Vienas tomas tebegulėjo ant lovos; Varlys jai jį padavė. Tai buvo Sedono bylos aprašymas. Nežiūrėdamas į ją, jis tarė:

– Prašau paimti. Norėčiau, kad jūs jį turėtumėt. – Paskui, vis dar nepakeldamas akių, sušnibždėjo: – Prašau, eikite. Atsiprašau, aš tikrai nenorėjau.

Atsiminimai priminė ryškius filmo kadrus, surežisuotus ir gausiai apšviestus, su oficialiai paskirtais veikėjais, išmoktais ir nesikeičiančiais dialogais, tačiau be jungiamųjų grandžių. Dabar, sėdėdama atsivertusi sutarčių teisės knygą, tačiau jos neskaitydama, ji vėl tarsi grįžo namo, sėdėjo priešais tėvą ankštame valgomajame, pakvipusiame aitriais rytinės kavos, kumpio ir skrudintos duonos kvapais. Į jos kelius vėl nepatogiai rėmėsi masyvus ąžuolo stalas, kurį prireikus galima pailginti, padalyti langai, veikiau užstojantys

negu praleidžiantys šviesą, valgomojo bufetas raižyta sienele ir apvaliomis kojomis, šildomosios lėkštės ir uždengti dubenys. Kartą jos tėvas matė spektaklį, kurio veikėjai, aukštuomenės atstovai, valgė pusryčius, pasiėmę nuo specialaus bufeto. Tai jam tapo gražaus gyvenimo simboliu, ir Deinsforde atsirado valgomojo bufetas, nors ant jo niekad nebuvo daugiau patiekalų, kaip kiaušinienė su kumpiu arba keptos dešrelės. Kaip keista, kad ji iki šiol nepamiršo apmaudo, kurį jai kėlė šis kvailas apsimetinėjimas, pridėjęs motinai papildomo darbo.

Ji įsidėjo kumpio, atsisėdo ir prisivertė pažvelgti į tėvą. Šis tylėdamas valgė, akimis šokčiodamas nuo prikrautos lėkštės prie gretimais ant stalo gulinčio gražiai sulankstyto *Times*. Jo burna po mažyčiais retais ūsais buvo rausva ir drėgna. Atsipjaudavo kvadratėlį skrudintos duonos, užtepdavo sviesto ir marmelado ir įmesdavo į tą atvirą, pulsuojantį plyšį, kuris atrodė gyvenąs godų savarankišką gyvenimą. Jo rankos buvo stiprios, kampuotos, pirštai apžėlę standžiais juodais plaukais. Ji taip jo bijojo, kad darėsi bloga. Visad baiminosi tėvo ir žinojo, kad neverta ieškoti motinos užtarimo; motinos baimė pranoko josios. Vaikystėje jis ją mušė už kiekvieną smulkų nusižengimą namų tvarkos taisyklėms, jo nustatytoms elgesio ir pasiekimų normoms. Mušdavo nelabai skaudžiai, tačiau tai ją nepakeliamai žemino. Kiekvieną kartą prisiekdavo sau, jog nerėks, bijodama, kad gali išgirsti berniukai. Tačiau jos narsios pastangos likdavo bergždžios; tėvas mušdavo tol, kol ji surikdavo. Blogiausia, jog ji matė, kaip jam tai patinka. Kai ji subrendo, mušimas liovėsi. Tai buvo nedidelė jo auka. Juk tebeturėjo berniukus.

Dabar, sėdėdama tylioje bibliotekoje, ji vėl matė tėvo veidą, dėmėtus plačius skruostikaulius ir akis, kurių neatsiminė žvelgiančių geraširdiškai ar švelniai. Kai Venišijai mokykloje buvo įteikti prizai, viena mokytoja pasakė jai, jog tėvas labai ja didžiuojasi. Tuo metu šis teiginys jai pasirodė neįtikėtinas; toks pats atrodė ir dabar.

Ji stengėsi kalbėti ramiu, bebaimiu balsu:

– Ponas Frogetas sakė, kad išvažiuoja.

Tėvas nepakėlė akių. Tebekramtydamas atsakė:

– Buvo sutarta, kad tu su juo nepasimatysi. Tikiuosi, nežadėjai jam rašyti ar susitikti.

– Žinoma, ne, tėti. Bet kodėl jis išvažiuoja? Sakė, kad tai dėl manęs.

Motina nustojo valgiusi. Ji išsigandusiu, prašančiu žvilgsniu dirstelėjo į Venišiją ir ėmė trupinti duonos riekelę. Tėvas vis dar nepakėlė akių. Jis pervertė laikraščio puslapį:

– Stebiuosi, kad šito klausi. Ponas Mičelas pamanė, jog turiu žinoti, kad mano duktė kas vakarą iki vėlumos sėdi jaunesniojo mokytojo miegamajame. Jei tu neturi supratimo, kokią padėtį užimi šioje mokykloje, galėjai bent pagalvoti apie mane.

– Bet mes nieko nedarėm, tik kalbėjomės. Kalbėdavom apie knygas, apie teisę. Be to, tai ne miegamasis, tai jo gyvenamasis kambarys.

– Nenoriu apie tai kalbėti. Neketinu net klausti, kas tarp judviejų vyko. Jei turi ką papasakoti, malonėk pasikalbėti su savo motina. Aš savo ruožtu pranešu, kad šis reikalas baigtas. Nenoriu šiuose namuose daugiau girdėti Edmundo Frogeto vardo, ir nuo šiandien ruoši pamokas čia, prie šio stalo, ne savo kambaryje.

Venišija susimąstė, ar tada, ar kokią kitą dieną ji suprato, kodėl iš tiesų viskas įvyko. Tėvas ieškojo preteksto atsikratyti Varlio. Jis buvo darbštus, tačiau nemokėjo palaikyti drausmės, buvo nemėgstamas berniukų ir nepopuliarus mokyklos renginiuose. Jo atlyginimas buvo skurdus, bet vis tiek nepakankamai mažas. Mokykla buvo nuostolinga; tik vėliau Venišija sužinojo, kokia nuostolinga. Kažkuo reikėjo nusikratyti, o Varlys nebuvo labai vertingas. Tėvas pasielgė gudriai. Jo pateikto kaltinimo, nekonkretaus, bet iš esmės šiurpiai aiškaus, Varlys niekaip nebūtų drįsęs viešai paneigti.

Daugiau ji jo nebematė ir nieko apie jį nebegirdėjo. Dėkingumą už tai, ką pripažino iš jo gavusi, gožė gėda dėl jos silpnumo ir išdavystės. Jų žaidimas ją labai žavėjo, pats žmogus – ne. Žinojo, jog būtų pasijutusi labai nepatogiai, jei kuri nors klasės draugė būtų juodu pamačiusi drauge.

Suvokimas, kad ji nekovojo už Varlį, aršiai nepuolė jo ginti, jau nekalbant apie protestą, kad jai labiau rūpėjo jos pačios gėda ir

tėvo baimė negu užuojauta jam, neišnyko ir apnuodijo tų drauge praleistų vakarų prisiminimą. Dabar prisimindavo jį labai retai. Kartais pasijusdavo galvojanti, ar jis dar gyvas, ir prieš akis iškildavo trikdantys, stebėtinai ryškūs vaizdai, kaip jis šoka nuo Vestminsterio tilto, o negalintys tuo patikėti praeiviai, persisvėrę per turėklus, spokso į kunkuliuojančią upę, arba kaip sėdėdamas ant viengulės lovos skurdžioje vieno kambario mansardoje kemša į burną aspirino tabletes ir užgeria pigiu vynu.

Kažin, galvojo Venišija, ką jam jautė ana penkiolikmetė paauglė? Tikrai ne meilę. Veikiau tai buvo simpatija, poreikis, draugiškumas, susidomėjimas ir supratimas, jog yra jam reikalinga. Gal ji jautėsi vienišesnė, negu manė. Tačiau kamuojama gėdos pripažino sau tą, ką žinojo nuo pat pradžių: kad ji juo pasinaudojo. Jei eidama po pamokų su keliomis draugėmis būtų jį sutikusi gatvėje, būtų apsimetusi, jog nepastebi.

Prietaringam žmogui galėjo pasirodyti prasminga, kad išvykus Varliui mokykla ėmė smukti sparčiau. Tiesa, ji galėjo išlikti, galėjo net atgauti buvusį klestėjimą, nes tėvai, tolydžio nusiviliantys vietinėmis valstybinėmis mokyklomis ir ieškantys įsivaizduojamo prestižo, drausmės bei gero elgesio ženklų, ėmė vis dažniau laikyti Deinsfordą pakankamai pigia galimybe išspręsti šeimos problemas. Tačiau savižudybė sunaikino visas viltis. Išsitempęs kaklas berniuko, pakibusio ant fligelio laiptų turėklo, rūpestingai parašytas raštelis su kruopščiai ištaisytu žodžiu „susigėdes“, tarsi direktoriaus pyktis būtų užvaldęs ir šį pasigailėtino maišto pasireiškimą, – tokių dalykų nebuvo įmanoma nei paaiškinti, nei nuslėpti. Venišijai atrodė, kad nupjovus įsitempusį pižamos diržą, nupuolė ne tik lavonas. Po to sekusios savaitės, apklausa, laidotuvės, laikraščių komentarai, kaltinimai mušimu ir perdėtai griežta drausme išvirto nutolstančiais automobiliais, berniukais su išsipūtusiais lagaminais, droviai ar pergalingai bėgančiais į laukiančias mašinas. Mokykla pasimirė ligoninę primenančiame skandalo, tragedijos ir galiausiai kone palengvėjimo dvoke, prie durų pagaliau privažiavus laidotuvių furgonui.

Šeima persikėlė į Londoną. Veikiausiai, pagalvojo Venišija, didmiestis jos tėvui, kaip daugybei kitų žmonių, atrodė negailestingos džiunglės, kuriose vienišumas galėjo bent prisidengti anonimiškumu, kuriame niekas nieko be reikalo neklausinėja, kuriame plėšrūnai randa tinkamesnio grobio už susikompromitavusį mokyklos direktorių. Mokyklos pastatą, ketinamą paversti pakelės užkandine ir moteliu, pavyko parduoti už sumą, kurios pakako įsigyti mažam terasiniam namui prie Šeperds Bušo ir užtikrinti pajamoms, papildančioms išmaldą, vargais negalais tėvo pelnomą atsitiktiniais darbais. Po keleto mėnesių jis rado prastai apmokamą darbą – taisyti darbus, kuriuos siųsdavo neakivaizdinių kursų studentai, – ir sąžiningai jį dirbo, kaip visad, kai tekdavo mokyti. Kai neakivaizdiniai kursai žlugo, jis padavė skelbimą, jog priima mokinius. Mažai kas įvertino jo mokymo kokybę; kitus pernelyg slėgė mažas tamsus kambarys namo priekyje, kurio tvarkyti neturėjo jėgų nei Oldridžas, nei jo žmona ir kur Venišijai buvo uždrausta kištis.

Ji kasdien lankė vietinę mokyklą. Tai buvo pirma tokio tipo pažangi mokykla Londone, skirta reklamuoti naujai švietimo politikai. Nors po keleto pirmųjų optimizmo metų mokyklą užliejo įprastinės didelės miesto mokyklos problemos, tačiau protingas ir darbštus vaikas joje galėjo daug pasiekti. Perėjimas nuo senos, provincialios mergaičių mokyklos su truputį snobiškais sąlyginumais ir vietinėmis tradicijomis Venišijai pasirodė ne toks skaudus, kaip tikėjosi. Naujojoje mokykloje buvo lygiai taip pat nesunku išlikti vieniše, kaip senojoje. Ji įveikė keletą užgauliotojų replikomis, privertusiomis juos prikąsti liežuvius; juk yra daug būdų padaryti, kad tavęs bijotų. Ji daug dirbo mokykloje, dar daugiau namie. Tiksliai žinojo, ko nori. Trys A lygio egzaminai, išlaikyti su pagyrimu, užtikrino vietą Oksforde. Pirmo laipsnio diplomą sekė ne mažiau svaiginantis akademinis pasisekimas per advokatūros egzaminą. Išvykdama mokytis į Oksfordą Venišija manė žinanti apie vyrus viską, ką reikia žinoti. Stiprieji kartais būna tikri šėtonai; silpnieji – amoralūs bailiai. Gali pasitaikyti vyrų, kurie sukels jai seksualinį troškimą, gal susižavėjimą, simpatiją ar net norą susi-

tuokti. Tačiau daugiau niekada gyvenime ji nepasikliaus vyriškio malone.

Durys atsivėrė, primindamos dabartį. Ji pažvelgė į laikrodį. Beveik dvi valandos. Ar tikrai prisiekusieji taip ilgai tarėsi? Jos pagalbininkas stengėsi tramdyti jaudulį.

– Grįžo.

– Ar jie turi klausimų?

– Ne, neturi. Paskelbs nuosprendį.

4

Teismo dalyviai rinkosi lėtai, rūpestingai vengdami dramatizmo ar nerimo apraiškų, laukdami prisiekusiųjų ir teisėjo. Šią akimirką Venišija prisiminė savo stažuotės vadovą. Jis buvo tradicijų gerbėjas, kuriam moteris su teisėjo peruku atrodė baisus anachronizmas, reikalaujantis stoiško pakantumo; žinoma, jei tik po peruku švytėjo dailus veidelis, jei elgesys pasižymėjo mielu nuolankumu, o protas neatrodė pavojingas. Kai jis sutiko priimti stažuotoją merginą, nustebo visa kolegija; tai galėjo lemti tik pastangos atgailauti už nuklydimus, kurių negalima atpirkti lengvesnėmis priemonėmis. Venišija jį prisiminė su pagarba, o ne su meile, tačiau jis jai davė du patarimus, už kuriuos liko jam dėkinga.

– Pasibaigus procesui, neišmesk jokių juodraščių. Ne šiaip kurį laiką palaikyk, niekad neišmesk. Pravartu turėti užrašus apie bylas, be to, iš jaunystės klaidų galima pasimokyti.

Antrasis patarimas buvo ne mažiau naudingas: „Kartais į prisiekusiuosius žiūrėti būtina, kartais patartina, o kartais reikia vengti net dirstelėti į tą pusę. Dažniausiai taip būna tada, kai jie grįžta skelbti nuosprendžio. Niekad teisme neparodyk, kad nerimauji. Be to, jei tu drąsiai koveisi, o prisiekusieji vis tiek su tavim nesutinka, tavo žvilgsnis juos tik sutrikdys“.

Pastarojo patarimo sunku laikytis Beilio pirmajame teisme, nes prisiekusiųjų suolas stovi tiesiai priešais advokatų vietas. Venišija įsmeigė žvilgsnį į teisėjo krėslą ir nė nedirstelėjo skersai salę, kai teismo sekretorius po įprastų įžanginių formalumų paprašė prisiekusiųjų seniūną atsistoti. Iš vietos pakilo vidutinio amžiaus inteligentiškos išvaizdos vyriškis, apsirengęs oficialiau už kitus. Venišija pagalvojo, kad jis apsigimęs seniūnas.

Sekretorius paklausė:

– Ar sutarėte dėl nuosprendžio?

– Taip, pone.

– Kaip nutarėte, ar kaltinamasis Geris Ešas kaltas dėl ponios Ritos O'Kyf nužudymo, ar nekaltas?

– Nekaltas.

– Tai jūsų visų nuosprendis?

– Taip.

Teismo dalyviai neištarė nė žodžio, tačiau viešojoje galerijoje pasigirdo prislopintas murmesys, nei dejonė, nei šnypštimas, kuris galėjo reikšti nuostabą, palengvėjimą ar pasibjaurėjimą. Ji nežiūrėjo į viršų. Tik paskelbus nuosprendį Venišija prisiminė publiką, tuos prisigrūdusius suolus, kuriuose sėdėjo kaltinamojo draugai ir giminaičiai, žmogžudysčių aistruoliai, atsitiktiniai ir nuolatiniai žiūrovai, iškrypėliai ir smalsuoliai, abejingai žiūrėdami, kaip apačioje teismo dalyviai atlieka iškilmingą puolimo bei atsitraukimo ritualą. Dabar spektaklis baigėsi, žiūrovai pasipylė žemyn plikais laiptais alsuoti grynu oru ir džiaugtis savo laisve.

Venišija nežiūrėjo į Ešą, tačiau žinojo, jog reikės su juo susitikti. Sunku nepersimesti bent keletu žodžių su klientu, kurį ką tik išteisino. Žmonės jautė poreikį išreikšti pasitenkinimą, kartais net dėkingumą, nors ji įtarė, kad šis dėkingumas neilgalaikis, kai kuriems pasibaigiantis gavus jos pateiktą sąskaitą. Tačiau šiokią tokią simpatiją ar užuojautą ji jautė tik nuteistiems klientams. Analizės momentais ji galvojo, ar tik pati nejaučia nesąmoningos kaltės, kuri po pergalės, ypač sunkiai pasiektos pergalės, virsta apmaudu klientui. Ši mintis jai atrodė įdomi, tačiau nekėlė nerimo. Tegu kiti advokatai mano turį pareigą drąsinti, paremti ar guosti klientus. Ji savo darbą apibrėžė aiškiau: jos pareiga laimėti.

Tai štai, ji laimėjo, ir kaip dažnai atsitinka, po trumpalaikės triumfo palaimos atėjo sekinantis nuovargis, tiek fizinis, tiek emocinis. Jis ilgai netrukdavo, tačiau kartais, jei procesas tęsdavosi keletą mėnesių, pergalės ir po to užplūstančio nuovargio išgyvenimas ją beveik užvaldydavo; reikėdavo sutelkti jėgas, kad galėtų susirinkti dokumentus, atsistoti ir atsakyti į tylius pagalbininko bei kolegų sveikinimus. Šiandien jai atrodė, kad sveikinimai prislopinti. Jos pagalbininkas buvo per jaunas ir dar nesugebėjo džiaugtis nuosprendžiu, kuris jam atrodė neteisingas. Tačiau šį kartą nuovargis praėjo labai greitai; Venišija juto, kaip raumenis ir gyslas užplūsta energija bei jėgos. Dar nė karto nebuvo jautusi tokio pasišlykštėjimo klientu. Tikėjosi, kad niekad daugiau jo nebepamatys, tačiau paskutinio susitikimo negalėjo išvengti.

Štai jis atėjo lydimas savo advokato Nevilio Sonderso; pastarojo veide ryškėjo įprastinė nepatenkinto mokytojo išraiška, tarsi jis būtų ketinęs perspėti klientą nebekartoti elgesio, dėl kurio jiems teko susidurti. Šypsodamasis savo siaura, šykščia šypsena jis ištiesė ranką ir tarė:

– Sveikinu.

Paskui pasisuko į Ešą ir pridūrė:

– Jums, jaunuoli, nepaprastai pasisekė. Esate labai daug skolingas panelei Oldridž.

Tamsios jo akys susidūrė su jos žvilgsniu, ir Venišijai pirmą kartą pasirodė, jog jose žybsi humoras. Buvo aišku be žodžių: mes suprantame vienas kitą. Žinau, kodėl išsisukau, tu irgi žinai.

Tačiau garsiai Ešas pasakė tik tiek:

– Ji gaus savo atlyginimą. Man priklauso valstybės gynyba. Prisiminkit, tam ji ir egzistuoja.

Sondersas išraudo, pravėrė burną prieštarauti, bet Venišija jį aplenkė, pasakiusi:

– Abiem linkiu geros dienos, – ir nusisuko.

Gyventi jai buvo likusios mažiau kaip keturios savaitės. Ji taip ir nepaklausė, nei tada, nei vėliau, iš kur jis žino, kokius akinius dėvėjo ponia Skali žmogžudystės naktį.

5

Tą patį vakarą šeštą valandą Hubertas Lengtonas išėjo iš savo kabineto. Jis buvo įpratęs išeiti iš darbo tokiu metu, o pastaraisiais metais atkakliai laikėsi smulkių, paguodą teikiančių gyvenimo ritualų. Tačiau šį vakarą nebuvo jokios priežasties grįžti namo, priešais plytėjo ilgos vienatvės valandos. Beveik nesąmoningai pasuko į dešinę, perėjo Midl Templio skersgatvį, Pamp Korto arką ir dengta arkada nužingsniavo į Templio bažnyčią. Bažnyčia buvo atidaryta, ir įžengęs pro didingas normaniškas duris Lengtonas išgirdo vargonus. Kažkas repetavo. Muzika buvo moderni, rėžė jam ausį, tačiau jis vis tiek atsisėdo galerijoje giedotojo pusėje, kur sekmadienis po sekmadienio ateidavo jau beveik keturiasdešimt metų, ir nesipriešindamas pasidavė nuovargiui bei nuoboduliui, grasinamai artėjusiam visą dieną.

– Septyniasdešimt dveji dar ne senatvė. – Šiuos žodžius ištarė garsiai, tačiau tuščioje erdvėje jie nuskambėjo ne kaip tylus pasipriešinimas, bet kaip gaili nevilties rauda. Kaip gali būti, kad tik prieš tris savaites kitapus gatvės Dvyliktajame teisme anoji pasibaisėtina akimirka vienu gaistu iš jo tiek daug atėmė? Jos prisiminimas ir veriantis skausmas persekiojo kone kiekvieną sąmoningą minutę. Ir dabar, prisiminus aną siaubą, kūnas sustiro.

Jis buvo įpusėjęs apibendrinti argumentus byloje, kuri buvo veikiau įdomi procedūriniu požiūriu negu sudėtinga, pelningas tarptautinės bendrovės užsakymas, labiau susijęs su įstatyminio precedento nustatymu negu su dramatišku interesų konfliktu. Staiga nei iš šio, nei iš to neteko žado. Iš galvos ir nuo liežuvio dingo žodžiai, kuriuos ketino toliau sakyti. Pažįstamas teismas, kuriame dirbo daugiau kaip keturiasdešimt metų, virto svetima, kupina siaubo vilkduobe. Negalėjo nieko prisiminti: nei teisėjo ir besibylinėjančiųjų pavardžių, nei pagalbininko ar priešininko advokato vardo. Kokias trisdešimt sekundžių jam atrodė, kad visi susirinkusieji sulaikė kvapą, visų akys įsmeigtos į jį, kupinos nuostabos, paniekos ar smalsumo. Nežinia kaip sugebėjo užbaigti sakinį ir atsisėdo. Bent jau skaityti dar gali. Užrašyti žodžiai tebeturėjo reikšmę. Suėmė bylos esmės išdėstymą rankomis, kurios taip drebėjo, kad Lengtono sutrikimą turėjo pamatyti visas teismas. Tačiau niekas neprakalbo, niekas nieko nesakė. Po trumpos pertraukos priešininko advokatas dirstelėjo į jį ir pakilo kalbėti.

Tačiau daugiau taip neturi atsitikti. Antrą kartą nebeištvertų šitokio sutrikimo, šitokios panikos. Jis buvo nuėjęs pas savo terapeutą, bendromis frazėmis pasiskundė trumpalaikės atminties sutrikimais, baime, jog tai gali būti sunkesnės ligos simptomas. Prisivertė ištarti tą nekenčiamą žodį: Alzheimerio liga. Medicinos tyrimai neparodė jokių nukrypimų. Gydytojas drąsindamas pakalbėjo apie persidirbimą, apie būtinybę sulėtinti apsisukimus, apie atostogų galimybę. Smegenų jungtys su amžiumi darosi ne tokios paslankios; bet juk to ir reikėjo tikėtis. Gydytojas jam priminė daktaro Džonsono žodžius: „Jei jaunas žmogus pameta skrybėlę, jis sako pametęs skrybėlę. Tuo tarpu senis sako: 'Pamečiau skrybėlę. Tikriausiai senstu'". Lengtonas įtarė, jog šis drąsinantis anekdotas pasakojamas visiems pagyvenusiems pacientams. Padrąsinimo nesulaukė; bet ir nesitikėjo.

Taip, metas į pensiją. Nenorėjo atskleisti ketinimų Draisdelui Lodui ir pasigailėjo savo žodžių vos juos ištaręs. Paskubėjo. Tačiau pasielgė išmintingiau, negu tikėjosi. Visai teisinga užleisti kolegijos prezidento vietą jaunesniam vyriškiui. Arba jaunesnei moteriai.

Draisdelui arba Venišijai; Lengtonui nerūpėjo, kuris iš jų užims jo vietą. O ar jis pats tikrai nori likti savo vietoje? Net kolegija pasikeitė. Nustojo buvusi brolija, o virto eile patogių, tiesa, kiek perpildytų kabinetų, kuriuose vyrai ir moterys gyveno atskirą profesinį gyvenimą, kartais nesusitikdami ištisas savaites. Jis apraudojo senus laikus, kai buvo tik tapęs kolegijos nariu, kai teisininkai nebuvo taip pasiskirstę pagal specializacijas, kai kolegos mėgdavo užsukti vieni pas kitus aptarti bylų ar įstatymo subtilybių, pasiklausti patarimo ar išmėginti argumentus. Tai buvo daug švelnesnis pasaulis. Dabar valdžią įgavo sistemų meistrai su savo kalkuliatoriais, technologijomis ir direktoriška rezultatų aistra. Ar ne geriau iš čia pasišalinti? Tačiau kur eiti? Jam nebuvo kito pasaulio, tik šis siaurų gatvelių ir namų keturkampis, kuriame tebeklaidžiojo romantiškų svajonių ir naivių ambicijų kupino mažo berniuko šešėlis.

Jo senelis Metjus Lengtonas nuo pat anūko gimimo skyrė jam teisininko ateitį. Nepaisant pavardės, aidinčios buvusios bažnytinės šlovės prisiminimais, šeima buvo neturtinga; prosenelis Sadberyje, Safolke laikė mažą metalo parduotuvėlę, o prosenelė tarnavo aristokratiškoje Safolko šeimoje. Jie šiaip taip vertėsi, tačiau atliekamų pinigų nebuvo. Užtat vienturtis jų vaikas pasirodė labai gabus, ambicingas ir pasiryžo tapti teisininku. Jis laimėjo stipendijas, aukojosi, jį globojo šeima, kurioje tarnavo motina. Sulaukęs dvidešimt ketverių metų Metjus Lengtonas buvo priimtas į Midl Templio kolegiją.

Dabar atmintis tarsi žibinto spindulys tikslingai apšvietė Huberto gyvenimo dykynę, trumpam ryškiai apšviesdama vieną akimirką, kai laikas sustojo, o paskui, tarsi sujudintas kokio atsiminimų spragtelėjimo, vėl pajudėjo. Dešimtmetis Hubertas eina per Midl Templį su seneliu, stengdamasis derintis prie ilgesnių senio žingsnių, klausydamasis, kaip šis vardija vardus žymių žmonių, buvusių šios senos draugijos nariais: seras Frensis Dreikas, seras Volteris Ralėjus, Edmundas Berkas, Amerikos patriotas Džonas Dikinsonas, lordai kancleriai, lordai aukščiausieji teisėjai, rašytojai – Džonas Ivlinas, Henris Fildingas, Viljamas Kouperis, De Kvinsis, Tekerėjus. Jiedu

su seneliu sustoja prie kiekvieno pastato ir apžiūri ženklą, kuris liudija jų priklausomybę tamplieriams: Velykų Avinėlis, nešinas nekaltybės vėliava, ant raudono kryžiaus baltame skritulio formos fone. Atsimena, kaip džiaugėsi radęs šį ženklą virš durų ar ant vandens vamzdžio. Jam buvo pasakojama istorija, legendos. Jie kartu suskaičiavo auksines žuveles Fontein Korto tvenkinyje ir susiėmę už rankų stovėjo po keturių šimtmečių senumo Midl Templio salės stogu su kirviu tašytomis sijomis. Čia anais vaikystės laikais jis skonėjosi istorija, romantika, išdidžiomis šios senos draugijos tradicijomis ir žinojo, jog ateis diena, kai pats taps jos dalimi.

Buvo sulaukęs kokių aštuonerių metų, gal net mažiau, kai senelis pirmą kartą jam parodė Templio bažnyčią. Jiedu praėjo pro XIII a. riterių statulas ir Hubertas atmintinai išmoko jų vardus, tarsi draugų: Viljamas Maršalas, Pembroko grafas, jo sūnūs Viljamas ir Gilbertas. Viljamas Maršalas buvo karaliaus Jono patarėjas prieš paskelbiant Didžiąją chartą.* Džefris de Mandevilis, Esekso grafas su cilindro formos šalmu. Hubertas kartojo šiuos vardus aukštu vaikišku balsu, džiugindamas senelį savo atmintimi, ir sukaupęs visą drąsą lietė šaltus akmenis mažomis rankytėmis, tarsi plokšti sustingę veidai galėtų jam, jų įpėdiniui, atskleisti didingą paslaptį. Bažnyčia pergyveno juos ir audringus jų gyvenimus, pergyvens ir jį. Jos sienos ištvers negailestingus tūkstantmečių smūgius, kaip ištvėrė tą 1941 m. gegužės 10 naktį, kai liepsnos liežuviai riaumojo tarsi priešo armijos, koplyčia virto krosnies pakura, sutrūkinėjo marmuro piliastrai, o ugnies paglemžtas stogas sprogo, kibirkščiuojančiomis skeveldromis nužerdamas statulas. Tada atrodė, kad liepsna įveiks septynis istorijos šimtmečius. Tačiau piliastrus pakeitė, statulas restauravo, vietoje Viktorijos laikų medinių drožinių išsirikiavo derama tvarka sustatyti nauji suolai, o lordas Glentanaras padovanojo nuostabius Harisono vargonus vietoje sunaikintųjų.

Dabar, pats būdamas senas, Hubertas kartais pagalvodavo, jog jo senelis stengėsi tramdyti pasiutusį pasididžiavimą pasiekta karje-

* Karaliaus Jono 1215 m. pasirašyta sutartis, užtikrinanti teises Anglijos feodalams bei Bažnyčiai. 1265 m. patvirtinta karaliaus Henriko III.

ra, pagarbą senovinei draugijai, kurios nariu tapo, ir kad tik kalbėdamasis su vaiku galėjo laisvai išreikšti emocijas, kurių jėgos pats kone gėdijosi. Senelis pasakodavo sausai, be pagražinimų, tačiau guviai paauglio vaizduotei pakeitus paprastą vaikystės pritarimą Hubertas apgaubė istoriją romantikos skraiste. Jis juto, kaip jo švarką brūkšteli prašmatnūs Henriko III ir jo didikų apsiaustai, 1240 m. Dangun Žengimo dieną procesijai einant į Apvaliąją bažnyčią pašventinti naujo nuostabaus choro; girdėjo silpstančias aimanas pasmerkto riterio, mirštančio badu penkių pėdų ilgio Atgailos celėje. Aštuonmečiui vaikui šis pasakojimas atrodė veikiau įdomus negu siaubingas.

– Ką jis padarė, seneli?

– Sulaužė ordino taisykles. Nepakluso magistrui.

– Ar ir dabar žmones uždaro į celes? – Jis žiūrėjo į du langų plyšius ir įsivaizdavo už jų matąs nevilties kupinas akis.

– Dabar jau ne. Tamplierių ordinas buvo paleistas 1312 metais.

– O teisėjai?

– Džiaugiuosi, jog lordą kanclerį tenkina ne tokios žiaurios bausmės.

Hubertas nusišypsojo atminimams, sėdėdamas ramus ir tylus, tarsi taip pat iškaltas iš akmens. Vargonų muzika liovėsi, jis nė nepastebėjo kada, kaip neprisiminė, kiek laiko jau čia sėdi. Kas atsitiko visiems tiems metams? Kur jie dingo, tie dešimtmečiai, skiriantys jį nuo laiko, kai jiedu su seneliu ėjo pro akmeninius riterius, kiekvieną sekmadienį lankydavo rytmetines pamaldas? Pamaldų paprastumas ir tvarkingas grožis, stebuklinga muzika jo akyse simbolizavo profesiją, kurią gavo gimdamas. Iki šiol kas sekmadienį ateidavo į mišias. Tai tapo jo įprasto gyvenimo dalimi, kaip įprotis pakeliui namo nusipirkti du visad tuos pačius sekmadienio laikraščius tame pačiame kioske, išsiimti iš šaldytuvo pietus ir pasišildyti, laikantis Eriko užrašytų nurodymų, popiet trumpai pasivaikščioti parke, paskui valandą numigti, o likusį vakarą praleisti prie televizoriaus. Religijos praktika, kuri, kaip jam dabar atrodė, niekad neviršijo formalaus iš anksto pateiktų vertybių patvirtinimo, virto beveik be-

prasmiu veiksmu, atliekamu siekiant išlaikyti savaitės struktūrą. Nuostaba, slėpinys, istorijos pojūtis – viskas išnyko. Laikas, atėmęs tiek daug, pasiėmė ir tai, kaip buvo beatimąs jo jėgas ir net protą. Dieve, meldžiu, tik ne protą. Ką nori, tik ne tai. Pajuto, kad kartoja karaliaus Lyro maldą: „Dangau, neleisk man išprotėt, neleisk! Suteik jėgų, kad tik neišprotėčiau!“*

Paskui į galvą atėjo romesnė, nuolankesnė malda. „Išgirsk mano maldą, o Viešpatie, ir atsižvelk į mano šauksmą. Esu tik prašalaitis, klajūnas, kaip visi mano protėviai. Pasigailėk manęs, kad atgaučiau jėgas prieš išeidamas iš čia visiems laikams ir išnykdamas.“

* W. Shakespeare, „Karalius Lyras“, I v., V scena. Vertė A. Danielius.

6

Antradienį, spalio aštuntą dieną ketvirtą valandą popiet Venišija pasitaisė nuo pečių slystančią mantiją, susėmė į krūvą popierius ir išėjo iš Old Beilio, kaip paaiškėjo, paskutinį kartą. 1972 m. pastatytas priestatas su oda išmuštais suolais buvo tuščias. Ore tvyrojo laukimas ir ramybė, paprastai būdingi triukšmingoms patalpoms, kai jas palieka besikivirčijantys žmonės ir ima leistis vakaro tyla.

Procesas jai nebuvo sunkus, tačiau Venišija pasijuto keistai nuvargusi; tenorėjo tik nusigauti į advokačių rūbinę ir pakabinti drabužius iki kitos dienos. Nesitikėjo, kad ši byla bus nagrinėjama Beilyje. Brajano Kartraito, kaltinamo sunkiu kūno sužalojimu, byla iš pradžių buvo paskirta nagrinėti Vinčesterio Karūnos teisme, tačiau vėliau perkelta į Londoną, nes vietos gyventojai buvo nusistatę prieš kaltinamąjį. Pastarąjį permaina labiau nuliūdino, negu pradžiugino; abi proceso savaites jis karčiai skundėsi nepatogia vieta ir gaišatimi keliaujant iš savo fabriko į Londoną. Venišija bylą laimėjo ir jis pamiršo visus nepatogumus. Pergalė jį įkvėpė nevykusiam atvirumui ir entuziazmui, ir dabar jis niekur nebeskubėjo. Tačiau Venišijai, norėjusiai kuo greičiau atsisveikinti, ši byla buvo nemaloni: kaltintojai prastai parengė argumentus, procesui vado-

vavo teisėjas, kuris, kaip Venišija įtarė, jos nemėgo – ir itin aiškiai parodė nepritariąs daugumos priimtam nuosprendžiui, – o nuobodus kaltintojas niekaip negalėjo patikėti, kad prisiekusieji suprato faktą, nepakartotą tris kartus.

Dabar Brajanas Kartraitas prilipo prie jos ir skubomis sekė iš paskos koridoriumi tarsi perdėtai draugiškas šuo, pakylėtas pergalės, kurios vargiai tikėjosi net pasitelkęs nemenką prigimtinį optimizmą. Virš švarutėlių marškinių apykaklės ir rūpestingai užrišto privačios mokyklos kaklaraiščio švytėjo raudonas ryškių bruožų veidas, nusėtas riebiais tarsi tepalas prakaito lašeliais.

– Na, kaip mes patvarkėm tuos pašlemėkus? Puikus darbas, panele Oldridž. Aš irgi neblogai pasirodžiau kaip liudytojas, ką?

Jis, arogantiškiausias žmogus pasaulyje, staiga pasidarė panašus į vaiką, godžiai laukiantį pagyrimo.

– Na taip, jums pavyko atsakyti į klausimus neišsiduodant, kaip smarkiai nekenčiate kovotojų prieš kraugeriškas sporto rūšis. Mes laimėjome, nes nebuvo nepaneigiamų įrodymų, jog jaunasis Milsas apako būtent nuo jūsų rimbo smūgių, be to, Maiklas Tjulis buvo palaikytas nepatikimu liudytoju.

– Po velnių, jis ir yra nepatikimas! O Milsas apako tik viena akimi. Aišku, man gaila vaikino. Bet tie žmogystos patys mielai puola kitus, o kai susilaukia atsako, ima rėkti. Tjulis manęs nekenčia kaip maro. Egzistavo priešiškumas, jūs pati taip sakėte, ir prisiekusieji pritarė. Priešiškumas. Laiškai į laikraščius. Telefono skambučiai. Jūs įrodėte, kad jis buvo pasiryžęs mane prigriebti. Puikiausiai jį supančiojote, ir dar man labai patiko tas paskutinis gabaliukas gynimo kalboje. „Jei mano klientas tikrai yra tokio nevaldomo temperamento, garsėja netikėtais smurto veiksmais, tai ar jums, ponai prisiekusieji, nenuostabu, kad būdamas penkiasdešimt penkerių metų nė karto nebuvo nuteistas baudžiamojoje byloje?“

Ji paspartino žingsnį, tačiau jis neatstojo. Venišija pamanė, jog galėtų užuosti jo pergalę.

– Nemanau, kad verta iš naujo kartoti visą procesą, pone Kartraitai.

– Bet jūs nesakėte, kad aš nė karto nebuvau kaltinamas baudžiamojoje byloje, ar ne?

– Tai būtų melas. Advokatai teisme nemeluoja.

– Bet kartais pasako ne visą tiesą, ar taip? Vadinasi, aš pripažintas nekaltu dabar, nekaltas buvau ir aną kartą. Pavyko. Nelabai malonu stoti priešais teismą jau turint nuobaudų. Nemanau, jog prisiekusieji pastebėjo, kokius žodžius pavartojote. – Jis nusijuokė. – Ir kokių ne.

Ji pagalvojo, tačiau garsiai nepasakė: užtat teisėjas pastebėjo. Ir kaltintojas.

Tarsi perskaitęs jos mintis, jis tarė:

– Bet jie negalėjo nieko pasakyti, ką? Mane pripažino nekaltu. – Jis prakalbo tyliau, apsidairė beveik tuščioje salėje. Prieš kalbėdamas truputį patylėjo. – Atsimenat, ką aš jums pasakojau, kaip išsisukau aną kartą?

– Atsimenu, pone Kartraitai.

– Daugiau ničniekam nesakiau, bet pagalvojau, kad jums žinoti nepakenks. Žinojimas yra jėga.

– Kartais žinojimas gali būti pavojingas. Jūsų paties labui tikiuosi, kad šias žinias pasilaikysite sau. Kai ateis laikas, gausite mano sąskaitą. Man nereikia papildomo užmokesčio slapta informacija.

Tačiau krauju pasruvusios kiaulės akutės buvo įžvalgios. Kai kuriais požiūriais jis kvailys, tačiau anaiptol ne visais. Jis tarė:

– Tačiau susidomėjote. Taip ir maniau. Juk Kostelo priklauso jūsų kolegijai. Ir nesijaudinkit. Aš niekam nesakiau ketverius metus. Nesu plepys. Žmogus, kuris nežino, kada reikia patylėti, nesukurs sėkmingo verslo. Tokio daikto neparduosi sekmadienio bulvariniams laikraščiams, sutinkat? Tiesa, niekas to neįrodys. Aną kartą gerai sumokėjau, sutinku sumokėti ir šįkart. Taip ir pasakiau savo poniai: „Pasisamdysiu geriausią baudžiamosios teisės specialistą Londone. Kiek reikės, tiek ir sumokėsiu. Negalima šykštėti svarbiausiems dalykams. Mes tiems pašlemėkams parodysim“. Miesto žiurkės, štai kas jie tokie. Neišdrįstų pajodinėti nė asiliuku pajūrio kurorte. Pažiūrėčiau, kaip jaustųsi užsodinti ant medžioklės žirgo.

Jie nieko neišmano apie kaimą. Gyvūnai jiems nerūpi. Paprasčiausiai negali pakęsti matydami, kaip kiti linksminasi. Pyktis ir pavydas, štai kas čia svarbiausia. – Ir pergalingos nuostabos kupinu balsu pridūrė, tarsi išgirdęs šiuos žodžius iš aukščiau: – Jie ne lapes myli, jie nekenčia žmonių.

– Taip, man teko girdėti šį argumentą, pone Kartraitai.

Atrodo, jis ėmė tyčia spaustis prie jos. Venišija pro tvido medžiagą beveik juto nemalonią jo kūno šilumą.

– Tiesa, kiti medžiotojai nelabai apsidžiaugs nuosprendžiu. Kai kas nori mane išgrūsti lauk. Būtų buvę visai nieko prieš, kad laimėtų tas sabotuotojas. Niekas pernelyg nesiveržė liudyti gynybos naudai, ką? Na, bet jei nori medžioti mano žemėse, turės apsiprasti, kad ir aš vilkėsiu raudoną švarką.

Koks jis perregimas, pamanė ji, koks stereotipiškas, mėgstantis jodinėti, gerti ir sekioti paskui sijonus būsimas žemvaldys. Ar tik ne Henris Džeimsas yra pasakęs: „Niekad negalvokite, jog kiaurai permanėte žmogaus širdį“? Tačiau jis buvo rašytojas. Jo toks darbas: visuose žmonėse atrasti ką nors sudėtingo, neeilinio, netikėto ir subtilaus. Venišijai, pradėjusiai artėti prie vidutinio amžiaus, jos ginami vyrai bei moterys, jos bendradarbiai ir kolegos rodėsi kaskart lengviau, o ne sunkiau numatomi. Tik labai retai ją dar nustebindavo žmogui visiškai nebūdingas veiksmas. Atrodė, jog instrumentas, tonacija, melodija nustatomi ankstyvaisiais gyvenimo metais; kad ir kokios sudėtingos bei įvairios būtų tolesnės muzikinės kadencijos, tema išlieka nepasikeitusi.

Tačiau Brajanas Kartraitas turėjo privalumų. Jis valdė klestintį žemės ūkio mašinų dalių gamybos verslą. Kvailys iš nieko verslo nesukurs. Jis parūpino žmonėms darbo vietų. Sklido kalbos, jog yra dosnus, nesukčiaujantis darbdavys. Kažin, kokie slapti talentai ar entuziazmo proveržiai slypi po šiuo dailiai pasiūtu tvido švarku? Jam užteko proto nuosaikiai apsirengti ruošiantis liudijimui; Venišija baiminosi, kad jis išsipustys ryškiai languotu švarku ar jojiko kelnėmis. Gal jis aistringai mėgsta vokiečių romantikų dainas? Gal augina orchidėjas? Dievina baroko architektūrą? Vargu. Ką, dėl Die-

vo meilės, jame įžiūri jo ponia? Ar turi reikšmės tai, kad į teismą ji neatvyko?

Venišija pasiekė advokačių rūbinės duris. Pagaliau juo atsikratys. Atsisukusi dar kartą padavė ranką geležiniam paspaudimui, paskui žiūrėjo jam įkandin. Tikėjosi daugiau niekad jo nebematyti, tačiau tą jausdavo visiems teisiamiesiems, kurių bylos baigdavosi sėkmingai.

Prisiartino teismo tarnautojas. Jis tarė:

– Prie durų susirinko nemažas būrys medžioklės priešininkų. Jiems nepatinka nuosprendis. Gal būtų išmintingiau išeiti pro kitas duris.

– Ar yra policija?

– Pora pareigūnų. Manau, jie daugiau triukšmauja, negu grasina – turiu galvoje protestuotojus.

– Dėkoju, Baraklou. Išeisiu kaip visada.

Ir tada, eidama koridoriumi centrinių laiptų link, ji juos pamatė. Oktaviją ir Ešą. Jiedu stovėjo prie Karolio II statulos ir per visą holą įtemptai žiūrėjo į ją. Net būdama taip toli ji aiškiai matė, jog jie kartu, jog tai nebuvo atsitiktinis susitikimas, bet iš anksto sutartas pasimatymas, pasirinkus vietą ir laiką. Jiedu stovėjo labai ramiai; jos dukrai tai buvo nauja, tačiau Ešo ramybę Venišija atpažino. Vieną akimirką, ne ilgiau, jos žingsniai sutriko, paskui ji ryžtingai nuėjo pas juos. Priėjusi arčiau pamatė, kaip Oktavija ranka siektelėjo Ešo rankos ir jam nesureagavus tyliai atsitraukė, tačiau duktė nenuleido akių nuo motinos.

Ešas vilkėjo baltus marškinius, kurie atrodė ką tik iškrakmolyti, džinsus ir džinsinio audinio švarką. Venišija matė, jog švarkas nepigus; jis iš kažin kur gavo pinigų. Šalia elegantiško ir savimi pasitikinčio jaunuolio Oktavija atrodė labai jauna ir beveik pasigailėtina. Ilgas medvilninis sijonas, kurį ji buvo įpratusi segėti su teniso marškinėliais, buvo švaresnis negu paprastai, tačiau Oktavija vis tiek atrodė kaip Viktorijos laikų pamestinukė, ką tik paleista iš prieglaudos. Ant teniso marškinėlių buvo užsimetusi tvidinio kostiumo švarką. Grubūs sportbačiai atrodė per sunkūs gležnoms merginos kulkšnims bei plonoms kojoms ir darė ją dar panašesnę į vargangą

vaiką. Liesas išmanantis veidas, kuriame taip lengvai pasirodydavo klastingas gudrumas ar slopinama pagieža, dabar atrodė ramus, beveik laimingas, ir pirmą kartą per daugybę metų ji atidžiai žvelgė į motiną giliomis tamsiai rudomis akimis – tai buvo vienintelis bruožas, bendras joms abiem.

Ešas prakalbo pirmas. Tiesdamas Venišijai ranką tarė:

– Laba diena, ponia Oldridž, priimkite sveikinimus. Mes buvome galerijoje. Įspūdinga, ar ne, Oktavija?

Venišija nepaėmė rankos, tačiau žinojo, jog būtent to jis tikėjosi ir siekė. Nežiūrėdama į jį, nenuleisdama akių nuo motinos, Oktavija linktelėjo.

Venišija atsakė:

– Manau, jog įspūdžių Beilyje jau prisisėmėte visam gyvenimui. Kiek suprantu, esate pažįstami.

Oktavija atsakė paprastai:

– Mes mylime vienas kitą. Ketiname susižadėti.

Žodžiai, pasakyti aukštu vaikišku balsu, nuskambėjo paskubomis, tačiau Venišija nepraleido negirdomis aiškios triumfo gaidelės.

Ji šaltai atsakė:

– Štai kaip? Tada siūlau persigalvoti. Gal tu ir nesi labai protinga, tačiau tikiuosi, jog turi šiokį tokį savisaugos instinktą. Ešas absoliučiai netinka būti tavo vyru.

Ešas nepuolė protestuoti, bet ji to ir nesitikėjo. Jis stovėjo ir žiūrėjo į ją šypsodamasis lengva, ironiška, iššaukiančia ir niekinama šypsena.

Jis tarė:

– Tai spręs Oktavija. Ji pilnametė.

Venišija nekreipė dėmesio į jį ir pasakė savo dukrai:

– Einu tiesiai į kolegiją. Noriu, kad eitum su manimi. Visiškai aišku, jog turime pasikalbėti.

Ji pagalvojo, ką darys, jei Oktavija atsisakys eiti, bet ši pažvelgė į Ešą.

Ešas linktelėjo ir pasakė:

– Šįvakar pasimatysim? Kada man ateiti?

– Taip, žinoma. Ateik, kai tik galėsi. Pusę septintos. Pagaminsiu ką nors vakarienės.

Venišija puikiai suprato, kad šis kvietimas buvo dukters pasipriešinimo išraiška. Ešas paėmė jos ranką ir pakėlė prie lūpų. Venišija matė, jog pašaipus jų pokalbio formalumas, vaidyba buvo skirti jai, kaip ir bučinys. Ją suėmė toks stiprus pyktis ir pasibjaurėjimas, jog turėjo sugniaužti kumščius valdydamasi, kad nesmogtų jam į veidą. Pro šalį ėjo žmonės, pažįstami teisininkai, su kuriais ji pasisveikino trumpai, nusišypsodama. Reikėjo ištrūkti iš Beilio.

Venišija pasakė:

– Na gerai. Tai einam? – Ir daugiau nežvilgtelėjusi į Ešą nuėjo pirma.

Prie durų beveik nebuvo žmonių. Arba protestuotojai pavargo jos laukti, arba pasitenkino apšaukę Brajaną Kartraitą. Vis dar nesikalbėdamos jiedvi su Oktavija perėjo gatvę.

Venišija buvo įpratusi pareiti į kolegiją po kiekvienos Beilyje baigtos bylos. Kartais rinkdavosi kitą kelią. Dažniausiai išsukdavo iš Flyto gatvės ties Bouveri gatve, paskui Templio skersgatviu įeidavo į Iner Templį iš Tiudorų gatvės pusės. Toliau Karūnos perėjimu kirsdavo Midl Templio skersgatvį ir įeidavo į Polet Kortą. Šią popietę, kaip visad, Flyto gatvė buvo triukšminga ir pilna žmonių, šaligatviai tokie prisikimšę, kad joms su Oktavija sunkiai sekėsi eiti greta viena kitos, o per automobilių riaumojimą ir burzgimą negalėjai susikalbėti. Netinkamas laikas pradėti rimtą pokalbį.

Net tada, kai jos išėjo į palyginti tylią Bouveri gatvę, Venišija tylėjo. Tačiau įėjus į Iner Templį tarė, neatsigręždama į Oktaviją:

– Turiu trisdešimt minučių. Einam į Templio sodą. Na, papasakok. Kada jūs susipažinote?

– Prieš kokias tris savaites. Aš jį sutikau rugsėjo septynioliktą.

– Turbūt jis tave užkalbino. Kur? Aludėje? Klube? Nejau ketini pasakyti, kad buvote oficialiai supažindinti jaunųjų konservatorių susirinkime?

Vos ištarusi šiuos žodžius Venišija suprato, jog padarė klaidą. Bardamasi su Oktavija ji niekaip nesugebėdavo išvengti pigių prie-

kaištų, niekingo sarkazmo. Pajutusi pažįstamą liūdesį suprato, jog ir šis pokalbis, – jei jį galima taip vadinti, – pasmerktas skandalingai žlugti.

Oktavija neatsakė. Venišija toliau kalbėjo, stengdamasi išlikti rami:

– Aš klausiu, kur jūs susipažinote.

– Jo dviratis sulūžo mūsų gatvėje, ir jis paklausė, ar negalėtų jo palikti prie mūsų langų. Į autobusą dviratis netilpo, o taksi neturėjo pinigų.

– Tada tu jam paskolinai dešimt svarų, o jis – koks stebuklas! – rytojaus dieną grįžo ir juos atidavė. O kas nutiko dviračiui?

– Jis jį išmetė. Jam nereikia dviračio. Jis turi motociklą.

– Kiek suprantu, dviratis atliko savo vaidmenį? Nieko sau sutapimas, kaip manai, – kad jis sulūžo priešais mano namą?

Mano namą, ne *mūsų* namą. Dar viena klaida. Oktavija vėl nutilo. Gal tai tikrai sutapimas? Būna ir keistesnių. Būdama baudžiamosios teisės specialistė, kone kas savaitę susiduri su kaprizingais atsitiktinumais.

Oktavija niūriai atsakė:

– Taip, jis grįžo. O po to grįžo dar kartą, nes aš jį pakviečiau.

– Vadinasi, tu su juo susipažinai prieš nepilną mėnesį, nieko apie jį nežinai, o man sakai, kad esate susižadėję. Nesi tokia kvaila, kad tikėtum, jog jis tave myli. Net tu negali būti tokia pamišėlė.

Oktavijos balsas prilygo skausmo šūksniui:

– Jis mane myli. Jei tu manęs nemyli, tai dar nereiškia, kad niekas ir niekad nemylės. Ešas mane myli. Be to, aš viską apie jį žinau. Jis man pasakė. Žinau apie jį daugiau už tave.

– Abejoju. Ką jis tau papasakojo apie savo praeitį, apie vaikystę, apie tai, ką veikė pastaruosius septynerius metus?

– Žinau, kad jis neturi tėvo, kad motina jį išmetė lauk sulaukusį septynerių metų ir atidavė prižiūrėti vietos valdžiai. Dabar ji mirusi. Iki šešiolikos metų jis buvo atiduotas valstybės globai. Žmonės tai taip vadina. Jis sako, kad buvo atiduotas į pragarą.

– Motina išmetė jį iš namų todėl, kad negalėjo suvaldyti. Ji pasakė vietos valdžiai, kad jo bijo. Bijo septynmečio vaiko. Ar tau tai

nieko nesako? Po to jis gyveno pas globėjus ir įvairiuose vaikų namuose, kurie tuoj pat jį išsiųsdavo, kai tik rasdavo, kas sutinka priimti. Žinoma, jis čia niekuo nekaltas.

Oktavija vos girdimai pasakė, nuleidusi galvą:

– Tikriausiai ir tu būtum taip su manim pasielgusi – atidavusi valstybės globai. Bet tu negalėjai, nes žmonės būtų apkalbėję, todėl geriau išsiuntei į internatinę mokyklą.

Venišija valios pastangomis išliko rami:

– Judu smagiai praleidote tris savaites sėdėdami bute, kurį aš tau parūpinau, valgydami mano maistą, leisdami mano uždirbtus pinigus ir pasakodami vienas kitam siaubingas savo kančių istorijas. Ar jis tau papasakojo apie žmogžudystę? Manau, tu žinai, kad jis buvo kaltinamas papjovęs savo tetą ir kad aš jį gyniau? Ar supranti, kad nuo žmogžudystės praėjo tik devyni mėnesiai?

– Jis man sakė, kad to nepadarė. Ji buvo baisi moteris, amžinai vedžiojosi namo vyrus. Vienas ją ir nužudė. Jis net nebuvo prie namų, kai tai atsitiko.

– Aš žinau gynybos argumentus. Aš organizavau gynybą.

– Jis nekaltas. Tu žinai, kad jis nekaltas. Tu pasakei teismui, kad jis to nepadarė.

– Aš nesakiau teismui, kad jis to nepadarė. Jau anksčiau tau viską aiškinau, bet tau niekad nebuvo įdomu pasiklausyti. Teismui nerūpi, ką aš manau. Aš ten esu ne tam, kad skelbčiau savo nuomonę. Mano darbas išbandyti kaltintojo argumentus. Prisiekusieji turi patikėti kalte be pagrįstų abejonių. Aš sugebėjau parodyti, kad pagrįstos abejonės egzistuoja. Jam priklausė būti išteisintam, ir jis buvo išteisintas. Tu visiškai teisi, jis nekaltas, bent jau dėl šio nusikaltimo. Nekaltas prieš įstatymą. Tačiau tai nereiškia, kad jis tinka į vyrus tau ar bet kuriai kitai moteriai. Jo teta nebuvo simpatiška moteris, tačiau juos kažkas siejo. Beveik neabejoju, kad jie buvo meilužiai. Jis jai buvo vienas iš daugelio, bet esu tikra, jog jam nereikėjo už tai mokėti.

Oktavija sušuko:

– Netiesa. Tai netiesa. Be to, tu negali mums uždrausti tuoktis. Man jau aštuoniolika.

– Žinau, kad uždrausti negaliu. Tačiau galiu, o kaip motina net privalau, paaiškinti, kokie pavojai tavęs tyko. Aš pažįstu šį jaunuolį. Visad stengiuosi kuo daugiau sužinoti apie savo klientus. Geris Ešas pavojingas. Gal net kupinas blogio, kad ir ką šie žodžiai reikštų.

– Tai kodėl jį apgynei?

– Tu visiškai nesupratai, ką aš aiškinau, ar ne? Ką gi, imkimės praktinių dalykų. Kada ketinate susituokti?

– Greit, gal po savaitės. Gal po dviejų ar trijų. Dar nenusprendėm.

– Ar jūs turit seksualinių santykių? Na, aišku, kad turit.

– Neturi jokios teisės šito klausti.

– Atsiprašau, neturiu. Tu visiškai teisi. Esi pilnametė. Neturiu jokios teisės šito klausti.

Oktavija paniurusi atsakė:

– Šiaip ar taip, mes kartu nemiegam. Dar ne. Ešas mano, jog geriau palaukti.

– Koks jis protingas! O iš ko ketina tave išlaikyti? Kadangi jis taps mano žentu, tai manau, jog turiu teisę šito klausti.

– Jis dirbs. Aš turiu savų pajamų. Tu man esi paskyrusi kišenpinigius. Negali jų atimti. Be to, galim parduoti savo istoriją laikraščiams. Ešas mano, kad jiems patiks.

– O, žinoma, kad patiks. Didelių turtų negausite, bet šiek tiek uždirbti pavyks. Įsivaizduoju, kaip jis tą pateiks. „Gyvenimo nuskriaustas jaunuolis neteisingai apkaltinamas šiurpiu nusikaltimu. Garsi advokatė jį gina teisme. Pergalingas išteisinimas. Užgimsta tyra jaunuoliška meilė.“ O taip, pelnysit vieną kitą svarą. Žinoma, jei Ešas ketina prisipažinti, jog nužudė tetą, galėtumėte gauti net šešiaženklę sumą. Kodėl gi ne? Antrą kartą jo teisti nebegalima.

Jiedvi skubiai žingsniavo tirštėjančiose sutemose, beveik sudūrusios palenktas galvas, tačiau toli viena nuo kitos. Venišija pasijuto fiziškai purtoma emocijų, kurių nepajėgė nei suprasti, nei suvaldyti. Jis parduos šią istoriją laikraščiams, jei tai jam apsimokės. Nejautė jai jokio įsipareigojimo, lygiai kaip ji jam nejuto nė mažiausios simpatijos. Jam jos reikėjo: gal jiems abiem reikėjo vienam kito. Viskam pasibaigus, per tą trumpą pokalbį, jo akyse ji

pamatė panieką, pasipūtimą ir suprato, jog jis jai jaučia ne dėkingumą, bet pagiežą. O taip, mielai ją pažemintų, jei tik galėtų. Dabar jau gali. Tačiau kodėl Venišijai buvo sunkiau galvoti apie tą sentimentalų ir vulgarų spaudos įsikišimą, apie būsimą kolegų gailestį ir juokelius negu susitaikyti su mintimi, jog jis ves Oktaviją? Ar tikrai giliai galvoje – galvoje, kuria taip didžiavosi, – suvokė, jog sava reputacija jai rūpi labiau negu dukters saugumas?

Būtinai reikia pamėginti dar kartą. Jos jau buvo beišsukančios iš sodo.

Trumpai patylėjusi pasakė:

– Jis yra padaręs vieną dalyką, šiaip gal ne blogiausią, bet man jis pasirodė lemtingas. Būtent dėl jo manau, kad Ešas kupinas blogio, o juk paprastai tokių žodžių nevartoju. Kai Ešui buvo penkiolika metų, jis buvo apgyvendintas vaikų namuose netoli Ipsvičo. Ten dirbo socialinis darbuotojas, vardu Maiklas Kolas, kuris tikrai rūpinosi Ešu. Leido su juo galybę laiko, tikėjo galįs jam padėti, gal net jį mylėjo. Ešas pamėgino jį šantažuoti. Pasakė, kad jei Kolis (taip jį vadino) kas savaitę nemokės jam dalies savo atlyginimo, įskųs jį už seksualinį priekabiavimą. Kolas atsisakė, ir Ešas pasiskundė. Įvyko oficialus tyrimas. Nieko nepavyko įrodyti, tačiau valdžiai pasirodė protingiau perkelti Kolą į kitą vietą, kur nereikėtų tiesiogiai dirbti su vaikais. Jis bus įtariamas visą gyvenimą, kad ir kur dirbtų, – jei išvis sugebės rasti padorų darbą. Prieš pasižadėdama tekėti už Ešo, pagalvok apie Kolį. Ešas sutrypė visus, kurie mėgino jam padėti.

– Aš tuo netikiu. Be to, jis manęs nesutryps. Gal aš tokia pat, kaip tu. Gal visai neturiu širdies.

Oktavija staiga nusisuko ir ėmė bėgti per sodą Krantinės vartų link, nerangi tarsi užgautas vaikas; plonytės kaip šakaliukai kojos sunkiais sportbačiais, plevėsuojantis atsegtas švarkas. Atsigręžusi pažiūrėti Venišija pajuto trumpą jausmų antplūdį, beveik primenantį švelnų gailestį. Tačiau jis netrukus praėjo, ir širdį užplūdo deginantis pyktis bei neteisybės jausmas, užgulęs tarsi sunkus akmuo. Jai atrodė, kad Oktavija nėra jai suteikusi nė vienos gryno pasitenkinimo akimirkos, jau nekalbant apie džiaugsmą. Kažin, kas

čia negerai? Kada ir kaip tai nutiko? Net kūdikystėje ji priešinosi motinos mėginimams priglausti ir pamyluoti. Mažytis griežtų bruožų veidelis, nuo pat gimimo atrodęs kaip suaugusios, persikreipdavo it klykianti raudona neapykantos kaukė, netikėtai stiprios kūdikio kojelės įsispirdavo jai į pilvą ir iš visų jėgų mėgindavo atsistumti, kūnas mėšlungiškai išsiriesdavo. Vėliau, jau mokykloje, Venišijai atrodė, kad kiekviena dukters emocinė krizė būdavo specialiai suplanuota, stengiantis kuo labiau apsunkinti jos profesinį gyvenimą. Visos prizų teikimo ceremonijos, visi mokyklos vaidinimai buvo paskiriami būtent tą dieną, kai Venišija niekaip negalėdavo ištrūkti, ir taip nuolat augo Oktavijos apmaudas bei Venišiją graužianti kaltė.

Dabar ji prisiminė, kaip dalyvavo vienos sudėtingiausių jos gynybos praktikoje sukčiavimo bylų teismo procese ir kaip tuoj po penktadieninio posėdžio ją iškvietė aiškintis dėl Oktavijos pašalinimo iš jau antros internatinės mokyklos. Kuo aiškiausiai atsiminė kiekvieną žodį, ištartą pokalbyje su panele Egerton, mokyklos direktore.

– Mums nepavyko padaryti jos laimingos.

– Aš ją ne to čia atsiunčiau. Aš ją čia atsiunčiau mokytis.

– Šie du dalykai nėra nesuderinami, ponia Oldridž.

– Ne, bet pravartu žinoti, kurį jūs laikote svarbesniu. Taigi savo nesėkmes jūs permetate į vienuolyno mokyklą?

– Oficialaus susitarimo nėra, tačiau kartais tėvams ją rekomenduojame. Nenoriu, kad jums susidarytų klaidingas įspūdis. Ta mokykla nėra skirta sunkiems vaikams, veikiau visai priešingai. Be to, A lygio egzaminų rezultatai gana aukštai vertinami. Jų mokinės įstoja į universitetus. Tačiau ten priima mergaites, kurioms reikia daugiau globos, o ne tokio akademiško ugdymo, kokį užtikriname mes.

– Kokį norite užtikrinti.

– Mūsų mokykla itin akademiška, ponia Oldridž. Mes ugdome mergaites visapusiškai, ne tik jų protą, bet labai gabioms mergaitėms pas mus paprastai sekasi geriausiai.

– Nekartokite man reklaminio teksto iš brošiūros, aš ją skaičiau. Ar ji jums pasakė, kodėl taip pasielgė?

– Taip, kad ją pašalintume.

– Taip ir pasakė?

– Ne visai tiksliai.

– O kaip tiksliai, panele Egerton?

– Ji pasakė: „Padariau todėl, kad noriu ištrūkti iš šitos sušiktos mokyklos“.

Venišija pagalvojo: „Na štai, bent išgavau iš jos sąžiningą atsakymą“.

Panelė Egerton tęsė:

– Vienuolyno mokyklai vadovauja anglų katalikų vienuolės, bet nemanau, kad jums verta baimintis religinės indoktrinacijos. Vienuolyno vyresnioji labai skrupulingai atsižvelgia į tėvų pageidavimus.

– Tegu Oktavija dieną naktį klūpo priešais Švenčiausiąjį Sakramentą, jei tik tai suteiks jai pasitenkinimą ir padės padoriai išlaikyti bent porą A lygio egzaminų.

Bet pokalbis jai suteikė viltį. Mergaitė, kuri išdrįso pasakyti tokį žodį panelei Egerton, bent jau nesugriuvusi. Galbūt kada nors, nykioje bevandenėje proto dykynėje, jiedvi su Oktavija suras susitikimo vietą. Gal tada atsiras pagarba, net simpatija, jei jau nėra meilės. Tačiau pakako kelionės namo, kad Venišija įsitikintų, jog niekas nepasikeitė. Oktavija tebežiūrėjo į ją tuo pačiu tuščiu priešiško užsispyrimo žvilgsniu.

Vienuolyno mokykla įveikė problemą neblogai ta prasme, kad Oktavija išbuvo joje iki septyniolikos metų ir pakenčiamai išlaikė keturis O lygio egzaminus. Tačiau Venišija per retus apsilankymus vienuolyne visad jautėsi nejaukiai, ypač kalbėdama su motina vyresniąja. Prisiminė pirmąjį pokalbį.

– Ponia Oldridž, mes turime nepamiršti, kad Oktavijos tėvai išsiskyrę, ir šio veiksmo padarinius ji jaus visą gyvenimą.

– Panašius padarinius jaučia tūkstančiai vaikų, todėl būtų geriausia, jei ji išmoktų su tuo susitaikyti.

– Būtent taip mes ir ketiname jai padėti.

Venišija vargiai susivaldė neparodžiusi susierzinimo. Kaip drįsta ši putliaveidė moteriškė mažomis nesujaudinamomis akimis už aki-

nių plieniniais rėmeliais prisiimti kaltintojos vaidmenį? Ir staiga suprato, kad motina vyresnioji jos nekritikuoja, nelaukia pasiteisinimų ar gynybos. Paprasčiausiai ji savo gyvenimą gyvena pagal taisykles, ir viena šių taisyklių skelbia, jog visi veiksmai turi savo pasekmes.

Dabar, nepaliaudama galvoti apie naujausią nelaimę, pikta ant Oktavijos ir savęs, susidūrusi su situacija, kurioje nežinojo ko griebtis, Venišija beveik nesusivokdama perėjo per Polet Kortą ir pasiekė kolegiją. Valeri Koldvel sėdėjo už savo stalo registratorės būdelėje ir Venišijai įėjus pakėlė į ją akmeninį veidą.

Venišija paklausė:

– Ar nežinote, ponas Kostelo yra savo kabinete?

– Atrodo, kad yra, ponia Oldridž. Jis atėjo po pietų ir tarsi dar neišėjo. Ponas Lengtonas manęs prašė pranešti, kada jūs grįšite.

Tai Lengtonas nori su ja pakalbėti. Gal geriau eiti tiesiai pas jį. Saimonas Kostelo palauks.

Įėjusi į Huberto kabinetą, jame pamatė Draisdelą Lodą. Tai jos nenustebino; arkivyskupai paprastai veikdavo išvien.

Lodas prakalbo:

– Tai dėl kolegijos susirinkimo trisdešimt pirmą dieną. Tu būsi, Venišija?

– Ar paprastai nebūnu? Atrodo, esu praleidusi tik vieną kolegijos susirinkimą nuo to laiko, kai jie vyksta dukart per metus.

Lengtonas tarė:

– Yra pora klausimų, apie kuriuos norėtume sužinoti tavo nuomonę.

– Kitaip tariant, truputį užsiimti lobizmu prieš susirinkimą, kad paskui viskas praeitų kuo sklandžiausiai? Nebūčiau tokia optimistė.

Draisdelas Lodas perėmė iniciatyvą. Jis tarė:

– Pirmiausia turime nuspręsti, ką priimsime kandidatais. Sutarėme, kad galime rasti pakankamai darbo dviem žmonėms. Pasirinkti nelengva.

– Kodėl? Neapsimetinėk, Draisdelai! Nejau nesi prilaikęs vietos Rupertui Prais-Maskelui?

Lengtonas tarė:

– Jis turi puikiausias stažuotės vadovo rekomendacijas ir yra mėgstamas mūsų kolegijoje. Ir, žinoma, pasižymėjęs akademinėje srityje, baigęs Itoną ir Karaliaus kolegiją, turi pirmo laipsnio garbės diplomą.

Venišija atsakė:

– O be to, jis generalinio prokuroro sūnėnas, jo senelis buvo šios kolegijos prezidentas, o motina grafo duktė.

Lengtonas susiraukė:

– Ar nenori pasakyti, kad mes... kad mes... – Jis trumpam nutilo, o veide atsispindėjo sutrikimas. Po kiek laiko pabaigė: – Kad mes pasiduodame nederamam spaudimui?

– Ne. Diskriminuoti Itono auklėtinius taip pat nelogiška ir nepateisinama, kaip diskriminuoti bet kurią kitą žmonių grupę. Labai patogu, kai kandidatas, kurio norime, yra ir pats tinkamiausias. Nereikia manęs įtikinėti, kad balsuočiau už Prais-Maskelą; aš ir taip ketinau tą daryti. Po dvidešimt metų jis pasidarys toks pat pompastiškas, kaip jo dėdė, bet jei atsižvelgtume į žmogaus polinkį tapti pompastišku, tai nepriimtume nė vieno jūsų lyties kandidato. Jei gerai supratau, antra vieta skiriama Džonatanui Skolardui? Jo gabumai ne tokie akivaizdūs, bet kažin ar nepasirodys, jog jis išmoningesnis ir patikimesnis.

Lodas priėjo prie lango. Lygiu, be joko jaudulio balsu tarė:

– Mes veikiau galvojome apie Ketriną Bedington.

– Kolegijoje dirbantys vyrai gana dažnai galvoja apie Ketriną Bedington, bet čia ne grožio konkursas. Skolardas geresnis teisininkas.

Žinoma, čia ir yra visa esmė. Ji tą suprato vos įžengusi į Huberto kabinetą.

Lengtonas ją pertraukė:

– Nemanau, kad Ketrinos stažuotės vadovas su tavimi sutiks. Jis jai parašė labai gerą rekomendaciją. Ji labai protinga.

– Žinoma, kad protinga. Jei būtų kvaila, nebūtų paskirta stažuotei šioje kolegijoje. Ketrina Bedington bus puošni ir naudinga ad-

vokatų draugijos narė, tačiau ji ne tokia gera teisininkė, kaip Džonatanas Skolardas. Nepamirškit, kad aš buvau jos globėja. Domėjausi ja ir mačiau, kaip ji dirba. Ji ne tokia įspūdinga, kaip vaizduoja Saimonas. Pavyzdžiui, kai aš pasitarime aptariu netyčinio nužudymo teisinius aspektus, tai tikiuosi, kad stažuotoja įžvelgs jų ryšį su Dosono ir Endriuso byla. Šią bylą ji turėjo išnagrinėti dar prieš patekdama į kolegiją.

Lodas nerūpestingai atsakė:

– Venišija, tu mirtinai gąsdini tą vaiką. Su manimi ji puikiai orientuojasi.

– Jei ji mirtinai išsigąsta manęs, tai labai jos gailiuosi tą dieną, kai teks stoti prieš teisėją Karter-Raitą, kuriam paūmėjo hemorojus.

Kažin, pagalvojo ji, kiek dar laiko jie vengs svarbiausio klausimo? Kaip jie nekenčia ginčų kolegijoje, bet kokio rimtesnio nukrypimo nuo padorumo. Ir kaip tipiška, kad Hubertui prireikė Draisdelo paramos: abu arkivyskupai, kaip įpratę, veikia ranka rankon. Ar tai ne būdas jai parodyti, kad Draisdelas yra tikrasis sosto paveldėtojas, kad jai geriau iškart atsisakyti vilties tapti kolegijos prezidente vietoje Huberto? Tačiau jie bent žinojo, kad šiuo klausimu jos balsas yra svarbus – daugiau negu svarbus, veikiausiai jis ir nulems rezultatą.

Ji pastebėjo, kaip abu vyrai susižvalgė, paskui Draisdelas prakalbo:

– Bet ar mums nerūpi išlaikyti pusiausvyrą? Maniau, buvome sutarę – devyniasdešimt ketvirtų pavasarį, per kolegijos susirinkimą, ar ne, – kad jei turėsime du kandidatus į kolegiją, vyrą ir moterį, ir jei jų kvalifikacija bus vienoda...

Venišija įsikišo:

– Kvalifikacija niekada nebūna vienoda. Žmonės ne alaviniai kareivėliai.

Lodas tęsė, tarsi ji nebūtų jo pertraukusi:

– Jei nuspręsime, kad nėra pagrindo išskirti kurį nors vieną, tada, siekdami išlaikyti pusiausvyrą, priimsime moterį.

– Kai žmonės sako, kad nėra pagrindo išskirti kurį nors vieną, jie dažniausiai nori išvengti atsakomybės už savo pasirinkimą.

Lengtono balse suskambo užsispyrimas:

– Mes sutarėme, kad priimsime moterį. – Jis nutilo, paskui pridūrė: – Arba juodaodį, jei turėsime juodąjį kandidatą.

To jau buvo per daug. Iki šiol rūpestingai valdytas Venišijos pyktis prasiveržė lauk:

– Moterį? Juodaodį? Kaip patogu sumesti juos į tą pačią grupę. Gaila, kad neturime neįgalios juodosios lesbietės, auginančios vaiką be vyro. Galėtumėt vienu smūgiu patenkinti visus politinio korektiškumo reikalavimus. Be to, toks mėšlas mane įžeidžia. Ar manote, jog karjerą padariusiai moteriai malonu jausti, kad visko pasiekė tik dėl vyrų nuolaidumo, suteikusio jai nepelnytų privilegijų? Džonatanas Skolardas geresnis teisininkas, ir jūs tą žinote. Jis irgi žino. Jūsų manymu, Ketrinos Bedington karjerai bus labai naudinga, jei jis visiems pasakos negavęs žadėtos vietos, nes ji atiteko ne tokiai gabiai moteriai? Ar tai bus labai pravartu lygių galimybių idėjai?

Lengtonas dirstelėjo į kolegą ir tęsė:

– Nemanau, jog kolegijos reputacijai labai padės visuomenės požiūris į mus kaip į moterų nekentėjų šutvę, kuriems nusispjauti į visuomenėje ir profesinėje srityje vykstančias permainas.

– Mūsų reputacija remiasi profesionalumu. Ši kolegija maža, tačiau stipri. Mums priklauso keli geriausi savo srities specialistai Londone. O ko jūs bijote? Ar kas nors jus apdirbinėjo?

Trumpam stojo tyla. Lengtonas prabilo:

– Teko išgirsti neoficialių pastabų.

– Ak, teko? Ar galėčiau paklausti, iš ko? Gal iš tos moterų aktyvisčių grupės, pasivadinusios „Atlygiu“? Bet jos puola tik moteris, kurios, jų manymu, nepakankamai sudaro galimybių reikštis kitoms moterims. Bankininkes, verslininkes, teisininkes, leidėjas, aukščiausio lygio konsultantes. Jos sudarė sąrašą moterų, kurios nesistengia padėti savo lyties atstovėms. Nenuostabu, kad jame esu ir aš. Ko gero, kas nors jums atsiuntė jų laikraštpalaikį *Atlygis*. Naujausiame numeryje rašoma apie mane. Gali būti, jog tai šmeižtas.

Ketinu pasitarti su Henriu Makinsu. Jei jis manys, jog yra pagrindo kelti ieškinį, aš taip ir padarysiu.

Lodas paklausė:

– Ar protingai pasielgsi? Jei jos neapsidraudusios, tu nieko negausi. Ar verta gaišti laiką ir vargintis?

– Turbūt ne, bet mūsų laikais spauda tapo tokia niekinga ir pikta, jog neprotinga jiems leisti suprasti, kad patingėsi kelti bylą. Ir jūs, ir aš puikiausiai žinome, kad tie, kurie nuolat teisiasi, pagaliau paliekami ramybėje. Prisiminkite Rupertą Maksvelą. Be to, aš galiu sau leisti nusisamdyti Henrį Makinsą, o „Atlygis" ne. Jei jums rūpi teisės reputacija, kodėl nesidomite šia nelygybe? Kiek tu dabar imi už valandą, Draisdelai? Keturis šimtus svarų, ar ne? Penkis šimtus? To visiškai pakanka, kad teisingumas daugeliui žmonių būtų nepasiekiamas. Ką nors pakeisti šioje srityje gerokai sunkiau negu prastumti vieną kitą moteriškę į vietą, kuriai ji netinkama, siekiant išlaikyti pusiausvyrą...

Ji nutilo. Abu vyrai tylėjo. Tada ji tarė:

– O koks kitas klausimas? Sakėte, kad yra du. Tikriausiai Hario Notono atsistatydinimas, ar ne?

Lengtonas atsakė:

– Mėnesio pabaigoje Hariui sueis šešiasdešimt penkeri. Tada baigiasi jo sutartis, tačiau jis labai norėtų padirbėti dar trejetą metų. Jo sūnus Stivenas įstojo į universitetą Redinge. Dar tik pirmame kurse. Jie tuo be galo džiaugiasi. Tačiau tai reiškia, kad berniukas neuždirbs pinigų, todėl visai suprantama, kad tėvai nerimauja. Jie galėtų šiaip taip išsiversti, bet būtų daug lengviau, jei Haris dar porą metų čia padirbėtų.

Lodas pridūrė:

– Jis ištemps dar mažiausiai trejus metus. Šešiasdešimt penkeri metai sveikam žmogui per ankstyvas amžius eiti į pensiją, jei jis nori toliau dirbti. Galėtume sudaryti sutartį su sąlyga, kad ji bus pratęsiama kasmet, ir pažiūrėti, kas iš to išeis.

Venišija atsakė:

– Jis labai geras vyriausiasis sekretorius. Sąžiningas, nuoseklus, pedantiškas ir laiku surenka pinigus. Neturiu Hariui jokių prie-

kaištų, bet nuo to laiko, kai jis pradėjo čia dirbti vietoje savo tėvo, labai daug kas pasikeitė. Jis nė nemėgino prisiderinti prie naujausių technologijų. Tiek to, tą išmoko sekretoriaus pavaduotojai Teris ir Skotas. Jų kartos atstovams tai gerokai lengviau. Mes nieko nepraradom. Aš suprantu Harį. Man visai patinka jo braižomi grafikai, asmeniniai aplankai ir mažos vėliavėlės, rodančios, kur kiekvienas mūsų tą dieną esame. Tačiau kai ateis laikas, jis turi išeiti. Kaip mes visi. Jūs žinote, ką aš manau. Mūsų kolegijai reikia vykdomojo direktoriaus. Jei ketiname plėstis – o mes jau dabar plečiamės, – būtinai turėsime modernizuoti valdymą ir aptarnavimą.

– Jam bus labai sunku tą išgirsti. Šiai kolegijai jis atidavė trisdešimt devynerius metus, o prieš jį vyriausiuoju sekretoriumi buvo jo tėvas.

Venišija sušuko:

– Dėl Dievo meilės, Hubertai, juk tu to žmogaus neišmeti! Jis išdirbo trisdešimt devynerius puikiausius metus ir pasiekė pensinį amžių. Gaus jam priklausančią pensiją, be abejo, ir mažą dovanėlę. Žinoma, tu nori, kad jis pasiliktų. Taip galėsi nukelti dar vieną sunkų sprendimą. Trejus metus galėsi nespręsti, ko iš tikrųjų reikia kolegijai, ir nepradėsi jokių permainų. O dabar atsiprašau, aš turiu darbo. Mano atsakymus sužinojote. Jei aš turiu bent kiek įtakos kolegijoje, tai antroji kandidato vieta bus skirta Džonatanui Skolardui, o Hario sutartis nebus pratęsta. O judu abu, dėl Dievo, parodykit bent kiek tvirtumo! Gal nors kartą nuspręskit ką nors vien todėl, kad tai naudinga?

Jie tylėdami žiūrėjo, kaip Venišija eina durų link. Viešpatie, galvojo ji, kokia klaiki diena! Kokia siaubinga diena! O dabar dar reikia pakalbėti su Saimonu Kostelo. Žinoma, tai galėtų palaukti, bet Venišija neturėjo ūpo laukti, neketino niekam rodyti nė mažiausio pasigailėjimo. Tiesa, arkivyskupams reikia dar šį tą pasakyti. Priėjusi duris ji atsigręžė ir pažvelgė į Lodą:

– O jei baiminiesi, kad kolegija išgarsės kaip moterų nekentėjų kompanija, gali nusiraminti. Aš esu antroji kolegijoje po Huberto. Kai kolegija turės moterį prezidentę, viskas bus gerai.

7

Jis sakė, kad ateis pas ją į Pelhemo aikštę pusę septintos, bet jau šeštą Oktavija buvo pasiruošusi ir laukė, neramiai vaikščiodama iš mažos ilgos virtuvės kairėje nuo durų į svetainę, kur galėjo žiūrėti į gatvę pro grotuotą pirmo aukšto langą. Tai bus pirma jam pagaminta vakarienė, pirmas kartas, kai Ešas apsilankys bute. Iki šiol jis ateidavo jos pasiimti, bet pakvietus užeiti paslaptingai atsakydavo: „Dar ne“. Oktavija nežinojo, ko jis laukia. Stipresnio pažado, rimtesnio įsipareigojimo, tinkamos akimirkos simboliškai įeiti į jos gyvenimą? Tačiau ji nebegalėtų jam rimčiau pasižadėti negu dabar. Ji jį myli. Tai jai skirtas žmogus, jos vyriškis, jos mylimasis. Jie niekad nesimylėjo, bet tas bus vėliau. Tam irgi reikia sulaukti tinkamo laiko. Kol kas jai pakako džiaugtis įsitikinimu, kad yra mylima. Norėjo, kad tą žinotų visas pasaulis. Norėjo nusivežti jį kartu į vienuolyną ir pasigirti, parodyti toms kvailoms, pasipūtusioms mergiščioms, kad ji taip pat gali susirasti draugą. Ji norėjo įprastinių dalykų: sužadėtuvių žiedo ant piršto, vestuvių planų, namų, kuriuos galėtų jam įrengti. Jam reikia priežiūros, jam reikia meilės.

Jis turėjo jai dar vieneriopą galią, kurią ji ne visai prisipažino. Jis buvo pavojingas. Oktavija nežinojo, koks didelis šis pavojus ir kaip

jis atrodo, tačiau Ešas nepriklausė prie jos pasaulio. Nepriklausė nė prie vieno pasaulio iš tų, kuriuos ji kada pažino ar tikėjosi pažinti. Būnant su juo, kamavo ne tik augančio troškimo jaudulys, bet ir pavojaus *frisson**, tenkinęs joje gyvenančią maištininkę ir pirmą kartą gyvenime leidęs pasijusti tikrai gyva. Juos siejo ne šiaip romanas, tai buvo ginklo brolystė, puolimo ir gynybos sąjunga prieš namų pasaulio konformizmą, prieš jos motiną ir viską, kam ji atstovavo. Motociklas buvo šio Ešo dalis. Rankomis apglėbusi jo liemenį ji juto šalto nakties oro gūsius, matė po ratais vingiuojantį pilką kelio kaspiną ir norėjo šaukti apimta pergalingos ekstazės.

Niekad nebuvo sutikusi į jį panašaus žmogaus. Jis elgėsi su ja atidžiai, beveik oficialiai. Susitikus pasilenkdavo ir pabučiuodavo jai skruostą arba pakeldavo jos ranką prie lūpų. Daugiau niekad jos neliesdavo, ir ji ėmė jo trokšti taip smarkiai, kad tai darėsi sunku nuslėpti. Ji žinojo, kad jis nemėgsta, kai jį liečia, tačiau niekaip negalėjo susilaikyti.

Jis niekad nesakydavo, kur jie važiuoja, ir ji mielai sutiko nežinoti. Visad pasirodydavo, jog tai kokia nors kaimo aludė; atrodo, jis nemėgo Londono aludžių, tad jie retai į jas eidavo. Tačiau jis niekino ir prašmatnias kaimo užeigas su eilėmis kruopščiai sustatytų „Porsche“ ir BMW kiemuose, kabančiomis gėlių pintinėmis, atvirais židiniais baruose, rūpestingai išdėliotais rakandais siekiant sukurti dirbtinę kaimo atmosferą, atskirais restoranais su populiarių valgių sąrašais, kambariuose aidinčiais kupinais pasitikėjimo, bliaunančiais aukštuomenės balsais. Jis visad sustodavo prie tykesnių, nemadingų vietų, kuriose gerdavo kaimiečiai, įtaisydavo ją atsisėsti kampe, atnešdavo jai paprašytą taurę vidutinio sausumo chereso ar pusę pintos lagerio, sau pusę pintos alaus. Jie valgydavo baro maistą, dažniausiai sūrį ar paštetą su prancūziška duona, ji kalbėdavo, o jis klausydavo. Jis mažai pasakojo apie save. Oktavija jautė, kad jis nori, jog ji žinotų, kokie baisūs buvo anie ankstesni metai, ir kartu negali pakęsti jos gailesčio. Jai pradėjus klausinėti jis

* Virpulys (*pranc.*).

atsakydavo, tačiau labai trumpai, kartais vienu žodžiu. Atrodė, jog jis visiškai valdo situaciją ir visad valdė, pas kiekvienus globėjus išbūdavo lygiai tiek, kiek būdavo nutaręs išbūti, ir nė dienos ilgiau. Ji netrukus išmoko atskirti, kada jos klausimai tampa pavojingi. Pavalgę jie pusvalandį pasivaikščiodavo kaimo keliais, jis žengdavo plačiais žingsniais, o ji tipendavo iš paskos stengdamasi neatsilikti; po to grįždavo į Londoną.

Kartais jie važiuodavo į pajūrį. Jam patiko Braitonas, ir jie atriaumodavo Rotingdino keliu, plačiai atsiveriančiu į Lamanšą, susirasdavo mažą kavinukę, pavalgydavo, tada važiuodavo per žemumas. Jis nemėgo madingų vietų, tačiau buvo labai išrankus maistui. Jei raguolis būdavo nešviežias, sūris sudžiūvęs ar sviestas apkartęs, tuoj pat pastumdavo šalin.

Sakydavo jai:

– Nevalgyk šito šlamšto, Oktavija.

– Jis visai nieko, mielasis.

– Nevalgyk. Važiuodami namo nusipirksim keptų bulvių.

Šitą ji mėgo labiausiai: sėdėti ant pakelės šlaito, mašinoms ūžčiojant pro šalį, uosti keptų bulvių ir šilto vyniojamojo popieriaus kvapą, jaustis laisva ir nevaržoma, nepririšta, tačiau saugi privačiame savo pasaulėlyje. Purpurinis „Kawasaki“ buvo ir jų laisvės priemonė, ir simbolis.

Bet šiandien ji pirmą kartą gamins jam valgį. Nutarė iškepti steiką. Juk visi vyrai mėgsta steikus. Nusipirko filė, paklausiusi mėsininko patarimų, ir dabar du stori raudonos mėsos gabalai guli lėkštėje, kad paskutinę minutę būtų pakišti po griliu. Ji nuėjo į „Marks and Spencer“, nupirko jau paruoštų ir nuplautų daržovių – žirnelių, mažyčių morkų, šviežių bulvių. Desertui bus citrinų pyragas. Stalas jau padengtas. Ji nupirko žvakių ir iš svetainės pasiskolino dvi sidabro žvakides. Nusinešė jas į pirmo aukšto virtuvę, kur motinos namų darbininkė ponia Bakli skuto bulves, ir tiesiai pasakė:

– Jei mano motina klaus, kur jos žvakidės, pasakykit, kad aš jas pasiskolinau.

Nelaukdama atsakymo priėjo prie gėrimų baro ir išėmė pirmą pasitaikiusį klareto butelį, nesutrikusi nuo nepritariamo ponios Bakli

žvilgsnio. Moteris žiojosi protestuoti, tačiau persigalvojo ir vėl pasilenkė prie savo darbo.

Oktavija pagalvojo: „Sena kvaiša, kas jai darbo? Tikriausiai dėbsos pro užuolaidų plyšį ir stebės, kas pas mane ateina. Paskui priskųs Venišijai. Ir tegu. Dabar jau nebesvarbu".

Stovėdama prie durų su žvakidėmis vienoje rankoje ir vyno buteliu kitoje ji pasakė:

– Gal galit man atidaryti duris? Ar nematot, kad mano rankos užimtos?

Netarusi nė žodžio ponia Bakli priėjo ir atidarė duris. Oktavija šūstelėjo pro jas ir išgirdo, kaip jai už nugaros durys užsidarė.

Apačioje, savo svetainėje, ji su pasitenkinimu nužvelgė paruoštą stalą. Su žvakėmis jis atrodė visiškai kitaip. Be to, ji nepamiršo nupirkti gėlių: puokštę bronzos spalvos chrizantemų.

Svetainė, kurios Oktavija anksčiau nemėgo, dabar atrodė puošni ir svetinga. Gal šį vakarą jie mylėsis.

Tačiau kai jis atvažiavo, punktualus ir nesišypsantis kaip visados, jai atidarius duris neskubėjo eiti vidun.

Pasakė jai:

– Apsirenk kelionei motociklu. Noriu tau kai ką parodyti.

– Bet, mielasis, aš juk sakiau, kad paruošiu tau vakarienę. Nupirkau steiko.

– Palauks. Rasim sugrįžę. Aš pats iškepsiu.

Po keleto minučių ji grįžo nešina šalmu, segdamasi odinio švarko užtrauktuką, ir paklausė:

– Kur važiuojam?

– Pamatysi.

– Taip sakai, jog tai atrodo svarbu.

– Tai ir yra svarbu.

Ji daugiau nebeklausinėjo. Po penkiolikos minučių jiedu buvo prie Holand Parko žiedo ir suko į Vestvėjų. Dar po penkių minučių jis sustojo prie vieno iš namų, ir ji suprato, kur atvažiavo.

Prieš akis plytėjo tobula nykybė, kurią šviečiantys gatvės žibintai darė dar keistesnę ir nerealesnę. Abipus jų tęsėsi eilės namų, ap-

kaltų tarsi kokiais rūdžių spalvos metalo lakštais. Visi namai buvo vienodi, pusiau atskiri su šoniniais įėjimais ir įgaubtomis verandomis. Pirmame ir antrame aukšte buvo išgaubti trijų dalių langai, o trikampio formos frontonus kirto tamsios medinės sijos. Langus ir duris saugojo grotos. Priekinių sodelių tvoros buvo nugriautos, ir mažyčiai žemės sklypeliai su kai kuriuose dar tebesivoliojančiomis rožių ir kitokių krūmokšnių šakomis ėjo iki pat šaligatvio.

Jis privairavo motociklą prie šoninio įėjimo į 397 namą, ji sekė iš paskos. Jis tarė:

– Palauk čia, – ir vienu lengvu judesiu prisitraukęs prie sienos perlipo vartelius. Beveik tuoj pat ji išgirdo atitraukiant skląstį. Ji palaikė vartelius, kol jis įvarė motociklą į sodelį už namo.

Ji paklausė:

– Kas gyvena gretimame name?

– Tokia moteriškė, Skali. Ji jau išsikraustė. Šitas namas paskutinis, kurį nugriaus.

– Ar jis tavo?

– Ne.

– Bet tu čia gyveni?

– Kol kas gyvenu. Nebeilgai.

– Elektra yra?

– Šiuo metu yra.

Sodo buvo matyti labai mažai. Stovėjo tik maža pašiūrė. Oktavija pagalvojo, kad veikiausiai joje laikomas motociklas. Jai atrodė, jog mato apvalų baltą plastikinį stalą, apverstą gulintį ant žemės, ir aštrius sulaužytų, išvartytų sodo kėdžių kontūrus. Augo ir kažin koks medis, bet dabar išliko tik sueižėjęs juodas kamienas, kurio ryškus siluetas dūlavo mėlyno ir raudono vakarinio dangaus fone. Ore sklendė dulkės, kurios lindo į nosį, sklido stiprus plytų nuolaužų, šiukšlių ir apanglėjusio medžio kvapas.

Ešas išėmė iš kišenės raktą ir atrakino galines duris, paskui ištiesęs ranką uždegė šviesą. Žvilgsniui atsivėrė nenatūraliai ryškiai apšviesta virtuvė. Oktavija pamatė mažą akmeninę kriauklę, pigią virtuvinę spintelę nubyrėjusiomis rankenomis, staliuką dėmėtu ir

apsilaupiusiu plastiko viršumi, keturias netvirtas kėdes. Čia kvapas buvo kitoks, senesnis, labiau pridvisęs: taip atsiduoda metų metus aplaidžiai valomos patalpos, pūvantis maistas, neplautos lėkštės. Ji matė, kad Ešas mėgino šį tą aptvarkyti. Žinojo, kaip jam rūpi tvarka. Kokį pasišlykštėjimą jam turėjo kelti ši vietą. Buvo panaudojęs dezinfekcijos skystį – smarvė dar nespėjo išsisklaidyti. Tačiau anuos kvapus ne taip lengva užgožti.

Ji nesugalvojo, ką sakyti, bet jis, atrodo, nelaukė komentarų ir pats nieko nekalbėjo. Paskui tarė:

– Einam, parodysiu prieškambarį.

Prieškambarį apšvietė vienintelė aukštai pakabinta elektros lemputė be gaubto. Kai Ešas paspaudė jungiklį, Oktavijai išsprūdo nuostabos aiktelėjimas. Abi koridoriaus sienos buvo nuklijuotos spalvotais paveikslėliais, iškirptais iš knygų ir žurnalų; sodrus blizgančių vaizdinių koliažas supo ją, apstulbusią ir besidairančią aplink, virpuliuojančiomis ryškiomis spalvomis. Virš nuosaikių kalnų, ežerų, katedrų bei aikščių vaizdų buvo priklijuoti nuogų papūstalūpių moterų paveikslai išskėstomis kojomis, apnuogintomis krūtimis ir sėdmenimis bei vyriškių torsai blizgančios juodos odos maišeliais pridengtomis genitalijomis; visa tai išdėstyta ant vasaros gėlių girliandų, formalių parkų su alėjomis ir skulptūromis, kaimo sodybų, gyvulių bei paukščių. Buvo ir veidų, rimtų, švelnių bei pasipūtusių, iškirptų iš didžiųjų dailės kūrinių reprodukcijų; veidai suklijuoti taip, kad rodėsi, jog jie su pasibjaurėjimu ar aristokratiška panieka žvelgia į suverstus krūvon grubius seksualinius vaizdus. Sienos buvo apklijuotos iki paskutinio colio. Priešais buvo priekinės durys, kurių stiklas užkaltas iš lauko. Durų viršuje ir apačioje įtaisyti sunkūs skląsčiai, akimirkai sukėlę Oktavijai nejaukią klaustrofobiją.

Praėjus pirmajam nuostabos sukeltam sukrėtimui ji tarė:

– Beprotiška, bet nuostabu. Ar tu pats viską padarei?

– Abu su tetule. Aš sudėliojau paveikslus, bet idėja buvo jos.

Keista, kad jis niekad nevadino jos vardu, tik tetule. Šį žodį jis tarė taip, kad galėjai išgirsti subtilų nepritarimą, apsimetimą, stro-

piai tvardomą stipresnę emociją. Ir ne tik; jis tarė šį žodį taip, tarsi tai būtų perspėjimas.

Oktavija tarė:

– Man patinka. Dieve, tai genialu. Tikrai genialu. Galėtume ką nors panašaus padaryti savo bute. Bet tam veikiausiai prireikė kelių mėnesių.

– Dviejų mėnesių ir trijų dienų.

– Kur gavai visus tuos paveikslus?

– Daugiausia iš žurnalų. Tetulei atnešdavo jos vyriškiai. Kai kuriuos pavogiau.

– Iš bibliotekų?

Ji prisiminė skaičiusi apie du vyrus, kurie taip darė, dramaturgą ir jo meilužį. Jie visas buto sienas apklijavo vogtų bibliotekų knygų iliustracijomis; paskui juos sugavo. Ar tik nepasodino į kalėjimą?

Jis atsakė:

– Pernelyg pavojinga. Vogiau knygas iš prekiautojų. Saugiau, lengviau ir reikia mažiau laiko.

– O dabar visą tą nugriaus. Ar tau negaila? Juk tiek darbo įdėta.

Ji įsivaizdavo, kaip viskas bus: didžiulis svambalas įsisiūbavęs trenks į sieną, pakils dusinantis tinko ir dulkių debesis, paveikslai suskeldės tarsi išardomas paveikslėlis-dėlionė.

Jis atsakė:

– Man tai nerūpi. Šis namas man išvis nerūpi. Seniai laikas jį nugriauti. Pažiūrėk ten. Tai buvo tetulės kambarys.

Jis atidarė duris dešinėje pusėje ir ištiesė ranką prie jungiklio. Kambarį užliejo raudona šviesa. Ją skleidė ne lempa prie lubų, bet trys šviestuvai klostytais raudono atlaso gaubtais, išdėlioti ant žemų staliukų. Oras buvo persmelktas raudoniu. Atrodė, tarsi alsuotum krauju. Pažvelgusi žemyn į savo rankas ji tikėjosi pamatyti jas nusidažiusias raudonai. Sunkios užuolaidos, dengiančios grotuotus langus, buvo pasiūtos iš raudono aksomo. Sienos buvo išklijuotos margais apmušalais su rausvomis rožėmis. Ilga įdubusi sofa priešais langą ir du foteliai abipus dujinio židinio buvo uždengti indiškos medvilnės užtiesalais, margintais sodriu raudoniu, pur-

puru ir auksu. Šalia kitos sienos priešais židinį stovėjo kušetė su pilka antklode, vienintelis kuklus daiktas šioje pigaus prašmatnumo jūroje. Ant žemo staliuko priešais ugnį gulėjo malka kortų ir stiklinis rutulys.

Jis tarė:

– Tetulė mokėjo pranašauti ateitį.

– Už pinigus?

– Už pinigus. Už seksą. Savo malonumui.

– Ar ji mylėdavosi šitame kambaryje?

– Ant tos kušetės. Tai buvo jos mėgstamiausia vieta. Viskas vykdavo čia.

– O kur būdavai tu? Ką darei? Tai yra, kur būdavai, kai ji čia užsiiminėdavo seksu?

– Aš irgi būdavau čia. Jai tai patikdavo. Mėgo, kad ją stebėčiau. Ar motina tau nesakė? Ji žinojo. Teisme tas išaiškėjo.

Iš jo balso buvo neįmanoma pasakyti, ką jis jaučia. Ji suvirpėjo. Norėjo paklausti: „Ir kaip tau tai patiko? Kodėl neišėjai iš čia? Ar ji tau patiko? Ar ją mylėjai?“ Tačiau neprisivertė ištarti šio žodžio. Meilė. Niekad nežinojo, ką tai reiškia, tik žinojo, kad iki šiol nebuvo jos patyrusi. Užtat tvirtai žinojo, kad meilė su šiuo kambariu neturi nieko bendra.

Ji paklausė kone pašnibždom:

– Ar tai įvyko čia? Čia ją nužudė?

– Ant kušetės.

Ji it pakerėta pažvelgė į kušetę ir su nuostaba pratarė:

– Bet ji atrodo tokia švari, tokia paprasta.

– Buvo visa kruvina, bet policija kartu su lavonu išsivežė čiužinio apvalkalą. Jei pakeltum užtiesalą, pamatytum dėmes.

– Ačiū, ne. – Ji pasistengė, kad balsas skambėtų nerūpestingai. – Ar tai tu užklojai tą užtiesalą?

Jis neatsakė, tačiau Oktavija juto, jog jis žiūri į ją. Norėjo prisiartinti prie jo, paliesti, tačiau pajuto, jog tai būtų neprotinga, gal net daugiau negu neprotinga, gal jis ją net atstumtų. Jautė pagreitėjusį savo alsavimą, su jauduliu sumišusią baimę ir dar kažką, kas atro-

dė sykiu ir pakilu, ir gėdinga. Ji norėjo, kad jis nusineštų ją ant tos kušetės ir imtų mylėti. Pagalvojo: aš persigandusi, tačiau bent jau šį tą jaučiu. Esu gyva.

Jis tebežiūrėjo į ją. Pasakė:

– Galėčiau tau parodyti dar vieną dalyką. Viršuje, tamsiame kambaryje. Ar nori?

Staiga ji pajuto privalanti ištrūkti iš šios svetainės. Nuo raudonumo suskaudo akis.

Ji abejingai atsakė:

– Gerai. Kodėl ne? – Paskui pridūrė: – Tai tavo namai, čia tu gyvenai. Aš noriu pamatyti viską.

Jis pirmas užlipo į viršų. Laiptai buvo iškloti neatpažįstamo marginio kiliminiu taku, sulipusiu nuo purvo ir vietomis taip išdilusiu, kad Oktavijos koja įkliuvo į skylę, ir jai teko įsitverti turėklų, kad nepargriūtų. Ešas neatsigręžė. Ji nusekė paskui jį į kambarį užpakalinėje namo pusėje, mažą tarsi sandėliukas, bet veikiausiai skirtą miegamajam. Vienintelį aukštą langą dengė storas juodas audeklas, prikaltas prie medinio rėmo. Apačioje buvo trys lentynos. Dešinėje ant suolo stovėjo didžiulis prietaisas, kuris jai priminė milžinišką mikroskopą. Ant to paties suolo dar buvo trys keturkampiai plastikiniai padėklai, pilni skysčio. Ji pajuto dujas primenantį kvapą, amoniako ir acto mišinį.

Jis tarė:

– Ar kada matei panašų kambarį?

– Ne. Čia tas tamsus kambarys, ar ne? Nežinau, kam jis skirtas.

– Ar nieko neišmanai apie fotografiją? Nejau neturėjai fotoaparato? Tokios kaip tu paprastai turi.

– Kitos mergaitės mokykloje turėjo. Man jo nereikėjo. Ką būčiau fotografavusi?

Ji visad nekentė ypatingųjų dienų – prizų teikimų, vasaros švenčių, kalėdinių giesmių vakarų, metinio mokyklos vaidinimo. Įsivaizdavo mokyklos sodą vidurvasarį, kuriame motina vyresnioji juokiasi su dviejų mergaičių motinomis, buvusiomis šios mokyklos mokinėmis, dabar atsiuntusiomis dukteris, aplink zuja mokinės su

fotoaparatais rankose. „Pažiūrėkit čia, motinėle! O, prašau! Mama, tu vėl nežiūri į objektyvą!“ Venišijos tarp jų nebuvo; jos niekad nebūdavo. Vis koks nors teismo posėdis, kolegijos susirinkimas ar kas kita, ko niekaip negalima atšaukti. Ji net neatvažiavo, kai Oktavija buvo išrinkta vaidinti Paulinos „Žiemos pasakoje“.

Oktavija pasakė:

– Mokykloje mes neturėjome tamsaus kambario. Negatyvus nešdavo išryškinti į „Boots“ ar kur kitur. Ar šitą tau dovanojo teta?

– Taip. Tetulė sumokėjo už fotoaparatą, už kambarį ir už aparatūrą. Ji norėjo, kad ją fotografuočiau.

– Kaip fotografuotum?

– Fotografuočiau, kaip ji su meilužiais užsiiminėja seksu. Paskui mėgdavo žiūrėti į tas nuotraukas.

Ji paklausė:

– O kur jos dabar, tos tavo nuotraukos?

– Jas turėjo mano advokatas. Paėmė kaip įkaltį gynybai. Nežinau, kur jos dabar. Jas panaudojo įrodymui, kad tetulė turėjo meilužių. Policija irgi matė nuotraukas. Jie pamėgino surasti tuos vyrus ir tyrimais juos eliminuoti. Surado tik vieną, ir tas pats turėjo alibi. Nemanau, kad labai stengėsi ieškoti kitų. Juk turėjo mane, ar ne? Jiems viskas buvo aišku. Neketino gaišti laiko ir ieškoti įrodymų, kurių nenorėjo rasti. Policija visad taip dirba. Iš pradžių nusprendžia ką nors, o paskui ieško įrodymų.

Staiga prieš jos akis iškilo ryškus, nepadorus, bet gėdingai jaudinantis vaizdas: anas išpuoštas kambarys apačioje, ant kušetės šokčioja ir šnopuoja du nuogi kūnai, o virš jų pasilenkęs Ešas derina objektyvo lęšį, vaikšto aplink, klaupiasi, kad galėtų nufotografuoti tą, ko ji nori. Oktavija buvo bepaklausianti: „Kodėl tu tą darei? Kaip ji galėjo tave priversti?“, bet žinojo, jog šių klausimų ištarti negalima. Suvokė, kad jis atidžiai ją stebi susikaupusiomis, nesišypsančiomis akimis.

Jis uždėjo ranką ant prietaiso ir paklausė:

– Žinai, kas čia?

– Aišku, kad ne. Juk sakiau, aš nieko neišmanau apie fotografiją.

– Tai didintuvas. Nori pažiūrėti, kaip jis veikia?

– Jei nori.

– Kurį laiką pabūsime tamsoje.

– Aš nebijau tamsos.

Jis priėjo prie durų ir išjungė šviesą, paskui sugrįžo prie jos ir pakėlė ranką. Sušvito raudona lempelė, tarsi kresna perregima žvakė, raudonai nudažiusi jo pirštus. Didintuve švietė dar viena švieselė, mažytė ir balta. Jis išsiėmė iš kišenės voką ir ištraukė trumpą juostos galelį, vieną negatyvą.

Pasakė:

– Trisdešimt penki milimetrai. Įdėsiu ją į rėmą, o rėmą į didintuvą.

Paveikslas, kuris jai nieko nesakė, sušvito ant baltos lentos, kryžmai perrėžtos juodo metalo rėmais tarsi liniuotėmis. Ji nieko nesuprato, o jis žiūrėjo į vaizdą per įtaisą, primenantį mažą teleskopą.

Ji paklausė:

– Kas čia? Aš nieko nematau.

– Netrukus pamatysi.

Jis išjungė didintuvo šviesą, ir dabar jie stovėjo tamsoje, kurią sklaidė tik šviečiantis raudonas stulpelis. Oktavija stebėjo, kaip jis išėmė lapą popieriaus iš dėžės, stovinčios ant apatinės lentynos, ir įstatė jį į rėmą, prispausdamas metalo kryžmėmis.

Ji tarė:

– Na, papasakok man, ką čia darai. Aš noriu žinoti.

– Galvoju, kokio dydžio reikia.

Jis kokioms šešioms ar septynioms sekundėms išjungė didintuvo lemputę. Tada mikliai užsimovė gumines pirštines, pakėlė rėmą ir įmetė popierių į pirmą vonelę, švelniai pateliūskavęs skystį. Jis sujudo ir ėmė gyvatiškai linguoti, tarsi būtų gyvas. Ji pakerėta žiūrėjo.

– Dabar žiūrėk. Neatitrauk akių. – Tai buvo įsakymas.

Beveik iškart pradėjo ryškėti vaizdas, juodų ir baltų dėmių marginys. Ta pati kušetė, bet užklota lovatiese, išmarginta apskritimais bei kvadratais. Ant kušetės buvo moters kūnas. Moteris, apsisiautusi tik plonu chalatėliu, gulėjo ant nugaros; prasiskleidęs drabužis atidengė juodą gaktos plaukų trikampį bei krūtis, baltas ir sunkias

tarsi milžiniškos medūzos. Baltos pagalvės fone plaukai atrodė tarsi veltinis. Jos burna buvo pravira, liežuvis iškištas, tarsi būtų buvusi pasmaugta. Akys atmerktos, juodos ir spoksančios, tačiau tai buvo mirusio žmogaus akys. Peilio žaizdos žiojėjo tarsi burnos, iš kurių lyg juodi skrepliai varvėjo kraujas. Gerklė buvo perrėžta vienu giliu pjūviu. Iš šios žaizdos kraujas pliūptelėjo fontanu, atrodė, jog jis tebesrūva per krūtis, laša nuo kušetės ant grindų. Paveikslas pulsavo vonelėje, ir ji beveik patikėjo, kad tas iš jo varvantis kraujas raudonai dažo skystį.

Oktavija girdėjo, kaip ritmingai daužosi jos širdis. Tikriausiai jis irgi tą girdi. Ankštame mažame kambarėlyje ji veikė tarsi srovės generatorius. Oktavija pašnibždomis paklausė:

– Kas šitą nufotografavo?

Jis atsakė ne iš karto. Atidžiai žiūrinėjo fotografiją tarsi tikrindamas jos kokybę.

Tebejudindamas vonelę, tyliai prabilo:

– Aš. Kai sugrįžau ir radau ją.

– Prieš paskambindamas policijai?

– Žinoma.

– Bet kam tau jos reikia?

– Nes visad fotografuodavau tetulę ant šitos kušetės. Jai tai patiko.

– Ar nebijojai, kad policija ją suras?

– Juostos gabaliuką lengva paslėpti, be to, jie turėjo visas fotografijas, kurių norėjo. Šitos neieškojo. Ieškojo peilio.

– Ar surado?

Jis neatsakė. Ji vėl paklausė:

– Ar jie rado peilį?

– Taip, rado. Žudikas paslėpė jį sodelyje prie priekinių durų už keturių namų, užkišo po gyvatvore. Tai buvo virtuvinis peilis, iš šitos virtuvės.

Pirštinėtomis rankomis jis išėmė atspaudą iš skysčio, įmetė į antrą vonelę ir tuoj pat perkėlė į trečią. Įjungė lubų apšvietimą. Išėmęs atspaudą iš vonelės nuvarvino jį į dėžę ir beveik išbėgo iš kambario juo nešinas. Ji nusekė jį į gretimą vonios kambarį. Vonio-

je gulėjo dubuo, į kurį silpna srovele tekėjo šaltas vanduo iš guminės dušo žarnos, pritaisytos prie čiaupo.

Jis tarė:

– Tenka naudotis vonia. Aname kambaryje nėra vandens.

– Kodėl tu su pirštinėm? Ar tas skystis nuodingas?

– Geriau į jį nekišti rankų.

Jiedu stovėjo šalia, ryškus, nepridengtas atspaudo košmaras siūbavo ir suposi po valančia vandens srove, ir Oktavija pagalvojo: jis viską tyčia paruošė prieš pasikviesdamas mane šį vakarą. Kitaip negali būti. Jis norėjo, kad aš tai pamatyčiau. Tai jo išbandymas man.

Ji nusuko akis ir pamėgino apžiūrinėti vonios kambarį, siaurą ir nepatogų, dėmėtą vonią su purvo ir riebalų apvadu, blausaus stiklo langą be užuolaidų, rudą linoleumą, susisukusį prie klozeto kojos. Tačiau jos žvilgsnis nuolat grįždavo prie to lengvai siūbuojančio paveikslo. Ji galvojo: „Bet juk ji buvo sena. Sena, baisi, klaiki. Kaip jis galėjo su ja gyventi?“ Prisiminė motinos balsą. „Jo teta nebuvo simpatiška moteris, tačiau juos kažkas siejo. Beveik neabejoju, kad jie buvo meilužiai. Jis jai buvo vienas iš daugelio, bet esu tikra, jog jam nereikėjo už tai mokėti.“ Tai netiesa, pagalvojo ji. Ji taip sakė tik norėdama mane nuteikti prieš jį. Tačiau dabar ji nieko nebegali padaryti. Jis man viską parodė, jis manimi pasitiki, mes būsime kartu.

Staiga pasigirdo balsai, garsūs šūksniai, dundesys prie užpakalinių durų, tarsi kažkas mėgintų jas išspirti. Netaręs nė žodžio Ešas nuskubėjo žemyn. Apimta panikos Oktavija pačiupo atspaudą ir įmetė į klozetą. Perplėšė perpus, paskui dar perpus ir truktelėjo vandens nuleidimo rankenėlę. Pasigirdo gurgėjimas, ištekėjo silpna vandens srovelė ir viskas nutilo. Sukūkčiojusi iš nevilties, ji vėl patraukė rankenėlę. Po kurio laiko pliūptelėjo vanduo ir blizgančio vaizdo gabaliukai sukdamiesi išnyko iš akių. Atsikvėpusi ji nubėgo į apačią.

Virtuvėje Ešas buvo prirėmęs prie sienos vaikigalį, pridėjęs jam prie gerklės peilio ašmenis. Berniūkščio akys nukrypo į ją, kupinos siaubo ir maldavimo.

Ešas tarė:

– Jei tu ar tavo bičiuliai dar kartą perlipsit šitą tvorą, aš jus surasiu. Kitą kartą tikrai perpjausiu gerklę. Žinau vieną vietą, ten pakasiu tavo lavoną ir niekas niekad jo nesuras. Ar supratai?

Peilis per milimetrą atsitraukė nuo gerklės. Persigandęs vaikigalis linktelėjo. Ešas jį paleido ir šis išbėgo iš virtuvės taip skubėdamas, kad paslydo tarpduryje.

Ešas ramiai padėjo peilį atgal į stalčių. Jis pasakė:

– Tas vaikas iš daugiaaukščių. Visi jie ten barbarai. – Tada pamatė Oktavijos veidą. – Dieve, atrodai mirtinai išsigandusi. Ką pagalvojai, kas čia braunasi?

– Policija. Aš suplėšiau nuotrauką ir paskandinau tualete. Bijojau, kad jie ją suras. Atsiprašau.

Staiga ji pajuto bijanti jo, jo nepasitenkinimo, jo pykčio, tačiau Ešas tik gūžtelėjo pečiais ir trumpai nelinksmai nusijuokė:

– Nieko baisaus, jei ir būtų pamatę. Galėčiau ją parduoti sekmadienio laikraščiams, ir jie man nieko negalėtų padaryti. Negalima du kartus teisti žmogaus už tą patį nusižengimą. Ar tu to nežinojai?

– Tikriausiai žinojau. Tiesiog nepagalvojau. Atsiprašau.

Jis priėjo artyn, suėmė jos galvą rankomis, pasilenkė ir pabučiavo ją į lūpas. Tai buvo pirmas kartas. Jo lūpos buvo šaltos ir stebėtinai minkštos, tačiau bučinys buvo griežtas, burna sučiaupta. Ji prisiminė kitus bučinius, kurių nekentė: šleikštų alaus ir maisto prieskonį, drėgmę, liežuvį, naršantį jos burnoje. Žinojo, jog šis bučinys – tai patvirtinimas. Ji išlaikė išbandymą.

Tada jis kažką ištraukė iš kišenės ir pakėlė jos kairę ranką. Pirmiau pajuto žiedo šaltį, tik paskui jį pamatė, sunkų seno aukso žiedą su kraujo raudonumo akimi, apsodinta blausiais perlais. Oktavija žvelgė į žiedą, kol jis laukė jos reakcijos, paskui sudrebėjo ir užspringo oru, tarsi virtuvėje staiga būtų pasidarę mirtinai šalta. Jos sausgyslės ir raumenys įsitempė iš baimės; girdėjo, kaip daužosi širdis. Šitą žiedą tikrai jau buvo mačiusi ant mažojo jo tetos rankos piršto. Prieš jos akis vėl suvilnijo fotografija, žiojinčios žaizdos, perpjauta gerklė.

Ji žinojo, kad balsas skamba netvirtai. Prisivertė ištarti:

– Juk tai nebuvo jos žiedas? Ji jo nemūvėjo, kai mirė?

Bet dabar jo balsas buvo švelnesnis, tykesnis negu kada nors anksčiau:

– Ar galėčiau taip su tavimi pasielgti? Ji turėjo panašų, bet akmuo buvo kitos spalvos. Šitą nupirkau specialiai tau. Tai senovinis žiedas. Man pasirodė, kad toks tau patiks.

Ji atsakė:

– Jis man patinka. – Pasukiojo jį ant piršto. – Tik truputį didokas.

– Kol kas užsimauk ant didžiojo piršto. Duosim jį sumažinti.

– Ne, – atsakė ji. – Nenoriu jo nusimauti, niekad nenusimausiu. Ir nepamesiu. Jis kaip tik ant to piršto, ant kurio turi būti. Jis rodo, kad nuo šiol mes būsim kartu.

– Taip, – sutiko jis. – Mes būsim kartu. Esam saugūs. Dabar galim važiuoti namo.

8

Praėjus metams nuo tos dienos, kai jiedu su Luiza įsikūrė ką tik nusipirktame name Pembroko aikštėje, Saimonas Kostelo jau žinojo, kad pirkinys buvo klaida. Nuosavybės, kuriai įsigyti būtinas griežtas ir apskaičiuotas taupymas, geriau išvis nepirkti. Tačiau tuomet toks sprendimas atrodė protingas ir geras. Jis vieną po kitos gavo kelias sėkmingas bylas, o naujų pasiūlymų buvo gana daug, kad skatintų pasitikėti savimi. Praėjus dviem mėnesiams po dvynių gimimo Luiza grįžo į darbą reklamos agentūroje; jai pakėlė atlyginimą, kuris dabar siekė trisdešimt penkis tūkstančius. Luiza labiausiai ir norėjo persikelti, tačiau ir jis menkai tesipriešino argumentams, tada atrodžiusiems neatremiamais: dabartinis butas šeimai visai netinkamas, jiems reikia daugiau vietos, sodo, atskiro kambario *au pair* merginai. Žinoma, visa tai buvo galima rasti priemiestyje ar ne tokioje madingoje Londono dalyje kaip Pembroko aikštė, bet Luizos ambicijoms reikėjo ne tik papildomos erdvės. Morningtono butų kompleksas niekad nebuvo tinkamas adresas kylančiam jaunam baristeriui ir verslininkei, kuriai sekasi. Kiekvieną kartą, kai Luiza sakydavo žmonėms savo adresą, atrodydavo, jog šie žodžiai subtiliai menkina jos socialinį ir ekonominį statusą.

Jis žinojo, kad ji labai tiksliai įsivaizduoja naują jųdviejų gyvenimą. Jame turėjo būti kviestinių vakarienių – tiesa, maistą joms ruoš samdyti žmonės arba teks tenkintis jau pagamintais patiekalais iš „Marks and Spencer“, – tačiau elegantiškų, rūpestingai organizuotų, kurių svečiai parinkti siekiant užtikrinti gyvus ir linksmus pokalbius, žodžiu, kulinarinių vedybinės harmonijos ir profesinės sėkmės triumfų. Tačiau taip neįvyko. Baigiantis darbo dienai jie abu būdavo tokie pavargę, kad vos pajėgdavo suvalgyti prie virtuvės stalo greitomis paruoštą vakarienę arba susmukdavo priešais televizorių su maisto padėklu. Nė vienas jų nė neįtarė, kiek energijos pareikalaus dvynės, kurios iš suvystytų, lopšeliuose įkalintų, pienu kvepiančių ryšulėlių virto energingomis pusantrų metų amžiaus mergiūkštėmis, be paliovos reikalaujančiomis maisto, paguodos, vystyklų ar pramogų.

Jo ir Luizos gyvenimo centru tapo įvairios kompetencijos *au pair* merginų seka. Kartais jam imdavo rodytis, kad auklės patogumais ir gerove jie rūpinasi labiau negu vienas kitu. Daugelis jų draugų buvo bevaikiai; keli anksčiau išgirsti perspėjimai apie tai, kaip sunku rasti patikimą pagalbininkę, atrodė sukelti veikiau nesąmoningo pavydo dėl Luizos nėštumo, o ne asmeninio patyrimo. Tačiau pasirodė, jog jie daugiau negu teisingi. Kartais rodėsi, jog auklės buvimas, užuot sumažinęs jų atsakomybės naštą, tik ją didino; namuose gyveno dar vienas žmogus, į kurį reikėjo atsižvelgti, kurį reikėjo maitinti ir jam įtikti.

Kai auklė būdavo nebloga, jie nepaliaudavo jaudintis, kad ji išeis. Taip visad ir nutikdavo; Luiza iš jų per daug reikalavo. Prireikus atsikratyti aukle jiedu imdavo ginčytis, katras turėtų tą padaryti, ir kamuodavosi pagalvoję, kaip sunku bus surasti kitą. Atsigulę be galo svarstydavo šiuo metu pareigas einančios auklės trūkumus bei silpnybes, šnibždėdami tamsoje, tarsi bijotų, kad jų kritika bus išgirsta dviem aukštais aukščiau esančiame kambarėlyje šalia vaikų kambario, kur miegojo auklė. Ar ji geria? Juk negalima paženklinti alkoholio lygio buteliuose. Gal dieną atsiveda vaikinų? Negi pradėsi apžiūrinėti paklodes. Gal palieka mergaites vienas? Ko ge-

ro, vienas jų turėtų kartą kitą neperspėjęs pareiti namo ir patikrinti. Bet kuris? Saimonas protestavo sakydamas negalįs taip sau išeiti iš teismo posėdžio. Luiza negalėjo pasiimti išeiginių: už atlyginimo pakėlimą teko brangiai sumokėti ilgesnėmis darbo valandomis ir didesne atsakomybe. Darbe atsirado naujas viršininkas, kurio ji nemėgo. Jis tik ir laukė progos pasakyti, kad ištekėjusiomis moterimis su vaikais negalima pasitikėti.

Luiza nusprendė, kad taupymo sumetimais vienas jų privalės važinėti visuomeniniu transportu. Jos firma buvo įsikūrusi Dokuose; buvo aišku, jog taupyti teks Saimonui. Kelionė persigrūdusiu metro, pradedama su apmaudžiu pavydu, tapo netikusiu pusvalandžiu nemalonumams apsvarstyti. Jis prisimindavo senelio namus Hempstede, kur lankydavosi vaikystėje, parankiai pastatytą grafiną chereso, iš virtuvės sklindančius maisto kvapus, senelės reikalavimą, kad namo sugrįžęs duonpelnys, pavargęs po sekinančios darbo dienos teisme, gautų ramybę, būtų visų švelniai lepinamas ir išvaduotas nuo smulkių naminių rūpesčių. Senelė buvo tikra kolegijos nario žmona, nenuilstamai rėmusi teisininkų labdaros organizacijas, elegantiškai dalyvavusi visuose kolegijos renginiuose, aiškiai patenkinta ta gyvenimo sritimi, kurią pavertė sava. Ką gi, tas pasaulis išnyko visiems laikams. Luiza dar prieš vestuves aiškiai pasakė, kad jos karjera tokia pat svarbi, kaip jo. Vargu ar reikėjo tą sakyti: juk jų santuoka moderni. Jos darbas svarbus ne tik jai, bet ir jiems abiem. Namas, auklė, visas jų gyvenimo lygis rėmėsi dviejų dirbančių žmonių pajamomis. O dabar viską, ką jie su tokiu vargu susikūrė, gali sunaikinti ta prakeikta, visur besikišanti savanaudė kalė.

Venišija tikriausiai grįžo į kolegiją tiesiai iš Beilio; jos nuotaika buvo grėsminga. Kažkas bus ją sunervinęs. Tačiau žodis „sunervinti“ atrodė per blankus, per silpnas siautulingam pasibjaurėjimui ir įtūžiui, su kuriuo ji užsipuolė Saimoną. Kažkas privedė ją iki ištvermės ribos. Jis tyliai nusikeikė. Jei nebūtų sėdėjęs savo kabinete, jei būtų išėjęs minute anksčiau, susitikimas nebūtų įvykęs, ji būtų galėjusi pagalvoti per naktį, pasvarstyti, ką daryti ir ar išvis ką nors

daryti. Veikiausiai nieko. Rytas būtų jai grąžinęs šaltą protą. Jis prisiminė kiekvieną tūžmingo kaltinimo žodį.

– Šiandien aš gyniau Brajaną Kartraitą. Sėkmingai. Jis man pasakė, kad kai prieš ketverius metus tu buvai jo gynėjas, dar iki teismo žinojai, kad jis papirko tris prisiekusiuosius. Ir nieko nedarei. Tęsei gynybą. Ar tai tiesa?

– Jis meluoja. Tai netiesa.

– Dar jis sakė, kad perleido tavo sužadėtinei keletą savo bendrovės akcijų. Irgi prieš teismą. Ar tai tiesa?

– Aš tau sakau, jis meluoja. Viskas netiesa.

Neigimas išsprūdo taip pat instinktyviai, kaip pakyla ranka dengiantis nuo smūgio, ir nuskambėjo neįtikinamai net jam pačiam. Visi jo veiksmai išdavė kaltę. Pirmasis šaltas išgąstis privertė išbalti, o vėliau sekė karščio antplūdis, gėdingai priminęs mokyklos prižiūrėtojo kabinetą, neišvengiamo mušimo baimę. Jis prisivertė pažvelgti jai į akis ir pamatė jose panieką bei nepasitikėjimą. O, jeigu būtų turėjęs laiko pasiruošti. Dabar jau žinojo, ką reikėjo atsakyti: „Kartraitas man tą pasakė po teismo, bet aš juo nepatikėjau. Ir dabar netikiu. Tas žmogus ką nori pasakys, kad tik pasirodytų įtakingas“.

Tačiau garsiai ištarė tiesmukesnį, pavojingesnį melą, ir ji suprato, jog tai melas. Bet iš kur toks jos pyktis, toks pasibjaurėjimas? Ką jai reiškia tas senas nusižengimas? Kas paskyrė Venišiją Oldridž prižiūrėti kolegijos sąžinę? Ar, pagaliau, jo? Kažin, ar jos pačios sąžinė tokia gryna, o elgesys teisme visad nepriekaištingas? Ar ji teisingai pasielgs, sugriaudama jo karjerą? O sugriauti gali. Tiksliai nežinojo, ką ji galėtų padaryti, kaip toli yra pasiryžusi eiti, tačiau jei ši informacija pasklis net gandų pavidalu, jis niekad gyvenime netaps karališkuoju advokatu.

Vos atidarė namų duris, išgirdo baisų bliovimą. Laiptais lipo nepažįstama mergina, negrabiai glausdama prie savęs Deizę. Jis akimirksniu įvertino pavojingą jos nepatyrimą: styrančius raudonus plaukus, grubius džinsus, ausyje įsegtus kelis auskarus, aukštakulnius sandalus ant kojų, netvirtai stypčiojančių plikais laiptais.

Jis užbėgo pas merginą ir kone jėga išplėšė jai iš rankų klykiančią Deizę.

– Po velnių, kas tu tokia? Kur Estelė?

– Jos draugas nukrito nuo motociklo. Ji nuvažiavo pas jį į ligoninę. Jam labai blogai. Sakė, kad prižiūrėčiau vaikus, kol grįš ponia Kostelo.

Pažįstamas kvapas padėjo nesunkiai atspėti vieną iš klyksmo priežasčių: vaikui reikėjo pakeisti vystyklus. Laikydamas ją beveik ištiestose rankose, Saimonas nuėjo į vaikų kambarį. Emė, dar su kasdienėmis kelnaitėmis, stovėjo lovytėje įsitvėrusi virbų ir zirzė.

– Ar davei joms valgyti? – Atrodė, jog kalba apie gyvuliukus.

– Daviau pieno. Estelė sakė palaukti ponios Kostelo.

Jis įmetė Deizę į lovelę, ir šios klyksmas pasidarė dar garsesnis. Saimonas pamanė, jog dukra bliauna ne tiek iš nevilties, kiek iš pykčio. Jos akys virto mažyčiais plyšeliais, pro kuriuos ji dėbsojo įtemptai ir piktavališkai. Emė, nenorėdama nusileisti dvynei seseriai, pradėjo gailiai kūkčioti ir netrukus pravirko visu balsu.

Jis su palengvėjimu išgirdo, kaip garsiai užsitrenkė laukujos durys ir laiptais ataidėjo Luizos žingsniai. Atėjęs jos pasitikti, jis tarė:

– Dėl Dievo meilės, daryk ką nors. Estelė išvažiavo pas kažkokį susižeidusį draugą, o vietoje savęs paliko pabaisą. Man reikia išgerti.

Baras buvo svetainėje. Užmetęs paltą ant kėdės, jis įsipylė sau nemažą porciją viskio. Tačiau garsai pasiekė ir čia: piktas Luizos balsas, virstantis šaižiais priekaištais, vaikų raudos, žingsniai ant laiptų, pokalbiai prieškambaryje.

Durys atsidarė.

– Reikia jai sumokėti. Ji prašo dvidešimt svarų. Ar turi grynų?

Jis išėmė dvi dešimtines ir tylėdamas padavė. Priekinės durys ryžtingai užsidarė, po kelių minučių stojo palaiminga tyla, bet Luiza pagaliau pasirodė tik po keturiasdešimt minučių.

– Sutvarkiau jas. Iš tavęs nekokia pagalba. Galėjai bent pakeisti vystyklus.

– Neturėjau laiko. Jau ruošiausi, bet kaip tik tu grįžai. Kas atsitiko Estelei?

– Dievas žino. Niekad negirdėjau apie tą draugą. Tikriausiai ji kada nors grįš, gal vakarienės. O ne, tai jau paskutinis lašas! Teks ją atleisti. Dieve, kas per diena! Įpilk man išgerti, ką? Ne viskio. Norėčiau džino su toniku.

Jis atnešė jai gėrimo; Luiza susikūprinusi sėdėjo sofos kampe. Buvo apsivilkusi drabužiais, kuriuos jis vadino jos darbo uniforma. Saimonas jų nekentė; juodo, priekyje prakirpto sijono, gražiai pasiūto švarko, švelniai blizgančios šilko palaidinės, paprastų aukštakulnių batelių. Jie buvo susiję su ta Luiza, kuri jam darėsi vis svetimesnė, taip pat su pasauliu, tokiu svarbiu jai, o jam keliančiu vis didesnį pavojų. Tik drėgna veido oda, nykstantis kaktos raudonis išdavė neseniai įvykusią kovą. Kaip keista, pagalvojo jis, kad galima priprasti prie grožio. Kadaise Saimonas galvojo, kad verta mokėti bet kokią kainą, kad tik ji priklausytų jam, kad būtų tik jo vieno, kad jis ja gėrėtųsi, guostųsi, džiaugtųsi, net garbintų. Tačiau grožio negalima turėti, lygiai kaip negalima turėti kito žmogaus.

Ji skubiai išlenkė džiną ir stodamasi tarė:

– Dabar einu ir persirengsiu. Vakarienei valgysim boloniškus spagečius, o jei Estelė grįš, nenoriu su ja kalbėtis, kol nepavalgysiu.

Jis atsakė:

– Dar neik. Noriu tau kai ką pasakyti.

Nelabai tinkamas laikas pranešti naujienai, bet kaip rasti tinkamą? Geriau greičiau viską baigti. Jis trumpai ir aiškiai apsakė faktus:

– Prieš man išeinant, į kabinetą užėjo Venišija Oldridž. Ji ką tik baigė ginti Brajaną Kartraitą. Jis jai pasakė, kad būdamas jo gynėju tame 1992 m. procese dėl užpuolimo aš žinojau, jog trys prisiekusieji papirkti. Be to, papasakojo apie Kartraito žemės ūkio bendrovės akcijas, kurias tau perdavė prieš procesą. Manau, kad Venišija netylės.

– Ką tai reiškia, „netylės“?

– Manau, blogiausiu atveju ji gali apskųsti mane teismų teisininkų tarybai arba kolegijai, kuri man suteikė baristerio vardą.

– Nieko panašaus. Viskas seniai baigėsi. Ir tai jos nė kiek neliečia.

– Atrodo, ji mano, jog liečia.

– Tikiuosi, tu viską paneigei? – Jos balsas sugriežtėjo. – Juk paneigei, nejau ne?

– Žinoma, paneigiau.

– Tada viskas gerai. Ji negali nieko įrodyti. Jos žodis vertas tiek pat, kiek Kartraito.

– Viskas ne taip paprasta. Įsivaizduoju, kad ji gali rasti įrodymų apie akcijų perdavimą. Be to, jei paspaustų Kartraitą, jis jai pasakytų mano pagalbininkų pavardes.

– Bet jam tai visai nenaudinga, ar ne? Ir išvis, kam jis jai tą pasakė?

– Dievai žino. Turbūt yra įpratęs už paslaugas atsilyginti slapta informacija. Gal iš pasipūtimo. Norėjo pasigirti, pasakyti jai, kad praėjusį kartą jį išsuko ne advokatas, o jo paties gudrumas. Kodėl žmonės taip elgiasi? Koks skirtumas, kodėl? Jis taip padarė, ir viskas.

– Tai kas? Net jei jis pasakys tas pavardes, vis tiek liks jo žodis prieš tavo. Be to, kodėl jis negalėjo man perduoti tų akcijų? Juk atsimeni, kaip buvo. Atėjau pas tave į kolegiją, o jis kaip tik rengėsi išeiti, ir mudu pasikalbėjom. Radom bendros kalbos. Tu užgaišai, aš išvažiavau taksi su Kartraitu. Man jis visai patiko. Kalbėjomės apie investicijas. Po savaitės jis man parašė ir perdavė akcijas. Su tavim tai neturėjo nieko bendro. Mes net nebuvom susituokę.

– Po savaitės susituokėm.

– Bet jis jas davė man. Asmeniškai man. Atrodo, nėra neteisėta, kai draugai vienas kitam perduoda akcijas. Tu čia niekuo dėtas. Kartraitas būtų man jas perdavęs, net jei mes nebūtume susižadėję.

– Nebūtų!

– Na, aš vis tiek galėčiau pasakyti, kad tu apie akcijas nežinojai. Aš tau nesakiau, taigi viskas tvarkoje. O tu galėtum pasakyti, kad nepatikėjai, kai Kartraitas kalbėjo apie papirkimą. Manei, kad jis taip juokauja. Niekas nieko neįrodys. Argi teisėje ne įrodymai svarbiausi? O čia jokių įrodymų nėra. Venišija Oldridž pati tą pamatys. Juk ji tokia puiki teisininkė, ar ne? Nieko ji nedarys. O dabar aš dar norėčiau išgerti.

Luiza niekad nesuprato teisės. Jai patiko prestižinė baristerio žmonos padėtis, ir vedybinio gyvenimo pradžioje ji kartais lankė jo procesus teisme, bet vėliau nugalėjo nuobodulys.

Jis atsakė:

– Viskas ne taip paprasta. Tiesą sakant, įrodymų jai nė nereikia, bent jau tokių, kuriuos pripažintų teismas. Jei pasklis gandai, aš galiu iškart atsisveikinti su bet kokia perspektyva tapti karališkuoju advokatu.

Dabar ji sunerimo. Staiga atsisuko į jį, tebelaikydama džino butelį. Netikėjimo kupinu balsu paklausė:

– Nori pasakyti, kad Venišija Oldridž tikrai gali tau sutrukdyti tapti karališkuoju advokatu?

– Taip, jei nepagailės pastangų.

– Tada turėsi ją sustabdyti. – Jis neatsakė. Ji tarė: – Kažkam teks ją sustabdyti. Pakalbėsiu su dėde Desmondu. Jis jai paaiškins. Tu man visad sakei, kad jis labiausiai gerbiamas kolegijos teisininkas.

Dabar jo balsas sugriežtėjo:

– Ne. Ne, Luiza. Nesakysi jam nė žodžio. Argi nesupranti, ką tai reikštų? Tokio dalyko Desmondas absoliučiai nesupras.

– Kalbėdamas su tavim, gal ir nesupras. Su manim – supras.

– Žinau, tu įsitikinusi, kad Desmondas dėl tavęs padarys ką tik panorėsi. Žinau, kad jis pakvaišęs dėl tavęs. Žinau, kad skolinaisi iš jo pinigų.

– Mes abu skolinomės pinigų. Jei ne ši paskola, neturėtume namo. Be to, paskola be procentų. Kartraito akcijos ir Desmondo paskola, štai kas padėjo mums sumokėti užstatą, ir malonėk to nepamiršti.

– Kaip galėčiau pamiršti? Neturim jokių šansų jam ją atiduoti.

– Jis ir nesitiki, kad atiduosim. Pavadino tuos pinigus paskola tik nenorėdamas tavęs skaudinti.

Tai nieko nepadėjo. Net tokioje situacijoje, kupinoje visokių rūpesčių, senas, neracionalus, bet niekad nenykstantis pavydas gėlė tarsi seniai pažįstamas skausmas. Ulrikas pakvaišęs dėl Luizos, tą jis gali suprasti – kas geriau už jį supras? Tačiau Saimonui buvo bjauru, kad Luiza naudojasi šiuo pakvaišimu, kad juo mėgaujasi.

Jis vėl pasakė:

– Nesakysi jam nė žodžio. Aš tau draudžiu, Luiza. Kam nors apie tai papasakoti būtų pati blogiausia išeitis, ypač jei tas žmogus priklauso kolegijai. Mūsų vienintelė viltis – tylėti. Kartraitas šitos informacijos neskleis. Pastaruosius ketverius metus to nepadarė. Be to, jam tai nenaudinga. Aš pakalbėsiu su Venišija.

– Būtinai pakalbėk, ir kuo greičiau. Negalime pasikliauti vien mano atlyginimu.

– Aš juo nepasikliaunu, tai mes pasikliaunam. Būtent tu labiausiai reikalavai, kad galėtum dirbti.

– Na, dabar nebe taip reikalauju. Karlas Edgaras mane užkniso. Jis pasidarė visai nepakenčiamas. Ieškau kito darbo.

– Kol kas geriau laikykis to, kurį turi. Vargu ar dabar tinkamas laikas paskelbti, kad išeini iš darbo.

– Deja, per vėlu. Aš jau paskelbiau, kaip tik šią popietę.

Jie apstulbę žvelgė vienas į kitą, tada ji vėl prabilo:

– Todėl ir sakau, privalai ką nors daryti su Venišija Oldridž. Ir kuo greičiau.

9

Telefonas suskambo Marko Rolstono namuose Pimlike kaip tik besibaigiant devintos valandos žinioms per BBC. Parlamente nebuvo jokių svarbių įvykių, o kadangi Markas kitos savaitės debatams turėjo paruošti kalbą, tai vakarieniavo namuose vienas. Liusė buvo išvažiavusi aplankyti motinos į Veibridžą ir ketino nakvoti. Motinai ir dukrai juk yra apie ką pasikalbėti, juo labiau dabar. Tačiau ji kaip paprastai paliko paruošusi vakarienę: troškintą antį, kurią reikėjo tik pasišildyti, paprastas salotas, ant kurių liko tik užpilti padažo, vaisių ir sūrio. Markas beveik tikėjosi, kad jam paskambins, veikiausiai taip ir bus. Kenetas Meiplsas vakarieniavo Rūmuose, bet buvo sakęs, kad vėliau gal užsuks išgerti kavos ir pasišnekučiuoti. Prieš ateidamas būtų paskambinęs. Kenas priklausė šešėliniam kabinetui; pokalbis galėjo būti svarbus. Viskas, kas vyksta prieš rinkimus, yra svarbu. Veikiausiai skambina Kenas perspėti, kad jau važiuoja.

Tačiau Markas, apimtas nusivylimo ir susierzinimo, išgirdo ne Keno, o Venišijos balsą. Ji tarė:

– Džiaugiuosi, kad tave pagavau. Ieškojau Rūmuose. Klausyk, man reikia skubiai su tavim susitikti. Ar gali pusvalandžiui užsukti?

– Ar negali kiek palaukti? Vėliau aš laukiu telefono skambučio.

– Ne, laukti negaliu. Jei galėčiau laukti, nebūčiau skambinusi. Palik žinutę atsakiklyje. Aš tavęs ilgai negaišinsiu.

Pirmasis susierzinimo protrūkis virto rezignacija.

– Gerai, – nedraugiškai tarė jis, – tuoj išsikviesiu taksi.

Dėdamas ragelį dar pagalvojo, kad neįprasta, jog Venišija skambina jam namo. Tiesą sakant, net negalėjo prisiminti, kada ji buvo taip dariusi. Ji, kaip ir jis, kruopščiai stengėsi nepainioti jų romano su asmenišku kiekvieno jų gyvenimu, lygiai taip pat ėjo iš proto dėl saugumo ir slaptumo – ne todėl, kad būtų galėjusi prarasti tiek, kiek jis, bet iš atkaklaus nenoro, kad apie jos seksualinį gyvenimą liežuvautų kolegijoje. Gerai, kad jis priklausė ne Midl Templio, bet Linkolns Ino kolegijai; gerai, kad parlamento nario gyvenimo būdas – nenumatytos ir ilgos darbo valandos, dažnos kelionės pas rinkėjus Vidurio Anglijoje, – teikė daug galimybių slaptiems susitikimams, kartais net pavykdavo kartu praleisti naktį Pelhemo aikštėje. Tačiau pastarąjį pusmetį susitikimai praretėjo, vis dažniau jų organizatorė būdavo Venišija, ne jis. Romanas įgijo tam tikro santuokai būdingo stabilumo, tačiau neteikė nei santuokinės ramybės, nei patogumų. Problema ne tik ta, kad išnyko seksualinis jaudulys. Dabar net sunku prisiminti tas svaigias savaites, kai jų romanas tik mezgėsi, nebeįmanoma atgaivinti seksualinės traukos, patraukliai sumišusios su pavojumi, ekstatiško pasitikėjimo savimi žinant, kad jis sužavėjo gražią, daug pasiekusią moterį. Ar jis ją tebetraukia? Ar tai netapo įpročiu jiems abiem? Viskas, net neteisėta aistra, turi natūralią pabaigą. Užtat šį romaną, kitaip negu kai kuriuos ankstesnius nevykusius jo šuolius į šoną, bent galima padoriai užbaigti.

Ketino viską baigti dar prieš tai, kai Liusė jam pasakė esanti nėščia. Darėsi per daug pavojinga, per dažnai visur pradėta kalbėti apie „slaptus meilės romanus“. Britanijos gyventojai, o labiausiai spauda pademonstravo jai įprastą genialią veidmainystę ir nutarė, kad seksualinis palaidumas, kurį gali sau leisti žurnalistai, politikui yra neatleistinas ir bjaurus. Ši žmonių rūšis niekad nebuvo populiari, o dabar dar turi kentėti nepatogumus, priversta laikytis ne-

priekaištingos seksualinės etikos. Markas neturėjo nė mažiausių abejonių, kad jo romanas, pasirodęs laikraščiuose kokią nuobodesnę dieną, pelnytų antraštes pirmuosiuose puslapiuose: kylantis jaunas parlamento narys leiboristas, kuriam pranašaujama ministro kėdė, atsidavusi katalikė žmona, meilužė – viena garsiausių šalies baudžiamosios teisės specialisčių. Jis neketino dalyvauti įprastinėje žeminančioje šaradoje, viešai vaidinti atgailaujantį išdykėlį ir fotografuotis šeimos glėbyje su ištikima žmonele, kilniai stovinčia greta nusikaltusio vyro. Negalėjo leisti, kad Liusė turėtų tą ištverti: tik ne dabar, o ir niekada. Venišija supras. Ji ne kokia pavydi, kerštinga, egoistiška ekshibicionistė. Vienas iš privalumų, pasirenkant meiluže protingą ir savarankišką moterį, yra žinojimas, kad romaną su ja visad galima padoriai užbaigti.

Liusė jam pasakė apie nėštumą tik tada, kai dėl jo nebebuvo jokių abejonių. Tai jai būdinga: sugebėjimas laukti, žinojimas, ką reikia daryti, kruopščiai apgalvoti dalykai, kuriuos ketina pasakyti. Jis apkabino ją, pajuto atgyjant beveik dingusią aistrą, senąją globėjišką meilę. Tai, kad jie neturėjo vaikų, kėlė jai didelį sielvartą, o jam gailestį. Tą akimirką jis apstulbęs suprato, kad ir pats norėjo vaiko taip pat karštai, kaip ji, ir tik todėl, kad negalėjo ištverti nesėkmės, slopino viltį, kurios išsipildymu buvo nustojęs tikėti. Išsilaisvindama iš jo glėbio Liusė paskelbė ultimatumą:

– Markai, tai viską keičia, keičia mūsų santuoką.

– Brangioji, vaikas visad viską keičia. Mes būsim šeima. Dieve, kaip nuostabu! Kokia nuostabi naujiena! Neįsivaizduoju, kaip tu ištvėrei keturis mėnesius man nepasakiusi.

Dar nebaigė šio sakinio ir jau suprato, kad daro klaidą. Ne paslaptis, kad jai nebūtų buvę taip lengva slėpti panašius dalykus anais laikais, kai jiedu buvo tokie artimi. Tačiau ji nesureagavo.

Ji atsakė:

– Turiu galvoje, tai keičia mūsų dabartinius santykius. Nesvarbu, su kuo tu mateisi, – aš nenoriu žinoti jos vardo, nieko nenoriu apie ją girdėti, – tačiau tai reikia baigti. Tu ir pats supranti?

O jis atsakė:

– Viskas jau baigėsi. Tai nebuvo svarbu. Niekad nemylėjau jokios kitos moters, tik tave.

Tą akimirką pats tuo tikėjo. Tebetikėjo iki šiol; kiek jis sugeba mylėti, tiek jo širdis priklauso Liusei.

Prie jų sutarties buvo pridėtas tylus papildas, ir abu jį žinojo. Jo dalis buvo penktadienio vakarui numatyta kviestinė vakarienė. Liusė padarys viską, ko iš jos tikimasi, be to, padarys gerai. Ji nesidomėjo politika. Pasaulis, į kurį jis taip veržėsi, jame įprastos išgyvenimo strategijos, bičiulystės ir konkurencinės kovos, karštligiškos ambicijos buvo svetimos jos rafinuotam suvokimui. Tačiau ją nuoširdžiai domino žmonės, priklausantys visoms socialinėms klasėms, užimantys visokią padėtį, įtakingi ir ne; šie pajusdavo romų, susidomėjusį jos žvilgsnį, atsipalaiduodavo būdami jos svetainėje, čia jausdavosi saugūs. Jis sakydavo sau, kad jo pasauliui reikalinga Liusė; jam pačiam taip pat.

Kai taksi įsuko į Pelhemo aikštę, Markas pamatė, kaip nuo Venišijos namo kaip tik nuvažiuoja jaunuolis su motociklu. Veikiausiai Oktavijos draugas. Dar viena priežastis užbaigti romaną. Kai Oktavija buvo mokykloje, jiedu bent galėjo beveik visad mėgautis privatumu. Oktavija buvo nemalonus vaikas. Markas nenorėjo, kad ji net fragmentiškai figūruotų jo gyvenime.

Jis paskambino. Venišija nebuvo jam davusi rakto net tuo metu, kai jų romanas buvo pasiekęs aukščiausią tašką. Markas šiek tiek apmaudžiai sakydavo sau, kad Venišija visad turėjo privatumo sferą, kurios neketino atsisakyti. Ji įsileido jį į savo lovą, bet ne į savo gyvenimą.

Ji pati, o ne ponia Bakli, namų darbininkė, atidarė jam duris ir nusivedė į viršų, į svetainę. Ant žemo stalo priešais židinį jau stovėjo grafinas viskio. Jis ne pirmą kartą pagalvojo, tik šį kartą kiek palankiau nusiteikęs, kad niekad nemėgo jos svetainės, nemėgo viso namo ir gerai jame nesijautė. Jam trūko patogumo, individualumo, jausmo, kad grįžai į savo namus. Tarsi Venišija būtų nusprendusi, kad Jurgio stiliaus namą mieste būtina atitinkamai apstatyti, ir apėjusi kelis aukcionus supirko minimalius tinkamus baldus. Jis

įtarė, kad nė vienas kambario daiktas nėra likęs iš jos praeities; nė vienas daiktas nebuvo nupirktas todėl, kad Venišijai jis būtų labai rūpėjęs – nei minkštas šezlongas, kuris gerai atrodė, tačiau nebuvo labai patogus, nei stalas sidabro dirbiniams su keliais rinktiniais pavyzdžiais, kuriuos, kiek jis žinojo, ji nusipirko vieną popietę „Silver Vaults". Virš židinio kabėjo vienas paveikslas, Vanesos Bel, kuris bent jau išreiškė savininkės skonį; ji mėgo XX a. dailę. Tačiau šiuose namuose niekad nebūdavo gėlių. Ponia Bakli ir be jų turėjo ką veikti, o Venišija neturėjo laiko terliotis su gėlėmis.

Vėliau Markas suprato, kad nuo pirmos minutės sugadino visą susitikimą. Pamiršęs, kad ji skambino jam prašydama patarimo, jis tarė:

– Atleisk, kad negaliu ilgiau pabūti, laukiu ateinant Keneto Meiplso. Bet jau ruošiausi pas tave užsukti. Pastarosios kelios savaitės man buvo gana sunkios. Yra vienas dalykas, kurį norėčiau tau pasakyti. Manau, jog mes turėtume liautis susitikinėję. Tai darosi pernelyg pavojinga, per sunku mums abiem. Jau kuris laikas jaučiu, kad ir tu pradedi panašiai galvoti.

Ji niekad negerdavo viskio, bet ant sidabrinio padėklo stovėjo ir grafinas raudono vyno. Dabar ji jo įsipylė. Jos ranka buvo absoliučiai tvirta, tačiau tamsios, rudos tarsi sirupas akys žvelgė į jį su tokia kaltinančia panieka, kad Markas instinktyviai atsitraukė. Niekad nebuvo jos tokios matęs. Kas jai atsitiko? Anksčiau nė karto nebuvo pajutęs, kad ji su vargu stengiasi tvardytis, ir tas jai nevisiškai sekasi.

Venišija pasakė:

– Tai štai kodėl teikeisi čia ateiti, net rizikuodamas prasilenkti su Kenetu Meiplsu. Nori man pasakyti, kad ketini užbaigti mūsų santykius.

Jis atsakė:

– Maniau, kad ir tu panašiai jautiesi. Pagaliau per kelias pastarąsias savaites mes ne taip jau dažnai matėmės.

Jis pasibaisėjo, savo balse išgirdęs beveik nusižeminusį maldavimą. Kalbėjo toliau, skatinamas beviltiško įsitikinimo:

– Klausyk, mes turėjom romaną. Aš tau nieko nežadėjau, tu man irgi. Niekad neapsimetinėjom, kad mirštam iš meilės vienas kitam. Mūsų santykiai buvo ne tokie.

– O kaip tiksliai tu juos pavadintum? Ne, pasakyk, man tikrai įdomu.

– Turbūt taip pat, kaip ir tu. Seksualinė trauka, pagarba, simpatija. Ko gero, iš tiesų net įpratimas.

– Labai patogus įpratimas. Seksualinė partnerė, kurią gali pasiekti kada tik nori ir kuria gali pasikliauti, nes ji, kaip ir tu, turi ką prarasti; be to, nereikia mokėti. Tavo lyties atstovai lengvai įgyja tokius įpratimus, ypač politikai.

– Tokios pastabos ne tavo lygio. Be to, tu neteisi. Maniau, jog tu su manim laiminga.

Dabar jos balse suskambo kraują stingdantis grubumas:

– Ar tu taip manei, Markai? Ar tikrai taip manei? Nejau esi toks pasipūtęs? Mano laimė ne taip lengvai pasiekiama. Jai nepakanka įspūdingo pimpalo ir minimalios seksualinės technikos. Aš nebuvau su tavim laiminga, niekada nebuvau. Vienintelis dalykas, kurį tu man davei, – kartais, kai tau buvo patogu, kai judu su žmona nepriiminėjote svečių, kai turėjai laisvą vakarą, – tai seksualinio pasitenkinimo akimirkos. Tą būčiau ir pati sau davusi, tik gal ne taip efektyviai. Nesakyk, jog dėl to turėjau jaustis laiminga.

Stengdamasis atrasti tvirtą atramą šiame neracionalumo liūne, jis tarė:

– Jei netikusiai su tavim elgiausi, tai labai atsiprašau. Nenorėjau tavęs įskaudinti. Tikrai nenorėjau.

– Tu nieko nesupratai, Markai, ar ne? Net nesiklausei. Tu neturi galimybių mane įskaudinti. Tu nesi man toks svarbus, nė vienas vyras toks nėra.

– Tai kuo tada skundiesi? Mes turėjom romaną. Abu to norėjom. Viskas buvo gerai. Dabar jis baigėsi. Jei tau tai nebuvo svarbu, kam dabar skaudintis?

– Aš nepatenkinta, kad tu įsivaizduoji galįs taip neįtikėtinai elgtis su moterimis. Apgaudinėjai savo žmoną, nes norėjai įvairovės,

sekso su pavojaus prieskoniu, be to, žinojai, kad aš tylėsiu. Dabar tau reikia Liusės. Staiga ji tau svarbiausia. Tau reikia padoraus gyvenimo, pareigingos mylinčios žmonos – politinio kapitalo. Todėl Liusė pažada pamiršti tavo neištikimybę, remti tave per rinkimus, būti puikiausia parlamento nario žmona, o už tai, be abejo, reikalauja užbaigti mūsų romaną. „Aš daugiau su ja nesusitikinėsiu. Iš tiesų nieko ir neįvyko. Aš visada mylėjau tik tave.“ Ar ne taip svetimautojai visad teisinasi mielosioms žmonoms?

Staiga jis pajuto, kokią paguodą gali teikti pyktis. Tarė jai:

– Palik Liusę ramybėje. Jai nereikia nei tavo rūpesčio, nei tavo prakeiktos globėjiškos užuojautos. Gal kiek per vėlu vaizduoti moterų teisių gynėją. Liuse pasirūpinsiu aš. Mūsų santuoka neturi su tavimi nieko bendro. Be to, viskas buvo ne taip. Tavo vardas nebuvo paminėtas. Liusė nežino apie mūsų romaną.

– Ak, nežino? Markai, nebūk mažas. Jei ji ir nežino, kad tai aš, vis tiek žino, jog buvo kažkokia moteris: žmonos jaučia tokius dalykus. Jei Liusė tylėjo, vadinasi, ji žinojo, kad tylėti jai naudingiau. Tu juk nesirengei ardyti santuokos? Tik ieškojai progos pasilinksminti. Vyrai mėgsta tokius dalykus.

– Liusė nėščia.

Jis nežinojo, kas paskatino tai pasakyti, bet žinia nuskambėjo ore.

Stojo tyla. Po kiek laiko Venišija ramiai pasakė:

– Maniau, jog Liusė negali turėti vaikų.

– Ir mes taip manėm. Esam vedę aštuonerius metus. Po tiek laiko viltis ima nykti. Liusė nenorėjo užsiimti jokiais nevaisingumo tyrimais nei gydymais, ji manė, jog man tai bus pernelyg sunku. Tai va, nieko neprireikė. Kūdikis turi gimti vasario dvidešimtą.

– Kaip patogu. Veikiausiai paveikė maldos ir žvakių degiojimas. O gal tai buvo nekaltas prasidėjimas?

Ji nutilo, ištiesusi jam viskio butelį. Jis papurtė galvą. Venišija prisipylė vyno į savo taurę ir tarė, tyčia nutaisiusi nerūpestingą balsą:

– Ar ji žino apie abortą? Kai jūs taip simpatiškai ir maloniai šnekučiavotės, ar susipratai jai pasakyti, kad prieš dvylika mėnesių aš nutraukiau gyvybę tavo kūdikiui?

– Ne, ji to nežino.

– Na, žinoma, ne. Šitos nuodėmės niekaip nedrįstum išpažinti. Galima atleisti mažučius seksualinius nuotykius, šuolius į šoną, bet nužudyti negimusį kūdikį? Ne, to ji taip lengvai neatleistų. Pamaldi Romos katalikė, gerai žinoma sąjūdžio „Už gyvybę" aktyvistė, dabar dar pati nėščia. Ši įdomi informacija gerokai aptemdytų mėnesius, likusius iki vasario, ar ne? Ar ji nepradėtų įsivaizduoti, kad šalia jos sūnaus ar dukters auga tylus, priekaištingas, neregimas broliukas ar sesutė? Ar kiekvieną kartą, kai tu paimtum į rankas savo kūdikį, ji nejustų ano nužudyto kūdikio-vaiduoklio buvimo?

– Nedaryk jai to, Venišija. Būk išdidi. Nekalbėk kaip pigi šantažistė.

– O ne, Markai, nepigi, anaiptol nepigi. Šantažas niekad nebūna pigus. Esi baudžiamosios teisės specialistas, turėtum tai žinoti.

Dabar jis buvo priverstas maldauti, nekęsdamas savęs, nekęsdamas jos.

– Ji tau nepadarė nieko blogo. Negalima jos taip sužeisti.

– Turbūt ne, bet niekad negalėsi būti visiškai tikras, ką?

Tada ir reikėjo išeiti. Po to pats keikė savo kvailumą. Ne tik kryžminėje apklausoje svarbu, kada sustoti. Jam reikėjo sutramdyti išdidumą, paprašyti jos paskutinį kartą ir tada išeiti. Tačiau jį įsiutino tokia neteisybė. Ji kalbėjo taip, tarsi už viską atsakingas būtų tik jis vienas, tarsi ji būtų buvusi priversta daryti abortą.

Jis tarė:

– Tai tu įsikalei į galvą, kad kontraceptinės tabletės kenkia sveikatai, kad geriau jų atsisakyti, kol nevėlu. Tai tu rizikavai. Be to, ne mažiau už mane norėjai nutraukti nėštumą. Buvai persigandusi, kai pasijutai nėščia. Nesantuokinis vaikas būtų lygus katastrofai. Ar bet koks vaikas, pati taip sakei. Nenorėjai daugiau vaikų. Tau nerūpi ir tas vienas, kurį turi.

Dabar ji nebežiūrėjo į jį. Jos akyse, įsistebeilijusiose kažkur tolyn už jo, pyktį pakeitė pasibaisėjimas, ir jis atsigręžė sekdamas jos žvilgsnį. Duryse tyliai stovėjo Oktavija, suspaudusi porą sidabro žvakidžių. Niekas nekalbėjo. Motina ir duktė stovėjo sustingusios

tarsi gyvajame paveiksle. Jis sumurmėjo: „Atsiprašau. Aš atsiprašau“, – ir pastūmęs Oktaviją beveik bėgte nubėgo laiptais. Ponios Bakli nebuvo matyti, bet durys buvo tik užstumtos skląsčiu, tad jis išvengė žeminančio laukimo, kol bus išleistas.

Tik gerokai nutolęs nuo namo, iš paskutiniųjų bėgdamas, kad pasigautų taksi, jis prisiminė taip ir nepaklausęs Venišijos, ką ši norėjo jam pasakyti.

10

Draisdelas Lodas gerai žinojo, kad jo draugai su tam tikru apmaudo šešėliu jo gyvenimą laikė puikiai sutvarkytu. Jis sutiko su tokia nuomone ir jautėsi jos nusipelnęs. Būdamas aukštos klasės teisininkas, kuris specializuojasi šmeižto bylose, jis turėjo daug progų įsitikinti, kaip žmonės sugeba sujaukti savo gyvenimus; į šiuos jaukalus jis žvelgė su derama profesionalo užuojauta, tačiau labai stebėjosi, kad žmonės, galintys rinktis tvarką ar chaosą, protą ar kvailybę, gali taip neapgalvotai elgtis. Prispirtas pats būtų prisipažinęs, kad jam gyvenime sekėsi. Jis buvo lepinamas vienatinis turtingų tėvų vaikas. Buvo protingas ir itin išvaizdus, tad mokykloje ir Kembridže ėjo nuo vienos laukiamos sėkmės prie kitos ir prieš studijuodamas teisę gavo pirmo laipsnio klasikinių studijų diplomą. Jo tėvas nebuvo teisininkas, tačiau turėjo šios profesijos draugų. Nebuvo sunku surasti tinkamą stažuotės vietą jaunajam Draisdelui. Deramu laiku jis buvo priimtas į kolegijos narius ir pirma tinkama proga tapo karališkuoju advokatu.

Jo tėvas buvo miręs jau dešimt metų. Motina, kuriai šis paliko pakankamą turtą, nereikalavo iš Draisdelo jokių ypatingų sūniškų pareigų, išskyrus prašymą kas mėnesį vieną savaitgalį praleisti jos

namuose Bekingemšyre, kur ji ta proga surengdavo kviestinę vakarienę. Žodžiais neišsakyta sutartis jį įpareigojo joje dalyvauti, o motiną – parūpinti puikaus maisto ir svečių, su kuriais nebūtų nuobodu. Apsilankęs jis leisdavosi popinamas senosios auklės, kuri liko pas jo motiną dirbti ūkvede, ir pasitaikius progai pažaisdavo golfą ar leisdavosi į ilgą pasivaikščiojimą kaimo keliais. Atvežtus maiše nešvarius marškinius jam išskalbdavo ir kuo gražiausiai išlygindavo. Tai buvo pigiau negu nešti juos į skalbyklą kitapus gatvės, be to, taupė laiką. Jo motina buvo aistringa sodininkė, ir sezono metu jis parsiveždavo gėlių, šviežių vaisių bei daržovių į savo butą pietinėje Temzės pakrantėje netoli Tauerio tilto.

Jiedu su motina jautė vienas kitam simpatiją, pagrįstą gilia pagarba kiekvieno savanaudiškumui. Vienintelis jos priekaištas, išreiškiamas veikiau užuominomis negu tiesiogiai, buvo susijęs su jo delsimu vesti. Ji norėjo anūkų; tėvas būtų tikėjęsis, kad jis pratęs giminės vardą. Į kviestines vakarienes buvo viena po kitos kviečiamos tinkamos merginos. Kartais jis pasistengdavo įtikti motinai ir su kuria nors pasimatydavo dar kartą. Dar rečiau kviestinėje vakarienėje užgimdavo trumpas romanas, nors jis dažniausiai baigdavosi nuoskaudomis. Kai paskutinioji kandidatė pro pykčio ašaras karčiai paklausė: „Kas tavo motina? Slapta sąvadautoja?“, jis nusprendė, jog keblumai ir emocinis sąmyšis neatitinka gaunamo malonumo ir atnaujino ankstesnį labai malonų susitarimą su viena dama, kuri buvo itin brangi, tačiau atidžiai rinkosi klientus, paslaugas teikdavo pasitelkusi vaizduotę ir buvo absoliučiai diskretiška. Tačiau už tokius dalykus tenka mokėti. Jis niekad nė nemanė, kad malonumus gaus už dyka.

Jis žinojo, kad motina, kuri išlaikė senamadišką antipatiją išsiskyrusiems žmonėms, ypač turintiems vaikų, ir kuriai Venišija per vienintelį jų susitikimą pasirodė nesimpatiška, baiminasi, kad jis gali ją vesti. Kartą jam buvo kilusi tokia mintis, tačiau tik valandai. Jis įtarė, kad Venišija jau turi meilužį, nors niekad per daug nesmalsavo ir nesivargino sužinoti jo vardą. Jis žinojo, kad apie jųdviejų draugystę kolegijoje nemažai liežuvaujama, tačiau jie niekad

nebuvo meilužiai. Jo fiziškai netraukė daug pasiekusios ar galią turinčios moterys; kartais pats sau prisipažindavo su klastinga šypsenėle, jog seksas su Venišija pernelyg primintų tyrimą, po kurio jis būtų įvertintas pasitelkus griežtą kryžminę apklausą.

Kartą per mėnesį jo motina, energinga ir vis dar išvaizdi šešiasdešimt penkerių metų moteris, atvažiuodavo į Londoną aplankyti draugų, apsipirkti, nueiti į parodą ar grožio saloną, o paskui ateidavo į jo butą, kaip šį vakarą. Jie kartu vakarieniaudavo, paprastai restorane prie upės, po to jis ją įsodindavo į taksi ir ji išvažiuodavo į Merilebouno stotį, kur sėsdavo į įprastą traukinį. Motinos savarankiškumą, manė jis, aiškiausiai išreiškė tai, kad neseniai ji pradėjo abejoti, ar po įspūdžių pilnos dienos dar verta rengti jų susitikimą. Iš Vest Endo nepatogu važiuoti prie Tauerio tilto, o žiemą ji nemėgo vėlai grįžti namo. Draisdelas nujautė, kad šis įprotis ilgai nebetruks ir kad jam išnykus jiedu abu tik truputį pasigailės.

Jam grįžtant į butą suskambo telefonas. Pakėlęs ragelį išgirdo Venišijos balsą. Jis skambėjo kategoriškai.

– Turiu su tavim pasimatyti, jei galima, šįvakar. Ar tu vienas?

Jis atsargiai atsakė:

– Taip. Ką tik įsodinau motiną į taksi. Ar negali palaukti? Jau po vienuoliktos.

– Ne, negaliu. Atvažiuosiu kiek galėdama greičiau.

Po pusvalandžio jis įleido ją vidun. Tai buvo jos pirmas apsilankymas jo bute. Šiuo požiūriu jis buvo labai skrupulingas, ir jiems sutarus pasimatyti visad užeidavo pas ją, o paskui parveždavo namo. Tačiau ji įėjo į svetainę nerodydama nė mažiausio ženklo, kad ją domina kambario apstatymas ar už lango plytintis spinduliuojantis vanduo bei žibintais švytintis Tauerio tilto stebuklas. Jis trumpam susierzino, kad ji visai nevertina kambario, į kurį sudėjo tiek darbo. Nekreipdama dėmesio į nuostabų vaizdą, paprastai traukte traukdavusį lankytojus prie lango, ji nusimetė paltą ir padavė jam tarsi kokiam tarnui.

Jis paklausė:

– Ką tu gersi?

– Nieko. Bet ką. Tą patį, ką ir tu.

– Viskį.

Jis žinojo, kad viskio ji nemėgsta. Ji atsakė:

– Tada raudono vyno. Bet kokio, kurio turi atidaryto.

Jis neturėjo nė vieno atidaryto butelio, bet atnešė iš vyno spintos butelį „Hermitage“, įpylė jai taurę ir pastatė ant žemo staliuko priešais.

Nežiūrėdama į gėrimą, ji be įžangos tarė:

– Labai atsiprašau, kad taip įsiveržiau, bet man reikia tavo pagalbos. Atsimeni tą vaikiną Gerį Ešą, kurį aš gyniau prieš tris ar keturias savaites?

– Žinoma.

– Tai va, aš jį šiandien sutikau Beilyje po savo proceso. Jis draugauja su Oktavija. Ji sako, jog jie susižadėję.

– Greitai. Kada jie susipažino?

– Po teismo, savaime aišku, kada gi dar? Visiškai aišku, kad Ešas tą daro tyčia, ir aš noriu padaryti tam galą.

Jis atsargiai tarė:

– Aš suprantu, kad tau tai nemalonu, bet nematau, kaip galėtum padaryti šiam reikalui galą. Oktavija pilnametė, ar ne taip? Net jei nebūtų pilnametė, tau nebūtų lengva. Kuo tu gali jį apkaltinti? Jis buvo išteisintas.

Nepasakyti jo žodžiai buvo tokie aiškūs, tarsi būtų juos ištaręs garsiai: „Tavo dėka“.

Jis paklausė:

– Ar tu kalbėjai su Oktavija?

– Žinoma. Ji spiriasi iš paskutiniųjų. Aišku, aš to ir tikėjausi. Vienas iš patraukliausių šito reikalo aspektų yra galia, kurią ji įgauna man įskaudinti.

– Ar tu kiek neperdedi? Kam jai reikia tave skaudinti? Gal jis jai nuoširdžiai patinka.

– Dėl Dievo meilės, Draisdelai, būk realistas. Nebent ji dėl jo pametė protą. Gal jis ją intriguoja. Gal jis atrodo pavojingas – tą aš galiu suprasti, jis toks ir yra. Bet jis? Juk nepradėsi tvirtinti, kad

Ešas ją įsimylėjo per tas tris savaites? Viskas suplanuota tyčia, ir tą padarė kuris nors vienas iš jų arba jie abu. Nukreipta prieš mane.

– Bet Ešas? Ko jam reikia? Manyčiau, kad jis tau dėkingas.

– Jis nėra man dėkingas, aš nesitikiu ir nenoriu jo dėkingumo. Noriu, kad jis paliktų mane ramybėje.

Draisdelas tyliai paklausė:

– Gal jis veikiau drumsčia Oktavijos ramybę, o ne tavo?

– Aš juk tau sakiau, su Oktavija tai neturi nieko bendro. Jis ja naudojasi, kad priveiktų mane. Jie net ketina eiti į laikraščius. Įsivaizduoji? Sentimentali apsikabinusios porelės nuotrauka sekmadienio bulvariniuose laikraščiuose. „Mama išgelbėjo mano draugą nuo kalėjimo. Garsios advokatės dukra pasakoja jų meilės istoriją."

– Negi ji taip pasielgs?

– O taip.

Draisdelas tarė:

– Jei tu nesikiši, viskas veikiausiai savaime praeis. Kam nors nusibos. Jei jis ją mes, nukentės jos išdidumas, bet tik tiek. Ar nemanai, kad dabar svarbiausia su ja nekovoti? Leisti jai suprasti, kad prireikus visad gali kreiptis į tave? Gal turi kokių šeimos draugų, advokatą, gydytoją, ką nors tokio? Pagyvenusį žmogų, kurį Oktavija gerbtų ir kuris galėtų su ja pakalbėti?

Pats netikėjo, kad taip kalba. Pagalvojo: šneku kaip kokia populiari psichologė iš žurnalo, kartoju visiems žinomas taisykles, kurių dera laikytis maištaujančioms dukterims ir nuo jų nutolusioms motinoms. Nustebo, kad jaučia Venišijai tokį stiprų pagiežos antplūdį. Jis mažiausiai tinka suteikti pagalbai tokio pobūdžio bėdai ištikus. Na taip, jie draugai, jiems smagu būti kartu. Jam patinka rodytis viešai su gražia moterimi. Su ja niekad nebūna nuobodu. Jiems drauge įeinant į restoraną, žmonės atsisuka. Tas jam patiko, nors truputį ir niekino save už tokią paprastą, banalią tuštybę. Tačiau jiedu niekad nesikišo į vienas kito privatų gyvenimą. Jis retai sutikdavo Oktaviją, o susitikus ji būdavo užsidariusi, paniurusi, priešiška. Kažin kur gyvena jos tėvas? Tegu jis ir rūpinasi. Venišija turbūt išprotėjo, kad ketina įtraukti jį.

Ji kalbėjo:

– Yra vienas būdas jį sustabdyti. Pinigai. Jis manė, kad gaus tetos palikimą. Ji mėgo rodytis pasiturinti, lengvai švaistė pinigus. Jam irgi daug ką pirko. Fotografijos įranga, motociklas – šitie daiktai nepigūs. Tačiau ji mirė skolose. Buvo labai daug prasiskolinusi, užstatydama kompensaciją už prievartinį namo pardavimą. Dabar beveik viskas atiteks bankui. Jis negaus nė skatiko. Tarp kitko, esu beveik tikra, kad jie buvo meilužiai.

Jis atsakė:

– Bet teisme nieko apie tai nebuvo kalbama – kad Ešas ir jo teta buvo meilužiai?

– Labai daug kas apie Gerį Ešą nebuvo paminėta teisme. – Ji pažvelgė jam tiesiai į veidą. – Pagalvojau, gal tu susitiktum su juo ir sužinotum, kiek jis prašo, pasiūlytum pinigų. Aš sutinku tam skirti iki dešimt tūkstančių svarų.

Jis pasibaisėjo. Kokia beprotiška mintis. Ir pavojinga. Tai, kad ji atėjo Venišijai į galvą, rodė, kokia neviltis ją apėmusi. Juos abu žemino vien tai, kad ji nuoširdžiai tikėjosi jo pagalbos. Yra dalykų, kurių net draugai neturi teisės reikalauti.

Jis pasistengė, kad balsas skambėtų labai ramiai:

– Aš labai atsiprašau, Venišija. Jei nori siūlyti jam pinigus, turėsi tai padaryti pati arba patikėti savo advokatui. Aš negaliu į tai veltis. Be to, veikiausiai pridaryčiau daugiau žalos negu naudos. O jei bijai viešumo, tik pagalvok apie laikraščių antraštes, jei šis reikalas žlugs. „Garsios advokatės draugas mėgina papirkti jos dukters meilužį." Spauda pasius iš malonumo.

Ji pastatė taurę ir pakilo.

– Tai nepadėsi?

– Ne todėl, kad nenorėčiau. Negaliu.

Nenorėdamas matyti pykčio ir paniekos jos akyse, jis priėjo prie langų. Apačioje plytinčios upės tėkmė buvo stipri, sūkurius ir bangeles nušvietė šokčiojantys sidabro blyksnių liežuvėliai. Tiltas su visais bokšteliais ir ramsčiais, išryškintais apšvietimo, kaip visad naktimis buvo panašus į blykčiojantį bekūnį stebuklą. Šis vaizdas

teikė jam ramybę daugel vakarų, kai stovėjo prie lango su taure rankose. Dabar ji viską sugadino, ir jis jautėsi susierzinęs, piktas kaip vaikas.

Neatsigręždamas jis tyliai pasakė:

– Ar tai tau tikrai taip svarbu? Ką sutinki už tai atiduoti? Savo darbą? Kolegijos prezidentės vietą?

Kurį laiką buvo tylu, paskui ji negarsiai atsakė:

– Nebūk juokingas, Draisdelai. Aš nesideru.

Jis atsigręžė:

– Aš ir nesakiau, kad deriesi. Tik pagalvojau, kas tau svarbiau. Kas tau svarbiausia gyvenime, kai ištinka krizė? Oktavija ar karjera?

– Neketinu aukoti nei to, nei to. Ketinu atsikratyti Ešo. – Vėl trumpa tyla, paskui ji paklausė: – Tai sakai, kad nepadėsi man?

– Atsiprašau, Venišija, aš negaliu į tai veltis.

– Negali ar nenori?

– Ir negaliu, ir nenoriu.

Ji ištiesė ranką paimti palto.

– Ką gi, bent turėjai drąsos sąžiningai atsakyti. Nesivargink. Aš išeisiu pati.

Tačiau eidamas paskui ją durų link jis paklausė:

– Kaip tu atvažiavai? Gal iškviesti taksi?

– Ne, dėkui. Pereisiu tiltą ir pasigausiu taksi kitoje pusėje.

Jis nusileido kartu su ja liftu, paskui kurį laiką pastovėjo žiūrėdamas, kaip ji eina palei upę apšviesta raibuliuojančių šviesų. Ji neatsigręžė. Kaip visad, ėjo žvaliu ir pasitikinčiu žingsniu. Staiga, dar jam bežiūrint, Venišija tarsi susvyravo. Jos kūnas suglebo, ir Draisdelas pirmą kartą po jos atvykimo pajuto nuoširdų gailestį supratęs, jog stebi senos moters eiseną.

Antra knyga

MIRTIS ADVOKATŲ KOLEGIJOJE

11

Spalio 10 dieną, ketvirtadienį, pusę aštuntos Haroldas Notonas išėjo iš savo namų Bakherst Hile, pėsčiomis nuėjo ketvirtį mylios iki Bakherst Hilo metro stoties ir įlipo į septintos keturiasdešimt penkios traukinį, kuris jį nugabens Centrine linija iki pat Kanceliarijos skersgatvio. Šią kelionę jis kartojo jau beveik keturiasdešimt metų. Jo tėvai gyveno Bakherst Hile, ir Haris iš vaikystės atsiminė, jog priemiestis dar buvo išlaikęs šiek tiek nedidelio miestelio atskirumo. Dabar, jam tapus vienu iš metropolio miegamųjų rajonų, medžiais apaugusios gatvės ir kaimiško stiliaus namelių eilės vis dar dvelkė kaimo tyla. Jiedu su Margarete pradėjo savo bendrą gyvenimą naujame modernių butų masyve, kurių tada buvo tik keletas.

Jis vedė merginą iš Esekso; kaimą jai atstojo Epingo miškas, jūros vaizdus ir kvapus – Sautendo prieplauka, o Centrinė linija, besitęsianti iki Liverpulio gatvės ir toliau, retkarčiais nugabendavo į pavojingas Londono pramogas. Notono tėvas mirė praėjus metams nuo išėjimo į pensiją, o dar po trejų metų mirus motinai Haris paveldėjo mažą namelį, kurio klaustrofobiškame, perdėtai saugiame pasaulėlyje užaugo, būdamas vienturtis vaikas. Tačiau jam neblo-

gai sekėsi, Stivenui ir Selei reikėjo atskirų kambarių, o Margaretė norėjo didesnio sodo. Šeimos namą teko parduoti, o už gautus pinigus buvo nupirktas modernus pusiau atskiras namelis, apie kokį seniai svajojo Margaretė. Sodas buvo gana ilgas, o po kelerių metų, kai pagyvenusiam kaimynui prireikė pinigų ir pasidarė per sunku tvarkyti savo sklypą, pavyko jį dar padidinti – kaimynas apsidžiaugė galėdamas parduoti gabalėlį savo žemės.

Šiam namui, šiems patogumams, vaikų auginimui, sodui ir šiltnamiui, vietos bažnyčiai ir skiautiniams Margaretė džiugiai atidavė visą savo gyvenimą. Ji niekad nenorėjo dirbti, o jis pernelyg vertino savo namų jaukumą, kad skatintų ją ieškotis darbo. Kai sunkiu metu jo pajamos kolegijoje buvo sumažėjusios, žmona atsargiai pasisiūlė prisiminti turimus sekretorės įgūdžius. Jis atsakė: „Kaip nors išsiversim. Vaikams tu reikalinga čia“.

Ir jie išsivertė. Tačiau šiandien, kai iš trumpos Statfordo stoties šviesos traukinys vėl paniro į tunelį, jis sėdėjo net neišlankstęs *Daily Telegraph* ir suko galvą, kaip sugebės išsiversti dabar. Mėnesio pabaigoje, po kolegijos susirinkimo, jis sužinos, ar jam bus pasiūlyta pratęsti sutartį: jei pasiseks, trejiems metams, o šiaip – metams su galimybe susitarimą atnaujinti. Jei sutartis nebus pratęsta, ką reikės daryti? Beveik keturiasdešimt metų kolegija buvo visas jo gyvenimas. Vedamas veikiau savo, o ne jų poreikio jis atidavė jai visą laiką, energiją ir pasišventimą. Neturėjo jokių laisvalaikio pomėgių: neturėjo jiems laiko, išskyrus savaitgalius, o savaitgaliai būdavo skirti miegui, televizoriui, pasivažinėjimams po kaimus su Margarete, pievelės priežiūrai ir sunkesniems sodo darbams. Be to, kokių pomėgių jis galėjo susirasti? Galbūt vietos bažnyčiai praverstų pagalba, tačiau Margaretė jau priklausė Parapijos bažnyčių tarybai, jai skirtu laiku tvarkė bažnyčią ir tiekė gėles papuošimams, dalį dienos dirbo Moterų trečiadienio draugijoje. Jam buvo atgrasu galvoti, kad nueitų pas kleboną kaip trikdantis prašytojas: „Labai prašau surasti man darbo. Aš senstu. Neturiu jokių įgūdžių. Negaliu nieko pasiūlyti. Prašau, padėkite man vėl pasijusti naudingam“.

Jie visad gyveno atskiruose pasauliuose, jis ir Margaretė. Jo pasaulis – ji palaipsniui tuo įtikėjo ar buvo linkusi tikėti – buvo paslaptinga vyriška teritorija, kurioje jos vyras buvo svarbiausias žmogus po kolegijos prezidento. Iš jos šis pasaulis nieko nereikalavo, net juo domėtis. Ji niekad nesiskundė, kad vyro pasaulis tiek daug iš jo reikalauja, kad šis išvažiuoja taip anksti ryte, grįžta taip vėlai vakare. Prieš parvažiuodamas jis būtinai paskambindavo, jei tekdavo užtrukti, ir ji kuo tiksliausiai apskaičiuodavo, kada šildyti troškinį, kada ištraukti iš orkaitės pastovėti turintį kepsnį, kada uždegti dujas po daržovėmis, kad šios būtų kaip tik tokios, kokias jis mėgsta. Jo darbas buvo svarbus ir reikalavo patarnavimų, nes jis užtikrino pajamas, be kurių žlugtų jos pasaulis.

Tačiau ar jam tame pasaulyje yra vietos? Vienintelis jį ir Margaretę siejantis dalykas buvo vaikai, nors ir jais daugiausia rūpinosi žmona. Kai jis pareidavo namo, Selė ir Stivenas jau gulėdavo lovose. Margaretė paduodavo vaikams vakarienę, skaitydavo prieš miegą, o kai jie paaugo ir pradėjo lankyti mokyklą, išklausydavo pasakojimus apie smulkias pergales bei nuoskaudas. Kai vaikams prireikdavo tėvo – jei išvis prireikdavo, – jo nebūdavo namie. Vaikai iki šiol rūpėjo jiems abiem, taip visad būna. Stivenas ką tik gavo A lygio įvertinimus, reikalingus stojant į Redingo universitetą, ir tėvai baiminosi, kad jis neištvers pirmųjų metų. Selė, vyresnioji, tapo fizioterapeute ir dirba Halo ligoninėje. Ji retai parvažiuoja namo, bet mažiausiai dukart per savaitę skambina motinai. Margaretė norėjo anūkų ir jaudinosi, kad Selė neturi draugo, arba jei turi, tai ne tokį, kurį galėtų ramiai parsivežti namo ir parodyti tėvams. Kai vaikai parvažiuodavo namo, Haroldas su jais puikiai sutardavo. Jam niekad nebuvo sunku sutarti su svetimais žmonėmis.

Jo tėvas, važiuodamas tuo pačiu traukiniu iš Bakherst Hilo, išlipdavo Liverpulio gatvės stotyje ir sėsdavo į autobusą, kuris Flyto gatve nuveždavo jį iki Midl Templio skersgatvio. Haroldui labiau patikdavo pavažiuoti dar tris metro stoteles ir eiti į kolegiją Kanceliarijos skersgatviu. Jis mėgo rytmetinį Sičio gaivumą, pirmuosius gyvybės krustelėjimus, tarsi milžinas rąžydamasis bustų iš miego,

drąsinantį kavos aromatą, sklindantį iš kavinių, atsidarančių anksyviausiems darbuotojams ar grįžtantiems po naktinės pamainos. Pažįstamos parduotuvių vitrinos ir įstaigų pastatai Kanceliarijos gatvėje atrodė tarsi seni draugai: Londono „Silver Vaults“, „Ede and Ravenscroft“, perukų gamintojai ir apsiaustų siuvėjai, virš kurių durų kabo karališkasis herbas, o vitrinas puošia ceremonijoms skirtas raudonis bei šermuonėlių kailiai; įspūdingas Valstybinio archyvo pastatas, pro kurį praeidamas Haroldas visad prisimindavo, jog jame buvo saugoma Didžioji Charta; Teisės draugijos pastatai su geležiniais turėklais ir paauksuotomis liūtų galvomis.

Paprastai jis kirsdavo Flyto gatvę ir per Reno vartus įeidavo į Midl Templio skersgatvį. Niekad nepraeidavo pro jų portalą nežvilgtelėjęs aukštyn į emblemą su Velykų Avinėliu, laikančiu nekaltybės vėliavą. Tai buvo jo prietaras – trumpas žvilgsnis į šį senovinį simbolį. Kartais pagalvodavo, jog tai vienintelė jo malda. Tačiau jau keletą mėnesių įėjimas iš Flyto gatvės į Midl Templio skersgatvį buvo uždarytas restauracijai, tad jam tekdavo pereiti siauru skersgatviu priešais Karališkąjį teismą ir prie „Džordžo“ aludės įeiti pro mažas juodas duris, iškirstas platesniuose vartuose.

Tą rytą priėjęs skersgatvį jis pajuto dar nesąs pasirengęs ištverti visą darbo dieną ir beveik nesustodamas sparčiai nužingsniavo tolyn Trafalgaro aikštės link. Jam reikėjo laiko pamąstyti, reikėjo fizinio atsipalaidavimo, kurį teikė ėjimas: reikėjo išsiaiškinti visą tą nerimo, vilties, kaltės ir neaiškių būgštavimų kebeknę. Jei jam pasiūlys pasilikti, priimti pasiūlymą ar ne? Ar tai neprilygs bailiam neišvengiamybės atidėliojimui? Ko iš tiesų nori Margaretė? Ji sakė: „Nežinau, kaip kolegija be tavęs išsivers, bet daryk taip, kaip tau atrodo geriausia. Mes pragyvensime iš pensijos, o tau jau laikas pagyventi savo malonumui“. Kokiam malonumui? Jis myli žmoną, visad ją mylėjo, nors dabar nelengva patikėti, jog jie tebėra tie patys žmonės, kurie vedybinio gyvenimo pradžioje tik ir laukdavo vakaro, kad galėtų pulti į vienas kito glėbį. Dabar net seksas virto įpročiu, tokiu pat maloniu, guodžiančiu ir atpalaiduojančiu kaip vakarienė. Jie vedę trisdešimt dvejus metus. Ar tikrai jis tiek mažai

apie ją žino? Ar tiesą sako sau, kad gyvenimas namuose su Margarete taps nepakeliamas? Atsitiktinė pokalbio nuotrupa, nugirsta praėjusį sekmadienį po Eucharistijos giesmės, akmeniu įkrito jam į atmintį: „Pasakiau Džordžui, kad pagaliau susirastų kokį užsiėmimą. Nenoriu, kad jis visą dieną painiotųsi man po kojomis".

Tačiau Margaretė teisi, jo pensijos pragyvenimui užteks. Ar jis sąžiningai pasielgė pasakęs ponui Lengtonui, kad jie neišsivers? Niekad anksčiau nebuvo melavęs ponui Lengtonui. Jiedu tuo pačiu metu atėjo į kolegiją: ponas Lengtonas ką tik tapo baristeriu, o jis – savo tėvo pagalbininku. Jie drauge paseno. Negalėjo įsivaizduoti kolegijos be pono Lengtono. Tačiau jam kažkas atsitiko. Per pastaruosius kelis mėnesius jis aiškiai neteko įtaigos, pasitikėjimo, net kolegijos prezidento valdingumo. Ir atrodė nekaip. Kažkas jį graužia. Ar gali būti, kad ponas Lengtonas slepia sergąs nepagydoma liga? O gal ketina išeiti į pensiją ir dabar susidūrė su panašia problema – nežinoma, niekam nereikalinga ateitimi? Jei jis išeis į pensiją, kas taps kolegijos prezidentu? Jei tai bus ponia Oldridž, ar jis norės pasilikti? Ne, bent jau tas dalykas buvo aiškus. Jei ponia Oldridž taps kolegijos prezidente, jis nebenorės būti vyriausiuoju sekretoriumi. Ji irgi to nenorės. Žinojo, kad ji visad pasisakė prieš jį. Jautė, kad tai skatina ne asmeninė antipatija. Tiesą sakant, jis jai irgi nejautė antipatijos, – nors truputį prisibijojo jos guvaus, valdingo balso, reikalavimo nedelsiant atsakyti į klausimus, – tačiau nenorėtų dirbti kolegijoje, jei prezidente taptų ji. Tačiau ponia Oldridž netaps prezidente, juokinga net taip galvoti. Kolegijoje tėra tik keturi baudžiamosios teisės specialistai; visi norės, kad vietą perimtų karališkasis advokatas, kuris specializuojasi ne baudžiamojoje teisėje. Akivaizdus kandidatas būtų ponas Lodas; pagaliau abu arkivyskupai ir dabar tvarko visą kolegiją. Tačiau jei prezidentu taps ponas Lodas, ar jam pakaks jėgų atsilaikyti prieš ponią Oldridž? Ponui Lengtonui išėjus į pensiją ponia Oldridž padarys kaip sumaniusi, dar įnirtingiau reikalaus paskirti vykdomąjį direktorių, įvesti naujus metodus, naujas technologijas. Ar atsiras jam vieta naujajame pasaulyje, kuriame sistemos svarbesnės už žmones?

Jis ėjo jau daugiau kaip pusvalandį. Miglotai įsivaizdavo savo kelionės maršrutą, tačiau atsiminė nerimastingai žingsniavęs pirmyn ir atgal Krantine, paskui praėjęs pro Templ Pleisą, tada pasukęs šiaurėn ir neaiškia gatvele nuėjęs iki Oldvičo, po to Strendu į Karališkąjį teismą. Dabar jau laikas pradėti darbo dieną. Pagaliau pavyko apsispręsti. Jei jam pasiūlys, pasiliks kolegijoje dar metus, ne ilgiau, o per tuos metus galutinai nuspręs, ką nori veikti likusiais gyvenimo metais.

Polet Kortas buvo tuščias. Tik keliuose gretimų fligelių pirmo aukšto languose degė šviesos; sekretoriai, punktualūs kaip jis, jau buvo pradėję darbą. Oras buvo drėgnesnis negu Strende, tarsi mažajame teisme būtų ilgiau išlikusi gėla spalio nakties drėgmė. Aplink storą kaštono kamieną, netvarkingai suvirtę, gulėjo pirmieji nukritę lapai. Jis išsiėmė raktų ryšulį, apčiuopė aštrią Bentamo spynos rakto briauną, tada kiek mažesnį Ingersolą viršutinei spynai, kurią atrakinęs atidarė duris. Tuoj pat pasigirdo plonas, įkyrus, įspėjamas apsaugos sistemos cypimas. Jis neskubėjo, sekundės tikslumu žinodamas, kiek turi laiko įjungti šviesai sekretoriate ir pasukti mažiausiam rakteliui kontroliniame pulte, kad laiku išjungtų aliarmą. Šalia pulto buvo medinė lenta su kolegijos narių pavardėmis, surašytomis ant ištraukiamų lentelių, skirta parodyti, kurie kolegijos nariai yra savo kabinetuose. Pagal lentos parodymus nė vieno nario kolegijoje nebuvo. Nariai ne visad prisimindavo pasižymėti lentoje, bet teoriškai tvarka buvo tokia: paskutinysis išeinantis namo kolegijos narys ištraukia savo lentelę ir įjungia aliarmo sistemą. Valytojos ponia Karpenter ir ponia Vatson, ateinančios į darbą pusę devintos vakaro, paprastai išeidavo iš kolegijos paskutinės. Abi labai rūpinosi, kad joms išeinant dešimtą valandą apsaugos sistema būtų įjungta.

Jis kritiška akimi nužvelgė sekretoriatą, kuris kartu buvo ir laukiamasis. Valeri Koldvel žodžių procesorius buvo uždengtas gaubtu ir pastatytas tiksliai stalo viduryje. Dvivietė sofa, du krėslai ir dvi lankytojams skirtos kėdės taip pat buvo savo vietose, ant kruopščiai nupoliruoto raudonmedžio stalo dailiai išdėlioti žurnalai. Vis-

kas atrodė taip, kaip jis ir tikėjosi rasiąs, išskyrus vieną mažutį skirtumą: atrodė, jog nei ponia Karpenter, nei ponia Vatson neišsiurbė kilimo. Įstaigos siurblys, nupirktas prieš šešis mėnesius, pasižymėjo nepaprastu galingumu bei garsu ir paprastai palikdavo ant kilimo aiškiai įžiūrimus sušiaušto plauko ruoželius. Tačiau grindys atrodė švarios. Gal kuri nors valytoja perbraukė jas kilimų šepečiu. Prižiūrėti valytojas – ne jo darbas; samdant moteris iš panelės Elkington agentūros priežiūros paprastai nereikėdavo, tačiau jis mėgo žinoti, kas ir kaip. Sekretoriatas – vieta, į kurią pirmiausia ateina kolegijos lankytojai, o pirmas įspūdis svarbus.

Paskui jis trumpam dirstelėjo į biblioteką ir susirinkimų salę į dešinę nuo laukujų durų. Čia taip pat viskas savo vietose. Kambario atmosfera šiek tiek priminė džentelmenų klubą, nors be jame įprasto patogaus jaukumo. Tačiau buvo savų privalumų. Į kairę ir į dešinę nuo marmurinio židinio už XVIII a. knygų spintų stiklų blizgėjo odinės knygų nugarėlės; ant kiekvienos spintos stovėjo po marmurinį biustą – kairėje Čarlzo Dikenso, dešinėje Henrio Fildingo, buvusių garbingosios Midl Templio draugijos narių. Neįstiklintose lentynose, įtaisytose priešais duris esančioje sienoje, tilpo dažniau naudojamos teisės ataskaitos, įrišti statutai, „Halsberio Anglijos įstatymai“ bei knygos apie įvairius baudžiamosios ir civilinės teisės aspektus. Apatinėse lentynose stovėjo raudona oda įrišti žurnalo *Punch* tomai nuo 1880 iki 1930 m., buvusio kolegijos nario atsisveikinimo dovana; pasakojama, jog žmona pareikalavusi jais atsikratyti išėjus į pensiją ir kraustantis į mažesnį namą kaime.

Keturi odiniai krėslai buvo išstumdyti po kambarį, ekscentriškai nepaisant patogumo intymiems pokalbiams. Didelę kambario dalį užėmė platus keturkampis seno ąžuolo stalas, beveik juodas nuo senumo, ir dešimt vienodų kėdžių. Kambarys buvo retai naudojamas kolegijos susirinkimams; ponas Lengtonas mėgo juos rengti savo kabinete, o jei kėdžių nepakakdavo, kolegos atsinešdavo savas ir susėsdavo padriku rateliu. Tačiau kartais pasigirstantys pasiūlymai perduoti susirinkimų kambarį naujiems kolegijos nariams ir efektyviau panaudoti turimą erdvę visad būdavo atmeta-

mi. Stalas, kadaise priklausęs Džonui Dikinsonui, buvo kolegijos pasididžiavimas; jis nebūtų taip gerai atrodęs jokiame kitame kambaryje.

Iš sekretoriato į sekretoriaus kabinetą vedė dvivėrės durys, tačiau jos buvo naudojamos retai, nes visi vaikščiojo per koridorių. Įeidamas jis girdėjo retus fakso aparato pyptelėjimus, šiam išspjaunant informaciją apie vakarykščius nuosprendžius. Jis priėjo artyn ir perskaitė žinutes, nusivilko paltą, pasikabino jį ant medinės pakabos su jo vardu, paskui pakabino ją ant kabyklos už durų. Čia, šioje ankštoje, pilnoje daiktų ir baldų, tačiau tvarkingoje erdvėje buvo jo prieglobstis, jo karalystė, visos kolegijos jėgos centras ir širdis. Kaip visi gyvenime matyti sekretorių kabinetai, šis buvo per ankštas ir per gausiai apstatytas. Jame stovėjo jo ir dviejų jaunesniųjų sekretorių rašomieji stalai su savais žodžių procesoriais. Stovėjo ir kompiuteris, prie kurio jis pagaliau priprato, nors iki šiol pasigesdavo rytinio apsilankymo teisme, pokalbių su bylų sąrašų sudarytoju. Čia kabojo jo sudaryta diagrama, kurioje smulkia, kruopščia jo rašysena pažymėti kiekvieno kolegijos nario, dirbančio Polet Korte, posėdžiai. Čia, didžiulėje spintoje prie sienos, buvo laikomi bylų santraukų ritiniai, raudonais kaspinais perrišti gynybos argumentai, baltais – kaltinimo. Šis kabinetas, jo kvapas, tvarkinga daiktų gausa, kėdė ir stalas, prie kurio dirbo jo tėvas, buvo jam artimesni negu miegamasis namie.

Suskambo telefonas. Neįprasta, kad kam nors jo prireiktų tokiu metu. Balsas buvo jam nepažįstamas, moteriškas, aukštas, nerimastingas, su vos girdima artėjančios isterijos gaidele.

– Mano pavardė Bakli. Aš ponios Oldridž namų tvarkytoja. Kaip gerai, kad ką nors radau. Skambinau dar anksčiau. Ji man visad sakydavo, kad atidarote kolegiją tuoj po pusės devintos, jei nutinka kas nors svarbaus.

Jis gindamasis atsakė:

– Kolegija pusę devintos nedirba, bet aš tuo metu dažniausiai jau būnu. Kuo galiu padėti?

– Aš dėl ponios Oldridž. Sakykite, ar ji jau čia?

– Kolegijoje dar nieko nėra. Ar ponia Oldridž sakė šiandien ateisianti anksčiau?

– Jūs nesupratot, – isterijos gaidelė buvo girdėti visiškai aiškiai. – Vakar ji negrįžo namo, todėl aš taip jaudinuosi.

Jis atsakė:

– Gal ji nakvojo pas draugus.

– Ji nebūtų taip padariusi, neperspėjusi manęs. Baigiau darbą pusę vienuolikos ir užlipau į savo kambarį. Ji neketino negrįžti per naktį. Klausiausi, ar nepareina, bet ji visad vaikšto labai tyliai, kartais net neišgirstu. Pusę aštuonių nunešiau jai arbatos, bet lovoje nemiegota.

Jis tarė:

– Manau, dar per anksti taip jaudintis. Nemanau, kad ji kolegijoje. Kai atėjau, languose nebuvo šviesos, bet aš nueisiu patikrinti. Ar galit truputį palaukti?

Jis nuėjo į priekinį kabinetą antrame aukšte, kuris priklausė Venišijai Oldridž. Išorinės sunkaus ąžuolo durys buvo užrakintos. Toks dalykas pats savaime nieko nestebino; kolegijos nariai, kurie norėdavo palikti ant stalų svarbius dokumentus, neretai išeidami užrakindavo kabinetus. Tačiau buvo labiau įprasta palikti ąžuolines duris tik uždarytas, o rakinti vidines.

Jis grįžo į savo kabinetą ir paėmė ragelį:

– Ponia Bakli? Nemanau, kad ji yra savo kabinete, bet dar pamėginsiu atrakinti duris. Ilgai netruksiu.

Jis turėjo atsarginius visų kabinetų raktus, kuriuos buvo stropiai pasižymėjęs, atidžiai saugojo ir laikė apatiniame stalo stalčiuje. Ten buvo ir raktas nuo ponios Oldridž kabineto. Raktas tiko ir ąžuolinėms, ir vidinėms durims. Jis vėl užlipo laiptais, šį kartą aiškiau jausdamas pirmuosius nerimo dilgtelėjimus. Įtikinėjo save, kad tai visai nereikalinga. Kolegijos narė sumanė praleisti naktį ne savo namuose. Tai jos reikalas, tikrai ne jo. Veikiausiai kaip tik dabar ji rakina savo namų duris.

Jis atrakino ąžuolines duris ir pasuko raktą vidinių durų spynoje. Tą pačią akimirką pajuto, jog kažkas ne taip. Kambaryje tvyro-

jo kvapas, svetimas ir vos užuodžiamas, tačiau klaikiai pažįstamas. Jis ištiesė ranką prie jungiklio ir uždegė visas keturias sienines lempas.

Prieš jo akis atsivėrė toks šiurpus ir pabaisiškas vaizdas, kad akimirką jis sustojo negalėdamas patikėti, protu stengdamasis paneigti tai, ką taip aiškiai regėjo. Tai netiesa. To negali būti. Tas kelias pasimetimo ir netikėjimo akimirkas jis nepajėgė jausti net siaubo. Tačiau staiga suprato, kad tai tiesa. Jo širdis staigiu dunkstelėjimu grįžo į gyvenimą ir ėmė daužytis taip, kad drebėjo visas kūnas. Jis išgirdo tylų, nerišlų vaitojimą ir suprato, kad šis keistas svetimas garsas – tai jo paties balsas.

Jis judėjo lėtai, tarsi traukiamas nenumaldomo siūlo. Ji sėdėjo sukamoje kėdėje už savo rašomojo stalo. Stalas stovėjo į kairę nuo durų, priešais du aukštus langus. Jos galva buvo nusvirusi ant krūtinės, rankos bejėgiškai padėtos ant išlenktų kėdės ranktūrių. Veido jis nematė, tačiau žinojo, jog ji negyva.

Ant jos galvos buvo uždėtas oficialus teisėjo perukas, kurio ašutinės garbanos buvo virtusios raudona ir ruda kraujo koše. Priėjęs artyn Haris pridėjo išorinę plaštakos pusę jai prie skruosto. Skruostas buvo šaltas kaip ledas. Negali būti, kad net lavono kūnas būtų toks šaltas. Jo prisilietimas, nors labai švelnus, išjudino ant peruko išplitusio kraujo lašelį. Kupinas siaubo jis žiūrėjo, kaip lašelis lėtai nuriedėjo mirusiosios skruostu ir suvirpėjo ant žandikaulio krašto. Pasibaisėjęs suaimanavo. Pagalvojo: o Dieve, ji šalta, šalta kaip mirtis, bet kraujas dar skystas! Instinktyviai įsitvėrė kėdės, norėdamas atsiremti, tačiau, baisiausiam jo išgąsčiui, ši lėtai apsisuko aplink, ir dabar Venišija sėdėjo veidu į duris, o pėdos vilkosi kilimu. Jis goktelėjo ir atšoko atgal, pasibaisėjęs žvelgdamas į savo ranką, tarsi tikėdamasis, jog ji bus lipni nuo kraujo. Tada pasilenkė į priekį ir pamėgino pažvelgti jai į veidą. Kaktą, skruostus ir vieną akį dengė sukrešėjęs kraujas. Švari liko tik dešinė akis. Nematantis mirusiosios žvilgsnis, įsmeigtas į kažin kokias tolimas baisybes, jam atrodė kupinas baisaus pykčio.

Tarsi apkerėtas jis lėtai pasitraukė atgal. Nežinia kaip pavyko grįžti prie durų. Drebančiomis rankomis rūpestingai ir tyliai uždarė, paskui užrakino abejas duris, tarsi negrabiu judesiu būtų galėjęs prižadinti aną viduje paliktą siaubą. Įsidėjo raktą į kišenę ir nuėjo laiptų link. Jam buvo labai šalta, nebuvo tikras, ar kojos išlaikys, tačiau kažkaip pavyko nulipti. Bent jau protas buvo visiškai aiškus, stebuklingai aiškus. Imdamas telefono ragelį jau žinojo, ką turi daryti. Liežuvis atrodė ištinęs ir nelankstus, o burna staiga įsitempė ir išdžiūvo. Žodžius pavyko ištarti, tačiau jie nuskambėjo šiurkščiai ir nepažįstamai.

Jis tarė:

– Taip, ji čia, bet jos negalima trukdyti. Viskas gerai! – Tada padėjo ragelį nelaukdamas, kol ji dar ką nors pasakys ar paklaus. Negalėjo jai pasakyti tiesos: netrukus žinotų visas Londonas. Savo laiku ji viską sužinos. Dabar yra svarbesnių dalykų; reikia paskambinti policijai.

Jis vėl ištiesė ranką prie telefono, tačiau sudvejojo. Staiga labai gyvai įsivaizdavo policijos automobilius, atlekiančius Midl Templio skersgatviu, garsius vyriškus balsus ir kolegijos narius, kurie atvykę į darbą randa teismą aptvertą policijos. Yra svarbesnių dalykų ir už policiją; reikia paskambinti kolegijos prezidentui. Į skambutį labai greitai atsiliepė vyriškio balsas. Ponas Lengtonas prieš penkiolika minučių išėjo į kolegiją.

Jis pajuto, kaip nuo pečių nukrito milžiniška našta. Po kokių dvidešimt minučių atvyks kolegijos prezidentas. Tačiau ši žinia jį siaubingai sukrės. Jam prireiks pagalbos, paramos. Prireiks pono Lodo. Haris paskambino į butą prie Temzės ir išgirdo pažįstamą balsą.

Jis pasakė:

– Tai Haris Notonas, pone, skambinu iš kolegijos. Ką tik paskambinau ponui Lengtonui. Gal galėtumėte tuoj pat atvykti? Ponia Oldridž savo kabinete negyva. Ji mirė ne savo mirtimi, pone. Negaliu pasakyti, bet atrodo, jog buvo nužudyta. – Pats stebėjosi, kad jo balsas toks stiprus, toks tvirtas. Stojo tyla. Kurį laiką pagalvojo, ar ponas Lodas viską suprato, gal sukrėstas neteko žado, ar išvis gir-

dėjo, kas buvo pasakyta. Abejodamas pamėgino dar kartą: – Pone Lodai, čia Haris Notonas.

Tada balsas atsakė:

– Žinau. Aš jus girdėjau, Hari. Kai ponas Lengtonas atvyks, pasakykit, kad aš tuoj pat važiuoju.

Jis skambino iš sekretoriato, bet dabar grįžo į prieškambarį ir ėmė laukti. Pasigirdo žingsniai, sunkesni negu pono Lengtono. Atsidarė durys ir įėjo Teris Gledhilas, vienas iš jaunesniųjų sekretorių, kaip paprastai nešinas išsipūtusiu portfeliu su sumuštiniais, termosu ir kompiuterių žurnalais. Jis pažvelgė Hariui į veidą.

– Kas atsitiko? Ar jums viskas gerai, pone Notonai? Jūs baltas kaip šitos durys.

– Atsitiko poniai Oldridž. Ji savo kabinete negyva. Radau ją, kai atėjau į darbą.

– Negyva? Jūs tuo tikras?

Teris pajudėjo laiptų link, tačiau Haris instinktyviai užstojo jam kelią.

– Žinoma, kad tikras. Ji šalta. Neverta ten lipti. Aš užrakinau duris. – Jis patylėjo ir pridūrė. – Mirtis nebuvo... nebuvo natūrali, Teri.

– Jėzau! Norit pasakyti, kad ją nužudė? Kas atsitiko? Iš kur sužinojot?

– Pilna kraujo. Gausybė kraujo. Be to, Teri, ji jau atšalusi. Šalta kaip ledas. O kraujas skystas.

– Jūs neabejojat, kad ji negyva?

– Žinoma, neabejoju. Juk sakiau, ji atšalusi.

– Ar paskambinot policijai?

– Dar ne. Laukiu pono Lengtono.

– Ką jis padės? Jei tai žmogžudystė, turit iškviesti policiją, ir kuo greičiau. Nėra prasmės laukti, kol susirinks visi darbuotojai. Jie tik viską sugadins, sunaikins įkalčius. Būtina kuo greičiau iškviesti policiją. Atrodys labai keista, jei iš karto jiems nepaskambinsit. Be to, reikia įspėti apsaugą.

Šie žodžiai nesmagiu aidu priminė paties Hario samprotavimus. Tačiau savo balse jis išgirdo atkaklaus teisinimosi gaidelę. Priminė

sau, jog jis yra vyriausiasis sekretorius ir ne privalo valdiniams aiškinti savo veiksmų. Pasakė:

– Ponas Lengtonas yra kolegijos prezidentas. Jis privalo sužinoti pirmasis, be to, jis jau važiuoja. Paskambinau į jo butą, skambinau ir ponui Lodui. Jis atvyks kiek įmanydamas greičiau. Poniai Oldridž jau niekas nepadės.

Ir pridūrė griežtesniu tonu:

– O jūs, Teri, verčiau eikite į kabinetą ir pradėkite darbą. Nėra prasmės delsti. Jei atvykę policininkai norės, kad mes visi išeitume, neabejoju, kad patys tą pasakys.

– Jau veikiau norės mus visus apklausti. Klausykit, gal išvirti arbatos? Atrodo, jums nepakenktų. Jėzau! Žmogžudystė, ir dar kur – kolegijoje.

Jis uždėjo ranką ant turėklų ir pakerėtas pažvelgė viršun pusiau baisėdamasis, pusiau smalsaudamas.

Haris atsakė:

– Taip, išvirkit arbatos. Ponui Lengtonui reikės ko nors, kai jis atvyks. Nors jam geriau išvirsit šviežios.

Nė vienas neišgirdo artėjančių žingsnių. Durys atsidarė; Valeri Koldvel, kolegijos sekretorė, įeidama jas uždarė ir atsirėmė nugara. Jos klausiantis, tiriamas žvilgsnis pirmiausia nužvelgė Hario veidą, paskui Terio. Nė vienas neprakalbo. Hariui atrodė, kad šią akimirką sustojo laikas: Teris stovi padėjęs ranką ant turėklų, jis pats pasibaisėjęs ir sumišęs tarsi mokinukas, pagautas darantis kokią vaikišką šunybę. Buvo baisiausiai tikras, kad nieko nereikia sakyti. Jis žiūrėjo, kaip Valeri veidas išblyško, pasikeitė, tapo nepažįstamas ir senas, tarsi ji būtų mirusi jam bežiūrint. Nebegalėjo daugiau ištverti.

Tarė:

– Jūs jai pasakykit. Ir išvirkit arbatos. Aš einu į viršų.

Haris neturėjo nė mažiausio supratimo, kur ketina eiti ar ką veikti. Tik žinojo, kad privalo pasitraukti nuo jų. Tačiau vos priėjęs prie laiptų aikštelės išgirdo tylų šlumštelėjimą ir Terio balsą:

– Padėkit pakelti, pone Notonai. Ji nualpo.

Jis grįžo; bendromis jėgomis pavyko nunešti Valeri į sekretoriatą ir paguldyti ant sofos. Teris suėmė rankomis jos sprandą ir jėga nulenkė galvą tarp kelių. Po kokios pusės minutės, kuri truko gerokai ilgiau, ji tyliai suvaitojo.

Teris, kuris atrodė perėmęs padėties valdymą, pasakė:

– Dabar bus gerai. Atneškit jai stiklinę vandens, pone Notonai, o paskui aš išvirsiu arbatos – stiprios ir saldžios.

Tačiau jiems dar nespėjus pajudėti pasigirdo uždaromų laukujų durų garsas; pakėlę akis abu pamatė tarpduryje stovintį Hubertą Lengtoną. Dar jam neprašnekus, Haris paėmė jį už parankės ir švelniai nuvedė per prieškambarį į susirinkimų kambarį. Iš nuostabos nesipriešinantis Lengtonas ėjo klusniai kaip vaikas. Haris uždarė duris ir ištarė žodžius, kuriuos mintyse jau buvo surepetavęs:

– Apgailestauju, pone, tačiau turiu jums pranešti labai sukrečiančią žinią. Tai dėl ponios Oldridž. Kai šįryt atėjau į kolegiją, paskambino jos šeimininkė ir pasakė, kad praėjusią naktį jos nebuvo namuose. Abejos jos kabineto durys buvo užrakintos, bet aš turiu atsarginius raktus. Atrodo, jog ji mirusi, pone. Panašu į žmogžudystę.

Ponas Lengtonas neatsakė. Jo veidas atrodė kaip nieko nesakanti kaukė. Po kurio laiko jis prakalbo:

– Geriau eisiu ir pats pažiūrėsiu. Ar paskambinote policijai?

– Dar ne, pone. Žinojau, kad jūs tuoj ateisit, todėl pagalvojau, kad bus geriau palaukti. Paskambinau ponui Lodui, ir jis pasakė, kad tuoj pat atvažiuos.

Haris nusekė poną Lengtoną laiptais. Kolegijos prezidentas laikėsi už turėklų, tačiau jo žingsniai buvo tvirti. Jis ramiai, be jokios išraiškos palaukė, kol Haris išsiėmė iš kišenės raktą, atrakino duris ir jas atidarė.

Vieną trumpą akimirką, kol rakino duris, Harį apėmė iracionalus įsitikinimas, kad viskas pasirodys tik nesusipratimas, kad kraujais pasruvusi galva tik pasivaideno liguistoje jo vaizduotėje, kad kabinetas bus tuščias. Tačiau tikrovė buvo dar šiurpesnė negu pirmąkart pažvelgus. Jis nedrįso pažiūrėti ponui Lengtonui į veidą. Stai-

ga išgirdo jo žodžius. Balsas buvo ramus, tačiau skambėjo kaip seno žmogaus:

– Tai bjaurus pasityčiojimas, Hari.

– Taip, pone.

– Jūs ją taip ir radote?

– Ne visai, pone Lengtonai. Ji buvo atsukta į stalą. Aš prisiliečiau kėdės, tikrai netyčia, ir ji pasisuko.

– Ar kam nors dar sakėte – Teriui ar Valeri – apie kraują ir peruką?

– Ne, pone, tik pasakiau, kad radau ją negyvą. Užsiminiau, kad panašu į žmogžudystę. Tiesa, dar pasakiau Teriui apie šviežią kraują. Daugiau nieko.

– Protingai pasielgėte. Smulkmenas pasilaikykite sau. Jei žurnalistai apie tai sužinos, sulėks kaip į puotą.

– Vis tiek sužinos, pone Lengtonai, anksčiau ar vėliau.

– Geriau jau vėliau. Dabar aš paskambinsiu policijai. – Jis priėjo prie telefono, stovinčio ant stalo, bet paskui pasakė: – Geriau iš mano kabineto. Juo mažiau ką čia liesime, juo bus geriau. Aš paimsiu raktą.

Haris jį atidavė. Lengtonas išjungė šviesą ir užrakino abejas duris. Stebėdamas jį Haris pagalvojo, kad senis įveikė sukrėtimą daug geriau, negu jis drįso tikėtis. Tokį kolegijos prezidentą jis ir prisiminė: valdingą, ramų, tvirtai laikantį rankose vadžias. Tačiau pažvelgęs į vadovo veidą pajuto gailestį, supratęs, kiek jam kainuoja ši ramybė.

Jis pasakė:

– Ką daryti su darbuotojais, pone? Ir su kitais kolegijos nariais? Ponas Ulrikas ketvirtadieniais visad ateina anksti, jei būna Londone. Jie norės patekti į savo kabinetus.

– Neketinu jiems trukdyti. Jei policija norės vienai dienai uždaryti kolegiją, tegu. Gal einam, pabūsit su manim, kol aš paskambinsiu, o paskui pastovėkit prie durų. Kai darbuotojai pradės rinktis, kiek galima trumpiau jiems praneškit. Pasistenkite juos nuraminti. Pasakykite visiems ateinantiems kolegijos nariams, kad būtų malonūs tuoj pat užeiti į mano kabinetą.

– Taip, pone. Dar ponia Bakli, toji šeimininkė. Ji jaudinsis. Ir ponios Oldridž duktė. Kažkas turės jai pranešti.

– A, taip, duktė. Visai pamiršau dukterį. Paliksime tai policijai ir ponui Lodui. Jis pažįsta jos šeimą.

Haris atsakė:

– Dešimtą valandą ponia Oldridž turėjo būti Snaresbruko Karūnos teisme. Tikėjosi šią popietę užbaigti procesą.

– Teks padirbėti pagalbininkui. Ponas Flemingas, ar ne? Paskambinkite jam į namus. Pasakykite, kad ponią Oldridž rado negyvą kabinete, bet daugiau jokių smulkmenų.

Jie jau buvo pono Lengtono kabinete. Hubertas minutę pastovėjo uždėjęs ranką ant telefono. Tarsi kiek nustebęs pratarė:

– Niekad nesu to daręs. Skambinti 999 atrodo kažkaip netinkama. Verčiau paskambinsiu tiesiai komisarui – o dar geriau, vienam žmogui iš Jardo, kurį šiek tiek pažįstu. Gal tai ne jo darbas, bet vis tiek žinos, ką toliau daryti. Jo toks vardas, kad lengva prisiminti – Adamas Dalglišas.

12

Detektyvai inspektoriai Keitė Miskin ir Piersas Tarantas aštuntą valandą ryto turėjo atvykti į kvalifikacinį šaudymo egzaminą Vakarų Londono šaudykloje. Numatydama, kad bus sunku pasistatyti automobilį, Keitė septintą ryto išvažiavo iš savo buto prie Temzės ir buvo šaudykloje septintą keturiasdešimt penkios. Ji jau buvo atlikusi įžanginius formalumus, įteikusi rausvą kortelę su ankstesnių šaudymo egzaminų rezultatais, pasirašiusi, jog per pastarąsias dvidešimt keturias valandas negėrė alkoholio ir nevartoja jokių medikamentų, kai išgirdo nusileidžiant liftą ir pro duris neskubėdamas, minutė į minutę pasirodė Piersas Tarantas. Jiedu trumpai pasisveikino, tačiau nesikalbėjo. Buvo neįprasta, kad Piersas taip ilgai tyli, tačiau Keitė dar prieš mėnesį per šaudymo pratybas pastebėjo, jog jis per visą laiką nepratarė nė žodžio, tik pabaigoje trumpai ją pasveikino. Jai patiko jo tylėjimas; kalbos čia buvo nereikalingos. Šaudykla netinkama vieta plepalams ar pašaipėlėms. Joje visad tvyrojo artimo pavojaus atmosfera, kaip vietoje, kurioje rimti vyrai rimtai siekia rimtų tikslų. Komanderio Dalglišo komanda šaudė Vakarų Londone pagal specialų susitarimą. Ši šaudykla buvo skirta pareigūnams, saugantiems karališką-

ją šeimą ar kitus svarbius asmenis. Nuo jų greitos reakcijos galėjo priklausyti ne vieno žmogaus gyvybė.

Keitė buvo linkusi vertinti savo kolegas vyrus pagal jų elgesį šaudykloje. Masingemas niekaip negalėjo pakęsti, kad ji jį pralenktų; tiesa, tai būdavo retai. Šaudymo pratybos – ne varžybos; pareigūnai iš principo turėtų domėtis tik savo pasiekimais. Tačiau Masingemas niekaip negalėdavo atsispirti nedirstelėjęs į jos rezultatus ir net nemėgindavo dėtis didžiadvasiu, jei jie būdavo geresni už jo. Šaudymas šaudykloje jam prilygo vyriškumo įtvirtinimui. Jis užaugo tarp įvairių šautuvų ir negalėjo pakęsti, kad moteriškė, o dar tokia miestietė kaip Keitė, gali efektyviai naudotis ginklu. Tuo tarpu Danielis Aronas šaudymo pratybas laikė būtinas darbui ir nesirūpino, pralenkia Keitę ar ne, svarbu, kad pasiektų reikalaujamą lygį. Piersas Tarantas, prieš tris mėnesius užėmęs jo vietą, jau pasirodė besąs geresnis šaulys už abu ankstesnius jos partnerius. Keitė dar nežinojo, ar tai jam svarbu ir kaip jį veikia faktas, kad jai dar pavykdavo kartais jį pralenkti.

Tai buvo vienas iš daugelio dalykų, kurių ji dar nesužinojo apie jį. Tiesa, jie dirbo kartu tik tris mėnesius ir neišsprendė nė vienos rimtos bylos, tačiau tokia padėtis ją trikdė. Jis atėjo į Dalglišo komandą iš Meno ir antikvarinių vertybių padalinio, įkurto tirti meno kūrinių vagystėms. Šis padalinys buvo laikomas elitiniu, tačiau panašu, jog Piersas pats pasiprašė perkeliamas. Ji šiek tiek apie jį žinojo. Dirbant policijoje sunku apsaugoti asmens privatumą. Gandai ir kalbos netrukus atskleisdavo viską, ką žmogus ketino paslėpti santūrumu. Ji žinojo, kad jis dvidešimt septynerių metų, nevedęs, gyvena bute Sityje, iš kurio dviračiu važinėja į Naująjį Skotlend Jardą aiškindamasis, jog automobilių jam pakanka darbe, tad neketina važinėti juo ir namo. Kalbėjo, kad jis daug žino apie Reno statytas Sičio bažnyčias. Į policininko darbą jis žiūrėjo kiek lengvabūdiškai, atsainiau negu atsidavusi Keitė. Dar ją intrigavo staigios jo nuotaikų permainos, nuo švelniai ciniško erzinimo iki, kaip dabar, ramaus susikaupimo, kuris nė iš tolo nepriminė slogaus užkrečiamo niūrumo, tačiau aiškiai rodė jo nenorą bendrauti.

Ji stovėjo prie stiklinių šaudyklos pareigūno kabiento durų ir stebėjo, kaip Piersas baigia formalumus, vertindama jį, tarsi matytų pirmą kartą. Jis nebuvo aukštas, mažiau kaip šešių pėdų, vaikščiojo lengvai, tačiau pečiai ir ilgos rankos išdavė gatvės kovų patirtį ir išmanymą, darė jį panašų į boksininką. Burna gražios formos, jautri ir išduodanti humorą. Net kietai sučiauptos lūpos, kaip dabar, bylojo apie sunkiai valdomą vidinį linksmumą. Storoka nosis ir gilios akys po įkypais antakiais šiek tiek priminė komiką. Rusvi jo plaukai buvo tankūs, netvarkinga sruoga krito ant kaktos. Jis nebuvo toks išvaizdus kaip Danielis, tačiau nuo pat pirmo susitikimo Keitė pajuto, jog tai vienas seksualiai patraukliausių pareigūnų, su kokiais jai tik yra tekę dirbti. Tą pajusti nebuvo labai malonu, tačiau Keitė neketino daryti iš to problemos. Ji visad stengėsi nepainioti darbo ir sekso. Buvo prisižiūrėjusi tiek ir tiek suniokotų karjerų, santuokų bei gyvenimų, kad justų bent mažiausią norą leistis tuo gundančiu, bet pavojingu keliu.

Praėjus mėnesiui jo darbo komandoje, ji pagauta impulso paklausė:

– Kodėl policija?

Nebuvo pratusi traukti iš žmonių prisipažinimus, tačiau jis atsakė be jokio pykčio:

– O kodėl ne?

– Na, nešnekėk, Piersai! Po teologijos studijų Oksforde? Juk nesi tipiškas faras.

– O turėčiau būti? Ar tu turėtum? Be to, koks tas tipiškas faras? Aš? Tu? A.D.? Maksas Trimletas?

– Apie Trimletą mes žinom. Jis nešvankėlis, seksistas ir pašlemėkas. Trimletas mėgsta jausti valdžią, užtat pagalvojo, kad policijoje lengviausia ją gauti. Jam tikrai neužtektų proto įgyti valdžią kokiu nors kitu būdu. Po to paskutinio skundo jį reikėjo išgrūsti lauk. Bet mes kalbam ne apie detektyvą Trimletą, o apie tave. Jei tau nepatinka klausimas, neatsakyk. Tai tavo gyvenimas. Neturiu jokios teisės kamantinėti.

– Pagalvok apie alternatyvas. Mokyti? Tik ne šiuolaikinius jaunuolius. Jei jau turiu leistis užujamas slunkių, tegu tai bus bent

suaugę slunkiai, kuriems galėčiau atsakyti tuo pačiu. Teisė? Baisi konkurencija. Medicina? Dešimt metų juodo arimo, o po to sėdi kabinete ir daliji receptėlius nukvakusiems neurotikams. Be to, aš daug kuo bjauriuosi. Lavonų nebijau, bet nemėgstu žiūrėti, kaip žmonės miršta. Darbas Sityje? Per daug rizikos, be to, nemoku skaičiuoti. Diplomatija? Nuobodu ir klaikiai padoru, ir manęs veikiausiai nepriims. Ką dar gali pasiūlyti?

– Galėtum pamėginti dirbti modeliu.

Ji išsigando nuėjusi per toli, bet jis atsakė:

– Nefotogeniškas. O kaip tu? Kodėl tu įstojai į policiją?

Klausimas buvo pelnytas; ji galėjo atsakyti: kad ištrūkčiau iš to buto Elisono Fairveterio komplekse. Turėčiau savo pinigų. Būčiau savarankiška. Kad gaučiau galimybę išbristi iš skurdo ir bjaurasties. Pabėgti nuo šlapimo ir nesėkmių smarvės. Nes norėjau dirbti darbą, kuris teikia tolesnių galimybių ir kurio verte tikiu. Kad užtikrinčiau saugumą, tvarką, hierarchiją. Tačiau ji atsakė:

– Norėjau sąžiningai užsidirbti pragyvenimui.

– A, mes visi taip pradedam. Gal net Trimletas.

Instruktorius patikrino, ar tikrai jie šaudys ne iš „Glocks“, bet iš šešiašūvių 38 kalibro „Smith and Wesson“, išdavė ausines, ginklus ir pirmąsias kulkas rankiniam užtaisymui, apkabas, amuniciją ir automatinius užtaisytuvus, o paskui pro langelį stebėjo, kaip jiedu nuėjo į šaudyklos galeriją, kur jau laukė kitas pareigūnas. Vis dar tylėdami jie išvalė ginklus paduotais skudurais ir ranka užtaisė pirmosiomis šešiomis kulkomis.

Šaudyklos pareigūnas paklausė:

– Tvarkoj, ponia? Tvarkoj, pone? Šaudymo egzaminas iš septyniasdešimt salvių, atstumas nuo trijų iki dvidešimt penkių metrų, išlaikymas dvi sekundės.

Jie užsidėjo ausines ir atsistojo abipus pareigūno ant trijų metrų linijos. Tamsiai rausvos sienos fone ryškėjo vienuolika taikinių – sodriai juodų susilenkusių figūrų su ginklais rankose; balta linija žymėjo centrinę sritį, į kurią reikėjo pataikyti. Figūros buvo apsuktos, matyti tik tolygios baltos jų nugaros. Pareigūnas sulojo koman-

dą, figūros pasislinko į regos lauką. Orą suaižė pistoletų šūviai. Net ir užsidėjus ausines, skardūs pirmosios salvės aidai visad apstulbindavo Keitę.

Iššaudę pirmąsias šešias kulkas jie nuėjo apžiūrėti figūrų ir prilipdyti prie kiekvienos skylės baltų skrituliukų. Keitė patenkinta pamatė, kad jos šūviai dailiai telkiasi regimosios taikinio dalies centre. Ji visad trokšdavo sukurti tvarkingą, koncentrišką piešinį, ir kartais tas beveik pavykdavo. Dirstelėjusi į Piersą, lipdantį baltus skrituliukus, ji pamatė, jog ir jam neblogai pavyko.

Jiedu perėjo prie kitos linijos, ir pagaliau prie dvidešimt penkių metrų, šaudė, tikrino pataikymus, užtaisinėjo, vėl šaudė, vėl tikrino. Pabaigę visas septyniasdešimt salvių palaukė, kol instruktorius sudėjo jų taškus ir apskaičiavo rezultatus. Abu išlaikė egzaminą, bet Keitės rezultatas buvo geresnis.

Piersas prabilo bene pirmą kartą:

– Sveikinu. Jei ir toliau taip laikysies, gali būti paskirta karališkosios šeimos apsaugai. Tik pagalvok, kiek popietinių arbatėlių tavęs lauks Bako rūmų soduose.

Jie atidavė ginklus ir įrangą, atsiėmė pasirašytas korteles ir jau buvo prie pat lifto, kai išgirdo skambant telefoną.

Šaudyklos pareigūnas iškišo galvą iš posto ir sušuko:

– Tai jums, ponia.

Keitė išgirdo Dalglišo balsą:

– Ar Piersas su jumis?

– Taip, pone. Mes ką tik išlaikėm šaudymo egzaminą.

– Užregistruota įtartina mirtis Polet Korte aštuoni, Midl Templyje. Karališkoji advokatė, baudžiamosios teisės specialistė Venišija Oldridž. Pasiimkite žmogžudystės tyrimo rinkinius ir susitiksim ten. Vartai iš Tiudorų gatvės bus atidaryti, ten jums parodys, kur pasistatyti mašiną.

Keitė paklausė:

– Templis? Ar tai ne Sičio teritorija, pone?

– Paprastai taip, bet mes ją perimame su Sičio parama. Bendradarbiavimo pratybos. Tarp kitko, riba tarp Vestminsterio ir Sičio

eina per patį aštunto numerio vidurį. Viršutiniame aukšte gyvena teisėjas lordas Butroidas su žmona; kalbama, jog pusė ledi Butroid miegamojo priklauso Vestminsteriui, o kita pusė – Sičiui. Nei lordo, nei jo žmonos šiuo metu nėra Londone; viena komplikacija mažiau.

– Gerai, pone, mes tuoj pat važiuojam.

Grįžusi į liftą ji papasakojo Piersui. Šis atsakė:

– A, tai mes turėsime dirbti su garsiaisiais Sičio milžinais. Dievas žino, kur jie atranda visus tuos aukštaūgius. Veikiausiai specialiai veisia. Beje, kodėl ta byla atiteko mums?

– Nužudyta žymi advokatė, viršutiniame aukšte gyvena teisėjas su žmona, o dar šventoji Midl Templio žemė. Nepasakysi, kad tai įprasta žmogžudystės aplinka.

Piersas atsakė:

– Įtariamieji irgi neįprasti. Nepamiršk, jog kolegijos prezidentas veikiausiai pažįsta komisarą. A.D. bus labai malonu. Kai pavargs kvosdamas advokatų kolegijos narius, galės pailsėti stebėdamas XIII a. statulas Apvaliojoje bažnyčioje. Gal net pajus įkvėpimą ir parašys naują eilių knygelę. Jau laikas.

– Gal nori pats jam tai pasiūlyti? Pažiūrėčiau, kaip jis reaguos. Tu vairuosi ar man?

– Būk gera, tu. Aš noriu saugiai ten nuvykti. Tas sproginėjimas ištąsė man nervus. Nekenčiu triukšmo, ypač jei pats jį keliu.

Segdamasi saugos diržą Keitė impulsyviai pasakė:

– Norėčiau žinoti, kodėl aš visad taip laukiu šaudymo pratybų. Neįsivaizduoju savęs norinčios nužudyti žvėrį, jau nekalbant apie žmogų, bet labai mėgstu šaunamuosius ginklus. Mėgstu juos naudoti. Malonu rankoje jausti „Smith and Wesson“.

– Mėgsti šaudyti todėl, kad tai įgūdis, ir tau labai gerai sekasi.

– Negali būti, kad tik dėl to. Tai ne vienintelis dalykas, kuris man sekasi. Pradedu galvoti, kad šaudymas ugdo priklausomybę.

Jis atsakė:

– Man tai ne, bet man ne taip gerai ir sekasi. Viskas, ką gerai darome, suteikia mums galios pojūtį.

– Tai štai kas čia svarbiausia – galia?

– Žinoma. Laikai rankose daiktą, kuris gali nužudyti. Ką kitą jis gali tau suteikti, jei ne galios pojūtį? Nieko nuostabaus, kad jauti priklausomybę.

Pokalbis nebuvo malonus. Pagaliau Keitė valios pastangomis išmetė iš galvos šaudyklą. Jie važiavo dirbti naujo darbo. Kaip visad ji gyslose pajuto kunkuliuojantį entuziazmą, pakilumą, ateinantį su kiekviena nauja byla. Pagalvojo, kaip jau ne kartą anksčiau, kaip jai pasisekė. Turi darbą, kurį mėgsta ir žino gerai atliekanti, viršininką, kuris jai patinka ir kelia pagarbą. O dabar dar ši žmogžudystė, žadanti daug jaudulio, žmogiškų istorijų, tyrimo sunkumų ir galiausiai – pasitenkinimą keliančią sėkmę. Tam, kad ji taip pasijustų, kažkas turėjo numirti. Ši mintis taip pat nebuvo maloni.

13

Dalglišas pirmasis atvyko į Polet Korto aštuntą numerį. Teismo pastatas ryškėjančioje šviesoje atrodė tylus ir tuščias. Maloniame ryto ore kaupėsi smulkutė migla, žadanti dar vieną neįprastai šiltą dieną. Didelis kaštonas tebebuvo aplipęs sunkia našta kaip vidurvasarį. Tik keletas lapų sustingo, paliesti raudonų ir rudų rudeninio maro pirštų. Įėjęs į teismo teritoriją nešinas žmogžudystės tyrimo rinkiniu, iš išorės atrodančiu visiškai kaip paprastas portfelis, Dalglišas pagalvojo, koks jis pasirodytų atsitiktiniam stebėtojui. Veikiausiai palaikytų jį advokatu, atvykusiu pasitarti dėl bylos. Tačiau stebėtojų nebuvo. Teismas ramiai laukdamas plytėjo atsivėręs rytmečiui, tolimas ūžiančiam Flyto gatvės ir Krantinės mašinų srautui tarsi provincijos katedros šventorius.

Aštunto numerio durys atsidarė vos jam priėjus. Žinoma, jo jau laukė. Jauna moteris, kurios apterliotas ir patinęs veidas aiškiai rodė ją ką tik verkus, negirdimai pasisveikinusi įleido jį vidun ir išnyko už atvirų durų kairėje, kur atsisėdo į registratorės būdelę ir įsistebeilijo į erdvę. Iš kambario į dešinę nuo durų pasirodė trys vyrai, ir Dalglišas nustebęs pamatė, jog vienas jų yra patologas Mailsas Kinastonas.

Sveikindamasis su jais tarė:

– Kaip čia taip, Mailsai? Nuojauta?

– Ne, sutapimas. Turėjau šįryt konsultaciją E. N. Mumfordo kabinete Iner Templyje. Kitą savaitę jie mane kvies į Beilį dalyvauti Maningo byloje kaip gynybos liudytoją ekspertą.

Atsisukęs jis pristatė savo bendrus. Hubertas Lengtonas, kolegijos prezidentas, ir Draisdelas Lodas; su abiem Dalglišas jau buvo trumpai susitikęs. Lodas pasisveikino atsargiai, kaip žmogus, kuris nėra tikras, ar apdairu viešinti egzistuojančią pažintį.

Lengtonas tarė:

– Ji savo kabinete antrame aukšte, tiesiai virš šito kambario. Ar reikia, kad ir aš eičiau?

– Gal vėliau. Kas ją rado?

– Mūsų vyriausiasis sekretorius Haris Notonas, kai šįryt atėjo į darbą. Tai buvo apie devintą. Jis savo kabinete su vienu iš jaunesniųjų sekretorių Teriu Gledhilu. Yra dar viena darbuotoja, sekretorė registratorė panelė Koldvel, kuri jus įleido. Kiti žmonės, darbuotojai ir kolegijos nariai, greit atvyks. Nemanau, kad man pavyks neįleisti kolegijos narių į jų kabinetus, bet darbuotojus veikiausiai galėčiau išsiųsti namo.

Jis pažvelgė į Lodą tarsi prašydamas patarimo. Lodo balsas nuskambėjo kategoriškai:

– Be abejo, mes padėsime kuo galime. Tačiau darbo negalima nutraukti.

Dalglišas ramiai atsakė:

– Bet žmogžudystės tyrimas – jei tai buvo žmogžudystė – yra svarbiausias. Mums teks apieškoti kolegiją, ir juo mažiau joje bus žmonių, juo geriau. Neketiname tuščiai švaistyti nei savo, nei jūsų laiko. Ar yra koks kambarys, kuriame laikinai galėtume atlikti apklausas?

Jam atsakė Lodas:

– Galite eiti į mano kabinetą. Jis trečiame aukšte kitoje pusėje. Dar yra sekretoriatas. Jei šį rytą uždarysime kolegiją, jis bus tuščias.

– Ačiū. Įsikursime sekretoriate. Tuo tarpu būtų gerai, jei jūs visi galėtumėte pabūti čia, kol mes atliksime pirminę kūno apžiūrą. Pas mus jau važiuoja detektyvai inspektoriai Keitė Miskin ir Piersas Tarantas su specialistų komanda. Gal prireiks juostomis atitverti gabalą teismo, bet tikiuosi, kad neilgam. Kol kas norėčiau gauti visų kolegijoje dirbančių žmonių sąrašą su jų adresais ir Midl Templio bei Iner Templio planus su pažymėtais įėjimais, jei tik tokius turite. Dar praverstų šio pastato planas su užrašais, kurį kabinetą užima kuris kolegijos narys.

Lengtonas atsakė:

– Haris savo kabinete turi Templio planą. Man atrodo, jame pažymėti visi įėjimai. Panelė Koldvel atspausdins jums visų kolegijos narių sąrašą. Žinoma, ir personalo.

Dalglišas tarė:

– Ir dar raktas. Pas ką jis?

Lengtonas ištraukė raktą iš kišenės ir padavė. Jis tarė:

– Po to, kai mes su Lodu apžiūrėjome kūną, aš užrakinau vidines ir išorines duris. Šis raktas tinka abejoms.

– Dėkoju. – Dalglišas atsisuko į Kinastoną. – Eisim, Mailsai?

Jis susidomėjęs, tačiau nenustebęs pastebėjo, kad Mailsas palaukė jo prieš eidamas apžiūrėti lavono. Mailsas pasižymėjo visomis patologo dorybėmis. Jis atvykdavo greitai. Dirbo nesikarščiuodamas, nesiskundė net nepatogiausia aplinka ar bjauriausiais irstančiais lavonais. Kalbėjo mažai, tačiau visad tiksliai ir, laimei, neturėjo to sardoniško humoro, kurio padedami kai kurie jo kolegos – kartais anaiptol ne patys niekingiausi – siekdavo įrodyti, kad jų visiškai neveikia atgrasesni smurtinės mirties aspektai.

Jis buvo apsirengęs kaip visada, nepaisant metų laiko, tvido kostiumu su liemene ir plonos vilnos marškiniais susegta apykakle. Lipdamas laiptais paskui nelygiai klibikščiuojantį Kinastoną Dalglišas dar kartą nusistebėjo, kaip ši nerangi, kresna figūra nedera su tiksliais ir grakščiais judesiais pirštų, įmautų į odos tamprumo balto latekso pirštines, sugebančių įlįsti į nesipriešinančias kūno ertmes, su šių siaubingos praktikos pilnų rankų pagarba sužalotam kūnui.

Keturių antrojo aukšto kabinetų išorinės durys buvo iš vientiso ąžuolo su geležies kabėmis. Už išorinių ąžuolinių Venišijos Oldridž kabineto durų buvo vidinės su rakto skyle, tačiau be apsaugos sistemos mygtuko. Raktas lengvai pasisuko spynoje, Dalglišas įėjęs ištiesė ranką į kairę nuo durų ir uždegė šviesą.

Vaizdas, atsivėręs prieš jų akis, buvo groteskiškas tarsi sustingęs *Grand Guignol* veiksmas, tyčia sukurtas siekiant pritrenkti, apstulbinti ir pergąsdinti. Kėdė, kurioje buvo lavonas, pasisuko, tad velionė tarsi sėdėjo veidu į įėjusius palenkusi priekin galvą, smakrą nukorusi prie krūtinės. Peruko viršus buvo taip aplietas krauju, kad kyšojo tik keli šiurkštūs pilki ašutai. Dalglišas priėjo arčiau lavono. Kraujas nutekėjo kairiąja veido puse, permerkė ploną juodą megztuko vilną ir rūdžių spalvos dėmėmis ištepė kremo spalvos palaidinės kraštą. Kairę akį visiškai dengė tiršto kraujo krešuliai, kurie, regis, tirtėdami krešėjo jam bežiūrint. Dešinė akis, sustiklėjusi nuo bukos mirties nejautros, buvo įsmeigta į tolį, tarsi jo buvimas čia nebūtų vertas jos dėmesio. Rankos ilsėjosi ant kėdės ranktūrių, ramios plaštakos šiek tiek nuleistais didžiaisiais pirštais sustingusios grakščiu balerinos judesiu. Juodas sijonas susismaukęs virš kelių, kojos suglaustos ir pakreiptos kairėn – ši poza priminė sąmoningą manekenių provokaciją. Plonos nailoninės pėdkelnės aptempė kelių girneles ir pabrėžė ilgų elegantiškų kojų formą. Vienas juodas smailianosis batelis vidutinio aukščio kulnu buvo nukritęs nuo kojos arba nuspirtas. Ji nešiojo siaurą vestuvinį žiedą, bet daugiau nebuvo jokių papuošalų, tik ant kairio riešo elegantiškas auksinis laikrodis kvadratiniu ciferblatu.

Į dešinę nuo durų stovėjo mažas stalelis. Jis buvo apkrautas dokumentais ir bylomis, surištomis raudonais kaspinais. Dalglišas priėjo ir padėjo portfelį su žmogžudystės vietos tyrimo reikmenimis vieninteleje tuščioje vietoje, tada išsitraukė iš jo paieškos pirštines ir jas užsimovė. Kinastonas, kaip visad, savąsias išsiėmė iš kostiumo kišenės. Jis nuplėšė maišelio galą ir užsitraukė pirštines, tada priėjo labai arti prie lavono, o Dalglišas žiūrėjo jam per petį...

Jis prakalbo:

– Pirmiausia išvardysiu akivaizdžius dalykus. Arba kraujas užpiltas ant peruko per pastarąsias tris valandas, arba jame yra krešėjimą stabdančių medžiagų. – Jo rankos čiupinėjo velionės sprandą, švelniai pasukiojo galvą, palietė rankas. Tada nepaprastai atsargiai nuėmė nuo galvos peruką, pasilenkė virš galvos, apuostė ją tarsi šuo ir rūpestingai grąžino peruką į vietą. Tarė: – Sąstingis aiškiai apčiuopiamas. Tikriausiai mirusi prieš dvylika–keturiolika valandų. Nėra aiškiai matomos žaizdos. Nežinia, iš kur atsirado kraujas, bet jis ne jos.

Stori pirštai neįtikėtinai švelniai atsagstė kašmyrinio megztuko sagas ir ištraukė palaidinę. Dalglišas pamatė kairėje pusėje, tiesiai po kišenės saga, siaurą įpjovimą aštriais kraštais. Ji buvo su liemenėle. Krūtys blizgančio kreminės spalvos šilko fone atrodė labai baltos. Kinastonas pakišo ranką po kaire krūtimi ir atsargiai atpalaidavo liemenėlę. Pasimatė dūris, siaura kokio colio ilgumo žaizda, truputį įdubusi ir paviršiuje sutepta skysčiu, bet bekraujė.

Kinastonas tarė:

– Dūris į širdį. Žudikui labai pasisekė arba jis tikras meistras. Tiksliau pasakysiu po skrodimo, bet mirtis turėjo ištikti kone akimirksniu.

Dalglišas paklausė:

– O įrankis?

– Ilgas, plonas, panašus į rapyrą. Siaurašmenis durklas. Galėjo būti ir plonas peilis, bet mažai tikėtina. Abi ašmenų pusės išaštrintos. Galėjo būti plieninis peilis popieriams, jei tik buvo aštrus, smailas, stiprus ir mažiausiai keturių colių ilgumo ašmenimis.

Tą minutę abu išgirdo atbėgančio žmogaus žingsnius ir durys plačiai atsilapojo. Jie atsigręžė, kūnais užstodami lavoną. Žmogus, stovintis tarpduryje, tiesiogine prasme drebėjo iš pykčio, jo veidas priminė baltą įsiūčio kaukę. Rankoje jis laikė pūslę, panašią į perregimą plastmasinę šildyklę, kurią pakėlė ir ėmė purtyti.

– Kas čia darosi? Kas paėmė mano kraują?

Dalglišas neatsakęs pasitraukė į šalį. Kitokiomis sąlygomis rezultatas būtų galėjęs sukelti juoką. Įėjusysis spoksojo į lavoną pla-

čiai išplėstomis akimis, tarsi parodijuodamas apstulbimą. Jis prasižiojo kažką sakyti, persigalvojo, tyliai kaip katė įslydo į kambarį, tarsi lavonas būtų jo vaizduotės produktas, kuris išnyks drąsiai atsistojus ir pažvelgus tiesiai į jį. Kai pagaliau prakalbo, balsas nedrebėjo:

– Kažkas turi keistą humoro jausmą. O ką jūs čia veikiate?

Dalglišas atsakė:

– Manyčiau, tai akivaizdu. Daktaras Kinastonas yra policijos patologas. Mano pavardė Dalglišas. Aš iš Naujojo Skotlend Jardo. Ar jūs šios kolegijos narys?

– Desmondas Ulrikas. Taip, aš esu šios kolegijos narys.

– Ir kada jūs atvykote?

Ulriko žvilgsnis tebebuvo prikaustytas prie kūno, tačiau Dalglišui pasirodė, jog jame daugiau susidomėjimo ir smalsumo negu siaubo. Jis atsakė:

– Įprastu metu. Prieš dešimt minučių.

– Ir jūsų niekas nesulaikė?

– Kodėl? Kaip sakiau, aš esu šios kolegijos narys. Tiesa, durys buvo užrakintos, o tai neįprasta, bet aš turiu raktą. Panelė Koldvel sėdėjo savo vietoje, kaip paprastai. Kiek mačiau, daugiau aplink nieko nebuvo. Nuėjau tiesiai į savo kabinetą. Jis yra anoje pusėje, pusrūsyje. Prieš kelias minutes atsidariau šaldytuvą, norėdamas išimti pakelį pieno. Pamačiau, kad nėra pūslės ir kraujo. Kraujas buvo paimtas prieš tris dienas ir aš jį laikiau nesudėtingai operacijai, kuri numatyta šeštadienį.

– Kada padėjote jį į šaldytuvą, pone Ulrikai?

– Pirmadienį apie vidurį dienos. Atvažiavau čia tiesiai iš ligoninės.

– Kas žinojo, kad kraujas čia?

– Valytoja, ponia Karpenter. Aš jai palikau raštelį, perspėdamas neatidaryti šaldytuvo ir jo nevalyti. Pasakiau panelei Koldvel, jei ši kartais sugalvotų pasidėti pieną į mano šaldytuvą. Visiškai neabejoju, kad ji paskleidė šią žinią po visą kolegiją. Čia nėra jokių paslapčių. Geriau paklauskite jos. – Jis nutilo, o paskui tarė: – Iš jūsų

ir jūsų kolegos atvykimo darau išvadą, jog policija traktuoja šį įvykį kaip nenatūralią mirtį?

Dalglišas atsakė:

– Mes jį traktuojame kaip žmogžudystę, pone Ulrikai.

Ulrikas krustelėjo tarsi norėdamas prieiti arčiau lavono, paskui nusigręžė į duris.

– Kaip jums, be abejo, žinoma, komanderi, Venišija Oldridž dažnai turėjo reikalų su žmogžudystėmis, tačiau vargu ar tikėjosi būti taip tiesiogiai į jas įtraukta. Visi jos labai pasiges. O dabar atsiprašau, norėčiau eiti į savo kabinetą. Turiu daug darbo.

Dalglišas atsakė:

– Ponai Lengtonas ir Lodas yra bibliotekoje. Būtų gerai, jei jūs prisidėtumėte prie jų. Mums reikės apžiūrėti jūsų kabinetą ir paimti pirštų atspaudus. Kai tik kabinetas bus laisvas, aš jums pranešiu.

Kurį laiką atrodė, kad Ulrikas priešinsis. Tačiau jis atkišo pūslę:

– Ką dabar daryti su šita? Man jos nebereikia.

Dalglišas atsakė:

– Ačiū, aš ją paimsiu, – ir ištiesė pirštinėtą ranką.

Paėmęs pūslę už kampo, jis nusinešė ją prie stalo, išėmė įkalčiams skirtą maišelį ir įdėjo ją vidun. Ulrikas jį stebėjo ir atrodė, kad staiga nebenori išeiti.

Dalglišas tarė:

– Kol dar neišėjote, gal galite ką nors pasakyti apie peruką? Ar jis jūsų?

– Ne. Nesiekiu tapti teisėju.

– Nežinote, ar jis priklausė poniai Oldridž?

– Nemanau. Labai nedaug advokatų turi oficialius teisėjų perukus. Turėjo bent kartą būti jį užsidėjusi, kai buvo paskelbta karališkąja advokate. Šitas veikiausiai Huberto Lengtono. Anksčiau priklausė jo seneliui; jis laiko tą peruką kolegijoje ir skolina visiems kolegijos nariams, kurie priimami advokatais. Jis padėtas skardinėje dėžėje Hario Notono kabinete. Haris mūsų vyriausiasis sekretorius. Jis galės patikrinti.

Kinastonas lupo nuo rankų pirštines. Nekreipdamas dėmesio į Ulriką, jis tarė Dalglišui:

– Čia negaliu daugiau nieko padaryti. Šįvakar aštuntą turiu porą skrodimų. Galėčiau paimti ir šitą.

Jis pasisuko eiti, bet kelią pastojo duryse pasirodžiusi Keitė Miskin. Ji tarė:

– Atvažiavo nusikaltimo vietos tyrimo grupė ir fotografai, pone.

– Gerai, Keite. Pasilikite čia tvarkytis, ką? Ar Piersas irgi yra?

– Taip, pone. Jis su seržantu Robinsu. Jie atitveria teismo dalį.

Dalglišas atsisuko į Ulriką:

– Pirmiausia norėsime apieškoti jūsų kabinetą. Gal malonėsite prisijungti prie savo kolegų bibliotekoje.

Ulrikas išėjo nuolankiau, negu Dalglišas tikėjosi, duryse beveik susidurdamas su Čarliu Ferisu. Čarlis Ferisas*, gavęs neišvengiamą Šeško pravardę, buvo vienas labiausiai prityrusių nusikaltimo vietos tyrimo specialistų Sostinės policijoje; buvo kalbama, jog jis sugeba iš akies atpažinti siūlus, įžiūrimus tik pro mikroskopą, ir užuosti irstantį lavoną šimto jardų atstumu. Jis atvyko apsirengęs tyrimo darbiniais drabužiais, kurie per pastaruosius kelis mėnesius pakeitė ankstesnį kiek ekscentrišką jo rūbą: baltus šortus beveik visai nukirptomis klešnėmis ir sportinius marškinėlius. Dabar jis vilkėjo glaudžiai apgulusį medvilnės švarką, kelnes, avėjo baltus sandalus guminiais padais ir buvo užsimaukšlinęs seną guminę maudymosi kepuraitę, kurią nešiojo nenorėdamas pribarstyti nusikaltimo vietoje savo paties plaukų. Jis trumpai pastovėjo tarpduryje tarsi įvertindamas kambarį bei jo potencialą ir atsiklaupęs pradėjo įprastines kruopščias paieškas.

Dalglišas pasakė:

– Dešinėje prie pat durų kilimas sušiauštas. Gali būti, kad ją nužudė ten, o paskui nutempė į kėdę. Norėčiau, kad nufotografuotumėte tą vietą ir jos neliestumėte.

Ferisas sumurmėjo: „Taip, pone“, tačiau nepakėlė akių nuo tyrinėjamo kilimo plotelio. Jis nebūtų praleidęs sušiaušimo, priėjęs prie jo savo ruožtu. Šeškas turėjo savą darbo stilių.

* Ferret (*angl.*) – šeškas.

Fotografai ir pirštų atspaudų specialistai jau buvo atvykę ir tyliai dirbo savo darbą. Abu fotografai buvo seni bendradarbiai, pratę kartu dirbti; jie negaišo laiko ceremonijoms, atlikdavo ką reikia ir eidavo savo keliais. Jaunystėje, kai buvo detektyvas seržantas, Dalglišas kartais pagalvodavo, kaip jiems tas viskas atrodo – kone kasdienis žmogaus nežmoniškumo fiksavimas, – ir ar nuotraukų, kurias jie daro laisvu laiku, nekaltų atostogų vaizdų bei šeimos švenčių įamžinimų, nedrumsčia smurtinės mirties paveikslai. Stengdamasis nesipainioti jiems po kojomis Dalglišas pradėjo apžiūrinėti kambarį, lydimas Keitės.

Rašomasis stalas buvo nemodernus, raudonmedžio masyvo su odiniu viršumi; medis buvo pasidengęs patina nuo metų metus trukusio blizginimo. Žalvario rankenėlės ant stalčių, dviejų skyrių po tris kiekviename, neabejotinai originalios. Viršutiniame kairiajame stalčiuje gulėjo moteriška minkštos juodos odos rankinė su aukso saggtimi ir plona rankena. Atidaręs ją Dalglišas rado čekių knygelę, ploną dėklą su kredito kortelėmis, piniginę su 25 svarais banknotais bei keliomis monetomis, švarią sulankstytą plonos drobės nosinę ir įvairių raktų ryšulį. Apžiūrinėdamas juos tarė:

– Atrodo, jog savo namų ir automobilio raktus ji laikė ant atskiro žiedo nuo kolegijos laukujų durų ir šito kabineto raktų. Keista, kad žudikas užrakino šias dvejas duris ir išsinešė raktus. Jei norėjo sukurti įspūdį, kad nužudė koks nors prašalaitis, veikiausiai būtų palikęs duris atviras. Tiesa, raktais labai lengvai galėjo nusikratyti. Turbūt jie dabar jau Temzėje ar įmesti pro kanalizacijos groteles.

Jis atidarė du apatinius stalčius, bet beveik nieko įdomaus nerado. Juose buvo dėžės su rašomuoju popieriumi ir vokais, bloknotai, medinė dėžutė, pilna įvairių tušinukų, o apatiniame stalčiuje du nedideli sulankstyti rankšluosčiai ir tualeto reikmenų krepšelis su muilu, dantų šepetėliu ir dantų pasta. Mažesniame krepšelyje su užtrauktuku buvo Venišijos Oldridž kosmetika, mažas drėkinamojo kremo buteliukas, pudrinė su kompaktine pudra ir vienas lūpdažis.

Keitė pasakė:

– Brangūs, bet labai mažai.

Jos balse Dalglišas išgirdo tą, ką pats labai dažnai jautė. Būtent šie smulkūs, padriki kasdienio gyvenimo reikmenėliai skaudžiausiai primindavo *memento mori*.

Iš popierių viršutiniame dešiniajame stalčiuje įdomi buvo tik plonytė neprofesionaliai atspausdinta brošiūra, pavadinta *Atlygis*. Tikriausiai jas platino organizacija, besirūpinanti moterų galimybėmis užimti aukštus įvairių profesijų bei pramonės postus; visa brošiūra mirgėjo keleto stambiausių bendrovių bei korporacijų statistika, rodančia, kiek jose dirba moterų ir kiek jų užima direktorių arba vyresniųjų valdytojų postus. Keturios pavardės, išspausdintos po pavadinimu, Dalglišui nieko nesakė. Sekretorė buvo kažkokia Trudė Maning, gyvenanti šiaurės rytų Londone. Brošiūra buvo tik keturių puslapių, paskutiniajame išspausdinta trumpa pastaba:

„Mus labai stebina, kad iš dvidešimt vieno pono Huberto Lengtono vadovaujamos kolegijos Polet Korte, Midl Templio aštuntajame numeryje, nario tėra tik trys moterys. Viena jų – žinoma baudžiamosios teisės specialistė, karališkoji advokatė ponia Venišija Oldridž. Norėtume poniai Oldridž pasiūlyti, kad ji parodytų kiek daugiau entuziazmo negu iki šiol ir pasirūpintų jos pačios lyties atstovių lygiomis teisėmis“.

Dalglišas paėmė brošiūrą ir pasakė Ferisui:

– Čarli, būk geras, padėk šitą prie įkalčių.

Buvo aišku, kad žudikui atėjus Venišija Oldridž dirbo. Ant jos stalo gulėjo bylos medžiaga, atremta į storą popierių krūvą. Probėgomis peržvelgęs bylą Dalglišas pamatė, jog joje aprašytas kaltinimas sunkiu kūno sužalojimu, kuris po dviejų savaičių bus nagrinėjamas Beilyje. Be šios medžiagos, ant stalo buvo tik biuletenio *Temple News Letter* egzempliorius ir vakarykštis *Evening Standard*. Laikraštis atrodė neliestas, bet Dalglišas pastebėjo, jog trūksta rausvo finansams skirto įdėklo „Business Day“. Didelis vokas, adresuotas poniai Venišijai Oldridž, K.A. ir dailiai atplėštas, gulėjo šiukšlių dėžėje dešinėje stalo pusėje. Dalglišas pagalvojo, kad jame veikiausiai buvo *Temple News Letter*.

Kambarys buvo kokių penkiolikos pėdų ploto ir, kaip advokatės kabinetas, gana tuščias. Kairėje pusėje kone visą sieną užėmė ilga elegantiška knygų spinta, taip pat iš raudonmedžio; priešais ją du Jurgio stiliaus langai po dvylika stiklų kiekvienas. Spintoje buvo surinkta nedidukė teisės knygų ir įrištų įstatymų rinkinių biblioteka, o apačioje rikiavosi mėlynų advokatės juodraščių eilė. Pasirinktinai ištraukęs keletą Dalglišas susidomėjęs pamatė, jog užrašai buvo atliekami stropiai ir fiksavo visas jos nagrinėtas bylas. Toje pačioje lentynoje stovėjo ir „Garsiausių Britanijos teismo procesų“ serijos tomas, kuriame aprašyta Frederiko Sedono byla. Ši knyga šiek tiek netiko bibliotekoje, sudarytoje vien iš įstatymų rinkinių bei baudžiamosios teisės statistikos duomenų. Ją atvertęs Dalglišas pamatė trumpą įrašą smulkia, glausta rašysena: „V. O. nuo draugo ir mokytojo E. A. F.“

Dalglišas nuėjo prie kairiojo lango. Pažvelgęs pro jį į kiemą, kuriame jau suspindo pirmieji ryto saulės spinduliai, jis pamatė, kad dalis teismo atitverta juostomis. Žmonių nebuvo matyti, tačiau jam atrodė, jog už kiekvieno tuščio lango jį stebi akyli žvilgsniai. Dalglišas greitomis peržvelgė likusius baldus. Į kairę nuo durų stovėjo metalinė kartotekos spinta su keturiais stalčiais ir siaura raudonmedžio spintelė. Ant pakabos kabojo švelnios juodos vilnos paltas. Nebuvo matyti maišo su raudonu apsiaustu. Turbūt ji buvo įpusėjusi bylą ir palikusi peruką bei apsiaustą Karūnos teismo drabužinėje. Prie langų stovėjo mažas stalas su šešiomis kėdėmis, o priešais marmuro židinį – du odiniai krėslai aukštomis atkaltėmis, siūlę jaukesnę aplinką konsultacijoms. Ant sienų tiesia linija kabojo XIX a. teisėjų ir baristerių su perukais ir apsiaustais karikatūros iš žurnalo *Spy*, o viršum židinio – Dunkano Granto paveikslas aliejiniais dažais. Jame grynomis, ryškiomis spalvomis buvo nutapytas impresionistinis vėlyvos vasaros dangus, po juo šieno kupeta ir vežimas, o tolumoje žemi ūkio pastatai bei javų laukas. Dalglišas pagalvojo, ar tik tos karikatūros nekabojo ant sienų, kai kabinetą perėmė ponia Oldridž. Dunkano Granto tapyba atskleidė asmeniškesnį skonį.

Fotografai kol kas baigė darbą ir buvo pasirengę eiti, bet pirštų atspaudų specialistai dar triūsė prie rašomojo stalo ir durų rankenos. Dalglišas mažai tikėjosi, kad pavyks rasti naudingus pirštų atspaudus. Bet kuris kolegijos narys teisėtai galėjo įeiti į šį kabinetą. Jis paliko specialistus dirbti savo darbo ir nuėjo pas žmones, laukiančius bibliotekoje.

Dabar čia buvo keturi žmonės. Paskutinis atvykėlis, stambus rudaplaukis galingo sudėjimo vyriškis, stovėjo priešais židinį.

Lengtonas pasakė:

– Tai Saimonas Kostelo, kolegijos narys. Jis norėjo pasilikti, o aš negaliu uždrausti kolegijos nariams būti šiame pastate.

Dalglišas atsakė:

– Jei jis liks šiame kambaryje, niekam netrukdys. Tikėjausi, kad labai užsiėmę žmonės verčiau šį rytą padirbės kur kitur.

Desmondas Ulrikas sėdėjo prie židinio kėdėje aukšta atkalte. Ant jo plonų suglaustų kelių gulėjo atversta knyga, ir jis atrodė nuolankus, užsimiršęs tarsi klusnus vaikas. Lengtonas stovėjo prie vieno iš dviejų langų, Lodas prie kito, o Kostelo, vos Dalglišui įėjus, pradėjo neramiai žingsniuoti po kambarį. Visi, išskyrus Ulriką, įbedė į jį akis.

Dalglišas tarė:

– Ponia Oldridž buvo nužudyta dūriu į širdį. Privalau jums pranešti, kad beveik neabejoju, jog susidūrėme su žmogžudyste.

Kostelo balsas buvo grubus ir įžūlokas:

– O įrankis?

– Dar neradome.

– Tai kodėl *beveik* neabejojate? Jei įrankio čia nėra, kaip gali būti kas nors kita, ne žmogžudystė? Gal norite pasakyti, kad Venišija nusidūrė pati, o kas nors kitas paslaugiai išnešė įrankį?

Lengtonas atsisėdo prie stalo, tarsi jam staiga būtų pakirtę kojas. Jis pažvelgė į Kostelo, tylomis melsdamas jį elgtis taktiškiau.

Dalglišas atsakė:

– Teoriškai įmanoma, kad ponia Oldridž būtų nusidūrusi pati, o durklą vėliau galėjo išnešti kitas žmogus, gal tas pats, kuris jai už-

dėjo peruką. Aš absoliučiai netikiu, kad taip įvyko. Mes tiriame žmogžudystę. Įrankis buvo aštrus ir siaurais ašmenimis, turbūt nedidelis plonas durklas. Ar kuris nors iš jūsų esate matę tokį daiktą? Gal klausimas atrodo absurdiškas, tačiau akivaizdu, jog privalau to paklausti.

Stojo tyla. Paskui Lodas atsakė:

– Venišija turėjo kažką labai panašaus. Peilį popieriams pjaustyti, nors jis buvo skirtas anaiptol ne popieriui. Tai plieninis durklas su žalvario rankena ir rankos apsauga. Aš jį gavau iš dėkingo, nors nekokį skonį turinčio kliento, kai tapau karališkuoju advokatu. Man atrodo, jis jį specialiai užsakė pagaminti, įsivaizdavo, jog tai Teisingumo Kalavijas. Nemalonus daiktelis. Taip ir nesupratau, ką turėjau su juo daryti. Prieš porą metų atidaviau Venišijai. Buvau jos kabinete, kai ji atplėšinėjo laiškus ir jos medinis popierių peilis lūžo perpus, tad nuėjau į savo kabinetą ir atnešiau tą durklą. Laikiau jį pasidėjęs vieno stalčiaus gale, buvau beveik visai pamiršęs. Tarp kitko, tai buvo labai puikus peilis popieriui pjauti.

Dalglišas paklausė:

– Ar jis buvo aštrus?

– O taip, labai aštrus, bet jis turėjo makštis. Pagamintas iš juodos odos su žalvario antgaliu ir tokia tarsi žalvario rože, jei gerai pamenu. O ant paties peilio ašmenų buvo išgraviruoti mano inicialai.

Dalglišas tarė:

– Jos kabinete šitokio daikto nėra. Gal galite prisiminti, kada paskutinį kartą jį matėte?

Atsakymo nebuvo. Lodas tarė:

– Kai neatplėšinėdavo laiškų, Venišija laikė jį viršutiniame dešiniajame stalčiuje. Man atrodo, kad nemačiau jo jau kelias savaites.

Tačiau vakar vakare ji atplėšė tą storą voką, kuris buvo perpjautas, ne perplėštas.

Dalglišas pasakė:

– Turėsime jį surasti. Jei tai ir buvo žmogžudystės įrankis, žudikas, aišku, galėjo jį pasiimti. Jei jį surasime, būtinai paimsime pirš-

tų atspaudus. Tai reiškia, kad mums reikalingi atspaudai visų tų, kurie vakar vakare buvo kolegijoje.

Kostelo pridūrė:

– Tik palyginimui. O paskui, be abejo, šie atspaudai bus sunaikinti.

– Jūs baudžiamosios teisės specialistas, pone Kostelo, ar ne? Manau, žinote įstatymus.

Lengtonas tarė:

– Neabejoju, jog išreikšiu visų kolegijos narių nuomonę pasakęs, jog padėsime jums kiek galėdami. Aišku, kad jums prireiks mūsų pirštų atspaudų. Taip pat aišku, kad jums reikės apieškoti kolegiją. Mes džiaugsimės kuo greičiau atgavę savo kabinetus, tačiau suprantame, kad gaišaties išvengti nepavyks.

Dalglišas atsakė:

– Pasistengsiu, kad gaišatis būtų kuo mažesnė. Ar žinote, kas jos artimiausi giminės? Ar pranešta šeimai?

Klausimas visus sutrikdė, Dalglišui net pasirodė, jog įskaudino. Vėl niekas neatsakė. Lengtonas vėl pažvelgė į Lodą.

Lodas tarė:

– Žinote, visi buvome taip sukrėsti ir stengėmės kuo greičiau iškviesti jus, todėl net nepagalvojome apie artimiausius gimines. Yra jos buvęs vyras Lukas Kaminsas ir vienturtė duktė Oktavija. Kiek žinau, Venišija daugiau artimųjų neturėjo. Ji išsiskyrė prieš vienuolika metų. Buvęs vyras vėl vedė ir gyvena kaime. Atrodo, Dorsete. Jei jums reikia jo adreso, tikriausiai rasite jį tarp Venišijos popierių. Oktavija gyvena savo motinos name, pirmo aukšto bute. Ji jauna, ką tik suėjo aštuoniolika. Tarp kitko, ji gimė pačią pirmą spalio pirmos dienos minutę, todėl taip ir pavadinta. Venišijai patiko racionalumas. A, tiesa, dar yra šeimininkė, ponia Bakli, kuri šįryt paskambino Hariui. Stebiuosi, kad ji daugiau mūsų nepersekioja.

Lengtonas atsakė:

– Atrodo, Haris minėjo pasakęs jai, kad ponia Oldridž čia. Turbūt ji lauks jos pareinančios iš darbo kaip visada.

Dalglišas pasakė:

– Reikia kuo greičiau pranešti dukrai. Nežinau, ar kuris nors kolegijos narys norėtų tą padaryti? Bet kokiu atveju turiu į jos namus pasiųsti du pareigūnus.

Vėl stojo nejauki pauzė. Vėl atrodė, kad kiti trys vyrai laukia, kol prabils Lodas. Jis pasakė:

– Aš pažinojau Venišiją geriau negu kiti kolegijos nariai, bet su dukra beveik nesusitikdavau. Mes nė vienas nepažįstame Oktavijos. Manau, kad ji nė karto nėra buvusi kolegijoje. Kai su ja susipažinau, pajutau, kad nelabai jai patinku. Jei turėtume bendradarbę moterį, galėtume nusiųsti ją, bet neturime. Gal bus geriau, jei jūs jai pranešite. Nemanau, kad jai patiks tokią žinią išgirsti iš manęs. Aišku, jei reikia pagalbos, aš pasiruošęs. – Jis apžvelgė bendradarbius. – Mes visi pasiruošę.

Dalglišas paklausė:

– Ar ponia Oldridž buvo įpratusi iki vėlumos dirbti kolegijoje?

Ir vėl atsakė Lodas:

– Taip. Kartais užtrukdavo net iki dešimtos. Ji nemėgo dirbti namie.

– Kas vakar ją matė paskutinis?

Lengtonas ir Lodas susižvalgė. Po pauzės Lodas atsakė:

– Turbūt Haris Notonas. Haris sakė, kad pusę septynių nunešė jai bylos medžiagą. Visi kiti jau buvome išėję. Bet gal ją matė kuri nors valytoja, ponia Karpenter ar ponia Vatson. Mes jas samdomės per panelės Elkington ruošos darbų agentūrą, jos abi dirba pirmadieniais, trečiadieniais ir penktadieniais nuo pusės devynių iki dešimtos valandos. Kitomis dienomis dirba viena ponia Vatson.

Dalglišas truputį nustebo, kad Lodas žino šias ūkines smulkmenas, ir paklausė:

– Viena iš jų arba abi turi raktus?

Ir vėl atsakė Lodas:

– Nuo pagrindinių durų? Jos abi ir dar panelė Elkington. Šios moterys labai patikimos. Prieš išeidamos jos įjungia signalizaciją.

Stojusią tylą pertraukė Lengtonas. Jis tarė:

– Aš absoliučiai pasitikiu valytojų būdu ir jų darbu. Absoliučiai.

Visi sutrikę tylėjo. Lodas ketino kažką sakyti, persigalvojo ir pažvelgė tiesiai į Dalglišą:

– Turbūt turėčiau pasakyti vieną dalyką. Nenoriu pasakyti, kad tai kaip nors siejasi su Venišijos mirtimi, bet gal kaip nors paveikė situaciją. Noriu pasakyti, kad jūsų pareigūnams ne pro šalį tai žinoti prieš susitinkant su Oktavija.

Dalglišas laukė. Jis pajuto, kad kambaryje esantys žmonės susidomėję sukluso, kas bus pasakyta; įtampa juntamai sutirštėjo. Lodas pasakė:

– Oktavija susidraugavo su Geriu Ešu, vaikinu, kurį Venišija prieš mėnesį gynė teisme. Jis buvo kaltinamas nužudęs tetą jos namuose Vestvėjuje. Be abejo, jūs prisimenate tą bylą.

– Prisimenu.

– Atrodo, jog jis susitiko su Oktavija tuoj po to, kai buvo paleistas. Nežinau, kaip ar kodėl tai nutiko, bet Venišija manė, jog tai padaryta tyčia. Akivaizdu, jog ji baisiai jaudinosi. Ji man sakė, jog anie du ketina susižadėti ar jau yra susižadėję.

Dalglišas paklausė:

– Ji jums nesakė, ar jie meilužiai?

– Ji manė, kad ne, bet negalėjo būti tikra. Žinoma, to ji mažiausiai norėjo. Na, nė viena motina to nenorėtų. Niekad nebuvau matęs Venišijos tokios prislėgtos. Ji norėjo, kad jai padėčiau.

– Kaip?

– Atsipirkčiau pinigais. Taip, žinau, kad tai absurdiška, aš jai tą pats sakiau. Bet taip jau yra, tiksliau, toks jau jis yra.

– Jis namuose?

– Atrodo, leidžia beveik visą laiką Oktavijos bute.

Lengtonas tarė:

– Man pasirodė, kad Venišija buvo labai keistai nusiteikusi, kai pirmadienį grįžo iš Beilio. Turbūt jaudinosi dėl Oktavijos.

Kaip tik tą akimirką Ulrikas pakėlė akis nuo knygos. Jis paklausė Lodą:

– Man būtų įdomu žinoti, kodėl tu manai, jog tai – kaip ten sakei? – paveikė situaciją?

Lodas trumpai atsakė:

– Geris Ešas buvo kaltinamas žmogžudyste, o čia įvykdyta žmogžudystė.

– Parankus įtariamasis, tačiau neįsivaizduoju, kaip jis ar Oktavija būtų sužinoję apie kraują mano šaldytuve arba kur laikomas teisėjo perukas. Neabejoju, jog teisingai elgiesi pranešdamas policijai apie šį reikalą, bet niekaip nesuprantu, ko Venišijai reikėjo taip jaudintis. Juk jaunuolis pripažintas nekaltu. Kiek žinau, gynyba buvo nuostabi. Venišija turėtų tik džiaugtis, kad jis taip aiškiai panoro išsaugoti ryšius su jos šeima.

Jis vėl nuleido akis prie knygos. Dalglišas pratarė: „Atsiprašau", ir išsivedė Keitę iš bibliotekos.

Jis pasakė:

– Papasakokite Ferisui, ko mes ieškome, paskui paimkit iš Hario Notono Venišijos adresą ir abu su Robinsu ten važiuokit. Jei bus galimybių be reikalo neskaudinant merginos sužinoti, ką jiedu su Ešu veikė vakar vakare, taip ir padarykite. Iškvieskite čia valytojas, ponią Karpenter ir ponią Vatson. Jos dirba vakarais, todėl labai gali būti, kad dar bus namie. Tiesa, Keite, dar palikite namuose du policininkus, moterį ir vyrą. Gali tekti merginą pasaugoti nuo žurnalistų. Ir pakalbėkite privačiai su šeimininke, ponia Bakli, ji gali būti naudinga. Tik per ilgai negaiškit. Vėliau vis tiek turėsim grįžti, o svarbiausi dalykai palauks, kol dukra atsipeikės nuo šoko.

Jis žinojo, kad Keitė nepasipiktins jo pamokymais ir nepalaikys šios užduoties erzinančia kliūtimi tikram detektyviniam darbui. Ir neįsiskaudins, kad toks darbas aiškiai skirtas moteriai. Visad geriau siųsti moterį pas moterį, be to, moterys, išskyrus tik kai kurias, daug geriau moka pranešti blogas žinias negu vyrai. Gal šimtmečiams bėgant jos turėjo daugiau progų mokytis. Bet Keitė net guosdama nepaliaus stebėti, klausytis, mąstyti, vertinti. Ji ne blogiau už kitus policininkus žino, jog pirmas susitikimas su liūdinčiu artimuoju dažnai būna ir pirmas susitikimas su žudiku.

14

Haris Notonas davė jiems ponios Oldridž adresą: Pelhemo aikštė, SW7. Tikrindama savo adresų sąrašą ir žiūrinėdama žemėlapį prieš išvažiuojant Keitė pasakė seržantui Robinsui:

– Kai pakalbėsime su Oktavija Kamins, žinoma, jei rasim ją namie, pamėginsim užsukti pas ponią Karpenter Sedžmur Kresente. Tai Erls Kortas. Kita valytoja, ponia Vatson, gyvena Betnal Gryne. Į Erls Kortą nuvažiuoti greičiau. Turim kuo greičiau pakalbėti su viena ar abiem valytojom. Galėtume paskambinti ir patikrinti, ar jos namie, bet geriau pranešti naujieną akis į akį.

Pelhemo aikštę sudarė tylios, patrauklios dailių senovinių terasinių namų eilės; visi namai buvo vienodi, švarutėliai, su elegantiškais vėduokliniais langais virš durų, aptvertais priekiniais sodeliais ir pusrūsiais. Gatvė ir namai buvo tokie tobuli, kad atrodė beveik baugiai. Keitė pagalvojo, kad nė viena piktžolė neišdrįstų nekviesta driekti ūglius šiuose rūpestingai prižiūrimuose mažuose žolynuose ir gėlių lysvėse. Į akį krito automobilių trūkumas; ryto tyloje gatvė tįsojo be jokių gyvybės ženklų. Keitė pastatė automobilį priešais ponios Oldridž namą, nejaukiai nujausdama, kad jiems su Robinsu grįžus po pokalbio automobilis gali būti užblokuotas arba nuvilktas.

Žiūrėdamas į švytintį fasadą, du aukštus antro aukšto langus su geležimi grotuotu balkonu Robinsas tarė:

– Gražus namas. Jauki gatvė. Nemaniau, kad baudžiamosios teisės specialistai taip gerai uždirba.

– Priklauso nuo specialisto. Venišija Oldridž nepasikliovė tik valstybės apmokamomis bylomis, – nors valstybė ne taip jau blogai moka advokatams, kaip jie mėgsta skųstis. Ji visad turėjo keletą turtingų privačių klientų. Atsimeni dvi bylas pernai, viena baudžiamoji dėl šmeižto, kita – sukčiavimas ir mokesčių slėpimas? Antrasis procesas truko tris mėnesius.

Robinsas atsakė:

– Bet juk ji jos nelaimėjo, ar ne?

– Ne, bet tai nereiškia, kad jai nebuvo sumokėta.

Ji pagalvojo, kodėl Venišija Oldridž pasirinko šią gatvę, ir pamanė supratusi. Paėjus kelias minutes pėsčiomis buvo Pietų Kensingtono metro stotis; iki Templio tik šešios stotelės. Ponia Oldridž galėjo atvykti į kolegiją per dvidešimt minučių, nepaisydama didžiausių kamščių gatvėse.

Robinsas palietė blizgantį skambučio mygtuką. Pasigirdo plonas durų grandinėlės džirgžtelėjimas ir į juos neramiai pažvelgė pagyvenusi moteris.

Keitė parodė savo pažymėjimą. Ji paklausė:

– Ponia Bakli? Aš detektyvė inspektorė Miskin, o čia seržantas Robinsas. Ar galime įeiti?

Žvangtelėjo nuimama grandinė, durys atsidarė. Pasirodė ponia Bakli: smulki, nervingos išvaizdos moteris maža, ryškios formos burna tarp išsipūtusių skruostų, panaši į žiurkėną; jos manieros buvo panašios į kitų Keitės anksčiau sutiktų nesaugiai besijaučiančių žmonių, beveik beviltiškas padorumas, stengiantis atrodyti valdingai.

Ji tarė:

– Policija. Turbūt jums reikia ponios Oldridž. Jos čia nėra. Ji savo kolegijoje, Polet Korte.

Keitė atsakė:

– Taip, mes atvykome dėl ponios Oldridž. Turime pakalbėti su jos dukterimi. Deja, turime jai blogų naujienų.

Nerimastingas veidas akimirksniu išblyško. Ji prabilo:

– O Dieve, vadinasi, nutiko kažkas negero. – Moteris drebėdama pasitraukė į šalį, o jiems įėjus tylėdama parodė į duris dešinėje.

Jiems įėjus, ji sušnibždėjo:

– Ji ten – Oktavija su sužadėtiniu. Jos motina mirė, ar ne? Jūs tą norite mums pranešti?

– Taip, – atsakė Keitė. – Deja, taip.

Jos nuostabai, ponia Bakli nemėgino eiti pirma, bet leido Keitei atidaryti duris, o paskui nusekė paskui seržantą Robinsą.

Įėję jie tuoj pat pajuto stiprų pusrytinį kavos ir kumpio kvapą. Prie stalo sėdėjo mergina ir jaunuolis, bet jiems įėjus greitai atsistojo ir sužiuro į atėjusius nedraugiškomis akimis.

Negalėjo praeiti daugiau negu pora sekundžių iki Keitei prabylant, tačiau per tą trumpą valandėlę jos žvitrios akys įvertino merginą, jos draugą ir visą kambarį. Buvo aišku, kad anksčiau čia buvo du kambariai, tačiau išgriovus juos skyrusią sieną ilgas kambarys įgijo dvejopą paskirtį. Priekyje buvo valgomasis su pailgu šlifuoto medžio stalu, bufetu į dešinę nuo durų, o priešais – senovinis židinys su lentynomis abiejose pusėse bei aliejiniais dažais tapytu paveikslu viduryje. Į sodo pusę buvo virtuvė; Keitė pastebėjo, kad plautuvė ir viryklė pritvirtintos prie kairiosios sienos, kad neužstotų pro langą atsiveriančio vaizdo į sodą. Jos akys ir atmintis fiksavo smulkiausius mažmožius. Eilę terakotos puodų su prieskoninėmis žolėmis po tolesniuoju langu, įvairių dydžių ir laikotarpių porceliano figūrėlių kolekciją, veikiau sukrautą negu išdėliotą ant specialių lentynų, riebalų dėmes ant apkrauto stalo, paliktas tuščių lėkščių.

Oktavija Kamins buvo liesa, tačiau pilna krūtine, išmanaus vaiko veidu. Jos akys giliomis kaštono rudumo rainelėmis atrodė siauros ir įkypos po plonais antakiais, kurie atrodė išpešioti. Antakiai teikė egzotiško subtilumo veidui, kurį būtum galėjęs palaikyti įdomiu, gal net dailiu, jei ne niūri ilga burna nuleistais lūpų kampučiais.

Oktavija vilkėjo berankovę medvilnės suknelę raudonais raštais, po ja baltus marškinėlius. Drabužius aiškiai reikėjo skalbti. Vienintelis jos papuošalas buvo žiedas raudona akimi su perlais aplinkui, užmautas ant bevardžio piršto.

Jos nevalyvumo fone jaunuolis agresyviai spindėjo švara. Jis būtų galėjęs pozuoti nespalvotam portretui: tamsūs, kone juodi plaukai, juodi džinsai, blyškus veidas ir labai balti marškiniai atvira apykakle. Tamsios jo akys įsmigo į Keitę pusiau įžūliu, pusiau vertinančiu žvilgsniu, tačiau abiejų akims susitikus jaunuolio žvilgsnis trikdančiai užsivėrė, tarsi jam Keitė būtų nustojusi egzistuoti.

Keitė tarė:

– Panelė Oktavija Kamins? Aš detektyvė inspektorė Keitė Miskin, o čia seržantas Robinsas. Deja, turime jums labai blogų žinių. Panele Kamins, turbūt bus geriau, jei jūs prisėsite.

Toks perspėjimas apie artėjančią katastrofą visad praversdavo, tradicinis įprotis, kad blogų žinių nedera išklausyti stovint.

Mergina atsakė:

– Aš nenoriu sėstis. Jūs galit sėstis, jei norit. Tai mano sužadėtinis. Jo pavardė Ešas. A, o čia ponia Bakli. Ji mūsų šeimininkė. Nemanau, kad ji jums reikalinga, ar ne?

Jos balse buvo aiškiai girdėti nuobodulys ir panieka, tačiau Keitė pagalvojo, jog mergina negali nesusivokti, koks reikšmingas jų apsilankymas. Kada gi policijos pareigūnai atneša gerų naujienų?

Pirmoji prakalbo šeimininkė:

– Turėjau žinoti. Reikėjo paskambinti policijai dar vakar vakare, kai ji negrįžo namo. Ji niekad nebuvo išėjusi visai nakčiai, nieko man nepasakiusi. Kai šįryt paskambinau, tas ponas, sekretorius, pasakė, jog ji kolegijoje. Kaip ji galėjo ten atsidurti?

Keitė nenuleido akių nuo merginos. Ji švelniai prakalbo:

– Ji ten buvo, bet, deja, jau mirusi. Sekretorius, ponas Notonas, rado jos kūną atvykęs į darbą. Man labai gaila, panele Kamins.

– Motina mirusi? Bet ji negali būti mirusi. Mes ją matėm antradienį. Tada ji nesirgo.

– Ji mirė ne sava mirtimi, panele Kamins.

Jai atsakė Ešas:

– Norit pasakyti, kad ji buvo nužudyta.

Tai buvo teiginys, ne klausimas. Jo balsas suglumino Keitę. Paviršutiniškai sprendžiant jis niekuo neišsiskyrė, tačiau ją nustebino šio balso dirbtinumas, tarsi tai būtų vienas iš jo balsų, kuriuos panorėjęs galėtų išsišaukti. Ji pamanė, kad tai ne tas balsas, kurį jaunuolis gavo gimdamas; bet ar jos pačios balsas išliko toks pat? Ji nebebuvo ana Keitė Miskin, kuri vilkdavo senelės pirkinius į septintą aukštą šlapimu pradvokusiais laiptais Elisono Feirveterio komplekse. Ji atrodė kitaip. Ir kalbėjo kitaip. Kartais norėdavo, kad ir jaustųsi visai kitaip.

Keitė atsakė:

– Bijau, kad taip atrodo. Smulkmenas sužinosime tik po skrodimo. – Ji vėl atsisuko į merginą. – Ar yra koks žmogus, kurį norėtumėt pasikviesti, kad pabūtų su jumis? Gal paskambinti jūsų gydytojui? Ar norite arbatos?

Arbata. Toji angliška priemonė nuo sielvarto, sukrėtimų ir žmogiškojo mirtingumo. Dirbdama policijoje yra išvirusi tiek daug puodelių arbatos tokioje daugybėje virtuvių: skurdžiose smirdalynėse, kurių plautuvėse prikrauti kalnai neplautų lėkščių, o pro šiukšlių dėžių viršų virsta šiukšlės; tvarkingose priemiesčio gyventojų virtuvėse, mažutėse namų jaukumo šventyklose; elegantiškuose dizainerių suprojektuotuose kambariuose, kuriuos apžvelgus sunku patikėti, kad juose išvis verdama valgyti.

Ponia Bakli dirstelėjo virtuvės link ir žiūrėdama į Oktaviją paklausė:

– Išvirti?

Mergina atsakė:

– Aš nenoriu arbatos. Ir nieko man nereikia. Turiu Ešą. Man nereikia jokio gydytojo. Kada ji mirė?

– Mes dar tiksliai nežinome. Vakar.

– Tada jums nepavyks kaltės prikergti Ešui, kaip padarėt praėjusį kartą. Mes turime alibi. Buvome apačioje, mano bute, o ponia Bakli mums pagamino vakarienę. Visi trys buvome čia visą vakarą. Paklauskite jos.

Šios informacijos Keitei reikėjo, tačiau ji kol kas neketino apie tai klausti. Pranešant dukteriai apie jos motinos nužudymą nedera tuoj pat teirautis, ar ji ir jos draugas turi alibi. Tačiau Keitė neištvėrė klausiamai nepakėlusi antakio, žiūrėdama į ponią Bakli. Ši linktelėjo:

– Taip, teisingai. Aš pagaminau vakarienę virtuvėje apačioje ir mes buvome kartu visą vakarą, iki aš užlipau į savo kambarį. Tik pirma suploviau indus. Baigiau kokią pusę vienuolikos, gal kiek vėliau. Atsimenu, dar pagalvojau, kad užgaišau pusvalandžiu ilgiau negu įprastai.

Vadinasi, Ešas ir mergina neįtariami. Vargu ar jie galėjo nusigauti iki Templio per nepilnas penkiolika minučių net greičiausiu motociklu ar neįprastai tuščiomis gatvėmis. Galima patikrinti laiką, bet kam vargintis? Venišija Oldridž buvo mirusi gerokai prieš dešimtą keturiasdešimt penkios.

Oktavija tarė:

– Na štai. Jums nepavyko. Šį kartą teks paieškoti tikrojo žudiko. Gal pamėginkit apklausti jos meilužį? Tą prakeiktą parlamento narį Marką Rolstoną? Paklauskit, dėl ko jiedu su mano motina kivirčijosi antradienį vakare.

Keitė sunkiai susivaldė. Patylėjusi ramiai tarė:

– Panele Kamins, jūsų motina buvo nužudyta. Mūsų darbas surasti, kas tai padarė. Tačiau man šią akimirką svarbiau įsitikinti, kad jums nieko neatsitiks. Akivaizdu, jog ne.

– Tai jums taip atrodo. Jūs nieko apie mane nežinote. Gal geriau eikit iš čia.

Staiga ji krito ant vienos iš valgomojo kėdžių ir prapliupo garsiai kūkčioti, nesivaldydama ir nesislėpdama tarsi raudantis mažas vaikas. Keitė instinktyviai krustelėjo, norėdama prieiti prie jos, tačiau Ešas užstojo jai kelią ir tylėdamas stovėjo. Paskui priėjo prie kėdės atlošo ir uždėjo rankas jai ant pečių. Iš pradžių, pamačiusi silpną konvulsyvų krūptelėjimą, Keitė pamanė, jog Oktavija jį atstums, tačiau ši pasidavė valdingoms rankoms ir neilgai trukus rauda aptilo, virsdama tyliais kūkčiojimais. Jos galva nulinko ant krūtinės, o

ašaros nenutrūkstama srove varvėjo sugniaužtais kumščiais. Tamsios be jokios išraiškos akys pro merginos galvą pažvelgė į Keitę.

– Girdėjot, ką ji sakė. Gal geriau eikit? Jūsų čia niekam nereikia.

Keitė atsakė:

– Kai naujienos pasklis, jumis ims domėtis žiniasklaida. Jei panelei Kamins reikės apsaugos, praneškite mums. Norėsime pasikalbėti su jumis abiem. Ar šiandien vėliau būsite čia?

– Tikriausiai, čia arba Oktavijos bute. Apačioje. Galit mūsų paieškoti čia arba ten apie šeštą.

– Ačiū. Mums padėtų, jei pasistengtumėte būti. Nereikėtų gaišti laiko ir važiuoti dar kartą.

Keitė ir seržantas Robinsas išėjo, lydimi šeimininkės. Prie durų Keitė atsisuko į ją:

– Mums dar reikės su jumis pasikalbėti. Kur jūsų ieškoti?

Moteriškės rankos drebėjo, ji žvelgė į Keitę pilnomis pernelyg gerai pažįstamo maldavimo ir baimės akimis. Atsakė:

– Turbūt čia. Tai yra aš po šešių paprastai būnu čia ir gaminu pietus poniai Oldridž, kai ji būna Londone. Namo viršuje turiu mažą kambarį su vonia. Nežinau, kas dabar bus. Turbūt man teks išsikraustyti. Na, panelei Kamins nenorėčiau dirbti. Ji tikriausiai parduos namą. Baisu tokią akimirką galvoti apie save, bet aš tikrai nežinau, ką daryti. Turiu čia daug savo daiktų, iš tiesų smulkmenų. Rašomąjį stalą, keletą velionio vyro knygų, spintą su porceliano dirbiniais, kuriuos mėgstu. Kai ponia Oldridž mane priėmė į darbą, stambesnius baldus atidaviau saugoti. Negaliu patikėti, kad ji mirė. Ir dar taip. Klaiku. Žmogžudystė viską apverčia aukštyn kojom, ar ne?

– Taip, – atsakė Keitė. – Žmogžudystė viską apverčia.

Ji jau buvo nusprendusi, kad dukrą dera apklausti vėliau, bet ponia Bakli buvo kas kita. Stoviniuojant ant slenksčio nelabai patogu kalbėtis, tačiau šeimininkė, tarsi trokšdama pratęsti pokalbį, pradėjo su jais eiti prie automobilio.

Keitė tarė:

– Kada jūs paskutinį kartą matėte ponią Oldridž?

– Vakar rytą, per pusryčius. Ji mėgsta – mėgo pati pasiimti pusryčius. Tik apelsinų sulčių, javainių ir skrudintos duonos. Bet aš visad nusileisdavau paklausti, kada ji pareis valgyti, kokių duos nurodymų. Ji išėjo prieš pusę devintos į Karūnos teismą Snaresbruke. Paprastai man pasakydavo, kada išvyksta iš Londono, jei kartais jos kas skubiai pasigestų ir paskambintų čia iš kolegijos. Bet paskutinį kartą su ja kalbėjausi vėliau. Vakar vakare be penkiolikos aštuntą paskambinau į kolegiją.

Keitė pasistengė, kad jos balsas skambėtų ramiai. Ji paklausė:

– Ar tiksliai prisimenate laiką?

– O taip, visiškai tiksliai. Pasakiau sau, kad palauksiu, nejaudinsiu jos iki pusės aštuonių. Paskui, kai jai buvo pusė aštuntos, pakėliau ragelį, bet ir vėl padėjau. Palaukiau iki be penkiolikos aštuonios. Esu visiškai tikra dėl laiko. Žiūrėjau į savo laikrodį.

– Ar jūs kalbėjotės su pačia ponia Oldridž?

– O taip, aš su ja kalbėjau.

– Koks buvo jos balsas?

Prieš poniai Bakli atsakant jie išgirdo žingsnius ir atsigręžę pamatė sodo takeliu atbėgančią Oktaviją Kamins, susiraukusią kaip perpykęs vaikas.

Ji suriko:

– Ji skambino motinai, norėdama paskųsti mane! Ir jei norite kalbėtis su mano šeimininke, prašau tai daryti namuose, o ne gatvėje.

Ponia Bakli apstulbusi šūktelėjo, daugiau netarusi nė žodžio apsisuko ir nuskubėjo vidun. Mergina paskutinį kartą apžvelgė Keitę ir Robinsą, paskui nusekė jai iš paskos. Durys ryžtingai užsidarė.

Segdamasi saugos diržą Keitė tarė:

– Čia nevykusiai pasidarbavom, bent jau aš. Nemalonus žvėriūkštis, ar ne? Pamatęs imi stebėtis, kodėl žmonės nori turėti vaikų.

Seržantas Robinsas atsakė:

– Jos ašaros buvo tikros. – Ir tyliai pridūrė: – Tas mūsų darbe ir sunkiausia, pranešti blogas žinias.

– Ji verkė iš sukrėtimo, ne iš sielvarto. Be to, ar tokia jau bloga žinia? Ji vienturtė. Viskas atiteks jai – namas, pinigai, baldai, ir tas

brangus paveikslas virš židinio. Neabejoju, kad viršuje svetainėje panašių daiktų yra ir daugiau.

Robinsas atsakė:

– Negalima spręsti apie žmones pagal tai, kaip jie reaguoja į žmogžudystę. Nežinai, nei ką jie jaučia, nei ką galvoja. Kartais nė jie patys nežino.

Keitė tarė:

– Gerai, seržante, mes ir taip visi žinome, jog tu atstovauji humaniškajai policijos pusei, todėl nepersistenk. Oktavija Kamins net nepasivargino paklausti, kaip būtent mirė jos motina. Prisimink jos pirmą reakciją. Ją jaudino vienintelis dalykas – kad nepripaišytume nusikaltimo tam vadinamajam sužadėtiniui. Labai keista situacija. Mūsų dienomis jauni žmonės turi ne sužadėtinius, o partnerius. Ir kaip tau atrodo, ko jis siekia?

Robinsas truputį pagalvojo ir atsakė:

– Man atrodo, aš žinau, kas jis toks. Geris Ešas. Prieš kokias keturias savaites jį išteisino dėl tetos žmogžudystės. Moterį rado jos name Vestvėjuje perpjauta gerkle. Atsimenu tą bylą, nes ją tyrė vienas mano draugas detektyvas konsteblis. Ir dar vienas įdomus dalykas: Venišija Oldridž buvo jo gynėja.

Automobilis sustojo prie šviesoforo. Keitė tarė:

– Taip, žinau. Draisdelas Lodas mums pasakė. Turėjau ir tau pasakyti važiuojant čia, prieš įeinant į namus. Atsiprašau, seržante.

Keitė pyko ant savęs. Kodėl nepasakė šito Robinsui? Juk tai ne tokia informacija, kuri išslysta iš galvos. Tiesa, ji nesitikėjo rasti Gerį Ešą Oktavijos namuose, tačiau tai ne pasiteisinimas. Ji vėl pakartojo:

– Atsiprašau.

Automobilis pajudėjo. Dabar jie važiavo Bromptono gatve. Kurį laiką abu tylėjo, paskui Robinsas prakalbo:

– Kaip manai, ar yra šansų paneigti tą alibi? Ponia Bakli man pasirodė sąžininga.

– Ir man. Ne, ji sakė tiesą. Be to, kaip Ešas ar mergina galėjo pakliūti į kolegiją? Be to, kaip perukas ir kraujas? Kaip jie būtų

sužinoję, kur jie laikomi? Juk mums sakė, kad Oktavija nė karto nebuvo pasirodžiusi kolegijoje.

– O kaip tas menamas meilužis? Oktavija įsiutusi svaičiojo ar sakė tiesą?

– Manyčiau, ir tas, ir tas. Aišku, kad su juo reikės pasikalbėti. Jam tai tikrai nepatiks. Kylantis parlamento narys. Dar nepriklauso šešėlinei vyriausybei, bet laikomas realiu kandidatu į kiek mažesnį postą. Reikia palenkti mažiau kaip tūkstantį kitos pusės rinkėjų.

– Tu daug apie jį žinai.

– O kas nežino? Įsijunk bet kokią politinę programą ir pamatysi jį skelbiant savo tiesas. Žvilgtelk į planą, ką? Šitie keliai painūs. Nenoriu pražiopsoti įsukimo į Sedžmur Kresentą. Tikėkimės, kad rasime ponią Karpenter namie. Juo greičiau pakalbėsim su šitomis moteriškėmis, juo geriau.

15

Dalglišas ir Piersas nutarė kalbėtis su Hariu Notonu jo kabinete. Dalglišas manė, jog sekretorius geriau jausis kambaryje, kuriame dirbo daugiau kaip keturiasdešimt metų. Teris Gledhilas, jaunesnysis sekretorius, jau buvo apklaustas ir gavo leidimą eiti namo; Notonas pasiliko tvarkytis su bet kokiais skubiais darbais. Dabar jis sėdėjo prie savo rašomojo stalo sudėjęs rankas ant kelių, tarsi žmogus, atsidūręs prie visiško išsekimo ribos. Jis buvo vidutinio ūgio ir sudėjimo, tačiau atrodė smulkesnis, o pavargęs nerimastingas veidas rodėsi senesnis už kūną. Žili retėjantys plaukai rūpestingai nušukuoti atgal nuo gumbuotos kaktos. Akys žvelgė įtemptai; Dalglišui pasirodė, jog ši išraiška senesnė už šios dienos tragediją. Tačiau jo laikysenoje ryškėjo vidinis orumas žmogaus, kuris puikiai išmano savo darbą, gerai jį atlieka ir žino esąs vertinamas. Notonas buvo rūpestingai apsirengęs. Buvo aiškiai matyti, kad oficialus jo kostiumas senas, tačiau kelnių kantas buvo be priekaištų, o marškiniai neseniai išskalbti ir išlyginti.

Dalglišas ir Piersas užėmė kitas dvi kėdes; visi susėdo apsupti įprastos, iš pirmo žvilgsnio padrikos sekretoriato, kolegijos širdies, ankštumos. Dalglišas žinojo, kad priešais sėdintis žmogus veikiau-

siai gali daugiau papasakoti apie tai, kas vyksta Polet Korto aštuntajame numeryje, negu bet kuris kolegijos narys; tačiau didelis klausimas, ar jis sutiks tai padaryti.

Tarp jų ant grindų stovėjo skardinė dėžė, skirta laikyti teisėjo perukui. Ji buvo kokių dviejų pėdų aukščio, smarkiai aplamdyta, o ant vienos sienelės po išblukusiu ir beveik nebeįžvelgiamu herbu užrašyti inicialai D. H. L. Dėžė buvo išmušta klostytu rusvu šilku, o viduryje kilo minkštas kolonos pavidalo paaukštinimas perukui užmauti. Dėžės dangtis buvo nuimtas, viduje nieko nebuvo.

Notonas tarė:

– Ji visad buvo laikoma sekretoriate, kiek aš čia dirbu, arba tiek pat, kiek ponas Lengtonas – beveik keturiasdešimt metų. Dėžė priklausė jo seneliui, kuriam peruką dovanojo draugas priėmimo į advokatų kolegiją proga. Tai buvo 1907 metais. Pono Lengtono kambaryje yra jo fotografija su šiuo peruku. Jį visad skolindavome kolegijos nariams per iškilmingą priėmimo į advokatų kolegiją ceremoniją. Na, jūs patys matote nuotraukas, ponai.

Įrėmintos fotografijos – kelios juodos ir baltos, naujausios jau spalvotos – buvo pakabintos į kairę nuo Notono stalo. Veidai, visi, išskyrus vieną vyriškį, rimti, patenkinti, plačiai besišypsantys ar geriau tramdantys džiaugsmą žvelgė į objektyvą apsupti ceremoningų karališkajam advokatui priklausančių šilkų bei nėrinių; vieni buvo nusifotografavę su šeimomis, vienas kitas aiškiai kolegijoje, šalia pasitempusio ir išdidaus Hario Notono. Dalglišas atpažino Lengtoną, Lodą, Ulriką ir ponią Oldridž.

Jis paklausė:

– Ar dėžė buvo rakinama?

– Mano laikais nebe. Neatrodė, kad to reikia. Senojo pono Lengtono laikais ją rakindavo. Paskui užraktas sulūžo, atrodo, prieš kokius aštuonerius metus, gal kiek seniau, ir atrodė, jog neverta jo taisyti. Dėžė visad buvo uždaryta, kad perukas nedulkėtų, ir atidaroma tik tada, kai būdavo skiriamas naujas karališkasis advokatas. Dar kartais jį pasiskolina koks karališkasis advokatas, pakviestas į Metinį teisėjų susirinkimą.

– Kada jis dėvėtas paskutinį kartą?

– Prieš dvejus metus, pone. Kai ponas Montegiu buvo priimtas į karališkuosius advokatus. Jis dirba Solsberio fligelyje. Retai jį matome šioje kolegijoje. Bet ne tada aš mačiau peruką paskutinį kartą. Praėjusią savaitę į sekretoriatą buvo užėjęs ponas Kostelo ir jį matavosi.

– Kada tai buvo?

– Trečiadienį popiet.

– Kaip viskas vyko?

– Ponas Kostelo žiūrėjo į ponios Oldridž fotografiją. Teris, mano padėjėjas, pasakė kažką panašaus: „Dabar jūsų eilė, pone“. Ponas Kostelo paklausė, ar mes dar turime pono Lengtono peruką. Teris jį ištraukė iš spintos, ponas Kostelo atidarė dėžę pasižiūrėti, paskui pasimatavo. Pabuvo su juo tik vieną akimirką. Užsidėjo ir beveik iškart nusiėmė. Man atrodo, tai turėjo būti pokštas, pone.

– Ir, jūsų žiniomis, dėžės daugiau niekas nebuvo atidaręs?

– Mano žiniomis, ne. Teris tuoj pat įdėjo ją atgal į spintą ir tuo viskas baigėsi.

Piersas paklausė:

– Ar jums nepasirodė keista, kad ponas Kostelo paklausė, ar tebeturite peruką? Maniau, visiems kolegijoje žinoma, kad perukas laikomas jūsų kabinete.

– Man atrodo, kad visiems. Ponas Kostelo turbūt juokavo. Negaliu tiksliai prisiminti, ką jis sakė. Gal kažką panašaus: „Jūs juk dar turit tą teisėjo peruką, ar ne?“ Apytikriai tokius žodžius. Manyčiau, jis pats geriau prisimins.

Tada jie vėl išklausė Notono pasakojimą apie tai, kaip jis rado kūną. Notonas jau buvo atsigavęs po pradinio sukrėtimo, tačiau Dalglišas pastebėjo, jog jo rankos, anksčiau ramiai gulėjusios ant kelių, ėmė neramiai pešioti kelnių kantą.

Dalglišas tarė:

– Tokioje klaikioje situacijoje jūs elgėtės nepaprastai išmintingai. Turbūt suprantate, kad mes nenorėtume, jog tie keli žmonės, kurie matė lavoną, pasakotų apie kraują ir apie peruką?

– Aš tikrai nepasakosiu, pone. – Jis patylėjo ir pridūrė: – Tas kraujas, tai jis mane pribaigė. Jos kūnas buvo visiškai šaltas, kaip ledas. Jaučiau, tarsi liesčiau marmurą. O kraujas tebebuvo skystas ir lipnus. Tą akimirką vos neapalpau. Žinoma, neturėjau liesti kūno. Dabar tą suprantu. Turbūt paliečiau beveik instinktyviai, kad patikrinčiau, ar ji mirusi.

– Jums neatėjo į galvą, kad kraujas gali būti pono Ulriko?

– Tada ne. Ir vėliau ne. Turėjau iš karto suprasti, jog tai negali būti panelės Oldridž kraujas. Dabar man tai atrodo keista, bet veikiausiai aš stengiausi išmesti tą vaizdą iš galvos, negalvoti apie jį.

– Bet jūs žinojote, kad ponas Ulrikas turi šaldytuve pasidėjęs pintą kraujo?

– Taip, žinojau. Jis pasakė panelei Koldvel, o ši perdavė man. Manau, jog visa kolegija – turiu galvoje personalą – žinojo tai jau pirmadienį vakare. Ponas Ulrikas visad labai rūpinosi savo sveikata. Teris dar pasakė kažką panašaus: „Tikėkimės, kad jam niekad nereikės persodinti širdį, nes Dievas žino, ką tokiu atveju rastume jo šaldytuve".

Piersas paklausė:

– Darbuotojai buvo linkę iš to pasišaipyti?

– Ne tiek pasišaipyti. Tiesiog jiems tai atrodė keista: neštis savo kraują į ligoninę.

Dalglišas, rodosi, prabudo iš sapno. Jis paklausė:

– Ar jums patiko ponia Oldridž?

Klausimas buvo ir netikėtas, ir nemalonus. Blyškų Notono veidą užliejo raudonis:

– Negaliu sakyti, kad jos nemėgau. Ji buvo labai gera advokatė, gerbiama šios kolegijos narė.

Dalglišas švelniai paklausė:

– Juk tai, tiesą sakant, ne atsakymas, ar ne?

Notonas pažvelgė į jį:

– Man nepriklauso mėgti ar nemėgti; mano darbas prižiūrėti, kad ji gautų patarnavimus, kurie jai priklauso. Nežinau nė vieno žmogaus, pone, kuris jai būtų linkėjęs blogo, aš irgi nelinkėjau.

Dalglišas tarė:

– Gal dar grįžkim prie vakar dienos? Ar suprantat, kad jūs galėjote būti paskutinis žmogus, kuris matė ponią Oldridž gyvą? Kada tai buvo?

– Prieš pat pusę septynių. Rosas ir Halivelas, solisitoriai, kurie dažnai duodavo jai darbo, atsiuntė bylą. Ji jos laukė ir paskambinusi liepė atnešti, kai tik ją pristatys. Taip ir padariau. Tuoj po šešių Teris buvo išbėgęs nupirkti *Evening Standard*, tad drauge nunešiau ir jį.

– Ar *Standard* buvo pilnas? Niekas neištraukė kurios nors dalies?

– Aš nepastebėjau. Atrodė neliestas.

– Kas tada nutiko?

– Nieko, pone. Ponia Oldridž sėdėjo prie savo stalo ir dirbo. Ji atrodė normaliai, visiškai taip pat kaip visada. Aš su ja atsisveikinau ir išėjau. Buvau paskutinis iš personalo, bet signalizacijos neįjungiau. Mačiau šviesą pono Ulriko kabinete apačioje, todėl žinojau, kad jis išeis vėliau už mane. Tas, kuris išeina paskutinis, paprastai įjungia signalizaciją, o atvykusios valytojos ją išjungia, kol valo kambarius.

Dalglišas paklausė apie sutartis su valytojomis. Notonas patvirtino, ką jau buvo sakęs Lodas. Darbu rūpinosi panelės Elkington ruošos darbų agentūra. Panelės Elkington specializacija buvo teisininkų įstaigų priežiūra, ir ji samdė tik itin patikimas valytojas. Jų valytojos buvo ponia Karpenter ir ponia Vatson. Jos vakar vakare turėjo būti kolegijoje, atvykusios įprastu metu, aštuntą trisdešimt. Valytojų darbo valandos buvo nuo pusės devynių iki dešimt pirmadieniais, trečiadieniais ir penktadieniais.

Dalglišas pasakė:

– Žinoma, mes pakalbėsime su ponia Karpenter ir ponia Vatson. Viena mano padėjėja išvažiavo pas jas. Ar jos valo visą pastatą?

– Taip, žinoma, išskyrus butą viršutiniame aukšte. Jos neturi nieko bendra su teisėjo Butroido ir ledi Butroid butu. Kartais valytojos negali įeiti į kurį nors kolegijos nario kabinetą, nes šis palieka jį

užrakintą. Taip nutinka labai retai, bet kartais būna, jei kabinete paliekami labai slapti dokumentai. Ponia Oldridž kartais užrakindavo savo kabineto duris.

– O jos, žinoma, užrakinamos raktu, ne apsaugos prietaisu.

– Ji nemėgo tų sistemų su mygtukais. Sakė, jog jos gadina kolegijos vaizdą. Ponia Oldridž visad nešiojosi raktą, o aš turėjau atsarginį. Laikau atsarginius visų kabinetų raktus šioje spintoje.

Jiems kalbantis iš fakso vis išlįsdavo popieriai su pranešimais. Dabar Notonas susirūpinęs pažvelgė į aparatą. Tačiau prieš išeinant reikėjo ištarti paskutinį klausimą.

Dalglišas paklausė:

– Jūs anksčiau labai tiksliai papasakojot, kas nutiko šį rytą. Išėjote iš savo namų Bakherst Hile pusę aštuonių, kad spėtumėte į įprastą traukinį. Turėjote būti darbe apie pusę devintos, tačiau ponui Lengtonui paskambinote tik devintą. Panašu, jog nepapasakojote mums apie gerą pusvalandį. Ką jūs tuo metu veikėte?

Šis klausimas, užsimenantis apie nutylėtus faktus, apie nepaaiškinamai sulaužytą ilgametę rutiną, kad ir kaip švelniai išsakytas, buvo itin nemalonus. Tačiau Notono reakcija vis tiek buvo keista. Akimirką jis atrodė toks kaltas, tarsi būtų apkaltintas žmogžudyste. Po to atsipeikėjo ir pasakė:

– Aš nėjau tiesiai į darbą. Kai priėjau Flyto gatvę, supratau, kad turiu kai ką apgalvoti. Nusprendžiau kurį laiką pasivaikščioti. Tiksliai neatsimenu, kur vaikščiojau, bet ėjau Krantine, o paskui Strendu.

– Apie ką jūs galvojote?

– Apie asmeniškus dalykus. Šeimą. – Jis pridūrė: – Daugiausia apie tai, ar sutikti, jei man pasiūlys dar metams pratęsti darbo sutartį.

– O pasiūlys?

– Nesu tikras. Ponas Lengtonas yra apie tai kalbėjęs, bet jis, žinoma, nieko negali žadėti, kol klausimas neapsvarstytas kolegijos susirinkime.

– Tačiau jūs nemanėte, kad kils problemų?

– Negaliu pasakyti. Geriau paklauskite pono Lengtono, pone. Kai kurie kolegijos nariai galėjo galvoti, jog atėjo metas kai ką keisti.

Piersas paklausė:

– Ar ponia Oldridž buvo viena iš jų?

Notonas pasisuko ir pažvelgė į jį:

– Kiek žinau, ji norėjo vietoje sekretoriaus paskirti vykdomąjį direktorių. Pora kolegijų taip jau padarė, ir atrodo, jog liko patenkintos.

– Tačiau jūs tikėjotės dar pasilikti? – neatlyžo Piersas.

– Maniau, kad norėčiau, kol ponas Lengtonas bus kolegijos prezidentas. Mes su juo atėjome čia dirbti tais pačiais metais. Tačiau dabar viskas pasikeitė. Žmogžudystė viską apverčia aukštyn kojom. Nemanau, kad jis norės pasilikti. Toks smūgis jam gali būti per sunkus. Tai jį baisiai paveiks, kolegiją taip pat. Baisu.

Atrodė, jog Notoną staiga prislėgė įvykio baisumas. Jo balsas nutrūko. Dalglišas pagalvojo, ar tik jis nepradės verkti. Jie sėdėjo tylėdami. Tylą nutraukė skubūs žingsniai ir į kabinetą įėjo Ferisas.

Tramdydamas balsą jis pranešė:

– Atsiprašau, pone, bet mes, atrodo, radome žmogžudystės įrankį.

16

Keturi kolegijos nariai laukė bibliotekoje beveik nesikalbėdami. Lengtonas užsiėmė kėdę galustalėje, daugiau iš įpročio negu trokšdamas vadovauti susirinkusiems. Jis pasijuto žvilgčiojąs į kolegų veidus taip įdėmiai, kad bijojo, jog jie tai pastebės ir pasipiktins. Matė juos tarsi pirmą kartą, lyg prieš jį būtų ne trys pažįstami veidai, bet trys prašalaičiai, su kuriais jis įkliuvo į bendrą katastrofą, sėdi sukaustytas oro uosto laukiamajame ir svarsto, kaip kuris pasielgs, nekantrauja sužinoti, kokios aplinkybės taip netikėtai suvedė juos krūvon. Jis pagavo save mąstant: aš esu kolegijos prezidentas, o jie mano draugai, mano profesijos broliai, bet aš jų visai nepažįstu. Niekad nepažinau. Prisiminė, kaip vieną dieną – tada jam suėjo keturiolika metų – jis pirmą kartą įsižiūrėjo į vonios veidrodį, atidžiai, nesišypsodamas ištyrė smulkiausius savo veido bruoželius ir pagalvojo: tai aš; štai kaip aš atrodau. Bet paskui prisiminė, kad veidrodyje atvaizdas apsuktas, kad niekad gyvenime negalės pamatyti savo veido tokio, kokį jį mato kiti, ir kad, ko gero, nepavyks pažinti ne tik savo bruožų. Tačiau ką galima pasakyti žvelgiant į žmogaus veidą? Veidas niekada neišduoda tikrųjų minčių... Čia iš Makbeto. Tai pjesė, kuri neša nelaimes, bent taip tvirtina aktoriai.

Kruvina pjesė. Kiek jam buvo metų, kai apie ją mokėsi mokykloje? Penkiolika? Šešiolika? Keista, kad prisimena šią citatą, o tiek daug kitų dalykų pamiršo.

Jis žvilgtelėjo skersai stalą į Saimoną Kostelo. Šis sėdėjo bibliotekos gale ir be paliovos lošėsi kėdėje, tarsi supdamasis galėtų atgauti dvasios pusiausvyrą. Lengtonas pažvelgė į pažįstamą blyškų, kvadratinį veidą, kuris atrodė per smulkus tankiems antakiams, ryškiai rudiems plaukams, saulės šviesoje plieskiantiems gyva ugnimi, galingiems pečiams. Jis veikiau priminė profesionalą regbio žaidėją negu teisininką, tačiau tik tada, kai nedėvėjo peruko. Su peruku jo veidas virsdavo įspūdinga teisingumo ir rimties kauke. Tačiau perukas keičia kiekvieną mūsų, pagalvojo Lengtonas; turbūt todėl taip nenorime jų atsikratyti.

Jis pažvelgė į Ulriką, į jo smulkų, subtilų veidą, netvarkingus rudus plaukus, krintančius ant aukštos kaktos, aštrias ir mąslias akis po akiniais plieniniais rėmeliais, kuriose kartais šmėstelėdavo švelni melancholija, net kentėjimo šešėlis. Ulrikas atrodė kaip poetas, tačiau kartais sugebėdavo išspjauti nuodingus žodžius, tarsi nusivylęs mokytojas. Jis tebesėdėjo viename iš krėslų prie židinio, pasidėjęs ant kelių tą pačią atverstą knygą. Ji nebuvo panaši į teisės žinyną. Lengtonas pajuto nepaaiškinamą smalsumą sužinoti, ką skaito Ulrikas.

Draisdelas Lodas žvelgė pro langą, tad buvo matyti tik jo nugara puikiai gulinčiu švarku. Staiga jis atsisuko. Nieko nepasakė, tik klausdamas trumpai kilstelėjo antakį ir beveik nepastebimai gūžtelėjo petimi. Ko gero, jo veidas buvo blyškesnis negu paprastai, bet šiaip jau jis atrodė kaip visad: elegantiškas, savimi pasitikintis, nerūpestingas. Lengtonas pagalvojo, jog jis neabejotinai išvaizdžiausias vyras kolegijoje, gal net vienas gražiausių tarp advokatų, kurie neretai pasižymėdavo pasitikėjimu ir patrauklia išvaizda, prieš suragėdami nuo irzlaus senatvės pasipūtimo. Tvirta burnos linija, ilga tiesi nosis, tamsus dailiai apkirptų plaukų kuokštas su keletu žilų sruogų, gilios akys. Lengtonas paklausė savęs, kokie iš tiesų buvo jo santykiai su Venišija. Meilužiai? Nepanašu.

Be to, sklindo gandai, jog Venišijos seksualinė veikla vyko kitur. Su teisininku? Rašytoju? Politiku? Kažkokiu neblogai žinomu žmogumi. Tikriausiai bus girdėjęs aiškesnių kalbų negu šitas miglotai prisimintas senas gandas, gal net žinojo ano vyro vardą. Jei taip ir buvo, tai dabar jį pamiršo, kaip daugelį kitų dalykų. Kažin, pagalvojo jis, kas dar vyksta kolegijoje, apie ką aš neturiu jokio supratimo?

Nuleidęs akis ir nukreipęs žvilgsnį nuo kolegų jis įsižiūrėjo į sunertas savo rankas ir susimąstė: „O kaipgi aš? Kaip jie mato mane? Ką jie žino, ką spėja?“ Tiesa, ištikus šiai nelaimei kol kas jis elgiasi kaip kolegijos prezidentas. Kai prireikė žodžių, jis jų nepritrūko. Įvykis, dramatiškas iki baisumo, pats sužadino reikalingą atsaką. Draisdelas, aišku, beveik perėmė valdžią, bet ne visai, ne iki galo. Jis, Lengtonas, tebėra kolegijos prezidentas; į jį kreipėsi Dalglišas.

Kostelo nerimo labiausiai. Dabar jis pakilo nuo kėdės, vos jos neapversdamas, ir ėmė lėtai žingsniuoti palei stalą.

Jis tarė:

– Niekaip nesuprantu, kodėl turime čia sėdėti uždaryti tarsi kokie įtariamieji. Noriu pasakyti, jog akivaizdu, kad ją nužudė žmogus, atėjęs iš lauko. Tai visai nereiškia, kad tas pats žmogus papuošė ją tuo prakeiktu kruvinu peruku.

Pakėlęs akis Ulrikas tarė:

– Taip galėjo pasielgti tik visiškas storžievis. Nėra labai malonu duoti kraują. Aš baisiai nekenčiu adatų. Be to, visada yra infekcijos pavojus, nors ir labai mažas. Žinoma, aš visad atsinešu savo adatas. Kraujo donorai pasakoja, kad tai beskausmė procedūra, ir jie teisūs, bet man ji niekad neatrodė maloni. Dabar turėsiu atšaukti operaciją ir vėl viską pradėti iš naujo.

Lodas pusiau protestuodamas, pusiau juokaudamas tarė:

– Dėl Dievo meilės, Ulrikai, ar tai svarbu? Tu netekai tik pintos kraujo, kad ir kaip tai nesmagu. Tuo tarpu Venišija mirusi, o mūsų kolegijoje įvykdyta žmogžudystė. Sutinku, būtų patogiau, jei ji būtų mirusi kur kitur.

Kostelo sustojo:

– Gal taip ir buvo. Ar policininkai įsitikinę, kad ji buvo nužudyta ten, kur rado kūną?

Lodas atsakė:

– Mes nežinome, kuo įsitikinęs Dalglišas. Vargu ar jis mums papasakos. Kol jis sužinos, kada įvyko žmogžudystė ir kokiam laikui turime pateikti alibi, mes, atrodo, išliekame įtariami. Bet juk ją nužudė ten, kur ir rado? Neįsivaizduoju, jog žudikas vilko lavoną per Midl Templį į kolegiją tik tam, kad mus inkriminuotų. Be to, kaip jis būtų patekęs į vidų?

Kostelo vėl pradėjo energingai žingsniuoti:

– Na, tas tai nelabai sunku, ką? Nepasakytum, kad mes čia einam iš proto dėl saugumo, ar ne? Noriu pasakyti, kad saugia šios vietos nepavadinsi. Ateidamas į darbą dažnai randu laukujas duris pravertas ar net atidarytas. Ne kartą tuo skundžiausi, bet niekas nepasikeitė. Net tie, kurių duryse yra apsaugos sistemų mygtukai, retai jais naudojasi. Venišija ir jūs, Hubertai, jų išvis atsisakė. Vakar čia galėjo įeiti bet kas – patekti į pastatą ir nusigauti iki Venišijos durų. Na, juk aišku, kad kažkas buvo įėjęs.

Lodas tarė:

– Guodžianti mintis, tačiau man kažin kodėl neatrodo, kad Dalglišas patikės, jog žudikas įsibrovėlis žinojo, kur padėtas teisėjo perukas ar kur laikomas kraujas.

Kostelo atsakė:

– Tą žinojo Valeri Koldvel. Aš jau esu apie ją galvojęs. Ji buvo labai nuliūdusi, kai Venišija atsisakė ginti jos brolį. – Apžvelgęs staiga sugriežtėjusius visų veidus ir pamatęs Lodo akyse pasibjaurėjimą jis vangiai pridūrė: – Na gerai, aš tik pagalvojau.

Lodas atsakė:

– Tokias mintis geriausia pasilaikyti sau. Jei Valeri norės apie tai užsiminti policijai, tai jos reikalas. Aš tikrai to nedarysiu. Absurdiška manyti, kad Valeri turi ką bendra su Venišijos mirtimi. Be to, jei viskas bus gerai, ji turės alibi. Visi mes turėsim.

Desmondas Ulrikas patenkintas tarė:

– Aš tai tikrai neturiu, jei tik ją nužudė po septintos penkiolika. Kaip tik tada išėjau iš kolegijos, parėjau namo nusiprausti, palikau

portfelį ir pašėriau katę, paskui grįžau vakarienės į „Rules“ Meideno skersgatvyje. Vakar buvo mano gimimo diena. Nuo vaikystės per savo gimimo dieną vakarieniauju „Rules“.

Kostelo paklausė:

– Vienas?

– Žinoma. Vakarieniaudamas vienas deramai užbaigiu savo gimimo dieną.

Kostelo kamantinėjo tarsi per kryžminę apklausą:

– Tai kam dar užsukti namo? Tai yra, kodėl negalėjai eiti į restoraną tiesiai iš čia? Tiek varginaisi tik tam, kad pašertum katę?

– Ir palikčiau portfelį. Niekad nepalieku jo rūbinėje, kai turiu ten svarbių dokumentų, o laikyti po kėde labai nemėgstu.

Kostelo neatlyžo:

– Ar buvai užsakęs vietą?

– Ne, nebuvau. „Rules“ mane pažįsta. Jie paprastai suranda man staliuką. Vakar surado. Atėjau ten aštuntą penkiolika, ir policija, be abejo, tai patikrins. Ar galėčiau pasiūlyti, Saimonai, kad paliktum policininkams jų darbą?

Jis vėl grįžo prie knygos.

Kostelo trumpai tarė:

– Aš išėjau iš kolegijos šeštą, tuoj po tavęs, Hubertai, parėjau namo ir niekur nebėjau. Luiza gali tai patvirtinti. O kaip tu, Draisdelai?

Lodas lengvai atsakė:

– Šiek tiek beprasmiškas užsiėmimas, ką? Juk nežinome mirties laiko. Aš irgi parėjau namo, o paskui į teatrą – „Savojoje“ žiūrėjau „Po vestuvių“.

Kostelo atsakė:

– Maniau, kad jį rodo „Čičesteryje“.

– Perkėlė į Vest Endą aštuonioms savaitėms, iki lapkričio mėnesio.

– Ėjai pats vienas? Juk tu paprastai vaikštai į teatrus su Venišija?

– Ne šįkart. Kaip tu sakei, ėjau pats vienas.

– Na, vis tiek, tai labai arti.

Lodo balsas išliko ramus:

– Labai arti nuo ko, Saimonai? Ar tu nori pasakyti, kad aš per pertrauką išsprukau iš teatro, nužudžiau Venišiją ir grįžau atgal – kaip tik spėjau į antro veiksmo pradžią? Manyčiau, policija tokius dalykus patikrins. Taip ir įsivaizduoju, kaip koks Dalglišo parankinis puola iš kėdės ir uždusęs lekia Strendu, apskaičiavęs laiką minutės tikslumu. Atvirai šnekant, nemanau, kad tai įmanoma.

Tą akimirką visi išgirdo privažiuojant automobilį. Lodas priėjo prie lango. Jis tarė:

– Koks grėsmingas furgonas. Atvažiavo jos išgabenti. Venišija paskutinį kartą išvyksta iš kolegijos.

Atsidarė pagrindinės durys, prieškambaryje buvo girdėti vyriški balsai, laiptais nuaidėjo neskubūs žingsniai.

Lengtonas pasakė:

– Atrodo neteisinga taip ją išleisti.

Jis įsivaizdavo, kas vyksta kambaryje viršuje: užsegamas lavonams gabenti skirto maišo užtrauktukas, svoris užkeliamas ant neštuvų. Ar jie paliks peruką ant galvos, ar nuveš atskirai? Įdomu, ar jie apriša galvą ir rankas? Atsiminė, kaip neseniai matė tokius dalykus, kai žiūrėjo per televiziją kriminalistikos serialą. Jis vėl prakalbo:

– Atrodo neteisinga taip ją išleisti. Jaučiu, jog mes turėtume kažką padaryti.

Jis atsistojo šalia Lodo prie lango ir išgirdo Ulriko balsą:

– Ką būtent? Gal norėtum iškviesti Harį ir Valeri ir liepti mums visiems išsirikiuoti garbės sargyboje? Turbūt turėtume užsimesti apsiaustus ir užsidėti perukus, kad atrodytume dar padoriau.

Niekas neatsakė, bet visi, išskyrus Ulriką, sustojo prie langų stebėti reginio. Nešulys buvo sparčiai, negaištant išgabentas ir pakrautas į furgoną. Durys tyliai užsidarė. Jie stovėjo ir žiūrėjo, kol tolumoje nutilo automobilio ratų garsas.

Lengtonas nutraukė tylą. Jis tarė Draisdelui Lodui:

– Ar gerai pažįsti Adamą Dalglišą?

– Nelabai. Abejoju, ar kas nors jį gerai pažįsta.

– Maniau, jums yra tekę susitikti.

– Vieną kartą, per kviestinę vakarienę pas buvusį komisarą. Dalglišas yra Skotlend Jardo numylėtinis. Tokių būna visose organizacijose, jau vien tam, kad įrodytų kritikams, jog esama kūrybinių galių. Sostinės policija nenori būti laikoma nejautrių vyriškių bastionu. Truputis kontroliuojamo ekscentriškumo labai praverčia, ypač jei jis dera su intelektu. Dalglišas tikrai jiems naudingas. Pirmiausia, jis komisaro patarėjas. Tai gali reikšti ką tik nori. Šiuo atveju reiškia, jog jo įtaka veikiausiai didesnė, negu kuris nors iš jųdviejų norėtų prisipažinti. Be to, jis vadovauja mažam padaliniui oriu, tačiau nieko nesakančiu pavadinimu, kurio paskirtis nagrinėti ypač subtilius nusikaltimus. Panašu, jog mūsiškis priklauso šiai kategorijai. Turbūt to reikia įtakai išlaikyti. Negana to, jis priklauso naudingoms komisijoms. Šiuo metu kaip tik baigia tarnauti patarėjų grupėje, kurią Sostinės policija įkūrė norėdama aptarti, kaip įjungti MI5 šnipus į įprastinį policijos darbą. Toje srityje gali išsiveržti nemažai garo.

Netikėtai Ulrikas pakėlė galvą ir paklausė:

– Ar jis tau patinka?

– Nepažįstu jo tiek, kad galėčiau aiškiai jausti, patinka jis man ar nepatinka. Turiu tam tikrą išankstinę nuostatą, iracionalią, kokios dažniausiai būna šitokios nuostatos. Jis man primena seržantą, kurį pažinojau, kai trumpam buvau pašauktas į teritorinius dalinius. Anas turėjo visus duomenis, kad būtų paaukštintas darbui štabe, tačiau mieliau pasiliko aktyvioje tarnyboje.

– Atvirkštinis snobizmas?

– Veikiau savotiškas atvirkštinis pasipūtimas. Jis tvirtino, jog būdamas seržantas turi daugiau galimybių studijuoti žmones, be to, naudojasi didesniu savarankiškumu. O iš tiesų norėjo pasakyti taip niekinąs aukštesnius pareigūnus, kad nenorįs prie jų prisidėti. Dalglišas galėtų būti komisaras ar bent jau vyriausiasis konsteblis, tai kodėl nėra?

Ulrikas atsakė:

– Jis rašo eilėraščius.

– Tiesa, ir jie turėtų didesnį pasisekimą, jei jis pasistengtų ir bent kiek pasinaudotų reklama.

Kostelo tarė:

– Kažin, ar jis supras, jog darbas kolegijoje negali nutrūkti – štai kur klausimas. Juk prasidėjo Mykolinių kadencija. Turime turėti galimybę patekti į savo kabinetus. Negalime susitikti su klientais, kai laiptais aukštyn žemyn trepsi didžiapėdžiai policijos konstebliai.

– O, jis į viską atsižvelgs. Jei turės kuriam iš mūsų uždėti antrankius, tai atliks labai elegantiškai.

– Jei žudikas turi Venišijos raktus, Haris turi užsakyti pakeisti visas spynas, ir juo greičiau, juo geriau.

Jie buvo pernelyg įsigilinę į kalbas ir neišgirdo triukšmo už sunkių durų. Staiga durys atsidarė ir į vidų kone įvirto perbalusi Valeri Koldvel.

Ji pratarė:

– Jie rado žmogžudystės įrankį. Bent jau mano, kad tai tas įrankis. Rado ponios Oldridž popierių peilį.

Lengtonas paklausė:

– Kur, Valeri?

Ji apsipylė ašaromis ir puolė prie jo. Lengtonas vos išgirdo, ką ji sako:

– Mano stalčiuje su bylomis. Jis gulėjo mano stalčiuje su bylomis, pačiame dugne.

Hubertas Lengtonas bejėgiškai pažvelgė į Lodą. Sekundę šis dvejojo, ir Lengtonas beveik išsigando, jog Draisdelas neatsakys, jog ištars: „Tu kolegijos prezidentas, tu ir tvarkykis“. Tačiau Lodas priėjo prie merginos ir uždėjo ranką jai ant peties.

Jis tvirtai tarė:

– Na, čia jau tikri niekai, Valeri. Nustok verkti ir paklausyk. Niekas nepatikės, kad tu susijusi su ponios Oldridž mirtimi vien todėl, kad durklas rastas tavo bylų stalčiuje. Bet kas galėjo jį ten įkišti. Natūralu, kad žudikas įmetė jį į stalčių prieš išeidamas iš pastato. Policininkai nekvaili. Todėl susitvardyk ir būk protinga. – Jis švelniai stumtelėjo ją durų link. – O dabar mums visiems – ir tau taip pat – labiausiai praverstų kava. Stipri, šviežia, karšta kava, ir išvirk jos kuo daugiau. Būk gera, pasirūpink. Kavos dar turim, ar ne?

– Taip, pone Lodai. Vakar atnešiau naują pakelį.

– Policininkai turbūt irgi apsidžiaugs gavę kavos. Mums atnešk, kai tik bus paruošta. Be to, tikriausiai turi kokį spausdinimą. Užsiimk darbu ir nebesijaudink. Niekas tavęs niekuo neįtaria.

Veikiama raminančios jo balso įtaigos mergina didvyriškai pasistengė susitvardyti, net pajėgė išspausti padėkos šypseną.

Kai durys paskui ją užsidarė, Kostelo tarė:

– Tikriausiai ji jaučiasi kalta dėl to nutikimo su jos broliu. Kvaila būtų dėl to jausti pagiežą. Kokio velnio ji tikėjosi? Kad Venišija prisistatys į Šiaurės Rytų Londono magistratų teismą, ir dar su pagalbininku, ginti vaikino, kaltinamo pardavus keletą uncijų marihuanos? Valeri nevertėjo net prašyti.

Lodas atsakė:

– Kiek supratau, Venišija tą patį pasakė net pernelyg aiškiai. Galėjo būti kiek švelnesnė. Mergina buvo labai nuliūdusi. Atrodo, ji labai prisirišusi prie brolio. Be to, jei Venišija negalėjo ar nenorėjo padėti, reikėjo kam kitam tuo pasirūpinti. Negaliu atsikratyti jausmo, kad mes palikom merginą ant ledo.

Kostelo atsigręžė į jį:

– Kaip pasirūpinti, dėl Dievo? Vaikinas gavo puikiausią solisitorių. Jei jis manė, kad neapsieis be baristerio, galėjo paskambinti Hariui, ir vienas iš mūsų būtume apsiėmę jį ginti. Pavyzdžiui, aš, jei tuo metu būčiau buvęs laisvas.

– Tu mane stebini, Saimonai. Nežinojau, kad taip mielai sutinki dalyvauti žemesniuosiuose teismuose. Gaila, kad nepasisiūlei, kai buvo laikas.

Kostelo pasišiaušė, tačiau prieš jam atsakant prakalbo Desmondas Ulrikas. Visi atsigręžė į jį tarsi nustebę, kad jis tebėra kambaryje. Nepakeldamas akių nuo knygos jis tarė:

– Dabar, kai policininkai rado įrankį, gal mus pagaliau įleis į mūsų kabinetus? Išties be galo nepatogu sėdėti ištremtam. Nesu tikras, kad policija turi teisę taip elgtis. Saimonai, tu baudžiamosios teisės specialistas. Jei pareikalausiu, kad mane įleistų į mano kabinetą, ar Dalglišas turi teisinę galią nesutikti?

Lengtonas tarė:

– Nemanau, kad kalbėta apie tai, Desmondai. Mums rūpi ne policijos galios. Tiesiog stengiamės su jais bendradarbiauti proto ribose.

Kostelo įsikišo:

– Desmondas teisus. Jie rado durklą. Jei mano, kad jis ir buvo žmogžudystės įrankis, tai nėra jokios priežasties mus laikyti čia uždarytus. Be to, kur tas Dalglišas? Ar negalit pareikalauti susitikti su juo, Hubertai?

Lengtonas buvo išgelbėtas nuo būtinumo atsakyti į šį klausimą. Durys atsidarė ir į vidų įėjo Dalglišas. Jis nešėsi kažkokį daiktąploname plastmasiniame maišelyje. Priėjęs prie stalo, pirštinėta ranka išėmė durklą iš maišelio ir lėtai ištraukė jį iš makščių jiems bežiūrint, tarsi šis paprastas veiksmas būtų patrauklus kaip fokusininko pokštas.

Jis paklausė:

– Ar jūs, pone Lodai, galėtumėt patvirtinti, jog tai tas pats plieninis popierių peilis, kurį jūs dovanojote poniai Oldridž?

Lodas atsakė:

– Žinoma. Vargiai ar yra tokie du. Tai popierių peilis, kurį aš atidaviau Venišijai. Ant ašmenų, po gamintojo pavarde, rasite mano inicialus.

Lengtonas žvelgė į peilį, atpažino jį, suprato, kas tai. Buvo ne kartą matęs jį ant Venišijos stalo, net stebėjęs, kaip ji šiuo peiliu atplėšia storą voką. Tačiau atrodė, lyg matytų jį pirmą kartą. Peilis buvo įspūdingas. Makštys pagamintos iš juodos odos su žalvario apkaustais, rankena ir apsauginis skydas irgi žalvariniai, forma elegantiška ir santūri. Aiškiai matyti, kad ilgi plieniniai ašmenys labai aštrūs. Tai ne žaislas. Jį pagamino ginklakalys, ir kitaip, kaip ginklu, šio daikto nepavadinsi.

Jis nustebęs pratarė:

– Ar gali būti, kad ji buvo nužudyta šituo? Bet jis toks švarus. Atrodo lygiai toks pat.

Dalglišas atsakė:

– Jis kruopščiai nuvalytas. Atspaudų nėra, bet jų mes ir nesitikėjome. Tiksliai galėsime pasakyti tik gavę skrodimo ataskaitą, tačiau atrodo, jog tai ir buvo žmogžudystės įrankis. Jūs visi buvote labai kantrūs. Neabejoju, kad jau norite grįžti į savo kabinetus. Beje, nebereikės atitverti teismo dalies; jūsų kaimynai veikiausiai tuo apsidžiaugs. Man būtų pravartu, jei prieš išeidami iš kolegijos susitiktumėte su kuriuo nors mano pareigūnu ir jam arba jai praneštumėte, kur buvote vakar po pusės septintos vakaro. Jei galėtumėte viską smulkiai užrašyti, sutaupytume laiko.

Lengtonas pajuto, jog turi atsakyti. Jis tarė:

– Manau, mes visi galime tai pažadėti. Ar jums dar ko nors reikia?

Dalglišas atsakė:

– Taip. Kol dar neišėjote, norėčiau, kad papasakotumėte man apie ponią Oldridž. Jūs keturiese turbūt pažįstate ją geriau už kitus kolegijos narius. Kokia ji buvo?

Lengtonas paklausė:

– Turite galvoje, kokia advokatė?

– Man atrodo, aš žinau, kokia ji buvo advokatė. Ne, kokia moteris, koks žmogus.

Visi keturi sužiuro į Lengtoną. Jį apėmė bloga nuojauta, beveik panika. Suvokė, jog visi laukia, jog iš jo kažko tikimasi. Akimirka reikalavo nesitenkinti banaliais užuojautos žodžiais, tačiau jis nežinojo, ką sakyti. Būtų nepakeliama ir nemalonu griebtis patoso.

Pagaliau jis tarė:

– Venišija buvo labai puiki advokatė. Sakau tai pirmiausia, nes šis jos bruožas buvo svarbiausias daugybei žmonių, kurie jos meistriškumui dėkingi už savo laisvę ar reputaciją. Bet aš manau, kad ir ji pati būtų nuo to pradėjusi kalbėti apie save. Nemanau, kad šiuo atveju galima atskirti advokatę ir moterį. Teisė jai buvo svarbiausias dalykas gyvenime. Kaip kolegijos narė, ji galėjo kelti daug problemų. Tai nieko nuostabaus; mes visi tuo garsėjame. Kolegija – tai rinkinys protingų, labai savarankiškų, kritiškų, nuolat persidirbusių vyrų bei moterų su savomis keistybėmis, kurių darbas yra ginčytis.

Tik labai nuobodžioje kompanijoje nebūna ekscentrikų ar žmonių, kurie kelia kitiems problemų. Venišija kartais būdavo netolerantiška, perdėtai kritiška, šiurkšti. Mes visi kartais tokie būname. Ji buvo labai gerbiama. Nemanau, kad ji būtų priėmusi kaip komplimentą, jei kas pasakytų, jog ji buvo labai mylima.

– Vadinasi, ji turėjo priešų?

Lengtonas paprastai atsakė:

– Aš to nesakiau.

Lodas aiškiai pajuto, kad laikas įsikišti. Jis tarė:

– Problemų kūrimas kolegijoje laikomas kone meno sritimi. Venišija buvo šį meną įvaldžiusi geriau už daugelį, bet nė vienas mūsų nemėgstame labai taikaus gyvenimo. Venišija būtų išgarsėjusi bet kurioje teisės srityje. Baudžiamoji teisė kažkodėl jai patiko labiausiai. Ji puikiai rengė kryžmines apklausas – tiesa, juk jūs veikiausiai pats esat ją girdėjęs teisme.

Dalglišas atsakė:

– Kartais anaiptol nesidžiaugdamas. Tai daugiau nieko neturite man pasakyti?

Kostelo nekantriai įsikišo:

– Ką čia dar sakyti? Ji vienus kaltino, kitus gynė, dirbo savo darbą. O dabar norėčiau, kad man būtų leista dirbti manąjį.

Tą akimirką atsidarė durys. Keitė įkišo galvą vidun ir tarė:

– Atvežiau jums ponią Karpenter, pone.

17

Dalglišas seniai išmoko apie nieką nespręsti neturėdamas faktų; ši taisyklė galiojo ir reiškiniams, ir žmonėms. Ir vis tiek pasijuto nustebęs, net kiek sutrikęs, kai Dženetė Karpenter ramiai, oriai perėjo priimamąjį ir padavė ranką. Jai įėjus jis atsistojo, dabar paėmė ištiestą delną, pristatė ją Keitei, kuriai ši linktelėjo, ir pasiūlė atsisėsti. Ji buvo susitelkusi, tačiau liesas intelektualus veidas labai išblyškęs; prityrusi jo akis įžvelgė su nieku nesupainiojamas sukrėtimo bei liūdesio žymes.

Žiūrėdamas, kaip ji sėdasi, Dalglišas pajuto atpažinimo smigtelėjimą: jau buvo ją sutikęs įvairiais pavidalais, tokią pat neatimamą jo Norfolko vaikystės dalį, kaip sekmadienio ryto varpai penkios minutės prieš mišias, Kalėdų dovanų mugė ar vasaros šventė klebonijos sode. Ji vilkėjo be galo pažįstamus drabužius: tvido kostiumėlį ilgu švarku ir sijonu su trimis klostėmis priekyje, gėlėtą, su tvidu nederančių spalvų palaidinę, po kaklu susegtą kamėja, buvo apsimovusi storas kojines, truputį susiraukšlėjusias ant plonų kulkšnių, žemakulnius storos odos batus, išblizgintus kaip ką tik išsilupę kaštonai, mūvėjo vilnones pirštines, kurias sėsdamasi pasidėjo į skreitą, ir dėvėjo plokščią fetro skrybėlaitę. Štai ji, viena iš Barba-

ros Pym aprašytų puikiųjų moterų, be abejo, iš baigiančios nykti rūšies, net kaimo parapijose, tačiau be kurių kitados negalėjai įsivaizduoti Anglikonų bažnyčios, kaip be giesmių per mišparus; kartais jos nervindavo vietos pastoriaus žmoną, bet be jų parapijos gyvenimas būtų neįmanomas: jos prižiūrėjo sekmadienines mokyklas, tvarkė gėles, šveitė varinius indus, drausmino vaikų choro giedotojus ir guodė garbinamus vikarus. Dalglišas prisiminė net vardus, skambančius liūdna, nostalgiška buvusio dalyvių sąrašo gaida: panelė Mokson, panelė Naitingeil, panelė Daton-Smit. Vieną akimirką Dalglišas įsivaizdavo linksmą galimybę, kad ponia Karpenter iš tiesų atėjo pasiskųsti netikusiai parinktomis praėjusio sekmadienio mišių giesmėmis.

Skrybėlaitės kraštai užstojo jos veidą, tad išraišką buvo sunku įžiūrėti, tačiau ji pakėlė galvą ir pažvelgė jam tiesiai į akis. Jos žvilgsnis buvo švelnus, bet protingas, akis rėmino tiesūs, ryškūs antakiai, tamsesni už kuokštelį žilų plaukų, matomą iš po skrybėlaitės. Ji buvo vyresnė, negu jis tikėjosi, tikrai peržengusi šešiasdešimtį. Jos veidas be jokios kosmetikos buvo susiraukšlėjęs, tačiau smakro linija vis dar tvirta. Dalglišas pagalvojo, jog tai įdomus veidas, tačiau pagal žodinį portretą jį būtų sunku atskirti nuo milijono kitų. Ji laikėsi ramiai, valios pastangomis suvaldžiusi baimę ir neviltį, trumpam blykstelėjusias akyse. Tose akyse Dalglišas įžvelgė dar kai ką. Trumpą akimirką jose šmėstelėjo gėdos ar pasibjaurėjimo šešėlis.

Jis tarė:

– Atsiprašau, kad taip skubiai ir, be abejo, nepatogiai jus čia atgabenome. Inspektorė Miskin jums jau pasakė, kad ponia Oldridž mirė?

– Ji nepasakė, nuo ko. – Balsas buvo gilesnis, negu jis tikėjosi, ir gana patrauklus.

– Mes manome, kad ponia Oldridž nužudyta. Kol neturime skrodimo duomenų, negalime tiksliai pasakyti, nuo ko ji mirė ar kada tai įvyko, tik žinome, kad vakar vakare. Gal galite mums išsamiai papasakoti, kas įvyko nuo tos akimirkos, kai jūs čia atvažiavote? Kada tai buvo?

– Pusę devynių. Aš visad atvažiuoju pusę devynių. Dirbu pirmadieniais, trečiadieniais ir penktadieniais nuo tada iki dešimtos.

– Viena?

– Ne, paprastai su ponia Vatson. Ji turėjo atvykti vakar, bet tuoj po šešių man paskambino panelė Elkington ir pranešė, kad ponios Vatson sūnus pakliuvo į automobilio avariją ir buvo sunkiai sužeistas. Ji tuoj pat išvyko į Sauthemptoną, kur gyvena sūnus su šeima.

– Ar kas nors, be jūsų ir panelės Elkington, žinojo, kad vakar vakare jūs dirbate visiškai viena?

– Neįsivaizduoju, kaip galėjo sužinoti. Panelė Elkington man paskambino tuoj pat, kai gavo žinią iš ponios Vatson. Buvo jau per vėlu rasti pamainą, tad ji manęs paprašė padaryti ką galėsiu. Žinoma, ji ketino išskaičiuoti tam tikrą sumą iš mėnesinės kolegijos sąskaitos.

– Taigi jūs atvykote įprastu laiku. Pro kur įėjote?

– Pro Teisėjų vartus Devero Korte. Turiu nuo jų raktą. Važiuoju metro nuo Erls Korto iki Templio stoties.

– Ar matėte kokių pažįstamų žmonių?

– Tik poną Berčą, išeinantį iš Midl Templio skersgatvio. Jis lordo Kolingfordo kolegijos vyriausiasis sekretorius. Kartais užsibūna darbe ilgiau, ir kai pamatau jį išeinantį, mes pasisveikiname. Jis palinkėjo man labos nakties. Daugiau nieko nebuvo.

– O kas atsitiko, kai jūs įėjote į Polet Kortą?

Stojo tyla. Dalglišas stebėjo ponios Karpenter rankas. Ji sėdėjo ramiai, tačiau kairiąja ranka metodiškai, vieną po kitos, tampė pirštinių pirštus. Dabar liovėsi, pakėlė galvą ir susikaupusi įsižiūrėjo jam pro ausį kaip žmogus, kuris stengiasi prisiminti sudėtingų įvykių seką. Jis kantriai laukė jausdamas, kaip Keitė ir Piersas lygiai taip pat kantriai ir tyliai sėdi abipus durų. Juk viskas įvyko tik vakar. Šis iš pirmo žvilgsnio rūpestingas mėginimas prisiminti šiek tiek dvelkė isterija.

Po kurio laiko ji prakalbo:

– Kai aš atėjau, nė viename lange nebuvo šviesos; degė tik vestibiulio lempa. Ją paprastai palieka įjungtą. Aš atrakinau pagrindi-

nes duris. Signalizacija nebuvo įjungta, bet tai manęs nesutrikdė. Kartais tas, kuris paskutinis išeina iš kolegijos, pamiršta ją įjungti. Visa kita atrodė kaip visada. Ant priimamojo durų, vedančių į sekretoriatą, yra apsaugos įtaisas. Aš žinau jo kodą. Ponas Notonas iš anksto mane perspėja, kai ketina jį keisti, tačiau tai daroma tik kartą per metus. Visiems patogiau išlaikyti tą patį skaičių derinį.

Lengviau, bet vargu ar padeda saugumui, pamanė Dalglišas, tačiau nenustebo. Karštai ir entuziastingai instaliuotos apsaugos sistemos retai ištverdavo daugiau kaip šešis mėnesius sąžiningo naudojimo.

Ponia Karpenter pasakojo:

– Panašūs įtaisai yra dar trijose duryse, bet daugelis kolegijos narių nesivargina jais naudotis. Visi turi raktą nuo pagrindinių durų, taip pat savo kabineto išorinių ir vidinių durų raktus. Ponas Lengtonas nemėgsta duryse įtaisytų apsaugos sistemų, kaip ir ponia Oldridž.

– Ar jūs matėte ponią Oldridž?

– Ne. Kolegijoje nieko nebuvo, bent aš nieko negirdėjau ir nemačiau. Kartais kuris iš teisininkų ar ponas Notonas užsibūna vėliau, tada aš į tuos kabinetus einu paskiausiai, tikėdamasi išvalyti jau jiems išėjus. Bet vakar visi buvo išėję. Bent aš maniau, kad visi.

– O kaip ponios Oldridž kabinetas?

– Išorinės durys buvo užrakintos. Aš, žinoma, pamaniau, kad ji jau išėjo namo ir išeidama jas užrakino. Kartais taip darydavo, jei norėdavo kabinete palikti privačius ar svarbius dokumentus. Žinoma, tada tas kabinetas likdavo neišvalytas, bet nemanau, kad advokatai labai jaudinasi dėl trupučio dulkių. Kai kurie ir patys nelabai tvarkingi. Jei nori dirbti valytoja kolegijoje, turi priprasti prie jų būdo.

– Jūs esate tikra, kad kabinete nebuvo matyti šviesos?

– Visiškai tikra. Būčiau pamačiusi ateidama. Jos kabinetas priekyje. Degė tik viena lempa – vestibiulyje. Išeidama ją užgesinau, kai įjungiau signalizaciją.

– Kokia tvarka valote kambarius? Gal bus geriausia, jei papasakosit, kaip viskas įprastai vyksta.

– Atsinešiau skudurą ir valiklį iš spintos pusrūsyje. Kadangi ponios Vatson nebuvo, nutariau tik perbraukti grindis kilimų valytuvu ir netraukti siurblio. Pirmiausia išvaliau kilimą priimamajame, sutvarkiau ten ir nuvaliau dulkes. Po to išvaliau sekretoriatą. Tai truko tik kokias dvidešimt minučių, paskui užlipau viršun ir iššlaviau tuos kabinetus, kurie buvo palikti atviri, nuvaliau dulkes. Tada ir pamačiau, kad ponios Oldridž kabinetas antrame aukšte užrakintas.

– Į kuriuos dar kabinetus negalėjote įeiti?

– Tik į jos ir į pono Kostelo kabinetą trečiame aukšte.

– Nė viename nebuvo girdėti jokio garso?

– Jokio. Jei kas nors ir buvo viduje, tai tūnojo labai tyliai ir išjungęs šviesą. Paskiausiai nusileidau į pusrūsį, į pono Ulriko kabinetą. Pusrūsį visada valau paskutinį. Ten nieko daugiau nėra, tik pono Ulriko kabinetas, moterų tualetas ir sandėliukas.

– Ar jums priklausė valyti pono Ulriko šaldytuvą?

– O taip, jis nori, kad kartais jį išvalyčiau, kad penktadieniais pažiūrėčiau, ar nieko neliko, kas galėtų sugesti per savaitgalį. Šaldytuve jis dažniausiai laiko pieną, kartais sumuštinius, „Malvern" vandenį ir ledą. Kai nusiperka ką nors vakarienei, irgi padeda į šaldytuvą iki darbo pabaigos. Ponas Ulrikas labai rūpinasi švara ir maisto šviežumu. Kartais laiko šaldytuve butelį balto vyno, tačiau nedažnai. Be to, žinoma, buvo į jį padėjęs pūslę su savo krauju, kad būtų pasirengęs, kai reikės vykti į operaciją. Kraujas supiltas į perregimą maišą, panašų kaip guminė šildymo pūslė. Jei jis nebūtų manęs perspėjęs, būčiau baisiai išsigandusi.

– Kada pirmą kartą pamatėte kraują?

– Pirmadienį. Jis paliko man ant stalo raštelį. Jame buvo parašyta: „Kraujas šaldytuve skirtas mano operacijai. Prašau jo neliesti". Labai malonu, kad jis mane perspėjo, bet vis tiek buvau sukrėsta. Maniau, kraujas bus buteliuose, o ne pūslėje. Žinoma, galėjo manęs ir neperspėti, kad jo neliesčiau. Aš niekad neliečiu, pavyzdžiui, jokių dokumentų, net jų tvarkingai nesudedu, išskyrus žurnalus priimamajame. Tikrai neliesčiau svetimo žmogaus kraujo.

Dalglišas nepadarė pauzės prieš lemiamą klausimą, ir rūpestingai nustatytame neutraliame jo balse nebuvo justi klausimo svarbos:

– Ar vakar vakare pūslė su krauju buvo šaldytuve?

– Na, turbūt turėjo būti, ar ne? Ponui Ulrikui dar nedarė operacijos. Vakar nežiūrėjau į šaldytuvą. Kadangi neatėjo ponia Vatson, turėjau labai skubėti, kad sutvarkyčiau kas svarbiausia. Vis tiek žinojau, kad penktadienį reikės valyti šaldytuvą. O kas atsitiko? Ar kraujo nebėra? Norit pasakyti, kad jį kažkas pavogė? Tai būtų tikrai baisiai keista. Niekam jis nereikalingas, išskyrus poną Ulriką, juk taip?

Dalglišas neaiškino. Jis atsakė:

– Ponia Karpenter, prašau jus labai atidžiai pagalvoti. Jums valant kolegiją, ar galėjo koks nors žmogus, gal buvęs užrakintame kabinete, išeiti iš pastato be jūsų žinios?

Vėl ta pati susikaupimo išraiška. Po kiek laiko ji atsakė:

– Manau, jog būčiau pastebėjusi, kai valiau priimamąjį. Buvau atidariusi duris, tad jei kas būtų nepastebėtas praėjęs per vestibiulį, tikriausiai būčiau išgirdusi užsidarant laukujas duris. Jos labai sunkios. Negaliu garantuoti už tą laiką, kai valiau sekretoriatą. Manau, tuo metu žmogus galėjo išeiti nepastebėtas. Žinoma, jei kas būtų slėpęsis pono Ulriko kabinete arba kituose pusrūsio kambariuose, galėjo išeiti man valant viršutinių aukštų kabinetus.

Ji patylėjo ir tarė:

– Ką tik prisiminiau vieną dalyką. Nežinau, ar tai svarbu. Prieš pat man atvykstant į kolegiją ten turėjo būti moteris.

– Kaip jūs galite tą tvirtinti, ponia Karpenter?

– Nes kažkas naudojosi moterų tualetu pusrūsyje. Kriauklė buvo dar aptaškyta, o muilas gulėjo vandens baloje visas šlapias. Seniai ketinau atnešti į moterų tualetą muilinę. Jei nusiplovusios rankas jos neišvalo kriauklės – o to, žinoma, niekad nedaro, – muilas paprastai lieka gulėti vandenyje prie čiaupo ir labai sparčiai tirpsta.

Dalglišas paklausė:

– Ar smarkiai buvo aptaškyta kriauklė? Ar jums susidarė įspūdis, kad ja naudotasi visai neseniai?

– Na, vakaras nebuvo labai karštas, ar ne? Todėl negalėjo itin greitai išdžiūti. Be to, vandens nutekėjimas tualete nelabai koks. Praeina nemažai laiko, kol vanduo išteka iš kriauklės. Aš sakiau panelei Koldvel ir ponui Notonui, kad reikia iškviesti santechniką, bet jie kol kas nieko nedarė. Man atrodo, kriauklės dugne buvo kokia pusė colio vandens. Atsimenu, dar pagalvojau, kad veikiausiai ponia Oldridž prieš išeidama nusiplovė rankas. Trečiadieniais ji dažnai dirbdavo iki vėlumos. Bet ponia Oldridž niekur neišėjo, ar ne?

– Ne, – atsakė Dalglišas, – ponia Oldridž niekur neišėjo.

Jis neužsiminė apie teisėjo peruką. Buvo svarbu jos paklausti, ar ji atidarė šaldytuvą ir ar matė kraują, tačiau juo mažiau žinos apie Venišijos Oldridž mirties smulkmenas, juo geriau.

Dalglišas padėkojo jai už pagalbą ir leido eiti. Visą apklausą ji sėdėjo klusni tarsi atėjusi samdytis į darbą, o išėjo taip pat ramiai ir rūpestingai paisydama orumo, kaip buvo įėjusi. Tačiau Dalglišas tvirtesniuose jos žingsniuose, beveik nepastebimai atsipalaidavusiuose pečiuose įžvelgė palengvėjimą. Įdomi liudytoja. Net nepaklausė tiesiai, kaip mirė Venišija Oldridž. Ji neturėjo nė truputėlio to šiurpą keliančio smalsumo, jaudulio ir apsimestinio pasibaisėjimo, taip dažnai būdingo nekaltiems žmonėms, įpainiotiems į žmogžudystės bylą. Smurtinė mirtis, kaip daugelis kitų katastrofų, teikė tam tikrą pasitenkinimą tiems, kurie netapo jos aukomis ar įtariamaisiais. Buvo aišku, jog ji pakankamai protinga ir suvokia esanti tarp įtariamųjų, bent jau pradiniame tyrimo etape. To pakako paaiškinti jos nervingumui. Dalglišas pagalvojo, kuris iš jo kolegų, Keitė ar Piersas, pasakys, kokia ji nepanaši į įprastą samdomą londoniškę valytoją. Veikiausiai nė vienas. Abu žinojo, kaip jis nemėgsta buko stereotipiško liudytojų vertinimo, ne tik nesuderinamo su geru policininko darbu, bet ir žeminančio begalinę žmogaus gyvenimo formų įvairovę.

Piersas prakalbo pirmas:

– Ji gerai prižiūri rankas, matėt? Niekaip nepasakytum, kad užsidirba duoną valydama įstaigas. Turbūt dėvi gumines pirštines. Tik

vargu ar jos turi mums kokią reikšmę, noriu pasakyti, tos pirštinės. Jos atspaudus teisėtai galima rasti visoje kolegijoje. Kaip manote, pone, ar ji sakė tiesą?

– Manau, įprastą derinį: truputį tiesos, truputį netiesos, truputį nutylėjimo. Ji kažin ką slepia.

Buvo išmokęs atsargiai vertinti savo intuiciją, kaip ir paviršutiniškus sprendimus, tačiau būtų buvę sunku ilgus metus išdirbti detektyvu ir nejausti, kada liudytoja meluoja. Ne visada tai būdavo įtartina ar net reikšminga. Beveik kiekvienas žmogus turi ką slėpti. Be to, būtų optimistiška per pirmą pokalbį tikėtis sužinoti visą tiesą. Išmintingas įtariamasis santūriai atsakinėja į klausimus; tik naivuoliai policininkus painioja su socialiniais darbuotojais.

Keitė tarė:

– Gaila, kad ji neatidarė šaldytuvo, žinoma, jei darom prielaidą, jog sako tiesą. Keista, kad nepaklausė, kodėl mus taip domina pono Ulriko kraujas. Bet jei jinai jį paėmė, tai veikiausiai saugiau bus pasakyti, kad nebuvo atidariusi šaldytuvo negu pareikšti, kad atidarė, bet kraujo jame nebuvo. Tiesa, jei kraujo ten nebebūtų radusi, galėtume bent jau būti tikri, kad Oldridž buvo savo kabinete negyva dar prieš atvykstant poniai Karpenter.

Piersas atsakė:

– Tu užgriebei per toli. Ji galėjo būti nužudyta bet kada po to, kai ją matė paskutinį kartą, o kraujas galėjo būti užpiltas vėliau. Tačiau galime būti tikri dėl dviejų dalykų: kad ir kas būtų taip pabrėžtinai dekoravęs lavoną, jis turėjo žinoti, kur laikomas teisėjo perukas ir kad šaldytuve padėtas Ulriko kraujas. Ponia Karpenter turėjo žinoti apie peruką; ji pripažino žinojusi ir apie kraują.

Dalglišas pasisuko į Keitę:

– Kaip ji reagavo, kai judu su Robinsu pranešėte jai šią žinią? Ar buvo viena?

– Taip, pone. Ji buvo savo mažame viršutinio aukšto bute – svetainė ir turbūt miegamasis, nes mes įėjome tik į svetainę. Buvo viena, pasidėjusi paltą ir skrybėlaitę, pasiruošusi eiti į parduotuvę. Parodžiau jai savo pažymėjimą ir pranešiau tik svarbiausius faktus,

kad ponia Oldridž rasta negyva, tikriausiai nužudyta, ir kad būtume dėkingi, jei ji galėtų grįžti į kolegiją atsakyti į keletą klausimų. Ji buvo labai sukrėsta. Sekundę žiūrėjo į mane tarsi manydama, kad aš išėjau iš proto, paskui baisiai išblyško ir susverdėjo. Ištiesiau jai ranką, padėjau atsisėsti ant kėdės. Kelias minutes pasėdėjo, tačiau greitai atsipeikėjo. Vėliau atrodė, jog kuo puikiausiai valdosi.

– Ar jums pasirodė, kad žinia apie žmogžudystę jai buvo naujiena? Suprantu, kad toks klausimas ne visai deramas.

– Taip, pone. Taip, man taip pasirodė. Manau, Robinsas irgi pasakys tą patį.

– Ir ji nieko neklausinėjo?

– Nei bute, nei pakeliui čia. Tik pasakė: „Aš pasirengusi, inspektore. Galiu eiti tuojau pat“. Važiuodami nesikalbėjome – a, tiesa, aš paklausiau, ar ji gerai jaučiasi, o ji atsakė, jog taip. Sėdėjo automobilyje susidėjusi rankas į skreitą ir žiūrėjo į jas. Man pasirodė, jog ji kažką mąsto.

Seržantas Robinsas įkišo galvą pro duris:

– Ponas Lengtonas labai norėtų su jumis pakalbėti, pone. Jis nerimauja, kad naujieną sužinos spauda arba kad gandai pasklis jam nespėjus pranešti kitiems kolegijos nariams. Ir dar klausia, ar ilgai bus uždaryta kolegija. Atrodo, šiandien popiet pas juos atvyksta solisitoriai.

– Pasakykit jam, kad būsiu pas jį po dešimt minučių. Ir paskambinkit Ryšiams su visuomene. Jei iki rytojaus nenutiks ko nors nepaprasto, ši žinia išlįs į pirmuosius laikraščių puslapius. Tiesa, Robinsai, koks jums susidarė įspūdis apie ponios Karpenter reakciją, kai ji išgirdo šią žinią?

Robinsas padelsė; jis visad taip darydavo.

– Nuostaba ir sukrėtimas, pone, – jis nutilo.

– Taip, Robinsai?

– Man pasirodė, kad buvo dar kažkas. Gal kaltė. O gal gėda.

18

Trečią valandą Dalglišas turėjo Jarde susitikti su darbo grupe, sudaryta Saugos tarnybų akto pasekmėms aptarti, tačiau susitarė, jog jiedu abu su Keite pasimatys su Venišijos Oldridž advokatu Pelhemo aikštėje šeštą valandą, o iš ten važiuos į Pimliką pasikalbėti su Marku Rolstonu.

Keitė pasikalbėjo su advokatu ponu Nikolu Farnhemu ir sutarė dėl susitikimo laiko. Vyriškio balsas buvo žemas, aidintis pamatuotu garbaus amžiaus autoritetu, todėl ji tikėjosi pamatyti ilgametį šeimos solisitorių: atsargų, konvencionalų ir veikiausiai linkusį įtariai vertinti visus policijos veiksmus jo kliento namuose. Tačiau Nikolas Farnhemas, pasišokėdamas atbėgęs laiptais į Keitės skambutį, pasirodė besąs stebėtinai jaunas, žvalus, guvaus veido ir tikrai ne per labiausiai susikrimtęs dėl klientės netekties.

Ponia Bakli atidarė jiems duris ir pranešė, kad panelė Oktavija apatiniame bute, tačiau vėliau ateis su jais pasimatyti. Tada nuvedė juos viršun į svetainę.

Jai išėjus Dalglišas atsisuko į Nikolą Farnhemą:

– Mes norėtume tuoj pat peržiūrėti jūsų klientės popierius, jei jūs neprieštarausite. Mums labai paranku, kad jūs čia. Dėkui, jog suradote laiko.

Farnhemas atsakė:

– Aišku, aš jau buvau čia atvykęs priešpiet. Norėjau sužinoti, ar firma gali kuo nors pasitarnauti ponios Oldridž dukteriai ir užtikrinti ją, kad sutarsime su banku ir jai bus išmokėti pinigai. Kam nors mirus, giminaičiai beveik visad šito pirmiausia klausia: „Kaip su pinigais?" Tiesą sakant, visai natūralu. Mirtis užbaigia vieną gyvenimą. Tačiau ji nepanaikina būtinybės kitiems valgyti, mokėti sąskaitas ir atlyginimus.

Dalglišas paklausė:

– Kaip ji jums pasirodė?

Farnhemas sudvejojo:

– Oktavija? Turbūt tiksliausia bus atsakyti įprastiniais žodžiais: ji stebėtinai gerai laikosi.

– Labiau sukrėsta, negu sielvartauja?

– Nemanau, kad taip dera sakyti. Kaip galite žinoti, ką žmogus išgyvena tokiu metu? Jos motina mirė tik prieš kelias valandas. Su ja buvo jos sužadėtinis, o tai apsunkino padėtį. Daugiausia klausinėjo jis. Norėjo žinoti, kas rašoma testamente. Na, tikriausiai tai visai natūralu, bet man pasirodė šiek tiek žiauroka.

– Ar ponia Oldridž yra su jumis svarsčiusi dukters sužadėtuves?

– Ne, nesvarstė. Na, juk ir laiko beveik nebuvo. Nei ypatingos prasmės, ar ne? Turiu galvoje, jog mergina pilnametė. Ką mes ar kas nors kitas gali padaryti? Kai šį rytą trumpam pasilikau su ja akis į akį, sumurmėjau, jog būtų neprotinga spręsti lemiamus ateities dalykus apimtai sielvarto ar šoko, bet mano užuomina nesusilaukė dėkingumo. Be to, nesu koks senas šeimos draugas. Firma veikė ponios Oldridž vardu jau dvylika metų, bet mes daugiausia tvarkėme jos skyrybas ir turto dalijimą. Šitą namą ji nusipirko tuoj po skyrybų.

– O testamentas? Ar jūs jį surašėte?

– Taip, mes. Ne tą, kuris buvo surašytas jai ištekant; po skyrybų ji jį peržiūrėjo ir tada mes ėmėmės jai atstovauti. Šito stalo stalčiuje turi būti testamento kopija. Jei nerasite, galiu pasakyti svarbiausius dalykus. Labai paprasta. Paminėtos kelios teisininkų remiamos lab-

daros draugijos. Penki tūkstančiai svarų šeimininkei, Rozai Bakli, su sąlyga, jog mirties dieną ji čia tebedirbs. Du paveikslai – tas, kuris kabo kolegijoje, ir štai šita Vanesa Bel – Draisdelui Lodui. Visa kita atitenka jos dukteriai Oktavijai; iki pilnametystės valdoma patikėtinių, paskui be jokių išlygų.

Dalglišas tarė:

– Kiek žinau, dabar ji pilnametė.

– Spalio pirmą suėjo aštuoniolika. Ak taip, buvau pamiršęs – dar aštuoni tūkstančiai svarų palikti jos buvusiam vyrui Lukui Kaminsui. Turint galvoje, kad visas palikimas, neskaitant namo vertės, sudaro tris ketvirčius milijono, jis turi pagrindo manyti, kad verčiau jau nebūtų jam nieko palikusi arba šiek tiek daugiau.

Dalglišas paklausė:

– Ar jis palaikė ryšius su ja arba su dukra?

– Kiek žinau, ne. Bet jau sakiau jums, kad nelabai daug žinau apie jos šeimą. Manau, jog jis buvo gana sėkmingai išstumtas iš jos gyvenimo. O gal nereikėjo nė stumti. Tie aštuoni tūkstančiai man kvepia kažkokia pagieža, bet ji man nepasirodė nei smulkmeniška, nei pagiežinga. Tiesa, mažai ją pažinojau. Žinoma, advokatė ji buvo puiki.

– Panašu, jog tai jos epitafija.

Farnhemas tarė:

– Na, veikiausiai neverta tuo stebėtis. Gali būti, kad pati būtų pasirinkusi tokią epitafiją. Jai tai buvo svarbiausia. Pavyzdžiui, pažvelkit į šiuos namus. Neatrodo, kad jie būtų gyvenami, ar ne? Tai yra apžvelgę šituos vidutiniškus kambarius nesusidarom apie savininkę jokio įspūdžio. Jos tikrasis gyvenimas vyko ne čia, o kolegijoje ir teismuose.

Dalglišas prisitraukė prie stalo antrą kėdę ir abu su Keite pradėjo atidžiai peržiūrinėti visus stalčius bei skyrelius. Atrodė, jog Farnhemas mielai paliko juos dirbti šio darbo, o pats klajojo po kambarį ir apžiūrinėjo kiekvieną baldą tarsi aukciono rengėjas, numatantis galimą pardavimo kainą.

Jis tarė:

– Draisdelas Lodas turėtų džiaugtis šita Vanesa Bel. Kartais ji tapydavo aplaidžiai, bet šitas darbas vienas iš jos geriausių. Keista, kad panelei Oldridž taip patiko tie Blumsberio tapytojai. Būčiau pamanęs, jog ji susidomės kuo nors modernesniu.

Panaši mintis buvo kilusi ir Dalglišui. Paveikslas buvo malonus: tamsiaplaukė moteris ilgu raudonu sijonu stovi prie atviro virtuvės lango ir žvelgia į lėkštą kaimo kraštovaizdį. Šalia jos – komoda, ant kurios sustatyti įvairūs ąsočiai, o ant palangės vaza su rugiagėlėmis. Jis pagalvojo, kažin ar Draisdelas Lodas žino apie šį palikimą; dar pagalvojo, kodėl ji taip pasielgė.

Farnhemas tebežingsniuodamas tarė:

– Keistas jūsų darbas – raustis po žmogaus gyvenimo likučius; bet turbūt esat prie to pratęs.

Dalglišas atsakė:

– Nevisiškai.

Jo ir Keitės darbas buvo beveik baigtas. Net jei Venišija Oldridž būtų tiksliai numačiusi savo mirties valandą, vargiai būtų galėjusi palikti visus reikalus geriau sutvarkytus. Užrakintame stalčiuje buvo sudėti bankų pranešimai apie įvairias jos sąskaitas, testamentas ir investicijų dokumentai. Sąskaitas ji apmokėdavo vos gavusi, kvitus palaikydavo šešis mėnesius, paskui, atrodo, juos sunaikindavo. Geltoname voke su užrašu „Draudimas" buvo namo, namų turto ir automobilio draudos sutartys.

Jis tarė:

– Nemanau, kad mums reikėtų ką nors iš čia pasiimti, ir nemanau, kad turėtume dar ką nors čia nuveikti. Prieš išeidamas norėčiau pakalbėti su panele Kamins ir ponia Bakli.

Farnhemas atsakė:

– Na, kadangi jums manęs nebereikės, tai gal jau eisiu. Jei norėsit dar ką sužinoti, paskambinkit. Prieš išeidamas dar persimesiu keliais žodžiais su Oktavija. Jau pranešiau jai testamento turinį, bet ji gali turėti klausimų, be to, tikriausiai norės pagalbos, gal paramos per apklausą ir laidotuves. Tarp kita ko, kada bus apklausa?

– Po keturių dienų.

– Žinoma, mes ten būsim, nors veikiausiai tik sugaišim laiką. Manau, paprašysite apklausą atidėti. Na, tai sudie, geros medžioklės.

Jis paspaudė rankas Dalglišui ir Keitei, jie girdėjo jį dundant laiptais ir prislopintą kalbą prieškambaryje su ponia Bakli. Neilgai pabuvo su Oktavija. Po penketo minučių pasigirdo žingsniai, ir mergina įėjo į svetainę. Atrodė išblyškusi, bet visiškai rami. Ji atsisėdo ant šezlongo kraštelio, visai kaip vaikas, pamokytas, kaip elgtis svetimame kambaryje.

Dalglišas prabilo:

– Dėkojame jums už pagalbą, panele Kamins. Mums labai pravertė galimybė peržiūrėti jūsų motinos dokumentus, bet atsiprašau, kad teko jus sutrukdyti taip greit po jos mirties. Jei jaučiatės galinti kalbėti su mumis, turiu jums vieną klausimą.

Ji rūgštokai atkirto:

– Žinoma, galiu.

– Tai dėl to jūsų motinos kivirčo su Marku Rolstonu. Ar jūs galit tiksliai prisiminti, ką jie kalbėjo?

– Ne, negaliu. Negirdėjau, ką jie kalbėjo. Tik girdėjau, kad barasi. Nenoriu apie tai galvoti, nenoriu to prisiminti. Ir neketinu daugiau atsakinėti į klausimus.

– Suprantu. Jums dabar labai sunku, ir mes jus užjaučiame. Jei prisiminsite ką daugiau, būkite maloni, praneškite mums. Ar ponas Ešas čia? Tiesą sakant, tikėjomės jį čia sutikti.

– Ne, jo nėra. Ešas nelabai mėgsta policiją. Jus tai stebina? Pripaišėt jam tetos nužudymą. Kodėl jis dabar turėtų su jumis kalbėtis? Visai neprivalo. Jis turi alibi. Mes tą jau aiškinom.

Dalglišas atsakė:

– Jei mums reikės su juo pasikalbėti, be vargo jį rasim. Prieš išeidamas norėčiau pakalbėti su ponia Bakli. Gal galėtumėt jai pasakyti?

– Geriau paieškokit jos namie, svetainėje. Viršutinis aukštas iš kiemo pusės. Bet aš jūsų vietoje atsargiai vertinčiau viską, ką ji pasakys.

Dalglišas, kuris jau buvo besistojąs, vėl atsisėdo ir ramiu susidomėjusiu balsu paklausė:

– Taip sakot? O kodėl, panele Kamins?

Ji paraudo:

– Na, ji sena.

– Ir dėl to nesugeba rišliai mąstyti, ar tai norėjote pasakyti?

– Sakau, ji sena. Nieko tuo nenoriu pasakyti.

Keitė su pasitenkinimu stebėjo merginos sutrikimą ir pyktį, paskui skubiai paliepė sau sutramdyti antipatiją; tokie jausmai iškraipo policininko vertinimą ne mažiau negu užuojauta. Be to, praėjo vos kelios valandos, kai Oktavija sužinojo apie motinos nužudymą. Kad ir kokie būtų buvę jų santykiai, mergina tikriausiai sukrėsta.

Oktavija paniurusi pakartojo paskutinius savo žodžius:

– Nieko nenoriu pasakyti.

Dalglišo balsas buvo švelnesnis už žodžius:

– Tikrai? Ar galėčiau jums duoti patarimą, panele Kamins? Kai kalbate su policijos pareigūnu, ypač apie žmogžudystę, pravartu pasistengti, kad jūsų žodžiai ką nors reikštų. Mes atėjome čia tam, kad sužinotume, kaip žuvo jūsų motina. Esu tikras, kad ir jūs to norite. Mes patys surasim kelią.

Jie užlipo laiptais nesikalbėdami, Dalglišas praleido Keitę į priekį, kad šį rodytų kelią. Nuo pat pirmos darbo su Dalglišu dienos ji pastebėjo, kad jis ją visad praleidžia pirmą, išskyrus tada, kai jų laukia pavojai ar nemalonumai. Ji tai vertino kaip instinktyvų mandagumą, tačiau žinojo, jog laisviau jaustųsi eidama su tipišku policininku, kuris didvyriškai visur grūdasi pirmas. Lipdama laiptais, jausdama jį trikdančiai arti už nugaros, Keitė vėl pagalvojo apie jų santykių dviprasmiškumą. Jis jai patiko – niekad neleistų sau pavartoti stipresnio žodžio, – ji juo žavėjosi ir gerbė. Aistringai troško jo įvertinimo, kartais pyko dėl šio troškimo. Tačiau niekad nesijautė su juo visiškai laisvai, nes niekad jo nesuprato.

Ant laiptų į viršutinį aukštą buvo patiestas kilimas, tačiau ponia Bakli veikiausiai išgirdo jų žingsnius. Kai jie pasiekė viršų, ji jau laukė ir įvedė į savo svetainę tarsi kviestinius svečius. Ji buvo ra-

mesnė negu tada, kai Keitė ją matė pirmą kartą, gal todėl, kad jau buvo atsigavusi nuo pirmojo žmogžudystės sukrėtimo; be to, gal laisviau jautėsi kalbėdama su jais atokiau nuo Oktavijos, savo įprastoje aplinkoje.

– Atsiprašau, čia gana ankšta, bet aš turiu tris kėdes. Jei inspektorė Miskin nieko prieš, tai sėskite į šitą, tik ji truputį žemoka. Tai buvo mano motinos kėdė, skirta kūdikiui maitinti. Iš pradžių, kai čia atsikrausčiau, apsigyvenau pirmo aukšto bute, bet ponia Oldridž paaiškino, kad gali tekti iš jo išsikelti, jei ten po mokyklos panorės apsigyventi jos duktė. Ir suprantama, visiškai teisingai. Gal pasiūlyti jums kavos? Ponia Oldridž liepė man įrengti virtuvėlę, čia, kur anksčiau buvo spinta. Galiu pasigaminti karštų gėrimų ir net ką nors pasišildyti mikrobangėje. Nereikia vargti ir leistis apačion į virtuvę. Kai ponia Oldridž turi – turėdavo – svečių, aš galėdavau paduoti jiems karštą patiekalą, paskui grįžti čia ir pavalgyti. Jei svečių kviesdavo daugiau, paprastai samdydavo ir maisto gaminimo firmą. Mano darbas čia tikrai nėra sunkus: turiu tik nueiti į parduotuves, pagaminti vakarienę ir truputį aptvarkyti kambarius. Stambesnius darbus atlieka darbininkė, kuri ateina dukart per savaitę.

Dalglišas paklausė:

– Kaip jūs pradėjote dirbti pas ponią Oldridž?

– Atsiprašau, aš tik sumalsiu kavos pupeles. Toks triukšmas, kad nieko negirdėti. Na va. Nuostabus aromatas, ar ne? Kam jau kam, bet kavai mes su vyru nešykštėjom pinigų.

Pasakodama ji triūsė su kavinuku ir filtru. Iš esmės jos istorija buvo paprasta, ir Dalglišas su Keite nesunkiai užpildė vietas, apie kurias ji nepasakojo. Ponia Bakli buvo kaimo klebono našlė; jos vyras mirė prieš aštuonerius metus. Jiedu su vyru iš jos senelės paveldėjo namą Kembridže, tačiau vyrui mirus ji namą pardavė, gautą nemenką sumą atidavė vieninteliam sūnui ir persikėlė gyventi į kaimo namuką Hertfordšyro grafystėje, kur buvo užaugusi. Sūnus nusipirko namą, po dvejų metų jį pelningai pardavė ir su pinigais išvyko į Kanadą, tikriausiai neketindamas grįžti. Sprendi-

mas gyventi kaime pasirodė netikęs. Tarp nepažįstamų žmonių ji jautėsi vieniša, o bažnyčia, su kuria siejo daug vilčių, tapo nedraugiška įsiviešpatavus naujam jaunam klebonui.

– Aš žinau, kad Bažnyčia stengiasi patraukti jaunimą, o kaimo pakraštyje buvo naujas gyvenamųjų namų kompleksas, kurio gyventojai klebonui labai rūpėjo. Jis įvedė daug popmuzikos ir chorų, o kai kurią nors savaitę būdavo kokio parapijiečio gimimo diena, bažnyčioje visi giedodavom „Ilgiausių metų“. Šeimų komunija veikiau priminė koncertą negu pamaldas, todėl man toje parapijoje tikrai nebuvo kas veikti. Tad ir pagalvojau, kad man bus geriau gyventi Londone. Galėjau išnuomoti savo namuką, kad gaučiau truputį pinigų. Žurnale *The Lady* perskaičiau skelbimą apie šitą vietą, ir ponia Oldridž su manim pasikalbėjo. Ji leido atsivežti keletą savo baldų ir daiktų, kad jausčiausi kaip namie.

Kambarys, pagalvojo Keitė, išties buvo jaukus, nors kiek ankštokas. Platus rašomasis stalas, prie kurio ponios Bakli vyras tikriausiai ruošdavosi pamokslams, vitrina, grūste prigrūsta išmargintų porceliano indų, mažas blizgantis stalelis, apkrautas šeimos fotografijomis su sidabro rėmais, įstiklinta knygų spinta, pilna oda įrištų tomų, bei ant sienų sukabintos blankokos akvarelės net jai, svetimam žmogui, teikė tęstinumo bei saugumo jausmą, kalbėjo apie gyvenimą, kuriame netrūko meilės. Viengulė sofa-lova, priglausta prie sienos, buvo užklota išblukusio šilko skiautinių užtiesalu, virš jos pritvirtinta lentynėlė ir sieninis šviestuvas.

Žiūrėdama į rimtą Dalglišo veidą, į jo ilgus pirštus, suėmusius kavos puodelį, Keitė pagalvojo: jis čia jaučiasi visiškai laisvai. Tokias moteris pažinojo nuo pat vaikystės. Jie supranta vienas kitą.

Jis paklausė:

– Ar jūs čia jautėtės laiminga?

– Veikiau patenkinta negu laiminga. Tikėjausi lankyti vakarinius kursus, bet pagyvenusiai moteriai išties neįmanoma vienai vaikščioti vakarais. Mano vyras pradėjo tarnystę Londone, bet nežinojau, kad nuo tada viskas taip pasikeitė. Tiesa, kartais nueinu į dieninį spektaklį, be to, į galerijas ir muziejus; netoliese yra Šv. Juozapo bažnyčia, o tėvas Maiklas labai malonus.

– O ponia Oldridž? Ji jums patiko?

– Aš ją gerbiau. Kartais ji būdavo truputį gąsdinanti, nekantri. Jei liepdavo ką nors padaryti, nemėgo kartoti du kartus. Pati buvo labai sumani, to reikalavo ir iš kitų. Tačiau buvo labai teisinga, atsižvelgdavo į kitus. Gal kiek uždaroka, bet juk ieškojo šeimininkės, o ne kompanionės.

Dalglišas paklausė:

– Apie tą telefono skambutį vakar vakare. Atleiskite, bet ar jūs tiksliai atsimenat, kuriuo laiku skambinote?

– Visiškai tiksliai. Septintą keturiasdešimt penkios. Žiūrėjau į laikrodį.

Ji truputį patylėjo, paskui prakalbo, visomis jėgomis stengdamasi išlaikyti orumą:

– Oktavija pasakė teisybę. Norėjau pasiskųsti ja. Ponia Oldridž nemėgo, kai skambindavau jai į kolegiją be ypatingo reikalo, todėl aš sudvejojau. Bet Oktavija ir tas jaunuolis, jos sužadėtinis, atėjo iš apatinio buto ir pareikalavo, kad pagaminčiau jiems vakarienę. Ji ne vegetarė, bet nutarė, kad nori valgyti vegetariškai. Mano sutartyje pasakyta, kad Oktavija pati pasirūpins savimi. Žinoma, šiaip man nesunku jai padėti, bet mergina elgėsi labai akiplėšiškai. Pamaniau, kad jei vieną kartą nusileisiu, tai paskui norės, kad gaminčiau jai valgyti, kada tik ji panorės. Todėl iš virtuvės nuėjau į ponios Oldridž darbo kambarį, paskambinau į kolegiją ir trumpai viską papasakojau. Ponia Oldridž atsakė: „Jei ji nori daržovių, išvirkit. Kai grįšiu namo, aš su ja pakalbėsiu ir viską išsiaiškinsiu. Po kokios valandos. Dabar negaliu daugiau kalbėti, pas mane žmogus“.

– Ir tai viskas?

– Ir tai viskas. Kalbėjo labai nekantriai, bet ji nemėgo, kai aš skambindavau į kolegiją, be to, jei pas ją buvo žmogus, tai neturėjo laiko. Grįžau į pusrūsio virtuvę ir iškepiau jiems svogūnų pyragą. Tai Delijos Smit receptas, poniai Oldridž jis visad patikdavo. Žinoma, pirmiausia reikėjo užminkyti tešlą, paskui ją reikia pusę valandos palaikyti šaldytuve, kol gamini įdarą, taigi pagaminamas negreitai. O po to jie dar užsimanė blynelių su abrikosų džemu. Iškepiau

jų, kai jie suvalgė svogūnų pyragą, ir padaviau karštus, tiesiai nuo keptuvės.

Keitė paklausė:

– Vadinasi, galite būti visiškai tikra, kad jie abu buvo bute visą laiką nuo be penkiolikos aštuonios, kai jūs paskambinote, iki maždaug pusės vienuoliktos, kai nuėjote miegoti?

– O taip, visiškai tikra. Aš be paliovos vaikščiojau iš virtuvės į jų svetainę, nešiojau maistą ar lėkštes. Galima sakyti, visą vakarą nuo jų nenuleidau akių. Nebuvo labai malonu. Manau, Oktavija stengėsi pasirodyti prieš savo vaikiną. Kai palikau juos ir užlipau pas save, daugiau nebuvau nulipusi. Pamaniau, jei ponia Oldridž tą vakarą norės apie ką nors pakalbėti, tai pati užlips. Sėdėjau iki vienuoliktos su chalatu, jei jai manęs prireiktų, o paskui nuėjau gulti. Rytą nunešiau jai arbatos ir pamačiau, kad ji nenakvojo namuose. Tada vėl paskambinau į kolegiją.

Dalglišas tarė:

– Mes norime kuo daugiau apie ją sužinoti. Ar dažnai ji rengdavo kviestines vakarienes? Ar dažnai ją lankė draugai?

– Nelabai dažnai. Ji tikrai gyveno labai uždarą gyvenimą. Kas mėnesį, gal kas šešias savaites užeidavo ponas Lodas. Jie mėgo kartu vaikščioti į teatrą ar parodas. Paprastai pagamindavau jiems lengvą vakarienę prieš išeinant, o jis parlydėdavo ją namo, bet nemanau, kad būtų kada pasilikęs ilgiau negu išgerti taurelę. Kartais jie drauge eidavo vakarieniauti.

– O ar buvo dar kas nors – žmogus, kuris būtų pasilikęs ilgiau negu išgerti taurelę?

Ji nuraudo ir atrodė, jog nenori atsakyti. Paskui tarė:

– Ponia Oldridž mirusi. Man atrodo labai baisu apie ją kalbėti, juo labiau skleisti paskalas apie jos privatų gyvenimą. Turėtume mirusius nuo to apsaugoti.

Dalglišas švelniai tarė:

– Žmogžudystės tyrime apsaugoti mirusius dažnai yra tas pat, kaip sukelti pavojų gyviesiems. Aš nesiruošiu jos smerkti, neturiu tokios teisės. Bet privalau viską apie ją sužinoti. Man reikia faktų.

Kurį laiką truko tyla, paskui ponia Bakli tarė:

– Buvo dar vienas lankytojas. Ateidavo nedažnai, bet man rodosi, kartais pasilikdavo nakvoti. Tai ponas Rolstonas, Markas Rolstonas. Jis parlamento narys.

Dalglišas paklausė, kada jį mačiusi paskutinį kartą.

– Turbūt prieš kokius du ar tris mėnesius, gal dar seniau. Laikas taip greitai bėga, ar ne? Tiesą sakant, nepamenu. Aišku, jis galėjo lankytis ir dažniau, pavyzdžiui, vakare, kai aš užlipdavau į savo kambarį. Anksti rytą visad jau būdavo išėjęs.

Prieš jiems išeinant Dalglišas paklausė:

– Ką ketinate toliau daryti, ponia Bakli? Liksite čia?

– Ponas Farnhemas, tas malonus solisitorius, leido man nesiskubinti. Testamento vykdytojai yra jo firma ir ponios Oldridž bankas, todėl jie, atrodo, ketina kol kas man mokėti. Oktavija turbūt nenorės, kad aš pasilikčiau, – tiesą sakant, esu tikra, jog nenorės. Bet kas nors turi su ja likti šiuose namuose, o aš vis geriau negu nieko. Ji kalbėjo su tėvu, bet nenori jo matyti. Nemanau, kad pajėgčiau dabar ją palikti, nors ji manęs ir nemėgsta. Bet kol kas viskas taip baisu, aš dar negaliu aiškiai galvoti.

Dalglišas atsakė:

– Žinoma, kad ne. Jūs patyrėt baisų sukrėtimą. Ponia Bakli, jūs mums labai daug padėjote. Jeigu prisiminsite dar ką nors, praneškite. Štai numeris. Ir jei jus persekios žurnalistai, duokite man žinią, aš pasirūpinsiu apsauga. Bijau, kad kai naujienos pasklis, jie jus gulte apguls.

Kurį laiką ji sėdėjo tylėdama. Paskui pasakė:

– Tikiuosi, jūs nesupyksit, kad paklausiu. Ir nepagalvosite, kad mane kamuoja žemas smalsumas. Bet gal galit pasakyti, nuo ko mirė ponia Oldridž? Man nereikia smulkmenų. Tik norėčiau žinoti, kad mirtis buvo staigi ir kad ji nesikankino.

Dalglišas tyliai atsakė:

– Mirtis buvo staigi, ir ji nesikankino.

– Ir nebuvo labai daug kraujo? Žinau, kad tai kvaila, bet man akyse stovi kraujas.

– Ne, – atsakė Dalglišas, – kraujo nebuvo.

Ji tyliai padėkojo, palydėjo juos iki durų ir stovėdama laiptų viršuje žiūrėjo, kaip jie lipa į mašiną. Paskui, jiems jau nuvažiuojant, pakėlė ranką pilnu liūdesio atsisveikinimo gestu, tarsi modama nutolstantiems draugams.

19

Tuoj po pirmos policininkai pranešė Valeri Koldvel, kad pirminę jos apklausą baigė, ir ponas Lengtonas jai pasiūlė eiti namo. Atsakiklyje bus įrašytas pranešimas, kad kolegija šiandien nedirbs. Ji apsidžiaugė proga ištrūkti iš vietos, kurioje visi pažįstami ir patogūs dalykai staiga ėmė rodytis keisti, baugūs ir kažkokie kitokie. Žmonės, su kuriais ji dirbo, kuriuos mėgo ir kurių mėgstama manėsi esanti, dabar virto įtartinais nepažįstamaisiais. Gali būti, pagalvojo ji, kad visi jaučia tą patį. Gal žmogžudystė taip veikia visus žmones, net nekaltuosius.

Ankstyvas išėjimas iš darbo kėlė šiokių tokių sunkumų. Jos motina, kurią kamavo agorafobija, apsunkinta Kenio įkalinimo sukeltos depresijos, labai jaudinsis, jei duktė neperspėjusi pareis namo tuoj po pietų. Išgirdusi tokio pasiankstinimo priežastį, susijaudins dar labiau; bet vis tiek geriau bus paskambinti ir perspėti. Jai palengvėjo, kai ragelį pakėlė senelė. Niekad negalėjai iš anksto atspėti, kaip senelė priims tokią žinią, tačiau ji bent išliks rami. Valeri tikėjosi, kad iki jai pareinant senelė galės taktiškai viską papasakoti motinai.

Ji tarė:

– Pasakyk mamai, kad aš grįšiu anksčiau. Vakar kažkas įsilaužė į kolegiją ir nužudė ponią Oldridž. Nudūrė. Ne, senele, man nieko neatsitiko. Kiti kolegijos darbuotojai čia niekuo dėti, bet šiandien daugiau nebedirbsim.

Senelė, išgirdusi naujienas, kurį laiką tylėjo, paskui atsakė:

– Sakai, nužudė? Na ką, negaliu pasakyti, kad labai nustebau. Ji visad tąsėsi su visokiais nusikaltėliais, išsukdavo juos nuo bausmės. Tikriausiai kuris nors iš tų, kurių nepavyko išsukti, išėjo iš kalėjimo ir ją pribaigė. Tavo mamai tas nepatiks. Vėl prašys, kad mestum tą darbą ir susirastum ką nors arčiau.

– Senele, tik nepradėk vėl iš naujo. Tiesiog pasakyk mamai, kad man nieko neatsitiko, tik šiandien pareisiu anksčiau.

Kaip paprastai, pietums buvo įsidėjusi sumuštinių, tačiau nenorėjo jų valgyti prie savo stalo. Net ištraukti maistą iš maišelio atrodė tarsi šventvagystė. Todėl ji paėjėjo Midl Templio skersgatviu iki Krantinės sodų ir atsisėdo ant suolelio veidu į upę. Pati valgyti nenorėjo, užtat aplink netrūko alkanų žvirblių. Ji stebėjo, kaip jie skubriai lesioja trupinius, kaip staigiai ir grėsmingai puola prie kąsnių, ir kartais pamėtėdavo trupinėlį smulkesniems, ne tokiems guviems paukščiukams, per vėlai atsirandantiems prie grobio, tačiau mintys klajojo toli.

Ji per daug pasakė ir dabar pati tai suprato. Ją apklausė išvaizdus jaunas detektyvas ir moteris pareigūnė; nuo pat pradžių Valeri pajuto, kad jie patyliukais ją užjaučia. Aišku, tai darė tyčia. Jie siekė įgyti jos pasitikėjimą, ir jiems tai pavyko. Valeri jautė didžiulį palengvėjimą kalbėdama apie Kenį ištikusias nelaimes ne su kolegijos nariais, tai kas, kad jie policininkai. Nejučia išklojo viską.

Jos brolis buvo suimtas už narkotikų prekybą. Bet jis neprekiavo, ne taip, kaip tie narkotikų dileriai ar tie turčiai, apie kuriuos rašo laikraščiai. Tuo metu jis neturėjo darbo, bet gyveno su draugais Šiaurės Londone, o per vakarėlius rūkė žolę. Kenis sakė, kad visi taip daro. Bet žolę atnešdavo Kenis; daug, kad pakaktų visam vakarui. Kiti sumokėdavo jam savo dalį. Visi taip darė. Tai pigiausias būdas įsigyti žolės. Tačiau jį pagavo, ir ji netekusi vilties paprašė

pagalbos ponią Oldridž. Gal pataikė netinkamu laiku. Dabar pati suprato, kad pasielgė neprotingai, net neteisingai. Prisiminus ponios Oldridž atsakymą, šaltį jos balse, panieką akyse dar dabar liepsnojo skruostai.

– Neketinu apstulbinti Šiaurės Londono magistratų teismo pasirodydama posėdyje ir dar su pagalbininku, kad išgelbėčiau jūsų brolį nuo jo paties kvailumo. Pasamdykite jam gerą solisitorių.

Kenis buvo pripažintas kaltu ir nuteistas šešiems mėnesiams.

Tada ta moteris, inspektorė Miskin, paklausė:

– Tokią bausmę retai skiria už pirmą nusižengimą. Turbūt jis yra tai daręs anksčiau?

Taip, pripažino ji, buvo daręs ir anksčiau. Bet tik vieną kartą, viskas buvo visiškai taip pat. Bet kokia prasmė sodinti jį į kalėjimą? Kenis tik įsiskaudino. Nebūtų reikėję kalėti, jei ponia Oldridž būtų jį gynusi. Ji yra apgynusi daug sunkesnius nusikaltėlius negu Kenis – žudikus, prievartautojus ar žmones, įtariamus sukčiavimu stambiu mastu. Jiems nieko nebūdavo. Kenis niekam nepadarė blogo, nieko neapgavo. Jis tykus ir geras. Negalėdavo net sutraiškyti vabzdžio. Dabar jis sėdi kalėjime, motina negali jo lankyti dėl agorafobijos, o senelei negalima nieko sakyti, nes senelė nuolat prikaišioja mamai, kad ši netikusiai auklėjusi vaikus.

Detektyvai su ja nesiginčijo, nekritikavo, atvirai nerodė užuojautos. Tačiau ji kažkaip išpasakojo ir kitus dalykus, kurie jos nelietė, kurių jiems nebuvo reikalo žinoti. Papasakojo, kas kalbama kolegijoje apie pono Lengtono įpėdinį, apie gandus, kad šia vieta domėjosi ponia Oldridž, apie permainas, kurių ji tikriausiai būtų ėmusis.

Inspektorė Miskin paklausė:

– Iš kur jūs visa tai žinote?

Kaip galėjo nežinoti? Kolegija kunkuliuote kunkuliavo gandais. Žmonės kalbėdavosi jai esant. Gandai persmelkė kolegijos orą, tarsi būtų plitę per jį. Ji papasakojo apie savo draugystę su Notonais. Šitą darbą jai rado Haris Notonas, vyriausiasis sekretorius. Ji, motina ir senelė gyveno netoli jų, ji lankė tą pačią bažnyčią. Kaip tik ieškojo darbo, kai kolegijoje atsirado laisva vieta, ir Haris ją reko-

mendavo. Pradžioje dirbo jaunesniąja mašininke, bet kai po trisdešimt metų darbo išėjo į pensiją panelė Džastin, Valeri pasiūlė perimti jos vietą, o mašininkės darbui samdydavosi laikiną sekretorę. Paskutinioji laikinoji dirbo nekaip, todėl jau dvi savaites Valeri tvarkėsi viena. Bandomasis laikotarpis dar nebuvo pasibaigęs, bet ji tikėjosi, kad ateinančiame kolegijos susirinkime bus paskirta nuolatine sekretore.

Inspektorė Miskin paklausė:

– Jei ponia Oldridž būtų tapusi kolegijos prezidente, ar ji būtų norėjusi, kad jūs taptumėte nuolatine sekretore?

– O ne, nemanau. Po to, kas įvyko, – tikrai ne. Man atrodo, ji norėjo vietoje Hario pasamdyti vykdomąjį direktorių, kuris turbūt pats norėtų susirinkti savo darbuotojus.

Dabar pati stebėjosi, kiek daug papasakojo policininkams. Tačiau dviejų dalykų jiems nepasakė.

Pabaigoje, tvardydamasi, kad nepravirktų, stengdamasi išlaikyti bent menkus orumo likučius, Valeri tarė:

– Aš jos nekenčiau už tai, kad atsisakė padėti Keniui. O gal dėl to, kad kalbėjo su tokia panieka – paniekino mane. Dabar man baisu, nes aš jos nekenčiau, o ji negyva. Tik aš jos nenužudžiau. Nebūčiau galėjusi.

Inspektorė Miskin atsakė:

– Mes turime pagrindo manyti, jog ponia Oldridž be penkiolikos aštuntą dar buvo gyva. Jūs sakote, kad pusę aštuonių parvykote namo. Jei tai patvirtins jūsų motina ir senelė, tai niekaip nebūsite galėjusi jos nužudyti. Nesijaudinkite.

Vadinasi, jie niekad rimtai jos neįtarinėjo. Tai kam tokia ilga apklausa? Kodėl jie taip stengėsi? Valeri pamanė, jog supranta, ir jos skruostai suliepsnojo.

Buvo labai keista eiti namo ankstyvą popietę. Metro buvo beveik tuščias, o kai traukinys privažiavo Bakherst Hilo stotį, priešingoje pusėje Londono traukinio laukė tik vienas žmogus. Išėjus į lauką, gatvė atrodė tyli ir rami tarsi kaimo keliukas. Net mažas terasinis namas Linėjaus skersgatvio 32 regėjosi nepažįstamas ir truputį bau-

gus, tarsi gedulo namai. Priekiniame apatinio aukšto kambaryje ir kitame lange užuolaidos buvo užtrauktos. Ji žinojo, ką tai reiškia. Motina viršuje ilsisi – jei gulėjimą įsitempus, atviromis akimis spoksant į tamsą galima vadinti poilsiu. Senelė žiūrėjo televizorių.

Valeri įkišo raktą į spyną; įėjusią ją pasitiko garsus triukšmas, pertraukiamas šūvių garsų. Senelė labai mėgo kriminalinius filmus ir visiškai nesidrovėjo sekso ar smurto scenų. Valeri įėjus į svetainę, ji paspaudė nuotolinio valdymo mygtuką. Vadinasi, žiūri vaizdajuostę; televizijos filmo žiūrėti nebūtų nustojusi.

Nė kiek nesidomėdama anūkės parėjimu ji pasiskundė:

– Negirdžiu pusės to, ką jie ten kalba. Burba ir burba puse lūpų. O su tais amerikiečiais išvis blogai.

– Dabar jie taip vaidina, senele. Natūralistiškai, kaip žmonės iš tikrųjų kalbasi tarp savęs.

– Ir kas man iš to, jei nė vieno žodžio negaliu išgirsti. Pagarsinu, ir vis tiek nepadeda, tik blogiau. Ir dar visi laksto į visokius naktinius klubus, kur taip tamsu, kad nė velnio nematyti. Senieji Hičkoko filmai daug geresni. „Žmogžudystės atveju skambinkite M". Būtų visai nieko dar kartą jį pažiūrėti. Gali suprasti kiekvieną žodį. Tais laikais žmonės mokėjo tarti tekstą. Ir kodėl jie negali normaliai laikyti kameros? Kas tam operatoriui – girtas, ar ką?

– Tai kūrybiška režisūra, senele.

– Ak štai kas tai yra? Man per kūrybiška.

Televizija buvo senelės pramogos, paguoda ir aistra. Jai nepatiko beveik niekas iš to, ką matė, bet žiūrėti nenustojo. Valeri kartais pagalvodavo, kad gal tai padeda senelei patogiai išreikšti kovingą jos požiūrį į gyvenimą. Ji galėjo kritikuoti aktorių, politikų ir ekspertų tariamus žodžius, jų elgesį, išvaizdą ir dikciją nebijodama susilaukti prieštaravimų. Anūkė kartais nusistebėdavo, kad senelė nesugeba kritiškai pažvelgti į savo pačios išvaizdą. Plaukai, nudažyti nepritinkančia ryškiai ruda spalva, groteskiškai styrojo aplink septyniasdešimt penkerių metų amžiaus veidą, kurį negandos be laiko išvagojo giliomis raukšlėmis ir subjaurojo kabančios odos maišeliais; siauras sijonas, per colį nesiekiantis kelių, tik pabrėžė lie-

sas, dėmėtas kojas. Bet Valeri žavėjosi senelės atsparumu. Žinojo, kad ši ją palaikys, nors nesitikėjo iš jos nė vieno pritarimo ar meilės žodžio. Jiedvi abi stengėsi kovoti su motinos agorafobija bei depresija, ėjo į parduotuves už ponią Koldvel, gamino maistą ir kuopė namus, mokėjo sąskaitas, įprato įveikti kasdienio gyvenimo krizes. Motina valgė maistą, kurį anūkė ir senelė padėdavo priešais ją, tačiau nė kiek nesidomėjo, kaip šis čia atsirado.

Dabar dar prisidėjo Kenio bėdos. Kai jį nuteisė, motina Valeri liepė pažadėti, kad nieko nesakys senelei, ir šioji pažadą tesėjo. Lankyti brolį kalėjime buvo labai sunku. Kol kas pavyko ištrūkti tik du kartus, ir kaskart tekdavo sukurti sudėtingas istorijas apie ėjimą pas seną mokyklos draugę, kurios net jai pačiai neatrodė labai įtikinamos.

Senelė jai pasakė:

– Man atrodo, eini susitikti su vyriškiu. O kas nueis į parduotuvę?

– Grįždama užsuksiu į prekybos centrą. Šeštadieniais jis dirba iki dešimtos.

– Na, tikiuosi, su šituo tau pasiseks geriau negu su anuo. Taip ir žinojau, kad mes tave, kai tik pateks į universitetą. Taip visad būna. Reikia pasakyti, kad tu irgi ne per labiausiai stengeisi jį išlaikyti. Turėtum parodyti daugiau entuziazmo, panele. Vyrams tai patinka.

Pati senelė jaunystėje anaiptol nevengė rodyti entuziazmo ir kuo puikiausiai žinojo, kas patinka vyrams.

Kaip ir buvo galima tikėtis, žinia apie žmogžudystę senelės neišmušė iš vėžių. Ji retai domėjosi žmonėmis, kurių nepažinojo, ir seniai buvo nusprendusi, kad Polet Kortas yra anūkės pasaulis, pernelyg tolimas jos gyvenimui ir dėl to neįdomus. Tikra žmogžudystė, juo labiau jai nepažįstamos moters, nublanko prieš ryškius, smurtingus vaizdinius, teikusius energijos jos gyvenimui ir taip trokštamą jaudulį. Grįžusi namo Valeri retai sulaukdavo susidomėjusių klausimų apie tai, kaip praėjo jos darbo diena, ką pasakė ar padarė kokie kolegijos nariai. Tačiau šis abejingumas pravertė, kai ant laiptų pagaliau pasigirdo lėti motinos žingsniai ir atėjo metas pranešti naujieną.

Ponia Koldvel tą dieną jautėsi blogai. Paskendusi savo nelaimėse, ji beveik nesuvokė, kas jai kalbama. Nepažįstamo žmogaus mirtis niekaip negalėjo paveikti tos, kuri ir taip gyveno nuolatiniame pragare. Valeri žinojo, kas bus toliau; šį ciklą nesunku numatyti. Motinos gydytojas paskirs jai didesnes vaistų dozes, ji kuriam laikui išnirs iš depresijos, susidurs su tikrove, ir tada prasidės nerimas, rūpesčiai, jaudinimasis ir nuolatiniai įtikinėjimai, kad visiems būtų geriau, jei Valeri susirastų darbą arčiau namų, jei jai nereikėtų kasdien važinėti, galėtų grįžti anksčiau. Tačiau visa tai dar ateityje.

Lėtos popietės valandos nutįso į vakarą. Septintą valandą, kai senelė ir motina sėdėjo prie televizoriaus, Valeri išpilstė iš pakelio morkų sriubą ir įdėjo į orkaitę folijos padėklą su įdarytais makaronais. Tik joms pavalgius, kai Valeri suplovė indus ir pamatė, jog motina su senele vėl sėdi svetainėje priešais ekraną, ji suprato, ką turi padaryti. Reikia nueiti pas Notonus. Haris jau bus grįžęs. Jai labai reikėjo pasėdėti su juo ir Margarete šiltoje jaukioje virtuvėje, kurioje taip dažnai sėdėdavo būdama vaikas pakeliui iš sekmadieninės mokyklos ir gerdavo namuose gamintą limonadą su šokoladinėmis bandelėmis. Jai reikėjo paguodos ir patarimų, kurių negalėjo tikėtis gauti namuose.

Jos neprieštaravo, kad Valeri išeina. Senelė, nenuleisdama akių nuo televizoriaus, tik pasakė:

– Na, per daug nevėluok.

Motina neatsisuko.

Tą ketvirtį mylios ji ėjo pėsčia; nevertėjo imti automobilio, o kelias buvo gerai apšviestas. Gatvė, kurioje gyveno Notonai, nors ir netoli Linėjaus skersgatvio, smarkiai nuo jo skyrėsi. Haris tikrai gerai susitvarkė. Visi kolegijos nariai jį vadino Hariu, tad ir ji įprato taip apie jį galvoti. Bet kalbėdama su juo visad kreipdavosi: „pone Notonai“.

Atrodė, jog jie jos laukė. Margaretė Noton atidarė duris ir įtraukė ją į prieškambarį, apglėbusi šiltomis rankomis.

– Vargšas vaikas. Įeik vidun. Na ir dienelė buvo jums abiem.

– Ar ponas Notonas namie?

– Taip, grįžo jau prieš dvi valandas. Mes virtuvėje, tvarkomės po vakarienės.

Virtuvėje tvyrojo pikantiškas troškinio kvapas, ant stalo gulėjo nesuvalgytas gabalas naminio obuolių pyrago. Haris krovė indus į indaplovę. Vietoje įstaigoje dėvimo kostiumo jis buvo apsimovęs kelnėmis ir apsivilkęs megztinį; Valeri pagalvojo, kad su šiais drabužiais atrodo visai kitoks, daug senesnis. Kai jis atsitiesė, pasiremdamas į indaplovę, ji pagalvojo: bet juk jis senas žmogus, daug senesnis, negu buvo vakar; ir pajuto užplūstantį gailestį. Jie nuėjo į svetainę, Margaretė atnešė padėklą su trimis taurėmis ir buteliu vidutinio saldumo chereso, kurį Valeri labiausiai mėgo. Pasijutusi visiškai saugi, paguosta ir priglobta, Valeri išliejo ją slėgusias negandas:

– Tie du inspektoriai buvo tokie geri. Dabar suprantu, kad jie tik stengėsi mane prakalbinti. Neprisimenu pusės dalykų, kurių jiems pripasakojau, – pavyzdžiui, apie Kenį ir kaip aš nekenčiau ponios Oldridž, bet tikrai jos nenužudžiau, negalėčiau nieko nužudyti. Ir dar papasakojau gandus, kad ji galėjo tapti naująja kolegijos prezidente ir kas tada būtų. Nereikėjo to sakyti. Išvis nereikėjo apie tai kalbėti. Tai ne mano reikalas. O dabar aš bijau, kad ponas Lengtonas ir ponas Lodas viską sužinos, supras, kad tai mano kaltė, ir aš neteksiu darbo. Nekaltinčiau jų, jei mane atleistų. Net nežinau, kaip tai atsitiko. Visada maniau, kad manimi galima pasikliauti – suprantat, kad galiu būti diskretiška, neplepėti apie tai, ką nugirdau kolegijoje. Kai tik pradėjau dirbti, panelė Džastin labai griežtai to reikalavo. Ir jūs, pone Notonai. Jūs man tą patį sakėt. O aš ėmiau ir viską išplepėjau policijai.

Margaretė tarė:

– Nesijaudink. Jų toks darbas – išgauti iš žmonių informaciją. Jie moka tą daryti. O tu pasakei tik tiesą. Tiesa niekam negali pakenkti.

Tačiau Valeri žinojo, kad gali. Kartais tiesa būna nuodingesnė už melą.

Ji tarė:

– Bet aš jiems nepasakiau dviejų dalykų. Užtat pasakysiu jums.

Ji dirstelėjo į Harį ir pastebėjo, kad jo veidą staiga užliejo nerimas, o vieną akimirką jame pasirodė kone siaubas.

Valeri papasakojo:

– Tai apie poną Kostelo – bent vienas dalykas susijęs su juo. Kai antradienį ponia Oldridž parėjo iš Beilio, ji paklausė, ar jis dar kolegijoje. Aš atsakiau, kad taip. Vėliau turėjau nunešti keletą dokumentų ant pono Lodo stalo. Ponia Oldridž kaip tik buvo beišeinanti pro pono Kostelo duris, matyt, jis stovėjo greta. Girdėjau, kaip jis labai garsiai kalbėjo – galima sakyti, šaukė. Štai ką jis sakė: „Tai netiesa. Visa tai netiesa. Tas žmogus yra melagis, jis nori savo šmeižtu padaryti tau įspūdį. Jei liepsi tai patvirtinti viešai, jis išsigins. Kokia tau ar kam kitam nauda nešti iš kolegijos šiukšles į viešumą?“

Tuo metu aš jau buvau užlipusi iki laiptų viršaus, todėl skubiai nusileidau ir vėl užlipau kiek galėdama triukšmingiau. Ponia Oldridž vėrė duris. Praėjo pro mane laiptais nieko nesakiusi, bet aiškiai mačiau, kad buvo įpykusi. Užtat ir klausiu: ar reikėjo apie tai pranešti policijai? Ką daryti, jei jie manęs paklaus?

Haris minutę pagalvojo, paskui ramiai tarė:

– Manau, pasielgei labai teisingai, kad nieko nepasakei. Jei vėliau tavęs paklaus, ar kada girdėjai, kaip ponia Oldridž kivirčijasi su ponu Kostelo, tada, manyčiau, geriau bus pasakyti tiesą. Tik neišpūsk šito reikalo. Gal tu ko nors nesupratai. Tai gali reikšti labai daug, o gali būti visiška smulkmena. Bet manau, jei paklaus, turėsi pasakyti.

Margaretė paklausė:

– Sakei, kad yra du dalykai.

– Antras labai keistas. Nežinau, kodėl jis man atrodo svarbus. Policininkai manęs paklausė apie poną Ulriką, kaip jis šįryt atėjo į kolegiją. Gal aš atsimenu, turėjo jis portfelį ar ne.

– Ir ką tu jiems atsakei?

– Pasakiau, kad tiksliai negaliu pasakyti, nes jis nešėsi ant dešinės rankos užsimetęs lietpaltį, po kuriuo galėjo būti portfelis. Bet tai buvo labai keistas klausimas, ar ne?

Margaretė atsakė:

– Turbūt turėjo tam priežasčių. Manau, nėra ko jaudintis. Juk pasakei jiems tiesą.

– Bet vis tiek keista. Aš jiems nepasakiau – man tik vėliau pasirodė, kad tai šiek tiek keista, – bet paprastai ponas Ulrikas įėjęs stabteli prie durų ir pasisveikina. Šį rytą jis pasisveikino, bet praėjo pro kambarį tarsi labai skubėdamas, ir aš nespėjau jam atsakyti. Tai toks menkniekis. Nežinau, kodėl taip suku galvą. Ir dar. Pastarosiomis dienomis buvo taip šilta, beveik kaip vasarą. Kam jis nešėsi lietpaltį?

Stojo tyla, paskui Haris pasakė:

– Manau, tau nėra ko jaudintis dėl tokių smulkmenų. Svarbiausia dabar kaip galima geriau atlikti savo darbą ir sąžiningai atsakyti į policijos klausimus. Mes neprivalome savanoriškai teikti informaciją. Tai ne mūsų darbas. Ir nemanau, kad kolegijoje turėtume liežuvauti apie žmogžudystę. Žinau, kad bus sunku, bet jei pradėsime plepėti ir ginčytis, kurti įvairias teorijas, galime labai pakenkti nekaltiesiems. Ar pažadi būti labai diskretiška, kai kolegija vėl pradės dirbti? Ir taip pakaks šnekų bei svarstymų. Mes neturime jų gausinti.

Valeri atsakė:

– Aš tikrai pasistengsiu. Ačiū, kad jūs man tokie geri. Kai čia atėjau, man labai palengvėjo.

Jie išties buvo geri. Neskubino jos išeiti, bet Valeri pati žinojo neturinti užsibūti. Margaretė palydėjo ją iki durų. Ji tarė:

– Haris man sakė, kad šį rytą tu nualpai išgirdusi naujieną. Žinau, kad tai didelis sukrėtimas, bet nualpti – tai jau per daug, juk esi jauna. Ar tu tikrai gerai jautiesi?

Valeri prisipažino:

– Jaučiuosi gerai, tikrai. Tik pastaruoju metu gerokai pavargau. Turiu daug darbo namuose, o senelė nepajėgia jo atlikti. Dar savaitgaliais reikia stengtis išsmukti aplankyti Kenio, kad senelė nieko neįtartų. Be to, gal ir neprotingai nusprendėme darbe apsieiti be laikinosios sekretorės. Manau, jog truputį persitempiau.

Margaretė ją apkabino ir tarė:

– Pažiūrėsim, gal pavyks gauti pagalbos iš Socialinės rūpybos. Ir manau, kad tau reikia pasikalbėti su senele. Seni žmonės daug atsparesni, negu tu manai. Visai nenustebčiau, jei ji jau žino apie Kenį. Nuo tavo senelės sunku ką nors nuslėpti. Tau labai pavyko, kad jos su mama vakar vakare buvo namie. Aš buvau išėjusi į parapijos susirinkimą, paskui parvežiau ponią Maršal namo ir dar užsukau paplepėti. Aišku, palikau Hariui vakarienę, bet namo grįžau tik pusę dešimtos. Tu turi žmones, kurie gali patvirtinti, kada grįžai. O Haris ne. Klausyk, jei mes tau galėsim kuo nors padėti, pasakysi, ką?

Nuraminta pasitikinčio balso, šilto ir jaukaus motiniško glėbio, Valeri atsakė, jog būtinai pasakys, ir palengvėjusia širdimi patraukė namo.

20

Jau buvo penkios po septynių, vėliau negu įprasta, kai Hubertas grįžo į butą, kurį dabar veikiausiai turėtų vadinti namais, bet kuriame iki šiol jautėsi nejaukiai, tarsi svečias, pradedantis įtarti užsibuvęs ilgiau, negu priderėjo. Butas buvo apstatytas pernelyg gausiai ir dėl to kiek priminė aukciono salę; baldai ir paveikslai, kuriuos Hubertas nutarė pasilikti, užuot teikę pažįstamą ir guodžiantį pastovumo jausmą, atrodė tarsi laukią taukštelint aukciono vedėjo plaktuko.

Po to, kai prieš dvejus metus mirė jo žmona, pas Hubertą įsikėlė duktė Helena, pasirengusi „sutvarkyti" jo gyvenimą ir perkeltine, ir tiesiogine prasme. Tai buvo moteris, kurios šioks toks įgytas jautrumas kovojo nuolatinę kovą su prigimtiniu autoritariškumu. Na, žinoma, jis turės tarti savo žodį priimant visus sprendimus. Jokiu būdu negalima leisti, kad pasijustų perleidęs kitiems valdyti savo gyvenimą. Kol jis dar dirba, aišku, bus protingiau apsigyventi Londone, geriausia netoli nuo Templio, kad būtų galima nueiti pėsčiomis. Našliui išlaikyti du namus būtų stačiai juokinga ir baisiai nepraktiška. Hubertui buvo duota suprasti, ir nelabai subtiliai, kad iš jo amžiaus žmogaus tikimasi, jog šis parduos brangų šeimai pri-

klausiusį namą ir dalį neregėtai išaugusios sumos atiduos anūkams, tuo suteikdamas jiems galimybę tvirtai atsistoti ant pirmojo nuosavybės turėtojų kopėčių laiptelio. Jis nesipriešino šiems pakeitimams, kurie nešė didžiausią naudą kitiems. Tačiau kartais susierzindavo, kai artimieji tikėdavosi, jog jis bus už tai dėkingas.

Butas, kurį parinko Helena, buvo prestižiniame ketvirto dešimtmečio pastate Bedfordo hercogienės alėjoje Kensingtone. Net po to, kai Hubertas sutiko jį įsigyti, ji nenustojo jo erzinti be galo vardydama buto privalumus:

– Gera, didelė svetainė, valgomasis ir du dvigubi miegamieji – tau daugiau ir nereikia. Portjė budi visą parą, įrengta moderni apsaugos sistema. Nėra balkono; aišku, gaila, bet balkonas didina apiplėšimų pavojų. Visos parduotuvės, kurių tau reikia, yra Kensingtono centrinėje gatvėje, o iš centrinės gatvės metro stoties Žiedo linija galėsi nuvažiuoti į kolegiją. Paskui liks tik truputį paeiti nuo kalno. Jeigu važiuodamas namo pavažiuosi viena stotele toliau ir išlipsi prie Noting Hil Geito, galėsi išeiti pro išėjimą į Bažnyčios gatvę ir nereiks kirsti nė vienos stambios gatvės. – Balse buvo girdėti užuomina, kad Helena tyčia jam patogiu būdu sutvarkė Londono metro sistemą. – Prie abiejų stočių yra prekybos centrai, o gatvėje – „Marks and Spencer“, taigi bus patogu nusipirkti maisto. Tavo amžiuje nėra jokio reikalo tampyti sunkius ryšulius.

Helena, pasinaudojusi savo sukaupta sudėtinga bendradarbių ir pažįstamų sistema, rado jam Eriką ir Naidželą.

– Aišku, jie gėjai, bet dėl to gali nesijaudinti.

– Ne, – atsakė jis. – Aš ir nesijaudinu. Ko man jaudintis? – Tačiau ir jo atsakymas, ir klausimas liko neišgirsti.

– Jie turi kažkokį antikvariatą į pietus nuo centrinės gatvės, bet jis atsidaro tik dešimtą. Jie gali ateiti iš ryto, pagaminti pusryčius, pakloti lovą ir truputį aptvarkyti. Sunkesniems darbams pasamdysime kasdien ateinančią darbininkę. Jie dar pasisiūlė ateidinėti vakarais ir gaminti tau pietus – na, turbūt geriau bus sakyti, vakarienę. Nieko sudėtingo, paprasčiausius gerai pagamintus patiekalus. Erikas, tas vyresnysis, laikomas puikiu virėju. Nepamiršk, jo var-

das Erikas, jam tas labai svarbu. Nesuprantu, iš kur toks vardas, juk jis ne skandinavas. Gimęs Masvel Hile, atrodo, taip sakė. Mardžorė nuoširdžiai užtikrino, kad Naidželas labai mielas vaikinas. Labai šviesių plaukų. Na, dabar pakalbėkim apie užmokestį. Aišku, reikia stengtis juos patraukti. Tokios paslaugos nepigiai kainuoja.

Hubertas norėjo pasakyti turįs vilties, jog pardavus namą Volverkote šeima jam paliks pakankamai pinigų, kad jis galėtų susimokėti už reikalingas paslaugas.

Viskas susiklostė labai gerai, taip ir buvo. Erikas su Naidželu buvo geraširdžiai, darbštūs ir patikimi. Jis negalėjo įsivaizduoti, kaip būtų apsiėjęs be jų. Erikas buvo apkūnokas, mėgstantis pasipuošti penkiasdešimtmetis ryškiai rausva tobulos formos burna virš šiurkščios barzdos. Naidželas buvo lieknas, labai šviesaus gymio ir energingesnis už draugą. Jie visad dirbdavo kartu: Erikas gamino maistą, o Naidželas, jo parankinis, valė daržoves, plovė indus bei garsiai gėrėjosi tuo, kas vyksta. Kai jiedu būdavo bute, Hubertas girdėdavo iš virtuvės sklindančius darnius jų balsus: lėtą Eriko bosą, aukštas ir entuziastingas Naidželo treles. Šie garsai buvo malonūs ir draugiški, ir kai draugai išvykdavo atostogų, Hubertas pasigesdavo to linksmo, paukštiško čiulbesio. Virtuvė tapo jų valdomis; net jos kvapas buvo nepažįstamas, egzotiškas. Jis čia įeidavo tarsi prašalaitis, bijodavo naudotis savo paties puodais bei įrankiais, kad nesugadintų įrangos tobulumo, smalsiai apžiūrinėdavo etiketes ant įvairiausių buteliukų bei indelių, be kurių Erikas negalėjo įsivaizduoti savo „paprastų, gerai pagamintų patiekalų“: pirmo spaudimo alyvų aliejus, saulėje džiovinti pomidorai, sojos padažas. Jausdamasis kaltas uostydavo žoles, augančias puoduose, sustatytuose į eilę ant palangės.

Maistas būdavo patiekiamas dailiai ir oficialiai, o tai dar pagerindavo jo kokybę. Vakarienę visad paduodavo Erikas, o Naidželas nerimastingai stebėdavo iš tarpdurio, tarsi trokšdamas užtikrinti deramą maisto tobulumo pripažinimą. Šįvakar Erikas, dėdamas priešais jį lėkštę, pranešė, jog valgyti bus veršienos kepenys ir bekoniena su bulvių koše, špinatais bei žirneliais; kepenys buvo su-

pjaustytos labai plonai ir ne virtos, o keptos, kaip jis mėgo. Tai buvo vienas mėgstamiausių Huberto patiekalų; jis pagalvojo, ar sugebės šįvakar valgyti. Ištarė įprastus žodžius:

– Ačiū, Erikai, atrodo tiesiog nuostabiai.

Erikas leido sau nusišypsoti trumpa, patenkinta šypsena, Naidželas nušvito. Tačiau reikia pasakyti dar ką nors. Aišku, kad jie dar nežino apie žmogžudystę, tačiau rytoj žinia pasklis. Bus labai keista, net įtartina, jei jis pareis namo ir niekam nieko nepasakys. Bet pradėjęs kalbėti, kai Erikas jau buvo beeinąs pro duris, pats suprato, kad, nepaisant rūpestingai nustatyto atsainaus balso, pasakė netinkamą dalyką:

– Erikai, ar jūs atsimenate, kada aš vakar parėjau namo?

Jam atsakė Naidželas:

– Vėliau negu paprastai, pone Lengtonai. Trimis ketvirčiais valandos. Mes truputį nustebom, kad jūs nepaskambinot. Ar neatsimenate? Sakėte, kad išėjęs iš kolegijos nutarėte pasivaikščioti. Bet tai nieko, nes Erikas pradeda gaminti daržoves tik tada, kai jūs geriate cheresą.

Erikas tyliai atsakė:

– Jūs parėjote truputį po pusės aštuonių, pone Lengtonai.

Reikėjo dar ką nors pasakyti. Kai pasklis žinia apie žmogžudystę, jo klausimą prisimins, svarstys, supras jo svarbą. Ištiesė ranką prie klareto butelio, bet laiku pamatė, jog rankos virpa. Todėl pasiklojo ant kelių servetėlę ir įbedė akis į lėkštę. Jo balsas buvo ramus. Pernelyg ramus?

– Tai gali pasirodyti gana svarbu. Bijau, kad atsitiko baisus dalykas. Šį rytą mano kolegė Venišija Oldridž buvo rasta kolegijoje negyva. Policija dar negali tiksliai pasakyti, kaip ar kada ji mirė. Bus daromas skrodimas, tačiau esama tikimybės – beveik šimtaprocentinės, – jog ji buvo nužudyta. Jei tai bus įrodyta, visi kolegijos nariai turės papasakoti, ką veikė vakar. Įprastinis policijos tyrimas, ne daugiau. Norėjau patikrinti, ar teisingai prisimenu.

Jis prisivertė pakelti į juos akis. Eriko veidas atrodė kaip sustingusi kaukė. Pirmasis sureagavo Naidželas:

– Ponia Oldridž? Tai ta advokatė, kuri išsuko IRA* teroristus?

– Tikrai, ji yra gynusi tris žmones, kaltinamus terorizmu.

– Žmogžudystė. Bet tai baisu! Koks jums turėjo būti siaubas. Bet ne jūs radote lavoną, pone Lengtonai?

– Ne, ne. Aš ką tik paaiškinau. Lavoną rado anksti rytą, prieš man atvykstant. – Jis pridūrė: – Templio vartai uždaromi tik aštuntą valandą vakaro. Aišku, kad kažkas įsibrovė vidun.

– Bet juk kolegijos durys nebuvo atviros, pone Lengtonai? Įėjusysis turėjo turėti raktą. O gal žmogžudį įleido pati ponia Oldridž? Gal tas žmogus buvo jos pažįstamas?

Tai buvo klaiku. Jis tvirtai tarė:

– Nemanau, kad samprotavimai kuo nors padės. Kaip jau sakiau, policijai nepavyko tiksliai nustatyti, kaip ji mirė. Tai įtartina mirtis. Daugiau iš esmės nieko nežinome. Bet gali būti, kad policija paskambins arba atsiųs ką nors pasiteirauti, kada vakar grįžau namo. Jei taip atsitiks, visiškai aišku, jog turite pasakyti tiesą.

Naidželas plačiai atvėrė akis. Jis tarė:

– O, pone Lengtonai, aš tikrai nemanau, kad policijai išvis reikia sakyti tiesą.

– Daug blogiau yra jiems meluoti.

Turbūt jo balsas nuskambėjo įspūdingiau, negu norėjo. Jie išėjo, daugiau netarę nė žodžio. Po penkių minučių abu trumpam užėjo į valgomąjį atsisveikinti, paskui jis išgirdo, kaip užsitrenkė buto durys. Keletą minučių palaukė, kad būtų tikriau, tada nunešė lėkštę ir nuleido maistą į klozetą. Nurinko stalą ir paliko nešvarius indus plautuvėje, kad Erikas su Naidželu rytą juos išplautų, tik paskalavo, nenorėdamas virtuvės kvapų. Pagalvojo, kaip ir kiekvieną vakarą, kad galėtų pats baigti šį darbą, bet pagal Helenos sudarytą ūkio darbų sutartį tai jam nepriklausė.

Po to tylėdamas sėdėjo perdėtai tvarkingoje savo svetainėje priešais dujinį židinį su „gyva ugnimi“, kuris atrodė toks tikroviškas, teikė tokią guodžiančią iliuziją, kad kažkas sudėjo malkas,

* IRA (*Irish Republican Army*) – teroristinė Šiaurės Airijos organizacija.

nešiojo anglis; jo dvasią prislėgė mirtina nerimo bei pasišlykštėjimo savimi našta.

Pajuto, kad galvoja apie žmoną. Jų santuoka buvo ilga; nors neatnešė jam širdį gydančio džiaugsmo, tačiau beveik nesuteikė ir aitrios nevilties. Sutuoktiniai užjautė vienas kito giliausius rūpesčius, tačiau jų nesuprato ir nesipasakojo. Didžiąją dalį energijos Marigoldė atidavė vaikams ir sodui, o jis pernelyg nesidomėjo nei vienu, nei kitu. Tačiau dabar, žmonai mirus, jos gedėjo ir ilgėjosi labiau, negu manė. Dievinama žmona nebūtų galėjusi vyrui palikti tokio apleidimo ir gailesčio. Jis svarstė, kad tokį praradimą, kad ir kaip paradoksalu, būtų lengviau ištverti; mirtis atrodytų tarsi dėsninga pabaiga, pasiekimas, neabejotinai žmogiškas dalykas, tobula meilė, nepaliekanti apgailestavimų, neišsipildžiusių vilčių, nebaigtų darbų. Dabar visas jo gyvenimas atrodė kaip nebaigtas darbas. Anas siaubingas, pasibaisėtinas, kraujais pasruvęs teisėjo perukas dabar atrodė tarsi groteskiškas, tačiau tikslus komentaras karjeros, kuri prasidėjo tokiais dideliais lūkesčiais, tačiau vėliau, tarsi upokšnis, išsiveržęs iš per silpno šaltinio, liūdnai ir neišvengiamai išnyko smėlėtuose neįgyvendintų ambicijų šlaituose.

Šiurpulingai aiškiai matė priešais save likusius gyvenimo metus, ilgą žeminančios priklausomybės ir neišvengiamos karšaties seką. Jo protas, kurį iki šiol laikė geriausia, patikimiausia savo esybės dalimi, virto išdaviku. O dabar jo kolegijoje įvykdyta žmogžudystė – kruvina, nepadori, aidinti beprotybės ir keršto atgarsiais – rodė, koks trapus tas elegantiškas, sudėtingas tvarkos ir proto tiltas, per šimtmečius įstatymų suręstas viršum socialinio ir psichologinio chaoso bedugnės. Ir jam, Hubertui Lengtonui, kažin kaip teks tai įveikti. Jis kolegijos prezidentas. Jis turi bendradarbiauti su policija, apsaugoti kolegiją nuo įžūliausių žurnalistų puolimų, atstatyti persigandusiųjų drąsą, atrasti tinkamus žodžius sielvartaujantiems ar apsimetantiems, jog sielvartauja. Siaubas, sukrėtimas, pasibjaurėjimas, apstulbimas, gailestis; šios emocijos labai dažnos po bendradarbio mirties. Bet sielvartas? Kam bus nuoširdžiai skaudu dėl Venišijos Oldridž mirties? Ką dabar jaučia jis pats – baimę, artimą

siaubui. Jis išėjo iš kolegijos tuoj po šešių. Saimonas, kuris išėjo tuo pačiu metu, jį matė. Jis tai pasakė Dalglišui, kai policija atskirai apklausinėjo visus kolegijos narius. Vėliausiai be penkiolikos septintą turėjo būti namie. Kur jis praleido trūkstamas keturiasdešimt penkias minutes? Ar šis visiškas atminties praradimas – tai tik naujausias neaiškios jį ėdančios ligos simptomas? O gal jis pamatė – ar, dar blogiau, padarė – ką nors tokio siaubingo, kad protas atsisakė su tuo susitaikyti?

21

Rolstonai gyveno tinkuotame itališko stiliaus name rytiniame Pimliko pakraštyje. Erdvi veranda, švieži dažai ir žalvarinis, kone iki baltumo nublizgintas liūto galvos pavidalo durų belstukas sudarė solidaus turto ar net prabangos įspūdį.

Duris atidarė jauna moteris, apsirengusi oficialiu juodu sijonu iki pusės blauzdų, užsagstyta palaidine ir kardiganu. Keitė pagalvojo, kad ji gali būti sekretorė, šeimininkė, parlamentaro pagalbininkė ar ūkvedė. Moteris sutiko juos guviai, tačiau nesišypsodama ir tarė balsu, į kurį sugebėjo įpinti nepritarimo šešėlį:

– Ponas Rolstonas jūsų laukia. Malonėkite įeiti.

Prieškambaris buvo erdvus, su negausiais, bet įspūdingais baldais, ir labai vyriškas: vieninteliai paveikslai buvo graviūros su senoviniais Londono vaizdais, puošusios prieškambario ir laiptų sienas. Tačiau antro aukšto svetainė, į kurią jie buvo įvesti, tarsi priklausė kitam namui. Kambarys nebuvo niekuo ypatingas, jame dominavo švelni mėlyna spalva su žalsvu atspalviu. Per virbus permestos užuolaidos, rėminančios du aukštus langus, lininiai sofos ir krėslų užvalkalai, dailūs elegantiški staliukai, stori kilimai ant šviesių medinių grindų liudijo nemenkas pajamas. Virš židinio kabojo

aliejiniais dažais tapytas paveikslas, vaizduojantis karaliaus Edvardo laikų moterį, apkabinusią dvi dukteris; sentimentalią temą kompensavo tapytojo meistriškumas. Ant kitos sienos kabojo daug akvarelių, ant trečios įvairūs paveikslai, meistriškai sukomponuoti, tačiau atskleidžiantys asmenišką skonį, kuriam pataikaujama pernelyg nesirūpinant menine verte. Ten buvo šilkais siuvinėtų Viktorijos laikų religinių scenų, mažyčių portretų ovaliniais rėmais, siluetų ir iliuminacija papuoštas kreipimasis; Keitė turėjo atsispirti pagundai prieiti arčiau ir perskaityti, kas jame rašoma. Tačiau gausiai apkabinėta siena išgelbėjo kambarį nuo perdėtai akivaizdaus skoningumo ir teikė jam individualumo, kuris buvo patrauklus, nes neturėjo tikslo patikti. Ant vieno staliuko buvo sustatyta smulkių sidabro objektų kolekcija, ant kito – grupelė porceliano skulptūrų. Kampe stovėjo fortepijonas, ant kurio viršaus buvo užmestas šilkinis šalis. Kambaryje netrūko gėlių: mažesnės kompozicijos puošė žemus staliukus, o ant fortepijono stovėjo didelė neraižyto stiklo vaza su lelijomis. Jos aitriai kvepėjo, tačiau tokioje jaukioje aplinkoje šis kvapas nepriminė laidotuvių.

Keitė tarė:

– Kaip jis išsiverčia su parlamento nario atlyginimu?

Dalglišas stovėjo priešais langą ir atrodė susimąstęs, mažai domėjosi kambario apstatymo detalėmis. Jis ramiai atsakė:

– Tai ne jis. Pinigų turi žmona.

Durys atsidarė ir įėjo Markas Rolstonas. Pirmoji Keitės mintis buvo: jis atrodo mažesnis ir ne toks išvaizdus kaip per televiziją. Jo bruožai buvo ryškūs ir stambūs – tokius palankiai vaizduoja kamera, galbūt perteikianti ir egocentrizmą, kuris gali įkvėpti vaidybai, sukurti pasitikėjimo bei blizgesio aurą, tačiau tikrovėje netenka gyvumo ir tvirtumo. Keitė pagalvojo, kad jis atrodo atsargus, tačiau ne per labiausiai sunerimęs. Jis trumpai ir nesišypsodamas paspaudė ranką Dalglišui, sudarydamas įspūdį (tyčia, pamanė Keitė), jog galvoja apie ką kita. Dalglišas ją pristatė, tačiau ji pelnė tik trumpą linktelėjimą.

Rolstonas tarė:

– Atsiprašau, kad priverčiau jus laukti. Nesitikėjau, kad būsite čia. Mano žmonos svetainė ne pati tinkamiausia vieta pokalbiui, kuriam visi ruošiamės.

Keitė pajuto, jog įžeidžia ne tiek jo žodžiai, kiek tonas.

Dalglišas atsakė:

– Mes nesiekiame suteršti jokio šių namų kambario. Gal jums būtų patogiau atvykti į mano kabinetą Jarde?

Rolstonas buvo pernelyg protingas, kad užginčytų savo klaidą. Jis lengvai iškaito ir kaltai nusišypsojo. Šypsodamasis jis atrodė ir vaikiškesnis, ir trapesnis; galėjai nesunkiai suprasti, kad šypsena traukia prie jo moteris. Keitė pagalvojo, ar jis dažnai ja naudojasi.

Jis tarė:

– Gal jūs neprieštarausite, jei pereisime į biblioteką?

Biblioteka buvo aukštu aukščiau, kiemo pusėje. Kai Rolstonas prie durų pasitraukė praleisdamas juos įeiti, Keitė nustebusi pamatė aiškiai jų laukiančią moterį. Ji stovėjo prieš vienintelį langą, tačiau jiems įėjus atsisuko. Moteris buvo liekna, švelnaus veido, jos šviesūs, įmantriai supinti ir susegti plaukai atrodė per sunkūs subtiliems bruožams ir ilgam kaklui. Tačiau akys, pažvelgusios į Keitės akis pirmu beveik atviro smalsumo kupinu žvilgsniu, buvo ramios, nereiklios ir draugiškos. Keitės neapgavo regimas jos trapumas. Prieš juos stovėjo stipri moteris.

Visus pristatęs Rolstonas tarė:

– Manau, galėčiau atspėti šio apsilankymo priežastį. Prieš pat jums paskambinant šią popietę kalbėjau su bendradarbiu iš savo kolegijos. Jis man pranešė apie Venišijos Oldridž mirtį. Kaip suprantat, ši žinia gana greitai pasklido po visas advokatų kolegijas. Ji nepaprastai sukrečianti ir sunkiai įtikima. Bet taip visi reaguoja į smurtinę pažįstamo žmogaus mirtį. Nežinau, kuo galėčiau jums padėti, bet jei taip, žinoma, labai džiaugčiausi. Klauskite, nėra nieko, apie ką negalėčiau kalbėti savo žmonos akivaizdoje.

Ponia Rolston prakalbo:

– Prisėskite, komanderi, inspektore Miskin. Ar norėtumėte ko nors, kol dar nepradėjome? Gal kavos?

Dalglišas padėkojo, tačiau, pažvelgęs į Keitę, atsisakė abiejų vardu. Kambaryje buvo keturios kėdės: viena už rašomojo stalo, greta jos mažiukas krėslas šalia stalelio ir skaitymui skirtos lempos, ir dar dvi tvirtos, tiesios kėdės, kurių kietos sėdynės ir aukštos drožinėtos atkaltės nežadėjo sėdinčiajam patogumo. Keitė pagalvojo: jas čia atnešė specialiai šiam pokalbiui. Jis nuo pat pradžių ketino kalbėtis čia.

Liusė Rolston atsisėdo į žemą krėsliuką, tačiau įsitaisė ant paties kraštelio, sudėjusi rankas į skreitą. Jos vyras pasirinko kėdę už stalo, palikdamas Dalglišui ir Keitei vietas tiesiai priešais jį. Keitė ir vėl pagalvojo, ar tai sugalvota tyčia. Jie buvo panašūs į du kandidatus pas galimą darbdavį, tiktai Dalglišo niekas nebūtų palaikęs prašytoju. Žvilgtelėjusi į jį Keitė pamatė, kad jis suprato šeimininko strategiją ir visai dėl jos nesijaudino.

Dalglišas paklausė:

– Ar jūs gerai pažinojote Venišiją Oldridž?

Rolstonas paėmė nuo stalo liniuotę ir ėmė nykščiu braukyti jos briauną, tačiau jo balsas buvo ramus, o žvilgsnis nenuklydo nuo Dalglišo.

– Vienu požiūriu labai gerai, tai truko kurį laiką. Prieš kokius ketverius metus mes užmezgėm romaną. Aišku, tai buvo gerokai po jos skyrybų. Romanas baigėsi prieš kokius metus. Atsiprašau, kad negalėsiu pasakyti tikslios datos. Mano žmona apie jį žinojo kokius dvejus metus. Žinoma, jai tai nepatiko, ir apytikriai prieš metus aš pažadėjau viską baigti. Laimei, mano ir Venišijos norai sutapo. Tiesą sakant, tai ji viską baigė. Jei ji nebūtų pasiryžusi, tikriausiai iniciatyvos būčiau ėmęsis aš. Mūsų romanas niekaip negali būti susijęs su jos mirtimi, tačiau jūs manęs paklausėte, ar gerai ją pažinojau, todėl atsakiau kuo tiksliausiai, tikėdamasis jūsų diskretiškumo.

Dalglišas paklausė:

– Vadinasi, santykių nutraukimas niekam nesukėlė kartėlio?

– Absoliučiai ne. Jau keletą mėnesių abu jautėme, kad to, kas mus siejo, ar atrodė, jog sieja, seniai nebėra. Mes abu buvome pernelyg išdidūs, kad pradėtume gaivinti lavonus.

Štai, pagalvojo Keitė, vienas nuodugniausiai apgalvotų pasiteisinimų, kokius tik man yra tekę girdėti. O kodėl ne? Jis negalėjo nežinoti, kodėl panorome su juo susitikti. Turėjo pakankamai laiko pasiruošti vaidmeniui. Labai protingai pasielgė, nepakvietęs pokalbyje dalyvauti savo advokato. Bet kam jam to reiktų? Pats pakankamai gerai išmano kryžminę apklausą ir gali pasisaugoti, kad nepadarytų klaidų.

Rolstonas padėjo liniuotę. Jis tarė:

– Dabar aš aiškiau suprantu, kodėl mes pradėjome romaną. Venišija turėjo – tebeturi – labai patrauklų draugą Draisdelą Lodą, su kuriuo vaikšto į teatrus ir kviestines vakarienes, tačiau kartais ji užsimanydavo partnerio ir lovoje. Aš buvau jai pasiekiamas ir pasirengęs šiam vaidmeniui. Nemanau, kad meilė čia turėjo daug įtakos.

Keitė dirstelėjo į Liusės Rolston veidą. Beveik nepastebimas raudonis trumpai nuslinko subtiliais bruožais, ir Keitė pastebėjo pasibjaurėjimo vyptelėjimą. Ji pagalvojo: „Ar jis nemato, kad toks tiesmukas atvirumas menkina ir žemina ją?“

Dalglišas tarė:

– Venišija Oldridž buvo nužudyta. Ko jai reikėjo ir ko nereikėjo lovoje, man visai nerūpi, jei tai nesusiję su jos mirtimi. – Jis pasisuko į Rolstono žmoną. – Ar jūs ją pažinojote, ponia Rolston?

– Nelabai. Esame keletą kartų susitikusios, dažniausiai teisininkų renginiuose. Abejoju, ar iš viso esu persimetusi su ja daugiau kaip dešimčia žodžių. Man ji atrodė daili moteris, tačiau nemaniau, kad laiminga. Turėjo labai gražų balsą. Vis pagalvodavau, ar ji nedainuoja. – Ji pasisuko į vyrą. – Mielasis, ar ji mokėjo dainuoti?

Jis trumpai atsakė:

– Niekad nesu girdėjęs. Nemanau, kad ji buvo itin muzikali.

Dalglišas vėl pasisuko į Marką Rolstoną. Tarė:

– Jūs buvote su ja jos namuose vėlų antradienio vakarą, dieną prieš jos mirtį. Visiškai aišku, kad mus domina viskas, kas vyko paskutinėmis jos gyvenimo dienomis. Ko buvote užėjęs?

Jei šis klausimas išmušė Rolstoną iš vėžių, jis to neparodė. Tiesa, prisiminė Keitė, jis turi žinoti, kad Oktavija juos matė ir girdėjo dalį barnio. Neigti būtų bergždžia; be to, neišmintinga.

Jis atsakė:

– Venišija man paskambino apie pusę dešimtos. Pasakė, kad nori apie kai ką pakalbėti ir kad tai skubu. Kai atvažiavau, radau ją keistos nuotaikos. Ji pasakė ketinanti pamėginti tapti teisėja – kaip man atrodą, ar ji būsianti gera teisėja ir ar jai praverstų perimti Huberto Lengtono vietą, tapti kolegijos prezidente? Vargu ar apie tai reikėjo manęs klausti. Aišku, kad praverstų. O kalbant apie tai, ar ji būtų gera teisėja, tai aš maniau, jog taip, bet ar ji tikrai to nori, o dar svarbiau – ar turi pakankamai pinigų?

Dalglišas tarė:

– Ar jums nepasirodė keista, kad ji iškvietė jus naktį aptarti klausimo, apie kurį galėjo pakalbėti su jumis ar kitais žmonėmis patogesniu metu?

– Žinoma, pasirodė keista. Galvodamas apie tai pakeliui namo aš nusprendžiau, kad veikiausiai ji norėjo pakalbėti apie ką nors visiškai kita, bet arba persigalvojo prieš man atvažiuojant, arba jau mane pamačiusi nutarė, jog niekuo padėti negalėsiu ir neverta net prasidėti.

– Jūs neturite jokio supratimo, kas tai galėjo būti?

– Jokio. Jau sakiau, ji buvo keistos nuotaikos. Bet aš išvažiavau, taip nieko ir nesužinojęs.

– Bet jūs susikivirčijote?

Rolstonas akimirką pasėdėjo tylomis, paskui tarė:

– Mes susiginčijome, nepavadinčiau to kivirču. Kiek suprantu, jūs kalbėjotės su Oktavija. Ne blogiau už mane žinote, kokia nepatikima gali būti informacija, gauta iš nuogirdų. Ginčas neturėjo nieko bendro su mūsų santykių nutraukimu, bent jau tiesiogiai.

– Dėl ko jūs ginčijotės?

– Daugiausia dėl politikos. Venišija nesidomėjo politika, bet prieš mane niekad neapsimetinėjo, kad balsuoja už leiboristus. Kaip sakiau, tą vakarą jos nuotaika buvo keista, gal ji pati troško pasikivirčyti. Dievažin kodėl. Mes buvom nesimatę kelis mėnesius. Ji mane apkaltino, kad aš aukoju žmonių santykius savo politinėms ambicijoms. Sakė, kad mūsų santykiai tikriausiai nebūtų nutrūkę, kad ji

nebūtų norėjusi juos taip greitai nutraukti, jei būtų mano gyvenime tapusi svarbesnė už partiją. Aišku, tai buvo netiesa. Niekas negalėjo tų santykių atgaivinti. Aš atsakiau, kad labai juokinga girdėti ją taip kalbant, nes pati dėl karjeros apleido dukterį. Turbūt šitą gabaliuką ir nugirdo Oktavija. Pamatėme ją stovinčią prie atvirų durų. Gaila, bet iš tiesų ji išgirdo tiesą.

Dalglišas pasakė:

– Ar galite man pasakyti, kur jūs buvote vakar nuo pusės aštuonių iki dešimtos valandos vakaro?

– Garantuoju, kad ne Templyje. Prieš šešias išėjau iš savo kolegijos Linkolns Ine, „Peruko ir plunksnos" aludėje trumpam susitikau išgerti su žurnalistu Pitu Megvairu ir buvau namie tuoj po pusės aštuonių. Penkiolika po aštuonių buvau susitaręs susitikti su keturiais savo rinkėjais Rūmų centriniame vestibiulyje. Jie aršūs medžiotojai ir norėjo manęs privačiai išklausti apie šio sporto perspektyvas. Išėjau iš čia be penkių aštuonios ir nuėjau į Rūmus Džono Islipo gatve, paskui Kalvių aikšte. – Jis įkišo ranką į stalo stalčių ir ištraukė sulankstytą popieriaus lapą. – Čia surašiau savo rinkėjų pavardes, jei kartais norėtumėte patikrinti. Jei taip darysite, būčiau dėkingas už taktiškumą. Aš neturiu visiškai nieko bendra su Venišijos Oldridž mirtimi. Labai rimtai pažiūrėsiu, jei apie tai ims sklisti kalbos.

Dalglišas atsakė:

– Jei kalbos ir pasklis, tai tikrai ne iš mūsų.

Ponia Rolston tyliai tarė:

– Aš galiu patvirtinti, kad mano vyras grįžo namo prieš pat pusę aštuonių ir išėjo į Rūmus prieš aštuonias. Po valandos grįžo namo vakarienės. Visą vakarą niekas nebuvo užėjęs. Pora žmonių skambino telefonu, tačiau ieškojo manęs.

– Ir su jumis nieko nebuvo nuo pusės aštuonių iki pat vyro grįžimo apie devintą valandą?

– Nieko. Aš turiu vieną čią gyvenančią virėją ir padienę darbininkę. Trečiadieniais virėja turi laisvą vakarą, o padienė išeina pusę šešių. Trečiadieniais aš visad pati gaminu vyrui vakarienę, žino-

ma, jei jis neturi eiti kur nors kitur ar nepasilieka Rūmuose. Mes mieliau valgome namie, negu kur nors einame. Tokia proga pasitaiko labai retai. Be to, jis neišėjo iš namų po vienuoliktos, kai aš nuėjau miegoti. Jam reikėtų pereiti per mano miegamąjį, kad patektų ant laiptų, o aš miegu labai budriai. Būčiau jį išgirdusi. – Ji atidžiai pažvelgė į Dalglišą ir paklausė: – Ar tą norėjote žinoti?

Dalglišas jai padėkojo ir vėl pasisuko į Marką Rolstoną:

– Žinoma, jūs per ketverius santykių metus turbūt neblogai pažinote ponią Oldridž. Ar jos nužudymas jus nustebino?

– Labai. Pajutau visus įprastus jausmus – siaubą, sukrėtimą, sielvartą mirus žmogui, kuris buvo man artimas. Bet ir nustebau. Žinot, žmogus visad nustembi, kai tavo pažįstamam nutinka kas nors keisto ar baisaus.

– Ji neturėjo priešų?

– Neturėjo ta prasme, kad nebuvo jos nekenčiančių. Kartais su ja būdavo sunku susikalbėti – na, mums visiems taip būna. Ambicinga, daug pasiekusi moteris kartais kelia kitiems pavydą ar pagiežą. Bet aš nepažįstu žmogaus, kuris būtų troškęs jos mirties. Tikriausiai aš ne pats geriausias tokios informacijos šaltinis. Kolegijoje jums veikiausiai papasakos daugiau. Žinau, kad tai skamba keistai, bet per pastaruosius dvejus ar trejus metus mes gana retai matėmės, o susitikus mūsų pokalbiai – jei kalbėdavomės – nebūdavo asmeniški. Kiekvienas mūsų turėjome savo privatų gyvenimą ir jį saugojome. Ji kalbėjo apie savo draugystę su Draisdelu Lodu, dar žinojau, kad turi vargo su dukterimi. Bet kas neturi vargo su paaugle dukteria?

Daugiau nebuvo ko klausti. Jie atsisveikino su Liuse Rolston, o jos vyras palydėjo detektyvus iki durų. Atrakindamas jas, tarė:

– Tikiuosi, sugebėsite išsaugoti šią informaciją slaptą, komanderi. Ji liečia tik mane ir mano žmoną, nieko daugiau.

Dalglišas atsakė:

– Jei jūsų santykiai su ponia Oldridž niekaip nesusiję su šiuo tyrimu, nėra reikalo juos viešinti.

– Jokių santykių nebuvo. Viskas užmiršta ir palaidota jau daugiau kaip metus. Man pasirodė, kad aiškiai tą pasakiau. Nenoriu,

kad į mano namų langus būtų nukreipti fotoaparatų objektyvai, kad mano žmoną sekiotų po parduotuves, juo labiau dabar, kai spauda tapo tokia landi ir piktavalė. Atrodo, dabar turėtume patikėti, kad visi spaudos magnatai iki vestuvių gyveno nepriekaištingai skaisčiai, o po vestuvių buvo ištikimybės įsikūnijimai, o kiekvieno žurnalisto išlaidų sąskaita išlaikys pedantiškiausio auditoriaus patikrinimą. Juk ir veidmainystė turi turėti ribas.

Dalglišas atsakė:

– Dar neteko jų matyti. Dėkoju už pagalbą.

Tačiau Rolstonas stoviniavo prie durų. Jis tarė:

– O nuo ko tiksliai ji mirė? Aišku, sklinda kalbos, bet atrodo, jog niekas tvirtai nežino.

Nebuvo jokios prasmės slėpti bent jau dalį tiesos. Žinios pasklis gana greitai.

Dalglišas pasakė:

– Negalime būti absoliučiai tikri, kol neturime skrodimo išvadų, bet atrodo, jog jai buvo perverta širdis.

Rolstonas tarsi norėjo kažką sakyti, bet persigalvojo ir išleido svečius. Jiems pasukus už gatvės kampo, Keitė tarė:

– Nepasakysi, kad šitie du labai jos gailisi. Na, bent jau nė vienas nepasakė, kad ji buvo puiki advokatė. Man ima nusibosti ta blanki epitafija. Ar patikimas jo alibi, pone?

– Nebus lengva sugriauti. Bet jei norite paklausti, ar jie susimokę nužudė Venišiją Oldridž, tai mane būtų nelengva įtikinti; prisiekusiuosius taip pat. Liusė Rolston yra dorybės įsikūnijimas: pamaldi Romos katalikė, aktyviai dalyvauja pustuzinyje labdaros organizacijų, daugiausia padedančių vaikams, vieną dieną per savaitę dirba vaikų slaugos namuose, neryški, tačiau guvi – tobula parlamento nario žmona.

– Ir tobula motina?

– Jie neturi vaikų. Galiu įsivaizduoti, kad ji dėl to kenčia.

– Ir nepajėgianti meluoti?

– Ar tokių yra? Bet Liusė Rolston meluotų tik tada, kai turėtų tam nepaprastai svarbią priežastį.

Keitė tarė:

– Pavyzdžiui, apsaugoti vyrą nuo kalėjimo? Jo pasakojimas apie tai, kaip ponia Oldridž jį pasikvietė, neatrodo labai įtikimas. Vargu ar skambintų jam nei iš šio, nei iš to vidury nakties tik paklausti patarimo, tapti jai teisėja ar ne. Bet jis gudriai apsigynė, kai jūs apie tai užsiminėt. Sugebėjo pasiaiškinti.

Dalglišas atsakė:

– Ir gali būti, kad sakė tiesą. Panašiau, kad ji norėjo pakalbėti su juo apie ką nors svarbaus ir skubaus, bet paskui persigalvojo.

– Pavyzdžiui, apie Oktavijos sužadėtuves. Tai kodėl jis neužsiminė apie tokią priežastį? A, tiesa, ji jam nieko nesakė, tai jis veikiausiai dar nieko nežino. Įsivaizduoju, kad ji galėjo norėti apie tai pakalbėti, bet paskui nusprendė, jog iš jo nebus jokios naudos. Ir ką būtų galėjęs padaryti? Kas gali ką nors padaryti? Oktavija pilnametė. Nors atrodo, kad motina gerokai puolė į neviltį. Mėgino išgauti pagalbos iš Draisdelo Lodo ir nieko nepešė.

Dalglišas atsakė:

– Norėčiau žinoti, kada jų santykiai nutrūko. Ar prieš metus, kaip jis tvirtina, ar antradienio vakarą? Atsakymą turbūt žino tik du žmonės. Vienas nesako, o kita mirusi.

22

Desmondas Ulrikas ketvirtadieniais buvo įpratęs dirbti ilgiau ir nematė reikalo keisti savo įpročius. Policija užrakino, užantspaudavo kambarį, kuriame įvyko žmogžudystė, ir išėjo, o Dalglišas pasiėmė raktus. Ulrikas stropiai dirbo iki septynių, paskui užsimetė paltą, sugrūdo reikalingus dokumentus į portfelį ir išėjo, įjungęs signalizaciją bei užrakinęs duris.

Jis gyveno vienas mažame žaviame namelyje Markemo gatvėje Čelsyje. Jo tėvai įsikėlė čia tėvui išėjus į pensiją po darbų Malaizijoje bei Japonijoje, o jis gyveno su abiem tėvais, kol prieš penkerius metus šie mirė. Kitaip negu daugelis užsienyje gyvenusiųjų, jie neparsivežė beveik jokių suvenyrų iš tų svečiose šalyse praleistų metų, tik keletą delikačių akvarelių. Dabar jų liko nebedaug. Geriausios krito į akį Luizai; jo dukterėčia pasižymėjo kone karališkais sugebėjimais perimti savo nuosavybėn jai patikusius daiktus iš Markemo gatvės namo.

Tėvai buvo apstatę namą senelių baldais, kuriuos atsiėmė iš saugyklos, o ko trūko, įsigijo pigesniuose Londono aukcionuose. Ulrikas gyveno įkalintas tarp sunkaus XIX a. raudonmedžio, pūpsančių krėslų ir taip įmantriai drožinėtų, tokių sunkių spintų, kad kartais

atrodydavo, jog nuo jų svorio sugrius visas lengvutis, dailus namukas. Nuo tos akimirkos, kai greitoji pagalba išvežė motiną į paskutinę operaciją, namuose niekas nepasikeitė. Jis neturėjo nei noro, nei jėgų keisti svarų palikimą, į kurį nekreipdavo dėmesio ir net retai matydavo, nes beveik visą laiką praleisdavo savo kabinete viršutiniame aukšte. Ten stovėjo rašomasis stalas, kurį jis įsigijo mokydamasis Oksforde, krėslas su ranktūriais ir aukšta atkalte, vienas sėkmingesnių tėvų pirkinių, ir jo biblioteka, rūpestingai sukataloguota ir sudėliota lentynose nuo grindų iki lubų, užimančiose tris kambario sienas.

Čia ponia Džordan, ateinanti valyti namų tris kartus per savaitę, nelietė nieko, užtat likusi namo dalis buvo jos atidžiai prižiūrima. Ji buvo stambi, nekalbi, žiaurios energijos kupina moteris. Baldus blizgindavo tol, kol jų paviršius imdavo švytėti it veidrodis, o aitrus jos vartojamo levandų valiklio kvapas trenkdavo į nosį vos pravėrus namų duris ir buvo persmelkęs visus kambarius. Kartais jis pagalvodavo, nors nelabai smalsiai, ar jo drabužiai irgi atsiduoda levandomis. Ponia Džordan negamino jam valgyti. Moteris, kuri imdavosi valyti raudonmedį tarsi trokšdama jį sutramdyti, vargu ar bus gera virėja; ir iš tiesų tokia nebuvo. Tai jo irgi nejaudino. Aplinkui buvo pilna restoranų, ir jis beveik kas vakarą vienas eidavo kur nors pavalgyti; bet kurioje iš dviejų jo mėgstamiausių įstaigų kaskart susilaukdavo pagarbaus pasveikinimo ir būdavo palydimas prie įprastinio atokaus staliuko.

Kai Luiza vakarieniaudavo su juo – prieš dvynių gimimą tai būdavo kartą per savaitę, – jie valgydavo jos parinktame restorane, dažniausiai nepatogiai toli, o paskui grįždavo pas jį išgerti kavos, kurią virdavo Luiza. Nešdama padėklą į svetainę ji sakydavo:

– Ta virtuvė prieštvaninė. Turiu pripažinti, kad švarą ponia Džordan palaiko, bet klausyk, Danksai, mielasis, tu tikrai privalai ką nors daryti su šituo kambariu, išmesti visas tas močiutės senienas. Jei pakeistum tapetus, užuolaidas ir nusipirktum tinkamus baldus, jis būtų labai elegantiškas. Žinau tau tinkamiausią dizainerį. Arba, nori, užsirašysiu keletą idėjų ir spalvų ir, jei nori, eisiu kartu su tavim į parduotuves. Būtų labai smagu.

– Ne, ačiū, Luiza, aš to kambario nepastebiu.

– Bet, mielasis, turėtum pastebėti. Kai aš jį pertvarkysiu, tau baisiai patiks, esu visiškai tikra.

Ketvirtadieniais ponia Džordan ateidavo tvarkyti buto, ir jam pasirodė, jog prieškambaris prakvipęs aitriau negu įprastai. Ant staliuko gulėjo raštelis: „Ponia Kostelo skambino tris kartus. Ji prašė jai paskambinti“. Tikriausiai Saimonas paskambino namo arba jai į darbą ir pranešė apie žmogžudystę. Aišku, kad taip ir padarė. Negi lauks, kol pareis namo. Turbūt ji nenorėjo skambinti į kolegiją, bijodama, kad policija vis dar ten.

Jis apvertė raštelį kita puse ir atradęs kišenėje pieštuką savo tvarkinga rašysena užrašė: „Poniai Džordan. Ačiū. Mano operaciją, numatytą šeštadieniui, teko nukelti, todėl jums nebereikės papildomai ateiti pašerti Tiblsės“. Pasirašė savo inicialais ir ėmė lėtai lipti laiptais aukštyn į kabinetą, pasilaikydamas turėklų kaip senis.

Ant viršutinės pirmojo laiptų maršo pakopos gulėjo Tiblsė, išsitiesusi įprasta poza, iškėtojusi užpakalines kojas, o priekinėmis letenėlėmis prisidengusi akis tarsi gindamasi nuo šviesos. Tai buvo balta ilgakailė katė, paveldėta iš tėvų, kuri po keleto nesėkmingų išvykų kaimynystėje nusileido ir malonėjo pasilikti su juo. Ji pražiojo mažą rausvą burnytę ir be garso miauktelėjo, bet nepasijudino. Ponia Džordan buvo ją pašėrusi penktą valandą, kaip įprasta, ir nebuvo reikalo papildomai demonstruoti jausmus. Ulrikas peržengė ją ir nuėjo į kabinetą.

Vos įėjo pro duris, suskambo telefonas. Jis pakėlė ragelį ir išgirdo dukterėčios balsą:

– Danksai, aš visą dieną stengiuosi tave pagauti. Nenorėjau skambinti į kolegiją. Maniau, tu anksčiau grįši. Klausyk, aš turiu nedaug laiko. Saimonas dabar pas dvynes, bet jis tuoj ateis. Danksai, man reikia su tavim susitikti. Geriau atvažiuosiu. Kaip nors pasiaiškinsiu.

Jis atsakė:

– Ne, nereikia. Aš turiu darbo. Man reikia pabūti vienam.

Jis aiškiai pajuto jos balse nerimą, artimą panikai:

– Bet mums reikia susitikti. Danksai, mielasis, aš taip išsigandau. Mums reikia pasikalbėti.

– Ne, – vėl atsakė jis, – mums nereikia pasikalbėti. Mes neturim ką pasakyti vienas kitam. Jei tau reikia su kuo nors pasikalbėti, kalbėkis su savo vyru, su Saimonu.

– Bet, Danksai, tai juk žmogžudystė! Aš nenorėjau, kad ji būtų nužudyta! Ir manau, kad čia ateis policija. Jie tikriausiai norės pakalbėti su manim.

Ulrikas atsakė:

– Tai su jais ir pasikalbėsi. Be to, klausyk, Luiza, aš galiu prikrėsti daug kvailysčių, bet ar tu rimtai manai, jog sugebėčiau suplanuoti ir įvykdyti žmogžudystę, net tavo labui?

Jis padėjo ragelį, o po minutės ištraukė iš sienos telefono jungiklį. Garsiai ištarė: „Danksai“. Taip jinai jį vadino nuo vaikystės. Dėdė Desmondas. Danksas. Danksas, iš kurio visad galėjai gauti dovanų, kvietimų į restoranus, prireikus vieną kitą čekį, apie kurį nebūdavo sakoma Saimonui, ir, žinoma, mažiau apčiuopiamų jo aistringo susižavėjimo ženklų. Jis padėjo aptrintą, išsipūtusį portfelį ant stalo, pasiėmė iš lentynos mažą oda įrištą Marko Aurelijaus tomelį, kurį ketino skaityti vakarieniaudamas, ir nusileido aukštu žemiau į vonią nusiplauti rankų. Po dviejų minučių užrakino paskui save namo duris ir išsiruošė paėjėti kokius penkiasdešimt jardų iki įprastinio ketvirtadienio restorano, kuriame vienišas pavalgys vakarienę.

23

Buvo jau truputis po dešimtos. Dalglišas, vis dar sėdėjęs už stalo savo įstaigoje septintame Naujojo Skotlend Jardo aukšte, užvertė skaitomą bylą, trumpam atsilošė ir užmerkė akis. Netrukus ateis Piersas ir Keitė aptarti dienos darbų. Jis buvo juos palikęs stebėti skrodimo, paskirto aštuntai valandai, ir Mailsas Kinastonas žadėjo faksu atsiųsti ataskaitą, kai tik ją parašys. Pirmą kartą pasijuto nuvargęs. Atrodė, jog diena, kaip ir kitos, prikimšta gausybės įvairiausios fizinės ir protinės veiklos, tęsėsi ilgiau negu penkiolika valandų, kurias praleido dirbdamas. Jis pagalvojo, kad, priešingai populiariai nuomonei, laikas eina greičiau atliekant įprastus, senus darbus.

Šiandienos niekaip nepavadinsi įprasta. Popietinis aukštų Jardo pareigūnų ir jų kolegų iš Vidaus reikalų ministerijos susitikimas, stengiantis dar kartą aptarti visus įmanomus Saugumo tarnybų akto padarinius, nebuvo pagiežingas; abi pusės beveik perdėtai atsargiai tipinėjo aplink pavojingiausius klausimus, tačiau būtų buvę lengviau, jei rūpestingai neištarti žodžiai būtų iš tiesų nuskambėję. Bendradarbiavimo vertingumą neseniai įrodė sėkmė derantis su IRA: niekas nenorėjo sabotuoti per tokias kančias pasiektų susita-

rimų; tačiau kaip dvi karinės divizijos, turinčios susilieti į vieną, kiekviena pusė atsinešė ne tik savo skiriamuosius ženklus. Kiekviena turėjo savą istoriją, tradicijas, savus darbo metodus, skirtingai suvokė priešą, net kalbėjo skirtingomis kalbomis, skirtingu profesiniu žargonu. Ir kaip visuose anglų visuomenės sluoksniuose, padėtį sunkino klasiniai bei snobiški sumetimai, tylus įsitikinimas, kad žmonėms geriausiai sekasi dirbti su sau lygiais. Dalglišas pagalvojo, kad komisija, kurioje jis dirbo, jau perėjo šį įdomų etapą ir dabar lėtai slinko nuobodulio link.

Jis buvo patenkintas, vėl galėdamas mintis ir energiją tiesiogiai skirti žmogžudystės tyrimui, tačiau ir šioje srityje susidūrė su netikėtomis komplikacijomis. Atvejis turėjo būti gana lengvas – maža bendruomenė, santykinai gerai saugomas pastatas, nelabai sunkus tyrimas, nes įtariamųjų skaičius neišvengiamai ribotas. Tačiau jau po pirmosios dienos jis ėmė įtarti, kad tai vienas tų atvejų, kurių nekenčia visi detektyvai: kai žudikas žinomas, tačiau turimų įrodymų nepakanka, kad prokuroras pateiktų kaltinimą. O juk čia policininkai turi reikalą su advokatais. Jie geriau už kitus žino, kad dažniausiai žmogus pasmerkia pats save, negalėdamas išlaikyti liežuvio už dantų.

Kabinetas, kuriame jis laukė, buvo erdvus, funkcionalus; tik labai įžvalgus lankytojas būtų pasakęs, jog šis kambarys atskleidžia savininko charakterį vien tuo, kad pastarasis aiškiai stengėsi to išvengti. Jame stovėjo minimalūs baldai, pagal Sostinės policijos nurodymus derami komanderio kabinetui: didelis rašomasis stalas ir kėdė, dvi patogios, bet neminkštos lankytojų kėdės, mažas pasitarimų stalas šešiems asmenims, knygų lentyna. Lentynoje šalia įprastų žinynų stovėjo policijos ir baudžiamosios teisės knygos, vadovai, istorijos, įvairūs naujausi Vidaus reikalų ministerijos leidiniai, neseni Parlamento įsakai, Žaliosios ir Baltosios knygos – paranki dirbančio žmogaus biblioteka, aiškiai skelbianti jo darbo sritį ir nusakanti aukštą padėtį. Trys sienos buvo plikos, ant ketvirtos kabojo serija graviūrų, vaizduojančių policininkų darbą XVIII a. Londone. Jas pavyko sėkmingai rasti bukinistiniame knygų ir meno dirbi-

nių knygynėlyje netoli Čering Kroso gatvės; tada Dalglišas buvo dar detektyvas seržantas ir prieš jas įsigydamas rūpestingai apskaičiavo, ar gali sau tai leisti, bet dabar graviūros buvo vertos dešimt kartų daugiau. Jos vis dar jam patiko, nors nebe taip, kaip tada, kai pamatė pirmą kartą. Kai kurie jo kolegos savo kabinetuose pabrėžtinai kūrė vyriškos draugijos dvasią, puošė sienas kitų šalių policijos tarnybų ženklais, gairelėmis, grupinėmis fotografijomis, karikatūromis, o į spintas prikraudavo taurių bei sporto laimėjimų. Dalglišui taip sukurta atmosfera atrodė slogi ir dirbtinė, tarsi filmo dailininkas, nelabai gerai išmanydamas aplinką, būtų persistengęs rinkdamas butaforiją. Įstaiga jam nebuvo privataus gyvenimo, namų ar asmens tapatybės pakaitalas. Dalglišas užėmė jau ne pirmą kabinetą Jarde, veikiausiai šis ir ne paskutinis. Kabinetas neturėjo tenkinti jokių kitų poreikių, išskyrus darbo. O darbas, nors labai įvairus, kupinas stimulų ir patrauklumo, buvo tik darbas, ir ne daugiau. Egzistavo ir kitas pasaulis; Dalglišas tą visad žinojo.

Jis priėjo prie lango ir apžvelgė Londoną. Tai buvo jo miestas, kurį pamilo nuo pirmos dienos, kai dar vaikystėje gimimo dienos proga tėvas atsivežė jį čia visai dienai. Londonas tada jį apžavėjo, ir nors ši meilės istorija miestui, kaip visos meilės istorijos, patyrė nusivylimus, skausmingus praregėjimus bei neištikimybės grėsmę, apžavai neišsisklaidė. Lėtai kaupiantis laikui ir permainoms jie išliko gilumoje, tvirti tarsi Londono molis, paremti istorijos ir tradicijų, suteikusių patikimumo net pavojingiausioms gatvėms. Priešais atsivėrusi panorama visad jį pakerėdavo. Žvelgė į ją kaip į meno kūrinį: kartais pastelinių pavasario ryto šešėlių litografiją, kartais piešinį tušu ir plunksna, kuriame su meile išryškintas kiekvienas bokštas, kiekvienas stogas ir medis, kartais ryžtingą, apčiuopiamą aliejinį paveikslą. Šįvakar vaizdas priminė psichodelišką akvarelę, skaisčiai raudoni ir pilki štrichai gulė mėlyname naktinio dangaus juodume, gatves, besikeičiant šviesoforo šviesoms, užliedavo raudona ar žalia spalva, pastatai šviesiais langų keturkampiais atrodė tarsi iškirpti iš spalvoto popieriaus ir prisegti prie juodos nakties drobės.

Dalglišas pagalvojo, kur galėjo užtrukti Keitė ir Piersas. Jų darbo diena dar nesibaigė, bet jie abu jauni. Juos varė adrenalino perteklius: penkiolikos valandų darbo diena, probėgomis perkandant ką nors valgomo, jei atsiranda laisva minutė, jiems įprastas dalykas žmogžudystės tyrimui prasidėjus. Jis jautė, kad jiems tai patinka. Tačiau nerimavo dėl Keitės. Nuo tada, kai policiją paliko Danielis Aronas ir jo vietą užėmė Piersas, joje buvo matyti permaina, neryškus pasitikėjimo prigesimas, tarsi nebebūtų tikra, kodėl ji čia yra ar ką veikia. Jis stengėsi neišpūsti šios permainos, kartais net sugebėdavo patikėti, kad jos nėra, kad šalia jo toji pati pasitikinti, griežtai viską vertinanti Keitė, kurios godus, kone naivus naujokės entuziazmas derėjo su patyrimu ir tolerancija, įgyjama per ilgus policininkės darbo metus. Pamanęs, kad ji panorės atsipūsti nuo darbo, jis prieš keletą mėnesių jai pasiūlė paduoti pareiškimą į universitetą ir gauti mokslinį laipsnį, tačiau ji keletą sekundžių pastovėjo tylėdama ir galiausiai paklausė:

– Ar jūs manote, kad tada būsiu geresnė policininkė, pone?

– Kalbėjau ne apie tai. Pamaniau, kad jums patiks trejus metus praleisti universitete.

– Ir suteiks daugiau šansų gauti paaukštinimą?

– Tas taip pat, nors man ne iš karto atėjo į galvą. Mokslinis laipsnis visad pravartus.

Ji atsakė:

– Teko budėti per labai daug studentų demonstracijų. Jei būčiau norėjusi kovoti su klykiančiais vaikpalaikiais, būčiau ieškojusi darbo Nepilnamečių skyriuje. Man atrodo, studentai labai mėgsta perrėkti tuos, su kuriais nesutinka. Jei universitetuose nėra vietos kalbos laisvei, tai kam jie reikalingi?

Ji kalbėjo kaip visad, be juntamos pagiežos, tačiau balse buvo girdėti kažkas panašaus, ir dar slopinamo pykčio gaidelė, kuri jį nustebino. Pasiūlymas jai pasirodė ne tik nepriimtinas; ji juo pasipiktino. Tada Dalglišas pagalvojo, ar tokią jos reakciją tikrai sukėlė kalbos laisvė ir perdėtas privilegijas turinčiųjų barbarizmas, ar ji susijusi su subtilesniu, ne taip paprastai išsakomu pasipriešinimu.

Gali būti, kad šiek tiek išsekęs jos entuziazmas susijęs su Danielio išėjimu. Jis jai patiko; kiek labai patiko, nemanė turįs teisę domėtis. Gal Keitė pyko ant naujoko; būdama sąžininga ir žinodama, jog pyktis nepagrįstas, ji stengėsi savaip jį suvaldyti. Jis nutarė prižiūrėti padėtį, veikiau viso skyriaus, o ne tik Keitės labui. Tačiau ji jam rūpėjo. Norėjo, kad ji būtų laiminga.

Kaip tik atsisuko nuo lango, kai jie abu įėjo į kabinetą. Piersas buvo su lietpalčiu. Jo atsegti skvernai plevėsavo. Vidinėje kišenėje buvo įkištas butelis vyno. Ištraukęs jį, Piersas ceremoningai pastatė ant Dalglišo stalo.

– Viena iš mano gimtadienio dovanų nuo supratingo dėdės. Pamaniau, kad užsidirbome, pone.

Dalglišas pažvelgė į etiketę:

– Vargu ar toks vynas tinka šiaip pagurkšnoti, ar ne? Pasilaikykite prie tinkamo maisto, kad būtų skanesnis. Bet kavos išgersim. Džudė viską paliko gretimame kambaryje. Pasirūpinsite, Piersai?

Piersas kaltai pažvelgė į Keitę, nieko nesakęs įsidėjo vyną atgal į kišenę ir išėjo.

Keitė tarė:

– Atsiprašau, kad vėluojam, pone. Daktaras Kinastonas prozektoriume kiek užgaišo, bet ataskaita tuojau bus čia.

– Staigmenų buvo?

– Ne.

Jie daugiau nesikalbėjo, kol į kabinetą grįžo Piersas, nešinas kavinuku, pienu bei trimis puodeliais ir pastatė padėklą ant pasitarimų stalo. Tą akimirką atgijęs sučiauškėjo faksas ir visi priėjo prie aparato. Mailsas Kinastonas tesėjo pažadą.

Ataskaitos pradžioje buvo įprastinė įžanga: skrodimo vieta ir laikas, dalyvaujantys pareigūnai, įskaitant tyrimo grupės dalyvius, fotografą, nusikaltimo vietos tyrimo pareigūną, laboratorijos darbuotoją, patologijos specialistus ir prozektoriumo tarnautojus. Patologui nurodžius nuvilkti lavono drabužiai, o deramai apsaugotas perukas perduotas pareigūnui, atsakingam už daiktinius įrodymus. Laboratorija vėliau patvirtins tai, ką jie žinojo jau dabar: kad kraujas yra Desmondo Ulriko. Toliau sekė ta ataskaitos dalis, kurios jie laukė.

Kūnas yra tinkamos mitybos, vidutinio amžiaus baltosios rasės moters. *Rigor mortis,* kuris buvo apėmęs visą kūną jį apžiūrint šįryt dešimtą valandą, praėjo visose raumenų grupėse. Pirštų nagai vidutinio ilgio, švarūs ir nesulūžę. Nedažyti galvos plaukai trumpai kirpti, tamsiai rudi. Krūtinės ląstos priekinėje dalyje už 5 cm nuo vidurio linijos matyti viena maža durtinė žaizda. Sužeidimas yra beveik horizontalios krypties, 1,2 cm gylio. Skrodimas parodė, kad įrankis pervėrė krūtinės ląstą tarp septinto ir aštunto šonkaulio, įėjo į apyširdžio maišelį ir perdūrė priekinę kairiojo skilvelio sienelę, kur žaizdos gylis yra 0,7 cm. Žaizda perėjo į širdį per apytikriai 1,5 cm. Kraujavimas išorinėje žaizdoje ir apyširdžio maišelyje minimalus. Darau prielaidą, kad žaizda nuo plieninio popierių peilio, toliau vadinamo daiktiniu įrodymu A.

Daugiau išorinių sužeidimų nėra, išskyrus nedidelį, apytikriai dviejų centimetrų ploto sumušimą pakaušyje. Ant rankų ar plaštakų nerasta gynimosi sukeltų žaizdų. Sumušimas galėjo atsirasti mirusiąją tam tikra jėga prispaudus prie sienos ar durų, kai į kūną įsmigo peilis.

Toliau sekė ilgas Venišijos Oldridž organų, centrinės nervų sistemos, kvėpavimo sistemos, širdies ir kraujagyslių sistemos, skrandžio ir ryklės bei virškinimo sistemos aprašas. Žodžiai vijo vienas kitą, ir prie visų buvo pažymėta, jog organų būklė normali.

Vidinių organų aprašą sekė sąrašas mėginių, perduotų atsakingam už daiktinius įrodymus pareigūnui, tarp jų tepinėliai ir kraujo mėginiai. Toliau sekė organų svorio sąrašas. Vargu ar tyrimui svarbu, kad Venišijos Oldridž smegenys svėrė vieną tūkstantį tris šimtus penkiasdešimt gramų, jos širdis du šimtus septyniasdešimt gramų, o dešinysis inkstas du šimtus gramų, tačiau šiuos skaičius Dalglišo akyse užstojo Mailso Kinastono pagalbininko vaizdinys, kruvinomis pirštinėtomis rankomis nešančio organus prie svarstyklių tarsi mėsininkas, sveriantis skerdienos atliekas.

Toliau buvo išvados.

Mirusioji buvo geros mitybos moteris be jokių simptomų ligos, galėjusios sukelti mirtį ar prie jos prisidėti. Krūtinės sužalojimas nuo gilios durtinės žaizdos, padarytos plonašmeniu įrankiu, pervėrusiu širdies sritį. Nesant kraujavimo iš žaizdos galima daryti išvadą, kad mirtis ištiko labai greitai po šio sužalojimo. Nepastebėta jokių gynimosi sukeltų sužalojimų. Mirties priežastimi nustatau dūrį į širdį.

Dalglišas paklausė:

– Ar daktaras Kinastonas nemėgino tiksliau apibrėžti mirties laiko?

Jam atsakė Keitė:

– Jis jį patvirtino, pone. Darbinė hipotezė tokia: ji mirė tarp pusės aštuonių ir pusės devynių. Nemanau, kad teisme apibrėš tiksliau, bet privačiai pasakė, jog tikriausiai ji mirė apie aštuntą arba tuoj po aštuntos.

Tiksliai nustatyti, kada žmogus mirė, visada nelengva, bet, kiek Dalglišas prisiminė, Kinastonas vertindamas dar nėra apsirikęs. Instinktas ar patyrimas, o gal abu drauge, padėdavo jam tiesiog suuosti tikrąją mirties valandą.

Jie perėjo prie stalo, Piersas išpilstė kavą. Dalglišas neketino ilgai jų laikyti. Nėra jokios prasmės daryti iš žmogžudystės tyrimo išgyvenimo testą, tačiau reikia apžvelgti, kas nuveikta.

Jis paklausė:

– Na, tai ką mes turim? Keite?

Keitė negaišo laiko įžangoms ir iškart prakalbo apie žmogžudystę:

– Venišiją Oldridž paskutinį kartą matė gyvą vyriausiasis sekretorius Haris Notonas prieš pat pusę septynių, kai nunešė jai kurjerio atneštą bylą ir laikraštį *Evening Standard*. Ji buvo gyva septintą keturiasdešimt penkios, kai su ja telefonu kalbėjo jos šeimininkė ponia Bakli ir pasiskundė, kad Oktavija Kamins reikalauja pagaminti jai vegetarišką vakarienę. Vadinasi, ji mirė po septintos keturiasdešimt penkios, tikriausiai apie aštuntą arba tuoj po aštuntos. Kai ponia Bakli kalbėjo su Venišija Oldridž, pastarosios kabinete kažkas buvo. Akivaizdu, jog tai galėjo būti žudikas. Jei taip, tai jis

yra arba kolegijos narys, arba vyras ar moteris, kurį įleido pati ponia Oldridž ir kurio bijoti ji neturėjo pagrindo. Nė vienas kolegijos narys neprisipažįsta buvęs su ja septintą keturiasdešimt penkios. Visi sako, kad tuo metu jau buvo išėję. Desmondas Ulrikas sakosi išėjęs paskutinis, jo žodžiais tariant, apie septintą penkiolika.

Piersas patiesė ant stalo Templio planą. Jis tarė:

– Jei ji mirė apie aštuntą ar panašiu metu, žudikas prieš aštuonias turėjo patekti į Templį. Visi nesaugomi vartai uždaromi aštuntą, taigi arba Oldridž pati įleido jį arba ją, arba prieš uždarant vartus jis ar ji jau buvo Templyje. Įėjimas iš Tiudorų gatvės turi šlagbaumą ir saugomas visą parą. Pro ten niekas neįėjo po aštuntos valandos. Įėjimas iš Strendo pro Reno vartus į Midl Templio skersgatvį laikinai uždarytas rekonstrukcijai. Dar lieka šeši galimi įėjimai; panašiausiai atrodo vartai iš Devero Korto pro Teisėjų vartus, jais naudojasi dauguma kolegijos narių. Bet mes patikrinome, po aštuntos valandos jie buvo uždaryti. Jam ar jai būtų reikėję rakto. Atsisakau toliau kartoti „jis ar ji". Kaip pavadinsim šitą žudiką? Aš siūlau AOŽ – Advokatės Oldridž Žudikas.

Dalglišas paklausė:

– Kaip atrodė pati žmogžudystė?

Atsakė Keitė:

– Žudikas prirėmė Oldridž prie sienos, sumušdamas pakaušį, ir įsmeigė peilį tiesiai jai į širdį. Arba jam pavyko, arba išmano anatomiją. Po to nutempė kūną kilimu – ant kilimo pluošto liko kulnelių žymės – ir pasodino į kėdę. Kai peilis įsmigo, jos megztinis veikiausiai buvo neužsegtas. Jis jį susagstė, slėpdamas praplėštą palaidinę, tarsi būtų norėjęs, kad ji tvarkingiau atrodytų. Žinote, pone, man tas atrodo keista. Juk negalėjo tikėtis, kad jos mirtį palaikys natūralia. Paskui suvyniojo peilį į spalvotus *Evening Standard* puslapius, tikriausiai nusinešė apačion į tualetą, jį nuplovė, sudraskė laikraštį ir skutelius nuleido į klozetą. Prieš išeidamas įdėjo peilį į Valeri Koldvel stalčių su bylomis. Tuo pat metu jis arba kas nors kitas išėmė teisėjo peruką iš sekretoriate laikomos dėžės, paėmė iš pono Ulriko šaldytuvo pūslę su krauju ir „papuošė" lavoną. Jei tą

padarė žudikas, įtariamųjų sąrašas ne toks ilgas. Žudikas žinojo, kur rasti peilį, peruką ir kraują, o kraujas padėtas į šaldytuvą tik pirmadienio rytą.

Piersas nekantriai tarė:

– Klausyk, bet juk visiškai aišku, kad ją nužudė ir išsityčiojo tas pats žmogus. Kitaip kam reikėjo vilkti lavoną kilimu ir sodinti į kėdę? Kodėl nepalikus tiesiog gulėti ant grindų? Juk kabinetas buvo tuščias. Niekas jos nebūtų radęs iki rytojaus ryto. Nebuvo jokio tikslo vaizduoti, tarsi ji tebegyva ir sėdi savo kėdėje. Jis tai padarė tyčia, kad galėtų mirusiąją papuošti peruku ir aplieti krauju. Jis kažką norėjo tuo pasakyti. AOŽ nužudė Oldridž dėl to, ką ji dirbo. Jis kivirčijosi ne su moterimi, o su advokate. Tai turėtų mums padėti atsekti motyvą.

Dalglišas atsakė:

– Jei tik tai padaryta ne tam, kad būtent šituo mes patikėtume. Kodėl ji buvo nužudyta prie durų?

– Gal ji dėjo bylą į lentyną prie durų, gal išlydėjo lankytoją. O šis impulsyviai sučiupo peilį ir smogė, kai tik ji nusisuko. Jei taip buvo, tai jis ne kolegijos narys. Kolegos ji nebūtų išlydėjusi.

Keitė paprieštaravo:

– Tam tikromis aplinkybėmis būtų. Pavyzdžiui, jie susibara, ji surinka: „Eik lauk iš mano kabineto", ir atplėšia duris. Na gerai, toks dramatiškas protrūkis nelabai derinasi su tuo, ką mums apie ją pasakojo, bet vis tiek yra įmanomas. Be to, pastaruoju metu ji buvo keistos nuotaikos.

– Tai kas yra jūsų pagrindiniai įtariamieji, jei darome prielaidą, kad žudikas ir pokšto autorius yra tas pats žmogus?

Keitė atsivertė užrašų sąsiuvinį.

– Kolegijoje liko dvidešimt narių. Sitis patikrino beveik visų alibi. Žinoma, jie visi turi kolegijos raktus, tačiau panašu, jog šešiolika žmonių įtarimo nekelia. Turime jų vardus ir adresus. Trys dirba kituose miestuose, keturi dirba Londone, bet jų kabinetai Solsberio fligelyje, du tarptautinės teisės specialistai šiuo metu Briuselyje, penki dirba namuose ir gali papasakoti, ką veikė nuo pusės septin-

tos vakaro, vienas serga ir guli šv. Tomo ligoninėje, vienas Kanadoje pas dukrą, ką tik pagimdžiusią jo pirmą anūką. Tris iš jų turėsime dar kartą patikrinti, ar jų alibi pasitvirtins. Vienas iš stažuotojų, Rupertas Prais-Maskelas, ką tik susižadėjo ir nuo pusės aštuntos dalyvavo specialiose iškilmėse „Konaute“. Kadangi tarp svečių buvo du Aukščiausiojo teismo teisėjai ir vienas Karališkųjų advokatų tarybos narys, galime pripažinti, kad Prais-Maskelas švarus. Kitas stažuotojas, Džonatanas Skolardas, su savo vadovu dirba provincijoje. Su trečia, Ketrina Bedington, susitikti nepavyko, ji serga, pasigavo kažkokį virusą. Tiesa, švarūs ir du sekretoriaus padėjėjai. Vienas iš Lordo Kolingfordo kolegijos sekretorių vakar rengė bernvakarį aludėje Erls Korto gatvėje. Jie susitiko su juo septintą trisdešimt ir išsiskirstė tik vienuoliktą.

Dalglišas pasakė:

– Vadinasi, jei kol kas galvosime apie žmones, kurie turėjo kolegijos raktus, buvo ten trečiadienį ir žinojo, kur gauti peruką bei kraujo, tai jie bus vyriausiasis sekretorius Haroldas Notonas, valytoja Dženetė Karpenter ir keturi baristeriai: kolegijos prezidentas Hubertas Sindženas Lengtonas, Draisdelas Lodas, Saimonas Kostelo ir Desmondas Ulrikas. Rytoj pirmiausia patikrinkite, ką kiekvienas jų veikė po pusės aštuntos. Ir dar patikrinkite, kada „Savojoje“ pertrauka, kiek laiko ji trunka ir ar Draisdelas Lodas galėjo nubėgti į kolegiją, nužudyti Oldridž ir grįžti į vietą antram veiksmui neprasidėjus. Sužinokite, ar jo vieta nebuvo eilės krašte, o jei galima, tai ir kas sėdėjo šalia. Ulrikas sako pirmiausia parėjęs namo pasidėti portfelio ir aštuntą penkiolika jau atėjęs į „Rules“ valgyti vakarienės. Patikrinkite restorane ir paklauskite, gal jie prisimins, ar jis turėjo portfelį, kurį galėjo neštis prie stalo arba palikti rūbinėje. Ir turite susitikti su Ketrina Bedington, jei ji jau pasveiko ir gali kalbėtis.

Keitė paklausė:

– O kaip Markas Rolstonas, pone?

– Kol kas neturime jokių duomenų, siejančių jį su žmogžudyste. Manau, galime patikėti, kad aštuntą penkiolika jis buvo Rūmuose.

Vargu ar būtų įtikinęs keturis rinkėjus meluoti jo naudai, o jei nebūtų tikras, kad šie patvirtins jo pasakojimą, nebūtų mums davęs jų pavardžių. Bet pakalbėkite su policininku, kuris budi prie Parlamentarų įėjimo vartų. Jis turbūt prisimins, ar Rolstonas atėjo pėsčias, ar atvažiavo taksi ir iš kurios pusės. Jie viską pastebi. Ir dar vienas dalykas, kurį reikėtų atlikti rytoj, jei bus laiko. Prieš išeidamas iš kolegijos, aš dar kartą žvilgtelėjau į ponios Oldridž juodraščius. Jos pastabos apie Ešą itin daug sakančios. Neįtikėtina, kaip ji stengėsi sužinoti apie ginamąjį viską, kas įmanoma. Visiškai aišku, jog ji laikėsi ekscentriško, advokatei nebūdingo požiūrio, jog bylos dažniausiai pralaimimos dėl nepakankamai paruoštos gynybos. Malonu sutikti tokį retą požiūrį. Nesistebiu, kad ji taip pasibaisėjo Ešo ir savo dukters sužadėtuvėmis: žinojo apie šį jaunuolį tiek daug, kad jokia motina nebūtų galėjusi ramiai miegoti. Ir dar peržvelgiau paskutinę jos bylą. Sunkus kūno sužalojimas. Kaltinamasis Brajanas Kartraitas. Sako, kad ponia Oldridž buvo keistos nuotaikos, kai pirmadienį grįžo iš Beilio į kolegiją. Mažai tikėtina, kad Ešas su jos dukterimi būtų tyčia atėję į Beilį pranešti jai apie sužieduotuves, todėl gali būti, jog nutiko dar kažkas. Tikimybė nedidelė, bet verta susitikti su Kartraitu ir sužinoti, ar kas nors neatsitiko bylos pabaigoje. Jo adresas yra juodraštyje. Ir norėčiau daugiau sužinoti apie Dženetę Karpenter. Čia mums gali padėti ruošos darbų agentūra. Vis tiek reikėtų pasikalbėti su panele Elkington. Juk ir ji, ir jos valytojos turi kolegijos raktus. Ir pamėginkite dar kartą pakalbinti Harį Notoną. Gal pailsėjus jo atmintis pasitaisė. Būtų gerai, jei jis surastų bent vieną žmogų – nesvarbu ką, – kuris matė jį važiuojantį namo.

Keitė tarė:

– Aš galvoju apie durklą. Kam reikėjo jį dėti į tą stalčių su bylomis? Vargu ar norėta paslėpti, ar ne? Jei mes nebūtume labai greitai jo radę, būtų radusi Valeri Koldvel.

Dalglišas atsakė:

– Jis jį įmetė į patogiausią vietą, pasipainiojusią išeinant. Galėjo palikti peilį kolegijoje arba išsinešti. Jei norėjo palikti, turėjo nuva-

lyti visus pirštų atspaudus. Jei būtų pasiėmęs, gal ketindamas įmesti į Temzę, vis tiek žinotume, koks buvo žmogžudystės įrankis. Nebuvo prasmės labai stengtis jį slėpti. Tam reikėtų laiko, o laiko jis neturėjo. Pusę devynių turėjo ateiti ponia Karpenter.

– Tai jūs manote, jis žinojo, kada ateis ponia Karpenter?

– O taip, – atsakė Dalglišas. – Manau, Pierso AOŽ tą žinojo.

Piersas jau kurį laiką sėdėjo tylėdamas. Dabar prakalbo jis:

– Mano galva, pagrindinis įtariamasis Haris Notonas. Jis žinojo apie kraują, žinojo, kur laikomas perukas, prisipažįsta, jog niekas jo nematė nei išeinančio iš kolegijos, nei atvykstančio į stotį prie namų. Ir dar tas jo neįprastas elgesys šįryt. Važinėjo iš to savo Bakherst Hilo kiek laiko? – kokius keturiasdešimt metų, ir visad eidavo tiesiai Kanceliarijos skersgatviu į kolegiją. Tai kodėl dabar staiga pajuto, kad turi pasivaikščioti?

– Juk sakė, kad turėjo pagalvoti apie asmeninius rūpesčius.

– Juokauji, Keite. Galėjo galvoti visą kelią nuo Bakherst Hilo. Ar negali taip būti, kad stačiai negalėjo prisiversti įeiti į kolegiją? Puikiausiai žinojo, kas jo ten laukia. Jo elgesys šį rytą buvo absoliučiai neracionalus.

Keitė paprieštaravo:

– Bet juk žmonės ne visada elgiasi racionaliai. O kodėl nusičiupai jį? Gal tau sunku patikėti, kad aukšto rango baristeris gali įvykdyti žmogžudystę?

– Žinoma, ne, Keite. Tai velniškai kvaila.

Dalglišas įsiterpė:

– Manau, tuo ir užbaigsim. Rytoj iki pietų nebūsiu Londone. Važiuoju į Dorsetą pasikalbėti su Venišijos Oldridž buvusiu vyru ir jo žmona. Atrodo, Oldridž kreipėsi į Draisdelą Lodą, kad šis padėtų sutrukdyti jos dukters sužadėtuves, bet nesėkmingai. Gal ji mėgino kalbinti ir Luką Kaminsą. Šiaip ar taip, su jais reikia pasimatyti.

Piersas tarė:

– Labai malonios vietos, ir atrodo, kad rytoj bus puikiausias oras joms apžiūrėti, pone. Kiek žinau, netoli nuo Vorehamo yra įdomi mažutė koplyčia, kurią turbūt rasite laiko aplankyti. Ir, žinoma, po-

ne, galit užsukti į Solsberio katedrą. – Jis šypsodamasis pažvelgė į Keitę, aiškiai atgavęs gerą nuotaiką.

Dalglišas atsakė:

– O jūs, eidamas į panelės Elkington agentūrą, galėtumėt užsukti į Vestminsterio katedrą. Kaip gaila, kad neturėsite laiko nė trumpai pasimelsti.

– Ko turėčiau melsti, pone?

– Nuolankumo, Piersai, nuolankumo. Na, tai gal baigiam?

24

Buvo tuoj po vidurnakčio, Keitės būtino kiekvienos dienos pabaigos ritualo metas. Ji susisiautė į storesnįjį iš dviejų turimų chalatų, įsipylė truputį viskio ir atrakino balkono, žvelgiančio į Temzę, duris. Apačioje plytinti upė buvo tuščia, be laivų, tik siūbuojanti juodo vandens plynė, tarsi gyvsidabriu apipilta šviesomis. Keitės bute buvo du gražūs vaizdai: iš vieno balkono, pro kurį buvo matyti milžiniškas švytintis Kanari Vorfo „pieštukas" bei spinduliuojantys stiklo ir betono pastatai Dokuose, ir šitas, jos mėgstamasis, vaizdas į upę. Paprastai ši akimirka būdavo kupina palaimos: ji stovėdavo su stiklu rankoje, atrėmusi galvą į grubias plytas ir uosdavo potvynio atneštą jūros gaivą, vaiskiomis naktimis spoksodavo į žvaigždes, jausdavosi susiliejusi su niekad nemiegančio miesto tvinksėjimu, tačiau tolima ir pakylėta virš jo tarsi privilegijuotas žiūrovas, saugiai įsitaisęs nepažeidžiamame savo pasaulyje.

Tačiau šįvakar viskas buvo kitaip. Šį vakarą ji nejautė pasitenkinimo. Žinojo, kad kažkas ne taip, kad būtina tai pataisyti, kol nekilo pavojus jos privačiam pasauliui ir darbui. Tai nebuvo susiję su pačiu darbu: pastarasis išsaugojo savo patrauklumą, skatino jos ištikimybę ir atsidavimą. Ji buvo patyrusi geriausias ir blogiausias

policininkės darbo Londone puses, tačiau vis dar sugebėjo jausti ankstesnį idealizmą, nesunkiai leisdavosi įtikinama, jog jos darbą dirbti verta. Tai iš kur šis nerimas? Jos siekimai niekur nedingo. Vis dar siekė gauti paaukštinimą, pasitaikius tinkamai progai. Jau buvo pasiekta tiek daug: nemažas laipsnis, prestižinis darbas su viršininku, kurį mėgo ir kuriuo žavėjosi, šitas butas, automobilis, daugiau pinigų, negu buvo pelniusi kada nors anksčiau. Atrodė, tarsi ji būtų pasiekusi kažkokią tarpinę stotį, kurioje galima atsipūsti ir apžvelgti atliktą kelionę, pasidžiaugti įveiktais sunkumais ir sukaupti jėgų atremti būsimiems iššūkiams. Ir vietoje to – šis graužiantis nerimas, kažkoks išgyvenimas, kurį ji ilgus metus sugebėjo išstumti iš savo minčių, bet dabar privalo apžvelgti ir įveikti.

Žinoma, ji ilgėjosi Danielio. Išėjęs iš Sostinės policijos, jis nebepalaikė ryšio, ir ji neturėjo supratimo, kur jis dabar, ką veikia. Jo vietą užėmė Piersas Tarantas, sukeldamas jos apmaudą, kurį įveikti anaiptol nebuvo lengviau dėl to, kad aiškiai suvokė jį esant neteisingą.

Ji kartą paklausė:

– O kodėl teologija? Ar tu rengeisi būti kunigu?

– Viešpatie, aišku, ne! Koks iš manęs kunigas.

– Bet jei neketini tarnauti Bažnyčiai, tai kokia prasmė studijuoti teologiją? Ar ji tau buvo naudinga?

– Na, aš studijavau ne dėl naudos. Tarp kitko, tai labai gerai padeda pasiruošti darbui policijoje. Nustoji stebėtis neįtikėtinais dalykais. Teologija ne taip labai skiriasi nuo baudžiamosios teisės. Ir vieną, ir kita pagrįsta sudėtinga filosofine sistema, kuri mažai susijusi su tikrove. Aš ją studijavau todėl, kad tai buvo lengvesnis kelias patekti į Oksfordą negu pasirinkus istoriją ar PP – galėjau rinktis ir juos.

Ji nepaklausė, ką reiškia PP, bet įsižeidė, kad jis aiškiai mano ją tai žinant. Pagalvojo, ar tik ji nepavydi Piersui, ne seksualine prasme – tai būtų juokinga ir žema, – bet pavydi to nerūpestingo bičiuliškumo, siejančio jį su Dalglišu, kuris jai, moteriai, subtiliai užgintas. Abu vyriškiai itin korektiškai elgėsi ir su ja, ir tarpusavyje.

Nebuvo nieko apčiuopiamo, ką Keitė būtų galėjusi parodyti pirštu, bet dingo jausmas, kad jie visi priklauso vienai komandai. Dar ji įtarė, kad Piersui niekas neturi ypatingos reikšmės, niekas nenusipelno rimto požiūrio, nes gyvenimas jam atrodė tarsi privatus pokštas, kurį veikiausiai supranta tik jis pats ir jo dievas. Ji įtarė, kad policijos tradicijos, sąlyginumai, hierarchija jam atrodo verti lengvos pašaipos, net juokingi. Ji taip pat jautė, kad tokį požiūrį A.D. supranta, nors pats jo nesilaiko. Bet ji negalėjo taip gyventi, negalėjo lengvabūdiškai galvoti apie savo karjerą. Pernelyg sunkiai jos siekė, per daug dėl jos paaukojo, pasinaudodama darbu kaip priemone išlipti iš senojo gyvenimo, kuriame ji buvo nesantuokinis motinos neturintis vaikas, gyvenantis miesto geto daugiaaukštyje. Ar tai buvo pagrindinė jos dabartinio nepasitenkinimo priežastis – nejau ji pirmą kartą gyvenime ima jausti socialinių ir išsilavinimo teikiamų privilegijų trūkumą? Tokią mintį ryžtingai išmetė iš galvos. Ji niekad nebuvo pasidavusi tam slaptam, žlugdančiam pavydo bei pagiežos užkratui. Gyveno vadovaudamasi sena citata, kurią prisiminė, bet jos autoriaus nežinojo:

Nerūpi man, kas buvo ar kas bus,
Pats sau esu pradžia ir pabaiga.

Tačiau prieš tris dienas, kol dar Oldridž žmogžudystė nebuvo įvykdyta, ji sugrįžo į buvusius namus, Elisono Feirveterio kompleksą, ir atsisakiusi lifto betoniniais laiptais užlipo į septintą aukštą, kaip dažnai darydavo vaikystėje, kai chuliganų sugadintas liftas neveikdavo; sukandusi dantis kopdavo paskui besiskundžiančią senelę, klausydamasi jos švokščiančio kvėpavimo, apsikrovusi jųdviejų pirkiniais. 78 buto durys dabar buvo šviesiai mėlynos, nebe žalios, kaip kadaise. Ji nesibeldė. Nenorėjo matyti, kaip atrodo vidus, net jei dabartiniai savininkai ir sutiktų ją įleisti. Užtat truputį padvejojusi paskambino į 79 butą. Kleghornai tikrai bus namie; Džordžas su savo emfizema retai rizikuodavo tikrinti, ar liftas veikia.

Duris atidarė Inida, kurios plačiame veide nebuvo matyti nei sveikinimo, nei nuostabos. Ji tarė:

– Na, tai parėjai. Džordžai, čia Keitė, Keitė Miskin. – Paskui nepiktai, nes to reikalavo svetingumas, pridūrė: – Užkaisiu virdulį.

Butas buvo mažesnis, negu ji prisiminė, bet taip ir turėjo būti. Jau spėjo priprasti prie savo erdvios svetainės virš Temzės. Atrodė, jog daiktų dar daugiau. Televizorius didžiausiu kada nors jos matytu ekranu. Lentyna į kairę nuo židinio prikrauta vaizdajuosčių. Moderni stereosistema. Sofa ir dvi kėdės buvo aiškiai naujos. Džordžas ir Inida puikiausiai vertėsi iš dviejų pensijų ir pašalpos slaugymui. Ne pinigų trūkumas pavertė jų gyvenimą pragaru.

Geriant arbatą Inida tarė:

– Tu žinai, kam priklauso valdžia šitam name, ar ne?

– Taip, vaikams.

– Vaikams, prakeiktiems vaikpalaikiams. Tik pasiskųsk policijai ar savivaldybei ir gausi plytą pro langą. Padaryk jiems pastabą, tai aprėks šlykščiausiais žodžiais, o kitą dieną dar primėtys degančių skudurų į laiškų dėžutę. Ką tu ir tavo kolegos ketinate daryti?

– Sunku ką nors daryti, Inida. Negalima žmonių teisti be įrodymų.

– Teisti? Tik jau nekalbėk man apie teisę. Ką teisė mums yra padariusi? Išleidžia trisdešimt ar kiek milijonų, kad prigriebtų tą Keviną Maksvelą, o advokatai iš to tik pelnosi. Ir paskutinis žmogžudystės tyrimas, kuriame tu dalyvavai; tas irgi turbūt nemažai kainavo.

Keitė atsakė:

– Būtų lygiai tas pats, jei nužudytų ką nors čia, šitam name. Žmogžudystei teikiamas prioritetas.

– Tai laukiat, kol ką nors nužudys? Viskas klostosi taip, kad panašu, jog nebeilgai reikės laukti.

– Ar jūs neturit čia bendruomenės draugovininko? Juk anksčiau būdavo.

– Vargšiukas! Jis stengiasi kiek gali, bet vaikiščiai iš jo tyčiojasi. Šitam name reikia bent keleto tėčių, kad nurautų jiems ausis, kad kartais išsitrauktų diržą ir sutramdytų berniūkščius. Bet tėvelių nėra. Parsigriauna merginą, padaro vaiką ir deda į kojas – tokie šiais laikais jaunuoliai. O ir merginos nenori, kad jie čia painiotųsi, ir

kaip gali jas kaltinti? Geriau gyventi iš pašalpos negu gauti į kailį kiekvieną šeštadienį, kai tavo diedo komanda pralaimi.

– Ar jūs padavėte pareiškimus persikelti?

– Nebūk kvaila. Kiekviena padori šito namo šeima yra padavusi dokumentus persikelti, o padorių šeimų dar yra.

– Žinau. Aš juk gyvenau čia su senele, atsimenat? Mes irgi buvom padori šeima.

– Bet tu juk pabėgai? Ir nebegrįžai. Pirmadieniais išveža šiukšles, tai jie nuo ryto naršo po šiukšliadėžes ir valkioja visokius mėšlus po laiptinę. Pusė tų vaikų išvis nežino, kas yra tualetas, arba jiems nerūpi. Ar buvai įėjusi į liftą?

– Jis visad dvokė.

– Taip, bet anksčiau ten tik šlapinosi, o dabar blogiau. Jei pagauna tuos pašlemėkus ir nugrūda į nepilnamečių komisiją, kas tada? Ogi nieko. Grįžta namo ir juokiasi sau. Dabar jie buriasi į gaujas nuo aštuonerių metų.

Aišku, kad buriasi, pagalvojo Keitė. Kaip kitaip išgyventų?

Inida tarė:

– Bet mus dabar paliko ramybėje. Aš radau išeitį. Pašnibždėjau, kad esu ragana. Jei kuris užkabins mane ar Džordžą, gali sakyti, jog jo dienos suskaičiuotos.

– Ar jie to bijo? – Keitei atrodė sunku tuo patikėti.

– Ir dar kaip, ir jie, ir jų močios. Viskas prasidėjo nuo Bobio O'Brajeno, tas vaikas čia gyveno ir susirgo leukemija. Kai greitoji jį išvežė, aš žinojau, kad atgal nebegrįš. Kai sulauki mano amžiaus, išmoksti atpažinti mirtį. Jis buvo bjauriausias iš visų vaikigalių, kol buvo sveikas. Tai aš kreida nubrėžiau kryžių ant jo buto durų ir pasakiau kitiems vaikams, kad jį prakeikiau ir dabar jis mirs. Taip ir įvyko, greičiau, negu maniau, po trijų dienų. Nuo tada neturiu jokio vargo. Taip jiems ir pasakiau: tegu tik kuris mane užkliudo, tuoj nupaišau kryžių ant jo durų. Dabar stebiu viską, kas vyksta. Visad pasitaiko kokių nors nemalonumų, tai aš ir išsitraukiu kreidą.

Keitė kurį laiką sėdėjo bejėgiškai tylėdama, bijodama, kad jos veide atsispindi pasibjaurėjimas, kurį pajuto išgirdusi apie piktnau-

džiavimą vaiko kančia, vaiko mirtimi. Gal ir atsispindėjo. Inida atidžiai į ją pažvelgė, bet nieko nepasakė. Ką galėjo pasakyti? Kaip visi kiti namo gyventojai, Inida ir Džordžas darė ką išmanydami, kad tik išgyventų.

Apsilankymas nieko nepadėjo. Kodėl ji manė, kad padės? Neįmanoma sunaikinti praeities sugrįžtant į ją arba pabėgant. Negalima išmesti jos iš minčių ir prisiminimų, nes ji ir yra tavo mintys bei prisiminimai. Negali jos atmesti, nes praeitis padarė tave tuo, kas esi. Ją būtina prisiminti, apmąstyti, susitaikyti, gal net už ją dėkoti, nes jos dėka išmokai išgyventi.

Keitė uždarė duris į upės vaizdą bei naktį, ir staiga jai prieš akis iškilo Venišijos Oldridž paveikslas – grakščiai ir bejėgiškai nusvirusios nuo kėdės ranktūrių rankos, atmerkta negyva akis, – ir ji pagalvojo: kažin kokį bagažą Venišija Oldridž atsigabeno iš savo privilegijuotos praeities į šitą sėkmingą gyvenimą, į šitą vienišą mirtį?

Trečia knyga

LAIŠKAS IŠ ANAPUS

25

Panelės Elkington ruošos darbų agentūra, esanti trumpoje tvarkingais XIX a. pradžios miestiečių namais užstatytoje gatvelėje netoli Vincento aikštės, buvo įsikūrusi tokioje netikėtoje vietoje ir taip neįprastai atrodė, kad jei ne nublizginta žalvarinė lentelė virš dviejų skambučių mygtukų, Keitė būtų suabejojusi, ar tikrai tuo adresu atvyko. Jiedu su Piersu paėjėjo pusmylį nuo naujojo Skotlend Jardo, braudamiesi per triukšmingą ir pilną žmonių Straton Graundo gatvės turgelį. Atrodė, jog eilėmis iškabinėtos margaspalvės medvilninės palaidinukės ir suknelės, ryškios, vaiskiai švytinčios vaisių bei daržovių krūsnys, maisto bei kavos aromatai, triukšmingos bičiulystės kupinas vieno iš Londono vidinių kaimelių kasdienis gyvenimas dar labiau pakėlė Pierso nuotaiką. Eidamas jis tyliai niūniavo sudėtingą, kažin kur girdėtą melodiją.

Ji paklausė:

– Ką čia dainuoji? Išgirdai praėjusį šeštadienį Kovent Gardene?

– Ne, šįryt per „Classic FM“. – Jis niūniavo toliau, paskui prakalbo: – Tiesą sakant, laukiu šito pokalbio. Dedu į panelę Elkington daug vilčių. Keista, kad ji išvis egzistuoja, tai vienas dalykas. Veikiau buvo galima tikėtis, kad tikroji panelė Elkington bus miru-

si 1890 metais, o „Panelės Elkington agentūra“ dabar tik įprasta nuobodi įdarbinimo agentūra, išlaikiusi senąjį vardą. Žinai, kaip jos atrodo: kabinetai didžiuliais langais nejaukioje gatvėje, nepatenkintų darbdavių užuita, depresijos kamuojama sekretorė, o fone kartais šmėsteli labai įtartina ūkvedė, ieškanti vietos pas turtingą našlį, neturintį jokių giminaičių.

– Tavo vaizduotė policijoje nyksta be naudos. Turėtum rašyti romanus.

Prie viršutinio skambučio mygtuko buvo parašyta „Butas“, prie apatinio – „Įstaiga“. Piersas jį paspaudė, ir durys atsivėrė kone akimirksniu. Nerūpestingo veido mergina trumpais plaukais, apsirengusi įvairiomis spalvomis dryžuotu megztiniu ir trumpu juodu sijonu, tarpdury sušoko jiems trumputį pasveikinimo šokį ir įleisdama lankytojus kone įkrito Piersui į glėbį.

– Nerodykit man tų savo pažymėjimų. Policininkai visad juos kiša, ar ne? Turbūt baisiai nusibosta. Mes žinom, kas jūs tokie. Panelė Elkington jūsų laukia. Tikriausiai jau išgirdo skambutį, ji visad išgirsta, ir nusileis žemyn, kai panorės. Prisėskit. Gal norit kavos? Arbatos? Turim „Earl Grey“, „Darjeeling“ ir žolelių. Nieko? Na ką gi, tada imsiuosi šitų laiškų. Tarp kitko, iš manęs nieko gero neišpešit. Aš tik laikina, čia dirbu dvi savaites. Keista vietelė, bet panelė Elkington visai nieko, jei truputį prisitaikai. A, atsiprašau, visai pamiršau. Aš Yger*, Alisa Yger. Guvi iš prigimties, kaip liepia pavardė.

Panelė Yger, tarsi trokšdama pateisinti savo pavardę, įsitaisė prie rašomosios mašinėlės ir ėmė energingai, tvirtai tarškinti klavišais, įrodydama, jog sugeba gerai atlikti bent jau dalį darbo.

Įstaiga, kurios sienos buvo išdažytos vaiskia žalia spalva, kadaise aiškiai buvo geroji namo svetainė. Lipdytiniai lubų apvadai ir rožė viduryje atrodė originalūs. Abipus elegantiško židinio, kuriame dirbtinius anglis laižė dujų liepsna, buvo įtaisytos knygų lentynos. Poliruoto ąžuolo grindis dengė du išblukę kilimai. Baldų kambaryje buvo nedaug. Į kairę nuo durų buvo dvi metalinės keturių stalčių

* Eager (*angl.*) – guvus, žvalus, entuziastingas.

spintelės su bylomis. Be panelės Elkington rašomojo stalo ir kėdės bei mažesnio, funkcionalesnio mašininkės stalelio, kambaryje buvo tik du krėslai ir prie sienos pristumta sofa. Keitė ir Piersas ant jos atsisėdo. Keisčiausi ir labiausiai nederantys buvo paveikslai: įrėminti, veikiausiai originalūs ketvirto dešimtmečio pajūrio kurortų reklaminiai plakatai – energingas žvejys su kepure ir aukštais guminiais batais žygiuoja gaivinančiu Skegneso paplūdimiu, turistai su šortais ir kuprinėmis rodo lazdomis į Kornvalio uolų vaizdus, gariniai traukiniai pūškuoja per idealizuotus laukus, primenančius skiautinių antklodes. Keitė nebeprisiminė, kada paskutinį kartą buvo mačiusi tokius plakatus, tačiau jie atrodė miglotai pažįstami. Tikriausiai, pagalvojo ji, tai buvo per mokyklos ekskursiją į parodą apie ketvirto dešimtmečio gyvenimą ir meną. Žiūrėdama į šiuos plakatus ji jautė įtraukiama į tolimą, nežinomą ir paslaptingą amžių, kuris sykiu atrodė keistai jaukus ir nostalgiškas.

Jiems palaukus lygiai penkias minutes durys atsidarė ir skubiu žingsniu į kambarį įžengė panelė Elkington. Jai įėjus jiedu atsistojo ir palaukė, kol ši ištyrė jų pažymėjimus, tada įdėmiai apžvelgė abiejų veidus, tarsi norėdama asmeniškai įsitikinti, jog nė vienas neapsimeta kuo nors kitu. Tada mostelėjo jiems sėstis atgal ant sofos, o pati atsisėdo už rašomojo stalo.

Jos išvaizda, kaip ir pats kambarys, buvo subtiliai senamadiška. Panelė Elkington buvo aukšta ir liekna, net kiek perkarusi, ir rengėsi taip, tarsi tyčia norėtų tai pabrėžti. Šviesiai rusvas plonos vilnos sijonas buvo siauras ir beveik siekė kulkšnis, virš palaidinės aukštu kaklu buvo užsimetusi tos pačios spalvos šilkinį kardiganą. Batai, per keltį užsegti dirželiais, kruopščiai išblizginti, siauri, ilgi ir truputį smailėjantys. Tačiau jos šukuosena labiausiai pabrėžė įspūdį, kad ši moteris sąmoningai įkūnija švelnesnius laikus, o gal atiduoda jiems pagarbos duoklę. Virš beveik tobulo veido ovalo su plačiai įsodintomis pilkomis akimis plaukai buvo viduryje perskirti tiesiu sklastymu, supinti į dvi standžias kasas ir įmantriai susukti ant ausų.

Alisa Yger, triukšmingai rodydama neturinti nieko bendro su tuo, kas vyksta kambaryje, neatitraukė akių nuo mašinėlės. Panelė El-

kington paėmė voką iš viršutinio dešiniojo stalo stalčiaus ir tiesdama jai pasakė:

– Panele Yger, gal malonėsite parnešti rašomąjį popierių iš „John Lewis“ parduotuvės? Jie vakar skambino, sakė, kad užsakymą atliko. Galite paėjėti iki Viktorijos stoties, o paskui metro nuvažiuosite iki Oksfordo žiedo, bet atgal teks grįžti taksi. Ryšulys bus sunkus. Paimkite dešimt svarų iš pinigų smulkioms išlaidoms. Nepamirškite paprašyti čekio.

Panelė Yger išvyko, daug kartų entuziastingai linktelėjusi ir padėkojusi. Be jokios abejonės, perspektyva valandai ištrūkti iš įstaigos buvo pakankamas atlyginimas už praleistą įdomų pokalbį.

Panelė Elkington nedelsdama perėjo prie reikalo:

– Telefonu sakėte, kad jus domina kolegijos raktai ir valytojų darbo smulkmenos. Kadangi pastarasis klausimas liečia dvi mano darbuotojas, ponią Karpenter ir ponią Vatson, aš šįryt joms paskambinau ir paklausiau, ar galiu jums pateikti reikalingą informaciją apie jų sutartis su manimi. Jei norite ką nors sužinoti apie privatų jų gyvenimą, turėsite kalbėtis su jomis pačiomis.

Keitė atsakė:

– Mes jau kalbėjome su ponia Karpenter. Kiek žinau, jūs turite atsarginius kolegijos raktus.

– Taip, nuo paradinių kolegijos durų ir nuo įėjimo iš Devero Korto. Turiu raktus nuo dešimties kabinetų, kuriuos mes valome. Tai naudinga tam atvejui, jei kuri valytoja staiga negalėtų ateiti ir man reiktų ieškoti jai pamainos. Vienos įstaigos mielai duoda šiam tikslui atsarginius raktus, kitos ne. Visus raktus laikau seife. Ant jų nėra jokių etikečių, patys pamatysite. Galiu jus užtikrinti, kad per pastarąjį mėnesį nė vienas raktas nebuvo dingęs iš mano žinios.

Ji priėjo prie dešinėje nuo židinio esančios knygų lentynos ir pasilenkusi paspaudė kniedę po apatine lentyna. Atsivėrė nesunkiai atpažįstama dirbtinių knygų eilė, už kurios buvo mažytis modernus seifas. Keitė pagalvojo, kad dirbtinės knygos vargiai apgautų net labai nepatyrusį plėšiką, bet seifą ji atpažino. Šios rūšies seifus išlaužti nelengva. Panelė Elkington pasukiojo rankenėlę, atidarė dureles ir ištraukė metalinę dėžutę.

Ji tarė:

– Čia dešimt raktų rinkinių. Jie priklauso pono Lengtono kolegijai. Niekas, išskyrus mane, negali prie jų prieiti. Kaip netrukus pamatysite, raktai sunumeruoti, tačiau be pavadinimų. Kodą saugau savo rankinėje.

Piersas paklausė:

– Vadinasi, dauguma jūsų valytojų dirba advokatų kolegijose?

– Taip, dauguma. Mano tėvas buvo advokatas, ir aš truputį pažįstu šį pasaulį. Mano teikiamos paslaugos yra patikimos, kokybiškos ir diskretiškos. Jūs net neįsivaizduojate, kaip atmestinai žmonės sudaro sutartis su valytojomis. Teisininkai, kurie niekad gyvenime nepaskolintų savo kabineto raktų artimiausiam draugui, patenkinti duoda juos savo valytojai. Todėl privalau būti tikra, kad visos mano darbuotojos sąžiningos ir patikimos. Aš tikrinu visas jų rekomendacijas.

Keitė tarė:

– Taip padarėte ir priimdama ponią Karpenter. Gal galite papasakoti, kaip ji pradėjo pas jus dirbti?

Panelė Elkington priėjo prie netoliese stovinčios spintelės ir iš apatinio stalčiaus išėmė aplanką. Grįžo prie savo stalo ir jį atvertusi prakalbo:

– Ponia Dženetė Karpenter atėjo pas mane daugiau kaip prieš pustrečių metų, 1994 metų vasario septintą. Pirmiausia ji paskambino man į įstaigą ir susitarė dėl susitikimo. Atėjusi paaiškino, kad neseniai persikėlė iš Herefordo į Centrinį Londoną, yra našlė ir norėtų kas savaitę po kelias valandas padirbėti ruošos darbus. Ji manė, kad norėtų dirbti kurioje nors advokatų kolegijoje, nes jie su vyru buvo įpratę vaikščioti į mišias Templio bažnyčioje. Atrodo, ji skambino į pono Lengtono kolegiją pasiklausti, gal jiems reikia valytojos, ir kas nors – turbūt sekretorė – pasiūlė kreiptis į mane. Toje kolegijoje laisvos vietos nebuvo, bet man pavyko rasti jai darbo sero Roderiko Metjuso kolegijoje. Ten ji dirbo kokius šešis mėnesius, bet kai atsirado laisva vieta pono Lengtono kolegijoje, ji tuoj pat paprašė, kad perkelčiau ten.

Keitė paklausė:

– Ar ji kaip nors paaiškino, kodėl taip nori ten dirbti?

– Ne, tik pasakė, jog su ja ten maloniai elgėsi ir jog pati vieta esanti labai smagi. Sero Roderiko kolegijoje visi ją labai vertino ir gailėjosi, kai ji nusprendė išeiti. Dabartinėje kolegijoje ponia Karpenter dirba drauge su ponia Vatson jau daugiau kaip dvejus metus. Jos abi ateina į darbą pirmadieniais, trečiadieniais ir penktadieniais nuo pusės devynių iki dešimtos. Antradieniais ir ketvirtadieniais viską šiek tiek aptvarko viena ponia Vatson. Kiek žinau, ponia Karpenter kartais padeda šeimininkauti Pelhemo aikštėje, kai ponios Oldridž šeimininkė išvyksta ar jai prireikia pagalbos. Bet tai privatus susitarimas, mano knygose jis neregistruojamas.

Piersas paklausė:

– O rekomendacijos?

Panelė Elkington pavartė kelis puslapius.

– Aš gavau tris: nuo jos banko valdytojo, nuo parapijos klebono ir vietos magistratų teismo teisėjo. Jie nepateikė asmeniškų detalių, bet visi trys labai palankiai atsiliepė apie jos sąžiningumą, patikimumą ir taktą. Aš jos paklausiau, ar yra dirbusi valytoja, bet ji pasakė, jog kiekviena moteris, pati prižiūrėjusi savo namus ir mėgstanti švarą, kuo puikiausiai sugebės išvalyti įstaigą; žinoma, ji visiškai teisi. Po mėnesio aš visad paklausiu darbdavio, ar jis patenkintas; abi kolegijos apie ją atsiliepė kuo palankiausiai. Ponia Karpenter man sakė, kad dabar norėtų kokiam mėnesiui ar dviem nutraukti darbą, bet aš tikiuosi, kad ji sugrįš. Neabejoju, kad žmogžudystė ją sukrėtė, tik truputį stebiuosi, kaip jos charakterio ir intelekto moteris leidosi taip smarkiai sukrečiama.

Keitė paklausė:

– Ar jums neatrodo labai neįprasta, kad tokia moteris dirba ruošos darbus? Kai mes su ja kalbėjomės, aš pagalvojau, kad ji panaši į žmogų, mieliau dirbantį įstaigoje.

– Štai kaip? Tikėjausi, kad jūs, aukšta policijos pareigūnė, atsargiau reikšite panašius vertinimus. Pagyvenusioms moterims nėra lengva dirbti įstaigose. Joms tenka varžytis su daug jaunesniais

žmonėmis, be to, ne visoms prie širdies modernios technologijos. Ruošos darbai turi privalumų: moteris gali pati pasirinkti darbo valandas bei firmą, kurioje dirba, be to, niekas jos neprižiūri. Man atrodo, ponios Karpenter pasirinkimas visiškai natūralus. O dabar, jei neturite daugiau jokių konkrečių klausimų, manau, turėčiau grįžti prie darbo.

Tai buvo pasakyta griežtai; daugiau niekas jiems nesiūlė nei kavos, nei arbatos.

Keitė ir Piersas ėjo beveik tylomis iki pat Horseferio kelio, tada jis tarė:

– Ar tau neatrodo, kad ta įstaiga truputį pernelyg tobula?

– Ką tai reiškia?

– Ji atrodo netikra. Ta moteris, jos kabinetas, ta archajiška elegancija. Tarsi būtume grįžę į ketvirtą dešimtmetį. Gryna Agata Kristi.

– Nemanau, kad esi skaitęs Kristi, be to, ką tu išmanai apie ketvirtą dešimtmetį?

– Nebūtina skaityti Kristi, kad pažintum jos pasaulį, o aš, beje, domiuosi ketvirtuoju dešimtmečiu. Pavyzdžiui, to laiko tapytojai iki šiol nepakankamai įvertinti. Bet iš tiesų juk ji ne visai iš ketvirtojo dešimtmečio, ką? Pavyzdžiui, jos drabužiai artimesni antrojo dešimtmečio stiliui. Kad ir kokiame pasaulyje ji gyvena, bet jau tikrai ne mūsų. Juk neturi net žodžių procesoriaus. Panelė Yger naudojasi, atrodo, vienu pirmųjų elektrinių rašomųjų mašinėlių modeliu. Dar pagalvok apie šito darbo logistiką. Kaip, po perkūnų, ji išlaiko balansą, jau nekalbant apie pelną?

Keitė atsakė:

– Priklauso nuo to, kiek moterų turi savo kartotekoje. Kai atidarė spintelę, ji man pasirodė gana pilna.

– Tik dėl to, kad kai kurie aplankai gausiai prikimšti. Atrodo, ji prižiūri viską iki smulkmenų. Po velnių, koks ruošos agentūros vadovas užsikraus tokį vargą? Kokia prasmė?

– Mums labai pravertė, kad ji taip elgiasi.

Jis patylėjo, aiškiai kažką skaičiuodamas, paskui tarė:

– Įsivaizduokime, kad savo kartotekoje ji turi trisdešimt moterų ir kad kiekviena jų dirba vidutiniškai po dvidešimt valandų per savaitę.

Iš viso šeši šimtai valandų. Jos gauna po šešis svarus už valandą – o tai nemažai, – ir jei ji pasiima nuo kiekvienos valandos po penkiasdešimt pensų, iš viso per savaitę susidaro trys šimtai svarų. Iš šitos sumos jai reikia išlaikyti įstaigą ir mokėti pagalbininkei. To paprasčiausiai negali būti.

– Tai tik prielaidos, Piersai. Nežinai, kiek moterų yra toje kartotekoje, nežinai, kokį komisinį mokestį ji ima. Bet gerai, įsivaizduokime, jog ji per savaitę susirenka tris šimtus svarų, ir kas iš to?

– Imu galvoti, ar tik tai nebus kokia nors priedanga. Simpatiška įstaigėlė galėtų išeiti, ar ne? Padorios, garbingos moterys su rūpestingai patikrintomis rekomendacijomis įdiegiamos į strategiškai svarbias įstaigas ir teikia vertingą informaciją. Man tai patinka – tai yra patinka tokia teorija.

Keitė tarė:

– Jei turi galvoje šantažą, man tai neatrodo labai įtikinama. Ką galima sužinoti teisininkų kabinetuose?

– O, nežinau. Priklauso nuo to, ko reikia panelei Elkington. Yra žmonių, kurie daug sumokėtų už teisės aktų kopijas. Pavyzdžiui, už eksperto konsultacijos nuorašą. O ką, puiki galimybė. Įsivaizduok, kad Venišija Oldridž viską aptiko. Štai tau ir žmogžudystės motyvas.

Neįmanoma nustatyti, ar jis kalba rimtai; turbūt ne. Tačiau pažvelgusi į gyvą, linksmumo nutviekstą jo veidą ji pagalvojo, kad veikiausiai dabar kuria savo galvoje kokį nors sudėtingą siužetą, stengiasi sugalvoti, kaip jis pats organizuotų panašią firmelę, kaip siektų didžiausio pelno ir mažintų pavojus.

Ji pasakė:

– Tai pernelyg fantastiška. Bet gal reikėjo paklausti dar keletą klausimų. Šiaip ar taip, raktą ji turi. Mes net nepasiteiravome jos alibi. Manau, A.D. nuspręs, jog mes nekaip pasirodėme. Klausinėjome apie Dženetę Karpenter, bet ne apie panelę Elkington. Tikrai turėjome paklausti, kur ji buvo trečiadienį vakare.

– Tai grįžtam?

– Manau, grįžtam. Negalima palikti nebaigto darbo. Gal tu norėsi kalbėti?

– Mano eilė.

– Tikiuosi, neketini tiesiai jos paklausti, ar Elkington ruošos darbų agentūra nėra priedanga, už kurios slypi šantažas, turto prievartavimas ir žmogžudystė?

– Jei ir paklausčiau, ji nė akim nemirkteltų.

Šį kartą duris atidarė panelė Elkington. Neatrodė, kad ji nustebo juos pamačiusi, ir nieko netarusi įleido į kambarį, tada atsisėdo prie savo stalo. Piersas ir Keitė liko stovėti.

Piersas tarė:

– Labai atsiprašau, kad vėl jus trukdome, bet kai ką pamiršome. Pamiršome todėl, kad tai gryniausias formalumas. Turėjome jūsų paklausti, kur buvote trečiadienį vakare.

– Prašote, kad pateikčiau alibi?

– Iš tiesų, galima ir taip sakyti.

– Neįsivaizduoju, kaip kitaip sakyti. Gal jūs manote, kad aš pasiėmiau raktą, nuėjau į pono Lengtono kolegiją, nes tikėjausi, jog netyčia atrasiu ponią Oldridž vieną jos kabinete ir tada, žinoma, galėsiu labai patogiai ją nužudyti prieš ateinant poniai Karpenter?

– Mes nieko nemanome, panele Elkington. Mes tik klausiame paprasto dalyko; šį klausimą turime pateikti visiems, turintiems kolegijos raktus.

Panelė Elkington atsakė:

– Visai atsitiktinai aš turiu alibi beveik visam trečiadienio vakarui. Ar jums jis pasirodys patenkinamas, ar ne – šito aš, žinoma, negaliu pasakyti. Kaip daugelis alibi, jis priklauso nuo kito žmogaus patvirtinimo. Aš buvau su draugu, Karlu Olifantu, dirigentu. Jis atvyko pusę aštuonių valgyti vakarienės, kurią aš paruošiau, ir išvyko po vidurnakčio. Kadangi jūs man nepasakėte apytikrės mirties valandos, tai nežinau, ar jums tai pravers. Žinoma, aš jam paskambinsiu, ir jei jis sutiks, duosiu jo telefoną jums. – Ji pažvelgė į Piersą. – Tai jūs tik to sugrįžote, sužinoti mano alibi?

Jei ji tikėjosi, kad Piersas sutriks, tai apsiriko. Jis atsakė nė kiek nesusigėdęs:

– Taip, mes sugrįžome dėl to, tačiau aš norėčiau sužinoti dar kai ką. Bijau, kad tai tik vulgarus smalsumas.

Panelė Elkington atsakė:

– Turbūt jums labai sunku ištverti, inspektoriau, kai knieti ką nors sužinoti, bet neturite rimto pagrindo to paklausti. Man atrodo, kalbėdamasis su išgąsdintais, nereikšmingais ar neišmanančiais žmonėmis jūs tiesiog klausiate, ir tiek, o jei šie atsisako patenkinti jūsų smalsumą, išverčiate tai jų nenaudai. Na gerai, klauskite.

– Niekaip nesuprantu, kaip jums sekasi sėkmingai vykdyti verslą dirbant tokiais ekscentriškais metodais.

– Ar tai turi ryšį su jūsų tyrimu, inspektoriau?

– Gali būti, viskas gali turėti ryšį. Dabar tai neatrodo labai tikėtina.

– Na, jūs bent jau pateikėte klausimo priežastį, kuri man atrodo įtikinama. „Vulgarus smalsumas“ skamba nuoširdžiau negu „įprastinės policijos procedūros“. Šį verslą prieš dešimt metų man paliko netekėjusi teta, turėjusi tą pačią pavardę. Jis priklausė šeimai nuo 1920 metų. Aš jį tvarkau iš pagarbos šeimai, bet labiausiai dėl to, kad man tai patinka. Turiu daug progų susitikti su įdomiais žmonėmis, nors inspektorei Miskin tai, be abejo, pasirodys keista, nes daugelis jų noriai užsiima ruoša. Aš uždirbu pakankamai, kad papildyčiau nedideles privačias pajamas, ir galiu samdytis vieną pagalbininkę. O dabar atsiprašau, man reikia dirbti. Perduokite mano linkėjimus komanderiui Dalglišui. Jam derėtų bent kartais pačiam dalyvauti tokiose apklausose. Jei jis čia būtų, paklausčiau apie vieną jo eilėraštį iš naujausio rinkinio. Tikiuosi, jis nepasidavė madai ir nesiekia būti nesuprantamas. Beje, galite jį užtikrinti, kad aš nenužudžiau Venišijos Oldridž. Mano galva, ji nepriklauso sąrašui žmonių, be kurių žmonijai būtų tik geriau.

Keitė ir Piersas tylomis ėjo Horseferio gatvės link. Ji matė, jog jis šypsosi.

Po kurio laiko jis tarė:

– Neįtikėtina moteris. Nemanau, kad rasime dingstį dar kartą grįžti pas ją. Tai vienas iš šio darbo minusų. Susitinki su žmogum, pradedi klausinėti, susiintriguoji, paskui išsiaiškini ką reikia ir daugiau jo nebematai.

– Aš labai džiaugiuosi, kad daugumos nebesusitinku, tarp jų ir panelės Elkington.

– Taip, jūs viena kitai nelabai patikote, ar ne? Bet ar ji tau nepasirodė įdomi – kaip žmogus, moteris, ne kaip potenciali įtariamoji ar naudingos informacijos šaltinis?

– Ji mane suintrigavo. Taip, ji kažką vaidina, bet kas to nedaro? Būtų įdomu sužinoti, kodėl pasirinko tokį vaidmenį, bet tai nesvarbu. Jei jai patinka gyventi ketvirtajame dešimtmetyje – jei ji taip ir elgiasi, – tai jos reikalas. Mane labiau domina tai, ką ji pasakė apie Dženetę Karpenter. Ji buvo rimtai pasiryžusi dirbti būtent šioje kolegijoje, ką pasakysi? Jai puikiausiai sekėsi pas serą Roderiką Metjusą. Kam keisti darbą? Kodėl ji perėjo į Polet Kortą?

– Man tai neatrodo įtartina. Ji ten užėjo, jai patiko valdytojas, patiko pastatas, ir pagalvojo, jog būtų malonu dirbti šioje kolegijoje. Kai pasitaikė galimybė, iškart perėjo. Be to, jei ji pasirinko Lengtono kolegiją, norėdama turėti progą nužudyti Venišiją Oldridž, tai kam būtų laukusi dvejus metus? Nejau nori pasakyti, kad trečiadienio vakare ponia Vatson pirmą kartą neatėjo į darbą?

Keitė atsakė:

– Be to, panašu, jog ji džiaugėsi galėdama privačiai padirbėti pas ponią Oldridž, kai poniai Bakli prireikdavo pagalbos. Atrodo, jog Dženetė Karpenter visomis įmanomomis priemonėmis stengėsi priartėti prie Oldridž. Kodėl? Atsakymo gali tekti ieškoti jos praeityje.

– Hereforde?

– Gali būti. Manau, kam nors reikėtų pašniukštinėti. Miestelis mažas. Jei yra ką užuosti, netruks išaiškėti.

Piersas tarė:

– Miestas, ne miestelis. Jame yra katedra. Aš pats mielai praleisčiau dieną už Londono, bet geriau tegu važiuoja seržantas ir detektyvė konsteblė iš Miesto policijos. Ar nori palaukti, kol paskambins A. D.?

– Ne, susisiekim iš karto. Nujaučiu, jog tai gali būti svarbu. Tu tuo užsiimk, o aš nusivešiu Robinsą pasikalbėti su taip laiku susirgusia Ketrina Bedington.

26

Ketrina Bedington gyveno siauroje gatvelėje, užstatytoje vienodais sublokuotais namais, užsislėpusioje už Šeperds Bušo želmenų. Kadaise gatvelėje turbūt gyveno padoresnieji Viktorijos laikų darbininkai, bet dabar ją aiškiai kolonizavo jauni įvairių sričių specialistai, kuriuos patraukė netolima Centrinė metro linija, o dirbančiuosius žiniasklaidoje, be abejo, greta stovinčios BBC televizijos studijos bei valdyba. Dažytos durys ir langai žvilgėjo, po langais pakabintuose loveliuose žydėjo ryškios gėlės, o automobiliai buvo sustatyti taip tankiai, kad Keitei su Robinsu teko geras dešimt minučių pasisukioti, kol rado tuščią vietą.

Devynioliktо namo duris atidarė stora jauna moteris su kelnėmis ir palaidais mėlynais marškiniais. Jos smulkiai garbanoti tamsiai rudi plaukai, perskirti per vidurį, tarsi du krūmai gaubė draugišką veidą. Labai guvios akys iš už akinių kauliniais rėmeliais porą kartų greit permetė lankytojus. Keitei dar nebaigus prisistatyti, mergina tarė:

– Gerai, man nereikia jūsų pažymėjimų ar kuo jūs ten mosuojat žmonėms prieš nosį. Puikiai atpažįstu policininkus.

Keitė romiai tarė:

– Ypač kai jie iš anksto paskambina. Ar panelė Bedington pakankamai gerai jaučiasi ir galės su mumis susitikti?

– Ji sako, kad taip. Tiesa, mano vardas Trudė Maning. Atlieku stažuotę. Esu Ketės draugė. Tikiuosi, jūs neprieštarausite, jei aš dalyvausiu pokalbyje?

Keitė atsakė:

– Visiškai ne, jei to nori panelė Bedington.

– Ji to nori. Be to, jums vis tiek manęs prireiks. Aš esu jos alibi, o ji – mano. Kiek žinau, jūs atėjote patikrinti alibi. Visi mes puikiausiai žinome, ką turi galvoje policija, kai pradeda kalbėti apie pagalbą tyrimams. Ji štai čia.

Namuose buvo šilta ir daug jaukiau, negu galėjai tikėtis iš Trudės Maning pasisveikinimo. Ji nuvedė lankytojus koridoriumi į kairę ir pasitraukusi pastovėjo, kol šie įėjo pro duris. Kambarys driekėsi per visą namo ilgį ir buvo užlietas šviesos. Galiniame kampe buvo pristatytas žiemos sodas su baltomis specialiai įrengtomis lentynomis, ir už vazonų su pelargonijomis, įvairiais vijokliais bei lelijomis Keitė įžvelgė mažą sodelį. Senoviniame židinyje degė dirbtiniai dujomis kūrenami anglys, tačiau liepsnos saulės šviesoje atrodė blyškios. Kambarys iš pirmo žvilgsnio teikė patogumo, šilumos ir saugumo įspūdį.

Keitė pagalvojo, kad šis kambarys labai tinkama aplinka merginai, kuri pakilo iš krėslo prie židinio su jais pasisveikinti. Štai kur tikra blondinė. Jos plaukai, standžiai surišti ant pakaušio rausvu šifono šaliku, buvo linų pluošto spalvos, akys po lenktais antakiais mėlynos kaip našlaitės, bruožai smulkūs ir taisyklingi. Keitei, kuri buvo jautri abiejų lyčių žmonių grožiui, atrodė, jog čia kažko trūksta, kažkokios ekscentriškos individualybės kibirkšties, aiškiau juntamos seksualumo įtampos. Veidas buvo pernelyg tobulas. Gali būti, jog jis priklausė moteriško grožio tipui, kuris greitai išblunka ir virsta paprastu dailumu, o senatvėje – neišsiskiriančia vidutinybe. Bet dabar net nerimas ir neseniai pakelta sekinanti liga negalėjo sunaikinti ramaus jos grožio.

Keitė prakalbo:

– Labai gaila, kad jūs sunegalavote. Ar esate tikra, kad jau galite su mumis kalbėtis? Galėtume ateiti kitą kartą.

– Prašau, nereikia. Man bus daug geriau, jei jūs pasiliksite. Man jau gerai. Tai tik ūmus kepenų priepuolis, gal ką netinkamo suvalgiau ar pasigavau vienos dienos virusą. Be to, noriu žinoti, kas atsitiko. Ją nudūrė, ar ne taip? Ponas Lengtonas man paskambino ketvirtadienį popiet ir pranešė šią žinią, o šiandien apie tai rašė laikraščiai, bet jie taip nieko ir nepasako. O, prašau sėstis – labai atsiprašau. Sofa visai patogi.

Keitė tarė:

– Kol kas beveik nėra ką pasakoti. Ponia Oldridž buvo nudurta smūgiu į širdį, tikriausiai plieniniu popierių peiliu, trečiadienio vakare po septintos keturiasdešimt penkios. Ar jūs atsimenate tą peilį?

– Durklą? Jis panašesnis į durklą negu į popieriaus peilį. Ji laikė jį viršutiniame dešiniajame stalčiuje ir naudojo laiškams atplėšti. Jis buvo baisiai aštrus. – Ji nutilo ir sušnibždėjo: – Nužudyta. Kiek suprantu, nėra jokių abejonių? Tai negalėjo būti nelaimingas atsitikimas? Ir tai tikrai padarė ne ji pati?

Stojusi tyla buvo pakankamas atsakymas. Po kurio laiko ji tęsė, vis dar beveik pašnibždomis:

– Vargšas Haris. Turbūt radęs ją buvo siaubingai sukrėstas. Ponas Lengtonas man sakė, kad ją rado Haris. Bet jam pačiam dar blogiau – norėjau pasakyti, ponui Lengtonui. Taip neilgai belikus iki jo išėjimo. Prieš jį Polet Korto kolegijos prezidentas buvo jo senelis. Polet Kortas buvo visas jo gyvenimas. – Mėlynose akyse suspindo ašaros. Ji tarė: – Tai jį pribaigs.

Tikriausiai norėdamas pakelti nuotaiką, o gal dėl kokios nors jam vienam žinomos priežasties Robinsas tarė:

– Man patinka šitas kambarys, panele Bedington. Sunku patikėti, kad Marmuro Arka tik už keleto mylių. Ar namas priklauso jums?

Keitė pati norėjo to paklausti, tačiau suvokė, jog neturi jokio pagrindo tai daryti: vargu ar policijos reikalas rūpintis panelės Bedington gyvenamąja vieta. Klausimas nuskambėjo daug geriau, kai

jį ištarė Robinsas; kartais Keitė pagalvodavo, jog jis priimtas į policiją vien siekiant įtikinti abejojančius ar ciniškus piliečius, jog Sostinės policijos skyrius sudarytas iš kiekvienos motinos išsvajotų sūnų. Robinsas buvo vietinės Metodistų bažnyčios ramstis, jis negėrė ir nerūkė, patarnaudavo per pamaldas. Be to, jis buvo vienas skeptiškiausių pareigūnų, su kokiais tik Keitei teko dirbti; jo optimistišką tikėjimą žmonijos atpirkimu atsvėrė aiškus sugebėjimas tikėtis blogiausio, o vėliau ramiai su viskuo susitaikyti, neteisiant, bet ir nesitaikstant. Labai nedaugeliu Robinso klausimų žmonės pasipiktindavo; labai nedaug melagingų atsakymų likdavo nepastebėti.

Trudė Maning, įsitaisiusi priešais savo draugę, aiškiai nusiteikusi ją sergėti, atrodė ketinanti protestuoti, tačiau persigalvojo, veikiausiai pamaniusi, jog geriau pasilaikyti protestus kitiems, nemalonesniems klausimams, kurių dar gali būti.

Panelė Bedington atsakė:

– Tiesą sakant, tėčiui. Jis man jį nupirko, kai įstojau į universitetą. Gyvenu čia su Trude ir dar dviem draugėm. Kiekviena turime po savo kambarį, bendrą virtuvę apačioje ir svetainę. Mes su mama išsirinkom šitą namą, nes jis netoli Centrinės linijos. Galiu išlipti Kanceliarijos skersgatvyje ir pėsčia nueiti iki kolegijos.

Trudė tarė:

– Nėra reikalo pasakoti savo gyvenimo istoriją, Kete. Ar nesakai savo klientams, kad juo mažiau kalbi su policija, juo geriau?

– Oi, Trude, nebūk tokia oficiali. Nejau man gaila pasakyti, kam priklauso namas?

Vadinasi, aš buvau teisi, pagalvojo Keitė. Juk taip būna labai dažnai, kai studentai turi turtingus tėvus ar privačių pajamų. Namo vertė auga, tėtis pardavęs gaus pelną, studentės išvengia finansinių ir seksualinių buto savininkų pinklių, pasikvietus gyventi kelias drauges nesunku susimokėti už šildymą ir komunalinius mokesčius, be to, tėčio dukrelė gyvena su savo klasės jaunimu. Jei tau gyvenime pasisekė, taip susitvarkyti labai patogu, o Ketrina Bedington tikrai viena iš tų, kurioms sekasi. Bet Keitė tą suvokė vos įėjusi į namus. Baldai buvo nenauji, tikriausiai gauti iš namų, ta-

čiau rūpestingai parinkti ir priderinti prie kambario proporcijų. Sofa, aiškiai nauja, tikrai neatrodė pigi. Gludinto ąžuolo grindys buvo gausiai nuklotos kilimėliais, ant bufeto stovinčios šeimos fotografijos blizgėjo sidabro rėmais, sofa-lova, pristumta prie sienos ir užklota grietinėlės spalvos lininiu užtiesalu, apkrauta pūpsančiomis siuvinėtomis pagalvėlėmis.

Keitė pamatė, kad vienoje fotografijoje šalia Ketrinos Bedington stovi jaunuolis su sutana. Įdomu, pagalvojo ji, brolis ar sužadėtinis? Buvo pastebėjusi, kad Ketrina Bedington mūvi sužadėtuvių žiedą: senoviškai aptaisytą granatų krūvelę, apsuptą mažu deimantų rateliu.

Tačiau laikas grįžti prie reikalo. Keitė tarė:

– Ar galite pasakyti, kur jūs buvote ir ką veikėte trečiadienį, nuo septintos keturiasdešimt penkios? Šiuos klausimus privalome užduoti visiems, turintiems kolegijos raktus.

– Buvau Snaresbruko teisme su ponia Oldridž ir jos padėjėju. Posėdis baigėsi anksčiau, negu tikėjomės, nes teisėjas norėjo pradėti klausyti išvados tik rytojaus rytą. Ponia Oldridž parvažiavo į Londoną automobiliu, o aš Snaresbruko stotyje įsėdau į Centrinės linijos traukinį ir išlipau Kanceliarijos skersgatvyje. Tėtis nemėgsta, kai vairuoju Londone, todėl aš neturiu automobilio.

– Kodėl jūs nevažiavote su ponia Oldridž? Ar tai nebūtų įprasčiau?

Ketrina paraudo. Ji pažvelgė į Trudę Maning ir atsakė:

– Tikriausiai būtų. Tiesą sakant, ji ir manė, kad aš važiuosiu su ja, bet aš pamaniau, gal ji nori pabūti viena, todėl pasakiau, jog ketinu susitikti su drauge Liverpulio gatvės stotyje ir geriau važiuosiu metro.

– Jūs tikrai turėjote susitikti?

– Ne. Tai buvo tik dingstis. Tiesiog viena patogiau jaučiuosi.

– Ar tą dieną teisme kas nors suerzino jus ar ponią Oldridž?

– Tiesą sakant, ne. Bent jau ne labiau negu paprastai, – ji vėl nuraudo.

Trudė įsikišo į pokalbį:

– Geriau jau žinokit viską, kaip yra. Venišija Oldridž buvo Ketės stažuotės vadovė. Ji puiki – na, buvo puiki advokatė, kiekvienas jums tą pasakys. Aš niekad nesu jos mačiusi, todėl negaliu spręsti, bet žinau jos reputaciją. Tačiau tai nereiškia, kad ji draugiškai elgėsi su žmonėmis, ypač su jaunais. Ji buvo nekantri, aštraus ir pikto liežuvio, kėlė žmonėms absurdiškai aukštus reikalavimus.

Ketrina Bedington atsisuko į ją ir tarė:

– Ne visai taip, Trude. Ji galėjo būti puiki mokytoja, bet tik ne man. Aš per daug jos bijojau, ir juo labiau ji mane gąsdino, juo dažniau klydau. Tikrai, tai buvo ne jos, o mano kaltė. Ji buvo mano stažuotės vadovė, todėl tikriausiai manė turinti domėtis manimi, – nors mano darbo vadovas yra ponas Kostelo. Karališkieji advokatai nebūna darbo vadovais. Visi man sakė, kaip man pasisekė, kad ji tapo mano stažuotės vadove. Ji būtų puikiausiai susitvarkiusi su bet kuriuo kitu žmogumi, jei jis būtų protingesnis ir sugebėtų prieš ją atsilaikyti.

Trudė tarė:

– Geriausia, jei tai būtų vyriškis. Ji nemėgo moterų. Be to, tu irgi nekvaila. Gavai geriausius pažymius, sakysi, ne? Kodėl, po perkūnais, moterys amžinai save nuvertina?

Ketrina užsipuolė draugę:

– Trude, tu neteisi, – kai sakai, kad ji nemėgo moterų. Mane ji nelabai mėgo, bet tai nereiškia, kad buvo nusiteikusi prieš visas moteris. Su vyrais elgdavosi lygiai taip pat atšiauriai.

– Nepasakysi, kad ji labai rėmė savo lyties atstoves, ką?

– Ji manė, kad konkurencija turi vykti lygiomis sąlygomis.

– Ak taip? O nuo kada moterys turi lygias sąlygas? Liaukis, Kete. Jau ne kartą dėl to ginčijomės. Ji būtų padariusi viską, ką galėjo, kad tik tu negautum vietos.

– Bet, Trude, ji buvo teisi. Aš ne tokia gabi, kaip anie du.

– Tu tokia pat gabi, tik mažiau savim pasitiki.

– Na, tas juk irgi svarbu, gal ne? Kokia nauda iš advokato, kuris nepasitiki savimi?

Keitė atsigręžė į Trudę Maning:

– Jūs viena iš *Atlygio* grupės organizatorių, ar ne tiesa?

Jei ji tikėjosi, kad Trudę klausimas sutrikdys, turėjo nusivilti. Mergina nusijuokė:

– A, tos. Tikriausiai radote Venišijos stale mūsų biuletenį. Taip, tai aš. Mes įkūrėme jį trise, ir viena draugė leidžia naudotis jos namų adresu. Pavyko visai gerai – daug geriau, negu tikėjomės. Na, šitą šalį praktiškai valdo įvairios garsiai rėkiančios grupės, ar ne? O šios grupės siekiai man artimi. Moterys nėra mažuma, toks požiūris mane labai erzina. Mes stengiamės skatinti darbdavius lygiai paskirstyti malones ir primename moterims, kurioms pavyko daug pasiekti, kad jos turi pareigą remti savo lyties atstoves. Vyrai juk remia. Kartais rašome įvairioms bendrovėms. Užuot atsakiusios, kad pas juos karjeros galimybės lygios visiems ir ar mes nemalonėtume rūpintis savo reikalais, jos siunčia mums ilgiausias ataskaitas, aiškindamos, kaip jos įgyvendina lygių galimybių politiką. Bet nepamiršta, kad joms rašėm. Tai yra, kai atsiras paaukštinimo galimybė, vadovai gerai pagalvos, ar verta rinktis vyrą, jei yra puikiai tinkama šiai vietai moteris.

Keitė tarė:

– Jūsų biuletenyje buvo paminėtas Venišijos Oldridž vardas. Kaip ji į tai reagavo?

Trudė vėl nusijuokė:

– Jai nelabai patiko. Pasikalbėjo su Ketrina – ji žino, kad mes draugės, – ir rūsčiai užsiminė apie šmeižtą. Mūsų tas neišgąsdino. Ji pernelyg protinga, kad imtųsi tokių darbų. Visų pirma, tai žeminanti procedūra. Bet minėti vardus biuletenyje buvo klaida. Dabar to nebedarome. Pavojinga ir neatneša jokios naudos. Daug efektyviau siųsti žmonėms asmeniškus laiškus.

Keitė kreipėsi į Ketriną:

– Gal galime grįžti prie trečiadienio vakaro? Snaresbruko stotyje jūs įsėdote į metro...

– Taip. Iš tos stoties labai patogu važiuoti į Karūnos teismą. Buvau kolegijoje apie pusę penkių. Dirbau bibliotekoje beveik iki šeštos, tada Trudė užėjo manęs pasiimti. Ji atnešė iš namų mano obojų,

ir mes abi nuėjom į repeticiją Templio bažnyčioje. Aš groju Templio bažnyčios orkestre. Jį sudaro daugiausia Templio darbuotojai. Repeticija turėjo vykti nuo šešių iki aštuonių, bet iš tikrųjų baigėsi prieš aštuntą. Kai išėjome iš Templio, buvo kokios penkios po aštuonių.

Keitė paklausė:

– Pro kuriuos vartus jūs išėjote?

– Kaip visada, pro Teisėjų vartus prie Devero Korto.

– Ir visą repeticiją judvi abi buvote koplyčioje?

Trudė atsakė:

– Taip, visą. Tiesa, aš nepriklausau orkestrui. Einu todėl, kad man labai įdomu žiūrėti, kaip repetuoja Malkolmas Bystonas. Jis įsivaizduoja esąs kaip Tomas Byčemas, tik platesnių mostų, kaip Malkolmo Sardžento. Be to, jie grojo muziką, kurią visai galiu ištverti.

Ketrina Bedington tarė:

– Iš tiesų mes grojame neblogai, bet esame tik mėgėjai. Šį kartą grojome angliškus kūrinius. Delijaus „Pirmoji pavasario gegutė“, Elgaro „Serenada styginiams instrumentams“ ir Vogano Viljamso „Liaudies dainų siuita“.

Trudė pasakė:

– Aš atsisėdau gale, kad netrukdyčiau. Ko gero, galėjau išslinkti nepastebėta, perbėgti Pamp Kortą, Midl Templio skersgatviu įnerti į Polet Kortą, nudurti Venišiją ir įsėlinti atgal į bažnyčią, bet aš to nepadariau.

Ketrina ją pertraukė:

– Bet juk tu sėdėjai prie pat pono Lengtono, ar neprisimeni? Jis tikriausiai galės patvirtinti, kad ten buvai, bent jau pirmą repeticijos dalį.

Keitė paklausė:

– Tai repeticijoje buvo ir ponas Lengtonas? Ar tai jus nustebino?

– Na, truputį nustebino. Žinot, jis niekad anksčiau nevaikščiodavo. Paprastai ateina į koncertus, bet gal šiais metais negalės, tai nutarė pasiklausyti repeticijos. Tiesą sakant, jis pabuvo nela-

bai ilgai. Kai po kokios valandos, gal mažiau, pažiūrėjau, jo jau nebebuvo.

Keitė pasisuko į Trudę:

– Ar jis jus užkalbino?

– Ne. Aš jo beveik nepažįstu, tik iš išvaizdos. Tarp kitko, jis atrodė labai susimąstęs. Nežinau, ar muzika jį taip paveikė. Vienu metu net pamaniau, kad jis užmigo. Šiaip ar taip, po kokios valandos atsistojo ir išėjo.

Robinsas paklausė:

– O po repeticijos nuėjote vakarienės?

– Turėjome eiti, bet taip neįvyko. Ketė visą vakarą nekaip jautėsi. Manėme pavalgyti Strendo „Palace" viešbutyje, kur yra švediškas stalas, bet kai ten nuėjome, ji negalėjo net pagalvoti apie rimtą maistą. Ketė pasakė, kad dėl kompanijos suvalgys sriubos, bet juk prie švediško stalo tam ir einama, kad prisivalgytum visai savaitei. Būtų idiotiška susimokėti ir nieko nevalgyti. Protingiausia atrodė eiti namo, todėl taip ir padarėme. Kadangi reikalas atrodė rimtas, o mes sutaupėm maisto pinigus, tai pasiėmėm taksi. Mašinų buvo gana daug, bet grįžusios dar spėjome į devintos valandos žinias. Tai yra aš spėjau, Ketė nubėgo tiesiai į vonią. Ji baisiai vėmė, paskui nuėjo gulti. Aš išsikepiau sau plaktos kiaušinienės, o paskui visą naktį šluosčiau jai prakaitą nuo kaktos ir keičiau šildykles.

Robinsas paklausė:

– Kokia tvarka repetavote kūrinius?

– Pirmiausia Delijų, paskui Voganą Viljamsą, paskiausiai Elgarą. O kas?

– Galvoju, kodėl neišėjote anksčiau, jei blogai jautėtės. Elgaro „Serenadoje" nėra medinių pučiamųjų. Repeticijos pabaigoje jūs nebebuvote reikalinga.

Nustebusi Keitė beveik tikėjosi, kad klausimas Trudę sutrikdys ar supykdys. Tačiau, jos nuostabai, merginos susižvalgė ir nusišypsojo.

Ketrina pasakė:

– Visiškai aišku, kad jūs nebuvote Malkolmo Bystono repeticijose. Kai jis paskelbia, kad reikia repetuoti, turi dalyvauti visi. Nie-

kada iš anksto nežinai, kada jis sugalvos sukeisti kūrinius. – Ji pasisuko į Trudę. – Atsimeni, kaip vargšas Solis išsmuko greitosiomis išgerti alaus, kai manė, kad perkusininko nereikės? – Ji pamėgdžiojo vyrišką balsą, aukštą, irzlų falcetą: – „Kai aš rengiu repeticiją, pone Soli, tai tikiuosi, kad muzikantai bus mandagūs ir dalyvaus joje visą laiką. Jei dar bent kartą nepaklausysite, daugiau niekada negrosite mano orkestre!"

Tada Keitė ėmė klausinėti Ketriną apie peruką ir kraują. Ši prisipažino žinojusi apie abu. Ji buvo koridoriuje tuo metu, kai ponas Ulrikas pasakė panelei Koldvel, jog šaldytuve turi pasidėjęs kraujo. Klausimai merginas aiškiai nustebino, tačiau nė viena nieko nekomentavo. Keitė gerai pagalvojo prieš klausdama; policija, kaip ir Polet Korto teisininkai, neturėjo noro, kad visuomenė sužinotų apie lavono išniekinimą. Antra vertus, buvo svarbu tiksliai sužinoti, ar Ketrina žinojo apie kraują.

Ji paklausė paskutinio dalyko:

– Kai penkios po aštuntos jūs ėjote pro Devero Korto vartus, ar matėte ką nors Polet Korte arba einant į Midl Templį?

Ketrina atsakė:

– Nieko. Devero Korte ir perėjime į Strendą nebuvo nė gyvos dvasios.

– Gal kuri nors iš jūsų pastebėjote, ar Polet Korto aštuntajame numeryje degė šviesos?

Merginos susižvalgė ir papurtė galvas.

Ketrina atsakė:

– Lyg ir nepastebėjome.

Neatrodė, kad iš jų pavyks dar ką nors sužinoti, o laikas ėjo. Trudė pasiūlė kavos, bet Keitė su Robinsu atsisakė ir netrukus išėjo. Jie nesikalbėjo, iki įsėdo į automobilį, tada Keitė prakalbo:

– Nežinojau, kad tu išmanai muziką.

– Nereikia nieko ypatingo išmanyti, kad žinotum, jog Elgaro „Serenadoje styginiams instrumentams" nėra obojaus partijos.

– Keista, kad jos neišsmuko anksčiau. Juk vis tiek niekas nebūtų pastebėjęs. Dirigentas žiūri į orkestrą, o muzikantai į jį, ne į auditoriją.

Trudė Maning tikrai galėjo išsprukti kokioms dešimčiai minučių, ir niekas nebūtų pastebėjęs. Jei jos abi būtų išėjusios, kai orkestras pradėjo groti Elgarą, ar tai būtų buvę taip baisu? Jei Bystonas vėliau būtų pradėjęs priekaištauti Bedington, ši galėjo atsakyti blogai pasijutusi. Dieve, juk tai tik repeticija, o ji būtų atbuvusi tiek, kiek reikia. Pakanka kelių minučių įeiti į Polet Kortą pro arką tarp Midl ir Iner Templių prie Pamp Korto. Bedington turi kolegijos raktus. Ji žinojo, kad Oldridž darbe užtrunka ilgai. Žinojo apie kraują, žinojo, kur rasti peruką, tiksliai žinojo, koks aštrus tas durklas. Viena aišku: jei jos, abi ar po vieną, išėjo anksčiau, mums nepavyks priversti Trudę Maning tą prisipažinti.

Robinsas neatsakė. Keitė tarė:

– Tikriausiai tuoj man pasakysi, kad kvapnioji panelė Bedington nėra iš tų moterų, kurios įvykdo žmogžudystes?

– Ne, – atsakė Robinsas. – Ketinau pasakyti, jog ji iš tų moterų, dėl kurių žudo kiti.

27

Buvo dar viena puiki rudens diena, ir Dalglišas, jausdamasis laisvas, pagaliau paliko už nugaros vakarinių Londono dalių čiuptuvus. Vos jis pamatė abipus kelio žaliuojančius laukus, sustabdė „Jaguarą“ šalikelėje ir nuleido stogą. Pūtė nestiprus vėjelis, bet važiuojant oro srovė raute rovė plaukus ir valė ne tik plaučius. Dangus buvo perregimas, nežymūs baltų debesėlių pėdsakai tarsi migla sklaidėsi vaiskioje žydrynėje. Kai kurie suarti laukai buvo pliki, tačiau kituose želė švelni žiemkenčių žaluma. Pierso pastabos nesutrukdė Dalglišui trumpam stabtelėti Solsberyje, kaip buvo ketinęs, nepaisant susierzinimo ir sunkumų ieškant kur pastatyti „Jaguarą“. Po valandos jis nuvažiavo pro Blandfordo Forumą, tada siaurais kaimo keliukais pasuko į pietus pro Vinterborno Kingstoną ir Bovington Kempą Vorehamo link.

Staiga jis pajuto nenugalimą poreikį pamatyti jūrą. Pervažiavęs pagrindinį kelią pasuko į Lulvort Kouvą. Kalvos viršūnėje sustabdė automobilį prie vartų ir perlipo į nupjautus durpynus, kuriais draugiškai nuturseno tolyn jį pamačiusios avys. Pamatė keletą akmenų, atsisėdo atsirėmęs į vieną nugara ir žiūrėjo pro kalvų, žalių laukų bei mažų sodybų panoramą į plačią mėlyną Lamanšo juostą. Buvo

atsivežęs prancūziškos duonos, sūrio ir pašteto. Atsukęs termoso dangtį ir pildamas kavą beveik nesigailėjo, kad neturi vyno. Niekas nebūtų galėjęs sustiprinti absoliutaus pasitenkinimo pojūčio. Kraujagyslėse jautė dilgčiojančią palaimą, beveik bauginamai fizišką, tą visą sielą apimantį džiaugsmą, kuris toks retas jaunystei praėjus. Pavalgęs dešimt minučių pasėdėjo visiškoje tyloje, tada pakilo eiti. Gavo ko norėjęs ir buvo dėkingas. Pasuko Vorehamo link ir pavažiavęs kelias mylias pasiekė kelionės tikslą.

Prie pakelės žolėje įsmeigto stulpo buvo prikalta šviesaus medžio strėlė su juodu užrašu „Perigoldo keramikos dirbtuvė". Dalglišas pasuko nurodyta kryptimi ir lėtai nuvažiavo siauru keliuku tarp aukštų gyvatvorių. Netrukus pamatė pačią keramikos dirbtuvę – atskirą baltą namelį čerpėmis dengtu stogu, pastatytą ant nuožulnaus šlaito už kokių penkiasdešimties jardų nuo kelio. Prie jo vedė žolėtas takelis, išplatėjantis į stovėjimo aikštelę dviem ar trims automobiliams. „Jaguaras" beveik tyliai bumbsėjo kauburiuotu takeliu. Užrakinęs automobilį, Dalglišas priėjo prie namelio.

Popietės saulėje jis atrodė ramus, jaukus, tykus ir vienišas. Priešais namą buvo akmenimis grįstas kiemelis, pristatytas įvairių terakotos puodų; mažesnieji buvo sustumti į krūvą. Du didžiuliai puodai, tarsi atklydę iš pasakos apie Ali Babą, stovėjo abipus durų; juose augo abrikosų spalvos rožės, dar pasipuošusios keliais vėlyvais pumpurais. Jurginų laikas jau buvo pasibaigęs, rudai išmarginti jų lapai nulėpę ant vazonų kraštų, tačiau fuksijų krūmai dar žydėjo, o pelargonijos buvo sumedėjusios ir ištįsusios, tačiau gyvos. Kairėje nuo namelio jis pamatė daržą, nuo kurio atsklido kaimiškas mėšlo kvapas. Šparaginių pupelių lysvės buvo pustuštės, tačiau už tvirto astrų būrelio stiebėsi žieminių špinatų, porų ir morkų eilės. Už daržo buvo matyti vieliniu tinklu aptvertas vištų kiemas, kuriame kelios vištos įnirtingai kapstė žemę.

Nebuvo jokių gyvybės ženklų, tačiau į kairę nuo namelio stovėjo svirnas, paverstas gyvenamąja patalpa. Dalglišas matė, jog plačios jo durys atviros, iš vidaus sklido tylus besisukančio žiedimo rato garsas. Jau buvo pakėlęs ranką prie belstuko – skambučio duryse

nebuvo, – tačiau pagalvojęs nuleido ir nuėjo pro kiemelį prie svirno, kuriame aiškiai buvo įrengta dirbtuvė.

Erdvė buvo pilna šviesos. Ji liejosi raudonomis plytelėmis išklotomis grindimis ir švelniu spindesiu užpildė visus dirbtuvės kampus. Moteris, pasilenkusi prie rato, neabejotinai juto jį atėjus, tačiau to neparodė. Ji buvo su mėlynais džinsais, gausiai apdrabstytais moliu, ir išblukusiu dailininko chalatu. Plaukus dengė žalia medvilninė skepeta, atidengianti aukštą iškilią kaktą, o ant nugaros tįsojo ilga rausvo aukso spalvos kasa. Su ja buvo vaikas, dvejų ar trejų metų mergytė, kurios subtilų veidelį rėmino balti šilkiniai plaukai. Ji sėdėjo prie žemo stalo, minkė gabalą molio ir kažką tyliai pati sau čiauškėjo.

Moteris, sėdinti prie rato, kaip tik baigė žiesti puodą. Kai tapduryje pasirodė tamsus Dalglišo šešėlis, ji pakėlė pėdą ir ratas lėtai sustojo. Paėmusi gabalą vielos ji nupjovė puodą nuo rato ir rūpestingai nunešusi padėjo ant stalo. Tik po to atsisuko ir nužvelgė jį ilgu žvilgsniu. Nepaisant plataus ir storo chalato buvo matyti, kad ji nėščia.

Moteris buvo jaunesnė, negu jis tikėjosi. Ramios ir vertinančios akys buvo plačiai įstatytos. Skruostikauliai aukšti, išsišovę, oda lengvai įdegusi ir strazdanota; dailios formos burna virš smulkaus smakro su duobute. Nė vienam dar neprakalbus mergytė staiga pakilo nuo savo kėdės ir atitapsėjo prie Dalglišo. Ji timptelėjo jį už kelnių ir pakėlė prieš jo akis beveik beformį molio gumulą. Atrodė, jog tikisi komentarų ar pagyrimo.

Dalglišas tarė:

– Labai gerai padarei. Pasakyk man, kas čia.

– Čia šuo. Jo vardas Piteris, o mano Mari.

– Mano vardas Adamas. Bet jis neturi kojų.

– Čia tupintis šuo.

– O kur jo uodega?

– Jis neturi uodegos.

Ji grįžo prie stalo, aiškiai pasibaisėjusi neįsivaizduojamu naujojo atvykėlio kvailumu.

Jos motina tarė:

– Jūs tikriausiai komanderis Dalglišas. Aš Ana Kamins. Laukiau jūsų. Bet juk policininkai paprastai atvyksta po du?

– Paprastai taip. Gal ir man reikėjo pasiimti kolegą. Susigundžiau rudens diena ir vienatvės poreikiu. Atsiprašau, kad atvažiavau per anksti, dar labiau atsiprašau, jei sugadinau puodą. Norėjau paskambinti į namelio duris, bet išgirdau jūsų žiedimo ratą.

– Jūs nieko nesugadinot ir atvažiavot ne per anksti. Aš dirbau ir pamiršau laiką. Gal išgertumėte kavos? – Jos balsas buvo žemas ir malonus, su lengvu velsietišku prodainiu.

– Labai mielai, jei jums nesunku. – Nebuvo ištroškęs, bet pagalvojo, jog gražiau pasielgs priimdamas negu atsisakydamas.

Ji nuėjo prie kriauklės ir tarė:

– Aišku, jūs norėsit pasikalbėti su Luku. Manau, jis ilgai neužtruks. Nuvežė keletą puodų į Pulą. Ten yra parduotuvė, kuri kas mėnesį kelis paima. Tuoj turėtų grįžti, jei niekas jo nesulaikė. Kartais žmonės mėgsta su juo pasikalbėti arba jis nueina išgerti kavos, o dar reikia kai ką nupirkti. Prašau sėstis.

Ji parodė pintą krėslą su putliomis pagalvėlėmis ir aukšta išlenkta atkalte. Jis tarė:

– Jei jūs norite tęsti darbą, aš galiu pasivaikščioti ir ateiti, kai jūsų vyras tikriausiai jau bus grįžęs.

– Manau, tai būtų laiko švaistymas. Jis ilgai neužtruks. Tuo tarpu aš tikriausiai galėsiu jums papasakoti viską, ką norėsite žinoti.

Pirmą kartą jis pagalvojo, ar vyro išvykimas nebuvo tyčia suplanuotas. Abu Kaminsai stebėtinai ramiai reagavo į jo apsilankymą. Daugelis žmonių susitarę susitikti su aukštu policijos pareigūnu pasistengia atvykti laiku, ypač jei laiką pasirinko patys. Ar jie norėjo, kad jam atvykus ji čia būtų viena?

Jis atsisėdo į kėdę ir žiūrėjo, kaip ji verda kavą. Abipus kriauklės buvo dvi žemos spintelės, ant vienos stovėjo elektrinis virdulys, ant kitos dviejų degiklių dujinė viryklė. Jis žiūrėjo, kaip ji pila vandenį į virdulį, kaip jį įjungia, kaip pasistiebusi paima du savo pagamintus puodukus ir mažą ąsotėlį iš daugelio panašių, išrikiuotų ant len-

tynos, paskui lenkiasi prie spintelės ir išima pakelį gabalinio cukraus, pakelį pieno ir indą su malta kava. Jis nedaug buvo matęs moterų, kurios judėtų taip natūraliai grakščiai. Nebuvo nė vieno skuboto, išmokto ar negrabaus judesio. Užuot jautęs pagiežą jos atsainumui, jis žiūrėdamas ilsėjosi. Kambarys buvo labai ramus, pintas krėslas su aukšta atkalte ir ranktūriais gaubė gundančiu patogumu.

Jis nukreipė žvilgsnį nuo jos nuogų, strazdanotų rankų, kurios suko kavos indo dangtelį, ir ėmė tyrinėti dirbtuvę. Šalia žiedimo rato kambaryje dominavo didžiulė malkomis kūrenama krosnis atviromis durelėmis, šalia kurių gulėjo paruošta prakurų krūvelė vėsiam rudens vakarui. Prie šiaurinės sienos stovėjo rašomasis stalas, virš jo trys lentynėlės su telefonų knygomis, informaciniais leidiniais ir katalogais. Ilgiausioje sienoje priešais duris buvo įtaisytos lentynos, ant kurių išdėlioti jos gaminiai: puodeliai, maži dubenėliai, ąsotėliai. Vyravo žalsva ir melsva spalvos, gaminių formos atrodė malonios, tačiau niekuo neišsiskiriančios. Po lentynomis stovėjo stalas, ant jo buvo sudėti didesni gaminiai: lėkštės, dubenys vaisiams ir duonai. Jie atrodė individualesni, kūrybiškesni ir drąsesni.

Ji atnešė jam puodelį kavos ir padėjo ant žemo staliuko šalia krėslo, tada atsisėdo į supamąją kėdę ir įsižiūrėjo į savo vaiką. Mari jau buvo suminkiusi savo žvėris ir dabar buku peiliu pjaustė ilgą molio juostą į smulkius gabalėlius, iš kurių lipdė mažas lėkšteles bei dubenėlius. Visi trys sėdėjo tylėdami, tik vaikas buvo užsiėmęs.

Buvo aišku, kad savo noru informacijos niekas nepateiks. Dalglišas tarė:

– Aš, žinoma, norėjau pasikalbėti su jūsų vyru apie jo velionę žmoną. Žinau, kad jie išsiskyrė prieš vienuolika metų, bet gal jis turi kokios nors informacijos apie ją, apie jos draugus, jos gyvenimą, net priešus, kuri galėtų būti mums naudinga. Tiriant žmogžudystę labai svarbu kuo daugiau sužinoti apie auką.

Jis galėjo pridurti, štai kokia dingstimi pabėgau iš Londono šią nuostabią rudens dieną.

Panašu, jog ji suprato neišsakytą mintį. Atsakė:

– Ir atvažiavote pats.

– Kaip matote.

– Galiu įsivaizduoti, kad rinkti informaciją apie žmones – net nebegyvus – įdomu rašytojui, biografui, bet juk žinios visad būna iš antrų rankų? Neįmanoma sužinoti visos tiesos apie žmogų. Būna, kad žmogus numiršta, kaip tavo tėvai ar seneliai, o tu tik tada pradedi juos suprasti, kai jau per vėlu. Yra žmonių, kurie po mirties palieka ryškesnį savo asmenybės pėdsaką negu tada, kai jie buvo gyvi.

Ji kalbėjo neišraiškingai, tarsi atskleisdama labai asmeniškus ir neseniai suvoktus faktus. Dalglišas nusprendė, jog atėjo metas kalbėti tiesiau.

Jis paklausė:

– Kada jūs paskutinį kartą matėte ponią Oldridž?

– Prieš trejus metus, kai ji atvežė Oktaviją savaitę paviešėti pas tėvą. Venišija čia praleido tik valandą. Oktavijos pasiimti ji neatvažiavo. Lukas įsodino ją į traukinį Vorehame.

– Daugiau ji čia nebegrįžo – turiu galvoje, Oktavija?

– Ne. Aš pamaniau – tai yra mes pamanėme, – kad jai reikėtų daugiau laiko praleisti su tėvu. Globa buvo paskirta motinai, bet vaikui reikia abiejų tėvų. Tačiau nieko iš to neišėjo. Kaime ji nuobodžiavo, pyko ant mažosios ir šiurkščiai su ja elgėsi. Mari buvo tik du mėnesiai, o Oktavija jai sudavė. Nesmarkiai, bet tyčia. Žinoma, po to jai teko išvažiuoti.

Taip paprasta. Absoliutus atstūmimas. Jai teko išvažiuoti.

Jis paklausė:

– Ir tėvas su tuo sutiko?

– Po to, kai ji sudavė Mari? Žinoma. Jau sakiau, kad iš jos viešnagės nieko neišėjo. Kai Oktavija buvo maža, Lukui niekas neleido jos globoti. Sulaukusią aštuonerių metų, ją išvežė į internatinę mokyklą, o po skyrybų ji retai susitikdavo su tėvu. Nemanau, kad ji kada nors jo pasigedo.

Dalglišas pagalvojo: ar jis jos. Tačiau tai jau buvo pavojinga, privati sritis. Jis policininkas, o ne šeimos konsultantas. Bet kontras-

tingą, nespalvotą Venišijos Oldridž būdo apybraižą jam reikėjo papildyti gyvomis spalvomis.

– Ir nuo tada nei jūs, nei jūsų vyras nesimatėte su ponia Oldridž?

– Ne. Žinoma, būčiau su ja susitikusi tą vakarą, kai ji mirė, jei ji būtų atėjusi prie vartų.

Jos balsas buvo ramus, neraiškus. Pasakė šiuos žodžius paprastai, tarsi vertindama kavos stiprumą. Dalglišas buvo išmokęs neparodyti nuostabos, kai įtariamasis staiga pasielgdavo netikėtai. Bet juk niekad nepamanė, kad ji įtariamoji.

Jis pastatė puodelį ir ramiai paklausė:

– Norite pasakyti, kad tą vakarą jūs buvote Londone? Mes kalbame apie šį trečiadienį, spalio devintą?

– Taip. Buvau nuvažiavusi į Venišijos kolegiją pasimatyti su ja. Ji pati pasiūlė. Ji turėjo man atrakinti tokias mažas dureles Devero Korto galiniuose vartuose, bet taip ir nepasirodė.

Jos žodžiai išblaškė kone epikūrišką Dalglišo ramybę, mėgaujantis gundančia kambario tyla, nereikliu, vaisingu jos moteriškumu. Iš šio apsilankymo jis tikėjosi nedaug: papildomos informacijos, rutiniško tikrinimo alibi, kuriuo ir taip niekas neabejojo. Bet dabar ėmė aiškėti, jog maloni iškyla į kaimo ramybę tėra tik iliuzija. Ar tikrai moteris gali būti tokia naivi? Jis tikėjosi, kad balsas išliko toks pat ramus ir neteisiantis, kaip anksčiau:

– Ponia Kamins, ar jūs nesuvokėte, kokia svarbi ši informacija? Turėjote anksčiau man tai pasakyti.

Jei jo žodžiuose ji ir išgirdo priekaištą, niekaip to neparodė.

– Bet aš žinojau, kad jūs turite atvažiuoti. Jūs skambinote. Pamaniau, geriau bus palaukti jūsų. Praėjo tik viena diena. Ar labai blogai?

– Gal ne tiek blogai. Tiesiog nepadėjote mums.

– Aš labai atsiprašau, bet juk mes kalbamės dabar?

Tuo metu mergytė nuslydo nuo kėdės ir priėjo prie motinos, putnioje ištiestoje rankutėje laikydama molinį pyragą, papuoštą smulkiais apvaliais molio gumulėliais. Gal jie vaizdavo serbentus, gal vyšnias. Ji pakėlė dirbinį, rodydama jį motinai ir laukdama jos pri-

tarimo. Ponia Kamins pasilenkė ir, prisitraukusi vaiką arčiau, kažką pašnibždėjo jai į ausį. Mari, vis dar nieko nesakydama, linktelėjo, grįžo prie savo kėdės ir vėl ėmė lipdyti.

Dalglišas tarė:

– Kuo tiksliau man papasakokite viską, kas įvyko nuo pat pradžios. – Tiesa, nuo kokios pradžios? Kur šio pasakojimo pradžia? Jų santuoka? Skyrybos? Jis pridūrė: – Ko jūs važiavote į Londoną. Kas nutiko?

– Venišija paskambino. Tai buvo ankstų trečiadienio rytą, prieš pat aštuonias. Dar nebuvau pradėjusi dirbti. Lukas kaip tik lipo į sunkvežimį, ruošėsi važiuoti į ūkį prie Byr Redžiso, kur jam žadėjo mėšlo sodui, o grįždamas namo ketino užvažiuoti į parduotuves Vorehame. Turbūt galėjau išbėgti laukan ir jį sustabdyti, bet nutariau to nedaryti. Pasakiau Venišijai, kad Lukas išvažiavo, todėl ji jam perdavė žinią. Tai dėl Oktavijos. Venišija jaudinosi, kad Oktavija susidraugavo su tokiu vaikinu, kurį Venišijai teko ginti teisme. Ji norėjo, kad Lukas įsikištų.

– Koks buvo jos balsas?

– Atrodė veikiau supykusi negu nuliūdusi. Ir labai skubėjo. Sakė, kad turi važiuoti į Karūnos teismą. Jei būtų kalbėjęs bet kuris kitas žmogus, ne Venišija, pasakyčiau, jog jis buvo apimtas panikos, bet Venišija sau neleidžia panikuoti. Tik pasakė, kad tai labai skubu. Ji negalėjo laukti, kol Lukas sugrįš. Turėjau viską jam perduoti.

Dalglišas paklausė:

– Ko ji norėjo iš savo vyro?

– Kad jis tai užbaigtų. Ji pasakė: „Jis jos tėvas, tegu bent kartą prisiima atsakomybę. Tegu paperka Ešą, tegu išsiveža Oktaviją į užsienį. Aš sumokėsiu“. – Ponia Kamins pridūrė: – Tas vaikinas vardu Ešas, bet tą jūs tikriausiai jau žinote.

– Taip, – atsakė Dalglišas, – tą mes žinome.

– Venišija pasakė: „Perduokit Lukui, kad mums reikia apie tai pasikalbėti. Asmeniškai. Noriu, kad šį vakarą jis ateitų į mano kabinetą kolegijoje. Vartai iš Midl Templio skersgatvio uždaryti, bet

jis galės įeiti pro tuos vartus, kurie yra Devero Korto gale". Ji man labai smulkiai nupasakojo, kur jie yra. Pasažas – Devero Kortas – yra tiesiai prieš teismus, o jo gale yra aludė, vardu „Džordžas". Reikia pereiti pasažu, tada pasukti į kairę, paskui į dešinę, o ten priešais kitą aludę, kuri vadinasi „Devero", yra juodai apkaustyti vartai su mažomis durelėmis. Susitarėme, kad Lukas ten bus penkiolika po aštuonių. Venišija pasakė, kad durys jau bus užrakintos, bet ji ateis ir jį įleis. Ji pasakė: „Neversiu jo laukti ir tikiuosi, kad man pačiai taip pat laukti neteks".

Dalglišas tarė:

– Ar jums nepasirodė keista, kad ji siūlė susitikti kolegijoje, o ne pas ją namuose, ir dar penkiolika po aštuonių, kai vartai jau bus užrakinti?

– Ji nenorėjo Luko matyti Pelhemo aikštėje, ir jis pats nebūtų ten ėjęs. Turbūt ji nenorėjo, kad Oktavija sužinotų, jog pasikvietė pagalbon jos tėvą, bent jau iki tol, kol jie nesukurs veiksmų plano. O laiką pasakiau aš. Niekaip nebūčiau galėjusi išvažiuoti ankstesniu traukiniu negu septyniolika dvidešimt dvi, kuris atvažiuoja į Vaterlo stotį devynioliktą dvidešimt devynios.

Dalglišas paklausė:

– Tai jūs jau buvote nusprendusi, kad į Londoną vyksite jūs, ne jūsų vyras?

– Nusprendžiau dar prieš mums baigiant kalbėtis. Kai Lukas grįžo, jis sutiko su manim. Bijojau, kad Venišija jį įkalbės daryti ką nors tokio, ko jis nesirengė. Ką jis galėjo padaryti? Kai Oktavija buvo maža, Venišija niekad nesielgė su juo kaip su jos tėvu, tad dabar nėra jokios prasmės šauktis pagalbos. Oktavija visiškai jo nepaisys, o ir kas čia nuostabaus? Be to, jis negali išsivežti Oktavijos į užsienį, net jei ši važiuotų su juo. Jo vieta čia, su šeima.

Dalglišas tarė:

– Jis jos tėvas.

Ši pastaba nebuvo kritiška. Venišijos santuokos reikalai jam rūpėjo tik tiek, kiek jie susiję su jos mirtimi. Bet skyrybos teisiškai išskiria vyrą ir žmoną, ne tėvą ir dukrą. Keista, kad tokia motiniška

moteris kaip ponia Kamins taip abejingai atmeta Venišijos pretenzijas į buvusio vyro pagalbą. Tačiau ji kalbėjo visiškai neatsiprašinėdama ir be jokio apgailestavimo. Tarsi sakytų: štai kaip viskas susiklostė, ir nieko padaryti nebegalima. Mums tai neberūpi.

Ji atsakė:

– Dėl Mari ir dėl dirbtuvės mes negalėjome abu išvažiuoti į Londoną. Kai atvažiuoja klientai, jie tikisi ką nors čia rasti. Nemanau, kad Venišija pagalvojo apie panašius sunkumus.

– O kaip ponia Oldridž reagavo į žinią, kad jos buvęs vyras neatvyks?

– Aš jai nepasakiau. Leidau tikėtis, kad jis atvyks. Taip atrodė geriausia. Žinoma, ji galėjo atsisakyti kalbėtis su manimi, bet nemaniau, kad taip pasielgs. Su ja susitikčiau aš, o ne Lukas. Ji neturėtų pasirinkimo, o aš jai galėčiau paaiškinti, ką manau – ką mes abu manom.

– O ką jūs manote, ponia Kamins?

– Kad mes neturime teisės nurodinėti Oktavijai ar kištis į jos gyvenimą. Jei ji paprašytų mūsų pagalbos, pasistengtume jai padėti, bet Venišija per vėlai sugalvojo žadinti Luko tėviškus jausmus, Oktavijai jau aštuoniolika, teisiškai ji suaugusi.

– Taigi jūs nuvykote į Londoną. Būtų pravartu, jei galėtumėte tiksliai papasakoti, kas buvo toliau.

– Bet juk nieko nebuvo. Aš jau sakiau, ji nepasirodė prie vartų. Aš išvažiavau 17.22 traukiniu iš Vorehamo. Lukas ir Mari palydėjo mane į stotį. Žinojau, kad gali būti nepatogu grįžti tą patį vakarą. Lukas negalėjo palikti Mari, o aš nenorėjau, kad jis vėlai vakare vežtųsi ją į Vorehamo stotį. Nenorėjau leisti pinigų viešbučiams – Londone viskas taip brangu, – bet turiu seną mokyklos draugę, kuri leidžia man pernakvoti savo bute prie Vaterlo stoties, kai jos nėra namie. Ji dažnai važinėja į užsienį. Aš labai retai ten nakvoju, bet kai ketinu atvažiuoti, paskambinu jos kaimynui ir perspėju, jog atvyksiu. Tam atvejui, jei jis kartais išgirstų mane vaikštant po butą ir pagalvotų, jog Alisą apvaginėja. Aš turiu raktą, todėl galiu įeiti pati.

– Ar jis matė, kaip jūs atvykote?

– Ne. Bet aš jį sutikau kitą rytą prieš pat pusę devynių. Paskambinau jam į duris norėdama pasakyti, kad išvažiuoju ir kad patalynę sudėjau į skalbimo mašiną. Jis irgi turi raktą, pasakė, jog vėliau ateis ir perdės ją į džiovintuvą. Jis labai draugiškas. Pagyvenęs viengungis, kuris jaučia simpatiją Alisai ir tarsi koks savininkas prižiūri jos butą šiai išvykus. Aš jam dar pasakiau, kad palikau šaldytuve truputį pieno ir dar palikau dovanų mažą ąsotėlį, kurį padariau Alisai.

Vadinasi, bus galima patvirtinti, kad ketvirtadienį rytą ji buvo tame bute. Tai nereiškia, jog ji buvo viena. Vyras galėjo tyliai išsprukti prieš pusę aštuonių. Tik nuo sienų storumo priklausė, ar draugiškasis kaimynas pajėgs pasakyti, kiek žmonių buvo bute: vienas ar du. Tiesa, dar yra Mari: jos nebuvo galima palikti. Jei į Londoną išvažiavo ir vyras, ir žmona, vaiką turėjo kažkas prižiūrėti; nebus sunku surasti, kas. O gal jie ją pasiėmė kartu? Būtų sunku nuslėpti, kad bute yra vaikas, nors ir koks tylutis. Gal ponia Kamins pasiliko bute su Mari, o jos vyras tuo metu nuėjo į susitikimą ir įvykdė žmogžudystę? Bet kaip tada perukas ir kraujas? Gal jis ir galėjo žinoti, kur laikomas perukas, bet iš kur būtų sužinojęs apie kraują? Tiesa, tai reikštų, kad lavoną išniekino pats žudikas. O kaip motyvas? Dalglišas dar nespėjo pamatyti Luko Kaminso, tačiau darė prielaidą, kad jis psichiškai sveikas. Ar psichiškai sveikas žmogus gali nužudyti buvusią žmoną, su kuria išsiskyrė prieš vienuolika metų, norėdamas išvengti nepatogių jos reikalavimų? Arba norėdamas gauti 8000 svarų? Tai irgi įdomu. Palyginti su visa jos nuosavybe, ši suma beveik prilygo įžeidimui. Tarsi Venišija Oldridž būtų norėjusi pasakyti: „Tu man suteikei šį tą malonaus. Ne viskas buvo taip blogai. Įvertinčiau tai kokiu tūkstančiu svarų per metus“? Jautresnė moteris būtų palikusi daugiau arba nepalikusi nieko. O ką šis palikimas kalba apie jų santykius?

Šios teorijos pralėkė Dalglišo galva per kelias sekundes, kol Ana Kamins atsipalaidavo ir tyliai supdamasi kėdėje nutilo, kaupdamasi pasakoti toliau. Bet kambarys prarado buvusią nekaltybę; į mo-

terį Dalglišas irgi žvelgė kitokiu, kritiškesniu žvilgsniu. Jaukios motinystės ir vidinės ramybės paveikslą užgožė ryškesnis vaizdas: Venišijos Oldridž lavonas, trapios ir nejudančios rankos, nulenkta galva su krešančio kraujo šalmu. Aišku, galima paklausti Mari, ar ši su tėvais važiavo į Londoną. Tačiau jis žinojo, kad to daryti negalima, ir jis nedarys. Pati mintis apie bendrai suplanuotą ir įvykdytą žmogžudystę dabar jam atrodė absurdiška.

Prodainiu kalbantis balsas ramiai pasakojo:

– Pasiėmiau į traukinį gabalą daržovių apkepo ir indelį jogurto, kad nereiktų ieškoti vakarienės. Iš stoties nuvažiavau tiesiai į butą, ten palikau krepšį ir išėjau į Templį. Norėjau spėti laiku. Man pavyko tuoj pat pasigauti taksi prie Vaterlo tilto. Paprašiau, kad nuvežtų prie teismo, perėjau gatvę ir radau Devero Korto pasažą. Viskas buvo labai paprasta. Tiesa, pamiršau. Prieš išeidama iš buto paskambinau į kolegiją. Norėjau įsitikinti, ar Venišija ten. Ji atsiliepė, aš tik pasakiau, kad mes jau ateinam, ir padėjau ragelį. Bet ji ten buvo truputis po pusės aštuonių, ir aš žinojau, kad ji manęs lauks.

Jis paklausė oficialų, būtiną klausimą:

– Ar esate tikra dėl valandos?

– Žinoma. Aš visą laikau žiūrėjau į laikrodį, kad nepavėluočiau. Tiesą sakant, atėjau per anksti. Nenorėjau niekam sukelti įtarimų slampinėdama po pasažą, todėl penkias minutes pasivaikščiojau po Strendą. Buvau prie vartelių dešimt po aštuonių. Pralaukiau iki be dvidešimt devynios. Venišija neatėjo.

Dalglišas paklausė:

– Ar nematėte ko nors kito einant pro vartelius?

– Mačiau tris ar keturis vyriškius. Man atrodo, jie buvo muzikantai. Šiaip ar taip, nešėsi muzikos instrumentų dėklus. Nemanau, kad galėčiau juos atpažinti. Paskui, penkiolika po aštuonių, praėjo žmogus, kurį, ko gero, atpažinčiau. Stambaus sudėjimo, ryškiai rudais plaukais. Aš jį gerai įsiminiau, nes jis atrakino vartų dureles – turėjo raktą, – bet Templyje buvo gal tik kokią minutę. Paskui vėl išėjo ir nuėjo pasažu. Tik įėjo į Templį ir tuoj pat vėl išėjo. Man tai pasirodė keista.

– Ir jūs manote, kad jį atpažintumėte, jei dar kartą pamatytumėte?

– Manau, kad taip. Virš vartų buvo lempa. Ji apšvietė jo ryškius plaukus.

Dalglišas tarė:

– Man būtų buvę labai naudinga apie tai sužinoti anksčiau. Jums pasakė, kad ponia Oldridž negyva, veikiausiai nužudyta. Ar jūs tikrai nepagalvojote, kad šis liudijimas gali būti svarbus?

– Aš supratau, kad jūs norėsite apie tai išgirsti, bet maniau, jog jau ir taip žinote. Ar Oktavija jums nepasakė? Maniau, kad būtent dėl to atvažiavote pas mus, – nes norite patikrinti jos pasakojimą.

– Oktavija žinojo apie jūsų apsilankymą? – Nebuvo jokio reikalo apsimetinėti, jog tai jam ne naujiena, tačiau Dalglišo balse nebuvo girdėti nuostabos.

– Taip, žinojo. Grįžusi į Alisos butą pagalvojau, jog Venišija galėjo neateiti prie vartų todėl, kad jai staiga pasidarė bloga. Tai neatrodė labai panašu į tiesą, bet negalėjau užmigti ko nors neperspėjusi. Venišija taip aiškiai susitarė dėl susitikimo. Aš paskambinau į Pelhemo aikštę. Atsiliepė vyriškis – man atrodo, jaunas – ir perdavė ragelį Oktavijai. Aš jai pasakiau, kas atsitiko, – ne ko aš atvykau į Londoną, bet kad Venišija neatėjo į susitikimą. Pasiūliau jai paskambinti ir įsitikinti, ar jos motina nesusirgo, – žinoma, jei jos dar nėra namie. Oktavija atsakė: „Tikriausiai ji nusprendė, jog nenori tavęs matyti. Mes visi nenorime tavęs matyti. Ir nemėgink kištis į mano gyvenimą“.

Dalglišas tarė:

– Galima manyti, jog ji atspėjo, dėl ko jūs ketinote susitikti.

– Nesunku atspėti, ar ne? Šiaip ar taip, aš pamaniau, kad padariau ką reikėjo, ir nuėjau miegoti. Kitą rytą išvažiavau namo. Lukas ir Mari pasitiko mane prie traukinio. Kai grįžome čia, paskambino Draisdelas Lodas. Jis jau ne pirmą kartą skambino, norėjo pranešti, kad Venišija mirusi.

– O jūs nieko nedarėte? Nieko nepasakėte apie savo kelionę?

– Ką galėjome padaryti? Oktavija žinojo faktus. Mes tikėjomės, kad policija mus susiras ir norės patikrinti jos pasakojimą, tada jūs

paskambinote ir pasakėte, jog atvyksite su mumis pasikalbėti. Atrodė, jog bus geriau palaukti jūsų. Nenorėjau apie tai kalbėti telefonu.

Tuo metu jie išgirdo privažiuojant sunkvežimį. Mergytė tuoj pat pašoko nuo kėdės ir nubėgo prie durų, pasišokėdama ir cypaudama iš džiaugsmo. Vos tik variklis nutilo, ji išlėkė į lauką tarsi atsakydama į sutartą signalą. Buvo girdėti, kaip užsidarė sunkvežimio durys, kažką pasakė vyriškas balsas, o dar po minutės į kambarį įėjo Lukas Kaminsas, ant sprando nešdamasis dukterį.

Jo žmona pakilo nuo kėdės ir stovėjo, tyliai laukdama. Jam įėjus jiedu be garso žengė vienas kito link. Švelniai nukėlęs Mari Kaminsas apglėbė žmoną, o mergytė, šliedamasi prie jo, laikė apkabinusi koją. Trumpą akimirką jie taip pastovėjo tarsi privatus paveikslas, iš kurio Dalglišas pasijuto kone fiziškai išstumtas. Jis stebėjo Luką Kaminsą, stengdamasis įsivaizduoti jį Venišijos Oldridž vyru, jos pasaulio, jos troškimų varomo, apsėsto gyvenimo dalimi.

Jis buvo labai aukštas, ilgų rankų ir kojų, saulės nubalintais šviesiais plaukais ir berniukišku vėjo nugairintu veidu, dailių bruožų ir inteligentišku, tik kiek silpnoka burna. Storo velveto kelnės ir pynėmis megztas megztinis aukštu kaklu suteikė tvirtumo kūnui, kuris atrodė tarsi paauglio, dar neįvaldžiusio savo jėgos. Pro žmonos petį jis dirstelėjo į Dalglišą ir prieš pasilenkdamas dar kartą apglėbti savo šeimos trumpai jam šyptelėjo. Dalglišas pagalvojo: jis apsiriko, palaikė mane klientu. Jis atsistojo ir nuėjo prie stalo su gaminiais, nežinia, ar skatinamas noro suvaidinti savo vaidmenį, ar nenorėdamas griauti jų privatumo. Jis nugirdo, kaip Kaminsas tyliai pasakė:

– Turiu gerą žinią, mieloji. Jie nori dar trijų sūrio lėkščių iki Kalėdų. Ar pavyks?

– Tų su pelargonijomis ir atviru langu?

– Vienos tokios pat, kitų dviejų pagal užsakymą. Klientai nori patys nurodyti, kas jiems patiktų. Aš pasakiau, kad tu paskambinsi ir susitarsi.

Žmonos balse pasigirdo nerimas:

– Bet parduotuvėje nesudės jų visų kartu į vitriną? Atrodys kaip iš gamyklos.

– Jie tą supranta. Vitrinoje bus tik viena, o kitoms priims užsakymus. Bet laiko jau visai nedaug, nenoriu, kad tu jaudintumeisi.

– Nesijaudinsiu.

Tik tada Dalglišas atsigręžė. Ana Kamins tarė:

– Mielasis, čia ponas Dalglišas iš Sostinės policijos. Atsimeni? Mums pranešė, kad jis atvažiuos.

Kaminsas priėjo artyn ir ištiesė ranką. Atrodė, jog jis sveikinasi su klientu ar geru pažįstamu. Rankos paspaudimas nustebino tvirtumu, ranka buvo sodininko – kieta ir tvirta.

Jis tarė:

– Atsiprašau, kad nebuvau, kai jūs atvažiavote. Tikriausiai Ana jau papasakojo viską, ką mes žinom. Ne kažin ką. Iki to telefono skambučio nebuvom kalbėję su mano buvusia žmona trejus metus.

– Jūs ir dabar su ja nekalbėjote.

– Teisybė. Venišija daugiau nebeskambino.

O tai, pagalvojo Dalglišas, irgi kelia nuostabą. Jei tas susitikimas toks svarbus, kodėl ponia Oldridž jo nepatvirtino, kodėl pati nepasikalbėjo su Kaminsu? Per visą dieną galėjo atrasti laisvą minutę. Bet gal vėliau pasigailėjo skambinusi. Tas skambutis veikiau priminė impulsą – gal net paniką – negu racionalų reagavimą į problemą dėl Oktavijos, net jei Venišija buvo iš tų moterų, kurios nelengvai įpuola į paniką. Gal ji pagalvojo: nebesižeminsiu ir neskambinsiu dar kartą. Jei jis atvažiuos, pasikalbėsime; jei ne, nieko neprarasiu.

Ana Kamins prakalbo:

– Ponas Dalglišas anksčiau užsiminė, kad mielai pasivaikščiotų. Gal judu abu nueikite į laukus, parodyk čionykščius vaizdus, o paskui, prieš jam išvažiuojant, grįšite išgerti arbatos.

Švelniu balsu ištartas pasiūlymas nuskambėjo tvirtai, tarsi įsakymas. Dalglišas atsakė mielai pasivaikščiosiąs, tačiau turėsiąs išvažiuoti nelaukęs arbatos. Kaminsas paleido dukterį ir jiedu su Dalglišu nuėjo per sodą, pro vištidę, kur jų pasitikti atlėkė būrys

kvaksinčių paukščių, ir į laukus, tolygiai kylančius į kalvą. Neseniai buvo pasėti žiemkenčiai, ir Dalglišas kaip visad nusistebėjo, kaip tokie švelnūs želmenys prasimuša pro tokią kietą žemę. Tarp aukštų, susivijusių brūzgynų, gervuogių ir krūmynų ėjo paprastas takas, pakankamai platus dviem žmonėms eiti greta. Gervuogės buvo prinokusios, ir Kaminsas kartais ištiesdavo ranką, nusiskindavo ir suvalgydavo uogų.

Dalglišas pasakė:

– Jūsų žmona man papasakojo apie savo kelionę į Londoną. Jei tas susitikimas būtų įvykęs, vargu ar jis būtų buvęs malonus. Aš truputį nustebau, kad leidote jai važiuoti vienai. – Jis nepridūrė: „Ir dar kai ji nėščia".

Lukas Kaminsas pasiekė aukštai augusią šaką ir ją nulenkė. Jis atsakė:

– Ana pagalvojo, kad taip bus geriausia. Man atrodo, ji bijojo, kad Venišija privers mane ką nors daryti. Dažniausiai taip ir būdavo. – Jis nusišypsojo, tarsi ši mintis būtų juokinga, ir pridūrė: – Negalėjome važiuoti abu dėl Mari ir dėl klientų. Gal būtų protingiausia, jei išvis nebūtume važiavę, bet Ana manė, jog geriau iš karto aiškiai pasakyti, kad mes neketiname kištis. Oktavijai aštuoniolika, pagal įstatymus ji suaugusi. Kai buvo vaikas, nekreipė į mane jokio dėmesio. Kodėl turėtų paklausyti dabar?

Jo žodžiuose nebuvo kartėlio. Nebuvo justi nei atsiprašymo, nei pasiteisinimo; jis konstatavo faktą.

Dalglišas paklausė:

– Kaip jūs susipažinote su pirmąja žmona?

Vargu ar šis klausimas turi ryšį su byla, bet Kaminsas niekaip neparodė, kad jam tai nemalonu.

– Nacionalinės galerijos kavinėje. Ten buvo labai daug žmonių, o Venišija sėdėjo prie dviviečio staliuko. Aš paklausiau, ar galiu prisėsti. Ji atsakė, kad taip, bet beveik nepažvelgė į mane. Turbūt nė vienas nebūtume pradėję kalbėtis, jei praeinantis pro šalį jaunuolis nebūtų užkliuvęs už mūsų staliuko ir išpylęs jos vyno. Jis neatsiprašė. Ji ant jo supyko už nemandagumą, o aš padėjau sušluostyti vyną

ir atnešiau jai kitą taurę. Po to pradėjome kalbėtis. Tuo metu aš dėsčiau Londone vidurinėje mokykloje, mes pasikalbėjome apie mano darbą, apie drausmės problemas. Ji man nepasakė, kad yra advokatė, bet papasakojo, kad jos tėvas buvo mokyklos direktorius. A, ir dar pasikalbėjome apie paveikslus. Apie save nedaug. Ji ir pasiūlė dar kartą susitikti, aš nebūčiau išdrįsęs. Po šešių mėnesių susituokėme.

Dalglišas paklausė:

– Ar žinojote, kad ji jums paliko pinigų? Aštuonis tūkstančius svarų.

– Solisitorius paskambino ir man pasakė. Aš to nesitikėjau. Nežinau, ar tai atlygis už tai, kad ją vedžiau, ar įžeidimas, kad palikau. Ji buvo patenkinta, kai mūsų santuoka iširo, bet man atrodo, jai būtų labiau patikę pačiai mane palikti. – Jis truputį patylėjo, paskui tarė: – Pradžioje mes pagalvojome, kad atsisakysime palikimo. Juk galima atsisakyti?

– Vykdytojams tai gal ir nebūtų patogu, bet jei turite kokių skrupulų, galite patys nesinaudoti tais pinigais.

– Ana taip ir pasakė, bet manau, kad vis dėlto juos paimsime. Į galvą ateina visokių gražių minčių, bet paprastai visi persigalvoja, ar ne taip? Anai reikia naujos krosnies.

Kelias minutes jiedu ėjo tylėdami, paskui jis prakalbo:

– Kiek mano žmona į visa tai įsipainiojusi? Nenoriu, kad ji jaudintųsi ar liūdėtų, juo labiau dabar, kai laukiame kūdikio.

– Tikiuosi, nieko panašaus nebus. Tikriausiai reikės, kad ji pasirašytų parodymus.

– Tai jūs dar atvažiuosite?

– Nebūtinai aš. Gal du kiti mano kolegos.

Jie buvo priėję kalvos pakraštį ir stovėjo, žiūrėdami į skiautinį primenančius laukus. Dalglišas pagalvojo, ar Ana Kamins stebi juos pro langą. Tada Kaminsas atsakė į klausimą, kurio Dalglišas neklausė:

– Aš džiaugiausi, galėdamas mesti mokyklą, bent jau Londone, galėdamas atsikratyti triukšmo, smurto, mokytojų kambario intrigų

ir nuolatinės kovos už drausmę. Man tokie dalykai niekad nesisekė. Čia aš truputį dirbu mokykloje, kaime viskas kitaip. Bet iš esmės prižiūriu sodą ir tvarkau dirbtuvės sąskaitas. – Jis patylėjo ir tyliai pridūrė: – Nemaniau, kad žmogus gali būti toks laimingas.

Jie drauge grįžo per laukus, šį kartą tylėdami, ir jautėsi keistai artimi. Artėdami prie dirbtuvės išgirdo rato dūzgimą. Ana Kamins buvo pasilenkusi prie lipdinio. Molis augo, sukosi ir pūtėsi jos rankose, ir jiems bežiūrint jos pirštai švelniai prilietė kraštą, formuodami vazos briauną. Bet staiga be jokios regimos priežasties Ana suspaudė rankas ir ratui sustojus molis, tarsi gyvas padaras, sulinko, susmuko gliaumėtu gumulu. Pažvelgusi į vyrą ji nusijuokė:

– Mielasis, pažiūrėk į savo burną! Visa išterliota. Raudona ir violetinė. Atrodai kaip Drakula.

Po keleto minučių Dalglišas atsisveikino. Vyras ir žmona abipus vaiko nesišypsodami sustojo jo išlydėti. Jis pajuto, kad jie patenkinti jo išvažiavimu. Atsigręžęs į juos, pasisukusius grįžti į dirbtuvę, Dalglišas pasijuto slegiamas pralekiančios melancholijos ir gailesčio. Ramybės apgaubta dirbtuvė, saugių formų ir spalvų puodai, nedrąsios pastangos savarankiškai išsilaikyti, kurias rodė sodas ir vištidė: ar tai ne pabėgimas, ar ne ramybė, tokia pat iliuzoriška, kaip ori XVIII a. Templio teismų tvarka, įsivaizduojama, kaip visos žmonių pastangos siekti gėrio ir gyvenimo harmonijos?

Jis nejautė noro vinguriuoti po kaimus. Kiek galėdamas greičiau įsuko į pagrindinį kelią ir padidino greitį. Mėgavimąsi puikia diena pakeitė nepasitenkinimas, iš dalies sukeltas Kaminsų, bet labiausiai susijęs su juo pačiu, erzinantis neracionalumu. Jei Ana Kamins sakė tiesą, o jis manė, jog taip ir buvo, tai jis turi bent vieną priežastį būti patenkintas. Tyrimas smarkiai pasistūmėjo į priekį. Dabar mirties laiką galima sutalpinti tarp be penkiolikos aštuntos, kai ponia Bakli paskambino į kolegiją, ir penkiolikos po aštuonių, kai Venišija Oldridž neatėjo atidaryti Teisėjų vartų Devero Korte.

Kai ką iš ponios Kamins parodymų galima patikrinti. Prieš išvykdamas jis užsirašė vardą ir adresą draugės, kuriai priklausė butas prie Vaterlo stoties, ir jos kaimyno pavardę, bet Lukui Kaminsui

nepavyko įrodyti, jog jis tikrai buvo dirbtuvėje. Tiesą sakant, nepasirodė nė vienas klientas. Ir dar tas rudaplaukis vyriškis, kurį Ana Kamins matė įeinantį ir išeinantį iš Templio. Jei jai pavyktų tvirtai pasakyti, jog tai Saimonas Kostelo, būtų įdomu išgirsti jo pasiaiškinimą.

Labiausiai jį domino štai kas: nei Lukas Kaminsas, nei jo žmona nepaklausė, kaip policijai sekasi tirti bylą, neparodė jokio smalsumo, neklausė, kas nužudė. Ar tikrai dėl to, kad jie sąmoningai atsiribojo nuo nelaimingos praeities ir smurtingos dabarties, keliančių grėsmę jų uždaram pasauliui? O gal jiems nė nereikėjo klausti, nes jie ir taip viską žino?

Valandą pavairavęs jis išsuko į šalikelę ir paskambino į policiją. Keitės nebuvo, užtat pasikalbėjo su Piersu ir pasidalijo naujienomis.

Piersas tarė:

– Jei ponia Kamins matė Kostelo, einantį į Templį pro duris iš Devero Korto ir po minutės sugrįžtantį, tai nuo jo įtarimai nukrinta. Jam nebūtų pakakę laiko nueiti iki aštunto numerio, jau nekalbant apie Oldridž nužudymą. O jei jis ją nužudė anksčiau, tai būtų kvailys, jei grįžtų į nusikaltimo vietą. Ar jūs, pone, ketinate iškviesti ponią Kamins į Londoną oficialiam atpažinimui?

– Kol kas ne. Pirmiausia pakalbėsiu su Kostelo ir su Lengtonu. Keista, kad jis nieko neminėjo apie tą repeticiją. Ką sako jo namų pagalbininkai?

– Mes su jais pakalbėjome, pone, toje jų antikvarinėje parduotuvėje. Jie abu sako, kad Lengtonas trečiadienį grįžo truputį vėliau negu įprastai, bet negali tiksliai pasakyti, kiek jis užgaišo. Jie neva neprisimena. Aišku, tai visiški niekai. Juk jie gamino pietus; turėjo kuo tiksliausiai užfiksuoti, kiek jis vėluoja. Bet Lengtonas juk nėra rimtas įtariamasis?

– Tikrai ne. Lengtonas atrodo susirūpinęs, ir aš manau, kad jis turi asmeninių problemų, bet abejoju, ar jo sąžinę slegia Venišijos Oldridž žmogžudystė. Ar pavyko pasimatyti su Brajanu Kartraitu?

– Taip, pone. Jis maloningai sutiko skirti mums penkias minutes po pietų savo klube. Bet nieko nepešėm. Jis pasakė, kad po jo teis-

mo proceso Beilyje nieko nenutiko, o ponia Oldridž atrodė visiškai normaliai.

– Ar jūs juo patikėjote?

– Ne visai. Jaučiau, kad jis ne viską pasakė, bet gal tai mano išankstinė nuostata. Man jis nepatiko. Jis flirtavo su Keite ir arogantiškai elgėsi su manimi. Bet mūsų pokalbio pradžioje man pasirodė, jog jis svarsto, ar labiau apsimoka pagelbėti policijai suteikiant tam tikrą informaciją, ar bus apdairiau nesikišti. Apdairumas nugalėjo. Nemanau, pone, kad dabar ką nors iš jo išgausime. Galim pamėginti dar kartą, labiau jį paspausti, jei manote, kad tai svarbu.

Dalglišas atsakė:

– Neskubu. Jūsų pokalbis su panele Elkington buvo įdomus. Teisingai padarėte, kad nusiuntėte į Herefordą porą policininkų. Kai tik jie pristatys ataskaitas, praneškite man. Ar yra kokių naujienų apie Draisdelo Lodo alibi?

– Atrodo, jog jis tvirtas. Patikrinome teatre. Vaidinimas prasidėjo pusę aštuonių, pertrauka buvo aštuntą penkiasdešimt. Jis negalėjo patekti į kolegiją anksčiau, kaip devintą valandą. Vestibiulyje visą laiką buvo darbuotojai, o kasininkas ir durininkas įsitikinę, jog nė vienas žmogus neišėjo iš teatro iki pertraukos. Manau, alibi tvirtas, pone.

– Taip, jei jis išvis buvo teatre. Ar prisiminė savo vietos numerį?

– Penkta eilė ložėje, iš šono. Mačiau trečiadienio vakaro salės planą, ten buvo parduotas vienas bilietas, bet kasininkė neprisiminė, ar jį pirko vyras, ar moteris. Tikriausiai galėtume parodyti jai Lodo nuotrauką, nors abejoju, ar ką peštume. Bet jo elgesys vis tiek atrodo keistas, ar ne – kas eina vienas į spektaklį?

– Vargu ar galime suimti žmogų už tai, kad jis yra ekscentriškas vienišius. O kaip Desmondo Ulriko alibi?

– Patikrinome „Rules“, pone. Jis tikrai ten buvo aštuntą penkiolika. Nebuvo užsakęs staliuko, bet lankosi ten dažnai, todėl jie per penkias minutes rado jam vietą. Rūbinėje jis paliko paltą ir *Standard,* bet portfelio neturėjo. Durininkas tą aiškiai prisimena. Jis gerai pažįsta Ulriką, tad jiedu šnekučiavosi, kol šis laukė staliuko.

– Gerai, Piersai, pasimatysim po poros valandų.

– Dar vienas dalykas. Prieš valandą čia pasirodė labai keistas žmogutis, kuris nori pasikalbėti su jumis. Atrodo, jis pažinojo Oldridž dar tada, kai ji buvo paauglė, dirbo mokytoju jos tėvo mokykloje. Jis atsinešė prie krūtinės prisispaudęs didelį plokščią paketą, panašiai kaip vaikas laiko dovaną, kurią iš jo gali atimti. Aš jam pasiūliau pakalbėti su manimi arba Keite, bet jis atkakliai reikalauja jūsų. Pirmadienį rytą jūs turit susitikimą su komisaru, paskui Vidaus reikalų ministerijoje, o popiet bus apklausa. Žinau, kad tai tik formalumas ir kad mes paprašysim atidėti sprendimą, bet nebuvau tikras, ar jūs norėsite dalyvauti. Šiaip ar taip, pasakiau jam, kad ateitų pirmadienį šeštą valandą. Turbūt tik sugaišit laiką, bet pamaniau, kad panorėsite su juo pasikalbėti. Jis vardu Frogetas. Edmundas Frogetas.

28

Po žmogžudystės tyrimo komanda dirbo po šešiolika valandų per dieną, bet šeštadienį, kai daugelis įtariamųjų savaitgaliui išvyko iš Londono, pasidarė ramiau, tad Dalglišas, Keitė ir Piersas sekmadienį pasiėmė poilsio dieną.

Nė vienas iš jų kitiems neatskleidė, kaip ketina ją praleisti. Atrodė, jog jiems reikia pailsėti net nuo bendradarbių susidomėjimo ar smalsumo. Bet pirmadienį ramybė subiro. Po visą rytą trukusių susirinkimų ankstyvą popietę buvo surengta spaudos konferencija; Dalglišas baisiai jų nemėgo, bet lankėsi, nes manė, jog būtų nesąžininga viską suversti kitiems. Žmogžudystė smogė į pačią teisinės sistemos šerdį, o auka buvo gerai žinoma; tai suteikė bylai pikantiškumo, sukėlusio aršų žiniasklaidos susidomėjimą. Tačiau, nemenkai Dalglišo nuostabai ir dideliam pasitenkinimui, žinios apie peruką bei kraują nepasklido. Policija beveik nieko nepasakė, tik kad auka buvo nudurta ir kad suėmimo artimiausiu metu nesitikima. Bet kokios smulkesnės informacijos atskleidimas šiuo metu tik sutrukdytų tyrimui, bet papildoma informacija bus paskelbta, kai tik atsiras ką skelbti.

Po trumpo atidėtos apklausos formalumo, sutrikdžiusio vėlyvą popietę, jis buvo pamiršęs šeštos valandos lankytoją. Tačiau vos išmušus šeštą Piersas atlydėjo Edmundą Frogetą ne į mažą pokalbių kambarį, bet į Dalglišo kabinetą.

Frogetas atsisėdo ant kėdės, kurią nurodė Dalglišas, rūpestingai paguldė ant stalo atsineštą plokščią paketą, surištą virvele, nusimovė vilnones pirštines, padėjo šalia ir pradėjo vyniotis ilgą megztą šaliką. Jo rankos, mažutės tarsi merginos, buvo baltos ir labai švarios. Veikiausiai dėl ramaus įgimto orumo jis nebuvo nei bjaurus, nei atstumiantis, paprasčiausiai nesimpatiškas žmogutis, kuris nieko nesitiki iš jį supančio pasaulio, tačiau nuolankiai jį priima be jokio įsiteikinėjimo. Jis buvo įsisupęs į sunkų šiurkštaus tvido paltą, gerai pasiūtą ir, matyt, kadaise brangiai kainavusį, bet pernelyg erdvų smulkiam jo kūnui. Batai po išlygintų kelnių kantais buvo išblizginti iki spindesio. Perdėtai sunkus paltas, plonesnės kelnės ir šviesios vasarinės kojinės atrodė keistai nesuderinti, tarsi visi jo drabužiai būtų surinkti iš kitų žmonių nuodėvų. Rūpestingai pakabinęs šaliką ant kėdės atramos, jis visą dėmesį skyrė Dalglišui.

Jo akys už akinių storais stiklais buvo įžvalgios, tačiau atsargios. Prabilus balsas pasirodė aukštas, kartais pertraukiamas mikčiojimo; tokio balso nemalonu ilgiau klausytis. Jis nesiteisino ir neatsiprašinėjo dėl savo apsilankymo. Buvo aišku, jog yra įsitikinęs: jo atkaklumas siekiant susitikti su vyriausiuoju bus pateisintas.

Jis tarė:

– Jums jau sakė, komanderi, kad aš atvykau dėl karališkosios advokatės Venišijos Oldridž nužudymo. Turėčiau paaiškinti, kodėl šia byla domiuosi, tačiau pirmiausia turbūt norėsite sužinoti mano pavardę ir adresą.

– Dėkoju, – atsakė Dalglišas, – tai būtų labai pravartu.

Lankytojas aiškiai tikėjosi, jog jis tai užsirašys. Dalglišas taip ir padarė, o interesantas jį stebėjo palinkęs į priekį, tarsi abejodamas policininko sugebėjimu nepadaryti klaidų.

– Edmundas Albertas Frogetas, Melrouz Kortas 14, Melrouzo gatvė, Gudmajis, Eseksas.

Varlę primenanti pavardė tiesiog absurdiškai tiko prie jo plačios burnos nukarusiais lūpų kampučiais ir išsprogusių akių. Be abejo, vaikystėje jis bus kentėjęs nuo bendraamžių žiaurumo ir kažkokiu būdu užsiaugino apsauginį savigarbos bei pompastiškumo kiautą. Kaip kitaip išgyventų šio pasaulio nevykėliai? Tiesą sakant, pagalvojo Dalglišas, kaip mes visi išgyventume? Juk nė vienas žmogus neatstato psichologinės nuogybės pasaulio spygliams.

Jis paklausė:

– Ar jūs turite informacijos apie ponios Oldridž mirtį?

– Ne tiesiogiai apie jos mirtį, komanderi; aš turiu informacijos apie jos gyvenimą. Žmogžudystėje šie du dalykai neatskiriamai susiję, bet jūs ir pats tą žinote. Žmogžudystė visada kažką užbaigia. Pagalvojau, kad turiu atlikti pareigą poniai Oldridž ir teisingumo reikalui, todėl parūpinu informaciją, kurios kitais keliais negalėtumėte gauti ar kuriai gauti sugaištumėte labai daug laiko. Kiek ji jums bus naudinga, spręskite pats.

Jei ir toliau viskas eis tokiu tempu, tai išgauti informaciją iš pono Frogeto užtruks gana ilgai, bet Dalglišas mokėjo būti toks kantrus, kad kartais nustebindavo net savo valdinius, žinoma, tik ne su pasipūtėliais, netikėliais ar tyčia nenorinčiais nieko suprasti. Jis jau pajuto kažkur viduje virptelint gerai pažįstamą gailestį, kuris jam beveik kėlė apmaudą ir kurio niekaip neišmoko suvaldyti, tačiau kurį aiškiai suvokė esant priešnuodžiu nuo valdžios teikiamos arogancijos. Panašu, kad pokalbis bus ilgas, bet Dalglišas neskubins savo lankytojo.

– Gal jūs, pone Frogetai, galėtumėte man papasakoti nuo pat pradžios, kokią informaciją turite ir kaip ją gavote.

– Be abejo. Negaišinsiu jums laiko. Jau sakiau, kad pažinojau ponią Oldridž, kai ji dar buvo vaikas. Jos tėvas – gal jūs tą jau žinote – Berkšyre turėjo berniukų parengiamąją mokyklą, Deinsfordą. Aš penkerius metus dirbau jo pavaduotoju ir dėsčiau istoriją ir anglų kalbą vyresniesiems berniukams. Tiesą sakant, buvo planuojama, kad su laiku aš perimsiu mokyklą, bet įvykiai susiklostė kitaip. Aš visą gyvenimą domėjausi teise, ypač baudžiamąja teise,

bet, deja, neturiu reikalingų fizinių duomenų nei balso, kurie taip reikalingi norint sėkmingai darbuotis teisme. Užtat baudžiamųjų bylų studijos tapo mano pagrindiniu hobiu, o įdomiausias patologijos bei žmogiškojo faktoriaus požiūriu bylas aptardavau su Venišija. Kai mes pradėjome šiuos užsiėmimus, jai buvo keturiolika. Jau tada ji parodė ypatingą sugebėjimą analizuoti įrodymus ir apčiuopti svarbiausias bylos detales. Mes su ja labai įdomiai diskutuodavome jos tėvų svetainėje po vakarienės. Jie klausydavosi mūsų diskusijų, tačiau patys jose retai dalyvaudavo. Ypatinga vaizduote ir entuziazmu jose pasižymėjo Venišija. Aišku, man tekdavo elgtis atsargiai: ne visos tokių bylų, kaip, pavyzdžiui, Rouzo, smulkmenos buvo tinkamos jaunos merginos ausims. Bet niekad nebuvau sutikęs jauno žmogaus, turinčio tokius teisinio mąstymo sugebėjimus. Manau, neperdėsiu pasakęs, pone Dalglišai, kad padariau lemiamą įtaką jos apsisprendimui tapti baudžiamųjų bylų specialiste.

Dalglišas paklausė:

– Ar ji buvo vienturtė? Mes neradome jokių giminaičių, ir jos duktė sako, jog jų nėra. Žinoma, vaikai ne visada viską žino.

– O, aš manau, jog ji teisi. Venišija tikrai buvo vienturtė, kaip, atrodo, ir abu jos tėvai.

– Tai ji buvo vienišas vaikas?

– Labai vienišas. Ji mokėsi vietinėje mokykloje, bet man atrodė, jog jos draugų, jei jų turėjo, Deinsforde niekas per daug nelaukė. Gal jos tėvas manė, kad per visą darbo dieną pakankamai prisibendrauja su vaikais. Taip, manau, jog galima pasakyti: ji buvo vienišas vaikas. Gal todėl mūsų užsiėmimai jai buvo tokie svarbūs.

Dalglišas tarė:

– Jos kabinete kolegijoje mes radome vieną „Garsiausių Britanijos teismo procesų“ tomą. Tą, kuriame yra Sedono byla. Ant titulinio puslapio yra jūsų ir jos inicialai.

Jo žodžiai padarė Frogetui nepaprastą įspūdį. Jo akys sužibo, o skruostai iš pasitenkinimo nuraudo.

– Tai ji jį išsaugojo. Ir dar kolegijoje. Man labai malonu, labai malonu. Tai buvo maža atsisveikinimo dovanėlė man išvykstant. Mes

ne kartą esame aptarę Sedono bylą. Tikriausiai jūs pamenate, ką sakė Maršalas Holas? „Juodžiausia byla, kurioje man yra tekę dalyvauti.“

– Ar jūs bendravote po to, kai palikote mokyklą?

– Ne, daugiau nebuvome susitikę. Viena vertus, nepasitaikė progos, o be to, tai nebūtų patogu. Mes visai pametėme vienas kitą iš akių. Na, gal ne visai taip; ji pametė mane iš akių, bet aš jos ne. Visai natūralu, kad aš gyvai domėjausi jos karjera. Stengiausi kuo atidžiau ją sekti. Galima pasakyti, kad pastaruosius dvidešimt metų ponios Venišijos Oldridž darbinė veikla tapo mano hobiu. Tarp kitko, būtent dėl to aš ir atėjau. Šiame ryšulyje yra iškarpų albumas, į kurį suklijavau visą informaciją, kurią pavyko gauti apie svarbiausias jos bylas. Pagalvojau, kad jos žmogžudystės paslaptis gali būti susijusi su profesiniu gyvenimu: gal tai nusivylęs klientas, gal žmogus, kuris per ją nukentėjo, gal buvęs kalinys, kuris užgniaužė nuoskaudą. Turbūt galiu jums parodyti?

Dalglišas linktelėjo akims, kuriose dabar buvo matyti maldavimas ir jaudulys. Jis neprisivertė pasakyti, kad visą reikalingą informaciją policija gali gauti iš kolegijos archyvų. Ponui Frogetui labai reikėjo parodyti šį albumą žmogui, kuriam gali būti įdomus jo darbas, o Venišijos Oldridž mirtis suteikė tokią dingstį. Dalglišas stebėjo, kaip miklūs ploni pirštai atraizgo tikrai nereikalingus gausius mazgus. Virvelė, juosusi ryšulį, buvo suvyniota į kamuoliuką. Lobis atskleistas stebėtojui.

Albumas tikrai buvo nepaprastas. Po antraštėmis su kiekvienos bylos data ir pavadinimu buvo suklijuotos iš laikraščių iškirptos fotografijos ir straipsniai, teisės ataskaitos ir žurnalų straipsniai, skirti garsiausių bylų nuosprendžiams. Frogetas įklijavo ir puslapius iš stenografijos sąsiuvinio, kuriame per kiekvieną bylą užsirašinėjo savo komentarus apie tai, kaip ji organizuoja duomenis, pilnus pabraukimų ir šauktukų. Jis tikrai klausydavosi visų įrodymų kaip stropus advokatų kolegijos stažuotojas. Versdamas puslapius Dalglišas pamatė, kad pirmosioms byloms buvo skirtos beveik vien spaudos iškarpos, bet pastarieji dveji metai aprašyti itin smulkiai. Buvo aišku, kad šiuose procesuose Frogetas lankėsi pats.

Dalglišas pasakė:

– Turbūt nebuvo lengva sužinoti, kokia bus nauja ponios Oldridž byla. Atrodo, pastaraisiais metais jums labai sekėsi.

Jis pamatė, kad šios pastabos slepiamas klausimas Frogetui nepatiko. Jis atsakė po trumpos pauzės:

– Pastaruoju metu man sekėsi. Vienoje teisės įstaigoje turiu pažįstamą, kuris man praneša apie būsimas bylas. Visuomenės atstovams leidžiama lankytis teismo procesuose, todėl aš nemaniau, jog ši informacija konfidenciali. Vis dėlto labai nenorėčiau jums pranešti jo vardo.

Dalglišas tarė:

– Esu jums labai dėkingas, kad tai mums atnešėte. Ar galėčiau jį neilgam pasilaikyti? Žinoma, išrašysiu jums kvitą.

Žmogutis buvo aiškiai patenkintas. Jis stebėjo, kaip Dalglišas rašo kvitą.

Dalglišas paklausė:

– Jūs anksčiau užsiminėte, jog turėjote perimti mokyklą, bet įvykiai susiklostė kitaip. Kas tiksliai atsitiko?

– O, jūs negirdėjote? Na, matyt, tai jau sena istorija. Atrodo, Klarensas Oldridžas buvo šioks toks sadistas. Aš ne kartą jo akivaizdoje protestavau prieš tai, kad berniukai mušami taip dažnai ir taip žiauriai, bet, nepaisant mano solidžios pozicijos mokykloje, neturėjau jam didelės įtakos. Niekas jos neturėjo. Aš nusprendžiau, kad negaliu sėkmingai dirbti su žmogumi, kurį nustojau gerbti, todėl padaviau pareiškimą išeiti. Praėjus metams po mano išėjimo, žinoma, įvyko tragedija. Vienas mokinys, Markus Ulrikas, pasikorė ant laiptų turėklų pižamos diržu. Rytojaus rytą jis turėjo būti mušamas.

Štai pagaliau ir ji, vertinga informacija. Jei Dalglišas nebūtų parodęs kantrybės, būtų ją pražiopsojęs. Tačiau jis niekuo neparodė, kad išgirsta pavardė jam kažką reiškia.

Užtat paklausė:

– Ir nuo to laiko jūs nematėte ponios Oldridž?

– Nuo tada, kai palikau mokyklą. Maniau, kad man netinka jos ieškoti ar mėginti susitikti. Visai lengvai pavykdavo patekti į teis-

mą ir išlikti jos nepastebėtam. Laimei, ji iš tų teisininkų, kurie niekada nežiūri į publikai skirtas vietas, o aš, aišku, pasistengdavau nesisėsti į pirmas eiles. Nenorėjau, kad ji galvotų, jog aš ją, taip sakant, seku. Ji galėjo net pamanyti, kad elgiuosi kaip tie psichopatai persekiotojai. Ne, neturėjau nė mažiausio noro kaip nors kištis į jos gyvenimą ar piktnaudžiauti mūsų buvusia draugyste. Kažin ar verta pridurti, jog linkėjau jai tik gero. Bet jums, komanderi, tenka pasikliauti tik mano žodžiais. Gal turėčiau pateikti savo alibi žmogžudystės vakarui. Man tai bus labai lengva. Nuo pusės septynių iki pusės dešimt buvau vakarinėse paskaitose Volingtono institute Sityje. Lankau jas kas savaitę. Nuo pusės septynių iki aštuonių studijuojame Londono architektūrą, o paskui nuo aštuonių iki devynių aš mokausi italų kalbos. Kitąmet tikiuosi pirmą kartą apsilankyti Romoje, Žinoma, galiu jums pasakyti abiejų dėstytojų pavardes; jie ir visi kiti užsiėmimų dalyviai patvirtins, kad aš ten buvau visą vakarą. Nuo instituto iki Templio neįmanoma nuvykti greičiau negu per pusvalandį, tad jei ponia Oldridž pusę dešimtos jau buvo negyva, galiu ramiai pasakyti, jog aš čia niekuo dėtas.

Jis kalbėjo beveik apgailestaudamas, tarsi nusivylęs, jog nepavyko tapti pagrindiniu įtariamuoju. Dalglišas jam rimtai padėkojo ir pakilo.

Tačiau lankytojas neskubėjo išeiti. Jis įsidėjo iškarpų albumo kvitą į gerokai nutrintą piniginę, kurią rūpestingai įsikišo į vidinę švarko kišenę ir dar paplekšnojo, tarsi norėdamas įsitikinti, jog ši saugi. Tada iškilmingai paspaudė Dalglišui ir Piersui rankas, tarsi jie visi trys būtų ką tik pasirašę sudėtingą ir labai slaptą sandorį. Paskutinį kartą žvilgtelėjo į albumą, gulintį ant Dalglišo stalo, ir atrodė, jog dar kažką pasakys, tačiau laiku susivaldė, tikriausiai išvengęs banalaus priminimo Dalglišui nepamesti jo brangenybės.

Piersas jį išlydėjo. Grįždamas atgal į kabinetą, žvaliai kaip visad pasakė:

– Na ir žmogutis. Dieve, koks jis keistas! Keisčiausias psichopato persekiotojo atvejis, kokį tik man yra tekę matyti. Kaip manote, pone, nuo ko viskas prasidėjo?

– Jis ją pamilo, kai ji dar buvo paauglė, ir šis jausmas virto obsesija – dabar jis kaip apsėstas domisi ja arba baudžiamąja teise, o gal ir viena, ir kita.

– Keistas pomėgis. Neįsivaizduoju, ką jam tai duoda. Aišku, jog jis ją laiko savo globotine. Įdomu, ką ji būtų apie tai pasakiusi. Iš to, ką mes apie ją žinome, galėčiau spręsti, kad neapsidžiaugtų.

Dalglišas atsakė:

– Jis jai nedarė nieko blogo. Labai stengėsi, kad ji nesužinotų, jog jis ją sekioja. Psichopatai paprastai įkyri sekamiesiems; šis to nedarė. Man jis pasirodė visai simpatiškas.

– Man tikrai ne. Atvirai pasakius, man jis atrodo ligonis. Kodėl negali gyventi savo gyvenimo, užuot lindęs prie jos tarsi kokia pripampusi musė? Gerai, jums gal tai atrodo verta gailesčio, bet aš manau, jog jis elgėsi begėdiškai. Be to, galiu lažintis, kad tie jų užsiėmimai tikrai vyko ne jos tėvų svetainėje.

Dalglišą nustebino Pierso įniršis – paprastai jis būdavo tolerantiškesnis ir taip atvirai nerodydavo pasibjaurėjimo. Tačiau jo paties reakcija buvo panaši. Žmogų, vertinantį privatumą, nepaprastai skaudžiai žeidžia mintis, jog kitas žmogus gali taip atidžiai sekti stropiai saugomą kieno nors gyvenimą. Psichopatas persekiotojas jau pakankamai bjaurus, bet slaptas persekiotojas – tikras papiktinimas. Tiesa, Frogetas savo sekamajai nepadarė ir neketino padaryti jokios žalos. Piersas buvo teisus pavadinęs jo elgesį obsesija, tačiau įstatymai to nebaudžia.

Piersas pridūrė:

– Na, užtat jis suteikė mums informacijos, kurios tikriausiai nebūtume išgavę kitokiais būdais. Ši pavardė nedažna. Jei Markus Ulrikas buvo Desmondo Ulriko jaunesnysis brolis, mes pagaliau turime aiškų motyvą. Tai yra, jei tai ta pati šeima.

– Ar tikrai, Piersai, po šitiek metų? Jei Ulrikas norėjo nužudyti Oldridž keršydamas už jos tėvo veiksmus, kam būtų laukęs dvidešimt metų? Ir kodėl kaltintų ją? Vargu ar ji čia kuo dėta. Tačiau tuo teks pasidomėti. Ulrikas paprastai užsibūna darbe. Paskambinkit į kolegiją ir patikrinkit, ar jis tebėra. Jei yra, perduokite, kad norė-

čiau su juo pasikalbėti. Taip pat su Lengtonu ir Kostelo, jei jie dar kolegijoje.

– Šį vakarą, pone?

– Šį vakarą.

Dalglišas pradėjo vynioti Frogeto albumą. Piersui susirengus išeiti, Dalglišas paklausė:

– O kas naujo apie Dženetę Karpenter?

Piersas regimai nustebo. Dalglišas patikslino:

– Penktadienį prašiau man pranešti, jei ką sužinosite apie jos ankstesnį gyvenimą. Beje, kas važiavo į Herefordą? Kas tuo domisi?

– Seržantas Pratas iš Sičio policijos ir kažkokia moteris. Atsiprašau, pone, aš maniau, kad mes jau pranešėm. Nerado nieko blogo. Iki pensijos ji dėstė anglų kalbą. Našlė, vienintelis sūnus prieš penkerius metus mirė nuo leukemijos. Ji gyveno kaime netoli Herefordo su marčia ir anūke. 1993 m. anūkė buvo nužudyta, netrukus po to nusižudė marti. Ponia Karpenter panoro išvykti iš senųjų vietų. Tai buvo Bylo procesas, nežinau, ar jūs atsimenat. Jis nuteistas iki gyvos galvos. Procesas vyko Šrusberio Karūnos teisme, Bylą gynė Arčis Kertisas. Jokio ryšio nei su Londonu, nei su ponia Oldridž.

Sužinojęs apie tragediją, Dalglišas geriau suprato tai, ką buvo pajutęs ponioje Karpenter. Tylią rezignaciją, slopinimą, liudijantį ne apie vidinę ramybę, bet apie kantriai kenčiamą asmenišką skausmą. Jis paklausė:

– Nuo kada tai jums žinoma?

– Nuo šio ryto, kokios devintos valandos.

Dalglišo balsas nepasikeitė. Jis tarė:

– Kai aš prašau informacijos apie įtariamąjį, pasistenkite, kad gaučiau ją tada, kai ji pateikiama, o ne tada, kai pats paprašau.

– Atsiprašau, pone, tiesiog atsirado svarbesnių dalykų. Ji niekur neįsimaišiusi, o anūkės žmogžudystė nesusijusi nei su Londonu, nei su Oldridž. Sena tragedija. Nepagalvojau, kad ji gali būti reikšminga. – Jis stabtelėjo ir tarė: – Atsiprašau, čia ne pasiteisinimas.

– Tai kam jį kuriat?

Piersas patylėjęs tarė:

– Ar norite, kad aš su jumis važiuočiau į kolegiją?

– Ne, Piersai, su Ulriku kalbėsiuosi vienas.

Jam išėjus Dalglišas minutę palaukė, tada atidarė stalčių, išsiėmė didinamąjį stiklą ir įsikišo jį į kišenę. Durys atsidarė ir kyštelėjo Pierso galva.

– Ulrikas kolegijoje, pone. Jis sako, kad bus laimingas jus matydamas. Man susidarė įspūdis, kad kalbėjo sarkastiškai. Jau buvo beišeinąs, bet žadėjo palaukti. O ponai Lengtonas ir Kostelo bus ten iki aštuonių.

29

Dalglišas paklausė:

– Ar jūs žinojote, kad Venišija Oldridž – buvusio Deinsfordo mokyklos direktoriaus Klarenso Oldridžo duktė?

Ulrikas iš karto neatsakė, ir Dalglišas kantriai laukė. Kabinetas pirmame aukšte, šildomas trijų elektrinio radiatoriaus sekcijų, buvo per karštas rudens vakarui, iš kurio kiemeliu po švelniai šviečiančiais žibintais įžengė Dalglišas, nešinas Edmundo Frogeto albumu; kieme nuo grindinio akmenų dar sklido susikaupusi besibaigiančios vasaros šiluma. Ulriko kabinetas buvo tikra mokslininko celė. Kietai prikimštos knygų lentynos, regis, slėgė Dalglišą iš visų keturių pusių. Ant stalo buvo prikrauta daugybė popierių, popierius Ulrikui teko nukelti ir nuo krėslo, kuriame pasiūlė prisėsti svečiui. Tai buvo vienas iš dviejų krėslų aukštomis atkaltėmis, pastatytas beveik pavojingai arti radiatoriaus, ir Dalglišas pasijuto tarsi įgrūstas į aitriai kvepiančią odos pagalvę.

Tarsi pajutęs, jog lankytojas jaučiasi nepatogiai, Ulrikas priklaupęs išjungė viršutinę radiatoriaus sekciją. Tai padarė atidžiai ir rūpestingai, kaip žmogus, kuris imasi sudėtingos užduoties ir stengiasi viską atlikti kuo tiksliausiai, nes tik taip galima išvengti katastro-

fos. Įsitikinęs, kad kaitinamųjų strypų raudonis blykšta, jis pakilo ir vėl atsisėdo, pasisukęs su visu krėslu į Dalglišą.

Jis atsakė:

– Taip, žinojau. Žinojau, kad Oldridžas turi dukterį, vardu Venišija, ir amžius sutapo. Natūralu, kad aš tuo domėjausi, kai ji įstojo į mūsų kolegiją. Paklausiau jos. Tik paprastas susidomėjimas, nieko daugiau.

– Gal prisimenate visą pokalbį?

– Manau, taip. Jis nebuvo ilgas. Aišku, kambaryje mes buvome vieni. Aš paklausiau: „Ar jūs Klarenso Oldridžo iš Deinsfordo duktė?“ Ji pažvelgė į mane ir atsakė, jog taip. Atrodė truputį įsitempusi, bet nesusirūpinusi. Tada aš jai pasakiau, kad aš vyresnysis Markaus Ulriko brolis. Iš pradžių ji nieko neatsakė, o paskui tarė: „Taip ir pamaniau, kad jūs galite būti giminės. Tai reta pavardė. O jis man pasakojo, kad turi vyresnį brolį“. Tada aš jai tariau: „Manau, kad nė vienam iš mūsų nereikalingos kalbos apie praeitį“.

– Ką ji į tai atsakė?

– Nežinau. Nelaukiau. Išėjau iš kambario, jai nespėjus atsakyti. Nė vienas iš mūsų daugiau neminėjome Deinsfordo. Toks santūrumas man nekėlė jokio vargo. Aš jos beveik nesutikdavau. Ji garsėja sunkiu charakteriu, o aš kolegijoje stengiuosi nesileisti į asmeniškumus. Nesidomiu baudžiamąja teise. Teisė turi būti intelektinis užsiėmimas, o ne viešas spektaklis.

– Ar jums bus labai skaudu, jei aš paklausiu, kas nutiko jūsų broliui?

– Ar jums to labai reikia? – Po kurio laiko pridūrė: – Ar to reikia jūsų tyrimui?

Balsas buvo neįtaigus, tačiau pilkos akys pažvelgė Dalglišui į akis įdėmiai, tarsi tirdamos.

Dalglišas atsakė:

– Nežinau. Tikriausiai ne. Tiriant žmogžudystę nelengva numatyti, kas pasirodys svarbu. Dažniausiai bylos nepasiseka ne dėl to, kad klausiama per daug, o dėl to, kad klausiama per mažai. Aš visad maniau, kad privalu kiek galima daugiau sužinoti apie auką, vadinasi, ir apie jos praeitį.

– Turbūt malonu turėti darbą, kuriuo galima pateisinti tai, kas kitu atveju būtų pavadinta aktyviu smalsavimu. – Jis nutilo, paskui kalbėjo toliau: – Markus buvo vienuolika metų jaunesnis už mane. Aš nesimokiau Deinsforde. Tais laikais tėvas turėjo daugiau pinigų ir nusiuntė mane į savo buvusią mokyklą. Tačiau kai Markui suėjo aštuoneri, viskas pasikeitė. Mano tėvas dirbo užsienyje, aš mokiausi Oksforde, o Markumi per atostogas rūpinosi tėvo brolis. Tėvas prarado pinigus ir mes likome neturtingi. Jis nebuvo diplomatas ir nedirbo tarptautinėje bendrovėje. Darbdaviai nemokėjo už vaikų mokslą, nors, kiek žinau, prie jo atlyginimo buvo pridedama nedidelė kompensacija. Deinsfordas buvo pigus, be to, netoli dėdės ir tetos namų. Mokykla turėjo gerą reputaciją, esą ją baigę vaikai lengvai įstoja į privačias mokyklas su stipendijomis. Sveikatos rodikliai irgi buvo pakenčiami. Mano tėvai apsilankė ir jiems ten patiko, nors, turint galvoje jų padėtį, jiems veikiausiai buvo neparanku raukytis. O neparankiausia būtų buvę sužinoti, kad Oldridžas sadistas.

Dalglišas neatsakė. Ulrikas pasakojo toliau:

– Jo iškrypimas toks paplitęs, kad to turbūt nė iškrypimu nebepavadinsi. Jis mėgo mušti berniukus. Tiesa, turėjo vieną subtilų bruožą, dėl kurio vis dėlto gali būti laikomas originaliu. Jis skirdavo berniukams tam tikrą skaičių smūgių, tačiau bausmę atlikdavo viešai, specialiai paskirtu laiku, kiekvieną dieną kokią savaitę, paprastai tuoj po pusryčių. Būtent šito kasdienio laukimo, pažeminimo ir skausmo Markus nebeištvėrė. Jis buvo drovus ir jautrus vaikas. Pasikorė ant laiptų turėklų pižamos diržu. Mirtis nebuvo greita, jis uždusо. Po to sekė viešas skandalas, kuris padarė galą mokyklos egzistavimui ir pribaigė Oldridžą. Nežinau, kas jam atsitiko vėliau. Tai trumpa, tačiau, tikiuosi, išsami ataskaita apie tai, ką jūs norėjote sužinoti.

Dalglišas tarė:

– Ir Oldridžas, ir jo žmona jau mirę. – Jis pagalvojo, tačiau garsiai nepridūrė: palikę dukterį, kuri nemėgo vyrų, tačiau sėkmingai konkuravo su jais jų pasaulyje, kurios santuoka baigėsi skyrybomis

ir kurios nemylėjo jos pačios dukra. Veikiau sau negu Ulrikui jis ptarė: – Tai ne jos kaltė.

– Kaltė? Aš tokio žodžio nevartoju. Jis leidžia manyti, jog mes galime valdyti savo veiksmus, o man tai atrodo iliuzija. Jūs policininkas. Jūs privalote tikėti laisva valia. Baudžiamoji teisė grindžiama prielaida, kad dauguma žmonių gali kontroliuoti tai, ką daro. Ne, tai ne jos kaltė. Gal jos nelaimė. Jau sakiau, mes niekad apie tai nekalbėjome. Privačiam gyvenimui kolegijoje ne vieta. Kažkas tikrai yra atsakingas už mano brolio mirtį, bet tai nėra – nebuvo – Venišija Oldridž. O dabar, jei galima, norėčiau, kad leistumėte man eiti namo.

30

Saimonui Kostelo priklausė vienas iš mažųjų kabinetų trečio aukšto priekinėje pusėje. Jis buvo netvarkingas, tačiau patogus; vienintelis asmeniškas daiktas – ant rašomojo stalo stovinti didelė studijoje daryta žmonos nuotrauka sidabro rėmais. Dalglišui įėjus Kostelo atsistojo ir gestu pasiūlė sėstis į vieną iš dviejų lengvų krėslų, stovinčių ne prie židinio, bet abipus mažo staliuko po langu. Kieme augančio didžiulio kaštono lapai, apšviesti iš apačios, apklojo lango stiklą juodu ir sidabriniu raštu.

Sėsdamasis Kostelo tarė:

– Kiek suprantu, tai oficialus apsilankymas, nors jūs ir atėjote vienas. Tiesa, jūsų apsilankymai visada oficialūs. Kuo galiu padėti?

Dalglišas pasakė:

– Penktadienį buvau nuvažiavęs į Vorehamą pasikalbėti su Venišijos Oldridž buvusiu vyru ir jo žmona. Ji buvo susitarusi trečiadienio vakare aštuntą penkiolika susitikti su ponia Oldridž prie įėjimo į Templį iš Devero Korto, bet ponia Oldridž neatėjo jos įleisti. Tačiau ji sako ten mačiusi stambaus sudėjimo vyriškį ryškiai rudais plaukais. Man atrodo, visiškai įmanoma, jog iškviesta į Londoną ji jus atpažintų.

Dalglišas nežinojo, kokios reakcijos tikisi iš Kostelo. Jis atrodė labiausiai iš visų kolegijos narių sukrėstas Oldridž nužudymo. Be to, jis tikrai buvo mažiausiai paslaugus. Sužinojęs apie naujus duomenis gali sutrikti, gali viską neigti arba atsisakyti kalbėti be savo advokato. Viskas buvo įmanoma. Dalglišas žinojo, kad rizikuoja, pradėdamas šį pokalbį vienas. Bet Kostelo reakcija jį nustebino.

Jis ramiai atsakė:

– Taip, aš ten buvau. Mačiau, kad po pasažą vaikščioja moteris, nors, aišku, neturėjau supratimo, kas ji tokia. Ji ten vaikštinėjo man įeinant, mačiau ją ir išeidamas. Ji, be abejo, patvirtins, kad Templyje neužtrukau nė minutės.

– Taip, ji man tai sakė.

– Atėjau, nes staiga nusprendžiau pasikalbėti su Venišija. Mes turėjome aptarti svarbius reikalus. Jie susiję su tuo, kad Venišija galėjo tapti kolegijos prezidente ir su tais pokyčiais, kuriuos ketino pradėti. Aš žinojau, kad trečiadieniais ji dirba iki vėlumos, bet, kaip jau sakiau, užeiti nusprendžiau staiga. Įėjau į Polet Kortą ir pamačiau, kad jos lange nėra šviesos. Aišku, tai reiškė, kad ji jau išėjo, taigi nebegaišau laiko.

– Kai pirmą kartą jus apklausėme, sakėte, kad šeštą valandą išėjote iš kolegijos ir parėjote namo, ir kad jūsų žmona patvirtins, jog visą vakarą praleidote namuose.

– Ji ir patvirtino. Tiesą sakant, ji nekaip jautėsi ir buvo arba vaikų kambaryje, arba priguldavo pailsėti. Ją apklausęs policininkas – atrodo, iš Miesto policijos – neklausė, ar ji visą vakarą matė mane. Ji manė, kad aš visą laiką buvau namie, tačiau taip nebuvo. Turiu pasakyti, kad manęs niekas neklausė, buvau išėjęs iš namų ar ne. Vienas iš mūsų – šiuo atveju mano žmona – suklydo. Niekas sąmoningai nemelavo.

Dalglišas tarė:

– Jūs turėjote suprasti, kokie svarbūs jūsų parodymai nustatant mirties laiką.

– Aš žinojau, kad mirties laiką jūs jau nustatėte, ir gana tiksliai. Komanderi, jūs pamiršote, kad aš baudžiamosios teisės specialis-

tas. Aš patariu savo klientams sąžiningai atsakinėti į policijos klausimus, tačiau patiems jokios informacijos neteikti. Pasinaudojau savo paties patarimu. Jei būčiau jums pasakęs, kad po aštuonių vakaro buvau Polet Korte, jūs būtumėte sugaišęs daug brangaus laiko laikydamas mane pagrindiniu įtariamuoju, stengęsis iššniukštinėti ką nors nepadoraus mano privačiame gyvenime, trikdęs mano žmoną, kenkęs santuokai ir, ko gero, sugriovęs mano profesinę reputaciją. Tuo tarpu Venišijos žudikas paspruktų nesusektas. Aš nutariau nerizikuoti. Juk esu ne kartą matęs, kas nutinka naivuoliams, kurie perdėtai pasitiki policija. Ar norėsit dar išpūsti šitą reikalą? Tik sugaišit laiką. Tiesa, jei vis dėlto sumanysite tęsti, į jūsų klausimus atsakinėsiu tik dalyvaujant savo advokatui.

Dalglišas atsakė:

– Šiuo metu tai nebūtina. Bet jei paaiškės, kad dar ką nors nuslėpėte, ne iki galo pasakėte ar pamelavote, siūlau prisiminti, jog tai žmogžudystės tyrimas ir jog nuobaudos už trukdymą policijai atlikti pareigą gali būti taikomos ne tik paprastiems žmonėms, bet ir advokatų kolegijos nariams.

Kostelo ramiai atsakė:

– Kai kuriems jūsų kolegoms atrodo, kad mano, kaip advokato, darbas jau savaime trukdo policijai atlikti pareigas.

Į tai nebuvo verta atsakyti. Lipdamas laiptais žemyn į pono Lengtono kabinetą Dalglišas galvojo, kas kiek jam dar pamelavo, ir vėl pajuto nemalonų tikrumą, kad šios bylos išspręsti nepavyks.

Hubertas Lengtonas dirbo prie savo stalo. Jis atsistojo ir padavė Dalglišui ranką, tarsi jie matytųsi pirmą kartą, ir nusivedė jį prie vieno iš odinių krėslų prie židinio. Žiūrėdamas į Lengtono veidą Dalglišas vėl pagalvojo, kaip jis paseno nuo žmogžudystės. Ryškius, valingus bruožus ėmė tirpdyti senatvė. Smakro linija nebebuvo tokia tvirta, po akimis atsirado maišeliai, odą nubėrė senatvinės dėmės. Tačiau pasikeitė ne tik kūnas. Lengtono dvasia nustojo gyvybės. Dalglišas ramiai jam papasakojo, ką sužinojo Keitė ir Robinsas, lankydamiesi pas Ketriną Bedington.

Lengtonas tarė:

– Tai štai kur aš buvau. Repeticijoje. Atsiprašau, kad jums to nepasakiau. Tiesą pasakius, aš ir pats nežinojau. Iš mano gyvenimo išnyko beveik valanda trečiadienio vakaro. Jūs man sakote, kad jos mane matė. Vadinasi, buvau ten.

Dalglišas pagalvojo, kad jam ne lengviau tai pripažinti negu atskleisti pavojingesnę tiesą.

Nuvargęs balsas kalbėjo:

– Atsimenu, kad tris ketvirčius valandos pavėlavau pareiti namo, bet tai ir viskas. Neįsivaizduoju, kas atsitiko. Tikriausiai po kurio laiko sukaupsiu jėgas ir nueisiu pas savo gydytoją, bet abejoju, ar jis galės man padėti. Nepanašu į jokią amnezijos formą, apie kurias man yra tekę girdėti. – Jis nusišypsojo ir pridūrė: – Gal aš slaptai įsimylėjęs Ketriną. Gal todėl niekaip negaliu susitaikyti su faktu, kad visą valandą spoksojau į ją – žinoma, jei iš tikrųjų taip dariau. Ar ne taip psichiatras paaiškintų mano elgesį?

Dalglišas paklausė:

– Gal prisimenate, ar iš bažnyčios ėjote tiesiai namo?

– Bijau, kad nė to neprisimenu. Bet esu tikras, kad grįžau prieš aštuntą, ir mano pagalbininkai turėtų tai patvirtinti. Venišija be penkiolikos aštuntą kalbėjosi telefonu su savo namų darbininke – teisybė? – tai aš esu visai švarus.

Dalglišas pasakė:

– Aš niekad jūsų nelaikiau įtariamuoju. Mane domina, ar išeidamas bažnyčioje arba Polet Korte nematėte kokio nors pažįstamo žmogaus. Aišku, jei neprisimenate, nėra reikalo apie tai toliau kalbėti.

– Bijau, kad niekuo negaliu jums padėti. – Jis patylėjo ir pasakė: – Kartais senatvė būna labai baugi, komanderi. Mano sūnus mirė jaunas, ir tuomet aš maniau, jog tai baisiausias dalykas pasaulyje, koks tik gali nutikti žmogui. Bet gali būti, kad jam pasisekė. Žinoma, metų pabaigoje aš atsisakysiu kolegijos prezidento vietos ir advokato praktikos. Teisininkas, kuris neprisimena, ką daręs, ne tik niekam tikęs, bet ir pavojingas.

31

Dalglišas dar nesirengė išeiti iš kolegijos. Reikėjo dar šį tą nuveikti. Jis užlipo į viršų ir atsirakino Venišijos Oldridž kabinetą. Jame nebuvo justi jos buvimo. Jis įsitaisė patogioje sukamojoje kėdėje ir prisitaikė jos aukštį savo šešių pėdų dviejų colių ūgiui. Vieną akimirką jo mintyse atgijo Notono pasakojimas apie netikėtai rastą lavoną, apie kėdę, pasisukusią nuo prisilietimo, apie užverstas aukštyn negyvas akis. Tačiau kabinetas nekėlė siaubo virpesių; paprasčiausias funkcionalus, elegantiškų proporcijų tuščias kabinetas, kaip kaskart per pastaruosius du šimtus metų laukiantis įsikraustant kito laikino šeimininko, kuris praleis čia trumpą darbinį gyvenimą ir galiausiai užvers duris, išsinešdamas savo sėkmę ar nesėkmę.

Jis įjungė stalinę lempą, išvyniojo ir atsivertė Edmundo Frogeto iškarpų albumą ir ėmė versti jo lapus iš pradžių kiek atsainiai, paskui įdėmiau. Tai buvo nepaprastas dokumentas. Buvo absoliučiai aišku, kad per pastaruosius dvejus metus Frogetas sąžiningai lankė visus teismo procesus, kuriuose turėjo dalyvauti Venišija Oldridž – arba, rečiau, kaip kaltintoja, arba kaip gynėja. Jis užsirašydavo teismo vietą, kaltinamojo, teisėjo, kaltintojo ir gynėjo pavardes ir trum-

pai užfiksuodavo bylos aplinkybes, kurias išdėstydavo kaltintojas. Buvo ir abiejų pusių argumentai, kartais lydimi komentarų.

Rašysena buvo labai smulki ir ne visur lengvai perskaitoma, raidės aiškios ir kruopščios. Ataskaitos rodė, jog Frogetas puikiai orientuojasi įstatymų subtilybėse. Didžiausią dėmesį jis skyrė savo apsėdimo objekto veiklai. Kartais komentarai išduodavo pedagogą; jis priminė patyrusį teisininką, įdėmiai sekantį ir kritikuojantį pradedančio advokato ar stažuotojo darbą. Tikriausiai jis nešiojosi mažą užrašų knygelę ir parėjęs namo tuoj pat perrašydavo iš jos visas proceso smulkmenas. Dalglišas įsivaizdavo, kaip žmogutis vienišas grįžta į savo tuščią butą ir sėdasi prie stalo, norėdamas prie kuriamo profesinio gyvenimo vaizdo pridurti dar keletą puslapių analizės, komentarų ar kritikos. Buvo aiškiai matyti, kad jis mėgsta ataskaitas puošti iliustracijomis, iš laikraščių iškirptais nusikaltimų aprašymais, spausdinamais paskelbus nuosprendį. Buvo ir žurnalų bei laikraščių fotografijų: teisėjai eina į vietas naujo darbo sezono pradžioje, o tas, kuris vadovauja aptariamam procesui, apibrėžtas ratuku. Kartais pasitaikydavo ir mėgėjiškų nuotraukų iš teismo rūmų aplinkos, kurias beveik neabejotinai darė pats Frogetas.

Būtent šios iliustracijos, taip rūpestingai suklijuotos ir įvardytos smulkia, kruopščia rašysena ėmė kelti Dalglišui pažįstamą nesmagų pasigailėjimo ir irzlumo jausmą. Kuo Frogetas užims savo gyvenimą dabar, kai iš jo grubiai išplėšta jo aistra, o jo albumas virto tik pasigailėtinu *memento mori?* Jau dabar kai kurios spaudos iškarpos buvo parudavusios nuo senumo ir oro poveikio. Ar jis labai sielvartauja? Frogetas kalbėjo oriai apgailestaudamas, ir už to galėjo slėptis asmeniškesnis gedulas, tačiau Dalglišas įtarė, kad jis dar ne iki galo suvokė Oldridž mirties realumą. Kol kas jis apimtas susijaudinimo, neša užrašus policijai ir jaučiasi svarbus ir reikšmingas. O gal jis domėjosi ne tiek konkrečia teisininke, kiek baudžiamąja teise? Ar ir toliau vaikščios į Old Beilį ieškodamas dramų, galinčių suteikti prasmę gyvenimui? O likęs jo gyvenimas? Kas nutiko anuomet mokykloje? Sunku patikėti, kad Frogetas galėjo būti direktoriaus pavaduotojas. Ką iškentė Venišija Oldridž su sadistu

tėvu, bejėgė padėti jo aukoms, augdama baimės kupiname siaubo ir gėdos pasaulyje?

Mintimis nugrimzdęs į praeitį jis beveik negalvodamas atvertė naują puslapį. Ir staiga pamatė fotografiją. Po ja buvo parašas: „Žmonės prie Old Beilio laukia prasidedant Metjaus Praiso teismo proceso, 1994 m. spalio 20 d.“ Nuotraukoje buvo kokie dvidešimt vyrų ir moterų, nufotografuotų iš kitos gatvės pusės. Beveik pačiame priekyje stovėjo Dženetė Karpenter. Dalglišas išsiėmė didinamąjį stiklą ir apžiūrėjo nuotrauką įdėmiau, tačiau pirmas žvilgsnis neapgavo. Jos veidas buvo toks ryškus, kad Dalglišas pagalvojo, jog Frogetas veikiausiai fotografavo ją, o ne susirinkusį pulkelį. Neatrodė, kad ji būtų jį mačiusi. Jos veidas buvo atgręžtas į kamerą, tačiau žvelgė per petį, tarsi kažkas – šūksnis ar staigus garsas – būtų atkreipęs jos dėmesį. Buvo rūpestingai apsirengusi, nesistengė apsimetinėti kuo nors kitu.

Žinoma, tai galėjo būti atsitiktinis sutapimas. Gal ponia Karpenter staiga sumanė pasižiūrėti, kaip vyksta teismo procesai. Gal ją sudomino konkreti byla. Jis priėjo prie knygų lentynos ir ėmė greitai raustis po juodraščių sąsiuvinius. Ataskaitą rado nesunkiai. Venišija Oldridž gynė smulkų sukčių, kuris neapdairiai įsibrido į pavojingesnius vandenis ir grasindamas ginklu pamėgino apiplėšti priemiesčio juvelyro parduotuvę Stenmore. Vienintelis jo paleistas šūvis sužeidė savininką, bet jo nenužudė. Įrodymų buvo daugiau negu pakankamai. Venišijai Oldridž mažai kuo pavyko padėti klientui; ji tik įsidėmėtinai pateikė švelninančias aplinkybes ir mažiausiai trimis metais sutrumpino neišvengiamą ilgą kalėjimo terminą. Skaitydamas smulkmenas Dalglišas neįžvelgė jokio ryšio nei su ponia Karpenter, nei su dabartiniu atveju. Tad ką ji čia veikia, kantriai stovėdama prie Old Beilio įėjimo? Gal tą dieną vyko dar vienas teismo procesas, kuris ją asmeniškai domino? O gal tai susiję su jos susidomėjimu Oldridž?

Jis vėl ėmė atidžiai vartyti iškarpų albumą. Dabar jau buvo jį įpusėjęs, ir atvertęs naują puslapį pamatė ne pažįstamą veidą, bet pavardę: Dermotas Bylas, 1993 m. spalio 7 dieną nuteistas Šrus-

berio Karūnos teisme už ponios Karpenter anūkės nužudymą. Vieną sekundę jis sutriko, kruopščiai užrašyta pavardė tarsi išaugo jo akyse, o raidės pasidarė ryškesnės. Grįžo prie spintelės ir susirado panelės Oldridž sąsiuvinį. Pavardė ta pati, tik procesas ankstesnis. Dermotas Bylas ne vieną kartą buvo kaltinamas vaiko išprievartavimu ir nužudymu. 1992 m. spalio mėnesį, tik prieš metus, Venišijai Oldridž pavyko jį apginti Old Beilyje. Dermotas Bylas buvo paleistas ir galėjo žudyti toliau. Abi žmogžudystės buvo stebėtinai panašios. Bylas buvo keturiasdešimt trejų metų komivojažierius. Abiem atvejais važiavusios dviračiais mergaitės numuštos žemėn, pagrobtos, išprievartautos ir nužudytos. Abu lavonai rasti po keleto savaičių, užkasti negiliai. Sutapo net radimo aplinkybės: šeima su šunimis eina pasivaikščioti sekmadienio rytą, šunys staiga sunerimsta, ima kasti minkštą žemę, pasimato drabužių dalys, paskui mažytė ranka.

Sėdėdamas prie stalo visiškai nejudėdamas Dalglišas įsivaizdavo, kaip tai galėjo atsitikti, kaip veikiausiai viskas atsitiko. Tyčinis mašinos susidūrimas su dviračiu, vairuotojo pagalba, pasiūlymas, kad apsvaigusi, mamos verkianti mergaitė sėstų į mašiną ir važiuotų su juo namo. Jis įsivaizdavo pakelėje gulintį dviratį, kurio besisukantys ratai lėtai sustoja. Pirmoje byloje gynyba buvo puiki. Oldridž juodraščių sąsiuvinyje aiškiai išdėstyta gynybos strategija. „Atpažinimas? Pagrindinė kaltinimo liudytoja lengvai painiojasi. Laikas? Ar Bylas galėjo nuvažiuoti į Poters Leiną per trisdešimt minučių, prieš kurias jį matė prekybos centro automobilių stovėjimo aikštelėje? Nėra tvirto automobilio atpažinimo. Nėra duomenų, siejančių Bylą su auka.“ Tačiau nei Frogeto albume, nei Oldridž juodraščiuose nebus užsimenama apie antrą teismo procesą 1993 metais, Bylui nužudžius ponios Karpenter anūkę. Šis teismas vyko Šrusberyje. Toks pat nusikaltimas, tačiau teismas vyksta kitur, kitas ir gynėjas. Žinoma, taip ir turėjo būti. Dalglišas buvo girdėjęs, kad ponia Oldridž niekada nesiimdavo antrą kartą ginti žmogaus, kaltinamo tuo pačiu nusikaltimu.

Įdomu, ką ji pagalvojo, kai sužinojo apie antrąją žmogžudystę? Ar jautė savo atsakomybę? Gal tai košmaras, privačiai kankinantis

kiekvieną teismo gynėją? Ar jis kankino ją? O gal pasiguodė mintimi, kad ji tik dirba savo darbą?

Jis padėjo į vietą Oldridž juodraštį ir paskambino į policiją. Pierso nebuvo, tačiau atsiliepė Keitė. Jis trumpai papasakojo, kokius įrodymus rado.

Stojo pauzė, paskui Keitė tarė:

– Tai motyvas, pone. Dabar jau turime viską: motyvą, priemonę, galimybes. Bet man vis tiek keista; kai pirmą kartą ją pamačiau – tada, jos bute, – būčiau galėjusi prisiekti, kad žmogžudystė jai buvo naujiena.

Dalglišas atsakė:

– Gal taip ir buvo. Bet mes priartėjome prie dalies sprendimo. Rytoj iš pat ryto važiuosim pas Dženetę Karpenter į jos butą. Norėčiau, kad ir jūs važiuotumėte, Keite.

– Ne šįvakar, pone? Ji baigė dirbti kolegijoje. Iki dešimtos nedirbs. Tikriausiai rastume ją namie.

– Nesvarbu, jau vėlus metas. Kol mes atvažiuosim, bus beveik dešimta. Ji nebejauna. Noriu, kad pailsėtų. Rytoj iš pat ryto išsikviesime ją apklausai. Tada galės lengviau susirasti advokatą. Jai jo prireiks.

Stojusioje tyloje jausdamas Keitės nekantrumą jis pridūrė, nė kiek nekamuojamas blogos nuojautos ar artėjančios katastrofos suvokimo:

– Nėra ko skubėti. Ji nieko nežino apie Edmundą Frogetą. Ir niekur nepabėgs.

32

Dar būdamas policijos konsteblis Dalglišas kelis mėnesius dirbo Pietų Kensingtone; Sedžmur Kresentas jo atmintyje liko kaip gana triukšminga įvairiausių gyventojų namų salelė gatvėje, labiausiai žinomoje dėl to, kad ją be galo sunku surasti painiame miesto gatvių labirinte tarp Erls Korto ir Glosterio. Salelę sudarė pusračiu sustatyti tinkuoti namai išpuoštais fasadais, kurių vėlyvosios Viktorijos laikų didybę ardė betoniniai beveidžių modernių namų blokai, įterpti karo metu sugriautų pastatų vietose. Pusračio gale oriai kilo aštrus tarsi adata šv. Jokūbo bažnyčios bokštas; šį milžinišką plytinį ir mozaikinį traktarianų maldingumo paminklą labai vertino klasikinės Viktorijos laikų architektūros mėgėjai.

Buvo panašu, kad nuo jo paskutinio apsilankymo šis rajonas pagerėjo. Daugelis namų buvo po restauracijos, baltos tinkuotos sienos ir ką tik išdažytos durys švietė kone agresyviu padorumu; kitus pastatus, kurių išblukusias ir apsilaupiusias sienas gaubė statybininkų pastoliai, puošė didžiuliai skelbimai, pranešantys, jog čia bus įrengti prašmatnūs butai. Net modernieji namai, anksčiau nukabinėti džiūvančiais drabužiais, aidėję garsiais vaikų klyksmais ir iš balkonų šaukiančių tėvų pamokymais, dabar atrodė pritilę, nuobodūs ir tvarkingi.

Šešioliktas namas, pervadintas Kolston Kortu, kaip daugelis kitų didelių namų, buvo padalytas į butus. Apačioje buvo dešimt skambučių, prie skaičiaus „10“, rodančio viršutinį aukštą, įdėta paprasta balta kortelė su vienu žodžiu „Karpenter“. Žinodamas, kokie nepatikimi kartais būna tokie skambučiai, Dalglišas elgėsi kantriai, tačiau po trijų minučių mėginimų tarė Keitei:

– Imkime spaudyti visus mygtukus, kas nors vis tiek atidarys. Žmonės neturėtų mūsų įsileisti nežinodami, kas mes tokie, bet gal pasiseks. Aišku, daugelis bus jau išėję į darbą.

Jis paeiliui paspaudė visus skambučius. Atsakė tik vienas sodrus moteriškas balsas. Pasigirdo tylus burzgimas ir durys nuo stumtelėjimo atsidarė. Prie sienos stovėjo sunkus ąžuolinis stalas, aiškiai skirtas paštui. Keitė tarė:

– Mano pirmajame bute irgi taip buvo. Kas pirmas rytą nusileisdavo į apačią, tas paimdavo paštą ir sudėdavo ant stalo. Kruopštesni ar smalsesni gyventojai išdėliodavo pagal pavardes, bet dažniausiai viskas būdavo sumetama į krūvą ir kiekvienas išsirinkdavo, kas jam skirta. Niekas nesivargindavo imti reklaminių lapelių, todėl jie taip ir likdavo ant stalo. Aš labai nemėgau, kai kiti žmonės žiūrinėja mano laiškus. Jei norėjai išsaugoti privatumą, turėjai anksti keltis.

Dalglišas peržvelgė kelis laiškus, gulinčius ant stalo. Vienas vokas su spausdintu adresu bei užrašu „Asmeniškai ir konfidencialiai“ buvo adresuotas poniai Karpenter.

Jis tarė:

– Panašu į banko ataskaitą. Ji nepasiėmė pašto. Gal skambutis sugedęs. Eime į viršų.

Viršutiniame aukšte, apšviestame didelio stoglangio, buvo netikėtai šviesu. Prie vienos laiptų aikštelės sienos stovėjo plati spinta su keturiomis numeruotomis durimis. Keitė jau ketino paspausti dešimto buto skambutį, kai jie išgirdo žingsnius ir pažvelgę apačion pamatė į juos neramiai žiūrinčią merginą. Buvo aišku, kad ji ką tik prabudo. Sutaršyti, nešvarūs plaukai gaubė nuo miego patinusį veidą, mergina siautėsi didelį vyrišką chalatą. Pamačius juos, jos veide nušvito palengvėjimas.

– Ar tai jūs skambinote? Dieve, atsiprašau. Aš miegojau, kai išgirdau skambutį. Maniau, kad tai mano draugas. Jis dirba naktimis. Tie puspročiai iš Gyventojų bendrijos mums vis kartoja, kad negalima įsileisti nepažįstamų žmonių. Bet garsas labai neaiškus, o kai lauki konkretaus žmogaus, nieko netikrini. Aš ne viena tokia. Senoji panelė Kemp elgiasi lygiai taip pat, žinoma, kai išgirsta skambutį. Ar jūs pas ponią Karpenter? Ji turėtų būti namie. Mačiau ją vakar apie pusę septynių. Buvo išėjusi išsiųsti laiško – šiaip ar taip, mačiau, kad nešėsi rankoje. O vėliau girdėjau, kaip buvo garsiai įsijungusi televizorių.

Dalglišas paklausė:

– Kiek buvo valandų?

– Kai įjungė televizorių? Gal kokia pusė aštuonių. Negalėjo būti išėjusi ilgam. Paprastai aš jos negirdžiu. Izoliacija čia nebloga, o ji elgiasi labai tyliai. Ar kas atsitiko?

– Nemanau. Mes šiaip užėjome.

Ji trumpai padvejojo, tačiau kažkas jo balse ją padrąsino ar paskatino baigti pokalbį. Ji pasakė:

– Tai tada gerai. – Ir po keleto sekundžių jie išgirdo, kaip užsidaro jos durys.

Į jų skambutį niekas neatsakė. Nei Dalglišas, nei Keitė nieko nekalbėjo. Jų mintys skriejo ta pačia linkme. Gal ponia Karpenter išėjo iš namų prieš atnešant paštą, o gal vakar po pusės aštuonių, gal nakvoja pas draugę. Dar per anksti galvoti apie durų laužimą. Bet Dalglišas žinojo, jog netikėtai užplūdusi bloga nuojauta, pažįstama iš daugelio ankstesnių atvejų ir veikiausiai atsiradusi iš intuicijos, visad būna susijusi su tikrais dalykais.

Prie devinto buto stovėjo eilė vazonėlių su kambariniais augalais. Jis priėjo prie jų ir tarp lelijos lapų rado sulankstytą raštelį. Jame buvo parašyta: „Panelei Kemp. Šiuos augalus palieku ne palaistyti, bet dovanoju jums. Kalankė ir papartis mėgsta drėgmę. Man pasirodė, jog jie geriausiai jaučiasi vonioje arba virtuvėje. Prieš išvykdama paliksiu raktus, jei kartais užlietų vanduo ar užpultų vagys. Manęs nebus kokią savaitę. Labai ačiū“. Ir parašas: „Dženetė Karpenter“.

Dalglišas tarė:

– Paprastai žmonės palieka raktą kaimynams. Tikėkimės, jog panelė Kemp namie.

Ji buvo namie, tačiau tik po trečio skambučio jie išgirdo skląsčio džergžtelėjimą. Durys atsidarė tiek, kiek leido grandinė, ir pro plyšį Dalglišui tiesiai į akis pažvelgė sena moteris.

Dalglišas paklausė:

– Panelė Kemp? Atsiprašome, kad jus trukdome. Mes iš policijos. Čia detektyvė inspektorė Miskin, o mano pavardė Dalglišas. Mes norėjome pasikalbėti su ponia Karpenter, tačiau pas ją niekas neatidaro, tad nutarėme pasiteirauti, ar nieko neatsitiko.

Keitė parodė savo pažymėjimą. Panelė Kemp jį paėmė ir įdėmiai perskaitė, be garso tardama žodžius. Tada pirmą kartą jos žvilgsnis krito ant augalų.

– Tai ji jas paliko. Taip ir sakė. Gražiai pasielgė. Tai jūs iš policijos, ar ne? Matyt, tada viskas gerai. Bet jos nėra. Namie jos nerasite. Ji man pasakė, kad išvyksta trumpų atostogų, ir žadėjo palikti gėles. Aš visada jas laistau ir tręšiu, kai ji išvažiuoja, – nesakau, kad labai dažnai. Tik kartais savaitgaliui prie jūros. Geriau įnešiu jas vidun, nėra ko čia joms stovėti.

Ji atkabino durų grandinę ir drebančiomis, susiraukšlėjusiomis rankomis paėmė vieną vazonėlį. Keitė pasilenkė jai padėti.

– Matau, čia yra raštelis. Turbūt atsisveikina ir rašo apie gėles. Na, ji žino, kad pas mane joms bus gerai.

Dalglišas tarė:

– Gal galėtume gauti raktą, panele Kemp.

– Bet aš juk sakiau, jos čia nėra. Ji išvažiavo atostogų.

– Norėtume tuo įsitikinti.

Keitė laikė rankose du vazonėlius, ir panelė Kemp, ilgokai pažiūrėjusi į ją, atidarė duris. Keitė ir Dalglišas įžengė į mažytį prieškambarį.

– Padėkit jas čia ant stalo. Lėkštučių dugnai švarūs, ar ne? Ji niekad neperlaisto gėlių. Palaukit čia.

Netrukus ji grįžo nešina žiedu su dviem raktais. Padėkojęs Dalglišas pagalvojo, kaip ją įtikinti, kad liktų savo bute. Bet moteriškė

daugiau nebesidomėjo nei jais, nei jų veiksmais, tik dar kartą pakartojo:

– Jūs jos nerasite. Jos čia nėra. Ji išvažiavo atostogų.

Keitė įnešė du paskutinius vazonėlius, ir durys greitai, tvirtai užsidarė.

Vos pasukęs raktą ir stumtelėjęs duris jis jau žinojo, ką ras. Iš mažo prieškambario buvo matyti, kad kambario durys atviros. Nelaimės nuojauta neapsiriboja tik smurtine mirtimi; prieš nusileidžiant smūgiui, prieš atsitrenkiant automobiliui, prieš išslystant iš po kojų kopėčioms visad ateina supratimo akimirksnis. Iš dalies jis jau buvo pasiruošęs siaubui, kurį dabar patvirtino vaizdas ir kvapas. Tačiau pasiruošė ne iki galo. Tikrai ne. Jos gerklė buvo perpjauta. Keista, kad šiais keturiais neilgais žodžiais galima perteikti tokią gausybę kraujo.

Dženetė Karpenter gulėjo ant nugaros galva į duris, sustingusios jos kojos buvo išskėstos, ir dėl to ji atrodė truputį nepadoriai. Kairioji koja buvo sulenkta neįmanomu kampu, kulnas pakeltas, nykštys vos lietė grindis. Prie jos dešinės rankos gulėjo virtuvinis peilis, kurio ašmenys ir kriaunos gausiai aplieti krauju. Moteris buvo apsisegusi rudos ir mėlynos spalvos mazgeliais austo tvido sijoną, vilkėjo mėlyną megztinį aukštu kaklu ir tos pačios spalvos kardiganą. Kairiosios rankovės buvo atraitotos, norint apnuoginti dilbį. Kairysis riešas perpjautas vienu smūgiu, o virš jo vidinėje dilbio pusėje krauju užrašytos kelios raidės.

Jiedu atsitūpė prie lavono. Kraujas buvo išdžiūvęs rusvomis dėmėmis, tačiau inicialai buvo aiškiai matomi, o data dar aiškesnė: „K prieš Bylą 1992“.

Aiškią situaciją žodžiais išreiškė Keitė, sušnibždėjusi tarsi sau:

– Dermotas Bylas. Žudikas, kurį Oldridž 1992 metais apgynė ir išlaisvino nuo bausmės. Po metų jis vėl išprievartavo ir nužudė kitą mergaitę. Šį kartą Emilę Karpenter.

Keitė, kaip ir Dalglišas, stengėsi neįsilipti į kraują. Purslai buvo aptiškę kambario lubas, sienas, išblizgintas medines grindis, įsisunkę į vienintelį kilimą, ant kurio gulėjo kūnas. Jos megztinis buvo sustiręs nuo sukrešėjusio kraujo. Ore tvyrojo kraujo kvapas.

Ko gero, tokia smurtinė mirtis ne pati blogiausia. Ji gana staigi, gailestingesnė už daugelį kitų, jei žmogaus ranka pakankamai stipri ir pirmasis pjūvis užtenkamai gilus bei tvirtas. Tačiau retas savižudis tą gali. Paprastai gerklę ar riešą pirmiausia keletą kartų pamėginama brūkštelėti lengvesniais pjūviais. Čia to nebuvo. Įžanginis riešo pjūvis, paleidęs kraują žodžiams užrašyti, buvo negilus, tačiau tikslingas, tarsi plona uždžiūvusi gija, it karoliukais nusėta sukrešėjusiu krauju.

Dalglišas pažvelgė į Keitę, tyliai stovinčią šalia kūno. Jos veidas buvo išblyškęs, bet ramus, jis nebijojo, kad ji nualps. Ji aukštesnioji policijos pareigūnė; jos profesionalumu galima pasitikėti. Tačiau jo bendradarbių vyrų ramus profesionalumas ateidavo po ilgos patirties, įgyjamas kaip apsauginė nejautra ir abejingas susitaikymas su nemaloniais darbo aspektais; Dalglišas įtarė, kad Keitei prireikė skausmingesnio širdies sutramdymo. Nė vienas jo darbuotojas, nei vyras, nei moteris, nebuvo bejausmis. Jis atsisakydavo sugrubėlių, besiformuojančių sadistų ar tų, kuriems siaubui numalšinti reikėdavo šiurkštaus kapinių humoro. Kaip gydytojams, medicinos seserims ar kelių policininkams, traukiantiems sutraiškytus kūnus iš sulamdyto metalo krūvų, šio darbo negalima dirbti tiems, kuriems labiausiai rūpi jų pačių emocijos. Jei nori išlikti profesionalus ir sveiko proto, būtinai privalai užsiauginti nors ir labai gležną susitaikymo bei atsainumo kiautą. Pro jį gali prasiskverbti siaubas, tačiau jam niekada negalima leisti ilgam apsigyventi širdyje. Tačiau Dalglišas juto Keitės valingas pastangas ir kartais pagalvodavo, kiek jos jai kainuoja.

Ta savęs dalimi, kuri susiformavo ankstyvoje vaikystėje, jis troško, kad Keitės čia nebūtų. Jo tėvas labai gerbė ir mylėjo moteris, be galo norėjo dukterų ir buvo įsitikinęs, kad moterys pajėgios padaryti tą patį, ką ir vyrai, išskyrus veiksmus, reikalaujančius didelės fizinės jėgos. Tačiau kartu jis jas laikė civilizuojančiu veiksniu, be kurio jautrumo ir gailestingumo pasaulis būtų daug bjauresnis. Jaunasis Dalglišas augo įsitikinęs, kad šias ypatybes būtina saugoti mandagumu ir pagarba. Šiuo požiūriu, kaip daugeliu kitų, jo dvasi-

ninkas tėvas buvo absoliučiai politiškai nekorektiškas. Tačiau Dalglišui nebuvo lengva visiškai kitokiame, gerokai agresyvesniame pasaulyje atsikratyti vaikystės auklėjimo; širdies gilumoje jis to nė netroško.

Keitė tarė:

– Staigiai ir tiksliai perpjauta kaklo vena. Tikriausiai jos rankos stipresnės, negu atrodė. Jos neatrodo labai stiprios, bet rankos dažniausiai ir būna gležnos išvaizdos. – Ji pridūrė: – Negyvesnės, negu visas kūnas. – Ir lengvai nuraudo, tarsi ši pastaba būtų buvusi kvaila.

– Negyvesnės ir liūdnesnės, gal dėl to, kad tai aktyviausia mūsų kūno dalis.

Vis dar tupėdamas, tačiau neliesdamas kūno jis rūpestingai apžiūrėjo abi rankas. Dešinioji buvo apkrešėjusi krauju, kairioji gulėjo sulenktais pirštais, delnu aukštyn. Jis švelniai spustelėjo delną ties pirštų pagrindu, paskui tikrindamas apčiupinėjo pirštus. Po kurio laiko vikriai pakilo ir tarė:

– Einam, apžiūrėsim virtuvę.

Jei Keitę tas nustebino, ji neišsidavė. Virtuvė buvo kambario gale, kadaise, matyt, tai buvo tas pats kambarys; aukštas pusapvalis langas buvo toks pat kaip svetainėje, pro jį buvo matyti tas pats vaizdas į žalią sodą. Patalpa buvo maža, bet gerai įrengta ir nepriekaištingai švari. Dviguba kriauklė įtaisyta po langu, nuo jos per visą sieną ėjo dirbtinio medžio darbastalis, virš kurio ir po kuriuo buvo įtaisytos spintelės. Į darbastalį įleistas keraminis paviršius, o į kairę nuo jo – didelė medinė pjaustymo lenta. Į kairę nuo jos stovėjo pastovas su peiliais. Viena anga – paskutinėje eilėje, skirta didžiausiam peiliui – buvo tuščia.

Dalglišas ir Keitė stovėjo tarpduryje, tačiau į vidų nėjo. Dalglišas paklausė:

– Ar jums čia kas nors atrodo keista?

– Tiesą sakant, ne, pone. – Keitė nutilo ir apsižvalgė atidžiau, paskui pasakė: – Viskas atrodo labai paprastai, tik aš turbūt pasidėčiau indų plovimo skystį kairėje kriauklės pusėje. Dar ta didelė

pjaustymo lenta ir peiliai padėti keistoje vietoje. Vargu ar ja patogu naudotis, kai įjungta viryklė, o juk jie nebuvo įtaisyti jai įsikraus-čius. – Ji vėl patylėjo ir paklausė: – Jūs manote, pone, kad ji buvo kairiarankė?

Dalglišas neatsakė. Jis ištraukė tris stalčius ir pažvelgė į juos, paskui nepatenkintas uždarė. Jie grįžo į kambarį.

Dalglišas pasakė:

– Pažvelkit į jos kairę ranką, Keite. Atsiminkit, ji dirbo namų ruošos darbus.

– Tik tris vakarus per savaitę, pone, be to, mūvėjo pirštines.

– Vidinėje didžiojo piršto pusėje oda truputį storesnė, panaši į nuospaudą. Man atrodo, ji rašė ta ranka.

Keitė pritūpė ir vėl atidžiai apžiūrėjo ranką, tačiau jos nelietė. Po sekundės ji paklausė:

– Jei ji kairiarankė, kas gali tą žinoti? Į darbą ji ateidavo tada, kai beveik visi kolegijos darbuotojai jau būdavo išėję, be to, jie nebus matę jos rašančios.

Dalglišas atsakė:

– Gal ponia Vatson, kuri su ja dirbo. Bet patvirtinti galės panelė Elkington. Ponia Karpenter turėjo pasirašyti imdama atlyginimą. Būkit gera, Keite, paskambinkite jai iš mašinos, ir jei ji patvirtins mūsų įtarimus, iškvieskite daktarą Kinastoną, fotografus, nusikaltimo vietos tyrimo grupę, viską, ką reikia – žinoma, ir Piersą. Turint galvoje kraujo dėmių išsidėstymą, būtų gerai, jei laboratorija galėtų atsiųsti ir biologą. Pabūkite apačioje, kol atvyks pastiprinimas. Noriu, kad kas nors būtų prie durų ir neleistų niekam iš čia išeiti. Elkitės diskretiškai. Sakykite, kad ponia Karpenter buvo užpulta, o ne kad ji mirusi. Visi greitai sužinos, bet sulaikykime maitvanagius, kiek tik galime.

Keitė tyliai išėjo, netarusi nė žodžio. Dalglišas perėjo prie lango ir stovėjo, žvelgdamas į sodą. Jis buvo sudrausminęs savo mintis ir įsakęs nespekuliuoti; spekuliacijos neturint faktų visada tuščios, o kartais net pavojingos.

Tos kelios minutės, praleistos su tylinčia mirusiąja, atrodė tarsi dovanotas laikas, ramus ir nepažeidžiamas, kuriame iš jo niekas

nieko nereikalavo, tik laukti. Net ne valios pastangomis, o nesunkiai atpalaiduodamas kūną ir protą, jis galėjo pasitraukti į privatumo zoną, nuo kurios priklausė jo gyvenimas ir jo menas. Jis ne pirmą kartą pasiliko vienas su lavonu. Sugrįžo ir jį užvaldė pažįstamas, bet visad iki kito karto pamirštamas pojūtis. Jis išgyveno unikalią, absoliučią vienatvę. Kambarys, kuriame buvo tik jis, nebegalėjo būti vienišesnis. Dženetės Karpenter asmenybė gyvenime negalėjo veikti stipriau, negu veikė po mirties, nustojusi būti.

Apačioje namas irgi buvo apgultas ramybės. Uždaruose jo skyreliuose vyko kasdienis gyvenimas. Žmonės atitraukinėjo užuolaidas, virė arbatą, laistė gėles, vėliau atsikėlusieji kėblino į vonias ar dušus. Niekas nežinojo, koks siaubas plyti viršuje. Kai naujienos pasklis, žmonės reaguos į jas įvairiai, kaip yra įpratę: bus ir baimės, ir gailesčio, ir susidomėjimo pilno smalsumo, ir savo svarbos pajutimo; staiga užplūdusios energijos, suvokus, kad esi gyvas; malonumo pasakojant naujienas bendradarbiams ar draugams; pusiau gėdingo jaudulio, sužinojus apie pralietą svetimą kraują. Jei tai tikrai žmogžudystė, namas neišvengiamai ja susiterš, tačiau čia ji bus mažiau juntama negu išniekintoje Midl Templio advokatų kolegijoje. Ten prarasta daugiau, ne tik draugė ar kolegė.

Suskambęs mobilusis telefonas perplėšė tylą, ir jis išgirdo Keitės balsą:

– Dženetė Karpenter buvo kairiarankė. Nėra jokių abejonių.

Vadinasi, tai žmogžudystė. Tiesa, kažkur giliai sąmonėje jis tą žinojo nuo pat pradžios. Jis paklausė:

– Ar panelė Elkington klausė, kam jums reikia tai žinoti?

– Ne, pone, ir aš jai nepasakiau. Daktaro Kinastono šįryt laukia ligoninėje, bet jis dar neatvažiavo. Palikau jiems žinią. Piersas ir kiti komandos nariai jau važiuoja. Laboratorija galės atsiųsti žmogų tik popiet. Vienas pareigūnas serga, du išvykę pagal iškvietimus.

Dalglišas atsakė:

– Bus gerai ir popiet. Norėčiau, kad jie ištirtų kraujo dėmių išsidėstymą. Neleiskite niekam išeiti iš pastato, jo neapklaususi. Turbūt dauguma gyventojų jau darbe, bet jų pavardes galim sužinoti iš

skambučių sąrašo. Norėčiau, kad judu su Piersu pradėtumėte apklausas. Panelė Kemp turbūt galės daugiausia papasakoti apie savo kaimynę. Ir dar ta jauna moteris, kuri mus įleido. Kada tiksliai ji išgirdo televizorių ir kada jis buvo išjungtas? Prieš įeidama čia, praneškite man, Keite. Noriu padaryti vieną eksperimentą.

Ji vėl paskambino po penkių minučių.

– Prie durų stovi Robinsas ir detektyvas seržantas Midousas, pone. Aš lipu į viršų.

Dalglišas išėjo iš buto ir atsistojo laiptų aikštelėje, prisispaudęs prie sienos už spintos. Jis girdėjo greitus Keitės žingsnius. Kai ji užlipo į aikštelę ir priėjo prie durų, jis mikliai atsistojo jai už nugaros. Keitė aiktelėjo, pajutusi, kaip ant sprando uždėta jo ranka stumia ją pro duris į butą.

Tada ji atsisuko ir tarė:

– Tai štai kaip jis galėjo įeiti.

– Gali būti. Žinoma, tai reikš, kad jis žinojo, kada ji turi grįžti. Ji galėjo ir pati jį įleisti, bet ar būtų tai dariusi, jei žmogus nepažįstamas?

Keitė atsakė:

– Ji ne taip labai nerimavo dėl saugumo, kaip kiti seni žmonės. Dvi spynos, viena Benhemo, bet grandinės nėra.

Mailsas Kinastonas pirmas atvyko į veiksmo vietą kartu su Piersu, o jiems įkandin atsekė fotografai. Tikriausiai jis atvažiavo į ligoninės laboratoriją tuoj po Keitės skambučio ir iškart atvyko čia. Jis stovėjo tarpduryje, o jo ramios akys dairėsi po kambarį, galiausiai sustodamos ties auka. Jo žvilgsnis visad būdavo vienodas, iš pradžių trumputis užuojautos tvykstelėjimas, kurį pastebi tik gerai jį pažįstantys žmonės, o paskui įtemptas, mąslus vertinimas žmogaus, dar kartą susiduriančio su kerinčiais žmogaus ydingumo liudijimais.

Dalglišas tarė:

– Dženetė Karpenter. Viena iš įtariamųjų dėl Venišijos Oldridž nužudymo. Radome mudu su Keite prieš keturiasdešimt minučių, kai atvykome jos apklausti.

Kinastonas linktelėjo, nieko nepasakęs, ir pasitraukė toliau nuo kūno, praleisdamas tokius pat nekalbius fotografus, kurie praėjo

trumpai linktelėję Dalglišui ir ėmėsi savo darbo. Tokiame nedideliame kambaryje kūno padėtis ir kraujo purslų išsidėstymas buvo svarbūs įrodymai. Pirmiausia viską apžvelgė kameros akis, užfiksavusi žiaurią tikrovę, kol Dalglišas ir Kinastonas dar neišdrįso nė pajudinti kūno. Ši tyrimo įžanga, aplink negyvėlį rūpestingai manevruojantys fotografai, objektyvus lęšių žvilgsnis į sustiklėjusias, be priekaišto akis ir šiurpiai sukapoto kūno žaizdas Dalglišui prilygo beginklio mirusiojo išniekinimui. Bet ar šios procedūros tikrai blogesnės už nežmogiškas apeigas, sekančias net po natūralios mirties? Kone prietarais virtusi tradicija, kad su mirusiaisiais dera elgtis pagarbiai, vis tiek neišvengiamai nutrūkdavo kuriame nors ilgos paskutinės kelionės į krematoriumą ar kapą taške.

Atvyko Ferisas ir jo kolegos iš nusikaltimo vietos tyrimo komandos, jų žingsniai laiptuose buvo tokie tylūs, kad apie atvykimą pranešė tik beldimas į duris. Ferisas išplėtęs akis apsidairė nuo tarpdurio, raukydamasis iš nerimo, kol fotografai sukosi aplink kūną, nekantraudamas pradėti paieškas, kol nusikaltimo vieta dar švari. Tačiau jam teks palaukti. Kai fotografai taip pat ekonomiškai, kaip pirma dirbo, susikrovė savo įrangą, Mailsas Kinastonas nusivilko švarką ir pritūpė prie lavono.

Dalglišas pasakė:

– Ji buvo kairiarankė, tačiau į savižudybę nebuvo panašu iš pat pradžios. Matai tuos purslus ant lubų ir sienų viršaus? Kai jai perpjovė gerklę, moteris tikriausiai stovėjo.

Kinastono pirštinėtos rankos čiupinėjo kūną švelniai, tarsi negyvi nervai būtų išsaugoję jautrumą. Jis pasakė:

– Vienas pjūvis, iš kairės į dešinę, perkirsta kaklo vena. Negilus pjūvis kairiame rieše. Jis tikriausiai suėmė ją iš už nugaros, atkragino galvą, vienu smūgiu greitai perpjovė kaklą ir atsargiai nuleido kūną. Žiūrėk, kaip nepatogiai suriesta koja. Kai ji atsidūrė ant grindų, jau buvo nebegyva.

– Jos kūnas turėjo jį apsaugoti nuo stipriausių kraujo čiurkšlių. O kaip dešinė ranka?

– Sunku pasakyti. Viskas įvyko greitai ir tiksliai. Bet vis tiek manau, kad dešinė ranka turėjo smarkiai išsitepti. Reikėjo nusiplauti

prieš išeinant. O jei jis vilkėjo švarką, rankogalis ir apatinė rankovės dalis bus kruvina. Vargu ar ji būtų kantriai laukusi, kol žudikas išsirengs.

Dalglišas tarė:

– Gal mes rasime kraujo pėdsakus kriauklės ar vonios vamzdžių išlinkimuose, bet aš tuo netikiu. Manau, šis žudikas žinojo, ką daro. Jis bus paleidęs vandenį ilgiau, kad šis nubėgtų. Peilis iš virtuvės, tačiau nemanau, kad žudikas juo naudojosi. Tai iš anksto suplanuota žmogžudystė. Manau, jis atsinešė savo peilį.

Kinastonas atsakė:

– Jei jis ir nenaudojo šito peilio, tai atsinešė labai panašų. Vadinasi, jis ją nužudė, nusiprausė pats ir nuplovė peilį, išėmė peilį iš virtuvės pastovo, ištepė jį krauju ir suspaudė jos ranką aplink rankeną. Taip viską įsivaizduoji?

– Tai darbinė hipotezė. Ar tam reikėtų labai daug jėgos? Ar tai galėjo padaryti moteris?

– Jei turėtų pakankamai ryžto ir labai aštrų peilį. Bet man tai nepanašu į moters nusikaltimą.

– Man irgi.

– Kaip jis pateko vidun?

– Mums atvykus durys buvo užrakintos. Aš manau, kad jis veikiausiai stovėjo pasislėpęs laiptų aikštelėje šalia spintos ir laukė. Kai moteris atidarė duris, jis įgriuvo paskui ją. Patekti į pastatą neturėjo būti labai sunku. Paprasčiausiai paspaudi visus skambučius ir lauki, kol kas nors įleis. Visad kas nors įleidžia.

– O paskui jis ėmė laukti. Kantrus žmogus.

– Kantrus, kai prireikia. Bet gal jis žinojo, ką ji veikia, kur vaikšto, kada paprastai pareina namo.

Kinastonas tarė:

– Jei jis tiek daug žinojo, labai keista, kad nežinojo, jog ji kairiarankė. Tos krauju užrašytos raidės – kiek suprantu, jos kažką reiškia?

Dalglišas jam pasakė. Jis pridūrė:

– Ji buvo pagrindinė įtariamoji Oldridž nužudymo byloje. Ji turėjo galimybių ir priemonių ją nužudyti. Anas 1992 m. teismo proce-

sas, kuriame Oldridž sėkmingai apgynė Bylą, suteikė jai motyvą. Viskas turėjo atrodyti kaip savižudybė, ir jei ji būtų buvusi dešiniarankė, manau, jog niekad nebūtume įrodę priešingai. Bet viskas atrodė įtartina iš pirmo žvilgsnio, gerklė perpjauta stovint, kai būtų buvę paprasčiau pasilenkti virš kriauklės ar vonios. Ji buvo tvarkinga moteris, tokia kiaulidė jai nebūtų patikusi. Keista, kaip dažnai savižudžiai tuo rūpinasi. Ir kam rašyti savo krauju, kai turi popieriaus ir parkerį? Be to, ji nebūtų pjovusis gerklės. Yra švelnesnių, ne tokių žvėriškų būdų. Tačiau kad ir kokios keistos būtų aplinkybės, įtarimai teisėje neprilygsta įrodymams. Prisiekusieji linkę tikėti, kad savižudžiai, sukaupę jėgų vienam neįtikėtinam veiksmui, gali iškrėsti ekscentriškiausių dalykų.

Kinastonas tarė:

– Vienintelė lemtinga klaida. Paprastai ją padaro net gudriausieji.

Jis jau buvo užbaigęs pirminę apžiūrą, šluostė termometrą ir rūpestingai dėjo atgal į dėžutę. Po to pridūrė:

– Mirtis ištiko vakar vakare tarp septintos ir aštuntos valandos. Sprendžiu iš kūno temperatūros ir *rigor mortis*. Gal po skrodimo pavyks pasakyti tiksliau. Tikriausiai reikia labai skubiai? Tau paprastai reikia. Galėčiau įsprausti dar šį vakarą, bet bus vėlai, gal aštuntą ar pusę devynių. Paskambinsiu. – Jis paskutinį kartą apžvelgė lavoną. – Vargšė moteris. Na, bent jau viskas įvyko greitai. Šitas veikėjas išmanė savo darbą. Tikiuosi, Adamai, kad tu jį pričiupsi.

Dalglišas pirmą kartą girdėjo Mailsą Kinastoną viltingai atsiliepiant apie tiriamos bylos baigtį.

Kinastonui išėjus, nusikaltimo vietos tyrimo komanda tuoj pat ėmėsi darbo. Dalglišas pasitraukė nuo kūno, palikdamas specialistams svarbiausią vietą tarp lavono ir virtuvės bei vonios. Keitė ir Piersas vis dar apklausinėjo gyventojus. Jie pradėjo nuo panelės Kemp, bet Dalglišas jau prieš keturiasdešimt minučių girdėjo užsidarant jos duris ir laiptais besileidžiančius policininkų žingsnius. Jie užtruko ilgiau, negu buvo manęs Dalglišas, tad jis tikėjosi, jog tai produktyvaus darbo ženklas. Jis vėl susikaupęs ėmė apžiūrinėti butą.

Labiausiai į akis krito didelis rašomasis stalas, stovintis prie dešiniosios sienos. Buvo aišku, kad tvirtą šlifuoto ąžuolo stalą, neproporcingai didelį šiam kambariui, ponia Karpenter atsigabeno iš ankstesnės gyvenamosios vietos. Atrodė, jog tai vienintelis nenaujas jos baldas. Dvivietė sofa prie kitos sienos, apvalus išplečiamas stalas su keturiomis priderintomis kėdėmis, atsuktas į tarp langų pastatytą televizorių krėslas atrodė nauji ir nedėvėti, tarsi ką tik pristatyti iš parduotuvės. Baldai buvo modernūs, įprasto ir niekuo neišsiskiriančio dizaino, kokiais dažniausiai apstatomi trijų žvaigždučių viešbučiai. Bute nebuvo nei paveikslų, nei fotografijų, nei suvenyrų. Kambarys priklausė moteriai, nusimetusiai savo praeitį; kambarys, užtikrinęs būtiniausius fizinius patogumus ir palikęs dvasiai laisvę gyventi savoje tuščioje erdvėje. Mažoje knygų spintoje į dešinę nuo stalo stovėjo tik geriausių šiuolaikinių poetų bei romanistų leidimai: asmeniška biblioteka, rūpestingai surinkta prireikus pasisemti dvasinės paramos.

Dalglišas perėjo į miegamąjį. Jis buvo kokių devynių pėdų ploto su vieninteliu langu. Vietoje erdvaus patogumo jame vyravo atviras asketizmas; viengulė lova, užklota šviesia lovatiese, ąžuolinė spintelė prie lovos su lentynėle ir lempa, kėdė tiesia atkalte, sieninė spinta. Ant grindų prie lovos gulėjo paprasta rudos spalvos rankinė. Atidarius paaiškėjo, kad ji tokia pat tvarkinga kaip Venišijos Oldridž, ir joje nėra nieko nebūtino. Tačiau Dalglišas nustebo piniginėje radęs net 250 svarų traškančiais dešimties ir dvidešimties svarų banknotais. Ant vienintelio į duris įsukto kablio kabojo plonas margas vilnonis chalatas. Tualetinio staliuko nebuvo. Turbūt ji šukavosi ir dažėsi priešais vonios veidrodį, bet į vonią negalima patekti, kol jos nebaigė apžiūrinėti Ferisas. Jei ne kiliminė grindų danga, miegamasis galėjo būti vienuolės celė; Dalglišas beveik pasigedo nukryžiuotojo virš lovos.

Jis grįžo prie stalo ir atidaręs stalčius sėdo apieškoti, nors ne visai suvokė, ką nori surasti. Toks rausimasis po nutrūkusio gyvenimo šiukšles jam buvo būtina tyrimo dalis. Auka žuvo dėl to, kas ji ar jis buvo, kur buvo, ką padarė ir ką žinojo. Norint išaiškinti žmog-

žudystę, visada reikia išsiaiškinti gyvenimą. Tačiau kartais jam atrodydavo, kad jo paieškos – tai įžūlus pažeidimas privatumo, kurio auka nebegali apsaugoti, ir kad latekso pirštinėmis aptemptos jo rankos imlioja jos daiktus, tarsi vien prisilietimu galėtų tikėtis prasiskverbti į jos asmenybės gelmę.

Jos paliktiems daiktams būtų pakakę daug mažesnio stalo. Keturios iš šešių padalų buvo tuščios. Paskutinėse gulėjo vokas su neapmokėtomis sąskaitomis ir dar vienas, didesnis aplankas su kruopščiai užrašytais žodžiais „Apmokėtos sąskaitos". Buvo aišku, kad sąskaitas ji apmokėdavo tuoj pat, o kvitus saugodavo tik šešis mėnesius. Nebuvo nė vieno asmeniško laiško. Panašumas į Venišijos Oldridž stalą, į Venišijos Oldridž paliktus daiktus darėsi beveik nejaukus.

Po šešiomis padalomis buvo du negilūs stalčiai. Dešiniajame pasirodė besąs juodas plastikinis aplankas su įspaustu jos banko pavadinimu, kitas aplankas su kas mėnesį siunčiamomis ataskaitomis apie einamąją sąskaitą ir ploniausias aplankas su neterminuota kaupiamąja sąskaita, kurioje buvo 146 000 svarų. Pastarasis dokumentas rodė, jog ši sąskaita nešė palyginti menkus procentus, tačiau joje neužfiksuota nei pinigų išėmimų, nei įdėjimų iki pat šių metų rugsėjo devintos dienos, kai iš kaupiamosios į einamąją sąskaitą pervesta 50 000 svarų. Jis vėl peržiūrėjo šios sąskaitos ataskaitas ir pamatė, kad šie pinigai pateko į einamąją sąskaitą, iš kurios po dviejų dienų 10 000 išimta grynais.

Jis atidarė kairiosios stalo pusės lentynas dengusias dureles, paskui tris pagrindinius dešiniosios pusės stalčius. Lentynos buvo tuščios. Viršutiniame stalčiuje gulėjo tik trys telefonų knygos. Stalčiuje po juo buvo dėžė paprasto rašomojo popieriaus ir įvairių vokų. Tik trečiajame, apatiniame stalčiuje pavyko surasti kai ką įdomaus.

Dalglišas ištraukė kartotekos dėžutę ir pamatė tvarkingai sudėtus chronologine tvarka dokumentus, paaiškinančius, iš kur kaupiamojoje sąskaitoje atsirado 146 000 svarų. 1993 metų gruodį Dženetė Karpenter pardavė namą Hereforde ir nusipirko butą Londone; šių sandorių istoriją pasakojo nekilnojamojo turto agentų ir jos soli-

sitoriaus laiškai, turto vertintojų ataskaitos ir persikraustymą organizavusios bendrovės įvertinimai. Pardavėja greitai priėmė pasiūlymą pirkti Herefordo namą už grynus pinigus, nors siūloma suma buvo kone 5000 svarų mažesnė už prašomą kainą. Baldus, paveikslus ir papuošalus ji ne padėjo saugoti, o pardavė. Ne tokius vertingus daiktus atidavė Gelbėjimo armijai, ir namas pagaliau liko tuščias. Jos laiško solisitoriui kopijoje buvo prašoma perduoti naujajam savininkui, kad šis persiųstų jam jos adresu atėjusius laiškus. Ji niekam nedavė savo adreso Londone. Negailestingai, tačiau veiksmingai atkirto save nuo buvusio gyvenimo, tarsi anūkės ir marčios mirtys būtų prilygusios jos pačios mirčiai.

Tačiau ji atsivežė ne tik ąžuolinį stalą. Apatiniame stalčiuje gulėjo storas geltonas užklijuotas vokas be jokio užrašo. Neturėdamas popieriaus peilio Dalglišas užkišo nykštį po voko atvartu ir akimirką pajuto neprotingą kaltę bei susierzinimą, kai popierius nelygiai praplyšo. Voke buvo laiškas, parašytas ant vieno sulenkto popieriaus lapo, šūsnelis fotografijų ir kitas pundelis kalėdinių bei gimtadienio sveikinimų, perrištų gumos juostele. Visose nuotraukose buvo nufotografuota mirusioji anūkė; kai kurios buvo darytos atelje, kitos – mėgėjiškos momentinės nuotraukos, iliustruojančios mergaitės gyvenimą nuo kūdikystės motinos glėbyje iki dvylikto gimtadienio šventės. Vaikiškas veidas pasitikinčiomis ir giedromis akimis klusniai šypsojosi objektyvui, apsuptas ryškios vaikystės ritualų panoramos: pirmoji diena mokykloje, naujutėlė uniforma, šypsenoje sumišęs nekantrumas ir baimė; pamergė draugų vestuvėse su rožių vainiku ant juodų plaukų; pirmosios komunijos fotografija rimtomis akimis iš po balto veliumo. Sveikinimų pundelyje buvo visi kalėdiniai ir gimtadienio atvirukai, jos atsiųsti senelei nuo ketverių metų iki pat jos mirties; rūpestingai išvedžioti žodžiai, aiškiai sugalvoti jos pačios, pilni vaikiškų rūpesčių, mažų pergalių mokykloje, meilės išraiškų.

Galiausiai Dalglišas paėmė laišką. Jis buvo rašytas ranka. Nebuvo nei adreso, nei datos.

Brangiausioji Dženete,

Prašau tavęs, atleisk man. Žinau, kad elgiuosi egoistiškai. Žinau, kad neturėčiau tavęs palikti. Ralfas miręs, dabar dar Emilė, tau likau tik aš. Bet aš tau niekuo negaliu būti naudinga. Žinau, kad tu taip pat kenti, bet nieko negaliu padaryti. Manyje nebeliko jokios meilės, aš nieko nejaučiu, vien skausmą. Nuolat laukiu vakaro, kad galėčiau išgerti vaistų ir kartais užmigti. Miegas panašus į trumpą mirtį, bet kartais ateina sapnai, girdžiu, kaip ji mane šaukia, ir žinau, kad nespėsiu jos pasiekti, niekad nespėsiu. Po to visada prabundu, nors ir meldžiuosi, kad taip nebūtų, ir skausmas užkrinta tarsi juoda našta. Žinau, kad jis niekad nesumažės, ir nebegaliu daugiau taip gyventi. Ralfą galiu prisiminti su meile net tada, kai tokie prisiminimai darosi skausmingi, nes aš buvau su juo, kai jis mirė, aš laikiau jo ranką, jis žinojo, kad aš jį myliu, ir mes kadaise buvome laimingi. Bet apie Emilės mirtį negaliu galvoti kitaip, tik su skausmu ir kančiomis. Nebegaliu visą gyvenimą gyventi su šiuo įsivaizduotu siaubu, su šia kančia. Atleisk man. Atleisk ir pasistenk mane suprasti. Nebūčiau galėjusi turėti geresnės anytos. Emilė tave labai mylėjo.

Dalglišas nejuto, kiek laiko išsėdėjo tarsi apimtas transo, spoksodamas į priešais išskleistas fotografijas. Staiga pajuto, kad už nugaros stovi Piersas, ir išgirdo jo balsą:

– Keitė nuėjo dar kartą pakalbėti su panele Kemp, gal ši mieliau kalbėsis su kita moterimi, kai manęs nebus. Tik nemanau, kad ji gali daug ką papasakoti. Atvažiavo lavoninės furgonas. Ar jau galima ją išvežti?

Dalglišas atsakė ne iš karto, bet padavė laišką Piersui. Tada tarė:

– Lavoną? O taip, jau galima išvežti.

Kambarys staiga prisipildė stambių vyriškų figūrų, prislopintų vyriškų balsų. Piersas jiems linktelėjo ir žiūrėjo, kaip lavoną, kurio galva ir rankos buvo apvyniotos plastikine plėvele, įkiša į specialų maišą ir užsega užtrauktuką. Piersas ir Dalglišas girdėjo tolstančius žingsnius, kai vyrai nešė maišą laiptais žemyn, girdėjo staigų,

lojimą primenantį juoką, kuris tuoj pat nutilo. Nebeliko nieko, kas primintų neseną siaubą, tik kraujais nulaistytas kilimas, pridengtas polietileno plėvele, aptiškusios sienos ir lubos. Ferisas su bendradarbiais dar tebesidarbavo vonioje; jų buvimas buvo veikiau juntamas negu girdimas. Dalglišas ir Piersas liko vieni.

Piersas perskaitė laišką ir grąžino jį Dalglišui. Jis paklausė:

– Ar parodysite jį Keitei, pone?

– Tikriausiai ne.

Stojo trumpa tyla, tada Piersas paklausė rūpestingai neutraliu balsu:

– Ar parodėte jį man todėl, kad aš ne toks jautrus, ar todėl, kad manote, jog turiu pasimokyti?

– Ko pasimokyti, Piersai?

– Turbūt to, kaip žmogžudystė gali paveikti nekaltus žmones.

Jis atsidūrė pavojingai arti abejonių aukštesniojo laipsniu veiksmais, ir jei tikėjosi kokio nors atsakymo, jo neišgirdo.

Dalglišas pasakė:

– Jei iki šiol to neišmokote, ar kada išmoksit? Šis laiškas nebuvo skirtas nei man, nei jums.

Jis įdėjo laišką atgal į voką ir ėmė rinkti fotografijas bei atvirukus. Paskui tarė:

– Žinoma, ji teisi, vienintelis mirusiųjų nemirtingumas – tai mūsų atsiminimai apie juos. Jei šie atsiminimai suteršti siaubo ir blogio, tada mirusieji tikrai mirę. Banko ataskaitos ir aplankas su nuosavybės pardavimo bei pirkimo dokumentais mums dabar svarbesni.

Jis atsistojo ir paliko Piersą jų tyrinėti, o pats nuėjo pasikalbėti su Ferisu. Pastarasis baigė apžiūrą, kuri, sprendžiant iš jo veido išraiškos, paliko nusivylimą. Nerasta jokių kraujo žymių, perneštų nuo lavono prie virtuvės ar vonios kriauklės, jokių pėdsakų tankiuose kilimo šereliuose, jokių alyvos, riebalų ar purvo dėmių nuo atėjūno batų. Ar žudikas atsinešė skudurą, kuriuo nusivalė batus, tylutėliai laukdamas laiptinės šešėlyje? Nejau jis buvo toks atsargus?

Ferisas ir jo kolegos iš nusikaltimo vietos tyrimo komandos susirinko savo menką laimikį ir ėjo laukan; kaip tik tuo metu pasirodė Keitė ir uždarė paskui juos duris. Jie liko trise.

33

Prieš Keitei ir Piersui pradedant pasakoti apie apklausos rezultatus, Dalglišas tarė:

– Piersai, būkit geras, žvilgtelkit, ar virtuvėje yra kavos.

Pasirodė, jog yra kavos pupelių, maltuvė ir filtrinis kavos aparatas. Piersas ėmėsi darbo, o Dalglišas papasakojo Keitei neseniai išaiškėjusias aplinkybes. Netrukus buvo atnešta kava, juoda ir stipri, supilstyta į žalius *Denby* firmos puodelius.

Piersas tarė:

– Nemanau, kad ji mums pagailėtų kavos. Viskio nėra. Jei būčiau radęs, turiu prisipažinti, jog neatsispirčiau.

Dalglišas atsisėdo į vienintelį krėslą, Piersas ir Keitė ant sofos. Jie prisitraukė mažą stalelį ir ramiai, draugiškai gėrė kavą, tarsi būtų įsikūrę šiame bute. Po to, kai jame pabuvojo daugybė žmonių, čia atrodė nenatūraliai ramu. Uniformuoti policininkai neįkyriai stebėjo duris. Visus atvykstančius namo gyventojus patikrins ir apklaus seržantas Robinsas bei detektyvas konsteblis. Tačiau vargu ar bus daug veiklos, kol žmonės pradės po darbo grįžti namo, juo labiau kad žinia apie žmogžudystę dar nepasklido už Kolston Korto ribų. Jie jautėsi gyveną trumpam sustojusiame laike tarp karštligiškos veiklos protrūkių, tad atsirado galimybė viskam apgalvoti.

Dalglišas paklausė:

– Tai ką mes šiuo metu turime?

Keitė kaip tik rijo kavos gurkšnį, tad pirmas prakalbo Piersas. Buvo aišku, kad jis nutarė pateikti tiriamo atvejo santrauką.

– Ponia Karpenter yra našlė. Gyveno su marčia ir anūke netoli Herefordo. Prieš trejus metus mergaitė išprievartauta ir nužudyta. Žudikas, Dermotas Bylas, nuteistas ir sėdi kalėjime iki gyvos galvos. Jis buvo teisiamas 1992 m. už beveik identišką išprievartavimą ir žmogžudystę. Tada įrodymai nebuvo tokie akivaizdūs, ir jis išteisintas. Gynybą organizavo Venišija Oldridž. Emilės motina, pakvaišusi iš skausmo, nusižudo. Po jos savižudybės Dženetė Karpenter parduoda namą, anonimiškai persikelia į Londoną ir atsiriboja nuo buvusio gyvenimo.

Ji nutaria įsiskverbti į Venišijos Oldridž kolegiją ir įsidarbina valytoja. Tai nėra sunku. Ji padori, aiškiai tinkama šiam darbui, turi rekomendacijas. Iš pradžių tenka padirbėti kitoje kolegijoje, bet vėliau pasiprašo perkeliama ir jos prašymas patenkinamas. Ji taip pat pasisiūlo kartais atlikti laikinus namų ruošos darbus ponios Oldridž namuose ir nusiperka butą už dviejų metro stotelių nuo tos vietos, kur gyvena ponia Oldridž. Ji dirba tik tris vakarus per savaitę. Tai jau savaime keista; jei žmogus nori užsidirbti atlikdamas namų ruošą, tai per tris vakarus ne kažin kiek susirinks. Bet jos poreikiams trijų vakarų pakanka. Jai reikia vieno: galimybės patekti į kolegiją.

Trečiadienį, spalio devintą dieną, nužudoma Venišija Oldridž. Mirties priežastis – smūgis į širdį puošniu durklu, kurį ji naudojo kaip popierių peilį. Jai ant galvos užmaunamas teisėjo perukas, kuris apipilamas krauju, laikomu pirmame aukšte esančiame šaldytuve. Ponia Karpenter valė ponios Oldridž kabinetą. Ji žinojo apie durklą. Ji žinojo, kad pono Ulriko kabinete buvo padėtas kraujas. Žinojo, kur laikomas teisėjo perukas. Ji turėjo priemones, motyvą ir galimybes. Vis tiek ją turime laikyti pagrindine įtariamąja Oldridž nužudymo byloje.

Šioje vietoje įsiterpė Keitė:

– Bet dabar mes turime tirti ir jos nužudymą. Tai viską keičia. Kad ir kas ją nužudė, jis užrašė tas raides jos krauju. Tai aiškus

mėginimas prikergti jai Oldridž nužudymą. Kam to reikėjo, jei ji ir taip pagrindinė įtariamoji? Taip, ji buvo pagrindinė įtariamoji, aš su tavim sutinku, bet viskas ne taip paprasta, kaip čia papasakojai. Jei ji įsidarbino kolegijoje tik norėdama įgyti galimybę nužudyti Oldridž, kodėl laukė dvejus metus? Juk tikriausiai ir anksčiau pasitaikydavo vakarų, kai ponia Vatson negalėdavo ateiti į darbą. Be to, ji turėjo kolegijos raktą. Galėjo įeiti kada panorėjusi. Ir kam pasirinkti žmogžudystės būdą, kuris reikštų, kad ji taps pagrindine įtariamąja? Vargu ar viskas taip tikra. Jei tai padarė ponia Karpenter, tai ji veikė labai kvailai, o man ji neatrodo panaši į kvailę. Ir dar štai kas. Aš pirmoji ją apklausiau po žmogžudystės. Galiu prisiekti, kad ji nustebo. Daugiau, negu nustebo: ji buvo giliai sukrėsta.

Piersas atsakė:

– Tai ne įrodymas. Mane labai dažnai nustebina paprastų žmonių aktoriniai sugebėjimai. Tu pati nemažai esi mačiusi, Keite. Pavyzdžiui, žmogus kalba per televizorių, pilnomis ašarų akimis ir lūžinėjančiu balsu maldauja savo mylimiausią sugrįžti, o pats puikiausiai žino, kad jo mylimiausia nužudyta ir pakišta po grindų lentomis, nes pats ją ten pakišo. Šiaip ar taip, o ką pinigai? Kaip paaiškinsi, kad ji išėmė tuos 10 000?

– Akivaizdžiausias paaiškinimas būtų šantažas, bet pinigus ji išėmė prieš žmogžudystę, ne po jos, taigi toks variantas atpuola. O gal ji norėjo sumokėti kam nors, kad įvykdytų žmogžudystę, bet tai nelabai tikėtina. Kur tokia moteris ieškotų samdomo žudiko? Be to, Oldridž nužudymas nebuvo užsakytas. Samdomi žudikai naudojasi šaunamaisiais ginklais ir pabėga specialiai tam skirtais automobiliais. Šią žmogžudystę atliko vietinis žmogus. Be to, niekur nedingsi nuo fakto, kad antrąja žmogžudyste tyčia stengiamasi pirmąją primesti Dženetei Karpenter. Jei ji nebūtų buvusi kairiarankė, viskas būtų pavykę.

Dabar, išgabenus kūną, išvykus savo darbą atlikusiems ekspertams butas nebeatrodė toks klaustrofobiškas, tačiau negyvas, užterštas oras tebeslėgė, tarsi gyvieji būtų iščiulpę iš jo visus syvus. Dalglišas priėjo prie lango ir pakėlė apatinį stiklą. Į kambarį įsiver-

žė valantis, vėsus, rudeniškas ryto oras. Dalglišas beveik pajuto užuodžiąs žolę ir medžius. Jie sėdėjo visi drauge ir nesijautė įsibrovėliai, gal todėl, kad šioje erdvioje, santūriai apstatytoje patalpoje taip mažai kas priminė mirusiąją.

Jis paklausė:

– Gyventojai buvo kuo nors naudingi?

Piersas leido kalbėti Keitei.

– Nelabai, pone. Panelė Kemp ne kažin ką gali pridurti prie to, ką jau papasakojo. Vakar vakare nieko negirdėjo, bet ji beveik kurčia. Sako, kad paskutinį kartą matė ponią Karpenter vakar popiet, kai ši pabeldė į panelės Kemp duris ir pasisakė turinti išvykti, o jai paliksianti vazonus su gėlėmis ir buto raktus. Sako, kad gerai nepažinojo ponios Karpenter. Pavyzdžiui, niekad nėra buvusi jos bute, ir ponia Karpenter pas ją nesilankė. Tačiau kartais susitikdavo ant laiptų ir trumpai pasikalbėdavo. Iš čia ponia Karpenter sužinojo, kad jos kaimynė mėgsta vazonines gėles. Kai kuri nors išvažiuoja, palieka antrajai atsarginius raktus. Taip nutarta Gyventojų bendrijos. Atrodo, pernai kažkokie gyventojai išvažiavo iš buto palikę atsuktą čiaupą, ir niekas negalėjo įeiti vidun sustabdyti vandens. Panelė Kemp išvažiuoja tik tada, kai kartais jai paskambina sūnėnas ir parsiveža ją paviešėti pas save namo ar šiaip pasivažinėti. Ji nuolat palikinėja poniai Karpenter atsarginius raktus. Kokius dukart per savaitę ji eina iki parduotuvės ant kampo ir bijo, kad kas nors pavogs jai rankinę. Jai ramiau, kai žino, kad ponia Karpenter turi kitus raktus. Jei ponią Karpenter išvežė į ligoninę, tai ji norėtų, jei galima, juos atgauti. Atrodo, raktai jai rūpi labiau už nelaimingą atsitikimą. Ji net nepaklausė, kas nutiko ar kaip. Manau, galvoja, kad ponia Karpenter pargriuvo ir ką nors susilaužė. Labiausiai ji bijo pargriūti ir būti apiplėšta. Man atrodo, ji įsitikinusi, kad vieno ar kito išvengti niekaip nepavyks.

Dalglišas paklausė:

– Ar ji žino, kuriuo metu ponia Karpenter padėjo atsarginius raktus jai prie durų?

– Kai ji vakar vakare tikrino durų užraktą, jų ten dar nebuvo, bet tai buvo anksti, apie šeštą, kai ji ruošėsi žiūrėti vakarinę televizijos

programą. Raktus rado ant kilimėlio šį rytą, nuėjusi patikrinti pašto. Ponia Karpenter paprastai paimdavo jos paštą ir įmesdavo jį pro durų plyšį. Koridorius išklotas kilimu, tad panelė Kemp nebūtų išgirdusi rakto krintant.

– Ar ponia Karpenter visad įmesdavo raktus be jokio raštelio?

– Ne. Paprastai raktai būdavo storame voke su užrašytu ponios Karpenter vardu, buto numeriu ir data, kada ji ketina sugrįžti. Jei raktų prireiktų labai staiga, saugiau, kai jie užrašyti.

Piersas tarė:

– Bet šį kartą užrašo nebuvo. Dieve, šitam žudikui viskas buvo patiekta tarsi ant lėkštutės. Ji jau buvo parašiusi raštelį, kurį norėjo pridėti prie gėlių. Jis jį perskaitė, išnešė gėles į koridorių, išeidamas užrakino duris ir įmetė raktą pro devinto buto laiškų plyšį. Negalėjo nė tikėtis, kad jam taip pasiseks.

Dalglišas paklausė:

– O kaip kiti gyventojai?

Jam atsakė Piersas:

– Viename iš dviejų pirmo aukšto butų niekas negyvena, kituose keturiuose nieko neradom. Turbūt gyventojai išėję į darbą. Mergina, kurią matėme šį rytą, ta, kuri mus įleido, ne kažin kuo padėjo. Jos draugas jau grįžo, o jis nemyli policijos. Be to, jie suprato, kad mes atvykome ne dėl įsilaužimo. Vos tik mus įleido, iškart pasakė: „Jūs dėl žmogžudystės, ar ne? Įvyko žmogžudystė. Ponia Karpenter negyva“. Nebuvo jokios prasmės neigti, bet patvirtinti irgi nesiėmėme. Po to jie abu ėmė gudrauti, nors nemanau, kad ką nors slepia, bent jau ką nors susijusio su žmogžudyste. Tiesiog išsidirbinėja ir nenori į nieką painiotis. Mergina – jos pavardė Hiks – net nesutinka patvirtinti to, ką pasakė anksčiau, kad ponios Karpenter televizorius vakar apie pusę aštuonių buvo labai garsiai įjungtas. Dabar ji jau nebežino, ar tai buvo televizorius, ar radijas, ar koks kitoks triukšmas. Mums išeinant ji reikalavo, kad draugas tuoj pat eitų ir nupirktų tvirtą durų skląstį, o sykiu meldė, kad jis nepaliktų jos bute vienos.

– Ar vakar ji ką nors įleido pro laiptinės duris?

– Sako, kad ne, ir gana ryžtingai, bet gal meluoja. Antra vertus, nekalbėjome su kitais kaimynais, kurie dabar darbe. Gal kuris nors iš jų atidarė duris. Pora, gyvenanti pirmame aukšte, yra bedarbiai. Ji ką tik baigė pedagogikos studijas ir ieškosi darbo. Jį atleido iš teisės firmos dėl etatų mažinimo. Jie dar miegojo ir visai neapsidžiaugė mus pamatę. Panašu, jog vakar iki vėlumos buvo vakarėlyje. Bijau, kad iš jų jokios naudos. Butą nusipirko prieš du mėnesius, sako, kad net nežinoję, jog name gyvena tokia ponia Karpenter. Jie atkakliai tvirtina vakar vakare nieko neįleidę į namą. Sako, kad pusę devynių išėjo į vakarėlį.

Keitė pridūrė:

– Šį tą pavyko sužinoti paskutiniame bute, į kurį pavyko įeiti. Ten gyvena ponia Modė Kepstik, vieniša našlė. Ji pažinojo ponią Karpenter tik todėl, kad ši buvo Gyventojų bendrijos susirinkime, kuriame gyventojai svarstė namo išorinio dažymo išlaidas, – tai vienintelis susirinkimas, į kurį ji buvo nuėjusi. Jos sėdėjo kartu ir poniai Kepstik ponia Karpenter visai patiko, net pagalvojo, kad pavyks susibičiuliauti, bet nieko neišėjo. Kartais ji kviesdavo ponią Karpenter išgerti kavos, bet ši visad surasdavo dingstį atsisakyti. Ponia Kepstik jos dėl to nekaltina, ji pati vertina privatumą. Sakė, kad ponia Karpenter visad džiaugdavosi juodviem susitikus, tačiau tai būdavo nedažnai. Ponia Kepstik gyvena kitoje pusėje, bute su išėjimu į sodą, todėl ant laiptų jos nesusitikdavo.

Piersas įsikišo į pasakojimą:

– Jums reikėtų pamatyti ponią Kepstik, pone. Ji rašo apie sodininkystę vienam prašmatniam žurnalui. Mano teta jį užsisako, tad aš ją atpažinau iš fotografijos. Ji laiko save sodininkystės klausimų Elizabete Deivid* – pateikia vertingus patarimus, rašo elegantiškai bei originaliai. Mano tetai ji aukščiausias autoritetas. Ponia Kepstik nuolat rašo apie savo didingą sodą Kente. Ji man prisipažino neturinti jokio sodo Kente ir niekad neturėjusi. Tai išgalvotas sodas.

* Elizabeth David – viena garsiausių klasika tapusių Britanijos virimo knygų autorių, neginčijamas kulinarijos autoritetas.

Ji tvirtina, kad taip skaitytojai, o ir ji pati, gali sužinoti apie geriausią pasaulio sodą.

Neregimas klausytojas būtų nustebintas, kad Piersas kalba taip linksmai ir atsainiai, bet jo bendradarbiai buvo dėkingi poniai Modei Kepstik už jos ekscentriškumą, akimirkai praskaidrinusį jų nuotaiką.

Dalglišas suintriguotas paklausė:

– O kaip fotografijos? Ar tie straipsniai neiliustruoti?

– Ji fotografuoja pati, pasirenka vaizdus iš sodų, kuriuose lankosi, arba augalus iš Londono parkų. Čia ir yra pusė smagumo, sako ji: kaip surasti tokią perspektyvą, kad niekas nieko neįtartų. Ji niekur tiesiai nesako, kad nuotraukose vaizduojamas jos sodas. Sodas, kurį ji turi čia, yra šešių pėdų ilgio ir aštuonių pėdų pločio šiurkščios žolės lopinėlis, itin dažnai lankomas vietinių šunų, gėlių lysvė, kurioje mėgsta kapstytis katės, ir kokie trys neatpažįstamos veislės krūmokšniai, žiauriai apskabyti aplink gyvenančių vaikiščių.

– Stebiuosi, kaip ji jums tai prisipažino.

Keitė atsakė gerokai tolerantiškiau, negu tikėjosi Dalglišas:

– Jis labai moka sėdėti ir klausytis, supratingai kaip vaikas. Dažniausiai to pakanka.

– Na, aš ją pažinau. Paklausiau, ar dažnai važinėja į Kentą. Manau, ji metų metus saugojo savo paslaptį ir dabar tiesiog norėjo kam nors pasipasakoti. Čia ir yra didžiausias policijos darbo žavesys. Žmonės arba slepia nuo tavęs paslaptis, arba išpila viską nė neprašomi. Gaila, kad jūsų su mumis nebuvo, pone. Ji pasakė: „Siūlau pernelyg neįsitraukti į tai, kas vyksta tikrovėje, jaunuoli. Tai nepadeda siekti laimės“.

– Aš tikiuosi, ji išlaikė pakankamai tvirtus ryšius su tikrove ir gali normaliai atsakinėti į klausimus. Ar tarpuose tarp apsikeitimo filosofinėmis idėjomis ir diskusijų apie gyvatvores ji pasakė ką nors naudingo?

– Tik tiek, kad vakar vakare tikrai nieko neįleido pro lauko duris. Jos skambutis suskambo tuoj po septintos, bet ji buvo duše, ir kol priėjo prie durų atsiliepti, ten jau nieko nebebuvo. Ji sakė, kad to-

kių tuščių skambučių dažnai pasitaiko. Kartais išdykauja vietiniai vaikai, kartais kas nors supainioja numerį.

Keitė tarė:

– Tai galėjo būti žudikas. Kol ji priėjo prie durų, kas nors kitas galėjo jį įleisti.

Dalglišas atsakė:

– Taip ir buvo. Jei nepavyks išgauti, kas tai padarė, bent žinosime, kada jis atvyko, – aišku, jei jis tikrai įėjo taip, kaip mes manome. Ir viskas?

Keitė atsakė:

– Mes klausėme ponią Kepstik, kada ji paskutinį kartą matė ponią Karpenter. Tai buvo sekmadienį pusę keturių. Ponia Kepstik ėjo namo po pietų su drauge ir pamatė, kaip ponia Karpenter įeina į tą bažnyčią namų pusračio gale, šv. Jokūbo bažnyčią. Taigi tada ji buvo gyva. Bet mums tai nieko neduoda. Ir taip tą žinojome.

Dalglišas pagalvojo, kad ši informacija gali būti visai nereikšminga, nors truputį stebinanti. Bute nebuvo nieko, iš ko galėtum spręsti, kad ponia Karpenter lankosi bažnyčioje, bet bute išvis nebuvo daiktų, liudijančių apie jos pomėgius bei asmenybę, išskyrus tai, kad ji buvo uždaras žmogus. Jokio žmogaus gyvenimas negalėjo išlikti toks plynas kaip ši gyvenamoji erdvė. Tačiau sekmadienio popietė – keistas metas eiti į bažnyčią, nebent tuo laiku vyko mišios, bet tai būtų labai neįprasta. Gali būti, jog ji ėjo su kuo nors susitikti. Jis ne pirmą kartą susiduria su faktu, kad tokiose tuščiose, ramiose vietose paranku perduoti informaciją ar užduotį. Jei ji norėjo pakalbėti privačiai, nerizikuodama pasikviesti pašnekovą į savo butą, bažnyčia tam buvo labai tinkama vieta.

Keitė paklausė:

– Ar verta ten užeiti, pone? Manau, yra šansų, kad ji bus atidaryta.

Dalglišas priėjo prie stalo ir išėmė ponios Karpenter bei jos anūkės nuotrauką. Pusę minutės atidžiai į ją pasižiūrėjo nieko neišduodančiu veidu ir įsidėjo į piniginę.

– Šansų nemažai. Ji beveik visad atvira. Aš pažįstu parapijos kleboną, tėvą Presteiną. Jei čia įsivėlęs ir tėvas Presteinas, galime susilaukti komplikacijų.

Pažvelgusi į Dalglišą Keitė pastebėjo liūdną, truputį ironišką jo šypseną. Ji norėjo paklausti daugiau, bet pasijuto atsidūrusi nepažįstamoje aplinkoje. Įdomu, pagalvojo ji, ar yra tokia sritis, kurioje A. D. nesijaučia kaip namie? Tiesa, pasakojama, kad jis kaimo kunigo sūnus. Vadinasi, jis puikiai pažįsta jai tokią svetimą gyvenimo sritį; jai šv. Jokūbo bažnyčia kone prilygo mečetei. Religija – kaip praktinis gyvenimo vadovas, kaip mitų bei legendų šaltinis ar kaip filosofinė sąvoka – niekada nebuvo įžengusi į septinto aukšto butą Elisono Feirveterio pastate. Užtat jos moralinis ugdymas pasižymėjo paprastumu. Tam tikri veiksmai – skaitymas, kai reikia tvarkyti butą, per užmaršumą nenupirkti daiktai – jos senelei kėlė nepatogumus ar pasipiktinimą, vadinasi, buvo blogi. Kiti veiksmai buvo laikomi neteisėtais, vadinasi, pavojingais. Apskritai teisė Keitei pasirodė ir protingesnis, ir nuoseklesnis moralės vadovas, negu ekscentriškas jos senelės savanaudiškumas. Didžiulė valstybinė mokykla, jos lankyta miesto geto rajone, stengėsi suderinti septyniolikos tautybių moksleivių religinius įsitikinimus; todėl jos vadovai pasitenkino įskiepiję vaikams, kad didžiausia, o gal net vienintelė neatleistina nuodėmė yra rasizmas, o visi tikėjimai lygiai teisingi – arba neteisingi, priklauso nuo to, kuo nori tikėti. Daugiausia dėmesio būdavo skiriama religinėms mažumoms, jų šventėms ir apeigoms, turbūt remiantis prielaida, kad krikščionybė nuo pat pradžios atsidūrė geresnėje padėtyje ir dabar gali pati savimi pasirūpinti. Keitės asmeninis moralės kodeksas, apie kurį ji niekad nesikalbėdavo su senele, vaikystėje rėmėsi instinktyviu suvokimu, o paauglystėje susiformavo neatsižvelgiant į jokią aukštesnę galią. Kartais jis jai atrodydavo niūrus, tačiau kito ji neturėjo.

Dabar ji galvojo, ko ponia Karpenter ėjo į bažnyčią. Melstis? Turbūt meldžiantis bažnyčioje galima patirti ypatingą malonę, vadinasi, ir tikėtis didesnės sėkmės. Pailsėti? Tikrai ne; jos namai vos už aštuoniasdešimties jardų. Su kuo nors susitikti? Gali būti; didelė bažnyčia – gera susitikimo vieta. Tačiau iš apsilankymo šv. Jokūbo bažnyčioje ji nesitikėjo jokios naudos.

Jaunas konsteblis, budintis vestibiulyje, jiems išeinant atidavė pagarbą ir laiptais nubėgo prie automobilio. Dalglišas tarė:

– Ačiū, Praisai, mes pėsčiom. – Tada atsisuko į Piersą. – Piersai, grįžkite į policiją ir išjudinkite tyrimą. Tada nuvažiuokite į Polet Kortą ir praneškite apie įvykį. Pasakokite kiek galima mažiau. Lengtonui tai bus smūgis.

Piersas mąstė apie savus dalykus:

– Niekaip nepatikėčiau, pone. Jie ne mėsininkai. Ši žmogžudystė visai kitokia.

Keitė atsakė, slėpdama nekantrumą:

– Subtilumas ne tas. Bet jos susijusios. Kitaip negali būti. Jei mes neklystame, jei motyvas – apkaltinti Karpenter nužudžius Oldridž, tai mes ir vėl grįžtame į Polet Kortą.

– Tik tokiu atveju, jei pirmą žmogžudystę tikrai įvykdė saviškis. Imu tuo abejoti. Jei atskirsime patį nužudymą nuo to peruko ir kraujo...

Keitė jį pertraukė:

– Mano galva, tai padarė saviškis, o Karpenter buvo ir tebėra pagrindinė įtariamoji. Ji turėjo priemonių, motyvą ir galimybių.

Dalglišas tarė:

– Vieną dalyką mes jau žinome: trys kolegijos nariai turi alibi Karpenter žmogžudystei – Ulrikas, Kostelo ir Lengtonas. Aš kalbėjau su jais vakar vakare, ir nė vienas jų niekaip nebūtų galėjęs nusigauti į Sedžmur Kresentą iki pusės aštuonių. Mudu su Keite užeisime į bažnyčią, nes ji čia pat, tada prisijungsime prie tyrimo.

Namų pusratis buvo kone visiškai tuščias. Žinia apie žmogžudystę dar nespėjo pasklisti. Kai visi sužinos, susirinks įprastinis būrelis stebėtojų, besistengiančių kuo atsainiau stoviniuoti apdairiai nutolus nuo įvykio vietos ir sudaryti įspūdį, kad atsidūrė čia visiškai atsitiktinai.

Dalglišas ištarė tarsi kalbėdamasis su savimi:

– Tėvas Presteinas neeilinis žmogus. Sakoma, kad jis žino daugiau paslapčių, pasakytų klausykloje ir už jos, negu bet kuris kitas žmogus Londone. Jis tapo tarsi asmeniniu kapelionu rašytojams, priklausantiems Aukštajai anglikonų bažnyčiai – romanistams, poetams, mokslininkams. Be tėvo Presteino jie beveik neįsivaizduoja

tinkamo krikšto, santuokos ar laidotuvių. Gaila, kad jis niekad neparašys autobiografijos.

Bažnyčia buvo atvira. Dalglišui stumtelėjus, sunkios ąžuolinės durys lengvai pasidavė, ir jie įėjo į erdvią, saldžiai kvepiančią prieblandą, vietomis perskrodžiamą plyksčiojančių žvakių tarsi tolimų žvaigždžių. Kai Keitės akys apsiprato su prietema, didinga bažnyčia įgijo formą, ir Keitė apstulbusi akimirką stabtelėjo. Aštuonios lieknos marmuro kolonos rėmė stogą, papuoštą raudonais ir mėlynais medalionais, saugomą marmurinių angelų garbanotais plaukais ir išskėstais sparnais. Už didžiojo altoriaus buvo paauksuotas paveikslas; raudonos lempos šviesoje blankiai švytėjo šventųjų aureolės ir auksinių vyskupų mitrų eilės. Per visą pietinę sieną buvo nutapyta mėlynų ir rausvų tonų freska. Ji priminė Valterio Skoto „Aivenho" iliustraciją. Priešais esanti siena irgi buvo panašiai išpuošta, tačiau darbai buvo sustoję vos įpusėti, tarsi būtų pasibaigę pinigai.

Dalglišas pasakė:

– Vienas iš vėlyvųjų Baterfildo kūrinių, bet man atrodo, jog šį kartą jis gal kiek persistengė. Kaip jis jums?

Netikėtas ir Dalglišui nebūdingas klausimas ją sutrikdė. Trumpai pagalvojusi atsakė:

– Turbūt labai įspūdingas, bet man čia nejauku.

Atsakymas buvo nuoširdus. Gaila, kad nuskambėjo taip nevykusiai.

– Kažin, ar ponia Karpenter čia jautėsi jaukiai?

Bažnyčioje, be jų, buvo tik vienas žmogus – linksmo veido vidutinio amžiaus moteris, valiusi ir blizginusi paaukštinimą, ant kurio sudėtos maldaknygės ir vadovai po bažnyčią. Ji nusišypsojo lankytojams, norėdama, kaip pasirodė Keitei, pasisveikinti su jais ir sykiu užtikrinti, kad jiems netrukdys ir taktiškai ignoruos galimus pamaldumo pasireiškimus. Keitė pagalvojo, jog anglai žiūri į maldas kaip į būtinas fizines funkcijas, kurias geriausia atlikti kitiems nematant.

Dalglišas atsiprašė už trukdymą:

– Mes policijos pareigūnai, ir turiu pasakyti, jog esame čia oficialiu reikalu. Norėčiau paklausti, ar jūs buvote bažnyčioje sekmadienį, kai čia atėjo ponia Karpenter?

– Ponia Karpenter? Atrodo, aš jos nepažįstu. Ji nesilanko šioje bažnyčioje nuolatos, ar ne? Bet aš čia buvau sekmadienį tarp pamaldų. Mes stengiamės neuždaryti bažnyčios, todėl reikia žmonių, kurie galėtų kasdien čia praleisti po keletą valandų. Šią savaitę aš ateisiu dvi dienas, nes panelę Blek paguldė į ligoninę. Gal aš ją ir mačiau. Ar jai nutiko koks nemalonumas – turiu galvoje ponią Karpenter?

– Deja, ji buvo užpulta.

– Ir sunkiai sužalota? Kaip gaila. – Linksmame veide atsispindėjo nuoširdus susirūpinimas. – Turbūt ją apiplėšė. Netrukus po to, kai ji iš čia išėjo? Baisu.

Dalglišas išsiėmė ponios Karpenter nuotrauką ir padavė jai. Moteris iškart pasakė:

– Tai štai apie ką jūs kalbėjote. Taip, ji čia buvo sekmadienį popiet. Labai gerai ją atsimenu. Išpažinties ėjo tik trys žmonės, ir ji buvo viena jų. Išpažinčių sekmadieniais klausoma nuo trijų iki penkių. Tėvas Presteinas labai nuliūs, kad ją sužalojo. Dabar jis zakristijoje, jei norėtumėte su juo pasikalbėti.

Dalglišas iškilmingai jai padėkojo ir įsidėjo fotografiją. Jiems su Keite einant šonine nava, Keitė atsigręžė. Moteris stovėjo nuleidusi ranką su dulkių skuduru ir žiūrėjo jiems pavymui. Sutikusi Keitės žvilgsnį ji vėl pasilenkė ir ėmė energingai šiūruoti medį, tarsi sugauta nederamai smalsaujanti.

Zakristija buvo didelis kambarys į dešinę nuo didžiojo altoriaus. Jo durys buvo atviros, ir jiems pasirodžius tarpduryje, pagyvenęs žmogus atsisuko pasisveikinti su atvykusiais. Jis stovėjo prie spintos, rankose laikydamas sunkią oda įrištą knygą. Padėjo ją ant lentynos, uždarė spintos duris ir nė kiek nenustebęs prakalbo:

– Adamas Dalglišas, ar ne tiesa? Prašau įeiti. Nesimatėm jau kokius šešerius metus. Malonu jus matyti. Tikiuosi, jums viskas gerai?

Iš pirmo žvilgsnio jis neatrodė toks įspūdingas, kaip tikėjosi Keitė. Kažin kodėl ji įsivaizdavo, jog kunigas bus aukštesnis, liesu celibate gyvenančio mokslininko esteto veidu. Tėvas Presteinas buvo ne aukštesnis kaip penkių pėdų ir penkių colių. Jis buvo senas, tačiau anaiptol neatrodė silpnas. Žili plaukai tebebuvo tankūs, trumpai nurėžta šukuosena gaubė mėnulio formos veidą, labiau tinkantį komikui, ne kunigui. Burna plati, su humoro išraiška. Tačiau akys už akinių raginiais rėmeliais buvo ir aštrios, ir švelnios, o kunigui prabilus Keitė pagalvojo mažai kur girdėjusi malonesnį balsą.

Dalglišas atsakė:

– Man viskas gerai, dėkoju, tėve Presteinai. Ar galiu jums pristatyti detektyvę inspektorę Keitę Miskin? Deja, mes čia atvykome policijos reikalu.

– Taip ir pagalvojau. Kuo galiu padėti?

Dalglišas vėl išsitraukė fotografiją:

– Kiek žinau, ši moteris, ponia Dženetė Karpenter, sekmadienį popiet buvo išpažinties. Ji gyveno Kolston Korto dešimtame bute. Šį rytą radome ją jos kambaryje perpjauta gerkle. Esame beveik tikri, kad tai žmogžudystė.

Tėvas Presteinas pažiūrėjo į fotografiją, tačiau jos nepaėmė. Po to tyliai persižegnojo ir minutę pastovėjo užmerktomis akimis.

– Mums reikalinga bet kokia informacija, kurią jūs galite pranešti, kad sužinotume, kodėl ji buvo nužudyta ir kas ją nužudė. – Dalglišo balsas buvo šaltas, tvirtas, tačiau ramus.

Tėvas Presteinas nei pasibaisėjo, nei nustebo, tačiau atsakė:

– Žinoma, jei tik galėčiau padėti, aš taip ir padaryčiau. Tokia būtų mano pareiga ir mano noras. Bet iki sekmadienio aš nebuvau matęs ponios Karpenter. Viskas, ką dabar apie ją žinau, buvo man pasakyta per išpažintį, ir aš privalau saugoti išpažinties paslaptį. Man labai gaila, Adamai.

– Kažko panašaus aš tikėjausi ir bijojau.

Jis nesipriešino. Tai ką, pagalvojo Keitė, daugiau jie nieko nesužinos? Ji pamėgino sutvardyti frustraciją ir kitą emociją, veikiau primenančią pyktį negu nusivylimą. Ji tarė:

– Jūs, be abejo, žinote, kad nužudyta ir karališkoji advokatė Venišija Oldridž. Beveik nėra abejonių, kad šios dvi mirtys susijusios tarpusavyje. Nejau negalite mums pasakyti, ar ir toliau turėtume ieškoti ponios Oldridž žudiko?

Kunigas pažvelgė į Keitę, ir jo akyse ši pamatė gailestį ne tik dviem nužudytoms moterims, bet ir jai. Gailestis sukėlė jai apmaudą, kaip ir toji geležinė valia, kurios, kaip puikiai suprato, nepavyks palaužti.

Ji prakalbo šiurkščiau:

– Tai žmogžudystė, tėve. Žmogus, kuris nužudė jas abi, nužudys ir kitus žmones. Nejau negalit pasakyti vienintelio dalyko? Ar ponia Karpenter prisipažino nužudžiusi Venišiją Oldridž? Ar mes tuščiai švaistome laiką, ieškodami kito žudiko? Ponia Karpenter mirusi. Jai dabar neberūpi, išsaugosite jos išpažinties paslaptį ar ne. Ar ji nenorėtų, kad jūs mums padėtumėte? Ar nenorėtų, kad mes surastume jos žudiką?

Tėvas Presteinas atsakė:

– Vaikeli, mane saisto ne pareiga Dženetei Karpenter. – Jis atsigręžė į Dalglišą. – Kur ji dabar?

– Išvežė į lavoninę. Skrodimą atliks šiandien vakare, bet mirties priežastis aiški. Kaip sakiau, jai perpjovė gerklę.

– Ar turėčiau su kuo nors pasikalbėti? Man atrodo, ji gyveno viena.

– Kiek mums žinoma, ji gyveno viena ir šeimos neturi. Bet jūs, tėve, turbūt žinote apie ją daugiau negu aš.

Tėvas Presteinas atsakė:

– Jei daugiau nėra kam imtis atsakomybės, aš užsiimsiu jos laidotuvėmis. Man atrodo, ji būtų norėjusi rekviem. Jūs dar užeisit, Adamai?

– Žinoma. O kol kas imsimės kitų tyrimų.

Tėvas Presteinas palydėjo juos šonine nava. Priėjus duris jis pasisuko į Dalglišą:

– Gal aš ir galėsiu jums padėti. Prieš išeidama iš bažnyčios ponia Karpenter pasakė, kad parašys man laišką. Kai jį perskaitysiu, galėsiu su juo elgtis kaip tinkamas, net rodyti policijai. Gal ji persi-

galvojo, gal nėra jokio laiško. Bet jei parašė ir jei laiške, kaip žadėta, man suteikiama teisė perduoti jums visą jame esančią informaciją, aš pagalvosiu apie tai.

Dalglišas atsakė:

– Vakar vakare ji išsiuntė kažkokį laišką. Tiksliau pasakius, ją matė išeinančią iš namų su voku rankoje.

– Tada gali būti, kad tai ir buvo žadėtasis laiškas. Jei išsiuntė jį pirmosios klasės paštu, laiškas ateis rytoj rytą, nors niekad negalima tiksliai žinoti. Šiek tiek keista, kad gyvendama taip arti ji neįmetė laiško pro plyšį bažnyčios duryse, bet gal manė, kad siųsti paštu bus saugiau. Laiškus paprastai atneša tuoj po devynių. Aš čia būsiu pusę devynių, laikysiu ankstyvąsias mišias. Bažnyčia bus atvira, jei kartais sumanytumėte užeiti.

Jie padėkojo ir paspaudė kunigui ranką. Keitė pagalvojo, kad daugiau nėra ką kalbėti.

34

Buvo ta pati diena, šešta valanda vakaro. Hubertas Lengtonas stovėjo prie lango savo kabinete kolegijoje ir žvelgė į apšviestą kiemą.

Jis pasakė Lodui:

– Atsimeni, aš čia stovėjau likus dviem dienoms iki Venišijos mirties, ir mes kalbėjomės, kaip ji taps kolegijos prezidente. Atrodo, jog tai buvo prieš amžinybę, o juk praėjo tik aštuonios dienos. O dabar štai dar viena žmogžudystė. Dar vienas siaubas. Gal toks ir buvo Venišijos pasaulis, bet manasis tikrai kitoks.

Lodas atsakė:

– Tai neturi nieko bendra su kolegija.

– Inspektorius Tarantas, atrodo, mano kitaip.

– Atrodo, jis taip pat mano, – nors mums buvo labai sunku tą iš jo išgauti, – kad Dženetė Karpenter mirė tarp septintos ir aštuntos valandos vakaro. Jei taip, mes beveik visi turime patį geriausią alibi – asmenišką Adamo Dalglišo užtikrinimą. Hubertai, viskas baigėsi. Bent jau tai, kas blogiausia.

– Tu manai?

– Žinoma. Dženetė Karpenter nužudė Venišiją.

– Atrodo, policija taip negalvoja.

– Gal jiems ir nepatinka taip galvoti, bet nieko kito jie neįrodys. Pagaliau jie surado motyvą. Tarantas pats praktiškai tą pripažino, kai papasakojo, kas buvo ponia Karpenter. Puikiausiai įsivaizduoju, kaip viskas įvyko. Ponia Vatson netikėtai pasišalina. Ponia Karpenter viena atsiduria kolegijoje ir mato, kad joje likusi tik Venišija. Ji negalėjo atsispirti galimybei ateiti pas ją, apkaltinti netiesiogiai tapus jos anūkės mirties priežastimi. Įsivaizduoju, kaip Venišija į tai reagavo. Ji atplėšinėjo laiškus. Popieriaus peilis gulėjo ant stalo. Karpenter jį pačiupo ir suvarė į širdį. Gal ji ir nenorėjo nužudyti, tačiau tai padarė. Jei byla būtų patekusi į teismą, ji beveik neabejotinai būtų apkaltinta ne žmogžudyste, o netyčiniu nužudymu.

– O antroji žmogžudystė?

– Ar tu gali įsivaizduoti, kad kuris nors kolegijos narys perpjautų moteriai gerklę? Palik Dženetės Karpenter mirtį tirti policijai, Hubertai. Aiškintis žmogžudystes yra jų darbas, ne mūsų.

Lengtonas atsakė ne iš karto. Patylėjęs jis tarė:

– Kaip į tai reaguoja Saimonas?

– Saimonas? Turbūt jaučia palengvėjimą, kaip mes visi. Buvo labai nepatogu jaustis policijos įtariamuoju. Pradžioje toks išgyvenimas įdomus vien dėl naujumo, bet po ilgesnio laiko ima nusibosti. Tarp kitko, Saimonas, atrodo, nusiteikęs prieš Dalglišą. Neįsivaizduoju, kodėl, jis juk buvo labai mandagus.

Lodas patylėjo žiūrėdamas į Lengtoną, paskui prakalbo švelniau:

– Ar ne laikas sudaryti darbotvarkę trisdešimt pirmai dienai? Ar tu sutinki su pagrindiniais klausimais ir jų svarstymo tvarka? Rupertui ir Ketrinai siūlomos vietos kolegijoje. Hario kontraktas pratęsiamas metams, paliekant galimybę tęsti dar metus. Valeri skiriama kolegijos sekretore, o mes duodame skelbimą, jog ieškome dar vienos merginos – jai padėjėjos. Haris man sakė, kad pastaruoju metu Valeri turi per daug darbo. Metų pabaigoje tu paskelbi apie savo atsistatydinimą, visi sutinka, kad tavo vietą perimčiau aš. Kadangi dalyvaus ir žmonės iš Solsberio fligelio, siūlau įžangoje paminėti Venišijos mirtį. Policininkai nėra mums labai atviri, tad sa-

kyti beveik nėra ką, bet kolegijos nariai lauks kokio nors pareiškimo. Nepaleisk vadžių. Mums nereikia jokių klausimų ar spėliojimų. Kalbėk trumpai, laikykis faktų. Tiesa, ar esi tikras, kad apie atsistatydinimą nori pranešti ne susirinkimo pradžioje, o pabaigoje?

– Pabaigoje. Neverta švaistyti laiko oficialiems užuojautos pareiškimams, kad ir kokie nenuoširdūs jie būtų.

– Nenuvertink to, ką esi padaręs kolegijai. Bet dar bus tinkamesnis laikas oficialiems atsisveikinimams. Tarp kitko, man skambino iš Solsberio fligelio. Jie mano, kad susirinkimo pradžioje derėtų paskelbti dvi tylos minutes. Išmėginau, kaip tokį pasiūlymą priims Desmondas. Jis pasakė paminsiąs savo principus tiek, kad pasistengsiąs deramai apsirengti bet kokioms apeigoms, kurias mes sugalvosime surengti Templio bažnyčioje, tačiau esama veidmainysčių, kurių turėtų vengti net kolegija.

Lengtonas nenusišypsojo. Jis priėjo prie savo stalo ir paėmė susirinkimo dienotvarkę, surašytą elegantiška Lodo rašysena. Tarė:

– Mes dar nepradėjome galvoti apie atminimo apeigas. Venišijos kūnas dar net nekremuotas, o kitą savaitę mes priimsim visus punktus, kuriems ji priešinosi. Ar žmogui mirus nieko po jo nebelieka?

– Laimingiesiems turbūt išlieka meilė. Gal įtaka. Bet galia – ne. Mirusieji neturi galios. Tu religingas žmogus, Hubertai. Pameni Ekleziastiką? Kaip jis ten sakė, – kad gyvas šuo vertesnis už negyvą liūtą?

Lengtonas tyliai pacitavo:

– „Visi gyvūnai sensta kaip drabužis, nes saisto amžinas įsakas: visi turi mirti. Kaip lapams išsprogstant ant žalio medžio, vienam nukritus, išsprogsta kitas, taip ir vienai kūno ir kraujo kartai išmirus, užgimsta kita. Visi žmogaus darbai sudūlėja, ir tas, kuris juos padarė, nueina su jais.“*

Lodas atsakė:

– Tai tinka ir kolegijos sprendimams. Jei tu patenkintas, Hubertai, aš paimsiu darbotvarkę ir duosiu ją atspausdinti bei padauginti.

* Siracido (Ekleziastiko) knyga, 14, 17–19, ST, Lietuvos Biblijos draugija, Vilnius, 1999.

Tikriausiai kas nors skųsis, kodėl jos neišsiuntinėjome anksčiau, bet mes ir taip turėjome kuo rūpintis.

Jis priėjo prie durų, atsigręžė ir pažvelgė atgal. Lengtonas pagalvojo: „Ar jis žino, ar ketina pasakyti man, ar ketina paklausti?“ – ir staiga suprato, kad Lodas apie jį galvoja lygiai tą patį. Tačiau nė vienas nieko nebesakė. Lodas išėjo ir uždarė duris.

35

Kitą rytą Dalglišas paprašė, kad su juo į bažnyčią važiuotų Keitė, o Piersą paliko tęsti apklausų Midl Templyje. Keitei pasirodė, jog antroji žmogžudystė kuriam laikui užstojo pirmąją, įžiebė didesnį komandos narių įnirtį ir artėjančio pavojaus jausmą negu ponios Oldridž mirtis. Jei abi žmogžudystes įvykdė tas pats žmogus, – o ji beveik neabejojo, kad ponią Karpenter nužudė vyriškis, – tai jis priklauso prie tos pavojingos rūšies, kurios atstovai nesustoja po vienos žmogžudystės.

Tėvas Presteinas atvyko į bažnyčią anksčiau už juos ir Keitei paskambinus atidarė jiems šonines duris. Vesdamas juos trumpu koridoriumi į zakristiją jis paklausė:

– Ar nenorėtumėte kavos?

– Jei jums nesunku, tėve.

Jis atidarė spintą, išėmė didelį indą maltos kavos, pakelį cukraus ir du puodelius. Pildamas vandenį į arbatinuką ir įjungdamas jį į tinklą kunigas tarė:

– Pieno tuoj bus. Jo atneša Džo Polardas. Trečiadieniais jis patarnauja mišioms. Mudu su juo kavą gersime vėliau. O štai ir jis. Atrodo, girdžiu jo motociklą.

Jaunuolis, apsirengęs milžinišku motociklininko kostiumu, labiau tinkamu kelionei per Antarktidą negu Anglijos rudens dienai, įvirto į zakristiją ir nusiėmė šalmą.

– Labas rytas, tėve. Atsiprašau, kad neatvažiavau anksčiau. Šiandien mano eilė gaminti vaikams pusryčius, o Keno centrinėje gatvėje eismas tiesiog pragariškas.

Supažindindamas jį su policininkais tėvas Presteinas pasakė:

– Džo nuolat skundžiasi eismu, bet kai važiuoju motociklu kartu su juo, nepastebiu, kad jam tai labai trukdytų. Mes be galo nuotykingai vinguriuojam ir šokinėjam tarp autobusų, turiu pripažinti, lydimi tam tikros kritikos.

Džo, nepaprastai greitai nusimetęs odinius drabužius, šalikus ir megztinius, susisagstė sutaną ir lengvu įpratusio žmogaus judesiu užsimetė per galvą kamžą.

Tėvas Presteinas tylėdamas persirengė ir tarė:

– Susitiksim po mišių, Adamai.

Durys paskui juos užsidarė. Tai buvo sunkios geležimi kaustytos ąžuolo durys, pro kurias nieko nebuvo girdėti. Tikriausiai, pamanė Keitė, bažnyčioje bus susirinkusi šiokia tokia kongregacija. Ji įsivaizdavo ankstyvųjų mišių atėjusius tikinčiuosius: kelias senutes, dar mažiau senukų, gal keletą benamių, pamačiusių atviras duris ir užėjusių pasišildyti. Ar ponia Karpenter būdavo viena jų? Keitė manė, kad ne. Argi tėvas Presteinas nesakė, kad ji nebuvo nuolatinė jo kongregacijos narė? Tai kas ją atvedė į šią bažnyčią ieškoti jo patarimo, atlikti išpažinties, gauti išrišimo? Išrišimo už ką? Na, jei pasiseks, jie ir patys tą sužinos dar prieš išeidami iš bažnyčios. Žinoma, jei tik ponia Karpenter parašė žadėtąjį laišką. Gal jie per daug vilčių deda į tėvo Presteino žodžius. Ponią Karpenter matė išeinančią iš namų su laišku rankoje; tas laiškas galėjo būti skirtas kam tik nori.

Keitė sudrausmino save ir paliepė kantriai laukti. Buvo visiškai aišku, kad Dalglišas nesirengia kalbėtis, o ji labai seniai išmoko jausti jo nuotaikas ir tylėti, kai jam norisi tylos. Paprastai tai nebūdavo sunku. Jis buvo vienas iš nedaugelio jos pažįstamų žmonių,

kurių tylėjimas ne trikdė, bet teikė ramų palengvėjimą. Bet dabar jai būtų patikę pasikalbėti, išgirsti, kad ir jis jaučia panašų nekantravimą bei nerimą. Dalglišas sėdėjo labai ramiai, tamsią galvą palenkęs prie juodos kavos puodelio, suėmęs jį pirštais, tačiau negerdamas. Gal laukė, kol kava atvės, o gal visai ją pamiršo.

Galiausiai ji stodamasi tarė:

– Čia būdami neišgirsime, kaip atneš paštą. Gal geriau palauksiu prie durų.

Jis neatsakė. Laikydama rankoje puodelį, ji išėjo į siaurą koridorių priešais šonines duris. Minutės slinko siutinančiai lėtai. Tačiau atokiau nuo Dalglišo ji bent galėjo išreikšti nekantravimą ryžtingai žingsniuodama koridoriumi ir dažnai dirsčiodama į laikrodį. Devynios valandos. Kaip ten sakė tėvas Presteinas, paštą atneša apie devintą ar kiek vėliau? „Kiek vėliau" gali reikšti ką tik nori. Gal jiems teks laukti pusę valandos. Penkios po devynių. Septynios po. Ir štai paštą atnešė. Ji neišgirdo jokių žingsnių už sunkių durų, bet pašto dėžė staiga prasivėrė ir vidun dunksteldamas įkrito paštas: du dideli gelsvi vokai, pora sąskaitų, didelis storas baltas vokas su užrašu „Asmeniškai", adresuotas tėvui Presteinui išsilavinusio žmogaus rašysena, žmogaus, kuriam rašymas nėra sunkus darbas. Panašaus dydžio, tos pačios firmos vokus ji buvo mačiusi ponios Karpenter bute. Be abejo, tai ir yra tas, kurio jie laukė. Ji nunešė voką Dalglišui ir pasakė:

– Jis atėjo, pone.

Šis paėmė laišką ir padėjo jį ant stalo, paskui greta dailiai sukrovė visus kitus vokus.

– Panašu, kad taip, Keite.

Ji pamėgino nuslėpti nekantrumą. Laiškas, nenatūraliai baltas ant tamsaus ąžuolinio stalo, gulėjo tarsi lemties ženklas.

– Kiek laiko užtruks mišios, pone?

– Paprastos mišios, be pamokslo, gal kokį pusvalandį.

Ji dar kartą pažvelgė į laikrodį: liko kokios penkiolika minučių.

Tačiau spėjo praeiti beveik pusvalandis, kai atsidarė durys ir zakristijoje pasirodė tėvas Presteinas su Džo. Džo nusirengė bažnyti-

nius rūbus, susivilko savo daugiasluoksnį motociklininko kostiumą ir vėl virto didžiuliu metaliniu vabzdžiu.

Jis tarė:

– Šį rytą nelauksiu kavos, tėve. O, visai pamiršau, Merė prašė pasakyti, kad sekmadienį ji tvarkys gėles prie Švenčiausiosios Mergelės, nes panelė Pričard ligoninėje. Jūs girdėjote, kad ją operavo, tėve?

– Taip, Džo, girdėjau. Aplankysiu popiet, jei jai sveikata leis priimti lankytojus. Padėkok nuo manęs Merei, gerai?

Jie išėjo drauge, Džo dar kažką kalbėjo kunigui. Laukujos durys trinkteldamos užsidarė. Keitė pamanė, kad kartu su Džo išėjo normalus pasaulis, kuriame ji gyveno ir kurį suprato; ji pasijuto dvasiškai izoliuota ir fiziškai sukaustyta. Smilkalų kvapas staiga ėmė slėgti, pati zakristija pasirodė klaustrofobiška ir keistai grėsminga. Ji pajuto neprotingą troškimą pačiupti laišką ir išsinešti į gryną orą, o ten perskaityti viską, kas jame rašoma, – žinoma, tas laiškas labai svarbus, gal net lemtingas jų tyrimui, tačiau vis vien tai tik laiškas.

Tėvas Presteinas sugrįžo. Jis paėmė laišką, tarė:

– Minutei tave paliksiu, Adamai, – ir vėl išėjo į bažnyčią.

– Ar jūs nemanote, kad jis jį sunaikins? – Vos ištarusi šiuos žodžius Keitė pasigailėjo prasižiojusi.

Dalglišas atsakė:

– Ne, nesunaikins. Duos jį mums arba ne, tai priklausys nuo to, kas ten rašoma.

Jie laukė. Laukti teko ilgai. Keitė galvojo: „Jis privalo mums jį duoti. Tai įkaltis. Jis neturi teisės slėpti įkalčius. Turi būti kažkoks būdas, kaip jį priversti atiduoti laišką. Negalima įrodyti, kad laišką gina išpažinties paslaptis. Kodėl jis taip ilgai? Negali būti, kad laiškui perskaityti jam reikia daugiau kaip dešimties minučių. Ką jis ten veikia? Gal klūpo prieš altorių ir meldžiasi savo Dievui“.

Dėl kažkokios nesuvokiamos priežasties ji prisiminė dar vieną pokalbį su Piersu apie keistą jo studijų kurso pasirinkimą. Dabar ji stebėjosi, kad Piersas taip kantriai pakentė jos kamantinėjimą.

– Ką tau duoda ta teologija? Juk trejus metus ją studijavai. Ką, ji išmokė, kaip reikia gyventi? Atsakė į kokius nors klausimus?

– Kokius klausimus?

– Į tuos, svarbiausius. Kuriuos klausti nėra jokios prasmės. Kam mes čia esame? Kas bus, kai numirsime? Ar tikrai turime laisvą valią? Ar Dievas egzistuoja?

– Ne, į klausimus ji neatsakė. Teologija kaip filosofija, ji tau tik pasako, ko klausti.

– Aš žinau, ko klausti. Man trūksta atsakymų. O kaip išmokti gyventi? Ar tai irgi ne filosofija? Kokia tavo filosofija?

Jis atsakė lengvai, tačiau, kaip jai pasirodė, sąžiningai:

– Patirti kuo daugiau laimės. Nekenkti kitiems. Nezirzti. Tokia seka.

Tai buvo visai protingas gyvenimo pagrindas. Tiesą sakant, labai panašus į jos. Neverta stoti į Oksfordą, kad tą sužinotum. Bet ką jis duoda, kai susiduri su nukankintu ir nužudytu vaiku arba pamatai lavoną, primenantį paskerstą gyvulį, iki kaulo perrėžta gerkle? Gal tėvas Presteinas mano, kad žino atsakymą. Jei taip, ar jį tikrai galima rasti šioje pritemdytoje, smilkalais prakvipusioje erdvėje? Na, kiekvienam reikia tikėti tuo, ką daro, nesvarbu, ar jis kunigas, ar policininkas. Tam tikrą akimirką reikia pasakyti: šituo aš tikiu. Šiam dalykui ištikimai tarnausiu. Jai tai buvo tarnyba policijoje. Tėvas Presteinas pasirinko atsidavimą ezoteriškesniam darbui. Abiem bus sunku, jei jų lojalumai susikirs.

Durys atsivėrė ir įėjo tėvas Presteinas. Jis buvo labai išblyškęs. Ištiesė laišką Dalglišui ir tarė:

– Ji man suteikė teisę atiduoti laišką jums. Paliksiu jus, kad galėtumėte ramiai perskaityti. Tikriausiai turėsite jį pasiimti.

– Taip, mums jo reikės, tėve. Žinoma, aš jums išrašysiu kvitą.

Tėvas Presteinas nebuvo įdėjęs laiško atgal į voką.

Dalglišas tarė:

– Jis ilgesnis, negu tikėjausi. Turbūt todėl nespėjo jo išsiųsti pirmadienį. Tikriausiai užtruko visą dieną, kol parašė.

Tėvas Presteinas atsakė:

– Ji buvo anglų kalbos mokytoja. Rašytinė kalba jai buvo tokia pat artima kaip šnekamoji. Man atrodo, jai reikėjo parašyti šį laišką, išsakyti tiesą ir sau, ir mums. Aš grįšiu prieš jums išeinant.

Jis vėl išėjo į bažnyčią ir uždarė duris.

Dalglišas paklojo laišką ant stalo. Keitė prisitraukė kėdę arčiau jo, ir jie perskaitė kartu.

36

Dženetė Karpenter negaišo laiko įžangai. Laišką padiktavo poreikis, stipresnis už visus pažadus tėvui Presteinui.

Brangus tėve,

Man beveik palengvėjo, kai Rouzė nusižudė. Žinau, kad baisu rašyti tokius dalykus; išpažinti tokią baisią tiesą irgi buvo sunku. Bet aš nemanau, kad būčiau sugebėjusi toliau gyventi šalia jos sielvarto, neišeidama iš proto. Jai manęs reikėjo, negalėjau jos palikti. Buvome sukaustytos bendro sielvarto – mano sūnaus mirties, jos dukters mirties, – bet ją nužudė Emilės mirtis. Net jei ji nebūtų sukaupusi tų „Distalgesic“ tablečių ir neužgėrusi jų buteliu raudono vyno, vis tiek būtų mirusi nuo sielvarto, tik lėčiau. Ji slankiojo po namus tarsi zombis užgesusiomis akimis ir lyg užprogramuota dirbo smulkius namų ruošos darbus. Kai kartais nusišypsodavo, atrodydavo, kad jai sutraukė lūpas. Klusnus, nuolankus jos tylėjimas buvo beveik baisesnis už nevaldomos raudos priepuolius. Kai aš stengdavausi ją paguosti, be žodžių apkabindama, ji nesipriešindavo ir nereaguodavo. Mums trūko žodžių. Nė viena neturėjome

ką pasakyti. Gal tai ir buvo blogiausia. Aš tik žinojau, kad jos širdis plyšusi; dabar žinau, kad ši frazė nėra sentimentalus perdėjimas; žlugo viskas, kas sudarė jos savastį. Kiekvieną valandą ji naujai išgyveno juodą Emilės nužudymo siaubą. Aš tik stebiuosi, kad būdama tokia išsekusi, tokia nuasmeninta ji rado jėgų ir valios užbaigti kančias ir parašyti man paskutinį rišlų laišką.

Aš sielvartavau su ja ir dėl jos. Aišku, kad sielvartavau; aš irgi mylėjau Emilę. Apraudojau Emilę, kurią pažinojau, apraudojau visus mirusius, nukankintus vaikus. Bet mano sielvartą paskandino pyktis – klaikus, viską apimantis pyktis, – kuris nuo pat pradžios buvo sutelktas į Venišiją Oldridž.

Jei Dermoto Bylo nebūtų pripažinę kaltu, gal būčiau kaip nors sugalvojusi, kad jis už viską sumokėtų. Bet Bylas sėdėjo kalėjime, jam skirtas mažiausiai dvidešimt metų nuosprendis. Kai jis išeis į laisvę, manęs jau nebus. Todėl mano neapykanta atrado kitą tikslą, ji susikaupė į moterį, gynusią jį per pirmąjį teismo procesą. Gynyba buvo puiki: didis teisminės logikos triumfas, meistriška Karūnos liudytojų apklausa, dar viena asmeninė pergalė. O Dermotas Bylas buvo paleistas ir galėjo toliau žudyti. Šį kartą jam pasitaikė Emilė, kuri važiuodama dviračiu namo iš už mylios esančio kaimelio su pilnu maisto krepšiu išgirdo vienišu keliu riedant jo mašinos ratus. Šį kartą Oldridž atsisakė būti gynėja. Girdėjau, kad ji niekad du kartus neatstovauja tam pačiam klientui. Gal net jai tam nepakaktų arogancijos. Šį kartą jam nepavyko išsisukti.

Nemanau, kad mano neapykanta Oldridž buvo naivi. Aš žinau visus argumentus, žinau, ką jos naudai pasakytų visi jos kolegos teismo gynėjai. Ji dirbo savo darbą. Kaltinamasis turi teisę į gynybą, kad ir kokia akivaizdi atrodytų jo kaltė prieš išsiaiškinant visus faktus, kad ir koks šiurpus būtų įvykdytas nusikaltimas, kad ir kokia atgrasi atrodytų jo išvaizda ar bjaurus charakteris. Jo gynėjas neprivalo tikėti jo nekaltumu; jis turi tik patikrinti prieš kaltinamąjį pateiktus įrodymus, ir jei Karūnos kaltinime randa bent mažiausią spragą, turi ją praplatinti tiek, kad kaltinamasis galėtų iššliaužti į laisvę. Ji žaidė labai pelningą žaidimą pagal sudė-

tingas taisykles, sukurtas jos priešininkų nepatogumui (ar man tik taip atrodė), ir kartais laimėdavo šį žaidimą žmogaus gyvybės kaina. Aš tenorėjau tik štai ko: kad ji pati bent kartą sumokėtų už savo pergalę. Daugelis mūsų turime gyvendami susitaikyti su ankstesnių darbų padariniais. Veiksmai turi pasekmes. Tai viena pirmųjų pamokų, kurias privalome išmokti vaikystėje, bet kai kurie žmonės jos taip ir neišmoksta. Ji pasiekdavo savo pergales ir laikydavo, kad tuo viskas baigiasi; kitiems teks patirti pasekmes, kitiems teks mokėti. Norėjau, kad šį kartą sumokėtų ji.

Tik po Rouzės mirties pyktis ir pagieža išaugo į kažką stipresnio; dabar turiu sutikti, jog tai tapo apsėdimu. Gal taip iš dalies nutiko dėl to, kad nebelikus būtinybės rūpintis Rouze bei ją guosti mano galvoje ir širdyje atsirado daug vietos apmąstymams. Gal taip nutiko ir dėl to, kad mirus Rouzei aš praradau tikėjimą. Turiu galvoje ne krikščioniškąjį tikėjimą, tą Aukštosios bažnyčios traktarianų palaikomą garbinimo tradiciją, kurioje buvau išauklėta ir kurioje visad jaučiausi kaip namie. Aš nustojau tikėti Dievą. Nepykau ant jo – tą būtų buvę galima suprasti. Dievas veikiausiai pratęs prie žmonių pykčio. Juk Jis pats jo prašosi. Tiesiog vieną rytą prabudau jausdama tą patį sielvartą, pasiruošusi tiems patiems nuobodiems kasdieniams darbams, ir pajutau absoliučiai tiksliai žinanti: Dievas mirė. Tarsi iki tol visą gyvenimą būčiau girdėjusi plakant nematomą širdį, kuri dabar nutilo visiems laikams.

Aš nejaučiau apgailestavimo, tik begalinę vienatvę. Atrodė, jog su Dievu numirė visas gyvasis pasaulis. Pradėjau nuolatos sapnuoti tą patį sapną, iš kurio pabusdavau ne persigandusi ir klykdama, kaip Rouzė po košmarų apie Emilės mirtį, bet prislėgta neapsakomo liūdesio. Tame sapne aš stovėdavau saulei leidžiantis tuščiame paplūdimyje, o beribė jūra bangavo, skalavo man kojas, plovė žvirgždelius iš po mano pėdų. Nebuvo nė vieno paukščio, ir aš žinojau, kad jūroje nėra gyvybės, kad gyvybės nebėra visoje žemėje. Paskui iš jūros imdavo eiti jie, praeidavo pro mane nieko nesakydami ir nežiūrėdami į mane – didžiulė mirusiųjų armija. Mačiau su jais einančius Ralfą, Emilę ir Rouzę. Jie manęs nematė

ir negirdėjo, o kai stengdavausi juos prišaukti ar paliesti, delnais pajusdavau tik šaltą jūros rūką. Aš šiaip taip nulipdavau žemyn ir įsijungdavau BBC World Service, beviltiškai trokšdama išgirsti drąsinantį žmogaus balsą. Būtent šioje tuštumoje, šioje vienatvėje ir iškerojo mano apsėdimas.

Iš pradžių jis buvo paprastas: troškau, kad kas nors nužudytų Oldridž dukterį ir išvengtų bausmės, tačiau tai buvo tik mano slaptos svajos. Tokio dalyko negalėjau surežisuoti, tiesą sakant, širdies gilumoje net nenorėjau. Nebuvau virtusi pabaisa. Tačiau iš šios slaptos fantazijos išsivystė tikroviškesni planai. O jei koks nors jaunuolis, apkaltintas sunkiu nusikaltimu – žmogžudyste, išprievartavimu, apiplėšimu – ir teisme Oldridž apgintas, po išteisinimo nutartų suvilioti, gal net vesti jos dukterį? Žinojau, kad ji turi dukterį. Po vienos sėkmingiausių jos bylų laikraštyje buvo nuotrauka, straipsnyje apie motinas ir dukteris, kurie tapo tokie populiarūs savaitgalio prieduose. Nuotrauka buvo nesentimentali, tačiau rūpestingai surežisuota; jiedvi buvo kartu, mergaitė, Oktavija, spoksojo tiesiai į kamerą, nesistengdama slėpti sutrikimo ir nepasitenkinimo. Ši nuotrauka man pasakė daugiau negu visas atsargiai parašytas straipsnis, neabejotinai pirma duotas peržiūrėti jo pagrindinei herojei. Negailestinga fotoobjektyvo akis išryškino seną kaip pasaulis istoriją: gražuolė motina, kuriai viskas sekasi, ir negraži, kupina apmaudo duktė.

Jei sugalvosiu imtis tokio plano, man prireiks pinigų. Jaunuolį teks papirkti, pasiūlius tokią grynų pinigų sumą, kuriai jis negalėtų atsispirti. Man teks persikelti į Londoną, kad daugiau sužinočiau apie Venišijos Oldridž gyvenimą, jos kasdienybę, kur jiedvi su dukra gyvena, kuriame teisme bus nagrinėjama nauja jos byla. Man teks aplankyti kuo daugiau bylų, kuriose ji dalyvaus, jei tik nusikaltimas pakankamai sunkus, o kaltinamasis – jaunas vyriškis. Visai tai atrodė įmanoma. Jau buvau nusprendusi parduoti namą, kuriame gyvenau su Rouze ir Emile; jis priklausė man. Ipoteka buvo seniai išmokėta. Pardavus namą man užteks pinigų įsigyti mažam patogiam butui Londone ir dar daugiau negu pakan-

kamai liks papirkimui. Pasistengsiu susirasti valytojos darbą Midl Templyje, kad vėliau galėčiau pereiti dirbti į Venišijos kolegiją. Visam tam reikės laiko, bet aš neskubėjau. Dukteriai, Oktavijai, buvo tik šešiolika. Mano planui reikėjo, kad ji būtų pilnametė; nenorėjau, kad jos motina pareikalautų jai teismo skirto globėjo, siekdama išvengti nepageidaujamų vedybų. Be to, reikėjo gerai pasirinkti jaunuolį. Nuo šio pasirinkimo priklausė viso sumanymo sėkmė. Čia nebuvo galima suklysti. Turėjau vieną didžiulį privalumą: daugiau kaip trisdešimt metų dirbau mokytoja ir beveik visą laiką mokiau paauglius. Maniau, kad nesunkiai įžvelgsiu man reikalingus būdo bruožus: pasipūtimą, aktorinius sugebėjimus, godumą ir beatodairiškumą. Maža to, dirbdama kolegijoje galėsiu skaityti Venišijos Oldridž užrašus. Žinosiu apie jo gyvenimą, apie jo praeitį daugiau, negu jis galės sužinoti apie mano.

Viskas įvyko pagal planą. Smulkmenos neturi reikšmės; policija dabar jas jau žino. Žinau, kad jie kalbėjo su panele Elkington. Galiausiai atsidūriau ten, kur siekiau atsidurti: turėjau butą Londone, kuriame galėjau tikėtis privatumo, dirbau Oldridž kolegijoje ir kartais galėdavau lankytis jos namuose. Viskas ėjosi taip sklandžiai, kad jei būčiau prietaringa, galėčiau patikėti, jog mano didysis kerštas nulemtas iš aukščiau, o mano mažutį laivelį gena palankus vėjas. Tada aš nevartojau žodžio „kerštas". Skyriau sau ne tokį niekingą vaidmenį, siekiau atlyginti už neteisybę, pamokyti ją. Dabar žinau, kad iš tiesų rengiau keršto planą, siekiau keršto teikiamo pasitenkinimo, kad mano neapykanta Venišijai Oldridž buvo asmeniškesnė ir sudėtingesnė, negu galėjau sau prisipažinti. Dabar žinau, kad buvau neteisi, kad dariau blogį. Bet žinau, kad tik tai padėjo man neišeiti iš proto.

Man atrodo, iš pat pradžių susitaikiau su mintimi, kad mano sėkmė priklauso nuo atsitiktinumo. Gal niekad nerasiu tinkamo jaunuolio, o jei ir rasiu, gal jam nieko neišeis su Oktavija. Paradoksalu, bet suvokimas, kad ne visi įvykiai paklūsta mano valdymui, padarė mano planą racionalų ir patikimą. Ne kaprizo vedama keičiau visą savo gyvenimą. Man reikėjo parduoti namą,

ištrūkti, išsivaduoti nuo smalsių nepažįstamų žmonių žvilgsnių ir nerangios draugų užuojautos, to nuvalkioto žodžio, patogiai tinkamo pridengti įvairiems jausmams, pradedant meile, baigiant abipuse kaimyniška tolerancija. Kai pasakiau jiems: „Nerašykit man, turiu kelis mėnesius pabūti visai viena, išsilaisvinti iš praeities", mačiau jų akyse palengvėjimą. Jiems buvo sunku bendrauti su mane slegiančiu sielvartu. Kai kurie draugai, ypač turintys vaikų, net nemėgino to daryti; po vienintelio laiško ar apsilankymo atsiribojo nuo manęs, tarsi aš būčiau užkrečiama. Yra keletas siaubingų dalykų, tarp jų ir vaiko nužudymas, paliečiančių giliausias mūsų baimes, kurias bijome patys sau prisipažinti, kad piktavalė lemtis nepajustų mūsų įsivaizduojamo pasibaisėjimo gelmių ir nesmogtų pergalingo smūgio, paversdama jį tikrove. Klaikiausių nelaimių ištikti žmonės šioje žemėje visad prilygsta raupsuotiesiems.

Tada aš susipažinau su ponu Frogetu. Aš iki šiol nežinau jo vardo. Man jis visad bus ponas Frogetas, o aš jam – ponia Hamilton. Aš pasinaudojau savo mergautine pavarde, nes ji man pažįstama ir neleis išsiduoti. Nepasakiau jam savo vardo, nepapasakojau apie savo praeitį, kur gyvenu ar kur dirbu. Pirmą kartą mes susitikome Old Beilio Antrojo teismo lankytojų galerijoje. Yra žmonių, kurie nuolatos lanko įdomius ar svarbius teismo procesus, ypač jei jie vyksta Old Beilyje, ir po pirmo susitikimo aš jį matydavau kiekvieną kartą: jis buvo neįspūdingas maždaug mano amžiaus žmogelis, visada labai tvarkingai apsirengęs, jis, kaip ir aš, kantriai sėdėdavo visą procesą, kai sensacijų ieškotojai išeidavo ieškoti gyvesnių pramogų; smulkiomis, dailiomis rankomis jis kartais kažką užsirašinėdavo, tarsi stebėdamas ir komentuodamas pagrindinių veikėjų vaidybą. Tai, ką mes stebėjome, iš tiesų buvo vaidyba, užtat reginys ir būdavo toks patrauklus. Tai buvo spektaklis, kuriame vieni veikėjai mokėjo savo žodžius ir žinojo siužetą, kiti būdavo nerangūs mėgėjai, pirmą kartą pasirodantys baugioje, nepažįstamoje scenoje, tačiau visų jų vaidmenys buvo sužymėti pjesėje, teikusioje žiūrovams aukščiausią pasitenkinimą: niekas nežinojo, kokia bus pabaiga.

Kai susitikome kokį pustuzinį kartų, ponas Frogetas pradėjo atsargiai sveikintis su manimi, tačiau prakalbino tik tada, kai man staiga pasidarė silpna, kaltintojui pradėjus įžanginėje kalboje pasakoti apie ypač kraupų vaikų niekinimo ir piktnaudžiavimo atvejį. Tai buvo pirmas toks procesas, kurį stebėjau. Sakydavau sau, kad pasitaikys akimirkų, kai man bus sunku tęsti sumanytą darbą, bet tokio atvejo nebuvau numačiusi: peruku ir mantija pasipuošęs kaltintojas ramiu išsilavinusio žmogaus balsu be jokių pagražinimų ir beveik be emocijų pasakojo apie globos namuose gyvenančių berniukų kankinimus bei žeminimus. Tas teismo procesas man nebuvo naudingas. Beveik iškart supratau, kad seksualiniai kaltinimai netiks. Kaltinamieji būdavo arba atstumiantys, arba, dažniausiai, pasigailėtini padarai, kurių netinkamumą mano tikslams suprasdavau tą pačią akimirką, kai tik jie pasirodydavo kaltinamųjų suole. Tą kartą nuleidau galvą tarp kelių, ir silpnumas beveik praėjo. Žinojau, kad turiu išeiti, pasistengiau tai padaryti kuo nepastebimiau, tačiau sėdėjau gausiai prisigrūdusioje galerijoje, ir trukdymo negalėjau išvengti.

Išėjusi iš galerijos pamačiau, kad šalia eina tas žmogelis. Jis tarė:

– Labai atsiprašau, kad trukdau, bet aš pamačiau, kad jums pasidarė negera, o su jumis nieko nėra. Gal galėčiau kuo padėti? Ar nesutiktumėte nueiti išgerti puodelio arbatos? Aš dažnai vaikštau į labai padorią mažą kavinukę čia netoliese. Ten tikrai labai švaru.

Jo žodžiai, kalbos tonas, atsargus oficialumas, beveik prilygstantis nedrąsai, nuskambėjo be galo senamadiškai. Atsimenu, įsivaizdavau juokingą vaizdą, kaip mudu stovime ant „Titaniko“ denio, ir jis man sako: „Gal malonėsite, ponia, leisti man pasiūlyti jums savo globą ir padėti įlipti į šią gelbėjimo valtį“. Pažvelgusi į nuoširdžiai susirūpinusias jo akis po storais akinių stiklais pajutau, kad jis nekelia nepasitikėjimo. Mano karta turi instinktą, – kurį dabartinės jaunos moterys prarado, – aiškiai sakantį, kuriais vyrais galima pasitikėti. Taigi mudu nuėjome į mažą padorią ka-

vinę, vieną iš tų nesuskaičiuojamų vietų, kuriose valgo įstaigų tarnautojai bei turistai: ten gamina šviežius sumuštinius su įvairiais įdarais, sudėtais į po prekystaliu stovinčius dubenis, – kiaušiniais, sardinių įdaru, tunu, kumpiu, galima gauti geros kavos ir stiprios arbatos. Jis nuvedė mane prie kvadratinio kampe stovinčio staliuko, apdengto staltiese raudonais ir baltais langeliais, atnešė du puodelius arbatos ir du šokoladinius eklerus. Paskui palydėjo mane iki metro stotelės ir atsisveikino. Mes pasisakėme vienas kitam savo pavardes, nieko daugiau. Jis nepaklausė, ar man toli važiuoti iki namų ar kur gyvenu, aš pajutau, jog jis iš prigimties nelinkęs smalsauti ir rūpinasi, jog aš nepagalvočiau, kad pasinaudojęs savo pagalba išprovokuos mane artumui, kurio netroškau.

Taip prasidėjo mūsų pažintis. Tai nebuvo draugystė – ir kaip galėjo būti, kai aš jam tiek mažai pasakiau apie save? – tačiau ji teikė panašią į draugystės paguodą, neprimesdama papildomų įsipareigojimų. Po teismo posėdžių įpratome kartu gerti arbatą toje pačioje ar kurioje nors panašioje kavinėje. Per pirmą mūsų susitikimą aš nerimavau – ne dėl to, kad jis gali pradėti perdėtai smalsauti, bet kad jam bus labai keistas mano nekalbumas, o dar keistesnis papratimas savaitę po savaitės sėdėti teisme klausantis liūdnų, dažnai nestebinančių pasakojimų apie žmonių silpnybes – silpnybes bei ydas. Tačiau panašu, jog šie dalykai jį mažiausiai jaudino. Jis buvo apsėstas baudžiamosios teisės, ir mano išgyvenamas didelis susidomėjimas jam atrodė natūraliausias dalykas pasaulyje. Jis daug pasakojo apie save ir, atrodo, net nepastebėjo, kiek mažai pasisakiau aš. Per mūsų trečią susitikimą jis man pasakė vieną dalyką, kuris mane trumpam išgąsdino, tačiau vėliau supratau, jog joks pavojus man negresia ir jog tai galima laikyti dar vienu būsimos mano sumanymo sėkmės ženklu. Jis kadaise dirbo mokytoju parengiamojoje mokykloje, priklausiusioje Venišijos Oldridž tėvui, ir vaikystėje gerai ją pažinojo. Jis tvirtino, – tada pirmą kartą pastebėjau tam tikrą jo pasipūtimą, kuris, kaip pasirodė vėliau, buvo neatskiriama jo asmenybės dalis, – kad tai jis išmokęs ją

pamėgti teisę, padėjęs jai žengti pirmuosius tokios stulbinančios karjeros žingsnius. Kai pakėliau arbatos puodelį, mano ranka sudrebėjo, ir truputis arbatos išsipylė į lėkštelę. Sekundę palaukiau, kol drebulys praeis, ir ramiai supyliau ją atgal. Nežiūrėdama į jį tvirtu balsu paklausiau, išreikšdama ne daugiau kaip atsitiktinį susidomėjimą:

– Ar jūs ir dabar susitinkate? Turbūt ji labai patenkinta, žinodama, kad jūs ir toliau domitės jos karjera. Tikriausiai padeda jums gauti vietą teisme.

– Ne, mes nesusitinkame. Aš stengiuosi atsisėsti taip, kad išlikčiau nepastebėtas, – nors pavojus nedidelis. Tačiau jai galėtų pasirodyti, kad aš lendu į akis. Viskas buvo labai seniai, gal ji mane jau pamiršo. Bet aš stengiuosi nepraleisti jos bylų. Stebėti jos karjerą tapo mano hobiu, bet ne visad lengva iš anksto sužinoti, kokiame procese ji dalyvaus.

Aš impulsyviai atsakiau:

– Ko gero, galėčiau jums padėti. Turiu draugę, kuri dirba jos kolegijoje. Žinoma, tiesiai paklausti ji negali, jos pareigos gana menkos, bet juk yra teismų grafikai. Tikriausiai galėčiau jums sužinoti, kokioje byloje ketina dalyvauti ponia Oldridž ir kokiame teisme vyks procesas.

Ponas Frogetas buvo nuoširdžiai, beveik iki gailesčio, dėkingas. Jis pasakė:

– Tada jums prireiks mano adreso, – ir, išsitraukęs savo bloknotėlį, užrašė man adresą, spausdamas savo mažas rankutes vieną prie kitos tarsi letenėles. Užrašęs rūpestingai išplėšė lapelį ir padavė man. Jei jam ir pasirodė keista, kad aš neatsakiau tolygiu pasitikėjimu ir nedaviau jam savo adreso, tai niekuo to neparodė. Aš pamačiau, kad jis gyvena – turbūt iki šiol – bute Gudmajyje, Eskekse, veikiausiai tokiame šiuolaikiškame daugiaaukštyje, pilname mažų, vienodų butų. Po to kartkartėmis nusiųsdavau jam atviruką, užrašiusi tik datą ir vietą – „Vinčesterio Karūnos teismas, spalio 3“ – ir pasirašiusi tik savo inicialais J. H. Aišku, ne kiekvieną kartą sutikdavau jį teisme. Jei kaltinamoji būdavo moteris arba žmogus, aiškiai netinkamas mano tikslui, aš į teismą neidavau.

Tačiau tie bendri neįpareigojančio draugingumo pusvalandžiai tapo laimingiausiais mano apsėstojo gyvenimo intarpais. Gal žodis „laimingiausiais“ perdėm pozityvus. Laimė – tai emocija, kurios aš nebejaučiu ir kurios nebesitikiu kada nors pajusti. Tačiau aš išgyvenau tam tikrą pasitenkinimą, poilsį ir jausmą, kad vėl grįžau į realų pasaulį, o tai teikė paguodą. Turbūt iš šono mes atrodėme keista pora, bet juk niekas mumis nesidomėjo. Juk mes Londone, kuriame darbininkai pasikalba prieš išsivažinėdami po namus, kavinėse sėdi turistai, apsikarstę fotoaparatais, apsikrovę žemėlapiais ir čiulbantys užsienio kalbomis, o atsitiktiniai vieniši arbatos gėrėjai įeina ir išeina iš kavinės nė nedirstelėję į mūsų pusę. Viskas buvo taip neseniai, tačiau atrodo tarsi tolimi atsiminimai: ritmingas miesto triukšmas laižo kavinės langus tarsi tolimos jūros ošimas, šnypščia kavos aparatas, kvepia skrudinami sumuštiniai, dzingsi dėliojami kavos ir arbatos puodeliai. Šiame fone mes kalbamės apie praėjusią dieną, aptariame liudytojus, įvertiname jų patikimumą, diskutuojame apie kaltintojo ir gynėjos elgesį, apie galimą nuosprendį, svarstome, ar teisėjas nebuvo priešiškas.

Tik vieną kartą aš priartėjau, gal net pavojingai priartėjau, prie savojo apsėdimo. Ta diena buvo skirta kaltinimo įrodymams. Aš tariau:

– Bet juk ji negali nežinoti, kad jis kaltas.

– Tai neturi reikšmės. Jos toks darbas: ginti jį, nesvarbu, laiko jį kaltu ar ne.

– Aš tą žinau. Bet juk daug lengviau ginti, kai žinai, kad klientas nekaltas.

– Gal ir lengviau, bet imantis bylos toks kriterijus nereikšmingas. – Tada jis tarė: – Pavyzdžiui, imkime mane. Įsivaizduokime, jog mane apkaltina – neteisingai apkaltina – kokiu nors baudžiamuoju nusikaltimu, pavyzdžiui, nepadoriu elgesiu su jauna mergaite. Aš gyvenu vienas, esu vienišius, nesu labai simpatiškas. Įsivaizduokite, jei mano solisitoriui tektų vaikščioti per visas kolegijas ir iš paskutiniųjų ieškoti baristerio, kuris patikėtų mano nekaltu-

mu prieš pradėdamas rengtis gynybai. Mūsų teisė remiasi nekaltumo prezumpcija. Yra šalių, kuriose policijos areštas laikomas kaltės ženklu, o teismo procese iš esmės tik pakartojami kaltinimo liudijimai. Mes turime džiaugtis, kad gyvename ne tokioje šalyje.

Jis kalbėjo nepaprastai įtaigiai. Pirmą kartą pajutau jo asmeninį įsitikinimą, emocingą ir išgyventą. Iki tol jo apsėstas domėjimasis teise man atrodė tik be saiko iškerojęs intelektinis žaidimas. Tada pirmąkart pamačiau aistringą moralinį atsidavimą idealui.

Ponas Frogetas vykdavo į visus Karūnos teismus, kuriuose turėjo pasirodyti Venišija Oldridž, tačiau labiausiai jam patiko, kai kaltinimą ar gynybą ji atlikdavo Old Beilyje. Jo akyse joks kitas teismas romantika neprilygo Pirmajam Beilio teismui. Gal žodis „romantika" atrodo keistas, kalbant apie vietą, kurios kilmė susijusi su Niugeitu, su siaubingais senaisiais kalėjimais, su viešai vykdytomis mirties bausmėmis ir slėgykla, kurioje kalinius mirtinai suslėgdavo specialiais svarsčiais, kad apsaugotų jų šeimų paveldą. Ponas Frogetas visa tai žinojo, baudžiamosios teisės istorija jį traukė, tačiau niekad netapo našta. Gal jo apsėdimas ir buvo truputį liguistas – juk jį viliojo būtent baudžiamoji teisė, – tačiau aš nė karto nepajutau nesveiko mėgavimosi, o jei būčiau pajutusi, būčiau pasibodėjusi jo draugija. Jo apsėdimas buvo iš esmės intelektinis. Manasis – visiškai kitoks, tačiau einant mėnesiams pradėjau suprasti jo aistrą ir net pati pajutau kažką panašaus.

Kartais, kai Pirmajame teisme būdavo nagrinėjama ypač įdomi byla, aš prisidėdavau prie jo, net jei gynybą organizuodavo ne Venišija Oldridž. Reikėjo taip elgtis; jis neturėjo pradėti įtarti, kad mane domina tik gynyba. Taigi kartais aš stodavau į eilę prie viešojo įėjimo, pereidavau apsaugos patikrinimą, užlipdavau, atrodo, niekad nesibaigsiančiais plikais laiptais į salę už žiūrovų galerijos, susirasdavau vietą ir laukdavau pasirodant pono Frogeto. Dažnai jis būdavo jau atėjęs. Jis mėgdavo sėdėti antroje eilėje ir stebėjosi, kodėl aš nesisėdu greta; tik po kurio laiko supratau, kad ponia Oldridž beveik niekad nežiūri į žiūrovus, ir net pažvelgusi manęs neatpažintų. Aš visad būdavau su skrybėle ir geriausiu savo

paltu; ji buvo mane mačiusi tik su darbo drabužiais. Jokio pavojaus nebuvo, tačiau praėjo kelios savaitės, kol pasijutau visai laisvai sėdėdama taip arti veiksmo vietos.

Viską, kas vyksta teisme, galėjau matyti taip pat gerai kaip teisėjas. Apačioje kairėje buvo didelis kaltinamųjų suolas su stiklo pertvaromis gale ir šonuose, priešais mus sėdėjo prisiekusieji, dešinėje teisėjas, apačioje baristeriai. Ponas Frogetas pasakė man, kad būtent iš pirmosios žiūrovų galerijos eilės buvo padaryta vienintelė nuteisto mirti kaltinamojo nuotrauka. Kaltinamųjų suole sėdėjo Kripenas ir jo meilužė Etelė Le Nev. Fotografija buvo išspausdinta dienraštyje, ir po to priimtas naujas įstatymas, draudžiantis fotografuoti teisme.

Jis žinojo begalę tokių istorijos atkarpėlių. Kai aš pasakiau, kokia maža man atrodo liudytojų apklausos vieta, daili medinė pakyla su stogeliu, primenanti mažą sakyklą, jis paaiškino, jog stogelis likęs iš tų laikų, kai teismai vykdavo atvirame ore ir liudytojams reikėjo priedangos. Kai garsiai nusistebėjau, kodėl prašmatniais raudonais drabužiais pasipuošęs teisėjas niekad nesėdi centre, jis paaiškino, kad toji vieta laikoma Londono lordui merui, vyriausiajam miesto magistratui. Lordas meras nebevadovauja teismo procesams, tačiau keturis kartus per metus atvyksta pasipuošęs regalijomis ir dalyvauja procesijoje iš Didžiosios salės į Pirmąjį teismą; procesiją veda miesto maršalas, joje eina šerifai, kalavijo nešėjas ir šauklys, kurie neša kalaviją bei skeptrą. Pono Frogeto balse buvo girdėti apgailestavimas; jis būtų labai norėjęs pamatyti šią procesiją.

Dar jis man papasakojo, kad šiame teisme buvo nagrinėjamos garsiausios šio šimtmečio baudžiamosios bylos. Sedonas, nuteistas už tai, kad aršeniku nunuodijo savo nuomininkę panelę Barou; Rouzas, nužudęs padegdamas automobilį; Heigas, kuris ištirpdydavo aukas rūgštyje, – visi jie nuteisti mirti šiame kaltinamųjų suole. Link jo vedančiais laiptais yra lipę žmonės, sukaupę paskutines viltis ar apimti mirties baimės; kai kuriuos, klykiančius ir vaitojančius, tekdavo jėga nutempti žemyn. Kažkodėl aš tikėjausi,

kad pats teismo salės oras bus užterštas vos juntamo, pusiau įsivaizduoto baimės dvelksmo; bet įkvėpusi nieko nepajutau. Gal paveikė tvarkingas teismo salės orumas – ji buvo mažesnė, dailesnė, intymesnė, negu įsivaizdavau; gausiais, prašmatniais drožiniais išpuoštas karališkasis herbas viršum pakylos, XVI a. miestui priklausęs Teisingumo Kalavijas, teisėjų mantijos ir perukai, mandagus oficialumas, ramūs balsai – visai tai sudarė tvarkos ir racionalumo įspūdį, žadino teisingumo viltį. Tačiau vis tiek tai arena: tokia pati arena kaip toji, kurios grindys nubarstytos kraujais permirkusiais šiaudais, o susirėmimo dalyviai įeina lydimi trimitų gausmo, pusnuogiai, tik su krūtinšarviais ir kalavijais, degdami noru kautis Cezario akivaizdoje.

Būtent Old Beilio Pirmajame teisme ir baigėsi mano paieškos. Ten pirmą kartą pamačiau Ešą. Trečią proceso dieną jau žinojau, kad radau žmogų, kurio man reikia. Jei dar būčiau pajėgusi melstis, būčiau meldusi už jo išteisinimą. Bet iš tiesų nerimo nejaučiau. Tai taip pat buvo nulemta iš anksto. Diena po dienos stebėjau, kaip jis sėdi tiesus ir nejudėdamas, įbedęs akis į teisėją. Pajutau jo jėgą, jo protą, negailestingumą ir godumą. Stebėjau jį taip susikaupusi, kad tą akimirką, kai jis vienintelį kartą pakėlė akis į žiūrovų galeriją ir permetė mus paniekos kupinu žvilgsniu, trumpam persigandau, jog jis atspėjo mano tikslą ir nori pažvelgti man į veidą.

Išėjau iš teismo, kai tik buvo paskelbtas nuosprendis. Žinojau, ponas Frogetas tikisi, kad mudu išgersime arbatos ir aptarsime subtiliausius gynybos aspektus. Grūsdamasi prie išėjimo, išgirdau, kaip jis, eidamas man iš paskos, tarė:

– Juk jūs pastebėjote tą momentą, kai ji laimėjo, ar ne? Pastebėjot tą lemtingą klausimą?

Aš atsakiau, jog privalau skubėti, kad vakare laukiu svečių ir turiu spėti namo paruošti valgį. Tačiau mudu kartu paėjėjome iki Centrinės linijos šv. Pauliaus stotelės, jis iš ten turėjo važiuoti į rytus, aš į vakarus. Buvau viską suplanavusi. Pirmiausia nuvažiuosiu iki Noting Hil Geito, tada Rajono ar Centrine linija iki Erls Korto, per kelias minutes namie parašysiu du raštelius Ešui, o

tada iškart važiuosiu pas jį. Raštelius – vieną ketinau prisegti prie priekinių durų, kitą prie galinių – parašiau per kelias minutes. Jau prieš keletą savaičių buvau nusprendusi, kas juose bus: subtilus pataikavimas, sužadintas smalsumas, kyšis, kuris gal ir neprivers jo man padėti, bet tikrai paskatins atidaryti duris. Rašiau rūpestingai, bet ne spausdintomis raidėmis: rašteliai turėjo būti asmeniški. Perskaičiusi pagalvojau, kad geriau parašyti nebūčiau galėjusi.

„Gerbiamas pone Ešai. Atleiskite, kad tokiu būdu jus trukdau, tačiau noriu jums pateikti vieną pasiūlymą. Aš nesu žurnalistė ir neturiu nieko bendra su oficialiomis institucijomis, policija, socialinėmis tarnybomis ar kitokiais įkyriais geradariais. Man reikia atlikti vieną darbą, o jūs esate vienintelis žmogus, kuris galite sėkmingai tai padaryti. Jei darbas pavyks, sumokėsiu 25 000 svarų grynais. Darbas nėra nei neteisėtas, nei pavojingas, tačiau jam reikalingi įgūdžiai ir protas. Žinoma, reikalas konfidencialus. Prašau su manimi susisiekti. Jei atsisakysite, daugiau jūsų netrukdysiu. Lauksiu prie jūsų namo.“

Buvau sugalvojusi, kad jei name degs šviesa, įmesiu raštelį pro laiškų plyšį priekinėse duryse, paskambinsiu arba pabelsiu į duris ir mikliai pasislėpsiu. Reikėjo, kad prieš pamatydamas mane jis perskaitytų raštelį. Jei jo nebus namie, prisegsiu raštelius prie priekinių ir galinių durų ir lauksiu jo grįžtant, geriausia įsitaisiusi sode, jei tik pavyks į jį patekti.

Aš turėjau jo adresą, tačiau nesibaigus procesui nenorėjau ten važiuoti – tai prilygtų likimo gundymui; tačiau žinojau, kad jis gyvena Vestvėjuje, už Šeperds Bušo. Tuo keliu aš nesinaudojau. Jei ten ir važinėjo autobusai, man niekad nėra tekę jais važiuoti. Todėl norėdama sutaupyti laiko ir jėgų nutariau pasiimti taksi, bet pasakiau taksistui dvidešimčia mažesnį namo numerį. Likusius dvidešimt ar daugiau jardų paėjėsiu pėsčia, kad savo atvykimu nepatraukčiau kaimynų dėmesio.

Bet kai taksi išsuko iš pagrindinio kelio į privažiavimą ir staiga sustojo, iš pradžių pamaniau, kad sugedo variklis ir vairuotojui

teko sustoti. Nejau šioje dykynėje dar tebegyvena žmonės? Apšviesti aukštų žibintų, į kairę ir į dešinę tarsi filmo dekoracija plytėjo apleisti buvusio miesto likučiai: užkalti langai ir priekinės durys, nusilupę dažai ir apibiręs tinkas. Namas, priešais kurį aš stovėjau, jau buvo pradėtas griauti, jam trūko pusės stogo; kiti namai kairėje pusėje jau buvo nugriauti, ir už tvorų nebebuvo matyti nė vieno stogo. Ant lentų, šalia oficialaus pranešimo apie kelio platinimo darbus, buvo prirašyta protesto šūksmų ir nešvankių padriko įsiūčio išraiškų, rėkte rėkiančių: „Žiūrėkit į mane! Klausykit manęs! Pastebėkit mane! Štai aš!" Aš ėjau plieskiančioje šviesoje tarp negyvų, pasmerktų namų, šalia nesiliaujančio bejausmio mašinų srauto ir jaučiausi tarsi žingsniuodama pragaro miestu.

Bet priėjusi 397 namą pamačiau, kad jis vienas iš nedaugelio dar išlaikęs žmonių buvimo ženklus. Jis stovėjo kampe, ilgos vienodų terasinių namų eilės gale. Trys pusapvalio lango stiklai dešinėje verandos pusėje atrodė užkalti kažkuo panašiu į raudonai rudą metalo lakštą, kaip ir mažesnis langas kairėje pusėje, bet durys atrodė tebevarstomos, o viršutiniame lange kabojo užuolaidos. Kadaise buvęs mažas sodelis dabar buvo virtęs piktžolių ir susivėlusių stiebų pilna dykviete. Suskeldėję priekiniai varteliai suposi ant surūdijusių vyrių. Šviesos nemačiau. Stovėdama verandos prieglobstyje atidariau laiškų dėžę ir prispaudžiau ausį prie plyšio. Nieko neišgirdau. Tada įmečiau vieną raštelį pro plyšį ir pamaniau, kad išgirdau jį nukrintant ant grindų.

Paskui pamėginau atidaryti šoninius namo vartelius. Jie buvo užsklęsti iš vidaus, per aukšti, kad galėčiau perlipti. Pro čia įeiti nepavyks. Bet aš labiau norėjau palaukti už namo, o ne slampinėti po gatvę. Grįžau į kelią, paėjau iki kampo ir pasukau į kairę šonine gatve. Šį kartą man labiau pavyko. Sodas buvo aptvertas tvora; lėtai eidama palei ją ir čiuopdama ranka radau vieną sulaužytą skersinį. Smarkiai paspyriau jį, nutaikiusi momentą, kai mašinų keliamas triukšmas buvo ypač stiprus. Medis trakštelėjęs įlinko; bijojau, kad trakštelėjimas pažadins visą gatvę, tačiau tebetvyrojo tyla. Sukaupusi visas turimas jėgas užguliau ki-

tus skersinius ir pajutau, kad vinys pasiduoda. Tvora buvo sena ir man įsirėmus ėmė judėti. Dabar joje buvo plyšys, kurio kaip tik pakako įsisprausti vidun. Atsidūriau ten, kur ir norėjau atsidurti: galiniame sodelyje.

Man nebuvo reikalo slėptis – už tų negyvų, užkaltų langų nebeliko smalsių akių. Namai iš abiejų pusių stovėjo tamsūs nuo tos dienos, kai griovimo ekskavatoriaus svambalas smogė pirmą triuškinantį smūgį. Mažas sodelis buvo apleistas, žolė išstypusi kone iki juosmens. Tačiau aš vis tiek geriau jaučiausi niekieno nematoma, tad atsitūpiau tarp juodos pašiūrės sienos ir užkalto virtuvės lango.

Buvau gerai pasirengusi: apsivilkusi šiltu paltu, su vilnone kepure, po kuria sukišau plaukus, pasiėmusi žibintą ir XX a. poezijos rinkinį plonais viršeliais. Žinojau, kad gali tekti ilgai laukti. Gal jis kur nors švenčia su draugais, nors Ešas man nebuvo panašus į vaikiną, turintį draugų. Gal jis geria, bet aš tikėjausi, kad ne. Mūsų derybos bus pakankamai subtilios, ir man reikės, kad jis būtų blaivus. Gal jis ieško sekso po kelių mėnesių susilaikymo. Nemaniau, kad taip yra. Mačiau jį tik tas kelias savaites, bet jutau, jog jį pažįstu ir jog mūsų susitikimas buvo nulemtas iš anksto. Anksčiau būčiau atmetusi tokias mintis, pavadinusi jas sentimentaliais, neprotingais paistalais. Dabar bent iš dalies suvokiau, kad likimas ar sėkmė atvedė mane į šią akimirką. Žinojau, kad pagaliau jis grįš namo. Kur dar galėtų eiti?

Sėdėjau ne skaitydama, bet laukdama ir mąstydama, apgaubta absoliučios tylos ir vienatvės. Pajutau visad mane džiuginusį jausmą, kad esu visiškai viena, nes ničniekas pasaulyje nežino, kur esu. Tačiau tyla glūdėjo mano viduje. Aplinkinis pasaulis buvo pilnas triukšmo. Girdėjau nesiliaujantį, ritmingą automobilių burzgimą Vestvėjumi, kuris kartais priminė neramią, audringą jūrą, o kartais beveik prilygo atminčiai ano paprasto, saugaus pasaulio, kurio dalis kadaise buvau ir aš.

Pamačiau, kada jis parėjo namo. Virtuvės langas buvo užkaltas, kaip kiti, tačiau nevisiškai, tik tiek, kiek pakako saugumui užtik-

rinti. Abiejose pusėse buvo likę siauri plyšeliai. Staiga pro juos sušvito šviesa, ir aš supratau, kad jis įėjo į virtuvę. Lėtai pakilau, jausdama skaudančius raumenis, ir įsistebeilijau į duris, mintimis įsakydama jam atidaryti. Bet ir taip žinojau, kad atidarys. Jį privers smalsumas, jei ne kas nors daugiau. Štai pagaliau durys atsidarė ir aš pamačiau jį, juodą siluetą ryškioje šviesoje. Jis nieko nesakė. Aš pašviečiau savo žibintu sau į veidą. Jis vis tiek tylėjo. Aš tariau:

– Matau, jūs gavote mano laišką.

– Žinoma. O ką, neturėjau?

Jau anksčiau buvau girdėjusi jo balsą; aną teisme tvirtai ištartą žodį: „Nekaltas", jo atsakymus į apklausos ir kryžminės apklausos klausimus. Balsas nebuvo nemalonus, tik kažkoks nenatūralus, tarsi būtų įgytas ilgomis pastangomis ir savininkas tiksliai nežinotų, ar verta jį toliau pasilaikyti.

Jis tarė:

– Galit įeiti, – ir pasitraukė į šalį.

Pirmiausia užuodžiau virtuvės kvapą, tik paskui ją pamačiau. Įsisenėję, rūgštūs kvapai buvo įsigėrę į medį, į sienas, į spintelių kampus, ir dabar jais nebebus įmanoma atsikratyti, kol pats namas sutraškėjęs virs griuvėsių krūva. Bet pamačiau, kad jis pamėgino apsitvarkyti, ir mane tai sutrikdė. Paskui jis padarė dar kai ką, kas mane nustebino. Išsiėmė iš kišenės švarią nosinę – dar dabar atsimenu jos dydį ir baltumą – ir užmetė ant kėdės, prieš pasiūlydamas man atsisėsti. Jis atsisėdo priešais mane, kitapus dėmėtu ir suplyšusiu vinilu apdengto virtuvės stalo, ir mes ėmėme žiūrėti vienas į kitą.

Buvau apgalvojusi, kokių priemonių gali prireikti. Kaip sužadinti jo tuštybę ir godumą, pernelyg aiškiai neparodant, jog laikau jį tuščiagarbiu ir godžiu. Kaip girti, nenuslystant į įtartiną meilikavimą. Kaip siūlyti pinigus, neleidžiant suprasti, kad elgiuosi globėjiškai ar manau, jog jis lengvai nuperkamas. Tikėjausi, kad bijosiu; juk atsidursiu vienut viena su žmogžudžiu. Stebėjau visą jo teismo procesą. Žinojau, kad jis nužudė savo tetą, nužudė už keleto jardų nuo tos vietos, kurioje dabar sėdžiu. Buvau pagalvojusi, ką

darysiu, jei jis ims grasinti smurtu. Jei labai išsigąsiu, pasakysiu, kad vienas patikimas žmogus žino, kur esu, ir jei per valandą negrįšiu, atsiųs policiją. Bet sėdėdama priešais jį jaučiau keistą laisvumą. Iš pradžių jis nekalbėjo ir mes sėdėjome tyloje, kuri nei slėgė, nei trikdė. Tikėjausi, kad jis bus nesuvokiamesnis, sudėtingesnis, negu buvo iš tikrųjų.

Savo pasiūlymą išdėsčiau paprastai ir be jokių emocijų. Pasakiau:

– Venišija Oldridž turi dukterį Oktaviją, kuriai ką tik suėjo aštuoniolika. Aš esu pasirengusi sumokėti jums 10 000 svarų, jei ją suviliosit, ir dar 15 000, jei ji sutiks už jūsų ištekėti. Aš ją mačiau. Ji nėra nei labai patraukli, nei laiminga. Pastarasis dalykas turėtų palengvinti jūsų darbą. Bet ji vienturtė dukra ir turi pinigų. Man to reikia, kad atkeršyčiau.

Jis neatsakė, tačiau įsmeigtos į mane akys pasidarė tuščios, tarsi būtų pasitraukęs į privatų apskaičiavimų bei įvertinimų pasaulį.

Po kokios minutės jis pakilo, pripylė į arbatinuką vandens, įjungė jį, išėmė iš spintelės du puodelius bei indelį tirpios kavos. Prie kriauklės stovėjo plastikinis parduotuvės maišas. Pakeliui namo jis užsuko į parduotuvę nusipirkti maisto ir pakelio pieno. Kai vanduo užvirė, jis užpylė juo po kaupiną šaukštelį kavos puodeliuose, pastatė vieną puodelį priešais mane, pastūmė arčiau cukrų ir pakelį pieno.

Jis tarė:

– Dešimt gabalų, kad ją išdulkinčiau, dar penkiolika, jei susižadėsim. Brangiai kainuojantis kerštas. Už mažesnius pinigus galima susitarti, kad Oldridž nužudytų.

– Taip, jei žinočiau, ką pasamdyti. Jei sutikčiau rizikuoti, kad mane šantažuos. Nenoriu, kad ji žūtų, noriu, kad kentėtų.

– Ji kentėtų, jei pagrobtumėt jos dukrą.

– Pernelyg sudėtinga ir pavojinga. Kaip aš tą padaryčiau? Kur ją dėčiau? Aš neturiu ryšių su žmonėmis, kurie atlieka tokius darbus. Mano keršto planas gražus tuo, kad niekas man negalės nieko prikišti net tuo atveju, jei suras įrodymų. Bet įrodymų neras. Jie

neprisikas nei prie jūsų, nei prie manęs. O jai tas sukels daugiau skausmo negu pagrobimas. Pagrobimas atneš jai gerus spaudos atsiliepimus, sukels žmonių užuojautą. Šitas dalykas įžeis jos savigarbą.

Tą pačią sekundę, kai ištariau šiuos žodžius, supratau, kad tai buvo klaida. Nereikėjo užsiminti, kad susižadėjimas su juo atrodys pažeminimas. Pamačiau savo klaidą jo akyse; jos sekundei sustingo, paskui vyzdžiai staiga išsiplėtė. Pajutau, kaip įsitempė jo kūnas, kai jis per stalą pasilenkė prie manęs. Pirmą kartą užuodžiau jo vyriškumą, kaip užuodžiamas pavojingas žvėris. Nesistengiau per greitai prakalbėti; jis neturi pamatyti, kad supratau savo klaidą. Leidau žodžiams tarsi akmenims kristi į tylą.

– Venišija Oldridž mėgsta viską kontroliuoti. Ji nemyli savo dukters, bet nori, kad ši prisitaikytų, kad teiktų motinai pasididžiavimą, kad elgtųsi padoriai. Nori, kad ji ištekėtų už sėkmingo teisininko, kurį ji pati parinktų ir kuris jai atrodytų priimtinas. Be to, ji labai vertina privatumą. Jei judu su Oktavija užmegsite romaną, apie jį labai mielai parašys bulvariniai laikraščiai; jie jums gerai užmokės. Galite įsivaizduoti antraštes. Vargu ar jai patiks tokia reklama.

To nepakako. Jis labai tyliai tarė:

– Dvidešimt penki gabalai už menką socialinį nesmagumą. Ne, aš tuo netikiu.

Jis reikalavo tiesos. Jis ją ir taip žinojo, bet reikalavo, kad viską pasakyčiau pati. Jei nepasakysiu, sandoris neįvyks. Tada aš jam papasakojau apie Dermotą Bylą ir savo anūkę. Bet nepasakiau Emilės vardo. Negalėjau prisiversti jį ištarti tame name.

Pasakiau:

– Oldridž mano, kad jūs nužudėte savo tetą. Ji tiki, kad jūs žmogžudys. Tai jos gyvenimo malonumas – ginti žmones, kuriuos ji žino esant kaltus. Apginti nekaltą – menka pergalė. Ji nemyli savo dukters, ir tai jos kaltė. Kaip jūs manote, kaip jausis Oldridž, jei Oktavija susižadės su žmogumi, kurį jos motina laiko žudiku, kurį pati apgynė teisme? Jai teks su tuo susitaikyti, ji nieko negalės padaryti. Štai ko aš noriu. Štai už ką esu pasirengusi sumokėti.

Jis paklausė:

– O ką jūs manote? Juk jūs buvote teisme. Kaip manote, ar aš tai padariau?

– Aš to nežinau ir nenoriu žinoti.

Jis atsilošė į kėdę. Beveik įsivaizdavau, kad girdžiu, kaip patenkintas atsikvėpė.

Jis tarė:

– Ji mano, kad mane išsuko. Ar jūs irgi taip manot?

Dabar atėjo metas surizikuoti ir imti pataikauti.

– Ne, aš manau, kad jūs išsisukot pats. Girdėjau, kaip davėte parodymus. Jei ji nebūtų leidusi jums pasirodyti liudytojų apklausos vietoje, dabar sėdėtumėte kalėjime.

– Iš pradžių ji taip ir manė pasielgti, neleisti man liudyti. Bet aš jai pasakiau, kad neišdegs.

– Jūs buvot teisus, bet ji vis tiek prisiims visus nuopelnus. Tai turi būti jos pergalė, jos triumfas.

Vėl stojo keista, supratimo kupina pauzė. Vėliau jis paklausė:

– Tai už ką jūs man mokat? Ką turiu padaryti?

– Permiegoti su jos dukra, priversti ją jus pamilti. Galiausiai ją vesti.

– O ką turėčiau daryti po to, kai ją vesiu?

Tik tada, kai jis ištarė šiuos žodžius, aš pradėjau suprasti, su kuo susidūriau. Jo žodžiuose nebuvo nei ironijos, nei sarkazmo. Klausimas nuskambėjo absoliučiai paprastai. Taip pat jis būtų kalbėjęs apie gyvuliuką, apie baldą. Jei būčiau pajėgusi apsigręžti ir pasitraukti, būčiau taip ir padariusi.

Atsakiau:

– Darykit ką tik norit. Skriskit į Karibus, vežkitės ją į kruizą, išvažiuokit į Tolimuosius Rytus ir pameskit ją ten, nusipirkit namą ir apsigyvenkit. Kai tik panorėsit, galėsit pradėti gyventi atskirai, po penkerių metų pareikalauti skyrybų be partnerio sutikimo. O jeigu norėsit, jos motina tikriausiai sumokės jums, kad pasitrauktumėte. Šiaip ar taip, nepralošite. Kai aš jums sumokėsiu likusius pinigus, daugiau su jumis nesimatysiu.

Aš jau tada supratau, kad jis įžvalgesnis ir protingesnis, negu tikėjausi. Dėl to jis buvo pavojingesnis, tačiau, kad ir kaip keista, kalbėtis apie reikalus tapo lengviau. Jis mane įvertino, suprato, kad nesu kokia nors nusenusi beprotė, kad mano pasiūlymas tikras ir pinigai yra. Kai tik jis tai suprato, tuoj pat apsisprendė.

Štai taip viskas ir įvyko: pradvokusioje virtuvėje prie dėmėto stalo du sąžinę praradę žmonės suderėjo dėl kito žmogaus kūno ir sielos. Tiesa, aš netikėjau, kad Oktavija turi sielą ar kad tame kambaryje, be mūsų dviejų, yra dar kas nors, ar kad egzistuoja jėga, galinti pakeisti ar paveikti tai, ką mes pasakėme, padarėme ar suplanavome. Derybos vyko kuo draugiškiausiai, bet aš žinojau, kad turiu leisti jam laimėti. Jo negalima žeminti net mažiausiu pralaimėjimu. Tačiau ir už per lengvą kapituliaciją jis pradės mane niekinti. Galiausiai aš nusileidau, pridėjau prie pradinės įmokos dar tūkstantį svarų ir du tūkstančius prie galutinės sumos.

Jis tarė:

– Man reikia ko nors pradžiai. Pinigų aš gausiu, pinigų gauti nesunku, bet dabar aš jų neturiu. Panorėjęs galiu gauti, bet tam reikia laiko.

Jo balse vėl išgirdau tą patį vaikišką gyrimąsi, pavojingą pasipūtimą, sumišusį su abejojimu savimi.

Atsakiau:

– Taip, jums reikės pinigų, jei ketinate kur nors ją vestis, kaip nors sudominti. Ji pratusi prie pinigų, visą gyvenimą jų turėjo. Aš atsinešiau 2000 grynais. Galite juos paimti, o aš atskaitysiu nuo galutinės sumos.

– Ne, tai bus papildoma suma.

Aš patylėjau, paskui atsakiau:

– Gerai, tegul bus papildoma.

Aš nebijojau, kad jis atims iš manęs pinigus, gal net mane nužudys. Ko man bijoti? Jis norėjo gauti daug daugiau negu 2000 svarų. Pasilenkiau prie savo rankinės ir išėmiau pinigus. Jie buvo dviejų dešimčių svarų banknotais.

Pasakiau:

– Būtų buvę lengviau atnešti penkiasdešimtines, bet jos šiuo metu daug kam kelia įtarimų. Dažnai pasitaiko padirbtų. Dvidešimtinės patikimesnės.

Neskaičiavau pinigų jo akivaizdoje, tik padaviau jam keturis ryšelius po penkis šimtus svarų, perrištus gumele. Jis irgi neskaičiavo. Paliko pinigus gulėti priešais save ant stalo ir tarė:

– Tai kaip susitarsime? Kaip aš jums pranešiu apie pažangą? Kur susitiksime, kai norėsiu pasiimti pirmuosius 11 000?

Apie tai aš galvojau nuo pat pirmos proceso dienos. Prisiminiau šv. Jokūbo bažnyčią Sedžmur Kresento gale, kuri beveik visą dieną būna atvira. Iš pradžių pamaniau, kad patogu būtų susitikti ten, – bet paskui dėl dviejų priežasčių persigalvojau. Jaunuolis, vienas įeinantis į bažnyčią, o dar toks kaip Ešas, kris į akis kiekvienam stebėtojui. Be to, nepaisant prarasto tikėjimo, nenorėjau naudoti šventą pastatą tikslui, kurį širdies gilumoje suvokiau esant blogą. Galvojau apie dideles ertmes, gal vienoje iš Haid Parko skulptūrų, bet ta vieta gali būti nepatogi Ešui. Nenorėjau rizikuoti, kad jis nepasirodys. Pagaliau supratau, jog privalėsiu jam duoti savo telefono numerį. Pavojus neatrodė didelis. Juk jis vis tiek nežinos mano adreso, o aš prireikus galėsiu pasikeisti telefoną. Taigi užrašiau numerį ir padaviau jam. Pasakiau, kad kai reikės, tegu skambina aštuntą valandą ryto, bet ne tankiau, kaip kas antrą dieną.

Jis pasakė:

– Man reikia bent šį tą apie ją sužinoti, kur ją surasti.

Aš pasakiau jam Pelhemo aikštės adresą ir pridūriau:

– Ji gyvena su motina, bet atskirame bute pirmame namo aukšte. Jos dar turi šeimininkę, bet ji netrukdys. Kiek žinau, Oktavija šiuo metu nieko nedirba, todėl tikriausiai nuobodžiauja. Kai jūsų santykiai užsimegs, man reikės pamatyti judu kartu. Kur jūs ją nusivesite? Ar turite kokią nors mėgstamą aludę?

– Aš nevaikštau į aludes. Geriau jums paskambinsiu ir pranešiu, kada išvažiuosiu su ja iš jos namų, turbūt savo motociklu. Tada ir galėsite mus abu pamatyti.

Aš atsakiau:

– Turėsiu labai atsargiai elgtis. Negalėsiu slankioti po gatves. Oktavija mane pažįsta. Kartais aš dirbu jų namuose. Kaip manote, kiek laiko tai užtruks?

– Kiek reikės, tiek ir užtruks. Kai turėsiu naujienų, iškart pranešiu. Man gali prireikti dar pinigų.

– Jūs jau gavote 2000. Likusius galite atsiimti dalimis, kai jums jų prireiks, o galutinę sumą gausite, kai susituoksite.

Jis pažvelgė į mane tamsiomis uždaromis akimis ir paklausė:

– O jei aš ją vesiu, ir jūs atsisakysite mokėti?

Aš atsakiau:

– Nei jūs, nei aš nesame kvaili, pone Ešai. Per daug vertinu savo saugumą, kad sugalvočiau tokį dalyką.

Tai pasakiusi atsistojau ir išėjau. Neatsimenu, ar jis dar ką nors sakė, tik pamenu tamsią jo figūrą, ryškėjančią virtuvės šviesoje, kai jis stovėjo tarpduryje ir žiūrėjo man pavymui. Aš nuėjau pėsčia iki pat Šeperds Bušo, nesuvokdama tolumo, nejausdama nuovargio, nepastebėdama pro šalį ūžiančių mašinų. Jaučiau tik pakilų džiugesį, tarsi vėl būčiau jauna ir įsimylėjusi.

Jis negaišo laiko, bet aš ir nemaniau, kad gaiš. Paskambino man po dviejų dienų aštuntą ryto, kaip buvome sutarę, ir pranešė, jog užmezgęs kontaktą. Nesakė, kaip tai padarė, ir aš jo neklausiau. Vėliau paskambinęs pranešė, kad jiedu su Oktavija ketina spalio aštuntą dieną eiti į Old Beilį, kur jos motina dalyvaus teismo procese, ir jam pasibaigus pranešti, jog jiedu susižadėjo. Jei noriu įrodymų, galiu ateiti prie Old Beilio ir pati pasižiūrėti. Bet aš žinojau, kad tai per daug rizikinga; be to, jau turėjau įrodymus. Diena anksčiau Ešas mane perspėjo, kada jiedu abu su motociklu išvažiuos iš Pelhemo aikštės. Buvo dešimta valanda ryto. Aš nuvažiavau ir pamačiau juos. Be to, paskambinau poniai Bakli, apsimetusi, kad noriu paplepėti, ir paklausiau, kaip sekasi Oktavijai. Ponia Bakli man pasakė nedaug, bet to visai pakako. Ešas tapo svarbia Oktavijos gyvenimo dalimi.

Dabar pereinu prie laiško dalies, kuri policijai rūpi labiausiai: Venišijos Oldridž mirties.

Spalio devintos dienos vakare aš atvykau į kolegiją įprastu laiku. Atsitiko taip, kad buvau viena – ponią Vatson visiškai atsitiktinai iškvietė aplankyti sužeisto sūnaus. Jei ji būtų buvusi su manimi, bent vienas dalykas būtų įvykęs kitaip. Aš ėmiau valyti kabinetus, bet ne taip nuodugniai kaip tais vakarais, kai būdavome dviese. Baigusi pirmą aukštą pakilau į antrą. Ponios Oldridž durys buvo uždarytos, bet neužrakintos. Vidinės durys buvo pravertos, tačiau raktas kyšojo kabineto pusėje. Kabinete buvo tamsu, kaip visuose kolegijos kabinetuose man atvykus, išskyrus vestibiulį. Aš įjungiau šviesą.

Iš pradžių maniau, kad ji užmigo kėdėje. Pasakiau: „Labai atsiprašau", ir žengiau atgal, manydama, jog sutrukdžiau. Ji neatsakė; tada supratau, jog kažkas negerai, ir priėjau arčiau. Ji buvo mirusi. Supratau iš karto. Pirštu švelniai paliečiau jos skruostą. Jis buvo dar šiltas, bet plačiai atmerktos akys atrodė blankios tarsi sausi akmenys, o pulso nebuvo. Bet man ir nereikėjo jokio patvirtinimo. Žinau, kada žmogus gyvas, o kada miręs.

Man nė akimirką nepasirodė, kad jos mirtis nebuvo natūrali. Kodėl turėjo pasirodyti? Niekur nebuvo kraujo, ginklo, jokių smurto ženklų, nebuvo jokios netvarkos kabinete, nesujaukti net jos drabužiai. Ji atsipalaidavusi sėdėjo kėdėje, nusvarinusi galvą ant krūtinės, ir atrodė visiškai rami. Pamaniau, kad veikiausiai ją ištiko infarktas. Ir staiga suvokiau, kas atsitiko. Ji pergudravo mane ir atėmė mano didingąjį kerštą. Tiek planuota, tiek sukišta pinigų, tiek vargta – o ji išsprūdo visiems laikams. Šiek tiek guodė bent tai, kad ji spėjo sužinoti apie Ešo vaidmenį dukters gyvenime, bet šis žinojimas atsirado taip neseniai, ir kerštas atrodė toks menkas.

Tada aš atsinešiau peruką bei kraują ir atlikau paskutinį veiksmą. Žinoma, aš žinojau, kur laikomas teisėjo perukas – pono Notono spinta nebuvo rakinama. Pirštų atspaudais galėjau nesirūpinti: nebuvau nusimovusi plonų guminių pirštinių, kurias užsimaunų prieš pradėdama dirbti. Tikriausiai supratau – kitaip negalėjo būti, – kad mano veiksmas sukels kolegijai rūpesčių, bet man tai nerūpėjo. Tikėjausi, kad visiems bus blogiau. Baigusi už-

rakinau abejas jos kabineto duris, apsivilkau paltą, užsidėjau skrybėlę, įjungiau signalizaciją ir išėjau iš kolegijos. Pasiėmiau jos raktus ir įmečiau į Temzę, kai eidama namo iš Templio stotelės perėjau į Krantinę.

Tik kitą rytą, kai atvažiavo inspektorė Miskin vežtis manęs į kolegiją, aš sužinojau, kad mirtis nebuvo natūrali. Pirmiausia man parūpo mano pačios saugumas, ir tik parvažiavusi namo pirmą kartą supratau, ką iš tiesų padariau. Buvau įsitikinusi, kad čia neapsieita be Ešo, ir tik paskambinusi poniai Bakli sužinojau apie jo alibi. Tačiau tada jau supratau, kad visa ta šarada turi baigtis. Atrodo, jog išpylusi kraują ant Venišijos Oldridž galvos, kartu išliejau ir visą savo neapykantą. Tai, kas atrodė pasibjaurėtinu išniekinimu, tapo išsilaisvinimo veiksmu. Venišija Oldridž amžinai tapo man nepasiekiama. Pagaliau galėjau su ja atsisveikinti, o atsikračiusi savo apsėdimo sugebėjau suvokti tiesą. Aš, kurios anūkė buvo nužudyta, tyčia atidaviau kitą vaiką į žmogžudžio rankas. Prireikė jos motinos mirties, kad pamatyčiau, į kokią milžinišką nuodėmę mane įtraukė mano apsėdimas.

Todėl aš ir atėjau pas jus, tėve, ir atlikau išpažintį. Tai turėjo būti pirmas žingsnis. Antrasis nebus lengvesnis. Jūs man pasakėte, ką turiu daryti, ir aš tai padarysiu, bet savaip. Sakėte, kad turiu tuoj pat eiti į policiją. Aš padarysiu kitaip: kai antradienio rytą Ešas vėl man paskambins, aš jam liepsiu vakare, pusę aštuonių, atsivesti pas mane Oktaviją. Jei jis atsisakys, aš pati pas ją nueisiu. Bet norėčiau, kad mūsų pokalbis įvyktų mano bute, kurio jai daugiau nebereikės nei matyti, nei lankyti. Tada jos namų nesuterš mano išdavystės atminimas. Po to aš savaitei išvažiuosiu. Žinau, kad toks pabėgimas skatinamas bailumo, bet privalau pabūti viena.

Aš suteikiu jums teisę parodyti šį laišką policijai. Įtariu, jog jie jau žino, kad tai aš išniekinau Venišijos Oldridž lavoną. Žinau, kad norės mane apklausti, tačiau savaitę gali palaukti. Po septynių dienų aš grįšiu. Bet dabar privalau išvykti iš Londono, kad nuspręsčiau, ką toliau daryti su savo gyvenimu.

Jūs liepėte man pažadėti, kad viską pranešiu policijai, ir aš tai padarysiu. Sakėte, kad turiu atitaisyti, ką padariau Oktavijai, ir aš atitaisysiu. Bet jai viską papasakoti turiu tik aš. Nenoriu, kad tai darytų net pats gailestingiausias policininkas. Jai pasakyti bus sunku, tačiau tai dalis mano atgailos. Gali būti, kad ji taip atsidavusi Ešui, jog niekas jos neprivers juo suabejoti. Gal ji net nepatikės manimi. Gal vis tiek norės už jo ištekėti, bet jei taip, tegu tai daro žinodama, kas jis toks ir ką mudu su juo padarėme.

Daugiau laiške nebuvo nieko, tik parašas.

Dalglišas skaitė truputį greičiau už Keitę, ir keletą sekundžių palaukdavo jos linktelėjimo, prieš versdamas kitą puslapį. Rašysena buvo lengvai įskaitoma, tvirta ir tiesi. Kai jie baigė skaityti, Dalglišas, lankstydamas laišką, tylėjo.

37

Tylą nutraukė Keitė.

– Ji beprotė, kad liepė jam tai padaryti. Nejau tikrai tikėjosi, kad Ešas atsives Oktaviją?

– Gali būti. Mes net nežinome, ką jie kalbėjosi jam paskambinus. Gal jis net pasakė, jog džiaugiasi, kad Oktavija sužinos tiesą. Gal įtikino ponią Karpenter galėsiąs įrodyti Oktavijai, kad iš pradžių ją apgaudinėjo, bet paskui tikrai pamilo. Jie turėjo apie ką pakalbėti.

– Bet ji žinojo, kad jis žmogžudys.

– Žinojo, kad jis nužudė savo tėtą, o ne Venišiją Oldridž. Be to, galėjo įleisti jį net pamačiusi, kad atėjo vienas. Tai paaiškintų, kodėl pagarsino televizorių. Jei jis ją užpuolė, vargu ar turėjo tam laiko.

– Jei atėjo būtent jis. Negalime to tvirtinti.

– Negalime tvirtinti nieko, išskyrus tai, kad ji negyva, o jis ją nužudė. Gali būti, kad Dženetė Karpenter, pati to nesuvokdama, giliai pasąmonėje buvo abejinga, ar jis jai atgabens Oktaviją, ar mirtį.

Keitė tarė:

– Jis atėjo, kaip buvo sutarta, palaukė už spintos, patikrino, ar ji namie. O gal paskambino į duris ir užpuolė, kai ji atidarė. O gal Oktavija buvo su juo? Gal jie tą padarė kartu?

– Nemanau. Jis suinteresuotas, kad santuoka įvyktų. Juk, šiaip ar taip, ji paveldėtoja. Gal ir ji mano, jog yra įsimylėjusi, bet juk turi bent kokį savisaugos instinktą. Abejoju, ar jis rizikuos žudyti jai matant, o ši žmogžudystė buvo kruvina. Ne, manau, jog jis atėjo vienas. Bet veikiausiai ji turi užtikrinti jam alibi ir yra tiek juo susižavėjusi, kad mielai sutiks tai padaryti. Reikia tuoj pat pradėti stebėti Pelhemo aikštę. Tik pasakykit, kad atsargiai elgtųsi. Ir paskambinkit poniai Bakli. Patikrinkit, ar anie du namie. Pasakykit, kad už pusvalandžio būsim. Nesakykit, kodėl.

– Gali būti, kad mes klystame, pone. Ar jis nužudė ponią Oldridž? Gal galėsime sulaužyti aną alibi?

– Ne, Oldridž jis nežudė. Tos mirties priežastis slypi ten, kur ir galvojome – kolegijoje.

– Jei sekmadienį vakare tas kunigas mums būtų pasakęs viską, ką žino, ji tebebūtų gyva.

– Jei mes būtume atvykę jos apklausti pirmadienį vakare, ji tebebūtų gyva. Turėjau suprasti, kad ta anūkės mirtis reikšminga. Mes galėjome kitaip pasielgti, tėvas Presteinas ne.

Jis paliko Keitę darbuotis ir įėjo į bažnyčią. Iš pradžių pamanė, kad ji tuščia. Kongregacija išsiskirstė, ir didžiosios durys buvo uždarytos. Po šiltos ir šviesios zakristijos smilkalais prakvipęs oras pasirodė žvarbus. Marmurinių kolonų viršus ištirpo juodoje tamsoje. Keista, pagalvojo jis, kad erdvės, sukurtos specialiai žmonėms – teatrai, bažnyčios, – būdamos tuščios visad pasižymi bergždžiu laukimu, negrąžinamų metų liūdesiu, aidi seniai nutilusiais balsais ir žingsniais. Dešinėje jis pamatė dvi ką tik uždegtas žvakes priešais Mergelės Marijos statulą ir pagalvojo, kokia viltis ar neviltis dega nejudančiose jų liepsnose. Nepaisant tyro mėlyno Marijos apsiausto ir auksinių laiminimui rankutę ištiesusio kūdikio garbanų, statula buvo ne tokia sentimentali, kaip daugelis panašių. Iškilmingai išskaptuotas veidas tobulai išreiškė vakarietišką neliečiamo moteriškumo idealą. Jis pagalvojo: kad ir kaip atrodė anoji nežinoma Artimųjų Rytų mergaitė, ji buvo tikrai ne tokia.

Tarp šešėlių kažkas sujudėjo ir įgijo pavidalą: tėvas Presteinas išėjo iš Švenčiausiosios Mergelės koplyčios. Jis tarė:

– Jei aš būčiau ją įtikinęs nueiti pas jus tuoj pat, kai tik išeis iš bažnyčios, jei būčiau pats įsipiršęs ją palydėti, ji šiandien būtų gyva.

Dalglišas atsakė:

– Jei aš būčiau ją apklausęs iškart, kai tik sužinojau apie jos anūkės nužudymą, ji dabar būtų gyva.

– Gali būti. Bet jūs tada negalėjote žinoti, kad čia įpainiotas Ešas. Jūsų darbinis sprendimas buvo racionalus; aš padariau klaidą. Keista, kad neteisingo vertinimo rezultatai gali būti pražūtingesni negu mirštamos nuodėmės.

– Jūs šios srities žinovas, tėve, bet jei vertinimo klaidą laikysime nuodėme, tai mūsų visų būklė nepavydėtina. Man teks pasilaikyti laišką, bent kol kas. Dėkoju, kad jį atidavėte. Pasistengsiu, kad jį perskaitytų kuo mažiau žmonių.

Tėvas Presteinas atsakė:

– Tokia būtų jos valia. Dėkoju.

Jie ėmė eiti atgal į zakristiją.

Dalglišas beveik tikėjosi, kad tėvas Presteinas pasakys ketinąs melstis už juos, bet paskui suprato, jog tai nebus išsakyta žodžiais. Žinoma, kunigas už juos melsis: tai jo darbas.

Jie jau buvo beveik priėję zakristijos duris, kai jos staiga atsidarė ir tarpduryje išniro Keitė. Jų akys susitiko. Keitė tarė, stengdamasi išlaikyti ramų, be emocijų balsą:

– Jo ten nėra. Jis vakar vėlai vakare išvažiavo motociklu, nepasakęs, kur vyksta. Oktavija su juo.

Pelhemo aikštėje ponia Bakli pasitiko juos su palengvėjimu, tarsi draugus, kurių atvykimo seniai laukta.

– Kaip aš džiaugiuosi, jus matydama, komanderi. Tikėjausi, kad rasite laiko užsukti. Tai atrodo kvaila, juk žinau, kiek turite darbo, bet aš nežinau jokių naujienų. Oktavija man nieko nesako, o savaitė buvo baisi.

– Kada jie išvažiavo, ponia Bakli?

– Vakar vakare, apie pusę vienuolikos. Viskas įvyko labai staiga. Ešas pasakė, kad jie nori kurį laiką pabūti vieni, kad jiems reikia pabėgti nuo žurnalistų. Na, aš galiu juos suprasti, pirmas dvi die-

nas buvo išvis blogai. Mes užsirakinom duris, ir tas malonus policininkas labai daug padėjo, bet vis tiek jautėmės tarsi apgultyje. Laimė, ponia Oldridž turėjo kreditą „Harrod's" parduotuvėje, aš galėjau telefonu užsakyti maisto, nereikėjo eiti laukan. Bet tada neatrodė, kad Ešas su Oktavija jaudintųsi, o paskui padėtis pasitaisė. Bet vakar jie staiga nusprendė, kad turi išvykti.

Jie buvo perėję prieškambarį ir laiptais užlipę į pirmo aukšto butą. Durys neatsidarė, poniai Bakli pamėginus. Ji pasakė:

– Jie užrakino iš vidaus. Reikės įeiti pro sodą. Aš turiu atsarginį raktą. Ponia Oldridž liepė man jį laikyti, jei kartais bute kiltų gaisras ar sprogtų vamzdžiai. Aš labai greitai.

Jie laukė tylėdami. Keitė stengėsi sutramdyti nekantravimą. Kiekvieną valandą Ešas ir Oktavija vis labiau nutolsta, palieka motociklą, vis labiau apsunkina jų paieškas. Tačiau ji žinojo, kad Dalglišas teisingai elgiasi neskubindamas ponios Bakli. Ji turi jiems reikalingą informaciją, o Keitė puikiai žinojo, kad daugelis tyrimų nuėjo šuniui ant uodegos, jei policija pradėdavo veikti nesužinojusi visų faktų.

Šeimininkė netrukus grįžo, jie perėjo sodą ir priėjo prie buto durų. Ji atrakino duris ir įleido juos į siaurą prieškambarį. Jame tvyrojo prieblanda, ir poniai Bakli įjungus šviesą Keitė nustebusi pamatė, jog pusė sienų apklijuota iškarpytomis žurnalų bei knygų iliustracijomis. Vyravo ruda ir aukso spalvos; kūrinys iš pirmo žvilgsnio šokiravo, tačiau nebuvo nemalonus.

Ponia Bakli nuvedė juos į svetainę prieškambario dešinėje. Ji buvo netikėtai tvarkinga, bet šiaip jau tokia, kokią Keitė tikėjosi išvysti; tipiškas pirmo aukšto butas, kurį pasiturintys viduriniosios klasės atstovai atiduoda paaugliams vaikams. Baldai buvo patogūs, tačiau nebrangūs, sienos paliktos plynos, kad gyventojas galėtų išreikšti savo skonį. Oktavija buvo pasikabinusi plakatų kolekciją. Sofa, stovinti prie kairiosios sienos, tikriausiai prireikus virsdavo dar viena lova.

Pamačiusi, kad Keitė į ją dirstelėjo, ponia Bakli paprastai paaiškino:

– Jis čia miegodavo. Aš žinau, nes dabar tvarkau šitą butą. Maniau, kad jis miegos su Oktavija. Jauni žmonės taip daro, net jei jie nėra susižadėję. – Ji nutilo, paskui pasakė: – Atsiprašau, nereikėjo to sakyti. Tai ne mano reikalas.

Keitė pagalvojo: gudruolis Ešas, trikdo Oktaviją, verčia ją laukti, įrodinėja, jog jis ne toks kaip kiti.

Stalas kambario viduryje buvo užverstas laikraščiais; buvo aišku, kad prie jo jiedu kūrė iškarpas sienoms. Čia pat stovėjo didelis puodas klijų ir krūva žurnalų, kai kurie jau buvo išdraskyti, kiti dar nepaliesti. Iliustracijos buvo išplėšytos ir iš knygų; Keitė pagalvojo, ar knygos paimtos iš viršuje esančių lentynų.

Dalglišas paklausė:

– Kas atsitiko antradienio vakarą? Ar jie išvažiavo skubėdami?

– Taip, ir man tas labai keista. Jie sėdėjo čia, karpė paveikslėlius klijuoti ant sienų, Ešas atėjo į virtuvę paprašyti dar vienų žirklių. Tai buvo devintą valandą. Aš jam padaviau žirkles iš stalčiaus, bet jis grįžo po keleto minučių labai piktas. Pasakė, kad negali jomis naudotis. Tik tada supratau, kad daviau jam žirkles, kurias pas mus paliko ponia Karpenter, kai buvo atėjusi padėti, man išvažiavus atostogų. Norėjau atiduoti jas poniai Oldridž, kad nuneštų į kolegiją, – žirkles labai sunku supakuoti ir nusiųsti paštu, – bet kažkaip neprisiruošiau paprašyti, vis būdavo tokia užsiėmusi. Tiesą sakant, buvau visai pamiršusi, kad mes jas turim. Aišku, kad jis negalėjo jomis naudotis, jos visai kitokios. Ponia Karpenter buvo kairiarankė.

Dalglišas ramiai paklausė:

– Ką darė Ešas, kai jūs jam tai pasakėte?

– Tas man ir keisčiausia. Jis baisiai išblyško ir kurį laiką stovėjo it sustingęs, paskui sukliko. Atrodė, kad jam kažką skauda. Sugriebė žirkles už rankenų ir ėmė jas laužti. Tačiau jam nepavyko, jos per stiprios. Tada jis suglaudė žirkles ir įsmeigė į stalą. Kai užlipsime aukštyn, galėsiu jums parodyti žymę. Gana giliai suvarė. Tai buvo labai keista, net baisu, – bet jis man visad atrodė baisus.

– Kokia prasme baisus, ponia Bakli? Ar jis buvo agresyvus, grasino?

– O ne, jis visad elgėsi labai mandagiai. Šaltai, bet ne grasinančiai. Tačiau nuolatos stebėdavo mane, kažką mąstydamas ir neapkęsdamas. Oktavija irgi buvo tokia pati. Aišku, jis jai padarė įtaką. Nelabai malonu gyventi namuose, kur tavęs nekenčia ir tavim bodisi. Jai tikrai reikia pagalbos, gerumo, bet aš negaliu to duoti. Neįmanoma mylėti žmogaus, kuris tavęs nekenčia. Aš džiaugiuosi, kad jie išvažiavo.

– Jūs neįsivaizduojat, kur? Jie niekad nekalbėjo apie atostogas, nesakė, kur norėtų važiuoti?

– Ne, niekada. Ešas pasakė, kad jie kelioms dienoms išvyksta. Nepaliko jokio adreso. Nesu tikra, ar jie patys žinojo, kur važiuoja. Anksčiau irgi nieko nekalbėjo apie atostogas, bet mes išvis nelabai daug kalbėjomės. Dažniausiai Oktavija man įsakinėdavo.

– Ar jūs matėte, kaip jie išvažiavo?

– Žiūrėjau pro svetainės langą. Dešimtą jų jau nebuvo. Po to aš nusileidau į butą pažiūrėti, ar jie nepaliko raštelio, bet nieko neradau. Nors man atrodo, jie sugalvojo pagyventi gamtoje. Paėmė beveik visus konservus iš virtuvės spintelės. Mačiau, kad Oktavija, kuri sėdėjo už Ešo, buvo su kuprine, kurią ponia Oldridž jai nupirko prieš kelerius metus, kai ji važiavo su klase į dviračių žygį. Pasiėmė ir miegmaišį.

Jie užlipo viršun ir įėjo į virtuvę. Ten Dalglišas pasiūlė poniai Bakli prisėsti ir atsargiai pranešė žinią apie Dženetės Karpenter nužudymą.

Ji sėdėjo labai tyli, o paskui tarė:

– O ne. Nejau ir vėl? Kas mums darosi, kas darosi mūsų pasauliui? Ji buvo tokia puiki moteris, geraširdė, protinga, paprasta. Nesuprantu, kam prireikė ją nužudyti? Ir dar jos pačios namuose, vadinasi, tai nebuvo apiplėšimas.

– Ne apiplėšimas, ponia Bakli. Mes manome, kad tai padarė Ešas.

Ji nuleido galvą ir sušnabždėjo:

– O dabar jis turi Oktaviją. – Paskui pakėlė akis ir pažvelgė tiesiai į Dalglišą. Keitė pagalvojo: „Ją graužia sąžinė“, ir pajuto poniai Bakli pagarbą.

Dalglišas paklausė:

– Ar jis buvo čia pirmadienį vakare?

– Nežinau. Po pietų jie abu buvo išvažiavę motociklu. Jie labai dažnai važinėdavosi. O devintą, aišku, abu dirbo prie savo karpinių, bet negaliu pasakyti, ar anksčiau buvo namie. Man atrodo, Oktavija buvo, nes jaučiau maisto kvapą, bološkus spagečius. Tačiau elgėsi labai tyliai. Aišku, aš negirdžiu, kai kas nors įeina į butą, bet motociklą paprastai išgirstu.

Dalglišas paaiškino, kad namą prižiūrės policija ir kad jis lieps šiąnakt čia nakvoti policijos konsteblei. Atrodė, jog tik dabar ponia Bakli suprato, kad jai gresia pavojus.

Dalglišas tarė:

– Nesijaudinkite. Jūs jam užtikrinate alibi ponios Oldridž nužudymo laikui. Jūs reikalinga jo saugumui, bet man bus ramiau, jei neliksite viena.

Jiems išeinant Keitė paklausė:

– Ar paskelbsite visuotinę paiešką, pone?

– Privalau, Keite. Jis jau įvykdė vieną žmogžudystę, veikiausiai net dvi, o dabar atrodo, jog puolė į paniką, vadinasi, yra dvigubai pavojingesnis. Be to, jis turi merginą. Nemanau, kad jai gresia rimtas pavojus. Ji vienintelė gali jam užtikrinti alibi pirmadienio vakarui; Ešas neatsisakys planų ją vesti ir gauti pinigus, jei nebus priverstas. Neskelbsime jos vardo. Pakaks pasakyti, kad jis ieškomas apklausai ir kad su juo gali būti jauna moteris. Bet jei jis sugalvos, kad vienam išsigelbėti lengviau, ar manote, kad nesiryš jos nužudyti? Reikia susisiekti su Safolko policija ir vaikų globos pareigūnais, sužinoti visų jo globėjų, visų vaikų namų, kuriuose jis gyveno, adresus. Jei jis slepiasi, beveik neabejoju, kad nuvyko į pažįstamą vietą. Turime surasti globos darbuotoją, kuris praleido su juo daugiausia laiko. Jo vardas bus Venišijos Oldridž juodraščiuose. Reikia surasti Maiklą Kolą. Ešas jį vadino Koliu.

Ketvirta knyga

NENDRYNAI

38

Ešas važiavo tylėdamas ir sustojo tik privažiavęs namą Vestvėjuje. Ji nustebo, kad jiems prireikė ten stabtelėti, tačiau Ešas nieko neaiškino. Jiedu nulipo nuo „Kawasaki“, Ešas nustūmė motociklą į sodą už namo, pastatė ant atramos ir atrakino virtuvės duris.

Oktavijai lipant nuo motociklo, jis tarė:

– Palauk virtuvėje. Aš greitai.

Oktavija neturėjo jokio noro eiti paskui jį. Jie nebuvo šiame name nuo ano karto, kai jis jai parodė fotografiją. Virtuvės dvokas buvo stipresnis, negu ji prisiminė, šiurpiai pažįstamas, tarsi užkratas, o atsivėrusi tamsa žadėte žadėjo siaubą, stulbinusį artumu ir netikėta galia. Tik plona siena ją skyrė nuo anos viengulės kušetės, kurią jos vidinis žvilgsnis matė ne padoriai pridengtą, paprastą, nekaltą, bet permirkusią krauju. Girdėjo, kaip jis laša. Po sekundę trukusio siaubingo pasimetimo Oktavija atpažino, jog tai lėtai laša vanduo iš virtuvės čiaupo, ir drebančiais pirštais jį užsuko. Anas blyškus, supjaustytas kūnas, žiojinti burna ir negyvos akys, kurių ji nepajėgė nei pamiršti, nei prisiminti su deramu pikantiško siaubo virpuliu, dabar tapo realesnis negu pirmą kartą išvydus. Prieš jos akis nespalvota nuotrauka įgavo pavidalą, dabar nuspalvinta ryš-

kiais skaistaus kraujo ir blankaus yrančio kūno vaizdiniais. Ji norėjo ištrūkti iš šitų namų ir daugiau niekada jų nebematyti. Kai jiedu vėl pasileis keliu, lėks per tyrą nakties orą, atpuls visi blogio vaizdiniai. Kodėl Ešas neateina? Ji pagalvojo, kažin, ką jis veikia viršuje, ir įtempusi klausą mėgino išgirsti bent menkiausią garsą. Tačiau laukti teko neilgai. Pasigirdo žingsniai, ir jis vėl grįžo pas ją.

Ant jo peties kabojo didelė drobinė kuprinė, o dešinėje rankoje, ištiestoje tarsi laikant medžioklės trofėjų, kabojo sugniaužtas šviesių plaukų perukas. Ešas lengvai jį papurtė, garbanos suvirpėjo plikos elektros lemputės šviesoje ir vieną akimirką pasirodė, jog perukas gyvas.

– Užsidėk. Nenoriu, kad mus atpažintų.

Ją tuoj pat apėmė instinktyvus pasibjaurėjimas, bet jis pasakė, dar jai nepratarus nė žodžio:

– Jis naujas. Ji jo nebuvo užsidėjusi. Pati pažiūrėk.

– Bet juk turėjo pasimatuoti. Buvo užsidėjusi, kai jį pirko.

– Ji jo nepirko. Aš nupirkau. Sakau, ji nebuvo jo užsidėjusi.

Oktavija, smalsaudama ir bjaurėdamasi, paėmė peruką ir išvertė į kitą pusę. Pamušalas, panašus į ploną tinklelį, buvo švarutėlaitis. Jau buvo besakanti: „Nenoriu dėvėti nieko, kas priklausė jai“, kai jis pažvelgė jai į akis, ir Oktavija suprato, kad jis stipresnis. Įeidama ji buvo nusiėmusi šalmą ir pasidėjusi ant virtuvės stalo. Dabar staigiu judesiu, tarsi staigumu siekdama įveikti pasišlykštėjimą, užsitraukė peruką ant galvos ir sukišo po juo tamsių plaukų sruogas.

Jis tarė:

– Pasižiūrėk! – Ir, tvirtai suėmęs už pečių, pasuko į veidrodį atstojančias stiklo plyteles, priklijuotas prie spintelės durų.

Į ją žvelgė nematyta mergina, tačiau sutikusi ją gatvėje Oktavija būtų krūptelėjusi nuo netikėto atpažinimo. Sunku patikėti, kaip vykusiai ši geltonų garbanų šūsnis ištrynė skiriamuosius asmenybės bruožus. Oktavija staiga pajuto baimę, tarsi būtų suniokota kažin kas netvaraus, gležno. Už savo peties matė jo atspindį. Jis šypsojosi ir žvelgė į ją kritišku, mąsliu žvilgsniu, tarsi merginos persimainymą būtų sukūręs pats, tik savo išmone.

Jis paklausė:

– Kaip tau patinka?

Ji pakėlė ranką ir pačiupinėjo peruko garbanas. Palietus jos atrodė nenatūralios, tvirtesnės ir slidesnės negu paprasti plaukai. Oktavija tarė:

– Aš dar niekad nedėvėjau peruko. Keista. Po šalmu su juo bus karšta.

– Tik ne šitokiu oru. Man patinka. Jis tau tinka. Na, eime, iki vidurnakčio mums reikia dar gerokai nuvažiuoti.

– Ar mes čia grįšim? – Ji stengėsi, kad balse nebūtų justi pasibjaurėjimo.

– Ne. Čia mes nebegrįšim. Niekada. Šiame name esame paskutinį kartą.

– Kur važiuosim?

– Į vieną vietą. Mano slėptuvę. Ten galėsime būti visiškai vieni. Pamatysi, kai nuvažiuosim. Tau ten patiks.

Ji daugiau nieko nebeklausė, ir pokalbis tuo baigėsi. Jis išvažiavo iš Londono vakarų kryptimi, paskui įsuko į M 25. Ji neturėjo jokio supratimo, kur važiuoja, tik manė, jog dabar jau pasuko į šiaurės rytus. Palikus Londoną Ešas ėmė rinktis šalutinius kelius. Oktavija važiuodama nieko nemąstė, nesijaudino; ši kelionė buvo laiko atkarpa, kurioje ji juto tik galios bei greičio ekstazę, priešinį vėją, plėšiantį nuo jos pečių savosios niekybės naštą. Atsisėdusi ant motociklo sėdynės už Ešo nugaros, pirštinėtomis rankomis laisvai apkabinusi jį per liemenį, ji gyveno tik akimirkos pojūčiais: vakaro oro gūsiais, variklio gausmu, tamsiais kaimo keliukais, kurių gyvatvorės, regis, tuoj užgrius ant keleivių, vėjo draskomais medžiais, kurie vos pamačius vėl ištirpdavo tolumoje, baltomis linijomis, besidriekiančiomis po motociklo ratais.

Pagaliau jie priartėjo prie kažkokio miestelio. Gyvatvores ir laukus pakeitė terasiniai namai, aludės, mažos jau uždarytos krautuvėlės tebešviečiančiais langais, kartais pasitaikantys atokiau, už geležinių tvorų stovintys didesni namai. Jis pasuko į šalutinį kelią ir užgesino variklį. Šioje vietoje namų nebebuvo. Jie sustojo prie ma-

žo miestelio parko greta vaikų žaidimo aikštelės, kurioje buvo matyti sūpuoklės ir slidinėjimo dramblys. Priešais stovėjo kažkoks prekybinis pastatas, o gal mažas fabrikėlis. Ant plynos belangės sienos dažais buvo užrašytas pavadinimas, kuris jai nieko nesakė. Nulipdamas nuo motociklo Ešas nusiėmė šalmą, Oktavija padarė tą patį.

Ji paklausė:

– Kur mes?

– Ipsvičo priemiestyje. Tu pernakvosi viename viešbutyje, aš jį žinau. Čia, už kampo. Rytą grįšiu tavęs pasiimti.

– Kodėl negalime pernakvoti kartu?

– Jau sakiau, nenoriu, kad mus kas nors atpažintų. Noriu, kad išlaikytume privatumą. Jeigu mūsų ieškos, manys, kad mes kartu.

– Kas turi mūsų ieškoti?

– Gal niekas neieškos, bet aš neketinu rizikuoti. Turi pinigų?

– Aišku. Tu juk sakei, kad pasiimčiau kuo daugiau grynųjų. Ir dar turiu kredito korteles.

– Viešbutis čia pat už kampo, gal už kokių penkiasdešimties jardų. Aš parodysiu. Eik į vidų ir pasakyk, kad nori vienviečio kambario vienai nakčiai. Pasakyk, kad nori sumokėti iš karto, nes rytą turėsi išeiti labai anksti, skubėsi į Londono traukinį. Ir sumokėk grynais. Užsiregistruok kokiu nori vardu, tik ne savo. Užrašyk išgalvotą adresą. Aišku?

– Bet jau baisiai vėlu. Kas bus, jei jie neturės kambario?

– Turės, bet aš dešimt minučių palauksiu čia. Jei grįši, nuvešiu į kitą vietą. Kai užsiregistruosi, eik tiesiai į kambarį. Nevalgyk restorane nei bare. Vis tiek viskas bus uždaryta. Liepk, kad atneštų sumuštinių į kambarį. Rytoj septintą ryto lauk manęs čia. Jei manęs nebus, pavaikščiok palei kelią ir palauk, kol atvažiuosiu. Nenoriu, kad kas nors pamatytų mane laukiant.

– Kur tu važiuosi?

– Žinau ir kitų vietų, arba galiu nakvoti lauke. Nesijaudink dėl manęs.

– Aš nenoriu su tavimi skirtis. Nesuprantu, kodėl negalime būti kartu.

Ji juto, kad balsas darosi irzlus. Tas jam nepatiks. Tačiau jis stengėsi būti kantrus.

Jis atsakė:

– Mes būsim kartu. Tam viskas ir daroma. Būsim kartu, ir niekas mums netrukdys. Niekas pasaulyje nežinos, kur mus rasti. Man reikia bent kelias dienas pabūti tik dviese su tavimi. Mums reikia apie kai ką pakalbėti. – Jis patylėjo, paskui sunkiai, įtemptai prabilo, tarsi per jėgą spausdamas žodžius: – Aš tave myliu. Mes susituoksim. Noriu mylėti tave, bet ne mano tetos namuose, ne tavo motinos namuose. Turime būti vieni.

Štai kas čia yra. Ji pajuto, kaip širdį užlieja laimė ir pasitikėjimas, priėjo arčiau prie jo, apsikabino ir pakėlė veidą prie jo. Jis nepasilenkė jos pabučiuoti, bet tvirtai apkabino, veikiau smurtingai tramdydamas negu apglėbdamas. Ji juto jo kvapą – jo kūną, jo alsavimą, – užgožiantį net jo odinio švarko kvapą.

Jis tarė:

– Gerai, brangioji. Iki rytojaus.

Jis pirmą kartą pavadino ją brangiąja. Jo lūpose šis žodis nuskambėjo keistai, ir sekundę ji sumišo, tarsi Ešas būtų kreipęsis į ką nors kitą. Eidama šalia jo iki kelio galo, ji nusimovė pirštinę ir įdėjo ranką jam į delną. Jis nepažvelgė į ją, tačiau atsakė suspaudimu, nuo kurio suskaudo pirštai. Jai atrodė, kad dabar jau niekas nebeturi reikšmės. Ji mylima, jie bus tik dviese, ir viskas bus gerai.

39

Ešas buvo perdėjęs jų daiktus, kad jos kuprinė neatrodytų tokia prikimšta, tačiau pasakė, kad ją būtina pasiimti. Viešbutyje atvykėlis be daiktų atrodys įtartinas, net jei iš anksto sumokės už nakvynę.

Ji tarė:

– O jei jie manęs nepriims?

– Priims. Kai tik tu prakalbėsi, jie tuoj pat nusiramins. Ar niekad negirdėjai savęs kalbant?

Štai ir vėl ji, toji silpnutė tarsi adatos smigtelėjimas pagiežos gaidelė, tokia lengva, taip greit išnykusi, jog nesunku patikėti, kad ją išsigalvojai.

Kai ji įėjo į mažą vestibiulį su menku židiniu, kuriame stovėjo didžiulė sausų gėlių puokštė, už pertvaros nieko nebuvo. Virš židinio kabojo milžiniškas aliejiniais dažais tapytas paveikslas, vaizduojantis XVIII a. jūrų mūšį, tokių tamsių spalvų, kad galėjai įžvelgti tik kelis tykančius laivus ir mažus dūmų debesis, kylančius iš jų patrankų. Kiti paveikslai buvo atgrasiai sentimentalūs ir vaizdavo gyvūnus bei vaikus. Aukštoje lentynoje, juosiančioje visas sienas, buvo sudėtos įvairios lėkštės, primenančios sudužusių pietų servizų likučius.

Oktavija sudvejojo, svarstydama, ar verta spausti pertvaros skambutį, tačiau pro duris su užrašu „Baras“ įėjo nedaug už ją pačią vyresnė mergina, užtrenkdama pertvarą. Oktavija ištarė žodžius, kurių buvo išmokyta:

– Ar turite vienvietį kambarį tik šiai nakčiai? Jei taip, norėčiau iš anksto sumokėti. Rytoj turėsiu anksti išeiti, kad spėčiau į pirmą Londono traukinį.

Mergina neatsakiusi pasisuko į atvirą spintą ir nuo lentos nukabino raktą.

– Ketvirtas numeris, antrame aukšte, koridoriumi iki galo.

– Ar jame yra vonia?

– Pačiame kambaryje nėra. Mes turime tik tris kambarius su voniomis, bet jie visi užimti. Iš jūsų 45 svarai, jei norėsite mokėti dabar, bet šeštą valandą ryto čia jau bus žmogus.

Oktavija paklausė:

– 45 svarai su pusryčiais?

– Kava ir užkandžiai. Už karštus patiekalus mokėti atskirai.

– Ar galėčiau dabar gauti sumuštinių į numerį? Manau, pusryčių nereikės.

– Kokių norėsite? Yra su kumpiu, su sūriu, su tunu ir su rostbifu.

– Prašyčiau su kumpiu ir dar stiklinę pusiau nugriebto pieno.

– Turim tik nugriebto arba natūralaus.

– Na, tada natūralaus. Aš dabar grynais sumokėsiu už kambarį ir sumuštinius.

Viskas buvo taip lengva. Mergina nesidomėjo nei sandoriu, nei pačia Oktavija. Ji padavė raktą, nuplėšė kasos čekį, vėl pakėlė ir užtrenkė pertvarą ir išnyko bare, palikdama atviras duris. Pro jas įsibrovė nedarnių vyriškų balsų aidas. Baras jau uždarytas, bet buvo panašu, kad jie žaidžia biliardą. Oktavija girdėjo klaksint kamuolius.

Kambarys buvo mažas, bet švarus. Ranka paspaudus čiužinį, lova pasirodė patogi. Lempa prie galvūgalio degė, spinta nesvyravo, o jos durys užsidarė. Vonios kambarys, kurį rado koridoriaus gale, nebuvo prašmatnus, tačiau visai padorus, o atsukus čiaupą po kelių netikusių švirkštelėjimų ėmė bėgti karštas vanduo.

Kai po dešimt minučių ji grįžo į kambarį, ant staliuko prie lovos stovėjo lėkštė su sumuštiniu ir stiklinė pieno, abi pridengtos popierinėmis servetėlėmis. Sumuštinis buvo ne tik labai pigus, bet ir šviežias, o kumpio nepagailėta. Oktavija nustebusi pajuto, jog yra išalkusi, ir beveik užsimanė nulipti žemyn užsisakyti dar vieną sumuštinį, tačiau laiku prisiminė Ešo pamokymus:

– Elkis dalykiškai ir paprastai. Tau reikia kambario; jų darbas nuomoti kambarius. Tu pilnametė ir turi kuo sumokėti. Jie tavęs nieko neklaus, viešbučiai to nedaro. Šiaip ar taip, tokie viešbučiai nedaro, o tu jiems visai nerūpi. Nesibaikštink, bet ir nesistenk kristi jiems į akis. Neik į vietas, kur renkasi žmonės.

Į kuprinę ant paties viršaus ji buvo įsikišusi pižamą, tačiau chalato nepasiėmė. Ešui reikėjo kuo daugiau vietos maisto skardinėms ir vandens buteliams sudėti. Jis ištuštino visas spinteles virtuvėje ir jos bute, o pakeliui dar sustojo iki vėlumos dirbančioje parduotuvėje atsargų pagausinti. Staiga kambaryje pasidarė vėsu, Oktavija panoro užsidegti dujas, bet prie dujinio šildytuvo buvo pritaisytas aparatas, į kurį reikėjo mesti vieno svaro monetas, o ji tokių neturėjo. Todėl atsargiai įlindo tarp tvirtai įtemptų patalų, kaip pirmą naktį internatinėje mokykloje, kai bijojo net sulamdyti patalynę, tuo rizikuodama užsitraukti nepasitenkinimą visur esančios, mįslingos akies, nuo šiol valdysiančios visą jos gyvenimą.

Kambario langas išėjo į kiemą, tačiau tylu nebuvo. Oktavija įsitempusi gulėjo tarp skalbimo milteliais atsiduodančių patalų ir klausėsi tolimų garsų: pritylantys ir vėl garsėjantys balsai, juoko papliūpos išeinant paskutiniesiems lankytojams, užvedami automobiliai, trankomos durys, tolumoje loja šuo, o fone nuolatos girdėti šalutiniu keliu pravažiuojančių mašinų gausmas. Palengva kojos apšilo, ji atsipalaidavo, tačiau mintyse buvo pernelyg įsiaudrinusi, kad užmigtų. Ją apėmė jaudulys, nerimas ir keistas trikdantis jausmas, jog iš pažįstamo pasaulio persikėlė į kažkokią skaistyklą, kurioje nieko nėra artimo, nieko realaus, tik Ešas. Ji pagalvojo: niekas nežino, kur aš esu. Aš pati nežinau, kur esu. O dabar su ja nėra ir Ešo. Staiga Oktavija įsivaizdavo, kaip rytoj rytą išeina iš nutilusio

viešbučio į blausią spalio mėnesio rytmečio šviesą ir neranda jo ten, kur žadėjo jos laukti, kad ten nėra ir jo motociklo, kad ji laukia, o jis vis nepasirodo.

Nuo tos minties jai suspaudė skrandį; kai spazmas praėjo, Oktavija vėl pajuto, kad jai šalta ir truputį bloga. Tačiau dar buvo išlaikiusi sveiko proto likučius, į juos ir įsikabino. Pasakė sau, kad tai nebūtų pasaulio pabaiga. Ji turi pinigų, jai negresia joks pavojus, gali sėsti į traukinį ir grįžti namo. Tačiau sykiu žinojo, jog tai būtų jos pasaulio pabaiga: dabar ji gali jaustis saugi tik su juo, o namai, į kuriuos grįžtų, niekada nebuvo jos namai ir be jo niekada nebus. Žinoma, jis ateis, jis jos lauks. Lauks, nes jis ją myli, jiedu myli vienas kitą. Jis ją nusiveš į kažkokią savo slėptuvę, ypatingą vietą, kurią žino tik jis vienas ir kurioje jiedu galės būti drauge, nepersekiojami kaltinančių, sunerimusių ponios Bakli akių, toli nuo ano pirmojo aukšto buto, kuris taip ir netapo tikraisiais jos namais, kurio jai visad buvo gailimasi; jie pabėgs nuo mirčių, žmogžudysčių ir apklausų, nenuoširdžių užuojautų ir ją kamuojančio begalinio kaltės jausmo, įsitikinimo, kad yra kalta dėl visko, įskaitant ir motinos mirtį – tai ji dėl visko kalta, ir taip buvo visada.

Žinoma, galiausiai jiems teks grįžti į Londoną, juk negali visą laiką slapstytis. Tačiau sugrįžus viskas bus kitaip. Jie su Ešu bus patyrę meilę, jie priklausys vienas kitam, susituoks, atsiribos nuo praeities, susikurs savo gyvenimą, susiras savo namus. Niekada, niekada daugiau ji nebebus nemylima.

Ji džiaugėsi, kad Londone jiedu nesimylėjo, kad jis norėjo palaukti. Nebeprisiminė, kada jos susidomėjimas Ešu, jo paslaptingumu, tylumu ir galia išaugo į susižavėjimą; užtat tiksliai galėjo pasakyti, kada susižavėjimas išvirto geismu. Tai įvyko tą akimirką, kai ryškinamas negatyvas, tykiai tarsi gyvas padaras plūduriuojantis ryškaluose, staiga virto paveikslu, ir jie abu pažvelgė į siaubo kontūrus. Dabar ji suprato, kodėl jis padarė tą nuotrauką dar prieš iškviesdamas policiją. Jis žinojo, kad jei neatliks egzorcizmo, jei visiems laikams nepašalins šio vaizdo iš atminties, turės vėl su juo susidurti. Jis ją pasirinko, kad kartu išgyventų tą akimirką, kad bai-

siausias jo patirtas siaubas taptų ir jos siaubu. Tada tarp jų nebeliks jokių paslapčių. Tai supratus pasidarė sunku susitvardyti jo nelietus; kartais ją apimdavo sunkiai įveikiamas troškimas ranka paliesti jo veidą, priartinti lūpas bučiniui, kuris visad būdavo labai oficialus ir trumpas. Ji myli jį. Jai reikia žinoti, kad ir jis ją myli. Bet juk jis ją myli. Laikėsi įsikibusi šio įsitikinimo, tarsi tik jis vienas galėtų išvesti ją iš ilgų vienumoje praleistų metų į bendrą gyvenimą. Po antklode ji tvirtai suspaudė pirštus, kad pajustų žiedą, tarsi talismaną.

Kūnas vėl ėmė šilti, triukšmas tilo, ir ji pajuto, kaip lėtai nyra į miego gelmes. Kai galiausiai užmigo, nieko nesapnavo.

40

Ji nubudo anksti, gerokai prieš prašvintant, ir gulėjo beveik nejudėdama, kas dešimt minučių dirstelėdama į laikrodį ant riešo, laukdama šeštos valandos, kada, kaip buvo sau prisakiusi, jau bus galima keltis ir virtis arbatą. Kambaryje buvo padėklas su dviem dideliais, storais arbatos puodeliais, kavos bei cukraus pakeliais ir pora sausainių. Buvo ir mažas virdulys, trūko tik arbatinuko. Tikriausiai viešbučio šeimininkai tikėjosi, jog arbatą ji užsiplikys puodelyje. Sausainiai, nors suvynioti pakelyje, buvo sudrėkę, tačiau Oktavija prisivertė juos suvalgyti, nes nežinojo, kada vėl gaus pavalgyti. Ešas buvo sakęs: „Nepatrauk žmonių dėmesio, neik pusryčiauti. Be to, bus per anksti. Galėsim pakeliui sustoti ir kur nors užkąsti".

Ji suprato jo poreikį ištrūkti iš Londono, tolyn nuo susirūpinusių veidų, nuo klausiančių akių, neslepiamo ponios Bakli priešiškumo. Ji viską suprato. Tačiau vis tiek atrodė keista, kodėl Ešas taip stengiasi, kad kelionėje niekas jų nepamatytų kartu, kad jos neatpažintų šitame mažame, atokiame viešbutyje. Šviesų peruką ji buvo užmetusi ant vienintelės kambaryje esančios kėdės atramos. Perukas atrodė juokingai. Mintis, kad tuoj vėl reikės jį užsidėti, atrodė at-

grasi. Tačiau į viešbutį ji atvyko šviesiais plaukais. Tokia turės ir išvykti. Kai jiedu nusigaus į Ešo slėptuvę, ji visiems laikams nusiims peruką ir vėl atvirs savimi.

Be penkiolikos septintą ji jau buvo apsirengusi ir susiruošusi eiti. Buvo taip persiėmusi Ešo atsargumu, kad pasijuto patyliukais sėlinanti laiptais, tarsi norėdama pabėgti neužsimokėjusi. Bet juk sumokėjo vakar vakare. Jai nėra ko jaudintis, niekas nematys jos išeinant, tik senyvas portjė ilga dryžuota prijuoste, šlepsėjęs per vestibiulį, kai ji artinosi prie durų. Oktavija padėjo raktą ant pertvaros ir sušuko jam:

– Aš išvažiuoju. Užmokėjau vakar, – bet jis nekreipė į ją jokio dėmesio ir pro sukamas duris išėjo į barą.

Nešina šalmu, ant peties užsimetusi kuprinę ji pasuko iš pagrindinio kelio į tą vietą, kurioje Ešas žadėjo laukti. Tačiau šalutinis kelias buvo tuščias. Akimirką jos širdis nustojo plakusi. Burnoje pajuto nusivylimo skonį, kartų kaip tulžis. Ir staiga pamatė jį.

Jis lėtai važiavo artyn iš tamsos ir ryto miglos, atnešdamas nepamirštamą jaudulio gūsį, užtikrindamas, kad viskas bus gerai, kad jos vieniša nakvynė buvo paskutinis kartas, kai jiems teko išsiskirti. Jis privažiavo ir trumpai apkabino Oktaviją, paskui pabučiavo į skruostą. Nieko netarusi ji užlipo ant motociklo.

Jis paklausė:

– Ar gerai viskas praėjo viešbutyje? Buvo patogu?

Nustebinta balse nuaidėjusio rūpesčio, ji atsakė:

– Viskas gerai.

– Jie tavęs nieko neklausinėjo, nesidomėjo, kur važiuoji?

– Ne, kam jiems klausti? Vis tiek nebūčiau pasakiusi. Juk aš ir pati nežinau, teisybė?

Jis vėl užvedė variklį. Per triukšmą pasakė:

– Netrukus sužinosi. Jau nebetoli.

Jie važiavo A 12 keliu jūros link. Blyškiai raudoni ir rausvi aušros spinduliai tarsi švytinti kalnų grandinė ryto danguje liejo šlaitais geltoną šviesą į tarpeklius. Automobilių buvo mažai, bet Ešas važiavo neviršydamas greičio. Oktavija troško, kad jis padidintų

greitį, kad kaip anksčiau pralėktų pietinėmis lygumomis tarsi garso pliūpsnis, kad priešinis vėjas taršytų jos drabužius ir čaižytų veidą. Tačiau šį rytą jis buvo atsargus. Po šviesėjančiu dangumi jie važiavo pro miegančius kaimus ir miestelius, tarp žemų vėjo nudraskytų gyvatvorių lėkštu Rytų Anglijos kraštovaizdžiu. Staiga pasuko į pietus ir ėmė važiuoti per mišką tiesiais keleliais, išnykstančiais žalioje tamsoje tarp didžiulių eglių. Paskui miškas baigėsi ir jie važiavo per viržyną, brūzgynus, pro mažus sidabrakamienių beržų guotelius. Kelias susiaurėjo iki takelio. Šviesa ryškėjo, padvelkė sūriu, gaiviu jūros kvapu. Staiga Oktavija pajuto alkį. Jie pravažiavo daugybę ryškiai apšviestų pakelės kavinių, tačiau Ešas nebuvo išalkęs arba nutarė nerizikuoti ir jose nesustoti. Tikriausiai netrukus jie atvyks į vietą. Turi įsidėję daugybę maisto. Dar pakaks laiko pavalgyti pusryčius gamtoje.

Dešinėje pusėje kelias vedė į mišką. Ešas dabar važiavo beveik pėsčiojo greičiu, dairydamasis į abi kelio puses, tarsi ieškodamas ženklo. Paslinkęs kokias dešimt minučių rado, ko ieškojo. Rytinėje kelio pusėje augo bugienio krūmas, o priešais jį stūksojo keli jardai apgriuvusios tvoros.

Nulipdamas nuo motociklo Ešas tarė:

– Štai ta vieta. Turėsime eiti per mišką.

Jis parideno „Kawasaki" pro bugienio šakas ir medžius. Oktavija pamanė, kad anksčiau čia veikiausiai buvo takelis, tačiau jis seniai užžėlė žole bei krūmynais, eiti trukdė nukarusios šakos. Kartais, norint pralįsti po šaka, tekdavo susiriesti dvilinkiems. Retkarčiais Ešas praleisdavo ją į priekį, kad ji prilaikytų kabančias šakas ir leistų jam prastumti per brūzgynus motociklą. Tačiau atrodė, jog jis žino, kur eina. Jiedu nesikalbėjo. Ji klausė jo paliepimų, juos vykdė ir džiaugėsi, kad pirštinės bei odiniai drabužiai saugo ją nuo dyglių ir susiraizgiusių šakų. Staiga miškas praretėjo, dirvoje sušvito smėlis. Praėjus neilgą beržynėlį medžiai stebuklingai baigėsi, ir ji išvydo kiek akys užmato besidriekiančią žalią nendrių jūrą, šlamančią, alsuojančią ir švelniai mojančią trapiomis viršūnėmis. Jie pastovėjo, stengdamiesi atgauti kvapą ir žiūrėdami į virpuliuojančius žalius plotus. Tai buvo absoliučios vienatvės vieta.

Apimta susijaudinimo, ji paklausė:

– Ar čia? Čia ir yra ta vieta?

– Dar ne visai. Mes į ją einame. Štai ten.

Jis parodė į nendrynus. Už kokių dviejų šimtų jardų, truputį į dešinę virš nendrių šluotelių vos galėjai įžiūrėti mažyčio medžių guotelio viršūnes.

Ešas tarė:

– Ten yra apleistas namelis. Jis stovi tokioje saloje. Niekas net artyn prie jo neina. Ten mes ir patrauksime.

Jis žiūrėjo į tą pusę ir Oktavijai atrodė, kad jo veide nušvito laimė. Neprisiminė, kad būtų kada jį tokį mačiusi. Jis priminė vaiką, pagaliau supratusį, kad tuoj gaus ilgai lauktą dovaną. Oktavijai sugėlė širdį, kad ne ji, o tas namelis nušvietė jo veidą tokiu švytėjimu, tokiu džiaugsmu.

Ji paklausė:

– Kaip mes ten pateksim? Ar yra kelias? O kaip motociklas? – Ji labai stengėsi neužgesinti jo džiaugsmo, savo prieštaravimais nesugadinti akimirkos.

– Ten yra kelias. Tik labai siauras. Gale turėsime vestis motociklą.

Jis trumpam ją paliko ir nuėjo prie nendrynų pakraščio, ieškodamas įsimintos vietos. Netrukus grįžo ir tarė:

– Jis tebėra. Sėsk ant motociklo, pradžioje galėsim pavažiuoti. Kelias atrodo pakankamai tvirtas.

Ji paklausė:

– Gal dabar galiu nusiimti peruką? Jis man bjaurus.

– Kodėl ne? – Ešas plėšte nuplėšė peruką jai nuo galvos ir sviedė tolyn. Jis užkibo ant eglaitės šakos ir it ryškiai geltona dėmė liko kaboti tamsioje žalumoje. Ešas atsigręžė į Oktaviją ir nusišypsojo, o jo veidas pasikeitė:

– Čia jau paskutinis gabalas. Beveik atvažiavom.

Jis privedė motociklą prie kelio pradžios, ji atsisėdo jam už nugaros. Pakilimas buvo tik kokio jardo platumo, siauras smėlėtas takelis per nendrynus. Abiejose pusėse nendrės augo tokios aukštos, kad jų viršūnės šlamėjo per kokius šešis colius jiems virš galvų. Atrodė, jog lėtai važiuoji per be paliovos šnabždančią, žalią ir blyš-

kiai auksinę neįžengiamą girią. Jis važiavo atsargiai, tačiau be baimės. Oktavija galvojo, kas atsitiktų, jei jis nukryptų nuo tako; ar gilus abipus vanduo; ar jie įvirstų į nendrynus, stengdamiesi išsikapanoti ant siauro takelio. Retkarčiais, kai kelias susiaurėdavo ir permirkdavo, arba pasirodydavo, jog kelkraščius nuplovė vanduo, Ešas nulipdavo nuo motociklo ir sakydavo:

– Geriau čia pastumsiu motociklą. Tu eik iš paskos.

Vietomis kelias taip susiaurėdavo, kad nendrės šiūruodavo jųdviejų pečius. Oktavijai atrodė, kad nendrės susiglaudusios ją praris, kad netrukus prieš akis tebus tik netvirta, tačiau neperžengiama žalių ir blyškiai auksinių stiebų siena. Atrodė, kad kelias niekad nesibaigs. Buvo neįmanoma patikėti, kad jie artėja prie savo kelionės tikslo, kad išvis kada nors pasieks tą tolimą salą. Tačiau netrukus ji išgirdo jūrą, tylų, keistai raminantį, ritmingą šniokštimą. Gal tuo jų kelionė ir baigsis, gal nendrės staiga prasiskirs ir prieš jos akis atsivers pilka, virpanti Šiaurės jūros platybė.

Kaip tik tada, kai ji pradėjo galvoti, ar neverta paklausti Ešo, kiek dar liko, prieš akis staiga atsivėrė sala. Nendrynai prasiskyrė, ir ji pamatė medžių guotus, tvirtą smėlėtą žemę, o už medžių – apleistą namelį. Tarp salos ir tos vietos, kurioje jie stovėjo, plytėjo kokių trisdešimt pėdų pločio nendrėmis neapaugusio vandens juosta. Ją kirto palaikis dviejų lentų platumo lieptelis, kurį viduryje prilaikė vienintelis nuo senumo pajuodęs medinis ramstis. Kadaise dešinėje tiltelio pusėje buvo turėklai, tačiau dabar jie nupuvo; buvo likęs tik pagrindas ir turėklą laikę strypai. Matyt, anksčiau priėjimą prie tilto saugojo vartai; vienas jų baslys išliko, o jame – trys surūdiję vyriai.

Oktavija sudrebėjo. Tykus, tamsiai žalias vanduo ir sulūžęs tiltelis atrodė kažkoks slogus, net bloga lemiantis.

Ji tarė:

– Tai čia jau viskas? – Ir nuo savo žodžių sustingo, tarsi būtų pajutusi nelaimę.

Ešas varėsi motociklą. Priėjęs pastatė jį, atrėmęs šonu, ir užlipo ant tiltelio, atsargiai paėjėjo iki vidurio, paskui patikrino, kelis kartus šokteldamas. Lentos įdubo ir sugirgždėjo, tačiau išlaikė.

Lengvai šokčiodamas jis ištiesė rankas, ir jo veide Oktavija vėl pamatė tą patenkintą, viską perkeičiančią šypseną. Jis tarė:

– Išpakuosim daiktus čia ir viską pernešim per tiltą. Paskui grįšim motociklo. Tiltas turėtų išlaikyti.

Jis buvo panašus į mažą berniuką, besidžiaugiantį išsvajotu nuotykiu.

Ešas grįžo atgal ir nuėmė daiktus nuo motociklo. Pats apsikarstęs miegmaišiais ir odiniais daiktmaišiais padavė Oktavijai nešti vieną savo kuprinę. Užsivertusi ją ir dar savo daiktus ji nusekė iš paskos per tiltą, palindo po žemomis medžio šakomis ir pirmą kartą iš arti pamatė namelį. Jis buvo apleistas jau seniai. Čerpėmis dengtas stogas dar kai kur laikėsi, bet laukujos durys kabojo ant išlaužtų vyrių, kampu įsmigusios į žemę. Jie įsikraustė į vieną iš dviejų kadaise buvusių pirmo aukšto kambarių. Aukštame lange nebuvo stiklo. Durų, skyrusių kambarius, nebebuvo, ir tik dėmėta bei subraižyta gili plautuvė po nuo sienos nusuktu čiaupu rodė, jog anksčiau galiniame kambaryje būta virtuvės. Nebuvo ir galinių durų, tad Oktavija atsistojo tarduryje ir įsižiūrėjo į nendrynus, besidriekiančius jūros link. Tačiau jūros nebuvo matyti.

Nusivylusi ji paklausė:

– Kodėl nematyti jūros? Aš ją girdžiu. Ji negali būti toli.

– Už kokios mylios. Iš čia jos nepamatysi. Iš nendrynų išvis nepamatysi. Nendrynams pasibaigus yra tokia aukšta žvyro ketera, o už jos Šiaurės jūra. Ten nieko įdomaus. Tik akmenuotas paplūdimys.

Oktavija būtų mielai ten atsidūrusi, pabėgusi nuo šitos klaustrofobiškos žalumos. Tačiau ji priminė sau, kad tai Ešo slėptuvė; negalima jam parodyti, kad ji nusivylusi. Tiesą sakant, ji juk nėra nusivylusi. Tik kad viskas taip keista. Staiga jai prieš akis iškilo vienuolyno mokyklos sodas, plačios kruopščiai prižiūrimos pievelės, gėlių lysvės, sodo gale pavėsinė su vaizdu į laukus, kur galima prisėsti karštą dieną. Prie tokios gamtos ji buvo pratusi – angliškos, pažįstamos, prižiūrėtos. Tačiau ji pasakė sau, jog čia užtruks neilgai, gal tik vieną naktį. Be to, jis ją atsivežė į savo slėptuvę. Be abejo, čia jis ketina atsiduoti meilei.

Jis paklausė, visai kaip vaikas:

– Kaip tau čia patinka? Gera, ar ne?

– Labai slapta. Kaip tu suradai šitą vietą?

Jis neatsakė. Tarė:

– Ateidavau čia, kai gyvenau tokiuose namuose prie Ipsvičo. Niekas nežino apie šitą vietą, tiktai aš.

Ji paklausė:

– Ar tu visad būdavai vienas? Nejau neturėjai draugų?

Jis ir vėl neatsakė. Tik pratarė:

– Einu, atsigabensiu motociklą. Tada iškrausim daiktus ir pusryčiausim.

Pagalvojus apie pusryčius, jai iškart pasidarė linksmiau. Buvo jau pamiršusi, kaip nori valgyti ir gerti. Stovėdama prie kranto stebėjo, kaip jis perėjo tiltu, nuspyrė motociklo atramą ir pastūmė „Kawasaki" atgal.

Ji sušuko:

– Nejau tu ketini važiuoti?

– Taip bus lengviausia. Pasitrauk į šalį.

Jis užlipo ant motociklo, užvedė ir įnirtingai šoko ant tilto. Priekiniai ratai jau buvo beveik pasiekę sausumą, kai tilto atrama trakštelėjo, – Oktavijai tai nuaidėjo tarsi sprogimas, – abi lentos suskeldėjo ir įkrito į vandenį, o turėklo strypai išlėkė į orą. Po pirmo trakštelėjimo Ešas pakilo ir šoko ant žemės, vos vos pasiekė sausumą, slysdamas ant smėlėto kranto. Oktavija puolė jam padėti. Jiedu abu apsigręžė ir žiūrėjo, kaip purpurinis „Kawasaki" lėtai grimzta drumzlinoje gelmėje. Pusė tilto nugriuvo. Liko tik kitos dvi lentos, kurių suskilinėję galai mirko vandenyje.

Oktavija pažvelgė Ešui į veidą, persigandusi, kad jį apims įsiūčio priepuolis. Ji žinojo, kad jis gali pasiduoti įsiūčiui. Nebuvo jo parodęs jos akivaizdoje, bet ji nuolat juto griežtai tvardomas, tačiau žioruojančias jausmo gelmes. Tačiau jis garsiai ir šiurkščiai nusikvatojo, beveik triumfuodamas.

Ji negalėjo paslėpti balse nuaidėjusio nusivylimo:

– Bet mes dabar atkirsti. Kaip sugrįšim namo?

Namo. Ji pasakė šį žodį nepagalvojusi. Tik dabar suprato, kad namas, kuriame šitiek metų jautėsi svetima ir niekam nereikalinga, yra jos tikrieji namai.

Jis atsakė:

– Galėsim nusirengti ir perplaukti vandenį, laikydami drabužius virš galvų. Tada apsirengsime ir galėsime keliauti. Pinigų turime. Galėsim pasigauti mašiną iki Ipsvičo ar Saksmundemo, o ten sėsim į traukinį. Motociklo mums nebereikia. Juk turim tavo motinos „Porsche“. Dabar jis tavo. Viskas, ką ji turėjo, dabar tavo. Atsimeni, ką sakė tas solisitorius.

Ji liūdnai atsakė:

– Atsimenu, ką jis sakė.

Ji išgirdo žvalų, naują jo balsą, kitokio Ešo balsą:

– Sode yra net lauko tualetas. Žiūrėk, čia.

Ji buvo apie tai pagalvojusi. Nemėgo tupinėti po krūmais. Jis parodė medinę pašiūrę, patamsėjusią nuo senatvės, surūdijusiais vyriais, kurie vos leido atidaryti duris. Viduje buvo paprasta žemėje išrausta skylė. Blogo kvapo nebuvo: atsidavė žeme, senu medžiu, saldžiai kvepėjo jūra. Už pašiūrės augo gervuogių krūmynai ir pusgyvių augalų brūzgynas, susiraitęs medis, o žolė žėlė kone iki kelių. Oktavija paėjo tolyn ir vėl pamatė blizguliuojančius nendrynus, o juose – dar vieną siaurą tvirtos žolės kontūrą.

Ji paklausė:

– O kur šitas veda? Į jūrą?

– Niekur. Jis tik kokių šimto jardų ilgio, paskui tiesiog baigiasi. Aš ten einu, kai noriu pabūti vienas.

Atokiau nuo manęs, pagalvojo ji, tačiau nieko nepasakė. Vėl pajuto, kaip suspaudė širdį. Ji čia su Ešu. Turėtų jaustis laiminga, pakylėta, kartu su juo džiaugtis ramybe, tyla ir suvokimu, kad šita nuošali sala – jų bendra slėptuvė. Tačiau pajuto klaustrofobišką nejaukumą. Kiek jis ketina čia būti? Kaip jie grįš atgal? Lengva pasakyti, kad nuplauksi tuos dešimt jardų, bet kas toliau?

Jis namelyje krovė daiktus iš maišų, purtė patalus, dėliojo maistą į vienintelę lentyną viršum židinio. Ji priėjo jam padėti ir iškart

pasijuto geriau. Jis viskuo pasirūpino: skardinėmis vaisių sulčių, pupomis, sriuba, troškiniu ir daržovėmis, pustuziniu butelių vandens, cukrumi, arbatos maišeliais, tirpia kava ir šokoladu. Buvo pasiėmęs net mažą parafinu kaitinamą plytelę, butelį kuro ir du mažus puodus nuimamomis rankenomis. Jis užvirė vandenį kavai, suraikė duoną, užtepė sviestu ir padarė du storus sumuštinius su kumpiu.

Jiedu išsinešė kavą ir maistą laukan ir susėdo nugaromis atsirėmę į sieną, žvelgdami į nendrynus. Saulė jau buvo įdienojusi, Oktavija juto, kaip ji šildo veidą. Maistas buvo toks skanus, kokio gyvenime nebuvo valgiusi. Nieko nuostabaus, kad jai buvo užėjusi ta trumpa depresija. Tai iš alkio ir troškulio. Viskas bus gerai. Jie dabar kartu, o tai svarbiausia. Šiąnakt jiedu mylėsis; todėl jis ją čia ir atsivežė.

Pagaliau išdrįsusi paklausti, ji prakalbo:

– Kiek laiko mes čia pabūsim?

– Kokią dieną, gal dvi. O koks skirtumas? Tau čia nepatinka?

– Labai patinka. Tik pagalvojau – žinai, be motociklo ne taip greitai parvažiuosim namo.

Jis atsakė:

– Namai yra čia.

41

Keitė baiminosi, kad savivaldybėje saugomi dokumentai bus nepilni, kad jiems bus sunku susekti Ešo persikėlimus iš vienų globėjų šeimos į kitą. Bet ponas Penderis iš Socialinės apsaugos departamento, stebėtinai jaunas žmogus su per anksti veide sustingusia nerimo išraiška, sugebėjo surasti storą, aptriušusią bylą.

Jis tarė:

– Jūs ne pirmieji, kuriems prireikė Ešo dokumentų. Kai ponia Oldridž jį gynė, ji irgi norėjo peržiūrėti bylą. Aišku, kad pirmiausia mes paklausėme jo sutikimo, bet jis pasakė, jog leidžia. Negalėčiau pasakyti, kokia jai buvo iš to nauda.

Keitė atsakė:

– Ji mėgdavo kuo daugiau sužinoti apie ginamuosius. O šiuo atveju informacija buvo svarbi. Ji privertė prisiekusiuosius jo gailėtis.

Ponas Penderis pažvelgė į užverstą bylą. Jis tarė:

– Gal jo tikrai verta pasigailėti. Jis niekad neturėjo šansų. Kai tikra motina išgena tave iš namų, nesulaukusį nė aštuonerių metų, socialinės apsaugos sistema mažai ką gali kompensuoti. Jo atvejis aptarinėtas daugybėje specialių susirinkimų, tačiau jam nebuvo lengva surasti globėjus. Niekas nenorėjo ilgiau jo laikyti.

Piersas paklausė:

– Kodėl jis nebuvo atiduotas įvaikinti? Juk motina jo atsisakė, ar ne taip?

– Mes su ja kalbėjomės ir toks pasiūlymas iškilo, tačiau ji nesutiko. Tikriausiai kažkaip įsivaizdavo, kad jį susigrąžins. Tos moterys dažnai elgiasi keistai. Pačios nesusitvarko, meilužiais rūpinasi labiau negu vaikais, bet nenori susitaikyti su mintimi, kad neteks vaiko visam laikui. O kai motina mirė, Ešas nebetiko įvaikinti.

– Mums reikia sąrašo visų šeimų, kurioms globoti jis buvo atiduotas. Ar galiu paimti bylą?

Pono Penderio išraiška pasikeitė:

– Nemanau, kad galiu tiek leisti. Tai konfidencialios socialinės ir psichiatrinės ataskaitos.

Piersas jį pertraukė:

– Ešas pabėgo ir slapstosi. Beveik neabejojame, kad nužudė vieną moterį. Žinome, jog jis turi peilį. Su juo Oktavija Kamins. Jei norite jaustis atsakingas už dar vieną žmogžudystę, prašau. Abejoju, ar Socialinės apsaugos komisijai patiks tokia reklama. Mūsų darbas surasti Ešą, o mums reikia informacijos. Privalome pasikalbėti su žmonėmis, kurie gali žinoti jo mėgstamiausias vietas, kur jis gali slapstytis.

Pono Penderio veide atsispindėjo neryžtingumas ir nerimas. Jis nenoromis atsakė:

– Manau, galėčiau gauti grafystės solisitoriaus leidimą ir perduoti jums dokumentus. Tam prireiks laiko.

Keitė įsiterpė:

– Mes negalime laukti.

Ji ištiesė ranką. Ponas Penderis vis tiek nestumtelėjo bylos arčiau jos.

Po kurio laiko Keitė tarė:

– Gerai. Duokite man pavardes ir adresus visų šeimų, kuriose jis buvo globojamas, visų vaikų namų, kuriuose jis gyveno. Man jo reikia tuoj pat.

– Nematau kliūčių. Jei palauksite, tuoj pat padiktuosiu informaciją. Gal norėsite kavos?

Jis kalbėjo beveik beviltiškai, tarsi stengdamasis pasiūlyti ką nors, ką galėtų jiems duoti nesikreipdamas į aukštesnius valdininkus.

Keitė atsakė:

– Ačiū, ne. Tik pavardžių ir adresų. Dar buvo toks žmogus, pavarde Kolas ar Kolis, kuris, atrodo, praleido su Ešu labai daug laiko. Radome įrašą apie jį ponios Oldridž užrašuose, kuriais ji naudojosi teisme. Reikia jį surasti. Jis dirbo vienuose iš jūsų sistemos vaikų namų, Banjard Korte. Nuo jo ir pradėsime. Kas dabar ten direktorius?

Ponas Penderis atsakė:

– Bijau, kad tik sugaišite laiką. Prieš trejus metus Banjard Kortas buvo uždarytas, – kai pastatas sudegė. Panašu, jog buvo padegtas tyčia. Dabar mes įtaisome vaikus kur tik galime. Banjard Kortas buvo skirtas ypatingų sunkumų turintiems jaunuoliams, kuriems vis dėlto nereikia policijos priežiūros. Deja, jis dirbo nelabai sėkmingai. Nemanau, kad išliko įrašai, kur dirba buvę darbuotojai, išskyrus tuos, kurie buvo perkelti į kitus namus.

– Gal jūs žinote, kur dabar Kolis. Ešas jį apkaltino seksualiniu priekabiavimu. Ar tokiais atvejais jums neprivaloma informuoti būsimus darbdavius?

– Aš dar patikrinsiu byloje. Kiek prisimenu, po tyrimo jis išteisintas, tad mes neprivalome teikti jokios informacijos. Jei jis sutiks, gal galėsiu duoti jums jo adresą. Tai subtilus klausimas.

Piersas tarė:

– Bus dar subtilesnis, jei Oktavijai Kamins kas nors atsitiks.

Ponas Penderis dar tyliai pasėdėjo nerimaudamas. Paskui pasakė:

– Kai jūs paskambinote, aš peržiūrėjau bylos dokumentus. Slogi istorija. Mes jam nedaug padėjome, bet nemanau, kad kas nors galėjo padėti daugiau. Įtaisėme jį pas vieną mokytoją, ir toje šeimoje jis išsilaikė ilgiausiai – aštuoniolika mėnesių. Pakankamai ilgai, kad pasiektų gerų rezultatų vietos mokykloje. Globėjai tikėjosi, kad jis laikys brandos egzaminus. Tačiau jis pasistengė, kad jį išmestų. Gavo iš tos vietos ko norėjęs ir nusprendė, kad laikas eiti kitur.

– Ką jis padarė? – paklausė Keitė.

– Seksualinis keturiolikmetės dukters užpuolimas.

– Ar jam pateikti kaltinimai?

– Ne. Tėvas nenorėjo traumuoti dukters teismais. Tai nebuvo tikras išprievartavimas, bet reikalas pakankamai nemalonus. Mergaitė buvo labai sukrėsta. Aišku, Ešui reikėjo išeiti. Tada mes jį ir paskyrėme į Banjard Kortą.

Piersas paklausė:

– Ten jis ir susipažino su Maiklu Kolu?

– Tikriausiai. Nemanau, kad jie anksčiau buvo pažįstami. Aš paskambinsiu buvusiam Korto direktoriui. Dabar jis pensininkas, bet gal žinos, kur rasti Kolą. Jei taip, paskambinsiu jam ir paklausiu, ar galiu jums duoti jo adresą.

Prie durų jis atsigręžė ir pasakė:

– Iš visų globėjų bene geriausiai Ešą suprato tokia Merė Makbein. Ji paprastai ima globoti penkis įvairaus amžiaus vaikus ir, atrodo, susitvarko su visais. Paveikia juos meile ir švelnumu. Tačiau net ji turėjo išleisti Ešą. Jis iš jos vogė. Pradžioje smulkius pinigus iš namų ūkio išlaidų, paskui didesnes sumas. Be to, pradėjo blogai elgtis su kitais vaikais. Bet jam išeinant ji pasakė kai ką įžvalgaus: kad Ešas negali pakęsti, kai žmogus priartėja prie jo; kad kai kitas žmogus ima jam reikšti meilę, jis būtinai padaro ką nors nedovanotino. Tikriausiai jam labai reikia atstumti kitus, kad anie neatstumtų jo. Jei kas ir būtų galėjęs su juo susitvarkyti, tai tik Merė Makbein.

Durys paskui jį užsidarė. Lėtai slinko minutės. Keitė pakilo ir ėmė žingsniuoti po kambarį. Ji tarė:

– Tikriausiai jis skambina grafystės solisitoriui, kad įsitikintų, jog nedaro nieko draudžiamo.

– Na, nėr ko stebėtis. Šlykščiausias darbas. Negalėčiau jo dirbti net už milijoną. Niekas nepadėkoja, jei viskas susiklosto gerai, užtat kiekvienas šuo aploja, jei ką padarai ne taip.

Keitė atsakė:

– Bet jie dažnai ir padaro. Nesistenk priversti mane gailėtis socialinių darbuotojų. Pernelyg daug jų esu mačiusi. Turiu apie juos

savo nuomonę. Po velnių, kur tas Penderis? Negi jam reikia daugiau negu dešimties minučių, kad išspausdintų keletą pavardžių?

Tačiau jis grįžo tik po ketvirčio valandos ir atsiprašydamas tarė:

– Atsiprašau, kad taip ilgai, bet aš dar ieškojau, gal turime Maiklo Kolo adresą. Deja, nepavyko. Jau praėjo keleri metai, o jis nepaliko adreso, kai išėjo iš Banjard Korto. Tiesą sakant, ir neturėjo palikti. Juk išėjo savo noru, nebuvo atleistas. Jau sakiau, tie vaikų namai dabar uždaryti, bet užrašiau jums buvusio direktoriaus adresą. Gal jis galės padėti.

Susėdus į automobilį Keitė tarė:

– Gal geriau perduokime pusę pavardžių ieškotojams Safolke. Patys imkimės direktoriaus. Nujaučiu, kad veikiausiai tik Kolas ir galės mums padėti.

Likusi dienos dalis, kitos dienos rytas ir popietė neatnešė jokių rezultatų. Jiedu važinėjo nuo vienos globėjų šeimos prie kitos, su vis mažėjančia viltimi sekdami savinaikinančiais Ešo pėdsakais. Vieni globėjai stengėsi padėti kuo galėdami; kitiems pakako išgirsti Ešo vardą, ir jie aiškiai davė suprasti nenorį kalbėtis su policija. Keletas globėjų šeimų persikėlė, jų surasti nepavyko.

Mokytojas buvo išėjęs į darbą, bet namuose buvo jo žmona. Ji atsisakė kalbėti apie Ešą, tik pasakė, kad jis seksualiai užpuolęs jų dukterį Andželą ir kad jo vardas šiuose namuose neminimas. Ji būtų labai dėkinga, jei policija vakare nebesugrįžtų. Andžela bus namie ir išgirdusi Ešo vardą vėl viską prisimins. Ne, ji neturi nė mažiausio supratimo, kur gali būti Ešas. Kai jis gyveno pas juos, visa šeima važinėjo į išvykas, bet dažniausiai lankydavo istorines ar kitokias įdomias vietas. Nė vienoje jų niekaip nebūtų galima įsirengti slėptuvės. Tai viskas, ką ji gali pasakyti.

Buvusio Banjard Korto direktoriaus adresas buvo Ipsvičo priemiestyje. Jie pamėgino paskambinti, tačiau niekas neatsiliepė. Visą dieną mėgino susisiekti, tačiau tik po šeštos valandos vakaro pavyko aptikti žmogų namie. Tai buvo jo našlė, kuri visai dienai buvo išvažiavusi į Londoną. Pavargusi, nuvytusios išvaizdos pagyvenusi moteris pasakė, kad jos vyras prieš dvejus metus mirė nuo

infarkto, paskui pakvietė užeiti – pirmas žmogus, kuris tą pasiūlė, – ir paklausė, gal norėtų arbatos su pyragu. Tačiau jie neturėjo laiko pabūti. Iš paskutiniųjų ieškojo ne maisto, bet informacijos.

Ji paaiškino:

– Aš pati dirbau Banjard Korte, buvau tarsi šeimininkės pavaduotoja. Nesu socialinė darbuotoja. Žinoma, aš pažįstu Maiklą Kolą. Jis buvo geras žmogus, puikiai tvarkėsi su berniukais. Jis mums nesakė, kad laisvadieniais jiedu su Ešu išvykdavo drauge, bet nemanau, kad tarp jų kas nors galėjo būti. Kolis niekada nebūtų nuskriaudęs vaiko ar jaunuolio, niekada gyvenime. Jis labai rūpinosi Ešu.

– Ar jūs visai nežinot, kur jie vykdavo?

– Absoliučiai. Nemanau, kad nuklysdavo toli nuo Banjard Korto, nes važiuodavo dviračiais, o Ešas visad grįždavo iki vakaro.

– Ar jūs nežinote, kur išvyko Maiklas Kolas, išėjęs iš Banjard Korto?

– Deja, adreso negalėsiu duoti, bet man atrodo, kad jis apsigyveno pas seserį. Man atrodo, jos pavardė Peidž – taip, tikrai. Ir atrodo, ji seselė. Jei ji dirba, galėsite surasti ją per ligoninę, žinoma, jei ji tebegyvena šiose apylinkėse.

Tikimybė atrodė nedidelė, bet jie padėkojo ir išvyko toliau. Buvo pusė septynių.

Šį kartą jiems pasisekė. Apskambino tris rajono ligonines. Ketvirtoje, mažame geriatrijos skyriuje, jiems pasakė, jog pas juos dirba ponia Peidž, bet ji pasiėmė savaitės atostogas, nes vienas jos vaikas susirgo. Jie visai nesibranginę davė jos adresą.

42

Ponią Peidž rado pusiau atskirame name, pastatytame šiuolaikiškame raudonų plytų bei betono kvartale šalia Fremsdouno kaimo, tipiškame ir dažnai pasitaikančiame priemiesčių įsiveržime į kadaise nesukultūrintą, nors ir ne pernelyg gražų kraštovaizdį. Prie įvažiavimo į akligatvį ryškūs gatvės žibintai apšvietė mažą tuščią vaikų žaidimų aikštelę, sūpuokles, slidinėjimo dramblį ir lipynę. Garažų nebuvo, bet buvo panašu, jog kiekvieno namo ir buto gyventojai turi automobilį ar furgoną, pastatytus prie šaligatvio arba ant grįstų aikštelių, skirtų sodeliams prie įėjimo. Už užtrauktų užuolaidų buvo matyti šviesos, tačiau nebuvo jokių gyvybės ženklų.

Skambutis prie 11 namo durų sugrojo lengvą melodiją ir durys beveik tuoj pat atsidarė. Iš koridoriaus sklindanti šviesa įrėmino juodaodės moters siluetą; ant jos klubo glaudėsi kūdikis. Nelaukdama, kol Keitė ar Piersas parodys dokumentus, ji tarė:

– Žinau, kas jūs tokie. Skambino iš ligoninės. Įeikit.

Ji pasitraukė į šalį, praleisdama juos į koridorių. Mūvėjo siauras juodas kelnes, vilkėjo pilkus marškinėlius trumpomis rankovėmis. Keitė pamatė, kokia ji graži. Grakštus kaklas laikė išdidžią galvą su trumpai kirptų plaukų karūna. Nosis buvo tiesi ir gana siaura, lūpų

linija ryškiai išlenkta, akys didelės, sunkiais vokais, dabar aptemdytos nerimo.

Kambarys, į kurį ji juos įleido, buvo švarus, tačiau netvarkingas; ant naujų baldų jau buvo aiškiai matyti mažų lipnių rankyčių ir gaivalingų žaidimų pėdsakai. Kampe stovėjo maniežas su vyresniu vaiku, mergaite, kuri susikaupusi stengėsi pasiekti spalvotų varpelių virtinę, pritvirtintą prie viršutinio virbo. Įėjus svetimiems žmonėms, ji plastelėjo ant grindų ir suspaudusi maniežo virbus įsistebeilijo į juos milžiniškomis akimis, draugiškai šypsodama. Keitė priėjo prie vaiko ir ištiesė pirštą. Jis buvo tuoj pat sučiuptas su neįtikėtina jėga.

Abi moterys susėdo ant sofos, ponia Peidž tebelaikė mažesnįjį vaiką. Piersas atsisėdo į priešais stovinčią kėdę.

Jis tarė:

– Mes ieškome jūsų brolio, Maiklo Kolo. Jūs turbūt žinote, kad Geris Ešas ieškomas apklausai. Tikėjomės, kad ponas Kolas gali mums padėti sugalvoti, kur Ešas slepiasi.

– Maiklo čia nėra. – Jos balse jie aiškiai girdėjo nerimą. – Jis šįryt anksti išvažiavo dviračiu – šiaip ar taip, pašiūrėje dviračio nėra. Nesakė, kur išvyksta, bet paliko raštelį. Štai jis.

Ji pakilo nuo sofos ir ištraukė raštelį iš už mažo ąsotėlio, stovinčio ant televizoriaus. Keitė perskaitė: „Išvykstu visai dienai. Nesijaudink, grįšiu šeštą valandą vakarienės. Būk gera, paskambink į prekybos centrą ir pasakyk, kad grįšiu į naktinę pamainą“.

Keitė paklausė:

– Ar jūs žinote, kada tiksliai jis išvažiavo?

– Po aštuntos valandos žinių. Jau buvau pabudusi ir girdėjau, kaip jis ruošiasi.

– Ir po to neskambino?

– Ne. Laukiau jo vakarienės iki septynių, paskui pavalgiau viena.

Piersas paklausė:

– Kada pradėjote jaudintis?

– Tuoj po šešių. Maiklas visad labai punktualus. Jei nebūtų grįžęs iki rytojaus ryto, būčiau skambinusi į ligonines ir į policiją. Bet

juk jis ne mažas vaikas. Jis suaugęs žmogus. Nemanau, kad policija būtų labai rimtai reagavusi, jei būčiau jiems paskambinusi per greitai. Dabar jau imu ne juokais jaudintis. Apsidžiaugiau, kai paskambino iš ligoninės ir pasakė, kad jūs jo ieškote.

Keitė paklausė:

– Ir jūs visai neįsivaizduojate, kur jis galėjo išvažiuoti?

Ponia Peidž papurtė galvą.

Keitė paklausė apie jos brolio santykius su Ešu.

– Mes žinome, kad Ešas melavo, pasakodamas apie santykius su jūsų broliu. Nežinome, kodėl. Gal jūs galite mums ką nors papasakoti apie jų draugystę? Kur jie kartu eidavo, ką mėgdavo veikti? Mes manome, kad Ešas veikiausiai slepiasi kokioje nors jam pažįstamoje vietoje.

Ponia Peidž perkėlė sterblėje sėdintį vaiką ant kito kelio ir trumpam motinišku, globojančiu judesiu palenkė galvą prie standžių jo garbanėlių. Paskui tarė:

– Maiklas dirbo Banjard Korte auklėtoju, kai Ešas ten pateko. Maiklas jam pajuto simpatiją. Jis man pasakojo apie Ešo praeitį, kaip jį atstūmė jo paties motina ir vyras, su kuriuo ji gyveno. Jiedu abu jį mušė ir kitaip skriaudė, kol jis nebuvo paimtas valstybės globon. Policija norėjo kelti bylą, bet suaugusieji kaltino vienas kitą, todėl nepavyko surinkti pakankamai įkalčių. Maiklas manė, jog jis gali padėti Ešui. Jis tikėjo, kad kiekvienas žmogus nusipelno atpirkimo. Žinoma, nieko jis nepadėjo. Gal Dievas ir gali atpirkti Ešą, tik ne žmogus. Neįmanoma padėti žmogui, kuris jau gimė kupinas blogio.

Piersas tarė:

– Turbūt aš ne visai suprantu, ką reiškia šis žodis.

Nuostabaus grožio akys įsmigo į jį:

– Nesuprantat? Ir dar dirbate policijoje?

Keitės balsas nuskambėjo įtikinamai:

– Pasistenkite labai susikaupti, ponia Peidž. Jūs pažįstate brolį. Kur jis būtų ėjęs? Ką jiedu su Ešu labiausiai mėgo veikti?

Prieš atsakydama ji truputį pagalvojo, paskui pasakė:

– Tai būdavo per Maiklo laisvadienius. Jis išvažiuodavo dviračiu ir kažkur pakeliui susitikdavo su Ešu. Nežinau, kur jie važiuodavo, bet Maiklas visad grįždavo dar nesutemus. Jis pasiimdavo maisto ir kelioninį primusą. Aišku, ir vandens. Man atrodo, jie važiuodavo kur nors į laukus. Maiklas nemėgsta tankių miškų. Jam labiausiai patinka platumos ir erdvė, kad būtų matyti dangus.

– Ir jis jums nieko nesakydavo?

– Tik kad gerai praleido dieną. Manau, jis pažadėjo Ešui, kad ta vieta liks jų slėptuve. Jis grįždavo namo pilnas džiaugsmo, pilnas vilties. Jis mylėjo Ešą, bet ne taip, kaip buvo kalbama. Įvyko tyrimas. Maiklą išteisino, nes nebuvo jokių įkalčių, be to, visi žinojo, kaip Ešas moka meluoti. Bet tokių dalykų niekas nepamiršta. Maiklas daugiau niekad negalės dirbti su vaikais. Manau, kad ir pats nenorės. Jis prarado pasitikėjimą. Po to, ką Ešas padarė, po tų kaltinimų ir tyrimo, kažkas jame tarsi mirė. Dabar jis naktimis dirba Ipsvičo prekybos centre, krauna prekes į lentynas. Mes verčiamės iš jo ir mano atlyginimo. Nesame nelaimingi. Tikiuosi, kad jam nėra blogai. Mes visi norime, kad jis grįžtų. Mano vyras žuvo pernai avarijoje. Vaikams reikia Maiklo. Jis nuostabiai moka su jais elgtis.

Staiga ji pravirko. Gražus veidas nepasikeitė, tačiau iš akių ištryško dvi didelės ašaros ir nusirito skruostais. Keitę pagavo impulsas pasislinkti arčiau ir apkabinti juos abu, motiną ir vaiką, tačiau ji atsispyrė. Toks jos veiksmas gali likti nesuprastas, gal net sukelti pasibjaurėjimą. Kaip sunku, pagalvojo ji, paprastai reaguoti į žmogaus skausmą.

Ji tarė:

– Pasistenkite nesijaudinti, mes jį rasim.

– Bet jūs manote, kad jis gali būti su Ešu, ar ne taip? Manote, kad jis išvažiavo pas jį?

– Nežinome. Gali būti. Bet mes jį rasim.

Ji palydėjo juos iki durų. Tarė:

– Nenoriu, kad Ešas ateitų čia. Nenoriu, kad jis artintųsi prie mano vaikų.

Keitė atsakė:

– Jo čia nebus. Ko jam čia eiti? Bet uždėkite ant durų grandinę, o jei jis atsiras, tuoj pat paskambinkite mums. Štai telefonas.

Ji stovėjo tarpduryje, ant klubo laikydama kūdikį, ir žiūrėjo į nutolstantį automobilį.

Automobilyje Piersas pasakė:

– Tai tu manai, kad Kolas tikrai išvažiavo ieškoti Ešo, niekam nieko nesakęs, nepaskambinęs policijai?

– O taip, jis išvažiavo jo ieškoti. Išgirdo apie Ešą per aštuntos valandos žinias ir tuoj pat išvyko. Nori dar kartą pamėginti pabūti atpirkėju, Dieve jam padėk.

Jie sustojo kaime ir Keitė paskambino papasakoti Dalglišui apie įvykius. Šis atsakė:

– Minutę palauk. – Ir ji išgirdo, kaip šiurša verčiamas žemėlapis. – Banjard Kortas buvo truputį šiauriau Otlio kaimo, ar ne? Vadinasi, jie su Ešu išvažiuodavo kažkur iš ten. Įsivaizduokime, kad iki savo slėptuvės jiems tekdavo nuvažiuoti kokias dvidešimt – trisdešimt mylių. Dviračiu tai bus apie keturias valandas pirmyn ir atgal. Sunku, bet įmanoma. Geriau imkime trisdešimties mylių spindulį. Medžių masyvų čia nedaug, tik Rendlešemo ir Tanstalo miškai. Jei sesuo sako tiesą ir Maiklas nemėgo tankumynų, tai veikiausiai važiuos jūros link. Ten yra labai nuošalių vietų. Kai tik prašvis, išsiųskite paieškos sraigtasparnį, laikykitės arčiau kranto. Šįvakar dešimtą susitiksim viešbutyje.

Keitė pasakė Piersui:

– Jis atvažiuoja.

– Ko, dėl Dievo meilės? Safolko valdžia mums padeda. Viską suorganizavome.

– Manau, kad nori būti vietoje, kai viskas baigsis.

– Jei baigsis.

– O, būtinai baigsis. Tik klausimas, kaip ir kur tai bus.

43

Tą rytą jiedu ilgai miegojo, kiekvienas susisukęs į savo miegmaišį, arti vienas kito, tačiau nesiliesdami. Ešas pabudo pirmas. Tuoj pat pasijuto visiškai žvalus. Girdėjo šalia savęs tylų, ritmingą jos alsavimą, kartais pertraukiamą negarsaus murmėjimo ir knirktelėjimų. Įsivaizdavo, jog užuodžia ją, jos kūną, jos alsavimą. Galvoje šmėkštelėjo mintis, kad dabar jis galėtų ištraukti iš miegmaišio ranką, ištiesti ją ir užimti tą pusiau pravirą burną, amžinai ją nutildyti. Kelias minutes pasimėgavo šiais vaizdiniais, paskui gulėjo nejudėdamas, laukdamas, kol prašvis. Pagaliau prašvito, ji pajudėjo ir atsuko veidą į jį.

– Jau rytas?

– Taip, rytas. Aš paruošiu pusryčius.

Ji išsikeberiojo iš miegmaišio ir pasirąžė.

– Aš alkana. Kaip nuostabiai čia kvepia rytas! Londone oras niekada taip nekvepia. Klausyk, geriau aš paruošiu pusryčius. Tu ir taip kol kas viską dirbai.

Ji stengėsi atrodyti patenkinta, tačiau perdėtai žvaliame balse skambėjo apsimetimas.

– Ne, – atsakė jis. – Geriau aš.

Veikiausiai jo balsas nuskambėjo įsakmiai, nes ji nebesispyrė. Jis uždegė dvi žvakes, paskui krosnelę, atidarė skardinę pomidorų, dešrelių. Jautė, kaip neramios, klausiančios jos akys seka kiekvieną jo judesį. Dabar jie pavalgys, o paskui jam reikia nuo jos pabėgti. Eis į savo slėptuvę nendrynuose. Net Kolis niekad nesekė jo ten. Jam reikia pabūti vienam. Reikia pagalvoti. Valgydami jiedu beveik nesikalbėjo; paskui ji padėjo jam išplauti lėkštes ir puodelius. Tada jis tarė:

– Neik su manim. Aš neilgai. – Ir išėjo pro virtuvės duris.

Jis brovėsi per krūmynus prie pažįstamo tako, vedančio tolimos jūros link. Šis takas buvo dar siauresnis už pirmąjį. Ešui teko eiti kone apgraibomis, skverbtis per nendrynus, kurių šaltį ir standumą čiuopė delnais. Pakilus takelis vingiavo taip, kaip Ešas ir prisiminė, vietomis jis buvo tvirtas ir grumstuotas, vietomis žolėtas, pamargintas keliomis saulutėmis, o kartais imdavo žliugsėti po kojomis, ir darėsi baisu, kad neišlaikys jo svorio. Bet pagaliau takas baigėsi. Štai ir žolėta pakilumėlė, kurią prisiminė. Joje vos pakako vietos atsisėsti, kelius prispaudus prie krūtinės, tvirtai juos apsikabinus rankomis, virtus nepažeidžiamu kamuoliu. Jis užsimerkė ir įsiklausė į pažįstamus garsus, savo alsavimą, amžiną nendrių šnarėjimą, tolimą ritmingą jūros vaitojimą. Kelias minutes sėdėjo visiškai nejudėdamas, užmerktomis akimis, leisdamas nusėsti sumaiščiai, apėmusiai jo sielą ir kūną, pasiduodamas tam, ką laikė ramybe. Bet netrukus teko imti galvoti.

Jis padarė klaidą, pirmą klaidą nuo tada, kai nužudė tetą. Nereikėjo bėgti iš Londono. Klaida buvo rimta, bet nebūtinai lemtinga. Sprendimas išvykti, skubūs pasirengimai kelionei, Oktavijos įtikinėjimas, pati kelionė – kas kitas galėjo tai sukelti, jei ne panika? Anksčiau niekad nepasiduodavo panikai. Bet viską galima ištaisyti. Policija dabar jau veikiausiai rado lavoną ir žino, kad tai žmogžudystė. Kas nors bus jiems pasakęs, kad ji buvo kairiarankė – tikriausiai ta kalė Bakli. Bet negali būti, kad tik jis vienintelis to nežinojo. Policija tikrai sugalvos, kad ji nužudyta norint priversti juos manyti, jog tai ji nužudžiusi Oldridž, o paskui nusižudžiusi

atgailos ar kaltės skatinama, o gal nebegalėjo daugiau gyventi, prisiminusi, kokį siaubingą dalyką padarė. Vien to pakaktų, kad niekas jo neįtartų. Jis turi alibi Oldridž nužudymui, jo niekas neįtaria. Kam jam žudyti Karpenter? Jam nėra jokio reikalo pasinaudoti antra auka, norint nukreipti įtarimus nuo savęs. Niekas jo neįtarė. Kad ir kas būtų nužudęs Oldridž, jis čia niekuo dėtas.

Vadinasi, reikia grįžti. Grįš nesislapstydami. Kai išsigaus į kelią, jis paskambins į Pelhemo aikštę ir paaiškins, kas atsitiko, kad dabar jie jau pakeliui į namus, kad neteko motociklo ir buvo įstrigę. Viskas gryna tiesa; galima patikrinti. Be to, jis neišvyko iš Londono nieko nesakęs. Jie paaiškino Bakli, kad planuoja trumpam pailsėti nuo Londono, nuo Oldridž nužudymo sukeltos traumos. Bent jau čia klaidos nepadaryta. Jų išvykimas nebuvo slaptas pabėgimas. Viskas atitiko.

Bet tai dar ne viskas. Jam reikės alibi Karpenter nužudymui. Jei pavyks įtikinti Oktaviją užtikrinti jam alibi, pasakyti, kad jiedu abu buvo jos bute, tada niekas nebegalės jam pakenkti. Oktavija padarys viską, ko jis norės, pasakys viską, ką jis lieps. Tai, kas tarp jų įvyko praėjusią naktį, tas poravimasis, kurio jis bijojo, bet žinojo neišvengsiąs, amžinai ją pririšo prie jo. Jis gaus savo alibi. Dabar ji nepabėgs. Bet tai dar ne viskas, jam iš jos reikia kai ko daugiau. Be jos nepavyks prieiti prie pinigų. Santuoka darėsi būtina labiau negu bet kada, ir kuo greičiau. Trys ketvirčiai milijono, o dar namas, kuris vertas mažiausiai pusės milijono. Ką ten dar tas solisitorius kalbėjo apie Oktavijos rentą iki gyvos galvos? Kaip jam galėjo šauti mintis ją nužudyti? Tokio varianto niekaip negalima rimtai svarstyti, bent jau dabar – gal dar ištisus mėnesius ar metus. Tačiau kai jiedu gulėjo vienas prie kito, tokie tolimi, jis įsivaizdavo jos mirtį, jos kūną su pririštomis pilnomis akmenų skardinėmis, kurios nutrauktų jį į dugną po nendrynais ir amžinai paslėptų nuo žmonių akių. Šioje apleistoje vietoje niekas jo nerastų. Bet jo protas netruko surasti priekabę. Jei lavoną vis dėlto rastų, sunkios prie jo prikabintos skardinės aiškiai rodytų, jog tai žmogžudystė. Geriau paprasčiausiai ją nuskandinti, panardinti galvą po vandeniu ir lavoną įkišti

žemyn galva tarp nendrių. Net jei policija ją surastų, prieš juos būtų tik skenduolės lavonas. Gal tai nelaimingas atsitikimas, o gal savižudybė? Jis gali šiandien vienas grįžti į Londoną ir pasakyti, kad išsiskyrė su ja pačią pirmą dieną, kad susikivirčijo, kad ji pasiėmė motociklą ir jį paliko.

Bet jis žinojo, kad tai tik fantazijos. Jos jam reikia gyvos. Reikia tos santuokos. Reikia pinigų, kurie patys darytų pinigus, turtų, kurie galėtų ištrinti visus praeities pažeminimus ir jį išlaisvinti. Jie sugrįš šiandien.

Staiga jis pamatė rankas. Jos judėjo tarsi blyškių žuvų būrys, tiesėsi prie jo per nendrynus. Tačiau nendrės laikė jas, neleido priartėti. Buvo pamirštų rankų, buvo ir tų, kurias jis puikiausiai prisiminė. Rankų, kurios jį daužė, stumdė, kurios su meile vyniojo diržą apie pirštus, persidirbusios rankos, kurios stengėsi būti švelnios ir vertė jį drebėti, tyrinėjančios rankos – minkštos, drėgnos arba kietos tarsi žievė, – kurios naktimis palįsdavo po jo patalais, kurios užimdavo jam burną, čiuopdavo sustingusį jo kūną, gydytojų rankos, socialinių darbuotojų rankos, mokytojo rankos su baltais keturkampiais nagais ir plaukais, primenančias sidabro gijas, ant išorinės pirštų pusės. Taip jis prisiminė mokytoją, bevardį, pas kurį išbuvo ilgiausiai.

– Pasirašyk čia, berniuk, tai tavo taupomoji knygelė. Pusę pinigų, kuriuos tau skiria savivaldybė, reikės taupyti, o ne išlaidauti. – Jis atidžiai spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, jausdamas kritišką akių žvilgsnį. – Geris? Tokio vardo nėra. Yra Garis – sutrumpintas nuo Gareto.

– Taip parašyta mano gimimo liudijime.

Jo gimimo liudijimas. Trumputis liudijimas. Tėvo vardo nėra. Vienas popierėlis toje didelėje byloje, kuri, kasmet storėdama, įrodė jo egzistavimą. Jis pasakė:

– Noriu, kad mane vadintų Ešu.

Jį ir vadino Ešu. Tai buvo jo vardas. Kito jam nereikėjo.

Prisiminus vardus, ėmė aidėti ir balsai. Dėdė Makėjus, kuris jam visai ne dėdė, rėkia ant jo motinos, o jis, susigūžęs kamputyje, žiūri, klausosi ir laukia, kol pasipils smūgiai.

– Arba tas sušiktas vaikpalaikis, arba aš. Rinkis. Jis arba aš.

Jis kovėsi su dėde Makėjumi kaip lūšiukas, draskė, spardė, spjaudėsi, rovė plaukus. Paženklino tą pašlemėką.

Dabar balsai skambėjo visur, užgožė net nendrių šnaresį. Susirūpinę socialinių darbuotojų balsai. Ryžtingas ir žvalus balsas eilinio globėjo, įsitikinusio, kad susitvarkys. Mokytojas irgi manė, kad susitvarkys. Ešas kai ko norėjo iš mokytojo ir jo šeimos: norėjo išmokti kalbėti taip, kaip jie, stebėti, kaip jie valgo, kaip gyvena. Jis prisiminė, kaip kvepėjo ką tik išskalbta drobė vakare atsigulus į lovą arba užsitraukus ant galvos švarius marškinius. Ateis diena, kai jis bus turtingas ir galingas. Tam reikia žinoti kai kuriuos svarbius dalykus. Gal reikėjo ilgiau pasilikti pas mokytoją, išlaikyti tuos egzaminus, kurie neva tokie nepaprastai svarbūs. Jam nebūtų buvę sunku; mokykloje niekas nebuvo sunku. Jis vėl išgirdo mokytojo balsą: „Berniukas aiškiai gabus. Intelekto koeficientas žymiai aukštesnis už normą. Žinoma, jam reikia drausmės, bet manau, kad sugebėčiau kai ką iš jo padaryti“. Tačiau mokytojo namai pasirodė bene baisiausias iš visų jo kalėjimų. Galiausiai jam būtinai prireikė ištrūkti, ir tai pasirodė nesunku. Jis nenusišypsojo, bet mintyse pasidžiaugė atsiminimais apie Andželos klyksmus, pasibaisėjusį jos motinos veidą. Nejau jie tikrai pamanė, kad jis norėjo išdulkinti jų kvailą, pasipūtusią dukrą? Kad pasiryžtų tokiam veiksmui, jam teko valgomajame pasistiprinti keletu gurkšnių chereso. Tada jam reikėjo išgerti, dabar jau nebereikia. Anas epizodas aiškiai jam parodė, kad gerti pavojinga. Ilgėtis alkoholio būtų taip pat pražūtinga, kaip ilgėtis žmonių. Jis prisiminė paklaikusius telefono pokalbius, socialinių darbuotojų kamantinėjimą, kodėl jis taip pasielgė, apsilankymus pas psichiatrą, verkiančią Andželos motiną.

O po to buvo Banjard Kortas ir Kolis. Tai Kolis jam parodė nendrynus: Kolis, kuris mažai kalbėjo ir iš pradžių nieko nereikalavo, kuris galėjo nepavargdamas dviračiu nuvažiuoti dvidešimt penkias mylias, kuris mokėjo įkurti laužą ir pagaminti maistą iš konservų. Tačiau pabaigoje jis pasirodė toks pat, kaip visi kiti. Jis prisiminė

jų pokalbį sėdint prie namelio ir žvelgiant į nendrynus, besitęsiančius iki jūros.

– Po trijų mėnesių tau bus šešiolika, tau nebereikės globos. Pagalvojau, gal paieškosiu išsinuomoti namelį kur nors netoli Ipsvičo. O gal rasčiau sodybą. Tu galėtum susirasti darbą, ir mes gyventume kartu, būtume draugai, kaip dabar. O tu susitvarkytum savo gyvenimą.

Bet jis jau buvo susitvarkęs gyvenimą. Teko atsikratyti Kolio. Taigi dingo ir Kolis. Staiga jį apėmė baisi savigaila. Kodėl jie nepalieka jo ramybėje. Jam nebūtų reikėję daryti nieko, ką iki šiol padarė, jei tik jį būtų palikę ramybėje.

Buvo laikas grįžti, grįžti į namelį, pas Oktaviją, į Londoną. Ji užtikrins jam alibi Karpenter nužudymui, jie susituoks, jis bus turtingas. Kai turi gerus du milijonus – tų pinigų tikrai ne mažiau, – viskas įmanoma.

Staiga išgirdo tą paskutinį balsą, savo tetos balsą, šaukiantį per nendrynų platumas:

– Išeiti? Ką tai reiškia, tu nori išeiti? Kur tu eisi, dėl Dievo meilės? Kam, be manęs, tu reikalingas? Tu beprotis. Sušiktas beprotis. Ką, iki šiol to nežinai? Todėl visi ir meta tave lauk po poros savaičių. Ir kuo tau, po velnių, nepatinka šitie namai? Turi pastogę, turi drabužių, maisto. Aš tau perku dovanas, drabužius, tą prakeiktą „Kawasaki“. Žinai, kiek jis kainavo? O prašau iš tavęs tik to, ką mielai duotų bet kuris vyras, jei jis išvis vyras. Pilna tokių, kurie patys prašo ir dar moka gerus pinigus.

Balsas nenutilo, jis įkalbinėjo, užkabinėjo, klykė. Jis užsidengė ausis delnais ir dar tvirčiau susigūžė į kamuolį. Po keleto minučių balsas nutilo tarsi nukirstas, kaip tada, kai vienu smūgiu jis manė ją nutildęs visiems laikams. Bet pyktis liko. Galvodamas apie ją, prisiversdamas ją prisiminti, jis tiek įsiaudrino, kad kai pakilo eiti, nešėsi pyktį į namelį tarsi krūtinėje žioruojančias anglis.

44

Oktavija žiūrėjo į Ešą, kol šis išnyko iš akių, prarytas nendrynų; tada praėjo pro namelį ir stovėjo, žvelgdama per trisdešimt pėdų vandens į taką, vedantį miško link. Tolumoje buvo matyti keli medžiai, o kai staiga suspindo saulė, Oktavijai pasivaideno, jog ji mato auksaspalvį peruką, pakibusį ant šakos tarsi egzotiškas paukštis. Medžiai atrodė labai toli, ir pirmą kartą gyvenime ji pajuto trokštanti, kad tvirtos jų šakos apglėbtų ją ir apsaugotų, išlaisvintų nuo šios beribės šnypščiančios žalumos. Nedarniais gūsiais ėmė kilti vėjas, ir buvo matyti, kaip banguoja tingus vandens paviršius. Iš motociklo veikiausiai ištekėjo benzino ar tepalų, kurie iškilo į paviršių vaivorykštinių spalvų ratilais. Vėjas sustiprėjo. Duslus nendrių šnarėjimas pasiekė *crescendo;* jai bežiūrint nendrės ėmė lankstytis, linguoti ir siūbuoti didžiuliais besikeičiančios šviesos ratais. Oktavija stovėjo ir galvojo apie praėjusią naktį, apie šaltą rytą.

Ir tai viskas? Ar tikrai tai buvo meilė? Ji nebuvo tikra, kaip įsivaizdavo pirmą mylėjimąsi, tik prisiminė, jog jie turėjo gulėti apsikabinę, kiekvienu odos lopinėliu trokšdami liesti vienas kito kūną. Tuo tarpu viskas įvyko be jokio asmeniškumo, tarsi gydytojo patikrinimas. Jis pasakė: „Nusirengti būtų per šalta“, tad jie nusitraukė

tik būtiniausius drabužius, nepadėdami vienas kitam ir nežiūrėdami į akis, be meilės kupinų ceremonijų. Be to, per visą trumpą, beveik žiaurų paėmimo aktą jis jos nė karto nepabučiavo. Galėjai pagalvoti, kad jis negali prisiversti paliesti jos lūpas; galimas bet koks intymumas, bet kokia nešvankybė, tik ne tai. Užtat kitą kartą bus geriau. Jis jaudinosi, be to, buvo nepatogu ir šalta. Negali nustoti mylėjęs žmogaus dėl to, kad pirmoji jūsų naktis nebuvo tokia nuostabi, kaip įsivaizdavai. O diena buvo gera, jie kartu apžiūrinėjo namelį, dėliojo ant lentynos atsivežtus daiktus, žaidė namus. Ji jį myli. Aišku, kad myli. Jei ji dabar jį apleistų – pirmą kartą pagalvojo, kad tai prilygtų apleidimui, – kas jai būtų toliau?

Staiga ji kai ką išgirdo net per nendrių šiurenimą. Kažkas taku ėjo artyn. Vos tik jos ausys pagavo pirmą tykų žingsnį, ėjikas išniro iš nendrynų tarsi vizija, juodaodis, aukštas ir lieknas, nejaunas, bet dar ne pusamžis. Jis vilkėjo diržu sujuostą švarką, pro kurio atsegtą apykaklę buvo matyti storas megztinis aukštu kaklu. Oktavija spoksojo į jį, tačiau nebijojo. Iš karto pajuto, kad jis atėjo nenorėdamas blogo.

Jis tyliai šūktelėjo jai:

– Kur jis? Kur Ešas?

– Savo slėptuvėje, tarp nendrių. – Galvos mostu ji parodė jūros link.

– Kada jis išėjo? Ilgam?

– Prieš kokias dešimt minučių. Kas jūs toks?

– Mano pavardė Kolas. Klausyk, turi iš čia bėgti. Kuo greičiau, kol jis dar negrįžo. Tau negalima su juo pasilikti. Žinai, kad jo ieško policija, kad jis kaltinamas žmogžudyste?

– Tai dėl mano motinos, mes jau kalbėjom su policininkais. Jis nieko nepadarė. Kai jis susiruoš, mes ir taip važiuosim atgal.

Staiga jis nusimetė švarką, nusitraukė per galvą megztinį ir puolė į vandenį. Oktavija apstulbusi žiūrėjo, kaip jis skubomis plaukia prie jos, nenuleisdamas akių nuo jos veido. Gaudydamas kvapą jis išlipo ant kranto, ji instinktyviai pribėgo jam padėti ir ištiesė ranką.

Jis tarė:

– Plaukiam su manim. Tu įveiksi. Čia netoli, tik kokios trisdešimt pėdų. Aš tau padėsiu. Nebijok. Prie kelio paslėpiau dviratį. Galėsi atsisėsti ant skersinio, ir jis nespės mūsų sugauti, kol pasieksime artimiausią kaimą. Kurį laiką bus šalta ir šlapia, bet tai geriau negu likti čia.

Ji suriko:

– Jūs beprotis. Ko man su jumis važiuoti? Ko?

Jis priėjo arčiau, tarsi norėdamas paveikti savo asmenybės jėga. Nuo jo plaukų vanduo varvėjo per veidą. Jis smarkiai drebėjo. Balti marškinėliai buvo prilipę prie kūno, ir ji matė, kaip plaka širdis. Jie beveik šnypštė, kalbėdamiesi vienas su kitu.

Jis tarė:

– Dženetė Karpenter negyva. Nužudyta. Tai padarė Ešas. Prašau, eime su manim. Tuoj pat. Prašau tavęs, tai pavojinga.

– Jūs meluojat. Tai netiesa. Policija jus pasiuntė mūsų apkvailinti.

– Policija nežino, kad aš čia. Niekas to nežino.

– Iš kur jūs žinojot, kaip mus surasti?

– Aš jį čia atvedžiau. Tai buvo labai seniai. Tai buvo mūsų atskira slėptuvė.

Ji pasakė:

– Tai jūs Kolis.

– Taip. Bet visai nesvarbu, kas aš esu. Galėsim pakalbėti vėliau. Dabar reikia eiti. Tau negalima su juo pasilikti. Jam reikalinga pagalba, bet tu jam negali padėti. Nė vienas mūsų jam nepadėsim.

Ji beveik garsiai sušuko: „Ne, ne“, tačiau stengėsi įtikinti save, ne jį. Jo galia, to varvančio kūno įtampa ir reikalavimas, akyse atsispindinti malda vertė ją paklusti.

Staiga jie išgirdo Ešo balsą:

– Girdėjai, ką ji sakė. Ji pasiliks.

Jis priėjo patyliukais. Dabar artėjo prie jų, iš tamsaus namelio išlįsdamas į saulę, ir jo rankoje ji pamatė suspindint peilį.

Po to viskas virto siaubu ir sumaištimi. Kolis žengė žingsnį, norėdamas ją užstoti, tada šoko prie Ešo. Tačiau sureagavo vieną sekundę per vėlai. Ešo ranka linktelėjo į priekį, ir peilis įsmigo Koliui į pilvą. Paklaikusiomis akimis, sustingusi iš siaubo, Oktavija išgir-

do, kaip jis sušuko žemu, drebančiu balsu, primenančiu ir niurzgimą, ir dejonę. Jai bežiūrint ant marškinėlių išplito raudona dėmė, jis beveik grakščiai suklupo ant kelių ir parvirto. Ešas pasilenkė prie jo ir peiliu perrėžė gerklę. Oktavija pamatė smarkią kraujo čiurkšlę ir jai pasirodė, kad tamsios akys, kuriose tebebuvo matyti maldavimas, įsižiūrėjo į ją, palengva apsiblausdamos, o jų gyvybė sunkėsi į smėlėtą žemę.

Ji negalėjo rėkti. Kažkas pasidarė gerklei. Tačiau išgirdo ploną, garsų vaitojimą ir suprato, jog tai jos balsas. Ji klupdama įbėgo į namelį ir parkrito ant miegmaišio, tąsydama ir tampydama, plėšydama jo medvilnę. Ji negalėjo kvėpuoti. Kūkčiojo giliais, visą kūną drebinančiais spazmais, kurie draskė krūtinę, bet oro nebuvo. Išsekinta traukulių, gulėjo giliai alsuodama ir kūkčiodama. Išgirdo jo balsą ir suprato, kad jis stovi greta.

– Jis pats kaltas. Nereikėjo čia eiti. Reikėjo palikti mane ramybėje. Ateik, padėsi man jį nutempti. Jis sunkesnis, negu maniau.

– Ne, ne. Negaliu. Neisiu, – vos ištarė ji.

Girdėjo, kaip jis vaikšto po kambarį. Pasukusi galvą pamatė, kad ima nuo lentynos konservų skardines.

Pasakė:

– Man jų reikia, kad nusvertų kūną. Imu sunkiausias. Nuvilksiu jį toliau nuo čia tuo nendrynų taku. Jo drabužius paimsiu vėliau. Nesijaudink. Maisto mums pakaks.

Dabar jis vilko kūną per namelį. Ji užsimerkė, tačiau girdėjo kiekvieną jo gilų atodūsį, girdėjo, kaip velkamas lavonas. Staiga joje atsirado jėgų veiksmui. Ji šiaip taip atsistojo, nubėgo prie vandens ir puolė plaukti. Bet Ešas buvo greitesnis. Jai dar nespėjus atsipeikėti po pirmo stingdančio šalto vandens prisilietimo, jo ranka ištraukė ją atgal. Ji neturėjo jėgų priešintis, ir jis ištempė ją ant kranto, nuvilko į namelį, traukdamas per Kolio kraujo pėdsakus. Jis nunešė pusiau apalpusią Oktaviją, atrėmė į sieną, nusijuosė diržą, užsuko jai už nugaros rankas ir tvirtai jas surišo. Paskui pasilenkė prie Kolio lavono, ištraukė jo švarko diržą, tada priėjęs surišo jai kojas.

Keistai švelniu, beveik liūdnu balsu jis tarė:

– Nereikėjo taip daryti.

Oktavija verkė, verkė kaip vaikas. Ji girdėjo sunkų jo alsavimą, kai jis nuvilko kūną per namelį ir ištempė prie nendrynų tako. Po to stojo tyla.

Ji pagalvojo: „Dabar jis sugrįš ir nužudys mane. Aš mėginau pabėgti. Jis to neatleis. Nebegalėsiu prašyti jo gailesčio ar meilės. Meilės nėra. Niekad nebuvo".

Jis buvo tvirtai surišęs jos riešus, tačiau pirštai judėjo laisvai. Vis dar kūkčiodama ji ėmė dešinės rankos mažyliu ir didžiuoju pirštu traukti nuo bevardžio žiedą, ir pagaliau pavyko jį nusmaukti. Buvo keista, kad nukritęs toks mažas daiktelis gali sukelti tokį didžiulį palengvėjimą. Ji išsilaisvino ne tik nuo jo žiedo.

Baimė prilygo skausmui. Ji užliejo visą kūną, nuslūgo kelioms palaimintos ramybės akimirkoms, tada vėl grįžo, stipresnė ir baisesnė negu anksčiau. Oktavija pamėgino mąstyti, planuoti, gudrauti. Gal pavyktų jį įtikinti, kad mėginimas bėgti buvo instinktyvus, kad ji neketino jo palikti, kad jį myli ir niekada neišduos? Bet žinojo, kad tai beviltiška. Tai, ką ji matė, amžinai užmušė jos meilę. Ji gyveno fantazijų ir kliedesių pasaulyje. O tai buvo tikrovė. Apsimetinėti neįmanoma, ir ji tai žinojo.

Ji pamanė: „Man net nepavyks narsiai numirti. Verksiu ir maldausiu, bet tai nieko nepakeis. Jis nužudys mane, kaip nužudė Kolį. Įstums mano kūną po nendrėmis, kaip jo, ir niekas niekad mūsų neras. Gulėsiu ten tol, kol mano kūnas išpurs ir ims dvokti, bet niekas neateis, niekam tai nerūpės. Aš nebeegzistuosiu. Iš tikrųjų aš niekada neegzistavau. Todėl jam pavyko mane apgauti".

Kartkartėmis ji trumpam netekdavo sąmonės. Paskui išgirdo jį grįžtant. Jis stovėjo prie jos ir žiūrėjo, nieko nesakydamas.

Ji tarė:

– Būk geras, leisk man atsigulti po miegmaišiu. Man taip šalta.

Jis vis dar nieko nesakė, tačiau paėmė ją ant rankų, pasodino prie tuščio židinio ir užtempė ant jos miegmaišį. Paskui vėl ją paliko. Ji pamanė: „Jis negali pakęsti būti su manimi. O gal sprendžia, ką daryti, nužudyti mane ar leisti gyventi?"

Ji pamėgino melstis, bet vienuolyne išmokti žodžiai griuvo beprasmiais tumulais. Tačiau už Kolį meldėsi. „Amžiną atilsį duok jam, Viešpatie, ir amžinoji šviesa tegul jam šviečia". Tai skambėjo teisingai. Bet Kolis nenorėjo amžino atilsio. Jis norėjo gyventi. Ji irgi nori gyventi.

Ji nežinojo, kiek laiko taip išgulėjo. Valandos ėjo. Sutemus Ešas grįžo. Jis įėjo tyliai, o ji buvo užsimerkusi, tačiau pajuto, kad jis čia, šalia. Jis uždegė tris žvakes, paskui krosnelę, išvirė kavos ir pašildė pupų. Priėjo prie jos, pasodino tiesiai ir pamaitino, dėdamas į burną po šaukštą pupų. Ji mėgino pasakyti nenorinti valgyti, tačiau nurijo maistą. Gal jei ji leisis maitinama, jis jos pasigailės? Tačiau jis vis dar nekalbėjo. Kai žvakės sudegė, jis įlindo į savo miegmaišį ir netrukus Oktavija išgirdo gilų, lygų alsavimą. Pirmą valandą jis nerimastingai vartėsi, kažką murmėjo, kartą garsiai suriko. Tą begalinę naktį kelis kartus ją buvo apėmęs negilus miegas. Tačiau tuoj vėl pabusdavo nuo šalčio ir skausmo, ir toliau gulėjo tyliai kūkčiodama. Jai vėl buvo aštuoneri metai, ji gulėjo pirmos savo internatinės mokyklos lovoje ir verkė pasiilgusi mamos. Kūkčiojimas keistai guodė.

Ją pažadino pirmieji saulės spinduliai. Pirmiausia ji pajuto baisų šaltį, ledinį šlapių kelnių slėgimą, įsitempusių rankų skausmą. Pamatė, kad jis jau atsikėlęs. Buvo uždegęs vieną žvakę, bet tik kai jis pasilenkė, ji akimirką pamatė jo veidą. Tai buvo tas pats veidas, griežtas ir ryžtingas, kurį ji manė mylinti. Gal švelni žvakės šviesa vieną sekundę pavertė jį baisiai liūdnu. Jis vis dar nekalbėjo.

Jos balsas pasigirdo tarsi maldavimas, nei kūkčiojimas, nei vapėjimas:

– Prašau, Ešai, uždek ugnį. Prašau. Man taip šalta.

Jis neatsakė. Tik uždegė antrą žvakę, paskui trečią ir atsisėdo atsirėmęs į sieną, žiūrėdamas į liepsną. Ėjo minutės.

Ji pakartojo:

– Prašau, Ešai. Man taip šalta. – Ir išgirdo savo balse ašaras.

Tada jis sujudėjo. Ji žiūrėjo, kaip jis priėjo prie lentynos, pradėjo plėšti etiketes nuo skardinių ir lamdyti jas rankoje. Sudėjo jas į

židinį. Paskui išėjo laukan. Ji girdėjo, kaip jis landžioja po aplinkinius brūzgynus, ir po keleto minučių jau grįžo nešinas glėbiu šakelių, sausų lapų ir storesnių pagalių. Pasilenkė prie angos, kadaise buvusios langu, ir truktelėjo pūvančią medinę palangę. Lenta trakštelėjo ir suskilo jo rankose. Tada jis priėjo prie židinio ir ėmė lėtai, rūpestingai, su meile krauti ugnį, kaip veikiausiai tomis dienomis, kai atvažiuodavo čia su Koliu. Mažiausias šakeles apdėjo aplink popiergalius, tada pastatė piramidę iš žievės ir storesnių šakų. Paskiausiai uždegė degtuką, popierius suliepsnojo ir įžiebė šakeles. Dūmai parūko į kambarį, pripildydami jį saldaus rudenio kvapo, paskui pakilo kaminu, tarsi būtų gyvi ir suradę kelią laukan. Visą kambarį pripildė degančio medžio šnypštimas ir traškėjimas. Ešas uždėjo ant liepsnos nulaužtą palangę, ir ją taip pat pagavo ugnis. Palaiminga šiluma atplūdo iki jos tarsi gyvenimo pažadas, ji skausmingai prisislinko arčiau ir jautė, kaip ugnis kaitina skruostus.

Ešas priėjo prie lango ir vėl trūktelėjo palangę, paskui grįžo prie ugnies ir susirietęs rūpestingai dėliojo šakas, tarsi, pagalvojo Oktavija, kurstydamas ritualinę ar šventąją ugnį. Kai kurie medžio gabalai buvo drėgni. Jai akis ėmė graužti dūmai. Tačiau liepsna stiprėjo, mažame kambaryje pasidarė šilčiau. Ji gulėjo, tyliai verkdama iš palengvėjimo. Dabar ji saugi. Jis jai užkūrė ugnį. Juk tai tikrai reiškia, kad neketina jos nužudyti? Ji prarado laiko nuovoką ir gulėjo, atsukusi veidą į ugnį, o lauke siautėjo vėjas, rudenio saulė klojo spindulių pluoštus ant akmeninių grindų.

Ir staiga ji išgirdo iš pradžių tylų, paskui stiprėjantį riaumojimą, kuris sukosi virš namelio ir tarsi sudrebino jį iš pamatų. Virš jų kabojo sraigtasparnis.

45

Jis išgirdo jį atskrendant anksčiau už ją. Priėjo prie jos ir pakėlė, pastatė ant kojų. Stovėdamas jai už nugaros paliepė:

– Šokuok prie durų.

Ji pamėgino, tačiau negalėjo pajudėti. Ugnies šiluma dar nebuvo pasiekusi kojų, kurios nutirpo sujuostos diržu. Ji atsirėmė į jį, netekusi jėgų. Dešinėje rankoje laikydamas peilį, jis kairiąja suėmė jos kūną ir iškėlė priešais save iš namelio į vaiskų rytmečio orą.

Tada ji viską pamatė ir išgirdo. Buvo pernelyg sumišusi, kad skaičiuotų, tačiau jų buvo tiek daug: stambūs vyrai medžiokliniais batais, vyrai storais švarkais ir vilnonėmis kepurėmis, aukštas vyriškis be kepurės, kurio tamsius plaukus kedeno vėjas, ir moteris. Šie du atrodė kitaip, negu ji prisiminė, tačiau ji juos pažino: tai komanderis Dalglišas ir inspektorė Miskin. Jie stovėjo atokiai vienas nuo kito ir laukė, tarsi kiekvienas būtų nusprendęs, kurioje tiksliai vietoje jis stovės, ir visi žiūrėjo į Ešą. Šis, suėmęs ją už riešus juosiančio diržo, staigiu judesiu prisitraukė arčiau savęs. Nugara ji jautė besidaužančią jo širdį. Jau nebepajėgė jausti nei baimės, nei palengvėjimo. Viską lėmė tai, kas vyko tarp Ešo ir tų stebinčių akių, tų tylių laukiančių statulų. Ji tame veiksme nedalyvauja. Ji pajuto,

kaip prie jos smakro prisispaudė šalti peilio ašmenys. Užsimerkė. Staiga išgirdo vyro – tikriausiai Dalglišo – balsą, aiškų ir įsakmų:

– Mesk peilį, Ešai. Pakaks. Tai tau nebepadės.

Ešo balsas švelniai pakuteno jai ausį. Tai buvo švelnusis balsas, kuriuo jis kalbėdavo labai retai ir kurį ji taip mylėjo.

– Neišsigąsk. Viskas įvyks labai greitai ir visai neskaudės.

Tarsi išgirdęs jo žodžius, Dalglišas sušuko:

– Gerai, Ešai, sakyk, ko nori?

Jo atsakas nuaidėjo tarsi atžarus šauksmas:

– Tu negali man to duoti.

Ji atsimerkė, tarsi norėdama paskutinį kartą išvysti dienos šviesą. Patyrė neįtikėtino siaubo akimirką, pajuto plieno šaltį, veriantį skausmą. Ir staiga pasaulis aplink ją sprogo baisiu garsu, namelis, nendrynai, krauju pasruvusi žemė suiro tarsi besiplakantys sparnai. Atatrankai dar aidint ausyse ji krito į priekį, slegiama Ešo kūno, ir pajuto, kaip jos sprandu teka šilta, pulsuojanti jo kraujo srovelė.

Dabar oras prisipildė vyriškų balsų. Rankos nuo jos nukėlė slegiančią jo kūno naštą. Ji vėl galėjo alsuoti. Moters veidas palinko prie jos, ausyse pasigirdo moteriškas balsas:

– Viskas gerai, Oktavija. Jau gerai. Jau viskas baigta.

Kažkas spaudė jai prie kaklo tvarstį. Kažkas kalbėjo: „Viskas bus gerai". Paskui ją užkėlė ant neštuvų, užklojo antklode ir pririšo. Ji lyg pro miglas pamatė mažą valtį. Girdėjo griežtus komandos ir perspėjimo žodžius ir pajuto, kaip supasi valtis, įkėlus į ją neštuvus. Paskui ją, lengvai besisūpuojančią, plukdė per nendrynus. Viršuje virpančios nendrių viršūnės be paliovos mirgėjo žaliais ornamentais, tačiau pro jas buvo matyti skubantys debesys ir vaiskus mėlynas dangus.

46

Praėjo trys dienos. Dalglišas skaitė prie savo stalo, kai į kabinetą įėjo Keitė. Jai įėjus jis šiek tiek pakilo nuo kėdės; tai ją visad trikdė. Ji atsistojo priešais stalą, tarsi būtų iškviesta pokalbiui.

Atsistojusi tarė:

– Man skambino iš ligoninės, pone. Dėl Oktavijos. Ji nori mane pamatyti. Sako, kad ne kaip policininkę.

– Keite, jūs su ja bendravote tik kaip policininkė.

Keitė pagalvojo: „Taip, aš pati viską žinau. Žinau, kokios linijos reikia laikytis. Mus to mokė policijos mokykloje, pačioje pradžioje: „Jūs ne kunigai, ne psichiatrai ir ne socialiniai darbuotojai – ypač pabrėžiu, ne socialiniai darbuotojai. Neįsitraukite emociškai į tiriamas bylas“. Dar ji pagalvojo: „Jei Piersas gali sakyti, ką galvoja, tai ir aš galiu“. Ir pasakė:

– Pone, aš esu girdėjusi jus kalbantis su žmonėmis, nekaltais žmonėmis, susidūrusiais su žmogžudyste. Girdėjau, kaip jūsų žodžiai jiems padėjo, nes jiems reikėjo juos išgirsti. Tokiais atvejais jūs kalbate ne kaip policininkas.

Laiku sustojo, nes jau buvo besakanti: „Su manim irgi taip kalbėjote“, ir jos atmintyje iškilo ryškus ano meto vaizdinys, po senelės

mirties, kai ji, nesuvaldydama raudos, įsikniaubė veidu į jo švarką, ištepliojo jį kruvinomis rankomis, o jis stovėjo ir laikė ją stipriai apkabinęs tarp šūkaujančių balsų, įsakymų, žmonių bėgiojimo. Tačiau tai jau praeitis.

Jam atsakius, ji pamanė, jog balse justi šaltukas:

– Lengva pasakyti paguodos žodžius, kuriuos jie nori išgirsti. Sunkiau įsipareigoti ilgesniems santykiams, o šito mes negalime.

Keitė norėjo atsakyti: „Bet ar jūs pajėgtumėte tą padaryti, net jei būtų leidžiama?“, tačiau žinojo, kad tokio klausimo nedrįstų ištarti net Piersas. Todėl atsakė:

– Aš to nepamiršiu, pone.

Jau buvo priėjusi duris, kai staiga impulsyviai atsigręžė. Jai būtinai reikia tą žinoti. Jausdama, kad balsas skamba šiurkščiai, paklausė:

– Kodėl jūs įsakėte šauti Piersui?

– O ne jums? – Jis pažvelgė į ją tamsiomis nesišypsančiomis akimis. – Na jau, Keite, tik nesakykite man, kad norėjote nužudyti žmogų?

– Nesakau. Bet aš manau, kad būčiau galėjusi jį sulaikyti nenušaudama.

– Tik ne iš tos vietos, kurioje stovėjote, ne ta kryptimi. Piersui irgi nebuvo lengva. Įsidėmėtinas šūvis.

– Bet jūs man nedraudžiate aplankyti Oktaviją?

– Ne, Keite, aš jums nedraudžiu.

Ligoninė, į kurią Oktaviją perkėlė iš Ipsvičo greitosios pagalbos skyriaus, buvo viena naujausių Londone; atrodė, tarsi projektuotojai iš pradžių buvo sumanę statyti viešbutį. Milžiniškame vestibiulyje augantis sidabražievis medis, kurio blizgantys žali lapai atrodė dirbtiniai, tiesė plačias šakas į atriumą. Vestibiulyje dar buvo gėlių ir vaisių kioskai, spaudos krautuvėlė ir didelė kavinė, kurioje ligoniai, Keitės akimis, nei ypač sunerimę, nei pasiligoję, plepėjosi prie kavos ir sumuštinių. Dvi jaunos moterys, karaliaujančios registratūroje, būtų puikiausiai tikusios stovėti „Ritzo“ viešbutyje.

Keitė praėjo pro jas. Ji žinojo, kokios palatos ieško, ir pasitikėjo kryptį nurodančiais ženklais. Ją ir kitus lankytojus viršun užkėlė

eskalatoriai, judantys abipus plačių liftų. Tik pakilusi pirmą kartą užuodė nepakartojamą, ligoninei būdingą antiseptikų kvapą. Ji niekad nebuvo gulėjusi ligoninėje, tačiau ne kartą laukė prie daugelio ligonių lovų – įtariamųjų bei aukų, kuriuos reikėjo apklausti, gydomų kalinių, – todėl nesijautė nei sutrikusi, nei pasiklydusi. Net palatos atrodė pažįstamos: tylios tikslingos veiklos ir nuolankaus susitaikymo atmosfera, švelnus lovas skiriančių užuolaidų džergžtelėjimas, paslaptingi už jų atliekami ritualai. Oktavija gulėjo mažoje atskiroje palatoje koridoriaus gale, ir darbuotojai, prieš įleisdami Keitę, atidžiai patikrino jos dokumentus.

Aišku, žinios apie įvykius pasklido plačiai. Net Sostinės policijos ryšių su visuomene skyriui nepavyko įtikinti žurnalistų nedaryti iš to sensacijos. „Policininkas nušovė įtariamąjį“ – tokio pobūdžio reklama policijai visiškai nereikalinga. Be to, žinia pasklido nepalankiu laiku. Nebuvo jokio viešo skandalo, net jokie gandai apie karališkąją šeimą nenukreipė spaudos dėmesio nuo Ešo medžioklės ir tolesnių įvykių. Be to, niekas nebuvo suimtas už Venišijos Oldridž nužudymą. Kol ta byla nebus išspręsta ar pamiršta, Oktavijai nepavyks išvengti visuomenės dėmesio. Keitė žinojo, kad vienuolyno, kurio mokyklą Oktavija kadaise lankė, vyresnioji parašė merginai ir pasiūlė apsistoti vienuolyne, kai tik baigsis Ešo mirties tyrimas. Toks sprendimas atrodė protingas, jei tik Oktavija jį priims. Vienuolyne ji bent bus apsaugota nuo godžiausių žurnalistų.

Maža jos palata skendo gėlėse, puokštės stovėjo ant spintelės, ant palangės, ant staliuko prie lovos. Viena prašmatni puokštė net buvo pastatyta kampe ant grindų. Visa eilė atvirukų, sukabintų ant ilgo raiščio, puošė sieną priešais ligonės lovą. Oktavija žiūrėjo televizorių, tačiau Keitei įėjus išjungė nuotolinio valdymo pultelį. Ligonė sėdėjo lovoje ir atrodė trapi, lengvai sužeidžiama kaip sergantis vaikas. Kaklo tvarstis buvo pakeistas marlės gabalu, pritvirtintu pleistru.

Keitė prisitraukė kėdę ir atsisėdo prie lovos. Stojo trumpa tyla, paskui Oktavija prakalbo:

– Ačiū, kad atėjote. Maniau, kad gal jie jums neleis.

– Ne, jie to nepadarytų. Kaip jūs jaučiatės?

– Geriau. Rytoj mane išrašys. Turėjo išrašyti jau šiandien, bet sako, kad dar reikia pasikalbėti su konsultantu. Ar aš privalau?

– Ne, jei nenorite. Bet kartais tai padeda. Manau, labai priklauso nuo to, koks tas konsultantas.

– Na, nerasiu tokio, kuris išmanytų apie žmogžudystes. Arba tokio, kuris būtų matęs, kaip nužudo jo mylimąjį. Jei patys to nepatyrė, nesuprantu, kaip gali padėti kitiems.

– Aš irgi visad taip maniau, bet gal mes klystame. Tai jūsų reikalas.

Stojo tyla. Oktavija tarė:

– Ar tas detektyvas, Tarantas, turės nemalonumų, kad nušovė Ešą?

– Nemanau. Bus tyrimas, bet jis vykdė įsakymą. Manau, viskas bus gerai.

– Jam. Ešui nebuvo gerai.

Keitė švelniai tarė:

– O gal ir buvo. Jis nieko nepajuto. Užtat jo laukė baisi ateitis, ilgi metai kalėjime. Ar jis būtų tai ištvėręs? Ar būtų to norėjęs vietoje gyvenimo?

– Jis neturėjo pasirinkimo, ar ne? Be to, jis nebūtų manęs nužudęs.

– Mes negalėjome taip rizikuoti.

– Aš maniau, kad jis mane myli. Tai buvo taip pat kvaila, kaip manyti, kad mamytė mane mylėjo. Arba tėtis. Jis buvo atėjęs manęs aplankyti, bet iš to nieko neišėjo. Niekas nepasikeitė. Juk ir nesikeičia, ar ne? Jis atėjo manęs aplankyti, ir dar vienas, bet iš tiesų jam manęs nereikia. Jis myli tą moterį ir Mari.

Keitė pagalvojo: „Meilė, ir vėl meilė. Turbūt visi mes jos ieškome. Ir jei pakankamai anksti nerandame, persigąstame, kad neberasime niekada“. Lengva pasakyti Oktavijai: nustok bliauti dėl meilės, pati pamilk save, susiimk ir pati tvarkyk savo gyvenimą. Jei rasi meilę, tai bus papildomas prizas. Esi jauna, sveika, turi pinigų ir namus. Gana gailėtis savęs. Nebeieškok kituose meilės ir prisirišimo. Išsigydyk pati. Bet vargšas vaikas turi teisę gailėtis savęs. Gal tikrai galima pasakyti ką nors, kas jai padėtų. Jei taip, reikia pasakyti: Oktavija nusipelnė sąžiningo elgesio.

Keitė tarė:

– Mano mama mirė mane gimdydama, aš niekad nepažinau savo tėvo. Mane užaugino senelė. Maniau, kad ji manęs nemylėjo, bet paskui, kai jau buvo per vėlu, supratau, kad tai netiesa, kad abi mylėjome viena kitą. Tiesiog nė viena nemokėjome to aiškiai pasakyti. Bet kai ji mirė, aš supratau, kad esu viena, kad visi mes esame vieniši. Neleisk, kad tai, kas įvyko, sugadintų tau gyvenimą; tai nebūtina. Jei tau siūlys pagalbą, priimk, jei pati to norėsi. Bet paskui suraski jėgų pati suimti gyvenimą į rankas ir daryti tai, ko pati nori. Laikui bėgant net baisūs sapnai nublanksta.

Ji pagalvojo: „Pasakiau viską ne taip. Gal ji neturi tokių jėgų ir niekada neturės? O gal aš jai uždėjau naštą, kurios nepajėgs panešti?“

Kurį laiką abi tylėjo, paskui Oktavija pasakė:

– Nuo tada, kai susirgau, ponia Bakli man labai gera. Ji kelis kartus buvo atėjusi manęs aplankyti. Pagalvojau, gal ji galėtų sugrįžti gyventi į mano buvusį butą. Jai tai patiktų. Turbūt dėl to ir ateina pas mane, nes jai reikia buto.

Keitė atsakė:

– Gal iš dalies dėl to, bet tai tikrai ne viskas. Ji gera moteris. Ir, atrodo, nekvaila. Jums reikės patikimo žmogaus, kuris prižiūrėtų butą, kai jūsų ten nebus. Jai reikia namų, jums reikia patikimos padėjėjos. Atrodo, visai geras derinys.

– Gal aš ne visą laiką ten būsiu. Man reikia pagalvoti apie darbą. Žinau, kad gausiu mamytės pinigus, bet negaliu visą gyvenimą iš jų gyventi. Neturiu jokio išsilavinimo, tai pagalvojau, kad reikia išsilaikyti brandos egzaminus. Pradžiai.

Keitė atsargiai tarė:

– Gera mintis, bet nebūtina taip skubiai spręsti. Londone daugybė puikių vietų, kuriose galite ruoštis brandos egzaminams. Turite apsispręsti, kas jus domina. Manau, kai būsite vienuolyne, galėsite gauti patarimą dėl egzaminų. Jūs juk ketinate ten važiuoti, kai išeisite iš ligoninės?

– Tik trumpam. Motina vyresnioji mane pakvietė. Ji rašė: grįžk namo ir truputį pabūk su savo draugais. Gal kai ten nuvažiuosiu, viskas taip ir pasirodys.

– Taip, – pritarė Keitė, – gali būti.

Ji pagalvojo: „Ten tau pasiūlys savotišką meilę, tokią, kokią dalija tėvas Presteinas, ir jei meilės tau reikia labiau už viską, geriausia jos ieškoti ten, kur gali būti tikra, jog neliksi apgauta".

Kai ji pakilo eiti, Oktavija pasakė:

– Jei aš norėsiu dar su jumis pasikalbėti, ar jūs galėsit ateiti? Nenoriu jums įkyrėti. Kai pirmą kartą susitikome, elgiausi šiurkščiai, ir dabar atsiprašau.

Keitė atsargiai tarė:

– Ateisiu, jei galėsiu. Policininkai niekad iš anksto nežino, kada turės laisvo laiko, gali taip atsitikti, kad norėsite pasimatyti su manim, kai budėsiu, o aš negalėsiu ateiti. Bet jei tik galėsiu, ateisiu.

Ji jau buvo prie durų, kai Oktavija staiga vėl prakalbo:

– O kaip bus su mamyte?

Keitei buvo labai keista, kad Oktavija vadina Venišiją mamyte; mergina kalbėjo kaip mažas vaikas. Keitė grįžo prie jos lovos.

Oktavija tarė:

– Žudiką surasti dabar bus lengviau, kai jau žinote, kad ponia Karpenter uždėjo jai tą peruką ir apipylė krauju. Juk jūs jį surasite?

Keitė pagalvojo, jog mergina turi teisę žinoti tiesą – bent dalį tiesos. Pagaliau tai jos motina. Ji atsakė:

– Nužudymą galima atskirti nuo to, kas jūsų motinos lavonui padaryta vėliau. Tai žingsnis į priekį, tačiau jis tik išplečia įtariamųjų ratą. Ją galėjo nužudyti bet kas, kas turi kolegijos raktą, arba ką jūsų motinai atrodė saugu įsileisti vidun.

– Bet jūs nesiruošiat užmesti tyrimo?

– Ne, neužmesim. Mes niekada neužmetam žmogžudystės bylų.

– Jūs turite įtariamąjį, ar ne?

Keitė atsargiai tarė:

– Įtarimo nepakanka. Turime surinkti įkalčius, pateikti įrodymus, kuriuos pripažintų teismas. Policija kaltinimų nepateikia. Tai sprendžia generalinė prokuratūra, o jai reikia įrodyti, kad egzistuoja bet penkiasdešimt procentų tikimybė nuteisti įtariamąjį. Pateikdami teismui beviltiškus atvejus, švaistome laiką ir pinigus.

– Vadinasi, kartais policininkai tikrai žino, kad pagavo nusikaltėlį, tačiau negali jo perduoti į teismą?

– Taip būna gana dažnai. Kai taip atsitinka, visiems nesmagu. Bet ne policija, o teismas sprendžia, kaltas ar nekaltas teisiamasis.

– O jei jūs jį suimsite, jį kas nors gins, kaip mamytė?

– Žinoma. Tai jo teisė. Jei jo advokatas bus toks pat geras, kokia buvo jūsų motina, gali pavykti jį išteisinti.

Stojo trumpa tyla, tada Oktavija pasakė:

– Keista sistema, ar ne? Mamytė mėgino man ją paaiškinti, bet man buvo neįdomu. Niekad net nebuvau teisme jos pasiklausyti, tik tą vieną kartą, kai nuėjome su Ešu. Ji nieko man nesakė, bet man atrodo, jai buvo skaudu. Beveik visą laiką aš su ja bjauriai elgiausi. Ji manė, kad susidėjau su Ešu tik norėdama ją paerzinti. Bet tai netiesa. Aš maniau, kad jį myliu.

Ešas ir Oktavija. Ešas ir Venišija Oldridž. Oktavija ir jos motina. Tai buvo emocinių minų laukas, ir Keitė neturėjo jokio noro leistis įtraukiama į šią pavojingą sprogstamą zoną. Ji grįžo prie ankstesnių Oktavijos žodžių ir pradėjo kalbėti apie tai, ką išmano:

– Sistema keista, bet geresnės neturime. Negalima tikėtis tobulo teisingumo. Turime sistemą, kuri kartais leidžia išteisinti kaltuosius, kad nekaltieji galėtų saugiai gyventi, ginami įstatymų.

– Aš maniau, jūs taip stengėtės pagauti Ešą, kad visai pamiršot mamytę.

– Nepamiršom. Kol mes stengėmės jį surasti, kiti pareigūnai dirbo su šia byla.

Oktavija ištiesė plonas rankas ir ėmė skabyti ant staliuko stovinčių gėlių žiedus. Žiedlapiai krito tarsi kraujo krešuliai. Ji tyliai pratarė:

– Dabar žinau, kad jis manęs nemylėjo, bet vis tiek truputį galvojo apie mane. Užkūrė man ugnį. Buvau baisiai sušalusi ir maldavau, kad ją užkurtų. Jis žinojo, kad tai pavojinga, kad dūmus gali pamatyti. Bet vis tiek užkūrė. Padarė tai man.

Jei ji taip labai nori tuo tikėti, kodėl neleidus? Kam ją versti suprasti tiesą? Ešas įkūrė ugnį todėl, kad žinojo, jog jam galas. Jis

mirė lygiai taip, kaip tikėjosi. Žinojo, kad policininkai bus ginkluoti. Vienintelis neaiškus klausimas – ar jis ketino pasiimti su savimi ir Oktaviją. Bet ar yra kokių abejonių? Pirmasis pjūvis buvo pakankamai gilus. Tarsi įspėjusi Keitės mintis Oktavija tarė:

– Jis nebūtų manęs nužudęs. Nebūtų perpjovęs gerklės.

– Jis perpjovė jums gerklę. Jei inspektorius Tarantas nebūtų iššovęs, būtumėte negyva.

– Jūs to negalite žinoti. Jūs jo nepažįstate. Jis neturėjo jokių šansų.

Keitei knietėjo garsiai surikti: „Dėl Dievo meilės, Oktavija, jis buvo sveikas, stiprus, protingas ir pavalgęs. Turėjo daugiau, negu trys ketvirtadaliai pasaulio žmonių svajoja turėti. Jis turėjo daugybę šansų“.

Tačiau ne viskas taip paprasta, ir ji tą žinojo. Kaip logiškai paaiškinti psichopatą, tą patogų žodį, sukurtą teisiškai apibrėžti nesuprantamai žmonėse gyvenančio blogio paslapčiai? Staiga ji prisiminė, kaip prieš metus lankėsi Skotlend Jardo Juodajame muziejuje, aukštą lentyną su eilėmis sudėtomis mirtimi nubaustų nusikaltėlių pomirtinėmis kaukėmis; prisiminė, kokios jos juodos, prisiminė virvės žymes ant kaklo ir gilesnį odinio mazgo įspaudą už ausies. Kaukės buvo padarytos norint patikrinti Čezarės Lombrozo teoriją, kad nusikaltėlio tipą galima nustatyti studijuojant fizionomiją. Ana XIX a. teorija išjuokta, bet ar mes bent kiek priartėjome prie atsakymo? Gal kai kurie žmonės jį randa smilkalais prakvipusiame Šv. Jokūbo bažnyčios ore. Jei taip, jai jo rasti nepavyks. Bet altorius juk tėra tik paprastas stalas, pridengtas puošniu audeklu. Žvakės iš paprasto vaško. Mergelės Marijos skulptūrą padarė žmonių rankos, jos ją nudažė, nupirko, pastatė į vietą. Tėvas Presteinas po sutana ir kitais rūbais yra toks pat vyras. Ar tai, ką jis siūlo, nėra sudėtingos pažiūrų sistemos dalis, gausiai papuošta apeigomis ir muzika, paveikslais ir vitražais, kuri, kaip pati teisės sistema, skirta nešti žmonėms guodžiančią iliuziją: egzistuoja aukščiausias teisingumas, ir jie turi pasirinkimo teisę?

Ji suvokė, kad Oktavija kalba toliau:

– Jūs nežinot, kur jis gimė. Jis man pasakojo. Aš vienintelė, kuriai jis tą pasakė. Jis gimė vienam iš tų šiaurės vakarų Londono daugiaaukščių. Klaiki vieta. Jokio medelio, jokių žalumynų, tik betoniniai pastatai, riksmai, bjaurastis, susmirdę butai, išdaužyti langai. Vadinasi Elisono Feirveterio pastatas.

Keitei pasirodė, kad jos širdis šoktelėjo, pradėjo garsiai plakti, ir tai būtinai išgirs net Oktavija. Valandėlę ji neteko žado, veikė tik jos protas. Ar Oktavija tai pasakė tyčia? Ar ji žino? Aišku, kad ne. Tai buvo pasakyta be jokių piktų kėslų. Oktavija net nežiūrėjo į ją, nuleidusi galvą pešiojo antklodę. Bet Dalglišas žinojo, aišku, kad žinojo; Venišijos Oldridž užrašuose buvo perskaitęs viską apie Gerį Ešą. Tačiau jai jų neparodė, nepasakė, kad juodu su Ešu sieja bendra praeitis, išgyventa skirtingu laiku, bet įsišaknijusi tais pačiais vaikystės prisiminimais. Ką tuo norėjo pasakyti A. D.? Apsaugoti ją nuo sutrikimo? Taip paprasta? O gal jis baiminosi pažadinsiąs atsiminimus, kuriuos žinojo būsiant skausmingus ir pažadinus iškilsiančius papildomu skausmu? Staiga ji prisiminė. Negalima taip greitai pamiršti sprendimo, priimto aną vakarą žiūrint į Temzę. Praeitis įvyko. Ji yra jos gyvenimo dalis dabar ir visada bus. Ar jos vaikystė išties buvo tiek blogesnė negu milijonų kitų? Ji buvo sveika, protinga, pavalgiusi. Ji turėjo daug šansų.

Jiedvi atsisveikino. Atsisveikinimas buvo keistai oficialus. Keitė dar pagalvojo, ar nereikėtų Oktavijos apkabinti, tačiau nepajėgė to padaryti. Leisdamasi eskalatoriumi ji pajuto pykčio protrūkį, tačiau negalėjo nuspręsti, ar pyksta ant savęs, ar tai tik neracionalus išpuolis prieš Dalglišą.

47

Kitą dieną Dalglišas paskutinį kartą apsilankė Polet Korto aštuntajame numeryje. Jis įėjo į Templį per Krantinės įėjimą. Buvo vėlyva popietė, tačiau dienos šviesa jau geso. Nuo upės pūtė skvarbus vėjas, atnešdamas pirmus ledinio žiemos alsavimo ženklus. Priėjęs prie kolegijos durų, Dalglišas sutiko kartu išeinančius Saimoną Kostelo ir Draisdelą Lodą.

Kostelo nužvelgė jį ilgu, sunkiu neslepiamo priešiškumo pilnu žvilgsniu ir tarė:

– Bjaurus reikalas, komanderi. O aš maniau, būrys policininkų sugebės suimti vieną žmogų, šūviais neištaškę jam galvos. Bet turbūt turime būti jums dėkingi. Sutaupėte šaliai pinigus, kurie būtų išleisti laikant jį kalėjime mažiausiai dvidešimt metų.

Dalglišas atsakė:

– O jus ir jūsų kolegas išvadavome nuo priedermės jį ginti. Kaip klientas, jis būtų nemalonus ir visiškai nepelningas.

Lodas nusišypsojo, tarsi slaptai mėgaudamasis priešiškumu, prie kurio pats neprisidėjo. Jis paklausė:

– Kas naujo? Kiek suprantu, ateinate ne ketindami ką nors suimti? Aišku, kad ne, tam ateitumėte mažiausiai dviese. Čia turėtų tikti

lotyniškas posakis: *Vigiles non timendi sunt nisi complures adveniunt**. Išsiversti palieku jums.

Dalglišas atsakė:

– Ne, aš neketinu nieko suimti, – ir pasitraukė, juos praleisdamas.

Kolegijoje prie savo stalo sėdėjo Valeri Koldvel, o prie jos pasilenkęs stovėjo Haris Notonas, laikydamas atverstą aplanką. Abu atrodė linksmesni negu tada, kai Dalglišas juos matė paskutinį kartą. Mergina jam nusišypsojo. Jis pasisveikino ir paklausė, kaip Valeri brolis.

– Ačiū, jis jau apsipranta. Kvaila taip kalbėti apie kalėjimą, bet suprantat, ką noriu pasakyti. Jis stengiasi gerai elgtis, kad jam pritaikytų amnestiją. Jau nedaug liko. Be to, senelė apie jį žino, tai dabar daug lengviau lankyti. Nebereikia apsimetinėti.

Haris Notonas tarė:

– Panelė Koldvel paaukštinta pareigose. Dabar ji mūsų kolegijos sekretorė.

Dalglišas ją pasveikino ir paklausė, ar ponai Lengtonas ir Ulrikas dar kolegijoje.

– Taip, jie abu dar čia, nors ponas Lengtonas sakė, kad išeis anksčiau.

– Gal galite pranešti ponui Ulrikui, kad aš čia?

Jis palaukė, kol ji paskambins, paskui nuėjo laiptų link. Pirmo aukšto kambarys buvo toks pat klaustrofobiškas ir prikūrentas kaip per pirmąjį apsilankymą, bet popietė gerokai vėsesnė, todėl karštis neatrodė toks slogus. Ulrikas, sėdėjęs už rašomojo stalo, nepakilo pasisveikinti, bet gestu parodė tą patį krėslą, ir Dalglišas vėl pajuto šiltą lipnų odos apmušalą. Tarp senų baldų, ant visų įmanomų paviršių sukrautų knygų bei dokumentų ir senoviško dujinio šildytuvo plynas baltas šaldytuvas, pastatytas prie sienos, atrodė kaip nederantis modernybės įsiveržimas. Ulrikas pasisuko su kėde į Dalglišą ir ėmė rimtai į jį žiūrėti.

Dalglišas prakalbo:

* Sargybiniai nedreba nebent tik ateidami keliese.

– Kai mes aną kartą kalbėjomės šiame kambaryje, buvo paminėta jūsų brolio mirtis. Jūs pasakėte, kad kai kas už ją atsakingas, bet ne Venišija Oldridž. Vėliau pamaniau, kad veikiausiai turėjote galvoje save.

– Įžvalgu, komanderi.

– Jūs buvote vienuolika metų vyresnis. Mokėtės Oksforde, tik už keleto mylių. Vyresnysis brolis, juo labiau tiek daug vyresnis, jaunėliui dažniausiai prilygsta didvyriui ar bent susilaukia pagarbos. Jūsų tėvai buvo užsienyje. Ar Markus jums parašė apie tai, kas dedasi mokykloje?

Ulrikas atsakė ne iš karto, tačiau jam prabilus balsas buvo ramus, be jokio jaudulio:

– Taip, parašė. Turėjau iškart pas jį nuvažiuoti, bet laiškas atėjo netinkamu metu. Žaidžiau kriketą už savo kolegiją. Tą dieną buvo varžybos, po jų Londone surengtas vakarėlis. Po to labai greitai praėjo dar trys dienos; taip būna, kai esi jaunas, laimingas, užsiėmęs. Ketinau vykti į mokyklą. Ketvirtą dieną man paskambino dėdė ir pranešė, kad Markus nusižudė.

– Jūs sunaikinote tą laišką?

– Ar jūs taip būtumėte pasielgęs? Gal mes ne tokie jau nepanašūs. Aš pagalvojau, kad vargu ar kas nors mokykloje žinos apie tą laišką. Sudeginau jį, turbūt daugiau iš panikos negu rimtai apgalvojęs. Be to, ir be jo pakako įkalčių prieš direktorių. Kai užtvanka pratrūksta, vandens nebesulaikysi.

Vėl stojo tyla, ne įtempta, bet keistai draugiška. Paskui Ulrikas paklausė:

– Ko jūs atėjote, komanderi?

– Manau, jog žinau, kaip ir kodėl mirė Venišija Oldridž.

– Žinote, bet negalite įrodyti ir niekada negalėsite. Tai, ką jums dabar pasakysiu, komanderi, skirta ne jums, veikiausiai man pačiam. Manykime, jog tai išgalvota istorija. Įsivaizduokime, jog mūsų herojus – vyriškis, kuriam sekasi karjera, kuris jei ir nėra laimingas, tai bent santūriai patenkintas; tačiau per visą gyvenimą jis mylėjo tik du žmones – savo brolį ir dukterėčią. Ar jums yra tekę patirti meilės apsėdimą, komanderi?

Po trumpo apmąstymo Dalglišas atsakė:

– Ne. Kartą buvau prie jo priartėjęs, manau, pakankamai arti, kad galėčiau turėti šiokį tokį supratimą.

– Ir pakankamai arti, kad pajustumėte jo jėgą ir atšoktumėte atgal. Aišku, jūs esate ginkluotas kūrėjui būtina ledo šukele širdyje. Aš tokio ginklo neturėjau. Meilės apsėdimas yra klaikiausia, labiausiai griaunanti meilės tironija. Ir labiausiai žeminanti. Mūsų istorijos herojus – suteikime jam mano vardą ir pavadinkime Desmondu – puikiai žino, kad jo dukterėčia, nors labai graži, yra savanaudė, godi, net kvailoka. Jam tas nesvarbu. Bet gal jūs norėtumėte pats tęsti pasakojimą, juk jau pristatėme veikėjus ir siužetą.

Dalglišas atsakė:

– Aš manau, nors įrodyti negaliu, kad dukterėčia paskambino dėdei ir pasakė, jog jos vyro karjerai iškilo pavojus, jog Venišija Oldridž gavo informaciją, galinčią jam sutrukdyti tapti karališkuoju advokatu ir net sugriauti jo, kaip advokato, reputaciją. Ji maldavo dėdę užkirsti tam kelią, pasinaudoti savo įtaka. Juk ji buvo pratusi kreiptis į dėdę patarimų, pinigų, pagalbos – visko, ko tik prireikdavo. Jis visad padėdavo. Taigi aš jį matau einant į viršų įtikinėti Venišijos Oldridž. Nemanau, kad jam tai buvo lengva. Man atrodo, jog jis labai išdidus ir uždaras žmogus. Visoje kolegijoje jie tėra tik du – jis ir Venišija Oldridž. Jam įėjus ji kalbėjo telefonu, ir iš jos balso jis suprato atėjęs netinkamu laiku. Ji ką tik buvo sužinojusi, jog jos dukra draugauja su žmogumi, kurį ji apgynė teisme, nors žinojo, kad tai ypač žiaurus žmogžudys. Ji kreipėsi patarimų ir pagalbos į vyrus, iš kurių to tikėjosi, tačiau negavo. Aišku, aš nežinau, kas buvo kalbama, bet manau, jog ji piktai atmetė mūsų herojaus prašymą pasigailėti arba nutylėti. Ji galėjo pasinaudoti vienu ginklu, faktu, sviestu jam į veidą. Manau, kad ji tuo faktu pasinaudojo. Manau, kad Markaus Ulriko laišką išsiuntė Venišija Oldridž. Parengiamųjų mokyklų moksleivių laiškai visada tikrinami. Kaip kitaip jis būtų galėjęs jį išsiųsti, jei ne padavęs Venišijai, einančiai į mokyklą?

Ulrikas tarė:

– Žinoma, mes kuriame išgalvotą istoriją, piname siužetą. Tai ne išpažintis, ne prisipažinimas. Nebus pripažintas ir patvirtintas nė vienas čia ištartas žodis. Tai labai įdomus siužeto posūkis. Įsivaizduokime, jog taip ir buvo. Kas toliau?

Dalglišas atsakė:

– Manyčiau, dabar jūsų eilė.

– Mano eilė tęsti šį įdomų, išgalvotą pasakojimą. Taigi įsivaizduokime, jog išsiveržia visos ilgai slopintos šio iš esmės uždaro žmogaus emocijos. Ilgametė kaltė, pasibjaurėjimas savimi, pyktis, kad ta moteris, kurios šeima jau kartą taip nepataisomai sužalojo jo šeimą, dabar rengia naują katastrofą. Popierių peilis gulėjo ant stalo. Ji buvo nuėjusi prie durų, nešina byla, kurią ketino padėti į lentyną. Tuo tarsi norėjo pasakyti, kad ji turi daug darbo, kad pokalbis baigtas. Jis pačiupo peilį, puolė prie jos ir smogė. Man atrodo, pats apstulbo pamatęs, kad sugebėjo tai padaryti, kad durklas įstrigo taip švariai, taip lengvai, kad jis tikrai nužudė žmogų. Pirmas jį apėmęs jausmas buvo apstulbimas, o ne siaubas ar baimė.

Po to, manau, jis gana greitai pradėjo veikti, nuvilko kūną prie stalo ir pasodino į besisukančią kėdę. Atsimenu, kažkur esu skaitęs, jog toks mėginimas palikti lavoną kuo normaliau, net patogiai įtaisyti, dažniausiai būdingas žudikams, kurie neturėjo tikslo žudyti. Jis nutarė palikti kabinetą atrakintą, rakto neliesti. Tada visi manys, kad ją nužudė įsibrovėlis. Kas galės įrodyti, kad buvo ne taip? Žaizda, jo palengvėjimui, nekraujavo, ir durklas, ištrauktas iš žaizdos, buvo labai švarus. Tačiau net jis žinojo, kad policija tikrins pirštų atspaudus. Jis atsargiai ištraukė vidurinį vakarinio laikraščio skyrių, suvyniojo durklą, nusinešė jį apačion į pusrūsio tualetą, švariai nuplovė, tada apvyniojo rankeną gabalu tualetinio popieriaus. Laikraštį sudraskė, skutelius nuleido į tualetą. Tada sugrįžo į savo kabinetą ir išjungė dujinį židinį. Ar šis pasakojimas, komanderi, jums kol kas atrodo pakankamai įtikinamas?

– Taip, aš manau, kad viskas taip ir buvo.

– Mūsų įsivaizduojamasis Desmondas, savo laimei, neišmano baudžiamosios teisės subtilybių, tačiau jis žino, kad piktadariams pa-

togiau parūpinti policijai alibi. Žmogui, kuris neturi bendrininkų ir gyvena vienas, tai padaryti nelengva. Jis iškart nutaria eiti į „Rules“ Meideno skersgatvyje, iki kurio visai netoli, o portfelį palikti savo kabinete. Negalima leisti, kad jį pastebėtų ponia Karpenter, kuri paprastai valo kabinetą, todėl jis įstumia portfelį į apatinį stalo stalčių. Jis planuoja taip: pasakys, kad išėjo iš kolegijos septintą penkiolika, o ne tuoj po aštuntos, kad pirmiausia parėjo namo nusiprausti ir palikti portfelio. Jis supranta, kad kitą rytą gali kilti problemų, bet ketina jas išspręsti užsimesdamas ant rankos lietpaltį ir įeidamas į kolegiją sparčiau, negu yra įpratęs. Manau, kad buvo visai patenkintas savo alibi. Aišku, būtinai reikėjo patikrinti, ar Polet Kortas tuščias, tik po to išlįsti iš aštunto numerio durų prieglobsčio. Nebuvo jokių problemų dėl to, kad prieš vakarienę jis negrįžo namo. Kaimynas paklaustas galėtų pasakyti, jog jis grįžo įprastu laiku, bet nežinotų, kada negrįžo. Durklą jis įmetė į Valeri Koldvel stalčių su bylomis, tualetinį popierių sulamdė kišenėje, pasiryžęs išmesti į artimiausią šiukšlių dėžę, ir prisiminė, jog nereikia įjungti signalizacijos. Bet padarė vieną klaidą. Kiek žinau, taip būna visiems nusikaltėliams. Spaudžiant stresui sunku viską numatyti. Išeidamas, veikiausiai veikiamas ilgamečio įpročio, jis užrakino laukujas duris. Aišku, būtų buvę išmintingiau palikti jas atviras, taip metant įtarimo šešėlį ant paslaptingo įsibrovėlio, o ne ant kolegijos narių. Tačiau iš to kilęs sąmyšis žmogaus prigimties tyrinėtojui galėjo pasirodyti gana įdomus. Jo paties pasipiktinimas ir pasibjaurėjimas kitą rytą pamačius lavoną buvo visiškai nuoširdus ir, manyčiau, įtikinamas. Jis nedėjo jai ant galvos teisėjo peruko ir nelaistė savo paties krauju.

Dalglišas atsakė:

– Tai padarė Dženetė Karpenter.

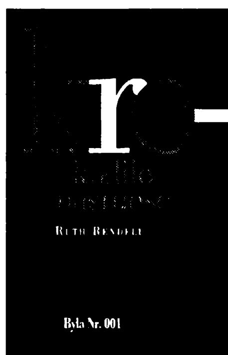
– Taip ir maniau. Tai štai, komanderi, mums pavyko sukurti visai įtikinamą jus kamuojančios problemos sprendimą. Kaip gaila, kad jo neįmanoma įrodyti. Nėra nė mažiausio daiktinio įkalčio, galinčio susieti mūsų herojų su šiuo nusikaltimu. Daug labiau tikėtina, kad ponią Oldridž nudūrė Dženetė Karpenter, o paskui papuošė ją pe-

ruku, jos profesijos simboliu, ir apipylė krauju, kurį anoji, kalbant metaforiškai, buvo praliejusi. Girdėjau, jog ji prisipažino tik išniekinusi lavoną, bet ar tokia moteris kaip Dženetė Karpenter būtų prisivertusi prisipažinti, jog įvykdė žmogžudystę? O jei tai padarė ne Karpenter, tai kodėl Desmondas? Daug panašiau, kad koks nors pašalinis žmogus įsibrovė į kolegiją ir įvykdė žmogžudystę iš keršto ar neapykantos. Užvis panašiausia, jog tai buvo Ešas. Ešas turėjo alibi, bet alibi tam ir yra, kad būtų tikrinamas. O Ešas, kaip ir Karpenter, nebegyvas.

Jūs neturite ko sau prikišti, komanderi. Pasiguoskite mintimi, kad žmogiškasis teisingumas niekada negali būti tobulas ir kad visuomenei naudingam žmogui geriau ir toliau dirbti nešant naudą negu pūti kalėjime. Bet juk to nebus, ar ne? Generalinė prokuratūra niekaip neleis pateikti tokių skylėtų kaltinimų. Net jei jie bus pateikti, neprireiks nė Venišijos Oldridž, kad teisiamasis būtų išteisintas. Aišku, jūs pratęs prie pasisekimų. Nesėkmė, net dalinė nesėkmė, tikriausiai jus erzina, bet ji gali būti naudinga. Visiems mums pravartu kartkartėmis prisiminti, kad mūsų teisės sistema sukurta žmonių, todėl gali klysti, ir kad daugių daugiausia galime tikėtis tik šiokio tokio teisingumo. O dabar atsiprašau, man dar reikia parašyti šios bylos išvadą.

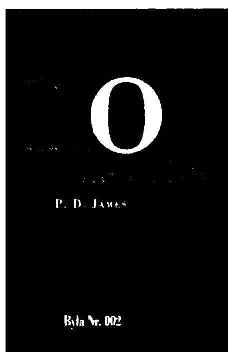
Jie išsiskyrė, daugiau netarę nė žodžio. Užlipęs viršun Dalglišas paliko kolegijos raktus Hariui Notonui, atėjusiam jo išleisti. Eidamas per kiemą Dalglišas pamatė, kad priekyje eina Hubertas Lengtonas. Kolegijos prezidentas ėjo be lazdos, vilkdamas kojas kaip senis. Jis išgirdo Dalglišo žingsnius, stabtelėjo ir jau ketino atsigręžti. Tačiau netikėtai paspartino žingsnį ir ryžtingai nuėjo toliau. Dalglišas pagalvojo: „Jis nenori kalbėtis. Nenori net manęs matyti. Ar jis žino?“ Jis sulėtino žingsnį, leisdamas Lengtonui nutolti, ir lėtai nusekė iš paskos. Rūpestingai laikydamiesi atstumo, jiedu perėjo dujų žibintais apšviestą kiemą ir Midl Templio skersgatviu nusileido prie upės.

TURINYS

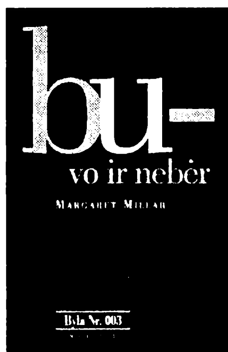
„KROKODILO NASRUOSE" – psichologinis trileris. Jo heroję, šešiolikmetę Laizą, XX a. pabaigoje jauna motina užaugino kaip atsiskyrėlę XIX a. dvaro aplinkoje. Ji visiškai nepažįsta pasaulio, net nėra važiavusi autobusu. Ir štai motina ją išstumia iš namų, nes žino, jog pačios atvažiuos suimti policija. Už nužudymą.

Tačiau Laiza nevyksta motinos nurodytu adresu, o pabėga su slaptu mylimuoju, jaunu dvaro sodininku. Jam ji ir pradeda pasakoti savo keistojo gyvenimo „tūkstančio ir vienos nakties istoriją"...

„NORAS ŽUDYTI" – anglų detektyvų karalienės trečiasis romanas lietuvių kalba. Detektyvas Adamas Dalglišas iš Skotland Jardo ir vėl tiria sudėtingą bylą.

Iš pirmo žvilgsnio Stino psichiatrijos klinika – viena žymiausių Londono klinikų, tikras profesinio meistriškumo ir padorumo pavyzdys. Tiktai tada, kai jos vedėja buvo rasta su kaltu širdyje ir kraupiu mediniu stabu rankose, ėmė aiškėti tiesa: joje gydytojai ir seselės kartais didesni nelaimėliai nei jų pacientai, o vedėjos nužudymas nėra froidiškas atsitiktinumas nusikaltimų labirinte...

„BUVO IR NEBĖR" – pirma lietuvių skaitytojų pažintis su M. Millar kūryba. Tai pasakojimas apie vieną keistą žmogžudystę... Virdžinija Barkli, išlepinta turtuolių dukrelė, suimta įtarus nužudymu, bet atsisako ką nors kalbėti. Visi, net advokatas Erikas Mičemas, mano, kad ji galėjo nudurti savo bičiulį Klodą Margolį. Tačiau prisistato toks Loftas, mirtina liga sergantis jaunuolis, ir įrodo padaręs šį nusikaltimą. Nepatiklusis Erikas Mičemas nutaria prisikasti prie tiesos – ir ji pasirodo stulbinanti.

„GALI RYTOJUI UŽSAKYT MAN KARSTĄ" – labai smagi, intriguojanti istorija apie jauno advokato Tomo Aragono (simpatiškiausio Millar personažo) nuotykius Meksikoje, kur jis ieško klientės dingusio pirmojo vyro. Tomo ieškojimai bergždi: pradėjęs eiti kokio nors reikiamo žmogaus pėdsakais, deja, randa jo lavoną. Paprasta užduotis tampa stulbinamų „sutapimų" virtine ir lenktynėmis su mirtimi. Pasirodo, paslapties rakto reikia ieškoti visai kitur.

Knyga žavi sąmoju ir pikantiškais dialogais.

P. D. James
ŠIOKS TOKS TEISINGUMAS
Romanas
Iš anglų kalbos vertė
Rasa Drazdauskienė

Serijos dailininkas *Jokūbas Jacovskis*
Techninė redaktorė *Birutė Tolvaišienė*
Kompiuteriu maketavo *Ligita Plešanova*

SL 412. Užsakymas 2.647
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, 2005 Vilnius
Puslapis internete: http://www.almali.lt
Spaudė AB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas
Puslapis internete: http://www.spindulys.lt

IR
SUDĖTINGIAUSIAS
BYLAS
IŠNARPLIOJA:

Alanas Pinkertonas, Šerlokas Holmsas,
Erkiulis Puaro, Mis Marpl, Komisaras Megrė,
Nestoras Burma, Adamas Dalglišas,
Tomas Linlis, Veksfordas, Erikas Vinteris

Bylą Nr. 005 tiria detektyvas
Dalglišas!

Bylos Nr. 00 ...

P. D. JAMES
Šioks toks teisingumas

P. D. JAMES
Noras žudyti

P. D. JAMES
Nekaltas kraujas

RUTH RENDELL
Pamergė

HENNING MANKELL
Penktoji moteris

MARGARET MILLAR
Buvo ir nebėr

MARGARET MILLAR
Gali rytojui užsakyt man karstą

MINETTE WALTERS
Skulptorė

. . . Klasikiniam anglų detektyvui James suteikia netikėto, stulbinančio modernumo. Ši nuostabiai parašyta knyga – tai sudėtinga vertybių konflikto panorama. P. D. James ir vėl įrodo mokanti stebinti, jaudinti ir žavėti . . .

JOAN SMITH, INDEPENDENT

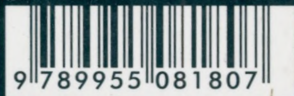
. . . Dar viena James knyga, kurios neįmanoma padėti, kol neperskaitysi. Įspūdinga ir tikrą pasitenkinimą suteikianti atomazga. Ji rašo dieviškai . . .

GERALD KAUFMAN, DAILY TELEGRAPH

šioks toks teisingumas – ketvirtasis anglų detektyvų karalienės romanas lietuvių kalba. Detektyvas Adamas Dalglišas iš Skotland Jardo ir vėl tiria sudėtingą bylą.

Šiurpus nusikaltimas įvykdytas, atrodytų, neįmanomoje vietoje – pačioje D. Britanijos teisingumo citadelėje, Old Beilyje. Advokatų kolegijos kabinete nužudoma garsi advokatė Venišija Oldridž, apgynusi ne vieną nusikaltėlį. Adamas Dalglišas ir jo komanda turi įminti nelengvą mįslę.

Kas žudikas, koks šios žmogžudystės motyvas – advokatės profesinė veikla, kerštas, meilė ar praeityje susipynę žmonių likimai? O gal tai atpildas už tėvų nuodėmes? Ir netikėtai lemtinga čia pasirodo šalies teisinė sistema, iš kurios „daugių daugiausia galime tikėtis tik šiokio tokio teisingumo“.

ISBN 9955-08-180-5